

REVISTA REVISTEI NOASTRE

ANTOLOGIE

1912 - 2012

PUBLICATIE A ELEVILOR SI PROFESORILOR COLEGIULUI NATIONAL "UNIREA" FOCSANI

***REVISTA
REVISTEI
NOASTRE***

**ANTOLOGIE
1912-2012**

***PUBLIȚIE A ELEVILOR ȘI PROFESORILOR
COLEGIULUI NAȚIONAL "UNIREA" FOȚANI***

15 NOIEMBRIE 2012

Antologie coordonată de:

***prof. Daniela Plăiașu
prof. Crina Capotă
prof. Janet Daniela Popoiu
prof. Cristina Chiriac
prof. Maria Zgăbârdici
prof. Toader Aioanei
prof. Mircea Dinutz
prof. Dan Popoiu
prof. Cornel Noană
prof. Romulus Buzățelu
Ica Dumbravă (clasa a XI-a F)***

Coperta a fost realizată de Andra Noană

Tehnoredactare: prof. Romulus Buzățelu

Tipar: S.C. ATEC SRL Focșani
tel. 0723/218.950
www.atec-group.ro
email: info@atec-group.ro

BIJUTERIA COROANEI

Apăsător sentimentul că faci parte dintr-o familie de mare tradiție pe care trebuie să ți-o asumi, să o gestionezi cu mare grijă și, câteodată, să încerci să mai scrii câte un rând în necuprinsa existență. Nu poți vorbi sau scrie despre Liceul Unirea fără să conștientizezi că te referi la o **Elită** și faptul că vorbesc din interiorul „*Cetății*” îmi dă dreptul la puțină lipsă de modestie și mă scutește de argumentări inutile.

Așadar mă voi referi strict la menirea subînțeleasă a oricărei entități, aceea de „*a lăsa urme înaintea*”. Evident că dincolo de merituozii săi profesori sau absolvenți remarcabili, din configurația spiritului unirist (a cărui existență nu mai este pusă sub semnul îndoielii de multă vreme) nu poate lipsi cea care l-a însoțit aproape continuu timp de un secol: „**Revista Noastră**”.

Au fost momente în istoria Liceului Unirea când Revista Noastră a fost singura care a ținut standardele culturale la nivelul tradiției căci, atât de adânci au fost rădăcinile, încât nu au putut fi doborâte niciodată.

Dacă Liceul Unirea este domeniul regal al spiritualității vrâncene, atunci Revista Noastră este „**BIJUTERIA COROANEI**” !

La mulți ani!!

prof. Cornel Noană,
directorul Colegiului Național „Unirea” - Focșani

„Revista noastră” 1912-2012

„Eu socot că școala nu trebuie să aibă un caracter absolut dogmatic. Liceul trebuie să dea elementele unei culturi generale și să ajute toate predispozițiile bune în dezvoltarea lor. Nu cred că o școală îți înțelege bine menirea ei când se închide în cercul unui rigid program oficial [...] Școala trebuie să puie normă și disciplină în învățământ, dar dacă ele ar fi atât de rigide, încât ar împiedica un singur talent să se ivească ar știrbi din menirea ei.”

profesor Constantin Calmuschi

Publicații școlărești în „Revista Noastră”, nr. 12-14, mai 1913

Apărută din inițiativa profesorului **Dimitrie Papadopol** la 15 noiembrie 1912, „Revista noastră”, publicație a elevilor și profesorilor din Focșani, cunoaște trei etape: prima de la 1912 la 1914, a doua, sub conducerea profesorului **Petrache Dima**, din 1914 până în 1990, și a treia din 1990 și până în prezent, sub conducerea profesorilor: **Toader Aioanei, Janet Daniela Popoiu, Maria Zgăbârdici, Marilena Oprea, Pompilia Bărbosu, Elena Soare, Mircea Dinutz, Gheorghe Zaharia, Romulus Buzățelu, Daniela Plăiașu**.

De la început revista a conținut atât articole ale elevilor cât și ale profesorilor, a evidențiat diverse preocupări pentru diverse discipline sau activități de creație, civice, general culturale etc., a avut intenția, ca orice revistă școlară, să descopere și să promoveze noi talente.

Seria întâi a găzduit materiale care azi au o netăgăduită valoare istorică, mărturii ale participanților la războiul de independență de la 1877, articole despre situația românilor din afara granițelor, semnale despre cele mai importante evenimente internaționale, naționale și locale, proiecte ale liceului, printre care călătoria în Italia care devine temă și sursă de inspirație pentru o serie de articole de literatură, istorie, arhitectură etc. În cea mai bună ordine a unui portofoliu didactic din anii noștri. Articolele care au în centru problemele românilor din afara granițelor vibrează de iubire de neam.

De asemenea, iese în evidență personalitatea extraordinară a profesorului **Papadopol** care este și președintele societății literare a elevilor și este responsabil cu biblioteca liceului pe care o reorganizează și al cărei număr de volume este dublat sub conducerea lui fie din fondurile revistei fie din donații personale.

Articolul profesorului **T. Iordănescu**, dar și cel ale unor elevi din ciclul superior (Constantin Th. Filipescu, A. G. Dobreanu) ce apar în numărul următor, la moartea lui Caragiale, dovedesc o foarte precisă judecată a valorii eterne a operei geniului teatrului românesc. Astăzi foarte puțini ar putea fi atât de siguri asupra dăinuirii în veac a operei vreunui contemporan și asupra locului ei în galeria de valori ale neamului.

Trimiterea unei delegații de elevi cu o coroană la ceremonia de înmormântare a lui Caragiale, lucru pe care îl mai fac doar câteva alte licee din țară, vorbește de nivelul de implicare a liceului în evenimentele de interes național, oriunde ar fi avut acestea loc.

La 17 decembrie 1912 se stinge din viață Spiru Haret, omul căruia România îi datorează cel mai mare, sistematic și eficient efort de dotare și organizare a învățământului modern. Articolul profesorului **C. Leonescu**, intitulat „*Un erou al neamului*” este atât de vibrant patriotic și încrezător în viitorul românilor încât astăzi ar putea fi studiat ca exemplu al unei stări sufletești și morale pe care secolul 21 românesc a uitat-o.

Multe lucruri ar trebui studiate în această primă serie a revistei și pentru a vedea istoria mentalității asupra învățământului, asupra implicării prin școală a elevilor în viața comunității (a se vedea articolele despre teatrul donat de maiorul **Gheorghe Pastia** focșănenilor, despre punerea caselor sale la dispoziția comunității de către același pentru organizarea de seri culturale, despre felul cum revista răsplătește pe cei mai muncitori copii cu achitarea integral sau parțial a costului excursiei în Italia) pentru a vedea cum ne raportăm la oamenii de prim rang în Vrancea de acum o sută de ani și la faptele lor.

Seria a doua apare în plin regim comunist, la inițiativa profesorului **Petrache Dima** care, în ianuarie 1972, reface tradiția „*Revistei noastre*”, mai întâi aducând în prim-plan importanța primei serii a revistei, mai ales scotând în evidență cel mai strălucit nume de creator literar pe care ea l-a publicat ca tânără speranță, e vorba de **Victor Ion Popa**, căruia îi republică două poezii, *Sonet* și *Clepsidra*. Printr-o coincidență, împlinindu-se 120 de ani de la nașterea lui Caragiale, numărul întâi ca și numărul întâi al primei serii este legat de această strălucită personalitate a scrisului românesc.

Deja, studiind această a doua serie, se pot vedea liniile rubricilor, ale preocupărilor ce nu vor schimbate până azi: debutul unor talente poetice, eseistice, epice, teatrale sau jurnalistice, colaborarea atât a elevilor cât și a profesorilor, articolele despre evenimente interne ale liceului, dar și de interes național, descoperirea foștilor elevi ai liceului ajunși personalități marcante ca Anghel Saligny, Alfonso Oscar Saligny, Virgil Huzum, Anton Holban, Ion Larian Postolache, Ion Diaconu, Simion Mehedinți și publicarea de articole și sau materiale din și despre viața și opera acestora. De asemenea nu lipsesc articole din științele exacte.

Profesori și elevi ai Liceului Unirea - 1912

Din al treilea număr începe să apară ideea dedicării unui număr întreg unei personalități, zeci de numere ale revistei conținând articole despre viața și opera celor mai importanți autori din programa școlară și celor mai strălucite nume ale reprezentanților culturii vrâncene. Publicarea de articole ale personalităților precum I.M. Rașcu, Șerban Cioculescu, profesori pentru o scurtă perioadă la liceul „Unirea”, este o altă dominantă a revistei, profesorul Dima fiind un neobosit cercetător al trecutului Vrancei și-al acestui așezământ cultural nu numai educațional.

Domeniul în care seria a doua excelează este colaborarea cu personalități de primă mărime ale vieții culturale românești ale vremii, profesorul **Petrache Dima** organizând încă din 1974 întâlniri literare la care vin scriitori, critici literari, personalități ale învățământului universitar românesc ale momentului, figuri proeminente în cultura națională (Constantin Ciopraga, Al. Piru, Cezar Apreotesei, Gheorghe Platon, Iorgu Iordan, Romulus Vulpescu, Cella Delavrancea, Alexandru Rosetti etc.), poeți și publiciști vrânceni (Dumitru Pricop, Virgil Panait, Florin Muscalu), prilej cu care se citesc comunicări, se dezbate (atât cât permit vremurile, destul de închistate), teme de interes cultural.

Cu valoare de document rămân interviurile luate în special de Petrache Dima (cele cu academicienii Al. Rosetti și Iorgu Iordan, cu marele scriitor D.R. Popescu sau cu singurul cosmonaut român, Dumitru Prunariu fiind deosebit de interesante).

O adevărată zestre de documente foto, facsimile, texte originale există de asemenea în această serie.

Revista are anvergură din ce în ce mai mare (în 1979 obține primul premiu la un concurs național, urmat de multe altele), prin ea prestigiul liceului rămâne destul de mare chiar dacă, după trecerea la profilul industrial, nu mai are decât extrem de puțini elevi care să publice efectiv la revistă sau care să ajute în vreun fel la corectarea, redactarea ei, profesorul **Dima** făcând aproape singur imensa muncă de corectare, de corespondență etc.

Seria a treia apare începând din 1990 și până astăzi, sub îndrumarea unui număr destul de mare de profesori, existând și numere coordonate de doi, trei sau chiar mai mulți profesori, astfel încât distribuția pe ani a celor care și-au luat sarcina de a conduce revista este: **Toader Aioanei** (1990-1997, 2006), **Janet Daniela Popoiu** (1998, 2001-2002), **Maria Zgăbârdici**, **Marilena Oprea**, **Pompilia Bărbosu** și **Elena Soare** (2001-2002), **Mircea Dinutz** (1997, 1998, 2000, 2003, 2005, 2006), **Gheorghe Zaharia** (2004, 2007), **Romulus Buzățelu** (2005-2012) și **Daniela Plăiașu** (1998, 2008-2012).

Seria a treia e, asemănător vremurilor, diversă ca stil, schimbările de format fiind destul de frecvente, modalitățile de tratare grafică sunt și ele diferite, ca și tematica, tipurile de articole. Personalitățile îndrumătorilor și ale elevilor creează alte și alte dominante stilistice și de preocupări de la literatură japoneză până la cea latină și de la informatică la teoria culorilor.

Ceea ce este sigur e că elevii sunt mult mai prezenți în revistă decât în seria a doua, iar, cu timpul, performanța lor e din ce în ce mai deosebită (a se vedea numai medaliile și premiile obținute de olimpicii internaționali Tudor Leu, Adrian Iuga, Virgil Petrea, Ioana Alexandru) carierele absolvenților CNU, studiile în străinătate, gradele universitare dobândite mai ales în marile facultăți ale lumii, toate acestea transpar în publicația noastră.

Revista însăși primește foarte multe premii, în toată seria trei aproape neexistând concurs la care să se prezinte fără a lua marele premiu sau premiul întâi.

Din anul 2009 fiecare număr are o parte tematică; la prima secțiune, Eseu, materialele trimise trebuie să aibă un concept unitar, ales în așa fel încât să permită abordări din unghiurile și disciplinele cele mai diverse, conceptele de *ferastră*, *stil*, *echilibru* și *timp*, oferind în ultimele cinci numere șansa ca articole din fizică, psihologie, istorie, literatură comparată, morală, filozofie, arte plastice, religie să prezinte spectaculoase abordări.

De asemenea articolele despre reușitele Colegiului Național „Unirea”, despre proiecte didactice de anvergură, despre tradiții și pagini de istorie ale Colegiului au locul lor, considerabil, în noul format.

Grafica e mult îmbunătățită, grație unor talente plastice, printre care extraordinar este portofoliul pe care de cinci ani ni-l oferă Irina Chiriță, absolventă CNU.

Ultimii ani au adus și un fenomen deosebit: elevi debutati în „Revista noastră” au fost invitați să publice și alte reviste cu răspândire națională, de data aceasta (Ioana Alexandru, Cristian Vechiu, Oana Bogzaru, Beatrice Alexandrescu).

Fără să ne stăpânim un fior de mândrie ne întrebăm câte din multele reviste care la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX se intitulau „*Revista noastră*” pomenite, alături de publicația noastră, în **Dicționarul general al literaturii**, mai sunt în ființă azi sau au palmaresul ei?

La o sută de ani de la prima apariție, cea mai celebră publicație școlară din Vrancea și una din cele mai longevive din țară continuă să apară, să se înnoiască, să lupte pentru afirmarea unor valori ale neamului românesc, în ciuda greutăților. Ea e un magnet pentru elevi, absolvenți și profesori. În lungile discuții despre articole, în zilele de corectură ce par că nu se mai termină, în momentele de revelație când se nasc ideile inspirate, în festivitățile de premiere și în fața articolelor, materialelor filmate care vorbesc de succesele uniriștilor scriitori, revista clădește o comunitate de suflet.

Antologia de față e menită să aducă un omagiu tuturor celor care și-au dedicat timpul și efortul pentru un proiect bazat în mare parte pe voluntariat, un proiect ce pentru mulți rămâne în zona lucrurilor minore, dar care, zicem noi, devine notabil prin miile de pagini scrise, prin longevitate, prin ecou, prin faptul că menține preocuparea pentru istoria Colegiului „Unirea”, pentru civilizație, cultură, educație și nu în ultimul rând prin valoarea intrinsecă a articolelor.

Demersul nostru de a aduna cele mai notabile contribuții de la 1912 până astăzi nu țintește să se erijeze nici într-o stabilire clară a unei ierarhii a valorii articolelor, nici în realizarea unui produs de istorie literară, e numai o pioasă și modestă încercare de a prinde câteva din cele mai importante momente și contribuții din istoria unui liceu surprinse în publicația acestuia. Existând deja un material pe suport electronic în care, prin strădania domnului profesor Romulus Buzățelu și cu sprijinul profesorilor din catedra de informatică, sunt strânse toate numerele din această revistă centenară, antologia *Revista Revistei noastre* e menită, de asemenea, să invite la parcurgerea întregului material multimedia.

prof. Daniela Plăiașu

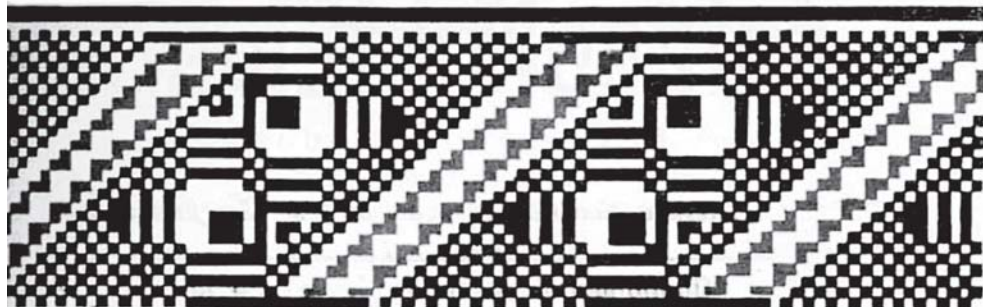

ANUL I.

No. 2.

1 DECEMBRIE 1912.

REVISTA NOĂSTRĂ

PUBLICAȚIUNEA SOCIETĂȚII LITERARE
Ă ELEVILOR LICEULUI „UNIREA”
SUB CONDUCEREA Dⁿⁱ PROFESOR D. PAPADOROL

SUMAR

D-1 Prof. T. Iordănescu . . . . . Caragiale din urmă	G. A. Hamza . . . . . Liniște (versuri)
D. Pălănceanu . . . . . Lebăda (versuri)	D. Dumitriu . . . . . Frații dela Pind (conferință)
C. Filipescu . . . . . Carageale	D-1 I. M. Dimitrescu . . . . . Oameni și fapte
A. G. Dobrenu . . . . . Comediile lui Carageale	D-1 Prof. Chr. Șerbănescu Probleme de chimie
C. Filipescu . . . . . Năpasta (critică)	D-1 . . . . . S. Rahtivanu Probleme de matemat.
	. . . . . Cronica.

Peșemnda R. Sarăltanu VII Reală
F. Capașos V Reală

FOCȘANI
TIPOGRAFIA AL. CODREANU S.-sori
— 1912 —

Prețul 20 bani.

**Coperta Revistei Noastre, seria I, nr. 2 din 1 decembrie 1912
în care a debutat V.I. Popa sub pseudonimul G. A. Hamza**

„Revista noastră” în conștiința timpului

Capitol din lucrarea de doctorat „Istoricul presei școlare” - prof. Tudor Opreș

ÎNCEPUTURILE

Orășel ambițios, cu un vestit liceu, Liceul „Unirea”, numit așa în cinstea evenimentului istoric la care a participat intens. Focșani a fost poate cel mai activ centru cultural școlar din sudul Moldovei, aducând alături de lași cea mai substanțială contribuție a Moldovei la dezvoltarea presei școlare, înainte de primul război mondial.

La sfârșitul veacului trecut, mai precis în 1898, prof. C. Moisil, același care va fi peste ani animatorul mișcării tulcene în calitate de director al primului liceu dobrogean, a dat impulsul inițial unei excelente societăți de lectură a cărei activitate s-a desfășurat cu o exemplară regularitate aproape patru decenii.

Societatea va fi cunoscută și apreciată în toată țara, pentru activitatea sa obștească, ce antrena întregul oraș pentru remarcabilele sale „buletine” ca și pentru revista sa care, cu toată viața ei destul de scurtă (1912-1915), poate fi considerată cea mai bună revistă școlară moldovenească dinaintea primului război mondial.

La capătul celui de-al doilea an de activitate (1900), ea tipărește „Buletinul societății elevilor „din cursul superior al Liceului „Unirea” din Focșani, cuprinzând principalele lucrări ale elevilor efectuate în cursul anului școlar 1899-1900 sub conducerea d-lui Constantin I. Lupu, profesor de limba și literatura română”. În întrecere cu elevii și profesorii, animați de colegul lor Hristea N. Țapu, scot în septembrie 1900 Revista Liceului „Unirea” din Focșani. În cele trei numere lunare (septembrie-noiembrie 1900) câte au apărut, au fost inserate și câteva lucrări ale elevilor. Gestul pare semnificativ pentru atmosfera de colaborare ce a domnit în această școală între profesori și elevi (întâlnită uneori și în Ardeal și Țara Românească), chiar dacă acest gen de relații scriitoricești nu pot imprima un caracter școlar publicațiilor respective.

După 14 ani de la înființarea societății literare a elevilor, ia naștere revista acesteia, intitulată simplu „Revista noastră”.

Prima serie (15.XI.1912 – 15.XI.1913) de 21 de numere apare sub conducerea profesorului Dimitrie Papadopol, purtând pe copertă de la nr. 2 un motiv popular caracteristic. Începând de la 15 noiembrie 1913, prin plecarea la București a prof. Papadopol, revista va fi condusă de prof. dr. C. Chifu care îi va păstra în linii mari rubricația, schimbându-i doar coperta. Seria a doua se va încheia cu nr. 11 din 15 mai 1914. După un an de întrerupere, revista va fi reluată de prof. V.V. Haneș, care îi va schimba numele în Propășirea – publicație bilunară a Societății elevilor Liceului „Unirea” din Focșani. Între 5 noiembrie 1915 și 1 mai 1916, apar 12 numere sub noul titlu.

Cea mai interesantă și valoroasă serie a revistei, atât sub raportul orientării redacționale cât și a colaboratorilor o reprezintă prima serie. Într-un cuvânt introductiv, prof. D. Papadopol trasează programul revistei, care îmbină aspirațiile liceenilor focșăneni de a avea o revistă a lor, cu politica haretiană de

pregătire a spiritelor în vederea unirii, prin înmănuncherea tuturor forțelor scriitoricești adolescente din întreaga țară: „*Revista aceasta răspunde unei vechi dorințe a școlărimii orașului nostru... Am nădejdea că în acest popor de câteva mii de suflete sunt energii nebănuite, care găsind prilejul de a da dovada puterii lor, vor putea produce lucruri de valoare care să rămână ca pildă celor ce urmează. Dorința mea este de a putea strânge în jurul acestor coloane inimile și mintea școlărimii românești, a le da imbold la lucru, și a-i deprinde să își îmbogățească sufletul, în orele libere, cu producții de un ordin mai înalt decât meschinele petreceri de toate zilele*”.

Revista își merită bunele aprecieri inserate în presa timpului din două puncte de vedere. Întâi prin conținutul ei foarte variat și bine echilibrat care cuprinde: cronică ale societății, recenzii, versuri, studii, reportaje (impresii de călătorie), pagini științifice (mai rare, deoarece revista era organul unei societăți literare), cronică politice, comemorarea unor personalități de seamă ale literaturii românești (ex. Nr. 2/1 XII 1912 este consacrat exclusiv lui I. L. Caragiale, cu prilejul morții sale), sau prezentarea unor străini de seamă care au iubit România (ex. Angelo de Gubernatis), schițe, articole de muzicologie, teatru și umor, adeseori de bună calitate. În al doilea rând, succesul revistei a fost asigurat de calitatea colaboratorilor atât localnici cât și din țară, invitați să scrie în paginile revistei care la acea oră reprezenta singura revistă școlară de notorietate din Moldova. Printre cei mai asidui colaboratori locali menționăm pe Paul G. Rarincescu, C. Th. Filipescu, A. Dumbravă, Horațiu Cardaș, Al. Gorgos, Mircea Sărățeanu, Armand Constantinescu, G. Alexan, Dumitru Pălăncianu – cel mai activ și mai valoros poet al liceului stins prea curând într-un tragic accident. Din cei de mai sus, se vor afirma ca intelectuali cu preocupări publiciste prof. P. Rarincescu, Emilian Constantinescu și Armand Constantinescu.

Printre elevii colaboratori „externi”, menționăm pe ieșeanul Vespasian Pella, neamțul Aurel V. Popovici, ploieșteanul M. Arifeanu, gălățeanul C. Bulescu, bucureșteanul Aurel Velculescu etc., unii dintre ei personalități bine cunoscute între cele două războaie.

Am putea adăuga, pentru ineditul descoperirii noastre, pe Ion Iancovescu, elev în clasa a V-a R (reală) a Liceului „Unirea”, unul și același cu apreciatul actor Iancovescu, al cărui nume n-a atras atenția din cauza unei mărunte erori tipografice (e scris I. Iancovescu în loc de Iancovescu). El e autorul unei excelente schițe carageliene „Madmoazel” de la Mizil, care trădează realele aptitudini dramatice ale viitorului actor (nr. 12 din 1 V 1913, p. 111).

Însă cea mai de preț colaborare la această primă serie a revistei focșănene este aceea a lui Victor Ion Popa, elev în clasa a VII-a reală a Liceului internat din Iași, a cărui prezentă la „Revista noastră” a fost semnalată și comunicată de prof. Petrache Dima. Contrar viitoarei sale evoluții scriitoricești, V. I. Popa debutează cu versuri și cu o proză labruyériană „Dușmanul meu” (Portret). Inițial i se publică sub pseudonimul Gheorghe A. Hamza poezia „Liniște” (nr. 2 din 1. XII 1912). Micul succes îl determină să-și trimită următoarele creații sub nume propriu. El va fi un consecvent colaborator al revistei între ianuarie 1913 și iunie 1913 când, în afară de proza amintită, mai publică câteva poezii: Apus (nr. 3 – 4 din 15 dec. – 1 ian. 1913, p. 36 – 37), Românul nu pierde (nr. 9 din 15 III 1915, p. 144), În Bosfor – sonnet (nr. 10 – 11 din 1 apr. – 18 apr. 1913, p. 168), Pastel (nr. 12 din 1 mai 1913, p. 204) și Sonet (nr. 13, 14, 15 din mai – iunie 1913, p. 233). Evoluția spectaculoasă a lui V. I.

Popa este un caz tipic de ce înseamnă pentru un poet adolescent emulația literară, contactul cu o revistă, creșterea răspunderii față de cititori și a respectului față de critic.

Unica colaborare „didactică” este a prof. C. Calmuschi, animatorul societății literare școlare gălățene care scrie un interesant articol despre „Publicațiile școlărești” (nr. 13-15, mai 1913), semnificativ ca document pentru modul puțin încurajator cum erau privite în acea vreme revistele scrise de elevi.

Cea de a doua serie condusă de dr. C Chifu se străduiește să mențină în linii largi profilul celei dintâi. Păstrează chiar și o parte din vechii colaboratori locali (P. Rarincescu, Gh. Alexan Deymuncel, Horațiu Cardaș, Armand și E. Constantinescu – care începe să se afirme ca un foarte bun critic) și externi (Vespasian Pella, M. Arifeanu) la care se adaugă noi condeie: Demostene și Ion Rădulescu, N. Manolescu (poet modernist) – focșăneni, precum și ieșeanul N. Zaharia, bârlădeanul G. Vlădescu, botoșăneanul Al. Leontescu și alții. Se păstrează nivelul bun atins de vechea serie, însă revista nu mai lansează nici un nume de rezonanță în literatura noastră.

Profesorul V.V. Haneș imprimă seriei a III-a a revistei, într-o perioadă de explozie a sentimentului patriotic și de intensă participare a publicațiilor școlare la idealurile epocii, o cuminte atitudine didactică, aducând-o pe făgașul unor preocupări strict literare: studii despre poezia lui M. Eminescu, O. Carp și Gh. Pălăncănu, Impresii din Venetia (N. Manolescu), reportaje ca „Bucureștiul secolului XIX”, versuri oneste aparținând oneștilor N. Manolescu, Gh. Pătrășcanu, Em. Teodorescu, studii și proze semnate de Gh. Nechita, G. G. Tomescu și Constantin Miciora – viitor avocat, singurul afirmat publicistic din perioada de mai sus.

PERIOADA INTERBELICĂ

Nici n-au apucat bine să se stingă ecurile primului război mondial și Liceul „Unirea” și-a reluat cu forțe proaspete activitatea literară întreruptă de goana mobilizării generale. Un tânăr profesor bălan, cu aer ascetic și sever, înveșmântat monahal în negru, strălucit absolvent al liceului internat și al universității ieșene, savant la catedră, poet în timpul liber, sosește la Focșani pus pe fapte mari. Remarcabila lui cultură dublată de o răbdare de fier și minuție de bijutier, dorința tinerească de a scoate din inerție un orașel închis în propria-i istorie și poezie patriarhală îl vor ajuta să infuzeze nu numai liceului, dar și întregului Focșani, o uluitoare efervescentă intelectuală.

Din clipa numirii sale ca profesor de română, el preia și reorganizează Societatea de Lectură înființată în 1898 de C. Moisil, Bogdan Duică, St. Graur, C. Giurescu, C. Petrovici și C. I. Lupu și menită să popularizeze „cunoștințele de literatură română și generală”. Marea realizare a lui I. M. Rașcu rămâne însă întocmirea Anuarului Literaturii Literare „Gr. Alexandrescu” a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea” Focșani, care va apărea consecutiv în trei ani școlari: 1919/20, 1920/21, 1921/22, într-un tiraj de 500 de exemplare.

Ideea editării de anuare ale societăților de lectură nu era nouă. La sfârșitul secolului trecut, au apărut câteva, atât dincolo cât și dincoace de Carpați. Meritul lui I. M. Rașcu este că realizează un anuar perfect, un adevărat „model” al genului, în care și-a zidit pentru posteritate atât personalitatea lui ca profesor cât și întregul suflet al orașului din acele timpuri. Formula de redactare

este inedită, permițând exprimarea întregii complexități a activității și sublinierea rolului de amator cultural al acestui organism școlar. Într-adevăr, datorită „Anuarului” focșănean, aveam cea mai strălucită probă a ceea ce însemna în perioada interbelică, o societate literară și o publicație școlară pentru un târg pândit de inerție: nervul motor, focarul care polarizează toate energiile creatoare. Dealtminteri, Rașcu, în „Introducerea” la anuarul din 1919/20, considera astfel de publicații superioare revistelor școlare pe care le-ar putea înlocui cu succes, dacă vor depăși anumite limite: „O astfel de lucrare nu trebuie să fie numai o expunere rigidă a activității unei societăți... Pe lângă darea de seamă, am da loc larg temelor școlărești selecționate, am publica planuri de dizertații dezvoltate în ședințele societății, articole de îndrumare de-ale profesorilor... și anuarul... s-ar prezenta un bogat repertoriu de cunoștințe, îndrumări, note, păreri, planuri și compoziții.”

Programul ambițios al anuarului a fost nu numai realizat, dar și depășit. În linii mari, cele trei anuare editate cuprindeau următoarele compartimente: situația generală a societății (statute, regulamente), biblioteca, ședințele societății, membrii societății, lucrările societății, activități speciale (concursuri, excursii, manifestări publice), bilanț. Totul (până și ultimul bănuț din veniturile și cheltuielile societății) este consemnat cu o exactitate, precizie și probitate care conferă anuarului valoarea obiectivă de document.

Fără îndoială, ca formă de bază a societății rămâne ședința unde sunt prezentate dizertații, comunicări, recenzii, dări de seamă cuvântări ocazionale și unde elevii ilustrează temele prin recitări. „Dizertațiile, scrie I. M. Rașcu în anuarul 1920/21, sunt menite să aducă în discuții chestiuni literare și să analizeze însușirile unei opere sau, cu prilejul comemorărilor, să evoce amintirea unor mari personalități și să consemneze evenimente literare. N-am vrut să neglijez câtuși de puțin actualitatea” adaugă I. M. Rașcu.

În ședințele societății vor fi prezenți scriitorii care fac faima județului: poetul Dăscălescu, D. Zamfirescu și I. Ciocîrlan.

Nu este neglijată nici ideea modernă interdisciplinarității, a stabilirii unor conexiuni mai largi ale literaturii române cu literatura europeană, ale limbii clasice și moderne. De pildă, Al. Halunga va susține dizertația „Folosul limbilor și literaturilor străine”, iar numeroasele dizertații, comunicări, recenzii, recitări închinatelor unor scriitori francezi și dirijate cu competență de I. M. Rașcu pregătesc încă din 1920, când programa analitică se opriese la St. O. Iosif și Em. Gîrleanu, opinie publică pentru înțelegerea poeziei moderne, mai ales simbolistă.

Societatea nu-și circumscrie cu egoism activitatea în perimetrul liceului. Ea antrenează întregul tineret școlar al orașului, invitând să colaboreze la lucrări și la anuar condeie talentate de la liceul de fete și școala profesională, unde profesează distinsul om de cultură Mariana Rarincescu, cea mai apropiată colaboratoare a lui I. M. Rașcu, și de la școala normală, al cărui director Silviu Măndăchescu sprijină entuziast acțiunea.

Concursurile se bucură de o largă audiență. În 1920, de pildă, teza lui este: „Prin ce se conduce lumea mai mult: prin idei sau prin forță”, probabil ecou al abia stinsului măcel universal, iar câștigătorii: Al. Halunga, M. Mazilu, Șt. Brăileanu și Ion Făcăoaru, care reușesc să demonstreze în chipul cel mai convingător și literar victoria ideii asupra forței, prin crearea unor organisme internaționale de conciliere (interesantă intuire a viitoarei „Ligi a națiunilor”). Nu

mai puțin interesante sunt excursiile organizate de societate care împletesc armonic funcțiunile turistice cu cele educative, anticipând într-un anumit fel turismul literar practicat azi pe scară largă. În cei trei ani ai existenței sale, anuarul descoperă și lansează trei nume de valoare ale literaturii noastre: poezii Mihail Steriade și Virgil Huzum și folcloristul Ion Diaconu.

Mihail Steriade, în anul 1920, recită cu remarcabil talent poezii din Macedonski și La Fontaine, iar în 1921 susține dizertația „Influența poeziei vechi asupra lui Mihai Eminescu”, care i se publică în anuar alături de recenziile volumului „Povestirile lui Spulber” de Al. Lascarov–Moldoveanu și ale cărților de versuri „Albastru” și „Balade” de George Tutoveanu, unde dă dovadă de finețe analitică. Se consemnează, de asemenea, analizele făcute poeziilor „Olaf” de D. Anghel și „Les Elfes” de L. de Lisle ca și lecturile expresive din Henri Bataille. Emulația societății s-a resimțit din plin asupra destinului său scriitoricesc. Nici nu împlinise bine 20 de ani și palmaresul său poetic se îmbogățise cu două volume: „Pajiștile sufletului” (1923) și „Vremelnicii” (1924). Pe Virgil Huzum, una din cele mai interesante figuri ale literaturii interbelice, I. M. Rașcu îl debutează în anuar cu trei poezii, semn al prețurii și încrederii pe care i le acordă severul său magistru: „Pe drumul de munte”, „Căsuța de țară” și „Prohod”.

Foarte activ a fost și I. Diaconu, azi unul din cei mai de seamă folcloriști, care debutează în clasa a VI-a cu dizertația „Heliade Rădulescu, îndrumător pe tărâmul filologic, literar și politic”. Mai apoi i se publică compoziția „Câteva idei sociale, literare și lingvistice ale lui Russo, în comparație cu aceleași idei ale lui Negruzzi și Kogălniceanu”, urmată de dizertația „Cum zugrăvește Caragiale, în comediile sale, unele aspecte ale societății române contemporane” și comunicările: „Sufletul latin și literatura română” după Ovid Desusianu și „Bucolicele” lui Virgil.

Primind ordin de transfer, I. M. Rașcu își încheie activitatea de cronicar cu sentimentul datoriei împlinite. Dăduse istoriei publicațiilor școlare cel mai valoros anuar școlar, care nu substituie și anulează frumoasa tradiție a „Revistei noastre”, ci dimpotrivă o continuă și o desăvârșește pe un alt plan, contingent.

Din nefericire, după plecarea lui I. M. Rașcu și până la cel de al doilea război mondial, nimeni nu se va mai încumeta să-i preia inițiativa, care cerea nu numai talent și competență, dar și o voință și o perseverență exemplară. Dealtminteri, inițiativa lui Rașcu rodise cultural în Focșani. Fostii săi elevi dinamizează viața spirituală a orașului Unirii. Apar, după 1930, o serie de organisme și publicații literare care polarizează tineretul: „Căminul”, „Revista 13” pe care o scoteau Al. Călinescu și Pavel Nedelcu și unde colabora și Virgil Huzum, și atunci când într-un orașel există măcar 2-3 publicații, se observă o stagnare a revistelor școlare, elevii talentați fiind atrași de coloanele revistelor locale. Așa se întâmplă la Bârlad, Alexandria, Brașov, până la un punct și la Iași, unde „tradițiile” presei „mari” scad entuziasmul pentru redactarea modestelor reviste școlare.

Ele au continuat totuși să apară la Focșani ca inițiative particulare, șapirografiate sau dictalografiate, păstrate fiind doar în amintirea sau în scriinul redactorilor lor. Scriitorul Ion Larian Postolache, fost elev al școlii, relatează într-un interviu acordat „Revistei noastre” (anul II, nr. 7-8-9/ 1973, p. 130) despre una din revistele editate la liceu între cele două războaie: „În anul 1930-1931, un grup de colegi a înjghebat o redacție și a făcut să apară o revistă „Clasa a

III-a A”, continuată în anul următor cu „Clasa a IV-a A”. Îndrumătorul acestei reviste dactilografiate, cu tiraj de 5 exemplare, era dirigintele clasei, prof. N. Al. Rădulescu, devenit profesor universitar de geografie și decanul facultății de la Craiova. Aici am debutat cu epigrame și cu poezia „În Infern”, pe care am recitat-o anul trecut, la unul din foștii redactori. „*Vă imaginați ce rușine mi-a fost. Și ce mândru am fost când dirigintele a citit-o în fața clasei*”.

DEBUTUL SERIEI A II-A

Anii 1966 și 1967 au marcat o cotitură în sectorul publicisticii școlare. Se remarcă un indescritibil entuziasm în școli care se va concretiza prin apariția într-un timp record a unui mare număr de reviste tipărite și șapirografiate în toate colțurile țării. Era o reluare creatoare, pe un plan superior, a frumoaselor tradiții ale școlii românești. Reatribuirea vechilor nume liceelor de tradiție, sărbătorirea școlilor care au lăsat o urmă în istoria culturii românești cu prilejul centenarului sau bicentenarului lor, organizarea muzeelor școlare și înzestrarea lor cu valoroase piese de arhiva, reînființarea societăților culturale ale elevilor, reluarea întocmirii și editării de anuare și monografii școlare și a tradiției concursurilor „*Tinerimii Române*” sub formă de „*olimpiade*” și mai apoi de concursuri cultural-artistice, incluse în calendarul de activități al ministerului educației au dat o nouă dimensiune educației tinerei generații.

În 1972, anul de vîrf al presei școlare românești, se semnalează circa 800 de titluri de reviste tipărite și șapirografiate și peste 1000, dactilografiate și manuscrise. Dintre acestea, circa 40 continuă tradiția vechilor reviste, păstrîndu-le uneori titlul și chiar coperta. Cele mai multe însă sunt organe de presă ale noilor licee înființate în toate colțurile țării ca și ale sutelor de școli generale apărute în cele mai ascunse cătune. Aproximativ 50-60 din revistele editate de noile școli ambiționează să-și creeze o tradiție și se înscriu printre titlurile mentionabile.

Care ar putea fi criteriile după care putem judeca și ierarhiza valoric o revistă școlară, fixîndu-i locul meritat în istoria presei românești? Analiza comparată a sutelor de titluri care ne-au trecut prin mîna ne-a oferit cîteva criterii obiective:

- continuitate în apariție;
- individualizare grafică (copertă expresivă, format, rubricare, ilustrație, stil tehnoredacțional după care poate fi ușor identificată și cu care revista a intrat în memoria cititorilor din toată țara);
- personalitatea și valoarea conținutului (varietatea sumarului, rubrici de prestigiu care au coloratură specifică revistei, caracterul original și interesant al materialelor științifice publicate, stilul elevat de redactare, aspectul deschis, sincer, principial al dezbaterii problemelor școlii, organizației și vârstei, forța educativă a revistei realizată prin aplicarea unor modalități ziaristice, expresive și eficiente de influențare și angajare a conștiințelor);
- forța documentară care să sublinieze ce are specific școala ca tradiție și realizări actuale, să fixeze pe coordonate naționale specificul regional (peisaj, istorie, industrie și economie, specific demografic, tradiții culturale);
- calitatea sectorului beletristic (munca de îndrumare estetică a elevilor-literați prin revistă, refleclată în promovarea unor creații originale, autentice, formarea și lansarea unor tinere talente, realizarea unei comuniuni literare a tinerei

generații prin deschiderea unor rubrici pentru colegii din toată țara);
- puterea de circulație a revistei (dată nu atât de tiraj, cât de difuzarea ei cât mai largă în școli și intrarea ei frecventă în obiectivul „revistei revistelor”).

A trebuit să facem aceste considerații preliminare pentru a fixa mai precis locul ocupat de „Revista noastră” în ansamblul presei școlare contemporane.

Revista focșăneană se înscrie în rândul revistelor trimestriale, de tip „magazin”, continuând prin titlu, prin copertă (în primele ei apariții) și, pînă la un punct, prin fizionomia rubricăției tradiția prestigioasei sale antecesoare dinainte de primul război mondial.

Faptul că publicația Liceului „Unirea” apare oarecum târziu (la 1. I. 1972) în raport cu alte publicații școlare care numărau la acea dată 5-6 ani de vechime, își are o explicație logică. Orice revistă școlară e rod al activității colective: dar existența și continuitatea ei sunt asigurate de prezenta unui animator. În acest caz, prof. Petrache Dima are marele merit din clipa când și-a asumat sarcina de a scoate și coordona această revistă, de a-i deveni un veritabil nerv motor. Sprijinit inițial de prof. I. Leu și în ultimii doi ani de prof. Valeria Popescu, a reușit o performanță rară în istoria presei școlare, cu care se pot mândri puțini animatori: să grupeze în jurul revistei nu numai pe cei mai talentați elevi, dar și pe cei mai iluștri fii ai Vrancei, alături de câteva din personalitățile de prim ordin ale istoriei literare, să asigure revistei o periodicitate fermă și un veșmânt grafic pe care l-ar putea invidia și cele mai prestigioase publicații contemporane.

Cu tot caracterul ei de „magazin”, Revista noastră se afirmă ca o revistă școlară cu profil cultural-literar predominant, probabil ca un ecou al acelor timpuri când vechea serie devenise o publicație de prestigiu a orașului și a județului, polarizând-i toate forțele spirituale. Rubricile închinatelor matematicii, fizicii, chimiei sunt modeste. Biologia nu e reprezentată deși în specificul vrâncean pe care vrea să-l cultive revista, ar fi putut intra - și nu ca un corp străin - popularizarea unor remarcabile zone peisagistice și a unor monumente ale naturii din aria județului. De altfel, redacția a intuit că cel mai vulnerabil sector al unei reviste școlare rămâne rubricile de informație științifică, chemate să reflecteze activitatea unor cercuri de profil și care, de obicei în astfel de publicații tinerești, sunt rodul unei munci de compilare sau compara la care unicul merit este acela de a descoperi o problemă interesantă și de a o trata atractiv.

Preferința acordată sectorului cultural-beletristic este explicabilă, deoarece în creațiile literare se manifestă mult mai puternic personalitatea și originalitatea unui adolescent decât în contribuțiile științifice, de unde culegem mai mult dovezi de informare decât de creativitate.

O notă bună a revistei focșănene este evitarea greșelii în care cad multe reviste omoloage, aceea de a se transforma într-un panoplicum școlar, într-un hronic al tuturor evenimentelor interne, de la consemnarea campionatelor de baschet pe școală pînă la situația de la examenele de bacalaureat. Evitând să devină un apendice de anuar, Revista noastră își păstrează o elevată ținută intelectuală, reținând doar evenimentele rezonante, cu adevărat semnificative din viața școlii. Poate fi lăudat interesul acordat de revistă acelor probleme didactice cu care școala se mândrește, cum ar fi înființarea primului cerc de bibliofilie din țară. Pentru consemnarea unor evenimente demne de a intra în memoria timpului există o foarte corectă „Cronică” a liceului.

La prima lectură, publicația ar părea unui neavizat mai mult o revistă pentru elevi, decât a elevilor. Impresia este falsă, deoarece efortul principal redacțional e susținut de elevi, însă articolele de mare răspundere și de maxim interes care atrag în primul rând atenția și asigură popularitatea revistei sunt semnate de cunoscute personalități culturale și de profesorii școlii. Prezența unor colaboratori de mare prestigiu într-o revistă școlară stimulează și face să crească simultan și nivelul contribuțiilor aduse de elevi pe alocuri demne de a fi menționate (ex. „Aspecte ale liricii lui N. Stănescu” de Virgil Panait sau „Drama intelectualului în opera lui Camil Petrescu” de M. Dulcu). O mare publicație literară din Capitală a adus imputarea revistei focșănene că „*nu este suficient de școlărească*”. Autorul cronicii - probabil neavizat în probleme de presă școlari - confunda termenii. Există o mare deosebire între o revistă școlară, sinonimă cu o revistă de înaltă ținută intelectuală, dar care e pusă sub zodia de sensibilitate, gândire și preocupări a vârstei școlare și o revistă școlărească, adică scrisă naiv, cu stângăcii inerente vârstei, dintr-un unghi didacticist. Revista bucureșteană care era preferată revistei focșănene, era într-adevăr o revistă școlărească.

Nu numai prin continuitate în apariție, individualizare grafică și ținută intelectuală se remarcă Revista noastră. Chiar și la capitolul „legare de viață, de actualitate” publicația merită să fie citată. Prin aparițiile lor trimestriale sau bilunare (uneori anuale) revistele școlare nu pot consemna evenimentele politice la zi, ci numai pe cele de o semnificație mai profundă și mai de lungă durată, iar prin caracterul lor educativ, ele trebuie să urmărească nu semnalarea brută a fenomenului social, ci modul cum el se răsfrânge în conștiința elevilor. În acest sens anchetele și dezbaterile propuse de Revista noastră și realizate de elevi printre elevi („Condițiile omului modern”, „Timpul liber - veșnica obsesie a liceanului”, „Ce calități admirați la semenii voștri”, „Codul de etică și echitate socialistă”) sunt modele nu numai de forme moderne, ziaristice de redactare, dar și de surprindere inteligentă a pulsului generației, a universului moral și intelectual al tinerilor de azi.

Câteva rubrici permanente (după 1974 revista își conturează mult mai precis rubricația, cam mobilă și fluentă în 1972 și 1973) rețin atenția prin calitatea lor: „Revista revistelor”, „Note de drum”, „Ecouri”, „Dintre sute de catarge” și „Debuturi”, ultimele două deosebit de stimulatoare pentru descoperirea talentelor literare de liceu. Revista, de altfel, a reușit să lanseze câțiva elevi cu frumoase perspective literare (unii din ei cu palmares de concurs și publicistic): Mihaela Dulcu, Anica Gîscă, Mioara Zehan, Virgil Panait, Constanța Tazlău, Mariana Pecetescu, Tiberiu Dima, Doina Neamțu și alții care s-au format printr-o intensă ucenicie la cenaclul școlii și la redacția revistei.

Punctul de glorie al revistei îl reprezintă forța ei documentară, punerea ei în serviciul evidențierii bunelor tradiții ale școlii. Contribuțiile la monografia școlii, evocarea marilor personalități care au cinstit ca profesori, elevi sau colaboratori ai revistei instituția: Anghel Saligny, I. M. Rașcu, Ion Diaconu, Mihai Steriade, Victor Ion Popa etc., fixarea pe coordonate naționale a specificului orașului și al județului (ex. rubricile „Eroi vrînceni”, „Memoria orașului”, „Vrancea literară”) continuă o veche și strălucită tradiție a revistei înaintașe și dau revistei motivația culturală a unui act patriotic.

Reactualizarea unor personalități care au avut legături sau atingere cu Focșaniul prin intermediul evocărilor sau interviurilor luate membrilor din familie

(Duiliu Zamfirescu, Anton Holban, G. Călinescu) și antrenarea unor remarcabile personalități moldovene (și chiar bucureștene) în jurul steagului revistei (Șerban Cioculescu, I. Chițimia, C. Ciopraga, D. Murărașu, Gh. Bulgăr, Virgil Huzum, I. L. Postolache, Mariana Zamfirescu-Rarincescu), autori ai unor remarcabile studii sau interviuri, sporesc valoarea de document literar al revistei.

Pentru formarea tinerelor condeie ale școlii, prestigioasele întâlniri cu scriitorii, cum a fost masa rotundă din 27.X.1973 unde au participat Nina Cassian, Romulus Vulpescu, Tudor George, Mircea Dinescu, consemnată în nr. 13-15 din ianuarie - martie 1974 merită o atenție specială.

Desigur, revista are și unele slăbiciuni (inexpresivitatea sectorului științific, cronică plastică „lipită”, dinamica încă scăzută a vieții școlare) pe care și le va corecta progresiv la sugestiile propriilor ei cititori.

Prin periodicitatea ei fermă, prin personalitatea prezentării ei grafice, prin valoarea conținutului ei literar, prin autenticul ei specific vîrncean, prin larga ei circulație în mediul școlăresc și prin bunele aprecieri de care se bucură în rîndul cititorilor și presei, Revista noastră poate fi considerată o fruntașă a presei școlare de azi.

Articole publicate în Revista Noastră, seria a II-a, 1974
nr. 19-20-21 (paginile 316-318) și nr. 22-23-24 (paginile 361-363)

Liceului centener „Unirea”,
o modestă contribuție la ridicarea
prestigiului său,
Petrașche Lînea

1 noiembrie 1976

REVISTA NOASTRA

PUBLICAȚIE
A ELEVILOR
LICEULUI
„UNIREA”
FOCȘANI

Este stampila vechii serii
(1912-1914).

P. L.

La aniversarea „Revistei noastre”

70 de ani de la fondare și 10 ani de la reluarea tradiției

prof. Petrache Dima

Cincisprezece noiembrie 1912. De sub teascul Tipografiei Al. Codreanu din Focșani iese o modestă publicație (in-octavo (in-8), adică un caiet de opt foi, respectiv 16 pagini), cu copertă foarte simplă și cu un nume tot atât de simplu: „Revista noastră” editată de societatea literară a elevilor Liceului „Unirea”. Președintele societății, profesorul de germană Dimitrie Papadopol preia și conducerea „Revistei noastre”. În 1900, apăruse „Buletinul societății elevilor din cursul superior al Liceului „Unirea” din Focșani”, care n-a impus însă niciun nume.

A doua revistă avea să intre în istoria literaturii române: în paginile ei s-a afirmat Victor Ion Popa, în vremea aceea, elev la Liceul Internat din Iași. El a debutat în nr. 2 din 1 decembrie 2012, cu poezia **Liniste**, semnată cu pseudonimul Gheorghe A. Hamza. Fratele poetului, prof. Univ. N.I.Popa, referindu-se la folosirea pseudonimului, îmi spunea că unii dascăli și directori de la școli nu admiteau colaborarea elevilor la nicio publicație, fiindcă îi socoteau nepregătiți pentru o treabă atât de serioasă. Și totuși, presa școlară românească avea atunci o istorie de aproape opt decenii. Rezultatele dobândite au arătat că „încălcarea” acestor interdicții n-a fost deloc păgubitoare: multe personalități ale culturii și științei românești au trecut proba de foc a spiritului în paginile unor reviste școlărești²⁾.

În „Cuvânt înainte”, apărut în nr.1, fondatorul îndemna „întreaga școlărie să ia parte, cu inima deschisă, la muncă comună alături de colegii lor” la realizarea revistei. În acest chip – motiva prof. Papadopol – va fi la îndemâna tuturor să aducă la cunoștința colegilor, de oriunde, ceea ce cred și simt, vor stabili între ei o scară a valorilor, se vor deprinde a mânuși condeii, iar mai târziu, pe băncile universităților, se vor recunoaște ca tovarăși de idei.” În articolul „După un an de muncă”, tipărit în nr 1-2/1913, sunt subliniate eforturile depuse pentru scoaterea relugălată a revistei, precum și meritele fondatorului care între timp fusese transferat la București: „*Cine cunoaște greutățile tiparului, cine știe munca grea și căinoasă, munca grea și plictisitoare care îți consumă nervii și-ți sleiește puterile, numai acele poate să-și închipuie ce fel a fost pentru noi D-I Papadopol în tipografie, cine supraveghea cu amănunțime ca revista să iasă cât mai bine posibil?*”.

Sub conducerea acestuia au fost scoase 21 de numere, iar sub cea a prof.dr C. Chifu și a prof. C. I. Bondescu-11. Deci din prima serie (15 noiembrie 1912-15 mai 1914) au apărut 32 de numere. După câteva luni de întrerupere, revista reapare, dar cu titlul Popășirea, (12 numere, între 5 noiembrie 1914 și 1 mai 1916). Această serie îl are în frunte pe V.V. Haneș, un mare orator. „*Când vorbea la teatrul Pastia toată lumea venea să-l asculte*”.³⁾.

Analizând seriile vechi, observăm ca mai valoroasă a fost a prof D.Papadopol. Ea se distinge prin varietate tematică, prin grija acordată tinerilor poeți de pretutindeni..

Dintre materialele publicate atunci, menționăm însemnările de călătorie „În Italia”, în care se relatează aspectele culese cu prilejul excursiei, efectuate de un grup de elevi și profesori, pe meleagurile străbunilor, în perioada 16-20 aprilie 1913, articolul „Ceva despre importanța limbii latine”, din care

reproducem câteva fragmente edificatoare: „*Trecând acum de la limbile clasice în general, la limba latină în special, și considerând treptele pe care le pășește învățământul acestei limbi din primele clase și până-n ultimele găsim că în cursul inferior de liceu se insistă mai mult asupra gramaticii și se are în vedere, pe lângă pregătirea necesară trecerii în cursul superior și înrudirea formelor gramaticale românești cu cele latinești, prin aceasta se face, dacă se poate spune, proba învederată și imediată despre originea latină a limbii românești.*

Și cum nu ne-ar fi nouă, elevilor, folositor acest învățământ al limbii latine, când el, pe lângă frumuseți neînchipuite, ne descoperă fapte de-ale poporului roman, care pot să ne servească ca lecții de virtute cetățenească; și oare nu se mai știe că adevărul fundament al unei culturi e cunoașterea literaturii clasice îndeaproape și aprecierea operelor de artă antice?

Popoarele care n-au nicio legătură cu poporul român, precum e poporul german, de exemplu, s-au grăbit să cultive limba latină, dându-i primul loc în învățământul lor (...) noi, românii, reprezentanții celei mai strălucite gînti, găsim că trebuie să cunoaștem liba strămoșilor, căci altfel pe nedrept ne-am numi urmași de-ai vechilor romani”⁴.

Mai trebuie să arătăm cât de actuale sunt ideile expuse aici? Astăzi, cu o ora pe săptămână în clasa a VIII-a și numai la liceele de filologie-istorie... „*nu se face primăvară...*”.

Din nota „Deschiderea Teatrului comunal „Maier Gh. Pastia” aflăm suma cu care a contribuit ctitorul splendidului edificiu: 500.000 lei (bineînțeleas-aur), la care s-au adăugat 200.000 lei din fondurile primăriei.

În urma examenului de capacitate, din aprilie 1919, I.M. Rașcu este numit profesor la Focșani, vechi centru de cultură românească, în toamna aceluiași an, se prezintă la Liceul „Unirea”. Există aici, încă din 1898, o societate a elevilor înființată din inițiativa profesorilor C. Moisil, G. Bogdan-Duică, Șt. Graur, C. Giurescu, G. Petrovici și C.I. Lupu. Ea urmărea „*să popularizeze cunoștințele de literatură română și literatură generală*”⁵).

În perioada Primului Război Mondial, activitatea acestei societăți a fost întreruptă. După cum mărturisește prof. Rașcu: „îndemnul de a renincepe ședințele societății a venit din partea elevilor clasei a VIII-a”. Conducerea școlii îi încredințează funcția de președinte al Societății literare. În această calitate, lansează un înflăcărat îndemn: „*Să fim oameni noi pe care timpul de azi îi cere; să fim oameni noi pășind pe calea muncii și a cinstei; să fim și în ceea ce privește sufletul pe care îl vrem fâlfâitor de entuziasm, ca și cutele drapelului noastre biruitoare.*” În continuare, citează din Povătuitorul lui Gh. Lazăr: „*Firea omului este așa ca el întotdeauna să se îndeletnicească cu ceva. Cel lenes nu s-au (s-a) născut ca să viseze și să trăiască, ci să putrezescă și să piară încă viețuind.*” Vorbitorul cere „*ca rândurile marelui dascăl să fie luate ca deviză a societății noastre pentru ca în acest semn să învingem.*”⁶

În ședința din 14 martie 1919, a fost hotărât, la propunerea președintelui, numele Societății literare: „Gr. Alexandrescu”. Motivând alegerea, prof. Rașcu arată că autorul „Fabulelor” a trăit, a iubit și a suferit în Focșani și deși nu se simțea în largul său nici în cadrul priveliștilor înconjurătoare (...) nici în societatea focșăneană de atunci, totuși „*dacă el nu ne-a vrut, noi să-l vrem*”⁷).

Varietatea tematică și nivelul crescând al dezbaterilor au generat scoaterea **Anuarului Societății literare „Gr. Alexandrescu” a elevilor din cursul superior al Liceului „Unirea” Focșani**, pe care conducătorul îl vedea „ca un bogat repertoriu de cunoștințe, îndrumări, note, păreri, planuri și compoziții”. Și, într-adevăr, așa a fost.

Lectura celor patru volume apărute în anii 1920, 1921, 1922 și 1923, te fascinează și astăzi. O primă notă distinctivă este grija pentru pregătirea și desfășurarea fiecărei întâlniri, preocupare care merge de la alegerea subiectului și până la intervențiile model ale președintelui.

Obiectul discuției l-au constituit opere și scriitori români și străini (în special francezi). În afara disertațiilor și comunicărilor, se citeau fragmente din lucrările autorilor omagiați, se plănuiau și se efectuau excursii. În fruntea recitatorilor, se afla elevul Mihail Steriade, care a debutat în nr. 3 al Anuarului, cu articolul „Influența poeziei vechi asupra lui Eminescu”. Este consemnată și prima disertație a viitorului mare folclorist, Ion Diaconu: Cum zugrăvește Caragiale în comediile sale unele aspecte ale societății românești contemporane. Deosebit de activ era și elevul Victor Humuz, căruia prof. Rașcu îi tipărește trei poezii: **Pe drum de munte**, **Căsuța de țară** și **Prohod**, în nr.4. Intenția prof. Rașcu nu a fost aceea de a forma oratori, ci oameni harnici și culti, capabili să aleagă și să comenteze o carte, gata oricând să se exprime natural, concis, corect și nuanțat: Așa se explică discutarea pe toate fețele a comunicărilor prezentate de elevii săi: nu erau trecute cu vederea agramatismele, informarea insuficientă, expunerea haotică, glasul șters și monoton, dar nici calitățile. Profesorul știa să îmbine dojana cu îmbărbătarea, iar prin întreaga lui personalitate era el însuși un strălucit model venerat și astăzi de cei care l-au avut dascăl.

La 24 iunie 1923, Societatea literară „Gr Alexandrescu” a sărbătorit un sfert de veac de la înființarea ei. Evenimentul a fost marcat printr-o sesiune specială, la care au luat parte elevii, corpul profesoral și foști membri ai Societății. Cu acest prilej, în holul liceului a fost dezvelită o placă, iar savantul și poetul Ovid Densusianu a vorbit, în sala Teatrului comunal „Maior Gh. Pastia” Focșani, Conferința între literatură și viață.

După scurt timp I.M. Rașcu își ia rămas bun de la elevii și colegii săi. Se stabilește în Capitală, unde încetează din viață la 5 decembrie 1971. Societatea literară „Gh. Alexandrescu” s-a desființat în 1948, o dată cu plecarea ultimului președinte, Ion Diaconu.⁸⁾

În 1969, stabilindu-mă la liceul „Unirea”, am găsit în biblioteca școlii această bogată zestre editorială, strălucită mărturie a muncii neobosite desfășurate de înaintașii noștri. Cercetând-o, s-a trezit în mine un puternic sentiment de admirație, dublat și de unul de invidie, dar în sensul bun al cuvântului. Am găsit și elevi dotați, unii chiar excepționali (îmi vine în minte Ion Pânzaru, de exemplu, de 4 ori laureat al concursului național de limbă și literatură română „Mihai Eminescu”), care scriau note și versuri, note de legătură, reportaje, articole pe diferite teme științifice, fotografiau etc. Producțiile lor dactilografiate erau adunate între copertile a 5-6 dosare sau erau sapirografiate în aproximativ 100 de exemplare. Se înțelege că puțini elevi aveau posibilitatea să le citească.

În aceste împrejurări, eram - cum se spune - între ciocan și nicovală: pe de o parte, tradiția ne obliga, pe de altă parte, tinerele talente care erau în flux continuu. În spate aveam o experiență publicistică de aproape 20 de ani. Nu aveam însă mijloace financiare.

La sfârșitul anului 1971, am predat la tipar primul număr al seriei noi, garantând material cu salariul meu. O lună mai târziu, adică 30 ianuarie 1972, „Revista noastră” reapărea. Tirajul era modest: 1.100 de exemplare care s-au vândut imediat. Cu suma încasată ne-am acoperit toate cheltuielile. Ba mai mult, ne-a rămas și un beneficiu de 900 de lei, cu care am deschis contul la C.E.C.

Primul colectiv redacțional era alcătuit din coordonatorul revistei și trei elevi: Mihaela Miloș, Mihael Dulcu și Mioara Zehan, astăzi toate licențiate: prima în științe juridice, celelalte în filologie.

În pragul vacanței de vară, aveam trei numere scoase și... cele dintâi ecouri în ziarul „Micovul” și în revista „Magazinul”.

În iulie 1972, am realizat și cele dintâi interviuri. Interlocutori: Henriette Mandrea-Bălcescu, fiica lui Duiliu Zamfirescu, și poetul Mihail Steriade, fost elev al Liceului „Unirea”. Cunoscutului mesager al culturii românești peste frontaliile țării aveam să-i dedicăm nr. 6/1972, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la debutul său în Anuarul lui I.M. Rașcu.

De la un număr la altul, s-a lărgit aria tematică, au sporit numărul paginilor de la 16 la 48 și uneori la 64, tirajul de la 1.100 la 7000, cel total apropiindu-se de 150.000. Veșmântul grafic a devenit din ce în ce mai elegant datorită talentului tehnoredactorului Nicolae Anghelescu, al paginatorului lordache Matei, același de la începutul seriei noi, al graficianului Vasile Pănescu, precum și al celorlalți meșteri tipografi.

În același timp revista a început să se impună în viața spirituală a orașului și a județului, nu numai prin conținutul ei, ci și prin contribuția adusă la organizarea și desfășurarea unor manifestări literare și culturale de prestigiu republican, dintre care amintim sesiunea de comunicări științifice dedicate lui Mihail Steriade (16 oct. 1972), Ioan Slavici (martie 1973 și august 1975), I.M Rașcu (27 oct. 1973), bibliotecii Liceului „Unirea”, care la 21 noiembrie 1974 și-a sărbătorit centenarul, Mihail Sadoveanu (20 oct. 1980) ș.a.

În permanență, am fost călăuzit de ideea de a scoate o revistă scrisă de elevi, dar și de personalități consacrate, care să se adreseze tuturor cititorilor. Și astfel, am realizat o frăție spirituală între colaboratori, a căror vârstă variază între 9 și 93 de ani. Poate cineva dintre foștii sau actualii elevi să uite că a semnat alături de: academicienii Șerban Cioculescu, Constantin C. Giurescu, Iorgu Iordan, Catus Iacob, Alexandru Rosetti, Nicoale Teodorescu, Petre Vancea, profesorii universitari Gheorghe Bulgăr, Constantin Ciopraga, I.C. Chițimia, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, C. Dimitriu, Pompiliu Marcea, Al. Piru, Gh. Poalelungi, Petre P. Vrancea? Pot fi șterse din memorie emoționantele întâlniri cu: Mitzura Arghezi, N. Barbu, Gerda Barbilian, T. Balș, Mircea Bogdan, Gheorghe Bulgăr, Nina Cassian, Alice Vera Călinescu, Radu Cârnelci, Barbu Cioculescu, Șerban Cioculescu, Const. Ciopraga, Adi Cusin, Cella Delavrancea, Dan Deșliu, Nicolae Dragoș, Laurențiu Fulga, Tudor George, Aurel Giroveanu, Virgil Humuz, Vera Hudici, Dina Iancolescu, Traian Iancu, Dumitru M. Ion, Gh. Istrate, Ion Iuga, Corneliu Leu, Fl. Muscalu, Ion Meitoiu, T. Opreș, Ovidiu Papadima, Ion Popescu-Gopo, Maria Popescu, Ion Larian Postolache, Ioanid Romanescu, Al. Raicu, Dinu Săraru, George Sbârcea, Corneliu Ștefanache, Laurențiu Ulici, D. Vatamaniuc, Dan Verona, Romulus Vulpescu, Violeta Zamfirescu, C.D. Zeletin, Horia Zilieru, precum și cu rudele apropiate ale lui Marin Preda?

Dar excursiile pe drumurile literare ale țării, a căror lungime depășește 10.000 de km?

Totodată nu putem uita nici momentele dramatice prin care a trecut revista. Unii au încercat să o transforme în buletin intern tras la șapirograf, iar alții - în buletin de informații tehnico-științifice. S-au auzit și voci care cereau doar alcătuirea unei culegeri de compuneri școlarești, în care, pentru a li se păstra „autenticitatea”, să se lase chiar și greșeli gramaticale. În fața unor asemenea presiuni, n-am cedat și nu vom ceda niciodată! [...]

Ne-am străduit și ne străduim să facem din „Revista noastră” un act de cultură. Și se pare că am reușit, de vreme ce ea a fost distinsă, în cadrul Concursului național al presei școlare de două ori cu premiul I, în 1978 și 1981, și o dată cu „Premiul special al juriului pentru cea mai bună revistă școlară din țară” în 1979. În 1980 a fost înregistrată la UNESCO. Au recenzat-o, uneri la superlativul absolut, toate publicațiile politice, literare și culturale ale țării, posturile de radio și televiziune. [...]

Difuzarea ei a trecut de mult granițele patriei. Au ajuns exemplare în multe țări europene, în America, Africa, Asia și Australia. Pe lângă actul de cultură pe care vrem să-l facem, ne-am hotărât să descoperim și să promovăm tinere talente. Numărul celor debutați de noi, în cei zece ani ai actualei serii, este de ordinul sutelor. Câți se vor impune? Timpul va da răspunsul. Deocamdată, unii continuă să semneze în presa locală și centrală, o fostă colaborare din vremea studiilor liceale. Anita Florescu, este astăzi ziaristă profesionistă la „Scânteia”.

Evoluția lor va depinde însă de ei și de condițiile în care vor lucra. Toți trebuie să știe că drumul afirmării nu este presărat cu flori și ca este un mare câștig fie și numai deprinderea de a scrie corect și expresiv ceea ce simț și gândesc.

Asigurarea complexității tematicе, a periodicității ferme pe speze proprii, a difuzării unui număr destul de mare de exemplare, munca cu colaboratorii interni și externi, procurarea hârtiei etc., ridică probleme pe care le întâlnești la orice publicație profesionistă, cu singura deosebire că nimeni din redacția noastră nu este renumerat pentru contribuția adusă la realizarea revistei respective.

Toate aceste eforturi se uită însă în fața marilor satisfacții pe care ne-o dau cele trei acte de cultură aflate într-o perfectă legătură: munca didactică, activitatea redacțională și cercetarea fenomenului literar.

La capătul acestui scurt bilanț, un gând curat tuturor prietenilor „Revistei noastre”, pe care-i invităm și la sărbătoarea centenarului ei, în anul 2012!

Note bibliografice

¹Petrache Dima: Debutulu lui V.I.Popa, în „Revista noastră”, anul II, nr. 10-11-12 (serie nouă), aprilie-iunie 1973, pag. 149; V.I.Popa, în „Limbă și literatură” (pentru elevi), nr. 3, 1973, p. 48-47.

²Tudor Opreș: Reviste literare ale elevilor (1934-1974), Editura didactică și pedagogică, 1970.

³Anastasia Mavrodin: Da, am colaborat și eu la seria de-acum 65 de ani, în „Revista noastră”, anul VI, nr 40-41-42 (serie nouă), ianuarie-martie 1977, pag.524.

⁴N. Mavrodin: Ceva despre importanța limbii latine, în „Revista noastră”, anul II, nr.12,15 noiembrie- 1 decembrie 1913, pp. 27-78.

⁵Idem, pag.13.

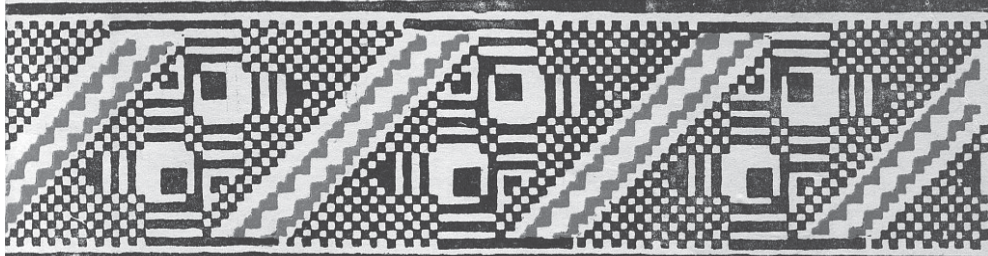
⁶Anuarul Societății literare „Gr. Alexandrescu” a elevilor de curs superior de Liceul „Unirea”, Focșani, anul școlar 1919-1920, pag. 3.

⁷Idem, pag.13

⁸Fragmentul referitor la Anuarul editat de prof. I.M. Rașcu a apărut în revista „Ateneu”, nr. 126, iunie 1976.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1982
nr. 82-83-84 (paginile 1348-1352)*

REVISTA NOĂSTRĂ

PUBLICAȚIE A ELEVILOR LICEULUI „UNIREA
FOCȘANI

IN ACEST NUMĂR
SEMNEAZĂ :

- prof. Petrache DIMA
- Mihaela MILOȘ
- Mihaela DULCU
- Mioara ZEHAN
- Rodica ȘORICĂU
- Adriana CHIRU
- Anica GISCĂ
- Nela MILITARU
- Florica ȘTEFĂNESCU
- Vasile LAVRIC
- Marius GONDOȘ
- Maricel POPA
- Dan IACOB
- Mihai CHELARU

Coperta Revistei Noastre, seria a II-a, nr. 1, ianuarie 1972

Amintiri de la REVISTA NOASTRĂ

prof. Mircea Dinutz

Pentru mine, în bună măsură, viața colegiului aproape se confunda cu viața revistei. Atunci când am fost solicitat, m-am angajat cu toată ființa, cu tot ce știam, cu seriozitate și atâta pricepere câtă aveam. Am „crescut” de la număr la număr, m-am maturizat și am înțeles că nu ajunge să-ți placă un lucru și să muncești; mai trebuie să ai idei, șansa unor colaboratori de valoare, o atmosferă caldă, stimulativă, încredere în tine și-n cei care te înconjoară... Cu plăcere făceam și orele de clasă, care uneori ieșeau, altele nu. Cam asta s-a întâmplat și cu revista. Ca să iasă, trebuie să vrei cu adevărat, să-ți urmărești cu tenacitate obiectivele, atunci când condițiile sugerate mai sus sunt (aproximativ) îndeplinite. Desigur, acestea sunt condițiile ideale care, rareori, coincid cu cele reale.

Am colaborat la „Revista noastră” într-o vreme când nici nu puteam visa că voi lucra vreodată ca profesor al Liceului „Unirea”. Mai întâi cu un articol de atitudine: „Unde a dispărut teatrul antic?” în martie 1988, mai apoi cu un articol despre Ion Creangă, întesat de truisme, în decembrie 1989, dar ceea ce mă salvează în proprii mei ochi este faptul că am contribuit la realizarea unui număr special dedicat umanismului greco-latin (ianuarie-martie 1989), salutat și elogiat de cele mai importante reviste culturale la acea dată. Cei mai mulți dintre colaboratorii la acest număr, contactați de mine, erau distinși

24 ianuarie 2006 - Lansarea Revistei Noastre -
Ioan Denciu, Florin Paraschiv, Florinel Agafiței, Mircea Dinutz,
Adrian Botez, Gheorghe Zaharia, Daniela Plăiașu

universitari, nume cu greutate ale clasicismului românesc: Mihai Nichita, Eugen Cizek, Dan Slușanschi, Lucia Wald (decedați între timp), Gheorghe Ceaușescu, Gabriela Creția, Constant Georgescu, Marian Ciucă. Un număr, între altele, care poate fi citit și astăzi cu plăcere, dar și cu reale foloase intelectuale. Mai apoi, după decembrie 1989, am continuat colaborarea, răspunzând astfel, în câteva rânduri, solicitărilor distinsului meu coleg, Toader Aioanei. Asta până în 1997, când am decis să mă transfer la Liceul „Unirea”. Recunosc, unul dintre motive, poate cel mai puternic, a fost „Revista noastră”. Deși, e adevărat, experiența mea în materie de gazetărie era modestă. Colegii au avut încredere în mine și nu voiam să-i dezamăgesc. Firește, era și o problemă de orgoliu, așa că... am trecut la fapte. Așa a apărut nr. 6 din 1997 dedicat, în mare parte, lui Eminescu, în tentativa de a reînnoa tradiția reprezentată de Petrache Dima. Cu toate că m-am străduit, cu toate că am fost ajutat îndeostul, numărul a ieșit inegal și indecis. Cu bune și cu rele, cu stângăcii, dar și cu momente de calitate. Câteva lucruri pozitive merită reținute: a crescut numărul colaboratorilor elevi, a apărut o anchetă pe tema „Eminescu și școala de azi” (o intenție bună compromisă de convenționalismul declarațiilor, poncifelor și locurilor comune) la care au participat elevi și profesori de la Liceul Industrial nr. 2, Al. I. Cuza, Unirea, Mihail Kogălniceanu, Liceul Pedagogic. Să mai adaug faptul că, dintre colaboratorii de acum, unele nume vor confirma în anii următori, făcând o carieră respectabilă: Adrian Stoicescu, asistent al Universității din București, Liana Pătraș, redactor la Realitatea TV, Ana Maria Cornilă, eseistă, profesoară de literatură română, autoarea unei cărți bine primite de critică („Reverii critice”, 2007), Ioan Tudor Leu, cercetător, cadru de nădejde la o universitate din S.U.A., Iulia Popovici, critic dramatic, membră a UNITER, autoarea unei cărți („Un teatru la marginea drumului”, 2008). După Mihai Eminescu, fără o ordine anume sau respectând un calendar al aniversărilor, au urmat M. Preda, L. Blaga, G. Bacovia, Camil Petrescu și Liviu Rebreanu, la care au trudit elevi și profesori, punând în mișcare multe energii pozitive, dar și suficiente orgolii care s-au ciocnit la temperaturi înalte. Totul a fost spre binele revistei, deși e de presupus că o armonizare a forțelor ar fi sporit valoarea fiecărui număr în parte. Chiar și așa, de fiecare dată, într-un fel sau altul, mi-au stat alături colegii de catedră, dar și cei de la catedrele de matematică și informatică, fizică, chimie, biologie, istorie, geografie...

Nu și-ar avea rostul să analizez toate numerele, la care am avut responsabilitatea concepției, transpuse în act de către mine și colegii mei, dar câteva lucruri sunt limpezi. De la număr la număr, s-a creat un echilibru necesar între spațiul tipografic alocat problemelor culturale, la care ne obligă o nobilă tradiție și spațiul acordat școlii, problemelor legate de trecutul, prezentul și viitorul ei. Pe de altă parte, ne-am străduit să găzduim materiale de un maxim interes publicistic și cultural, oricând publicabile în marile reviste ale țării și uneori am reușit, atrăgând colaboratori de mare prestigiu sau publicând interviuri ce depășesc interesul de moment, conjunctural sau dictat de orgolii zonale. Au rămas inedite până astăzi interviurile realizate de Sorin Preda, cunoscut ziarist și scriitor și cu subsemnatul, la care au răspuns Ilinca Baltag (modelul pentru personajul feminin din „Morometii”) și Alexandru Preda, fratele mai mic al prozatorului. Un interviu dens și substanțial au publicat Ana Maria Cornilă și Elena Toma, avându-l ca invitat special pe prof. univ. dr. George Gana, autorul unei impresionante ediții

critice L. Blaga. În 2006, Ion Panait a publicat un interviu inedit acordat de Grigore Vieru poetului vrâncean în aprilie 1989. La capitolul “Colaborări cu care ne mândrim” mai figurează conf. univ. Dr. Adrian Definei, de la Facultatea de Fizică a Universității din București, conf. univ. dr. Aurelia Voineag Meran de la Universitatea din Iași, care a prezentat, tradus și comentat pe Jose Saramago, laureat al Premiului Nobel pe 1998, Constantin Călin care a publicat în 2003 un fragment din “Dosarul Bacovia”, vol. II, “O descriere a operei” (ce va apărea în 2004) și Theodor Codreanu cu un fragment din cartea sa, apărută în cursul anului 2003, „Complexul Bacovia”, ambele considerate, la această oră, cele mai valoroase contribuții la cunoașterea operei bacoviene din ultimele două decenii. Nu ne e permis a uita contribuțiile substanțiale ale personalităților vrâncene: Carmen Săpunaru, cadru universitar doctor în mitologie comparată, Universitatea din Osaka (Japonia), Adrian Botez, doctor în litere, Florinel Agafiței, doctor în indianistică, ce ne-au onorat cu traduceri, studii, eseuri. Atâta timp cât am purtat răspunderea unui număr sau altul, am inițiat, reluat și susținut mai multe rubrici, între care unele au fost inspirate de seria a II-a a Revistei (1972-1990): „Dascălii noștri”, „Au fost elevii noștri”, „Dintre sute de catarge”, „Ancheta Revistei Noastre”.

Altele aveau rostul să țină revista în realitatea vie atât de bogată și, mai ales, promițătoare a școlii: „Adolescentul în real”, „Jurnal de dascăl”, „Din colegiu adunate și iarăși la lume date”. Dintre profesori au fost prezentați: Virgil Huzum, Corina Ciucu, Gheorghe Zaharia, Enache Pătrașcu, iar dintre elevi: Silvia Cernea, Daniel Cibotaru, Nicola Onose, Carmen Istrate, Cezar Cherciu, Andrei Budescu. La rubrica „Remember” au fost evocați, cu toată deferența: Petrache Dima și Nicolae Al. Rădulescu. Nu în ultimul rând, am avut în vedere traduceri: Bacovia, Blaga în engleză, franceza, germană, italiană, mai întotdeauna realizate de elevi. Dar nu numai. Uneori au fost realizate, cu profesionalism, traduceri din limba latină (Alin Bogdan Tătaru), din limba portugheză (Aurelia Merlan), din spaniolă (Iulia Popovici), din japoneză (Carmen Săpunaru), din arabă (Raluca Al. Hadad). Rubrica „Orientalia” avea rostul să deschidă o “fereastră” spre o spiritualitate puțin și superficial cunoscută, să provoace curiozități intelectuale, după cum „Adolescentul în real” (rubrica sugerată de Daniela Plăiașu în urmă cu un deceniu) și “Ancheta Revistei Noastre” aveau rolul să-i întoarcă pe tinerii cititori asupra propriei realități, împingându-i spre un necesar spațiu al reflecției.

A fost mult? A fost puțin? Un lucru e sigur. Se putea face mai mult, mai bine, mai substanțial. Pasiune și abnegație au existat. Uneori a fost nevoie de sacrificii (neștiute de elevi), alteori de multă putere interioară pentru a continua. Dar întotdeauna am trăit bucuria de a fi marcat succesele elevilor și profesorilor-îndrumători la marile competiții școlare: Elena Calistru și Carmen Atarcicov, Radu Marin și Marilena Oprea, Virgil Petrea și Cornel Noană, Adrian Relu Iuga și Dan Popoiu, Denisa Hapău și Maria Dochia. Am dat Cezarului ce i se cuvenea.

Acum, la final, nu mai sunt multe de adăugat. Îmi place să cred că am lăsat câteva semnificative reperi în urma mea, în speranța că eforturile mele n-au fost zadarnice. Au fost lucruri bune, dar și mai puțin bune. Cine va cerceta cândva arhivă, va judeca singur. Îmi rămân amintirile, probabil cele mai tulburătoare, care nu se prea lasă “prinse” în cuvinte. Tot e ceva.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2010
nr. 33-34 (paginile 86-87)*

Fugit irreparabile tempus

prof. Toader Aioanei

Generații întregi de profesori și elevi s-au succedat în paginile ei, cei de la începuturi deși de mult în altă lume, fiind încă vii în memoria respectabilei centenare. Spărgând convențiile scolastice mărunte, didacticiste, fiind o veritabilă revistă de cultură, a găzduit în paginile ei nume de prestigiu ale culturii române, reușind să se mențină pe podium, pe cea mai înaltă treaptă, decenii de-a rândul.

Astăzi sunt exact 100 de ani de când profesorul de germană Dimitrie Papadopol a fondat „Revista noastră”, „soră” bună cu „Vlăstarul” de la liceul „Spiru Haret” din București, întemeiată de același „norocos” profesor, căci a lansat pe firmament nume precum: Mircea Eliade, Constantin Noica, Nicolae Steinhardt, Alexandru Ciorănescu, Dinu Pillat sau Alexandru Paleologu.

Noi n-am avut această șansă, însă avem meritul calității înalte, fără rabat, precum și al lansării „elevului” Victor Ion Popa, printre alții. Lansată în cadrul Societății culturale „Grigore Alexandrescu” (înființată în 1898, deci acum 114 ani), societatea a menținut aprins focul sacru al „Revistei noastre”. Și azi suntem „în veșnică, permanentă căutare” a tinerilor dotați precum Diogene al nostru, Constantin Noica, ce spunea în consens cu „bătrânul” Creangă că „se vede că a sosit, devreme ce n-a mai venit!”. Cu cele 32 de numere din seria I, plus încă 12 numere ale „Propășirii”, cu cele 178 de numere din seria a II-a ale ilustrului profesor Petrache Dima, în 2012 seria a III-a a atins deja numărul 37-38, dar și cele mai înalte culmi ale calității cu numeroase premii, înscrisă la UNESCO (1980). Apărută sub girul Societății culturale „Grigore Alexandrescu”, „Revista noastră” a rămas o revistă de cultură, aplicând regula de aur că o bună revistă pentru elevi nu poate fi decât o foarte bună revistă culturală și invers.

Pășim în noul secol cu speranță, încredere și promitem că „vom fi ce-am fost și mai mult de-atât!”

Excelsior!

La mulți ani, „Revista noastră”!

Colectivul redacției revistei, coordonat de prof. Toader Aioanei, primind în anul 1996 premiul „Pamfil Seicaru” pentru cea mai bună revistă școlară din țară la concursul organizat de „Evenimentul zilei”.

Academician Iorgu IORDAN

“Sadoveanu este (...), alături de Eminescu, cel mai național dintre toți scriitorii noștri”

- *Stimate profesor, știu că vă numărați printre admiratorii operei lui Mihail Sadoveanu. L-ați cunoscut personal?*

- L-am cunoscut destul de târziu, din punctul lui de vedere. Când l-am văzut întâia oară, pe stradă, el era autorul a cel puțin patru volume, dacă nu mai multe. Direct, după primul război mondial, când, între altele, am avut prilejul să fim colegi de cancelarie, la un institut particular, „Mihail Kogălniceanu” din Iași, înființat de câțiva profesori de liceu, cu 2-3 universitari și din necesitatea de a câștiga ceva în plus față de salariile care se dădeau pe vremea aceea și care nu ajungeau din cauza greutăților vieții. Sadoveanu locuia la Copou, puținel afară din oraș, unde avea o proprietate, fosta casă a lui Mihail Kogălniceanu. Liceul își avea sediul pe str. Carol, deci aproape de Grădina Capou. Și ne-am gândit atunci că Sadoveanu ar putea să predea limba română, mai bine zis, literatura română, la una din clasele cursului superior. Omul a acceptat foarte bucuros, fiindcă-i plăcea. Și așa a lucrat un an sau doi, poate chiar mai mulți, nu mai țin minte, ca profesor de literatura română la clasa a V-a (actuala clasă a IX-a). Se făcea pe vremea aceea, potrivit programei oficiale, așa-zisa „poetică” (genurile literare cu toate anexele pe care le implică această problemă). Și sînt convins că făcea lecții admirabile, chiar din punct de vedere strict didactic: nu mai vorbim de apariția lui, ca om și ca scriitor, care atrăgea atenția și interesul oricui.

Mai de-aproape, l-am cunoscut când am fost numit director al Teatrului Național din Iași, în noiembrie '28. Sadoveanu era membru în consiliul de administrație, fusese și el, cum știți, multă vreme director al acestei prestigioase instituții de cultură, așa încît ne întîlneam la ședințele de lucru, foarte des. Dealtfel, mie imi plăcea mult literatura lui, probabil și datorită originii mele țărănești, datorită însă, în primul rînd, talentului său. Mă atrăgea și ca om, fiindcă eram foarte agreabil, cum se spune, în intimitate. Îi plăcea gluma, cultiva umorul și-l cultiva cu succes, cum se vede și în opera lui literară, destul de des. Mai târziu, după 23 august și mai ales după transformare Academiei Române în Academia Republicii Populare Române, am fost colegi la Secția de limbă, literatură și artă, al cărei președinte a fost el mulți ani. Așa că sînt printre puținii oameni încă în viață, care l-au cunoscut de aproape și care l-au înțeles, în general, destul de bine, ca să nu spun chiar foarte bine și ca om și ca scriitor.

- *După părerea dumneavoastră care este trăsătura definitorie a stilului său?*

- Fiindcă se bazează pe limbă, stilul este, după părerea mea și nu numai a mea, folosirea personală, nu numai în operele literare, a limbii întregului popor. Deci, se cere oricărui mîntuitor al condeiului, literat, un om de știință sau publicist, în general, să cunoască bine, dacă nu chiar foarte bine limba. Cunoscînd-o sub toate aspectele ei, el poate alege din această bogăție mare de cuvinte, de forme gramaticale, de aspecte fonetice ș.a. m.d. ceea ce l se pare lui că convine necesițiilor de expresie ale gândirii și simțirii proprii.

Sadoveanu este, după Eminescu, poate chiar alături de Eminescu, cel mai bun cunoscător al limbii noastre, înțelegînd prin asta atît limba literară, limba oamenilor de cultură, cît și toate celelalte aspecte ale limbii române:

aspectele arhaice, aspectele teritoriale sau regionale, aspectele uneori individuale, atunci cînd este vorba de scriitori mari, care pot fi luați drept exemplu, drept model de către scriitorii care se găsesc încă la începutul carierei lor. Sadoveanu cunoștea limba veche, pentru că citea croinici și nu numai croinici, ci și texte religioase, exact ca Eminescu. Cum știți, marele poet vorbea „de limba veche și-nțeleaptă” și pe Negruzzi îl lăuda pentru că „ștergea, colbul de pe croinicile bătrîne”. Sadoveanu cunoștea și graiurile populare, în primul rînd, graiul moldovenesc, pe care l-a practicat cel puțin ca copil. După aceea, a cunoscut graiurile din țara întregă, printre care și pe cele din Ardeal. Datorită marii lui pasiuni pentru vînătoare și pescuit, era invitat de prietenii săi ardeleni, peste munți, unde se găseau din belșug elemnetele necesare pentru exercitarea acestor arte. Și mai tîrziu, după ce s-a stabilit la București, s-a introdus destul de bine în cunoașterea graiurilor muntenesti, mai ales pe cele aflate de-a lungul Dunării. În toată opera lui, un lingvist poate găsi fapte de limbă aparținînd întregului teritoriu lingvistic daco-roman. Acum, meritul lui mare constă în faptul că, bazîndu-se pe aceste cunoașteri bogate și variate, a știut să facă selecția necesară. Și din acest punct de vedere îl pun alături de Eminescu și mai presus decît pe oricare dintre scriitorii noștri ceilalți, poate chiar înaintea lui Caragiale, după mine, un cunoscător excelent al limbii române, considerate, mai ales sub aspectul sistemului ei. Caragiale însă nu cunoștea graiurile populare, decît foarte aproximativ. Chiar în operele lui unde apar și țărani, nu prea sînt puși țărani să vorbească după cum vorbesc ei, în mod obișnuit. Dar, Caragiale, pentru că am amintit de el, îi trece pe toți ceilalți în ce privește intuirea sistemului limbii noastre. Ce înțeleg eu prin asta? În 1955, am publicat o broșura intitulată **Limba „eroilor” lui Caragiale**, eroilor între ghilimele, pentru că era vorba de personajele comice, ridiculizate de Caragiale și din punct de vedere al felului cum vorbeau. Acolo am arătat - cred că destul de convingător - înțelegerea mare a lui Caragiale pentru ceea ce am numit sistemul limbii. De pildă, transformarea cuvîntului arhivă în arfivă, asta într-o comedie, mi se pare **D-ale carnavalului**, corespunde sistemului fonologic al limbii române, pentru că, într-adevăr, unui f din limba literară îi corespunde în unele graiuri, cînd este urmat de i, un h, mai ales în graiurile moldovenesti, însă și în cele muntenesti de prin Rm. Sărat, Brăila, Buzău etc. Și atunci, oamenii care știu că există această corespondență, dar nu sînt destul de bine stăpîni pe limbă, cînd e vorba de cuvintele mai rare, se tem că, folosind forma cu h, fac greșeala și atunci înlocuiesc pe h prin f chiar și cînd nu trebuie. Și de pilda, la *arhivă* i-au spus *arfivă*, din cauza acestei temeri, care duce la hipercorectitudine fonetică, adică la forme mai mult decît corecte, ceea ce înseamnă ca este o greșeală. În **O scrisoare pierdută**, apare *nihilist* pentru *nihilist*. Caragiale folosea această înțelegere a lui pentru sistemul limbii ca să își bata joc și mai tare de „eroii” săi. Tot așa și în sintaxă, în unele schițe întîlnim de pildă, construcții ca aceasta: „*Nu pot pentru ca să mă deprind cu ideea asta*”. Cum se explică? În limba noastră se spune în mod obișnuit: „*Nu pot să mă deprind cu...*” Aici, propoziția care vine după pot este o propoziție obiectivă. Însă construcția cu să apare și în propoziții finale: „*Mă duc în tîrg să cumpăr*”, deci „*ca să cumpăr*”. Pe urma, apar *pentru că* și *pentru ca să*. Deci și aici e un fel de hipercorectitudine, acesta sintactică.

Aceste lucruri se întîlnesc, după știința mea, numai la Caragiale. Rar ele pot să apară și la alți autori, care fiind realiști în ce privește felul de a vorbi al personajelor, întrebuintează, cînd și cînd, asemenea construcții. La Caragiale toate sînt facute cu calcul, adică țin de stilul propriu-zis personal, al scriitorului.

La Sadoveanu, figuri de stiul propriu zise nu prea există. Ceea ce impresionează artistic, estetic, la el este folosirea adecvată, cum se spune de obicei, a cuvintelor, a construcțiilor și a celorlalte fapte de limbă, în conformitate

cu conținutul. Nu există nimic artificial. Și când îi pune pe țărani să vorbească, ei vorbesc exact ca în realitate. Însă fiind vorba de literatură, este un fel de vorbă țărănească, ca să zic așa, literarizată, adică stilizată, cu se întâmplă, de pildă, cu motive de muzică populară, pe care un compozitor serios și bun cunoscător al acestei muzici, când le folosește în propriile lui lucrări, le stilizează, adică le rafinează, în sensul favorabil al termenului, nu le denaturizează, dimpotrivă, așa cum ar fi un minereu oarecare în care găsești un mic diamant sau altă piatră prețioasă pe care o scoți din mormanul acela de minereu și o folosești cum cere natura ei.

- Prin ce credeți că opera lui Sdoveanu va rămîne o carte pururea deschisă?

- În primul rînd, prin caracterul ei național. Sdoveanu este iarăși alături de Eminescu, cel mai național dintre toți scriitorii noștri, în sensul că specificul nostru național, trăsăturile caracteristice ale poporului român sînt mai bine reprezentate în operele lui. Și Alecsandri poate fi pus, nu cu același talent și nu la aceeași înălțime alături de Eminescu și Sdoveanu, fiindcă și el este un scriitor național în sensul acela al cuvîntului.

Caracterul național vine nu numai de la conținutul operei, de la oamenii care apar ca personaje și de la condițiile de viață a le oamenilor. El vine și de la ceea ce am spus mai înainte în legătură cu limba, de la cunoașterea desăvârșită, bogată și variată a limbii poporului nostru. Aceste două aspecte, unul de conținut și celălalt de expresie sau de formă, cum se spune de obicei, sînt permanent. Fără ele, eu cel puțin nu pot imagina o operă literară românească. Dacă nu este românească în ce privește materialul uman și materialul celălalt, al mediului înconjurător și dacă nu-i românească, în sensul acesta în ce privește limba, înseamnă că ea nu este o operă să aparțină poporului nostru. În sens strict, e ca și cum ar fi scrisă de un străin care, întâmplător, cunoaște ceva din viața noastră, din limba noastră și înghebează acolo o poveste oarecare, cu aspect, din punctual lui de vedere, exotic ca și cum ar veni dintr-o țară și dintr-o epocă îndepărtată.

- După moartea lui Sdoveanu, au fost momente de „tăcere”. Cum interpretați dv. acest „fenomen”?

- Se pot da mai multe explicații. Eu nu sunt tare la curent cu mișcarea noastră literară și nu actuală în sens strict, ci din ultimii 10-15 ani. Preocupările mele stric profesionale nu-mi lasă mult timp pentru lecturi. Citesc însă multe reviste de cultură generală și cu ajutorul lor îmi pot face o idee despre natura mișcării noastre literare de astăzi.

Impresia mea este că Sdoveanu e considerat ca un scriitor vechi, dacă nu învechit. Poate că asta este în legătură și cu urbanizarea vieții noastre actuale. Citesc mereu informații în ziare despre transformarea în orașe a unor sate, din cauză că satele respective au o populație mai mult sau mai puțin numeroasă, din cauză că s-au creat acolo, în unele dintre ele o mică industrie sau altceva. Similar, în orice caz, fenomenul acesta de urbanizare există. Urbanizarea, în sensul administrativ al cuvîntului, influențează asupra literaturii. Țăranul nu mai este țăran propriu-zis, cum a fost. Mai sunt țărani de aceștia, în anumite regiuni mai îndepărtate de centru, mai conservatoare, de prin Maramureș, Țara Oașului, nord-vestul Transilvaniei și prin Moldova, în unele locuri. Dar țărani nu mai sunt actuali.

Sdoveanu, după aceea, este considerat ca un povestitor. Și termenul are ceva minimalizator în el. Între un povestitor și un romancier, există teoretic, o deosebire în defavoarea povestitorului și în favoarea romancierului. Și chiar un roman slab e socotit, numai prin faptul că-i roman, superior unei povestiri excelente, capodoperă. E un punct de vedere greșit. Mai întîi, nu trebuie făcută ierarhia, din punct de vedere al valorii, în felul acesta. Un povestitor, dacă are

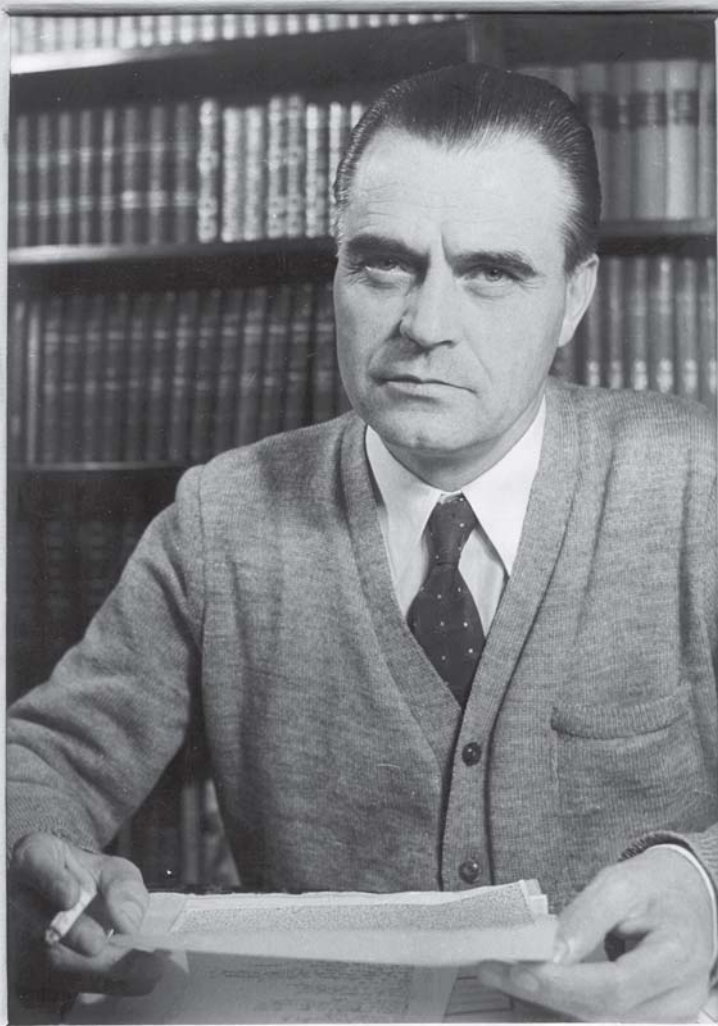
talent, și, slavă Domnului, Sadoveanu are talent cu ghiotura, cum se spune popular, este superior unui romancier mediocru, sau poate chiar mai bun. De ce-ar fi superior un roman numai pentru că „pune anumite” probleme și în special probleme privitoare la viața orășenească?

Mi se pare că romanele actuale sau mai recente (din ultimi 10-15ani) cu teme din viața de la țară, sunt relativ puține. În privința asta, Marin Preda are un merit excepțional, pentru că a izbutit să fie mare romancier cu **Moromeții**. Și părerea mea este că **Moromeții** e o operă superioară **Marelui singuratic**, **Intrusului** sau altelor romane al lui Marin Preda, care înfățișează viața țăranilor. Deci comparația trebuie făcută nu între povestire și roman, adică între povestitor și romancier, ci între scriitor talentat și scriitor mai puțin talentat sau netalentat. I se reproșează lui Sadoveanu că chiar când face romane, și el are romane socotite și de criticii literari foarte exigenți drept romane, nu numai romanele istorice **Frații Jderi** sau, mai ales, **Zodia Cancerului**, ci și romane „actuale”. Stiu eu? **Venea o moara pe Siret** sau **Strada Lăpușeanu**. I se reproșează lui Sadoveanu că analiza psihologică este cam superficială că nu-i „adâncă”, că personajele lui n-au probleme grave, care să le determine să mediteze, să reflecteze, să se gândească neconștient la aceste probleme și la rezolvarea lor. Sigur că de aici se poate discuta, dar tot în sensul de mai înainte. Cei mai mulți eroi ai lui Sadoveanu, indiferent dacă apar în povestiri sau în romane propriu-zise sînt oamenii obișnuiți, dacă vreți simpli în sensul favorabil al termenului. Am impresia că în multe romane actuale, probleme grave, pe care și le pun eroii, sunt creații mai mult sau mai puțin artificiale. Scriitorul înșuși este, probabil, preocupat de problemele acestea și atunci el le atribuie personajelor lui și transformă astfel pe fiecare personaj într-un ins care e preocupat tot timpul, care nu-și poate găsi liniștea, din cauza preocupării acestea permanente cu problemele lui. Ultimul roman al lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pământeni**, pe care nu l-am citit, dar despre care am citit unele lucruri, are ca personaj principal un filozof. Dar din criticile citate, chiar cele foarte favorabile, rezultă că acest filozof nu prea este un filozof propriu-zis, mai mult vrea să fie filozof, adică vrea autorul să-l prezinte ca pe un filozof. Se pare că la o convorbire a lui Marin Preda cu studenții de la Facultatea de limba și literatura română, un student i-a pus întrebarea aceasta, de fapt nu i-a pus o întrebare, ci i-a făcut observația că eroul nu prea e filozof. Nu are nici cultură filozofică propriu-zisă și mai ales nu pune probleme de ordin într-adevar filozofic. Se pare că observația aceasta nu i-a plăcut lui Marin Preda.

Am dat peste toate aceste amănunte ca să le arat simple impresii. Nu garantez nici în ochii mei proprii că ele corespund în întregime realității, dar vreau să spun că gravitatea problemelor care se pun în romanele actuale, este produsul mai mult al unei voințe, al unei necesități de ordin pur intelectual, nu produsul unei considerări obiective a realității. Pentru că în viteza cu care se produc la noi schimbări de tot felul așa spune că oamenii nu mai au vreme să-și pună probleme de acestea care îi privesc pe ei înșiși: ce se întâmplă cu ei în mediul în care trăiesc, ce se întâmplă cu idealurile lor, cu necesitățile lor de ordin strict uman. Repet că, nefiind un cunoscător direct și mai mult ori mai puțin complet sau total al literaturii actuale, dau toate acestea cu rezervă, cu rezerva omului de știință, care știe cât trebuie să se îndoiască, măcar când și când, de adevărurile în care crede el. Evident că există romane foarte serioase și foarte actuale, în sensul bun al cuvântului, că, adică, se găsesc indivizi în societatea noastră actuală capabili să-și pună probleme mari și să se frământe în legătură cu rezolvarea lor.

Interviu realizat de prof. Petrache Dima și publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1980, nr. 70-71-72 (paginile 1166-1168)

Licenței UNIREA din Focșani
cu prilejul sărbătoririi centenarului
Omagiu
Zaharia Stancu.

Dialog literar

Prof. univ. dr. doc. Constantin CIOPRANGA

FOLCLORUL

este un element de continuitate, este o permanență

PROF. PETRACHE DIMA: Astăzi, își începe activitatea și cercul literar „I. M. Rașcu”. Este un modest omagiu, pe care-l aducem fostului profesor al Liceului „Unirea”. Prima ședință va fi condusă de prof. Constantin Ciopraga.

PROF. CONST. CIOPRAGA: Cine dorește să citească ?

CONSTANȚA TAZLĂU: Încep eu.

Cântece

-„Facă-se voia vântului
și a cântului
dați-mi un fir de volbură
să-l închin pământului!

-Numai din acest pahar
Bea, cinstite lăutar,
Și leapădă-ți cămașa
Înmuiată-n har.

Și frământă sub talpă
Bulgărul de tină
Și călăuzeste-mă
Spre lumină!...

-„Pentru acest moștenitor
al vestitului Pan cânt !
și pentru aceste pustiiri
de Bărăgan..

-„Învață-mă să-nlătur
din cărare spinii
întunecimile și ciulinii.

-„Adă-mi înapoi ochii de soare
și lecuiește-mă
cu două rădăcini
de mere...”

-„Împlinească-se
timpul sorocului,
să rotim ne-nteles
roata norocului...

„...Să pețim odrasla vântului...”
„...Și fina pământului...”

Cinstite lăutar, ajungă

*Si coarnele țapului tău
Nu mă-n pungă!
Ascultă...*

„aripa-i aleasă...”
„aripa e multă...”

*Când o trece
sudoarea frunții
o să mă-nece
Dă-mi brațul tău
și mă apară,
fulgere
florile pietrelor scăpară...*

*Și când întinse brațul
încrezătorul Pan,
degetele lui se aprinseră
și din ele s-a scurs
pe umerii pământului
tot azurul încătușat de sus.*

-„Azvârle acum piatra amurgului
Și-ascultă chemările stelelor!
-Chemările..”

*s-au rotit
cercurile de la răsărit
până în asfințit...*

*O veveriță-ntr-o scorbură
suge prin somn
un fir de volbură...
Și când s-adună,
sub lună,
cerbii,
stelele torc
caier
din degetele
ierbii...*

Cântec

Lună, lună,
Na, ține-o alună
Și lasă-mă să trec
Pe drumul cotit,
Pe drumu- nfrunzit!..."

Luna m-a crezut
Luna a tăcut
Și eu am trecut
Pe drumul cotit
Drum lung și-nfrunzit
Și n-am mai venit...

Naivă

Lumea toată-i ca un cerc
S-o dezleg de vânt încerc,
Dar de-aicea din mijloc,
Gândul mi se pare joc

Și de-acolo din afară,
Vânt sprintar de primăvară,
Cade-o stea
În calea mea
Și se duce noaptea grea
Și mă duc și eu cu ea...

Celui de departe

Celui de departe
Trimit azi carte
Pe-un corb de pământ
Ce-i frate de vânt;
Pe-aripi de cocoare,
Din brațe de soare,
Primi-vei pahare
Cu-azur și cu stele
Cu ochi de mărgelă
Cu ploile mele.

Prof. CONST. CIOPRAGA: Putem face discuții după fiecare, altminteri se pierde emoția și impresia nu mai e așa de completă, așa de precisă. E un domeniu în care delimitarea dintre precis și imprecis este foarte gravă. Poate aveți dv. întâi de făcut observații, o cunoașteți mai bine pe colega dv. și îi cunoașteți antecedentele, poate îi cunoașteți și alte versuri, alte manifestări. Dacă nu, să spunem noi câteva cuvinte. Ar fi foarte bine să aflăm și părerile dv. De exemplu, s-o auzim pe tov. Pricop. Ce părere are despre literatura feminină ?

ELENA PRICOP: Cred că Tazlău cunoaște foarte bine folclorul, se apropie mult de el, este o pasionată culegătoare de folclor și îl prelucrează.

Prof. CONSTANTIN CIOPRAGA: E un element favorizant acesta? E un element pozitiv, după părerea mamei sau nu ?

ELENA PRICOP: E pozitiv.

Prof. CONSTANTIN CIOPRAGA: Sigur. E foarte important. Tot ce pornește din folclor și este stilizat apoi în perspectiva modernă și printr-un temperament tânăr, o viziune nouă, poate să aibă sorti de mare poezie. De la Eminescu, până la Blaga și la poeții importanți de astăzi, folclorul este un element de continuitate, este o permanentă. Altcineva? Atunci am să formulez eu câteva păreri. Părerea mea este că Constanța Tazlău este un talent autentic. Sunt aici unele naivități, însă ele pot fi înlăturate prin exercițiu și prin experiența viitoare. Impresia mea este foarte bună. Are, în primul rând, o calitate mai rar întâlnită la tineri. Fiecare poezie are o construcție clară. Știe pe ce direcție trebuie să meargă și unde trebuie să se oprească. În al doilea rând, are o tehnică a versificației, care, în cele mai multe cazuri, e de foarte bună calitate. Adică nu se văd stângăciile începutului, sunt unele lucruri care ar trebui poate înlăturate. A ceea cu „lăutarul”. E singurul lucru care, după părerea mea, nu merge acolo. E cam romantic și desuet. Însă, în rest, imaginile sunt de o mare prospețime și îmbinarea elementului folcloric, popular cu elementele culte, rima pe antepenultima (care este foarte grea și e puțin practică în poezia noastră) reprezintă alte calități ale poeziei. Eu o felicit pe tovarășa Tazlău și sunt sigur că dacă va persevera, va reprezenta în viitor un nume de

poet. E, categoric, un talent, așa cum se revelă astăzi. Aș ruga-o să mai recitească una din poezii.

CONSTANȚA TAZLĂU: „O altă toamnă”.

Prof. CONST. CIOPRAGA: Sunt acolo unele mici stângăcii, cu „greierașul”... Acelea sunt feminități, lucruri cam dulcege, însă sunt unele imagini foarte frumoase. E însă o strofă în „Cântece” foarte frumoasă, care mi-a plăcut. Mai citește-o.

CONSTANȚA TAZLĂU: „Și când se-adună / Sub lună / cerbii / Stelele/ torc caier / Din degetele / ierbii”.

Prof. CONSTANTIN CIOPRAGA: E foarte frumoasă. Mata trebuie să cazi sub mâna unui modelator care să știe să scoată ce trebuie, și atunci va ieși ceva bun. Sunt unele lucruri care au fost spuse, imagini mai vechi, naive, (o poezie se intitulează „Naivă”), mai uzate, mai banale dar instinctul poetic și frăgezimea sunt incontestabile.

VIRGIL PANAIT: Poeziile sunt de dragoste.

Eu văd în coasă nu iubirea, ci moartea ierbii viitoare...

*Eu văd în coasă nu iubirea, ci moartea
ierbii viitoare, singurătatea mea ce-mi
naști destinul și puterea de-a pleca în
căutarea Laodamyei; iubirea nu-i trădare să
existe; iubirea de dosare; iubirea se speră cu
fiecare sâmbure aruncat în pământ să-ncolțească...
Eu sunt poezia și mă numesc Laodamya
cărările toate-mi spun să te uit și să mor.
dar cine mai știe oare că eu mă numesc Laodamya
când ruptă sunt acuma din zeul ce-l implor?
dar cine mai știe oare că mă numesc Laodamya
când eu exist doar pentru-a-ți uita indiferența
și negarea
și absența?*

Prof. CONST. CIOPRAGA : Aveți păreri, observații, impresii pe marginea poeziilor colegului dv. ?

MIHAIL I. VLAD: Cred că la Virgil Panait e vorba de un îndelung exercițiu poetic. Nu se mai poate găsi nimic steril la el, totul este rotund. Cred că e un nume care se poate impune și care va continua frumos tradițiile Focșaniului.

Prof. PETRACHE DIMA: Dumnealui este președintele societății literare „Alexandru Vlahuță” din Târgoviște.

Prof. CONST. CIOPRAGA: Și cu ce ocazie pe aici ?

Prof. PETRACHE DIMA: A venit special să vă vadă pe dv.

Prof. CONST. CIOPRAGA: A! Mulțumesc! Da. Altcineva ? Probabil că poeziile vă sunt cunoscute. Diferența de care vorbeam mai înainte dintre literatura feminină și cea scrisă de bărbați se vede foarte bine în cele două exemplare de până acum. La Virgil Panait se vede mai puternic interesul pentru generalizare, pentru reflecție. Adică lirismul său e îmbinat cu meditația, este infuzat, insinuat în reflecție. Elementele obsesive la Tazlău erau elemente feminine: „greieruș” este o gingășie feminină de bun augur. La Virgil Panait

erotica devine meditație, adică în loc de explozie de vitalitate și de respirație în afară, de revărsare, ea e un pretext de reflecție. Merge pe anumite simboluri. Eterna contradicție care este, de fapt, un motor al vieții. Pentru că, dacă toate lucrurile ar fi de acord, ar fi o armonie pitagoricească, lumea ar rămâne pe loc. Motorul vieții este dialogul în contradictoriu. Limbajul e mai abstract, e un dialog auzit doar de sentimentul plecării. Limbajul este mai căutat modern sau mai inspirat modern, mai puțin plastic decât la Tazlău; „Singura șansă” e o formă voit prozaică pentru a pune, a persifla oarecum limbajul grav, solemn, al poeziei mai vechi. E adevărat că o calitate a acestei poezii este concizia. Lucrurile par rotunde, încheiate. Rotundul în poezie trebuie luat în sens larg. O poezie nu trebuie să fie încheiată. În momentul în care e perfect închisă, nu mai putem intra prin ea. Rotundă, adică deschisă, forma geometrică, forma perfectă, cercul, are o mulțime de perspective, o mulțime de sensuri. Din punct de vedere semantic are o infinitate de înțelesuri, e o poezie ideală. Poeziile sunt concise, rezultatul unei meditații. Sunt probabil unele influențe, în sensul reluării unor teme, a unor motive, ca la o vioară, când este reluat un motiv melodic. Imaginea e frumoasă. Forma aceasta de rondel modernizat e interesantă. Avem un exemplu de alt temperament poetic, cu multe promisiuni. Cred că dacă în această activitate, care e creația, și care cere o infinită răbdare, dacă va persevera, va da lucruri bune, care să reprezinte o voce personală. Completați-mă!

N. BARBU: Ceea ce mă bucură la ambii cititori de poezie este că, din lecturile lor, rezultă niște stări poetice autentice. Sunt niște trăiri lirice, e o stare poetică propice poeziei adevărate, care reprezintă o garanție de viitor, de evoluție. Aș remarca la tovarășa Tazlău că starea lirică tinde să fie prelungită uneori mai mult decât emoția poetică poate suporta în timp. Lectura poetică devine, la un moment dat, superfluu obositoare față de emoția poetică circumscrisă la anumite momente, că-i trebuie mai multă concentrare, să se

lase puțin în incantație, așa cum Virgil Panait se bucură că mânuiește o recuzită poetică pe care se vede că o face prin inteligență, a asimilat-o din multe lecturi de bună calitate. Primejdia este să nu-i placă prea mult acest joc cu recuzita poetică în dauna stărilor lirice. Eu o semnez ca una din căile spre care se poate merge și atunci se ajunge la o altfel de structură poetică. Introducerea meditației în elaborarea liricii erotice dovedește asimilarea unor procedee poetice de bună calitate, dar repetarea lor...

Prof. CONSTANTIN CIOPRAGA: ...Nichita Stănescu e puțin pe aici....

NICOLAE BARBU: Da, e un vitalist în ansamblu. Sunt lucruri valoroase. N-aș putea decât să-i felicit pe amândoi.

MARICEL POPA: Voi citi niște maxime și reflecții grupate sub titlul „Gânduri”.

Cel mai ridicol lucru, deși și cel mai periculos pentru un om inteligent e să-și piardă simțul umorului.

Și dacă ar fi totuși să căutăm o corespondență a păsării Phoenix, aceasta ar fi dragostea.

Sinceri să fim compătimirea e un act de lașitate, travestit într-o formă filantropică.

Laurii înfumuraților sau ai celor lăudăroși au frunze căzătoare.

Dragostea e cea mai mare cauză a egoismului și invers.

Nimeni nu poate fi oglindă perfectă pentru cei din jur.

Viața e școala cu cei mai severi profesori.

Că lumea e un teatru, au spus-o și cei mai vechi filozofi. Din păcate jucăm prea multe roluri în travesti iar cel mai rău lucru e că suntem sufleurii propriilor noastre roluri. Dragostea e un foc mare care arde

repede, făcând mult fum și lăsând multă cenușă.

Onoarea e o floare care rupe de pe ram și pierde parfumul.

Pentru bărbați, mustața și barba sunt un fel de fard natural. Unii le folosesc pentru a-și pune în valoare eleganța lor masculină. Alții, din păcate, pentru a-și găsi mai lesne niște corespondențe din cartea de zoologie.

Cel mai nerod lucru e să-ți ceri scuze de la cineva în care ai lovit cu intenție.

Dacă știi să iubești, trebuie să știi să Cinstești și ura pornită dintr-un Orgoliu fără pată.

A urî cinstit e o artă asemănătoare Cu aceea de a iubi cinstit. Căci de cele mai multe ori, ura nu e decât apanajul unor capricii.

Omul- o monedă cu mai multe efigii. Dacă una din ele e falsă sau lipsește, Moneda devine calpă.

Uneori, unii, făcând zgomot Se-ntreabă „de ce oare latră câinii?”

Prof. CONST. CIOPRAGA: Inteligente toate aforismele. Genul pe care îl încearcă Maricel Popa este un gen pretențios și practicat, în genere, de oameni în vârstă. Ajungi la aforisme la sfârșitul unei cariere, nu la început. E o surpriză totuși că la vârsta de 18-19 ani, el are „gânduri” atât de mature. Specia aforistică este veche de când lumea. În „Dicționarul înțelepciunii”, care apare la editura „Junimea” din Iași, regretatul profesor Simenschi a adunat peste cinci mii de asemenea gânduri, dintre care unele sunt de dată foarte veche, de 2000-3000 de ani. Ele sunt experiențe de viață în formă condensată.

Prima calitate a unui aforism este concizia. Ca specie, aforismul stă la interferența dintre literatură și filozofie. Este filozofie transpusă în metaforă. Calitățile stilistice absolut necesare sunt precizia și concizia. Un aforism fără metaforă și uneori fără umor este sec. Aforismul despre bărbații cu mustață și barbă, este unul dintre cele mai frumoase, au mult sarcasm. Aforismul e expresia unui temperament logic sau logic, să spunem mai pretentios, înclinat să extragă din faptele de viață anumite concluzii enunțate cât mai succint. De ce ține valoarea unui aforism? Aforismele sunt sentenții, moduri de a spune, sunt interesante întâi dacă vin din punctul de vedere al unui creator care are și umor. Tudor Mușatescu făcea și el „mușatisme” - acestea erau, cu un termen mai vulgar, mai mult „bancuri”, adică nu aveau profunzime. Aforismele lui Schopenhauer sunt, dimpotrivă, pline de gravitate, de umor negru, de mizantropie chiar. Aforismele lui N. Iorga pendulează între știință, filozofie și ironie. Calitatea stilistică nu este totul. Uneori aforismele devin interesante prin faptul că au fost pronunțate de cineva. Am să dau un singur exemplu. La înmormântarea unei personalități importante dintre cele două războaie, N. Iorga a fost invitat între membrii familiei să consoleze, să spună un cuvânt celor de lângă el, făcându-i să treacă peste momentul acela grav. N. Iorga n-a putut să spună mai mult decât oricare om din lumea asta: „Sărmanii oameni, bietii oameni. Bietii oameni, sărmanii oameni”. Cuvintele acestea n-ar avea aproape nici un sens să fie reamintite, dacă ar fi fost rostite, în loc de N. Iorga, de N. Iorgulescu - să spunem. Dar pentru că le-a spus Iorga, sunt importante pentru a arăta că reacția sa în fața necunoscutului, în fața acestei drame fundamentale a existenței, a fost ca a oricui alt om.

Genul cultivat de Maricel Popa e interesant. Lucrurile prezentate aici sunt de bună calitate, unele sunt observații mai puțin originale, care se bazează pe simple comparații. De exemplu „Laurii înfumuraților sau ai celor lăudăroși au frunze căzătoare”. Aici este un loc comun. Adică observația nu se ridică la o mare strălucire. Sau „Dragostea e cea mai mare cauză a egoismului și invers”. Aceasta o găsim și în alte părți. „Nimeni nu poate fi oglindă perfectă pentru cei din jur”. Aici lucrurile sunt mai pedestre, mai terestre. Sunt câteva în care se vede sclipire, întoarsă înspre persiflare și ironie: „Numai proștii sunt gravi, oamenii inteligenți știu să râdă și despre alții, și mai ales, despre ei înșiși”. Și aici unde elevul Popa știe să râdă este interesant și face foarte bună impresie.

Cele trei mostre de creație sunt rezultatul preocupărilor interesante, există talente incipiente, veritabile. Activitatea de a scrie, arta scrisului se învață foarte greu, dar dv. de la primii pași demonstrați posibilități reale, un talent proaspăt, un influx de tinerețe și de încredere, motiv pentru care vă felicit și întrevăd în dv., dacă ați fi modelați, pentru că e nevoie de un ochi critic, dacă veți cădea în mâini bune - și nu mă îndoiesc că și acum sunteți în mâini bune - veți putea face lucruri despre care să se vorbească. Cu aceste constatări și impresii, vă mulțumesc pentru mostrele de poezie și aforismele pe care ni le-ați oferit. A fost o recomandare a cercului dv., o prezentare edificatoare, în sensul că „nasc și la Focșani oameni”, oameni de la care se așteaptă mult și cărora le dorim din toată inima un viitor de aur. Vă mulțumim!

Prof. PETRACHE DIMA: Din toată inima vă mulțumim și noi!

*Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1975, nr. 22-23-24 (paginile 366-371)*

Trei interviuri pe aceeași temă: „Seminarul de dramaturgie și teatrologie D.R. Popescu”

Marin SORESCU:

„Cred că dramaturgia românească actuală poate sta, fără jena, alături de creația dramatică dintre cele două războaie mondiale.”

- *Seminarul de dramaturgie și teatrologie D.R. Popescu a fost întâmpinat cu bucurie de publicul focșănean. În ce acțiuni mai largi se încadrează această manifestare?*

- Orașul Focșani, care are o experiență teatrală de-a dreptul seculară, a demonstrat că vechimea nu îmbătrânește. Văzând sălile pline de la Teatrul popular municipal și de la Casa de cultură a sindicatelor, am avut certitudinea că piesa de teatru e necesară în măsura în care ea răspunde unei nevoi de adevăr și autenticitate. Prin piesele sale D.R. Popescu, sărbătoritul de la Focșani, cum va rămâne în istoria teatrului (spre cinstea Focșaniului), ne-a demonstrat că teatrul de azi poate fi într-adevăr o școală și o tribună.

În ce acțiune mai largă se încadrează aceasta decât în acțiunea foarte largă de descoperire a sufletului nostru prin proba de foc a emoției artistice?!

- *De ce a fost ales orașul nostru?*

- La urma urmei, de ce să fi fost ales alt oraș, nu fostul oraș de graniță, care astăzi a devenit oraș de centru? Și-apoi, un județ care are atâtea vii nu poate fi decât județ central, adică foarte apropiat de inima noastră.

- *Sunteți satisfăcut de nivelul interpretării artistice și al dezbatelor?*

- În calitatea mea de presedinte al lui D.R. Popescu, nu pot fi decât satisfăcut. Serios vorbind, cred că am participat la una din manifestările culturale exemplare. Nivelul comunicărilor și sentimentul că ne aflăm în fața unei înalte personalități, lucru care s-a degajat din toate luările la cuvânt, au fost de natură să mă impresioneze profund. Rar întâlnești un consens în materie de gust artistic. De data aceasta, a fost vorba de adevărată dezlănțuire și de simpatie față de una din creațiile fundamentale ale dramaturgiei de azi. Și acesta (lăsând la o parte orice gând meschin) mi-a mers la inimă și am vibrat pentru bucuria rară pe care o poate încerca un autor care se convinge că nu scrie în pustiu. Îi urez lui D.R. Popescu, așa cum spuneam și în cuvântul meu, încă 50 de piese bune, în așa fel încât la al doilea Seminar de dramaturgie și teatrologie D.R. Popescu, din anul 2000, de la Focșani, pe care, de asemenea, să-l prezidez tot eu, să vă spun dv. și „Revistei noastre”: „Da, amic Dima, nu m-am înșelat în anul 1980, când înghețul a calamitat o bună parte din viile din zona de câmpie a județului Vrancea, avem o dramaturgie cu mult mai vie, pe care înghețul n-o atinge și D.R. Popescu este unul din reprezentanții ei străluciți. La Focșani, în România și în lume !”

- *În unele studii consacrate evoluției literaturii din ultimii 30 de ani, se arată că dramaturgia a rămas în urma poeziei și a prozei. Împărtășiți acest punct de vedere?*

- Nu. Consider că, dimpotrivă, dramaturgia nu prezintă un avanpost al literaturii române contemporane. S-a întâmplat un fenomen realmente extraordinar: un gen neglijat, mai precis spus oropsit, s-a transformat, prin eforturile conjugale ale autorilor și ale teatrelor, într-unul din sectoarele exemplare ale literaturii de astăzi. Cred că dramaturgia românească actuală

INTERVIURILE REVISTEI

poate sta, fără jena, alături de creația dramatică dintre cele două războaie mondiale. Ceea ce înseamnă foarte mult. Este de datoria exegeților de a demonstra acest lucru, care mie mi se pare de natura evidentei.

- *Sunteți partizanul teatrului modern. Contribuția dv. la dezvoltarea lui este cunoscută și apreciată. Totuși ce rămâne permanent din lecția clasicilor?*

- Și clasicii au fost moderni la timpul lor. Aceasta este lecția lor. Trebuie să ne ținem de ea neîndrăznind să fim clasici, înainte să fim moderni.

- *Sunteți un vechi cititor al „Revistei noastre”. Vă rugăm să transmiteți câteva cuvinte tinerilor ei colaboratori.*

- Le adresez salutarile mele calduroase și sincere felicitări pentru ținuta publicației lor, pe care eu o consider exemplară. Urez „Revistei noastre”, adică revistei dv., de pot să zic și a mea și a cititorilor ei tinerețe fără bătrânețe, cum îmi spunea mie Arghezi.

- *Vă mulțumim din toată inima!*

Dumitru Radu POPESCU:

„Teatrul politic? Tot teatrul domnului Ion Luca Caragiale este politic”

- *Metaforic vorbind, timp de trei zile (21-23 noiembrie 1980), Focșaniul a devenit „capitala” teatrului românesc. Pe afiș, cinci piese semnate de dv. și jucate de patru trupe de profesioniști și una de amatori; în sălile de spectacol și la „masa rotundă”: critici literari, directori, regizori de teatru, actori și alți iubitori ai Thaliei; personajul central : D.R. Popescu, în ipostaza de autor dramatic. Cum ați primit ideea unui seminar care vă poartă numele?*

- Nu este pentru prima oară când trupe profesioniste și de amatori prezintă spectacole semnate de un singur autor. Nu este pentru prima oară când critici de teatru, regizori, actori și scriitori discută creația unui singur dramaturg. Au mai avut loc destule asemenea „întâmplări”. Dar ele uneori au rămas simple întâmplări, simple agape, ce s-a spus, nu s-a înregistrat în filele unei reviste. Deci au mai fost asemenea cazuri. Bunăoară, seminarul de la Cluj. Tot la Cluj, cu câțiva ani înainte, au fost prezentate trei piese de Sütö Andras, în prezența multor croniciari teatrali din țară și din Ungaria. Mai există un autor care-și organizează în fiecare an festivaluri personale, cu piesele domniei sale, urmate de curcani fripți în bucătăria domniei sale. Inițiativa Asociației oamenilor de teatru este lăudabilă: să organizeze seminarii dedicate creației unui autor contemporan, într-un oraș unde nu există o trupă de teatru remunerată de la buget, adică acolo unde nu există actori profesioniști. Spectatori profesioniști există, slava domnului. Dina Cocea merită toate laudele ! De n-ar fi fost sprijinul ei, Teodor Mazilu, un dramaturg remarcabil, nu s-ar fi bucurat „pe viu”, ca să zic așa, de dragostea ce i-o poartă oamenii de teatru... În luna februarie 1981, Marin Sorescu va fi discutat ca dramaturg la Deva ! Nu trebuie să ne mirăm prea tare. Sunt țări unde asemenea fapte de cultură nu mai miră pe nimeni. Și cei discutați nu sunt chiar oameni trecuți de 45 de ani, ci mult mai tineri. Să sperăm că tenacitatea lui Valentin Silvestru va coborî media de vârstă a celor luați în căutare de către critici.

- *Cu ce impresie plecați?*

- Focșani ! Plec urmărit de jobenul și fracul din loja teatrului... jobenul și fracul iubitorului de teatru Pastia, cel care a construit teatrul ce i-a purtat numele și trebuie să-l poarte și în viitor. Un public atent, venit la spectacole ca la o sărbătoare. Un colectiv de actori amatori demni de toată stima ! Un președinte de cultură, Al. Crihană, cum multe județe si-ar dori ! O impresie... Nu, nu sunt deloc idilic ! Și nu spun aceasta doar fiindcă sunt „implicat” în Seminarul de la Focșani ! Este impresia tuturor oamenilor de teatru care au fost în toamna lui

'80 la Focșani ...

- *Știu că ai fost student și la Facultatea de medicină. În nobila dv. strădanie de a contribui la tămăduirea sufletului omenesc găsiți un reazim și în cunoștințele dobândite pe băncile unui institut a cărui menire este, în primul rând, de a lecuși rănilile fizice?*

- Medicina m-a făcut să privesc chiorăș... medicina... sau mai exact, cu un ochi să privesc tămăduirea făcută de medic și cu alt ochi să-l privesc pe tămăduitor... Din păcate, și între medici mai există „dialoguri” neluminoase. Dar poate așa e lumea, făcută din bine și rău și din mai bine etc. Am scris o piesă despre medici: „Omul de cenușă”. Ea are în centru figura luminoasă a academicianului Octavian Fodor, mort de o boală incurabilă. Piesa nu este o monografie a profesorului Fodor, nici vorbă. El este doar arhetipul: un om care nu s-a lăsat umilit de moarte și nici de slujitorii morții, de ființe infecte; un om care a demonstrat până în ultima clipă a vieții sale măreția umană.

- *În calitate de scriitor total, ce ne puteți spune despre interferența dintre genurile literare? Ne-ar interesa unele trimiteri chiar la operele dv.*

- Astăzi, mulți scriitori pot fi numiți „totali”, în sensul mijloacelor diverse prin care se exprimă... Poeții scriu și proza, și teatru, și critică etc. Prozatorii sunt și poeți, etc. Genurile nici ele nu mai sunt atât de rigide! Poezia uneori are nevoie de rigoarea prozei, ca să se mai scape de lirismul ce-ar putea s-o prea îndulcească etc. Dar și între cele două războaie mondiale au existat foarte mulți asemenea scriitori în literatura noastră. Îi cunoașteți. Cum se „amestecă” în scrierile mele genurile? Cum le trece prin cap. N-au nici o noimă, uneori. Dar eu cred că important rămâne fluidul transmis de un autor – genurile fiind niște mijloace, niște arme (cu care poți pierde un război, de nu le ai, sau nu le stăpânești bine).

- *S-a făcut în anii socialismului o bogată și valoroasă literatură angajată în realizarea unui proces care a propulsat pe orbita civilizației o țară – socotită mai până ieri – înapoiată. După părerea dv., care este condiția teatrului politic?*

- Teatrul politic? Tot teatrul domnului Ion Luca Caragiale este politic. Acest teatru ne arată negru pe alb degradarea structurii sociale a unei societăți, debandada socială și politica rezultată din putrezirea capului capetelor cetățenilor turmentați de băutură sau de matrapazlăcuri și machiaverlăcuri... Tipătescu, Agamiță – ce lume, ce harababură logică, ghiftuită! Cine nu are talent, să nu se apuce să scrie teatru politic! Va da chix! Să scrie domnule, niscaiva comedioare ușoare, chiar împănate cu pretenții de curaj civic. Dar curajul nu este o componentă a esteticii. Și fără desăvârșire estetică, romanul bolovănos și cică plin de demnități, piesa țipătoare și cică plină de curaj! Caragiale avea talent și în praful de pe tălpile domniei sale.

- *Vă rog să-mi iertati indiscreția, ce aveți pe masa de lucru?*

- Am terminat în decembrie trecut o piesă intitulată „Ca frunza dudului din rai”. Vreau în această primăvară să pun punct unui roman poreclit „Podul de gheață”.

Valentin SILVESTRU:

„Dumitru Radu Popescu este, în momentul de față, cel mai important autor român de dramă socială.”

- *Cui aparține ideea organizării Seminarului de dramaturgie și teatrologie D.R. Popescu de la Focșani?*

- Secția de critică teatrală a Asociației oamenilor de artă e inițiatorul acestei modalități de investigare a câte unei opere și a unei personalități dramaturgice fundamentale. Se colaborează, în realizarea seminariilor, cu

comitete județene de cultură și educație socialistă, și cu reviste de cultură din țară.

- *Când a avut loc prima acțiune de acest fel?*

- Seria seminariilor a inaugurat-o, la începutul stagiunii 1980-1981, manifestarea consacrată lui Teodor Mazilu (Cluj-Napoca). A fost ultima împrejurare în care regretatul scriitor a apărut în public .

- *În cele trei zile dedicate lui D. R. Popescu, am asistat la cinci spectacole cu piese create de dramaturgul omagiat, am ascultat peste 30 de comunicări (multe dintre ele, de un înalt nivel științific). După parerea dv., în ce constă înțelegerea și valorificarea teatrului său?*

- Seminarul dedicat lui Dumitru Radu Popescu a avut un aport important în primul rând la inventarierea și descrierea lucrărilor sale dramaturgice, care sunt în număr de 33, constituind o opera considerabilă, încă nu îndeajuns de bine cunoscută. A contribuit la mai buna explicare a sistemului metaforic atât de personal al scriitorului și la înlăturarea prejudecății după care această dramaturgie ar fi încifrată și cu un grad redus de accesibilitate. A favorizat o exegeză multilaterală a pieselor, într-o raportare aplicată atât la întreaga creație a scriitorului, cât și la contextul literar-artistic românesc de azi. A prilejuit un interesant schimb de idei privitor la concepția dramaturgului, structurile pieselor sale, stilul său caracteristic. Poate că l-a și apropiat de publicul orașului dumneavoastră.

- *Din comunicarea dv., am aflat că de multa vreme îi urmăriți pas cu pas evoluția sa scriitoricească. Vă rugăm să vă opriți, pe scurt, asupra locului pe care D. R. Popescu îl ocupă în ansamblul dramaturgiei românești.*

- Dumitru Radu Popescu este, în momentul de față, cel mai important autor român de dramă socială. Indiferent de modalitatea în care atacă problemele, el proiectează totdeauna întâmplările pe un vast ecran social-istoric și urmărește în așa fel încât să fie luminată în primul rând condiția autentică și concretă a relației dintre individ și societate. Tendința sa principală e justițiară, eroul, de obicei tânăr și pur, sancționând cu vehemență tragică, ori sarcastică, încercările de înaintare a idealului.

D.R. Popescu a dat și însemnate lucrări de evocare istorică în spirit contemporan, „Muntele”, de pildă, fiind în această privință, o exemplară parabolă despre forța morala a poporului român și modul său original de a-și salvarda ființa etnică.

Prin romanele, piesele, eseurile sale, autorul e unul din cei mai reprezentativi scriitori români moderni din cei mai originali și mai robuști cronicari ai timpului nostru.

- *Cum a fost primit dincolo de fruntariile țării?*

- Piese sale, traduse și jucate peste hotare, (din Italia până în Japonia), ori jucate în turnee în afara țării de teatre românești, au fost întâmpinate totdeauna cu un interes deosebit.

Am avut ocazia să discut despre dramaturg, de pildă, cu colegi italieni, la ei acasă; au apreciat, toți, că anvergura sa e europeană. Din păcate, serviciile noastre specializate fac foarte puțin pentru traducerea în limbi de circulație și răspândirea în străinătate a operei sale și a altora, de aceeași însemnatate.

- *Ce scriitor va fi în centrul viitorului seminar?*

- Marin Sorescu (la Deva). Seminarul va fi condus de prozatorul și dramaturgul Romulus Guga redactor-șef al revistei „Vatra”.

Interviuri realizate de prof. Petrache Dima și publicate în Revista Noastră, seria a II-a, 1981, nr. 73-74-75 (paginile 1217-1220)

Liceul «Unirea» din Focșani, înlocuit de Tomitoul
 Alexandru I. Cege, implicat la 5 iunie 1966 o sută de
 ani de viață culturală, dorindu-i cu inimă și entuz
 iasmină primului mileniu.

Tudor Agheș

București, 15 mai 1966.

Conf. Univ. Dr. I. FISCHER:**„...sunt foarte departe de a fi pesimist în legătură cu destinul umanismului românesc”**

În condițiile în care lumea se robotizează, se lasă furată tot mai mult de scopurile lucrative, gonește nebunește spre neant prin acumulările de arme năpraznice, pentru salvagardarea ei, întoarcerea spre ferestrele sufletului, spre ceea ce are specific, adică spre omenesc, este o condiție sine qua non. În dialogul de față, vă propuneam, stimate lăncu Fischer, cunoscut și apreciat specialist în domeniul limbilor clasice, să urmărim, pe scurt, nașterea și evoluția umanismului, începând cu antichitatea greco-latină, unde întâlnim cele dintâi forme organizate ale sale, cel puțin în intenție. Mai întâi, cum definiți acest concept?

- Sunt cu totul de acord cu dv.- poate văzând lucrările mai puțin dramatic, dar nu cu mai puțină seriozitate – că întoarcerea „spre omenesc”, cum ziceți, este absolut necesară, dacă nu chiar pentru salvarea vieții omenirii, dar măcar pentru echilibrul ei psihic, pentru sănătatea ei morală, pentru stimularea forțelor ei de creație intelectuală. Dacă tehnicizarea și robotizarea la care vă referiți sunt nu numai inevitabile, dar și – folosite cu rațiunea umană mereu trează (știți la ce antonim fac aluzie) – condiții ale progresului, nu e mai puțin evident că îndrumarea interesului tinerei generații exclusiv către disciplinele legate într-un fel sau altul de tehnică (îndrumarea la care își dau mâna părinți, profesorii, prietenii și sfătuitoarii de toate vârstele) nu este benefică nici pentru tineri, ca indivizi (câte vocații contracarate?), și nici pentru ansamblul colectivității, îndrăznesc să spun, naționale. În acest context al preocupărilor contemporane, îmi propuneti să trecem împreună în revista evoluția umanismului și îmi cereți să definesc mai întâi conceptul. Mărturisesc că nu e deloc ușor să încerci să dai o definiție unică unui cuvânt care și-a îmbogățit în decursul secolelor sensul întocmai ca un bulgăre de zăpadă, prin adausurile succesive. Dar faptul că vorbiți de forme organizate antice ale umanismului mă îndeamnă să mă îndrept spre o definiție care să țină seama de o caracteristică majoră a gândirii și a literaturilor grecești și romane, intrată din nou în conștiința europeană odată cu Renașterea (n-aș vrea să simplific: Evul Mediu n-a fost o pauză și o cufundare totală în obscurantism, și tocmai cultivării în continuare a literaturii latine îi datorăm păstrarea textelor). Așadar considerând ireversibilă largirea sensului inițial (care se limitează la mișcarea renașcentistă de întoarcere - dacă poate fi vorba vreodată în istorie de întoarcere - la valorile spirituale ale Antichității clasice), putem înțelege prin umanism un ansamblu de idei și de atitudini care pun în centrul atenției dezvoltarea personalității omului în tot ce are mai bun, în primul rând în calitatea sa de creator (și receptor) de valori culturale, dar și în ceea ce privește integrarea sa, conștiință și liberă, în Cetate.

- Ați urmărit ideea de *Humanitas* la gânditorii latini?

- Aducând în discuție cuvântul latin *humanitas*, ați dat echivalentul cel mai apropiat ideii moderne de „umanism”. Dacă prin urmări înțelegeți efectuarea unor cercetări personale, am să vă dezamăgesc spunându-vă că nu am întreprins o asemenea cercetare. Au făcut-o alții, mai ales în secolul nostru, și bibliografia este imensă. Înainte de a încerca să schițez câteva trăsături ale noțiunii, așa cum o înțelegeau romanii, aș vrea să vă prezint două detalii care ne interesează, ca să zic așa, direct. Cuvântul *humanitas* nu pare să fie păstrat în nici o altă limbă romanică în afară de limba română: în dialectul aromân

există cuvântul uminătate (și uminitate). Zic „pare”, fiindcă nu e exclus, pe de o parte, ca alt descendent romanic să se descopere în cine știe ce grai local, și, pe de alta, ca unimitate să fie formată în aromână de la om (tema de plural).

În al doilea rând, românescul omenie (cu verbul derivat omeni) corespunde destul de exact sensul obișnuit, să-l numim popular, al cuvântului humanitas. și aici am atins una din dificultățile definiției: există un sens banal, al vieții de toate zilele, pe lângă care s-a dezvoltat un sens filozofic, fără ca între ele să se poată stabili o depărțire.

Ambele pornesc de a ideea de “om”, de la caracteristicile considerate esențiale finite omenesti (opuse atât perfecțiunii atribuite divinității, cât și ferocității animale). Considerațiile privind natura umana se întâlnesc de la începuturile literaturii latine, în comedie, și nu putem ști dacă transpun un original grecesc sau reprezintă contribuția originală a poezilor români. Voi cita numai un singur exemplu, celebrul dicton terențian: “sunt om: socotesc că nimic omenesc nu mi este străin (homo sum: humani nihil a me alienum puto)” așadar, o primă caracteristică este interesul efectiv pentru semeni, solidaritatea cu ceilalți oameni, bunăvoința față de aceștia. Tot atât de frecvent apare în texte slăbiciunea omnească, imperfecțiunea omului, care trebuie privit cu înțelegere și indulgență (Cicero propune formula cuiusuis hominis est eriare “în firea oricărui om este să greșească”). Pe lângă aceste trăsături ale “omenescului” (corespunzătoare cuvântului grecesc philanthropia “iubire de la oameni”), se dezvoltă, începând din sec. I î.e.n., datorită, poate, lui Cicero însuși, un sens nou, esențial pentru discuția noastră, cel de “cultură”, în special literară și filozofică. Cred că poate fi considerat un merit al romanilor faptul de a fi numit fenomenul cultural prin cuvinte derivate de la “om”(grecii folosesc termenul paideia, însemnând la început “educație”, derivate de la numele copilului. și tot humanitas desemnează viața civilizată, rafinată, demnă de condiția umană (Caesar, atent de la folosirea proprie a cuvintelor, definește prin humanitas felul de viață al provinciei romane din sudul Galiei, în opoziție cu traiul aspru al celților din Belgia.)

Ca exemplu de atitudine “umanistă” romană l-am putea propune pe Lucrețiu. El este mișcat de o profundă compasiune pentru soarta omului (o miseris hominum mentes!) supus pasiunilor și înspăimântă de zei și de apropierea morții; dar Lucrețiu nu se oprește aici, ci caută să-l ridice pe om deasupra condiției sale primordiale, să-l salveze, filozofia – cea epicureică se înțelege este capabilă să-i demonstreze lipsa de temei a fricii de zei (aceștia fiind indiferenți la soarta oamenilor), iar înțelegerea științifică a fenomenelor vieții și ale naturii îi arată omului calea înțelepciunii, eliberarea de orice tulburare. Dar am putea continua discutarea subiectelor ore în șir, zile în șir, cu textele în față și cu referințele bibliografice la îndemână). Cred că e momentul, ca dacă n-aveți nimic împotriva, să ne oprim aici, deocamdată.

- *Cam în ce epocă fost pus în circulație termenul ?*

- Humanitas apare în texte la începutul sec. I î.e.n., la Cicero Varro și într-un tratat anonim de retorica (de prin 86). Nu putem ști dacă a circulat și înainte deoarece există o mare lacună de vreo 70 de ani (aproximativ 160- 90) perioadă în care nu ni s-a păstrat nici un text literar integral (deși s-a scris mult). Trebuie precizat însă că noțiunea putea fi exprimată și prin substantivarea neutră a adjectivului humanus “omenesc”; astfel procedează Terențiu, citat înainte. Cât despre umanism, el este precedat în limbile europene de umanist, specialist în umanioare (humaniores litterae ,humananae litterae); cuvântul humanista a putut fi format în latina medievală (modelul acestui hibrid latino-grec- sufixul –ist, ca și –ism, de altfel, e de origine greacă- există în latinește: specialistul în poezia lui Ennius se numea ennianista, după homerista); în limbile moderne apare la începutul secolului al XVI-lea, în italiană (la Aristo), franceză,

engleză; umanism apare în secolul al XVIII-lea, pare-se mai întâi în franceză.

- *Aforismele latinești pot fi socotite adevărate diamante ale înțelepciunii umaniste. Vă rog să vorbiți despre ele, privindu-le vizavi de proverbele și zicătorile purtătoare de cuvânt ale umanismului popular.*

- Este foarte greu, datorită felului în care ne-au fost transmise textele, să facem o distincție netă între aforismele latine de origine cultă și cele izvorâte din ceea ce se numește, destul de vag, "înțelepciune populară", rezultat al unei îndelungate experiențe colective (numai rareori autorii însoțesc o formulare aforistică de mențiuni de tipul "cum se zice" sau "cum spune un proverb"). Spre deosebire de greci, românii nu ne-au lăsat decât foarte puține culegeri de aforisme (orânduirea alfabetică a "sentezelor" utilizate de un autor de mimi, Publilius Syrus, la care se adaugă o compilație versificată târzie, care a străbătut Evul Mediu sub numele lui Cato, și câteva culegeri minore). În orice caz, nici la greci, nici la romani, aforismul nu s-a dezvoltat ca un gen literar autonom (și de aceea nu vom găsi formulări științifice, dar atât de departate de spiritul umanismului greco-roman, cum este, de exemplu, aceasta, datorată lui La Rochefoucauld, "avem cu toți destulă tărie ca să suportăm nenorocirile altuia."). Ceea ce nu înseamnă însă că publicul nu era atras de aforism; dovada o constituie foarte frecventă lor utilizare în comedii, gustate de public, și împodobirea cu dictoane, proverbe, locuțiuni proverbiale a conversației personajelor populare puse în scenă de Petrucci în cea operă unică a literaturii antice care este *Cena Trimalchionis*. Să vă vorbesc despre aforisme? N-ar fi mai bine pentru cititorii dv. să le las să vorbească ele însele? Chiar pentru domeniul care ne interesează aici, al învățământului, al umanităților și al umanismului, e suficient să deschidă, amintita "Masă la Trimalchio"; unul dintre comeseni, tată al unui băiat de "vârstă școlară" își expune principiile pedagogice, presărîndu-le cu maxime: "orice înveți, pentru tine înveți", "învățătura e o comoară", "meseria nu moare niciodată"; iar gazda, Trimalchio, binecuvântând memoria fostului sau stăpîn, care l-a învățat, care "a vrut să mă facă om între oameni", echivalând astfel învățătura cu demnitatea umană, poate chiar cu preeminență în condiția umană. Tabloul poate fi completat cu ajutorul colecției de proverbe extrase din scriitorii latini de către A. Otto, apărută în 1890, dar neînlocuită încă: "trebuie să înveți cît timp trăiești"; și, din experiența profesorilor: "când îi învățăm pe elevi, învățăm noi înșine": romanii erau însă conștienți de limitele posibilității de a învăța: "nimeni nu le poate ști pe toate", sau "nu știe nimic cel care le știe pe toate la fel"; poate că ar trebui să consider aceste proverbe ca un avertisment, spre a nu mai intra în alte detalii. Aș vrea să închei cu un lucru banal, dar care nu e rău să fie repetat: toate popoarele au un tezaur de înțelepciune în principiu egal; istoria și experiențele specifice pot determina anumite caracteristici, dar nu permit nici o ierarhizare.

- *Deși, se fabulează în jurul unor figuri supranaturale, mitologia greco-romană are un puternic caracter umanist, în ce constă el?*

- Mă îndreptați spre un teren fierbinte și în plină mișcare, datorită unor importante cercetări elaborate în ultimele decenii, atât de către Mircea Eliade, cel mai celebru și în orice caz cel mai bine cunoscut la noi, dar și de către mulți alții (Georges Dumézil, Karl Kerényi, Geroges Meautis, J.P Vernant etc). De aceea mi-e cam frică să mă aventurez în regiuni pe care nu le-am frecventat și voi răspunde cât se poate de scurt. După cum se știe, cunoștințele noastre de mitologie greacă au o proveniență aproape exclusiv literară (chiar și mitografiile antice și-au alcătuit lucrările pornind de la literatură și în scopul explicării textelor literare), deci unilaterale, iar posibilele contribuții ale fiecărui scriitor sunt greu detectabile. Oricum, imaginea care se desprinde din texte (și mai ales din poemele homerice, care au exercitat o influență covârșitoare asupra reprezentărilor mitologice din întreaga lume greco-romană) este cea a coborîrii

zeilor spre om, mai bine zis a transformării divinității în om, cu slăbiciuni pasiuni, sentimente omenești; de altfel, granița dintre lumea divină și cea umană nu e de netrecut; nu mă gândesc la apoteozarea împăraților, în care nu credea nimeni, ci la “semizeii”, născuți dintr-o ființă divină și una umană. Citesc în privirea dv. o obiecție; da, știu că oamenii (poate nici măcar grecii) i-au “creat” pe zei, dar nu le-au dat de la început înfățișarea lor homerică. De aici, din trăsăturile omenești ale zeilor, provin și trăsăturile lor “umaniste”. Gânditorii greci și romani au încercat în diverse feluri, după școlile filozofice cărora le aparțineau, să-i ridice pe zei la o demnitate divină ideală, dar zeii au supraviețuit în cultura antică sub chipul lor omenesc.

- *Dar despre umanismul eroilor lui Homer ce aveți de spus?*

- Nu puteam, vorbind de figurile mitologice, să nu-l pomenesc pe Homer și, iată, după zei urmează o întrebare cu privire la eroii homerici. și această problemă, legată de cea precedentă, fiindcă în fond e vorba de raportul dintre divinitate și om, e îndelung discutată. Oamenii din poemele homerice acționează liberi, iau liberi hotărâri, sau acțiunile lor sunt determinate de destin, de divinitate? Fără îndoială, ei nu sunt, la Homer, simple marionete în mâinile zeilor. Oamenii pot raționa, cumpăni, decide, pot greși chiar (și atunci sunt pedepsiți). Dar “umanul” eroilor constă, cred, în primul rând în faptul că sunt animați de sentimente profund și etern omenești: ei cunosc compasiunea (eleos), reținerea morală (aidos), demnitatea (time), dar mai ales prietenia (philia)- mânia viteazului, dar crudului, Ahile este împlinzită (sau poate numai de viață) de moartea prietenului său Patroklos, ca să dau un singur exemplu.

- *Poate fi considerat Homer contemporanul nostru? Prin ce?*

- Formula, de meritat succes, a lui Jan Kott, se referă la ceea ce în istoria literară se numește acum “receptarea” unei opere. Iliada, în primul rând, și Odiseea s-au bucurat de o receptare neîntreruptă, sînt “contemporane” cu toate generațiile culturii europene. Pentru greci erau cărți de căpătîii, școală în toate domeniile, sursă permanentă de învățăminte. Romanii le cunoșteau toate detaliile (poetul satiric Iuvenal, care nu profesa o admirație deosebită pentru greci, era perfect familiarizat cu Iliada: parodiază scena durerii lui Ahile de la începutul cîntului XXIV). Nu pot intra în amănunte, așa că mă voi opri la două exemple, unul roman, altul contemporan. Cînd Vergiliu a început să comunice prietenilor săi fragmente din Eneida, la care lucra, unul dintre aceștia, poetul Propertiu, a exclamat (într-un poem): “se naște ceva mai mare decît Iliada”; așadar, Iliada este modelul absolut, întruparea supremă a poeziei (trebuie să adaug că în Evul Mediu, când necunoașterea limbii grecești a eclipsat contactul direct cu lumea elenă, Eneida a preluat rolul Iliadei, resuscitat în Renaștere, fără eliminarea Eneidei). Al doilea exemplu vrea să illustreze prezența lumii homerice în preocupările contemporane: scriitoarea germană Christa Wolf a publicat acum cațiva ani (o traducere românească e în pregătire) o “povestire”, *Kassandra*, care înfățișează lumea homerică (și a tragediilor grecești) dintr-o perspectivă diferită de a lui Homer, antierotică, pacifistă, feministă uneori, totuși lumea homerică. Mă întrebați “prin ce” e Homer contemporanul nostru. Cum să răspund? Să dau o definiție a capodoperei și perenității ei? Să fac o succintă caracterizare a Iliadei și Odiseei? Ce aș putea spune în afara unor lucruri cunoscute? De aceea am să mă abțin de la răspuns. Ce determină poziția aceasta a mea? Srupulul filologic? Orgoliul? Amîndouă? Decideți dv.

- *În procesul umanizării, ce rol au jucat în antichitate literatura și arta?*

- Un rol primordial, pe care am încercat să-l scot în evidență cînd am vorbit de humanitas; literatura și arta îl caracterizează pe om, chiar și în opoziție cu divinitatea (nu știu să fi existat, în afară de Apolo și de Pan, poate și de Hephaistos-Vulcan, vreun zeu artist). Textele conțin însă mai puține declarații explicite decît ne-am aștepta și nu reflectă decît parțial rolul real al acestor

două componente ale „umanizării”. O veche prejudecată situa poezia și artele plastice printre preocupările de rang inferior (Platon îi consideră pe poeți drept primejdioși și-i îndepărtează din statul său ideal). Cicero însuși, să-l numim (exagerând puțin) teoreticianul „umanismului” roman, consideră poezia, în comparație cu oratoria, drept o îndeletnicire frivolă, de importanță secundară, ca, de altfel, artele plastice (leuiore artes; minora): se scuză aproape când, în apărarea poetului Archias, face elogiul poeziei, iar într-un discurs împotriva lui Verres afirmă că numai necesitatea anchetei judiciare l-a făcut să cunoască numele celebrului sculptor Praxiteles, ba chiar cere secretarului să-i amintească numele lui Myron și Policlet. În realitate, însă, literatura și arta ocupau în viața cetățenilor (nu numai în a unor elite intelectuale) un loc esențial: o dovedesc nu numai operele însele, dar și numeroasele informații despre bibliotecile publice și particulare, despre colecțiile și „expozițiile” de artă plastică, despre banchetele la care se discuta filozofie și literatură; volumele de poezie nu lipseau nici din bagajele soldaților trimiși în cele mai depărtate regiuni ale Imperiului. În această ordine de idei, trebuie menționat rolul culturii literare în receptarea literaturii înseși: amintirea, într-o opera poetică, a numelui unui personaj vergilian, de exemplu, era suficientă spre a evoca în mintea cititorului o scenă întregă, iar poeții epocii imperiale se bazau pe aceste cunoștințe prealabile. Dar să nu uităm muzica: nu numai piesele de teatru sau recităriile poetice erau acompaniate de muzică, dar și în viața cotidiană a cetățenilor această artă deținea un loc de seamă (la Trimalchio, gazda pomenită înainte, toată lumea cânta, sclavii care serveau pe musafiri, cei care-l însoțeau pe stăpân în oraș, gazda însăși – Petroniu șarjează, desigur, dar pornește de la realități). Iată deci componenta artistică a vieții demne de o ființă umană, constituind acea cultus atque humanitas de care vorbește Caesar.

- *În cercetările dumneavoastră, v-ați oprit asupra umanismului românesc?*

- Ne întorcem deci la semnificația primordială a cuvântului umanism. M-am ocupat numai incidental: e o poveste aproape amuzantă. Acum mulți ani, Institutul pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea mi-a cerut o informație cu privire la mișcarea clasicistă de la noi. Am început, bineînțeles, cu școala de la Cotnari, cu „de la Rîm ne tragem” și am încheiat cu fișe bibliografice ale principalilor noștri filologi și istorici ai Antichității din sec. XIX și XX. Peste ceva vreme, am putut citi într-o revistă germană, de altfel foarte serioasă (o citesc și acum), textul meu, tradus în germană cu înspăimântătoare greșeli de transcriere, sub semnătura unui necunoscut (cel care ceruse informațiile de la Institutul amintit). Redactând apoi, an de an, bibliografia clasică românească (pentru revista „Studii clasice”), m-am putut ține la curent cu ceea ce s-a realizat în domeniul istoriei umanismului. Specialitatea mea o constituie însă filologia și lingvistica.

- *Pătrunderea în spațiul românesc a operelor clasicilor greci și latini constituie un fenomen cultural deosebit de interesant. Când s-au făcut primele traduceri în limba română?*

- Primele traduceri datează din sec. XVII, dar, păstrându-le în manuscrise, n-au putut exercita nici o influență asupra vieții culturale de atunci. Este vorba (o inventariere totală nu există) de Herodotul de la Mănăstirea Coșula, datând probabil din 1670, și datorat, pe cât se pare, lui N. Milescu (discuțiile nu sunt încheiate), de un discurs extras din Istoria lui Alexandru cel Mare a lui Quintus Curtius, tradus de Miron Costin prin 1671-1673 sub titlul Graiul solului tătarăsc... (e vorba de un scit, nu de un tătar, bineînțeles) și de diverse fragmente din scriitorii clasici inserate de același Miron Costin, prin 1696, în De neamul moldovenilor (Plaut, Ovidiu, Marțial, Plutarh, Cassius Dio etc., cunoscuți însă indirect). Traducerile tipărite au, prin răspândirea lor, o

influență mai mare; ele datează de la începutul sec. XIX, dar nu sunt decât fragmente, publicate în periodice (lista lor poate fi alcătuită cu ajutorul excelentei Bibliografii analitice a periodicelor românești, publicată, în multe volume, de Biblioteca Academiei, în jurul anului 1960). Cea mai veche e o istorioară (cu un destin literar glorios) a lui Aulus Gellius, *De Androcles cu Leul*, într-o culegere din 1821; cele mai vechi traduceri din grecește apar într-un *Crestomatic românesc* apărută la Cernăuți în 1820, cu texte din Aelian, Athenaios, Lucian din Samosata, Diogenes Laertio, Plutarh, Teofrast etc. N-am înregistrat aici Esopia, apărută la Sibiu în 1795, deoarece nu e vorba de o traducere propriu-zisă din greaca veche. Mișcarea odată începută continuă din ce în ce mai sistematic, și primele periodice (*Curierul românesc*, urmat de *Curierul de ambe soxe*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Albina românească* și *Alăuta românească*) găzduiesc traduceri din clasicii antici.

- *Dar despre contribuția filologilor români la răspândirea acestui tezaur ce aveți de precizat?*

- Fără a fi apanajul exclusiv al filologilor cu formație universitară clasicistă, răspândirea „tezaurului” lăsat moștenire de antici le revine în primul rând acestora, deoarece sunt în măsură de a o face cu competență. Diletantismul este primejdios în acest domeniu delicat și dificil, ca, de altfel, în toate celelalte. Și-au făcut filologii noștri datoria în această direcție? Cred că pot răspunde afirmativ, chiar dacă au mai rămas multe de făcut. Trebuie să spun că cei mai mulți dintre filologi n-au limite de făcut. Trebuie să spun că cei mai mulți dintre filologi n-au limitat creația lor la exegeze savante (subliniez însă că prima noastră îndatorire rămâne cercetarea științifică originală și că de îndeplinirea ei depind progresul și prestigiul școlii filologice românești), ei au contribuit la difuzarea în publicul larg a valorilor Antichității, mai ales a celor literare. Traducerea, formă primă, directă, de difuzare, presupune talent literar, iar natura împarte cu parcimonie muritorilor această înzestrare, fără să-i favorizeze pe universitari, dar fără să-i excludă. Literatura noastră are privilegiul de a dispune de una din cele mai frumoase versiuni ale *Iliadei*, o uluitoare contemporaneizare cu menținerea atmosferei de basm, datorată, cum se știe, lui G. Murnu, lingvist (o lucrare a sa a fost recent reeditată, ceea ce-i dovedește valoarea), profesor de arheologie la Universitatea din București (dar și delicat poet original). Dar pe lângă monumentul durat de Murnu (traducător și al *Odiseei*, al *Orestiei* lui Eschii) s-au făcut numeroase traduceri atât din marii clasici (pe care-i avem aproape în întregime în mai multe versiuni bune, sau măcar acceptabile), cât și din autori de interes mai restrâns. Opera aceasta de răspândire continuă și azi se bucură de aprecierea publicului cititor: tirajele se epuizează în câteva zile, în câteva ore chiar. O a doua formă de răspândire a literaturii antice (trebuie să mă limitez la literatură, fiindcă altfel nu mai încheiem niciodată discuția) o constituie istoriile literare, de ansamblu sau ale unui gen, prezentările, prefățele, studiile introductive la un anumit autor. Avem istorii literare recente, cea greacă de Maria Marinescu-Himu și Adelina Piatkowski, apărută în 1972, cea latină, în sfârșit încheiată (ultimul volum apărut în 1986), operă colectivă a catedrei universitare bucureștene. Prezentările de autori sunt atât de numeroase încât nu pot încerca o exemplificare, fără să comit nedreptăți prin omisiune. Dar nu cred ca e cazul să fim mulțumiți de noi înșine, și asta nu numai fiindcă mulțumirea e nestimulatoare: un filolog, cum v-am spus înainte, nu se poate mărgini la difuzarea cunoștințelor obținute de alții sau să pună la dispoziția publicului operele transmise din Antichitate, el trebuie să creeze (în limitele, evident, a ceea ce poate fi numit creație în materie de filologie), să facă progrese cunoașterea Antichității, de la stabilirea textului însuși până la interpretarea lui largă. Or, în domeniul edițiilor critice și al comentariilor științifice avem foarte puține realizări. Aș cita, din cele mai apărute într-un trecut mai

îndepărtat, Fragmentele latine ale lui Philumenus și Philagrius (text tehnic al latinității mai târzii) de P. Mihăileanu (dispărut în cumplitul accident de la Ciurea) din 1910. N-avem o colecție națională de clasici greci și latini, cu traduceri și comentarii (mexicanii au 1). Cele două încercări făcute până acum n-au fost încununatede succes. Cea dintâi s-a oprit la volumul I, o foarte valoroasă ediție, datorată regretatului Victor Buescu, a traducerilor făcute de Cicero, abia ieșit din adolescență, dintr-un poet astronom grec. O a doua, proiectată de Societatea de studii clasice, n-a ajuns nici măcar așa de departe: un prim volum, Cei șapte contra Thebei, elaborat de Liana Lupăș și Zoe Petre, se odihnește, fără speranțe de resuscitare, în sertarele unei edituri (autoarele au publicat separat comentariul); sunt în stadiu avansat cu opuscul al lui Tacit, un discurs al lui Cicero, o carte de Quintilian; lucrările au fost însă întrerupte. Publicul nostru, dacă nu locuiește într-un oraș universitar, dotat cu biblioteci, nu are acces la textele originale. O fericită excepție (din punctul de vedere al oferirii textului) o constituie opera completă a lui Horațiu, publicată de colegul nostru Mihai Nichita (cu colaborarea lui Traian Costea), care, pe lângă traducerile cele mai bune, de la Eminescu la contemporani, pe lângă aparatul explicativ, conține și textul latin (a apărut în 1980 în importanta colecție a Editurii „Univers”, denumită atât de nefericit „Editii critice”: cum pot fi editate critic traducerile contemporane?). Recentul (1988) volum Tibul al lui Vasile Sav conține de asemenea textul latin. Sunt foarte ispitit să vă vorbesc de locul filologilor noștri clasici în mișcarea științifică internațională, dar am prelungi din cale afară discuția. Pentru detalii privind răspândirea clasicismului în cultura noastră vreau să semnez importanta sinteză, cu repertoriu bibliografic amănunțit, Clasicii antici în România, de regretatul profesor clujean N. Lascu (1974).

- *De când datează introducerea umanioanelor în învățământul nostru?*

- Dacă facem abstracție de școala latină de la Cotnari, înființată în 1563 (data e discutată) de Despot-Vodă, dar rămasă fără ecou în cercurile mai largi și, mai ales, fără succesiune întemeietoare de tradiții (chiar dacă școala a supraviețuit peste un secol, rudimentarizată și supusă diverselor dominații religioase), și de încercările, cu succes limitat, făcute de Miron Barnovski și Vasile Lupu în Moldova și de Matei Basarab (școala greacă și latină din Târgoviște, 1646) în țara Românească, trebuie să ne oprim la Academiiile Domnești, cea întemeiată de Șerban Cantacuzino la sfârșitul domniei sale (prin 1688) și preluată de Constantin Brâncoveanu (el însuși un erudit: învățatul nostru istoric Andrei Pippidi a descoperit, în biblioteca părintelui său, un exemplar din istoricul grec Herodian conținând ample adnotări autografe ale lui Brâncoveanu; exemplarul îmi trecuse prin mână, dar n-am observat nimic), cea de la Iași, întemeiată în 1707, în vremea lui Antioh Cantemir; ele au fost mereu întărite și reorganizate în cursul secolului al XVIII-lea, un rol important revenindu-i pentru Academia bucureșteană lui Nicolae Mavrocordat, care a dotat-o cu o importantă bibliotecă instalată în Mănăstirea Văcărești, ctitorită de domnitor. Ambele își axează învățământul pe limba și cultura greacă, profesorii erau greci, iar elevii erau nu numai români, ci proveneau din toată regiunea balcanică (faima era atât de răspândită, încât Petru cel Mare al Rusiei trimite doi bursieri la București). Trebuie făcută însă o precizare: cu toată importanța excepțională a acestor Academii, când vorbim de „introducerea umanioanelor” este necesar să ținem seama nu atât de spațiul geografic, cât de cel al culturii naționale: fără o școală în limba română (Academiile aveau greaca drept limbă de predare), se poate cu greu vorbi de integrarea „umanioanelor” în cultura noastră. De aceea vom fi mai îndreptățiți să considerăm ca adevărate începuturi, includerea celor două limbi clasice în programele școlilor românești de la Blaj (1754), mult mai modeste în comparație cu Academiiile domnești, dar cu câtă influență asupra umanismului românesc din Ardeal! Pentru Principate,

începuturile trebuie situate în tipul modern de școală înființat de domnii "reglamentari" în jurul anului 1830 (nu cunosc datele precise și nu știu dacă există studii amănunțite în această direcție) și perfecționat în deceniile următoare (în orice caz, limbile clasice își câștigaseră definitiv locul în Academia înființată în 1835 de Mihail Sturdza de la Iași). Odată cu înființarea celor două Universități, cea de la Iași (1860) și cea de la București (1864), filologia clasică se constituie ca disciplină autonomă și nu va mai fi nevoie de aducerea din alte țări sau de peste munți a profesorilor din învățământul gimnazial.

- *Care era raportul între umanoare și științele exacte în școala haretiană?*

- Faceți foarte bine că aduceți în discuție numele lui Spiru Haret. A fost un mare matematician, cu valoare recunoscută dincolo de hotarele țării (de curând am aflat de la un astronom, prof. C. Drîmbă, că Spiru Haret este singurul savant român acceptat de comunitatea științifică internațională spre a-și da numele unei forme de relief de pe fața nevăzută a lumii); deși matematician, dar fiindcă a fost un mare matematician, cu vederi largi asupra problemelor culturii și ale învățământului, Spiru Haret a acordat un rol important limbilor clasice în două din cele trei subdiviziuni ale liceului: clasic, modern, real (=științific). Nu cunosc detaliile organizării realizate de Spiru Haret (vă mărturisesc că problemele didacticei și istoria ei nu m-au preocupat decât din rațiuni practice: alcătuirea de manuale- și asta din 1930-, proiecte, programe, memorii, polemici, pledoarii, dar nu ca obiect de cercetare), dar școala pe care am urmat-o eu descindea direct din cea a lui Spiru Haret, ca unele modificări (printre care suprimarea secției clasice și reducerea la un singur an a predării limbii grecești, mult prea puțin- o știu din experiența mea de elev și de profesor suplinitor-). Așadar, se poate spune că, în contextul științific al vremii, școala haretiană era judicios organizată și reușea să pună în valoare vocațiile și capacitățile elevilor. Să nu uităm că, pe lângă limbile clasice și cele moderne, alte discipline umane erau de asemenea reprezentate: istoria, psihologia (îmi amintesc totdeauna cu emoție că am avut privilegiul, la Liceul „Național” din Iași, să-l audiez- folosesc cu intenție acest verb, deoarece lecțiile aveau nivelul unor prelegeri universitare- pe neuitatul profesor Valeriu Buțureanu), logica formală, sociologică.

- *Interesul lui Grigore Alexandrescu față de limbile clasice constituie cauza pentru care i-ați îngrijit 12 ediții?*

- Indirect, ca și interesul lui Grigore Alexandrescu pentru clasicism (a luat contact cu literatura antică prin intermediul traducerilor franceze- Horațiu era pentru el Oras[=Horace], în timp ce pentru Gh. Asachi era Oratius-, dar o cunoștea în detalii: „caii lui Ahil, care proorocea” provine din Iliada). Alexandrescu a fost autorul meu preferat la bacalaureat, (există o prevedere a regulamentului, care permitea elevilor să pregătească în mod special un anumit scriitor), dar faptul că l-am editat se datorează mai degrabă întâmplării. Oricum, m-am atașat afectiv de acest prim poet român modern (Cîrlova n-a fost decât o speranță), pentru claritatea și echilibrul său clasic, pentru inteligența sa scânteietoare, pentru finetea umorului său, pentru arta folosirii unei limbi încă necizelate, a unei versificații aflate la începuturi, dar și pentru farmecul personalității sale, pentru raționalismul său, pentru atitudinea față de oameni și de evenimente (corespondența cu Ion Ghica stă, pe lângă opera tipărită, marturie pentru ce spun acum). Aș vrea să precizez că nu sunt autorul a 12 ediții (ați inclus, desigur, și reeditările), ci a mult mai puține: în 1937 am publicat o ediție critică și comentată a poeziilor, revizuită (cu abandonarea comentariului de literatură comparată) în 1973; apoi, sub diverse forme, câteva ediții cu adnotări de uz școlar, sau pentru un public mai larg, din întreaga operă (poezii, proză, corespondență); o singură prefață, în Biblioteca școlară (nu mai am nici un exemplar). Sper, fără să mai am certitudinea, să pot duce cândva la

bun, sfârșit, ediția critică, aflată într-un stadiu destul de avansat, dar abandonată în mod provizoriu, se înțelege.

- *Reforma învățământului din 1948 a redus simțitor poziția științelor umaniste și în special a limbii latine, deși ea este maica graiului românesc. De vreo zece ani încoace, s-a înregistrat o oarecare ameliorare prin studierea ei într-o oră pe săptămână, în clasa a VIII-a, și ceva mai mult la liceele de filologie-istorie, ceea ce înseamnă foarte puțin. S-a vorbit și se vorbește ocazional o limbă de origine latină, așa cum este și limba noastră. Sigur, școala românească trebuia să se racordeze la revoluția tehnico-științifică. În aceste condiții, obiectele tehnice s-au impus, în dauna celor umaniste. ținând seama de această realitate, ce propuneți pentru revenirea lor măcar parțială? În această privință, știm că v-ați mai pronunțat acum 14 ani, în 1974, în „Proiect al unui sistem unitar pentru învățământului limbii și literaturii latine”, apărut în „Studii clasice”. Trei ani mai târziu, are loc însă o nouă reformă. Deci, care este astăzi părerea dumneavoastră?*

- Pentru fixarea, fundamentată rațional, a locului latinei în învățământul nostru și, în același timp, pentru asigurarea calității, a nivelului predării, sunt necesare, așa zice chiar urgent necesare, măsuri complexe, care să țină seama atât de cerințele generale ale formării profesionale și culturale a tineretului, cât și de structura de ansamblu a învățământului nostru de azi (fiindcă nu ne propunem scopuri realiste și nerealizabile, izvorâte din nostalgii și sentimentalism- ambele necondamnabile în esență, dar infructuoase-, sau bazate pe argumente minore; urmărirea unor asemenea scopuri se poate dovedi tot atât de primejdioasă ca și abandonarea oricărei afirmări a poziției noastre, sa-i zicem pe nume- a oricărei lupte). Suntem, cum ați spus, o țară de limbă romanică, singura, trebuie subliniat, în această regiune a continentului, iar cea mai mare parte a teritoriului nostru național se află în interiorul limitelor Imperiului Roman, în provincii de cultură latină și greacă, cu vestigii- scrise și arheologice-romane și grecești. Suntem în același timp o țară europeană, de cultură europeană, și chiar dacă o bucată de vreme evoluția culturii noastre a urmat căi divergente de a celorlalte popoare romanice din Europa, de vreo doua sute de ani suntem organic integrați în cultura europeană de tip occidental. Dar să nu uităm nici că trăim în plină revoluție tehnică, ceea ce determină, pentru învățământ, obligativitatea de a pune la îndemâna elevilor instrumentele unei rapide adaptări la inovațiile care modifică neîncetat tabloul științei și chiar al vieții cotidiene contemporane. În perspectiva acestei triple condiționări: romanitate, „europenitate”, revoluție tehnică, trebuie să cântărim cu grijă răspunsul la cele câteva întrebări esențiale: cine trebuie să învețe latinește, cât timp trebuie să învețe, ce și cum trebuie să învețe? Răspunsul la acest complex de probleme fiind imposibil în cadrul discuției noastre, mă voi limita la foarte puține. Cred că și Dv., că generalizarea, în clasa a VIII-a, a limbii latine la întreaga populație școlară este binevenită, nu numai fiindcă vorbim o limbă romanică și învățăm la școală câteva limbi romanice, ci și fiindcă majoritatea vocabularului internațional modern e de origine latină, ca să nu mai vorbim de faptul că latina oferă elevilor posibilitatea de a înțelege mecanismul de funcționare și de evoluție a limbilor în general (așa deschide o paranteză, dureroasă: discutăm aici de o situație ideală, deoarece, din păcate, s-a răspândit procedeul- pentru care nu pot găsi epitete în limitele vocabularului urbanității și în afara terminologiei juridice- de a utiliza ora de latină drept mijloc de completare a „normei” didactice a oricărei specializări. Procedeul nu compromite numai predarea latinei, ci și seriozitatea procesului de învățământ, la care trebuie să ținem cu toate puterile. Este suficient? Cred că nu. Ar trebui cel puțin adăugată încă o oră pe săptămână (nici o limbă nu poate fi învățată într-o singură oră: se uită de la o săptămână la alta). Generalizarea trebuie extinsă la încă un an? Aș

Înclina către răspunsul afirmativ. Care an? Aici nu există o părere unică: pedagogic, fiindcă limbile se învață mult mai ușor la o vârstă fragedă, clasa a VII-a ar fi cea recomandabilă; alte rațiuni (maturitatea elevilor, utilitate pentru specializare, posibilitatea încadrării posturilor cu specialiști) ne îndreaptă spre clasa a IX-a a liceelor neindustriale (opinia aceasta e a tuturor colegilor din învățământul liceal cu care am avut discuții). În liceele de filologie istorie, pentru a-și merita numele și pentru a pregăti temeinic pe viitorii filologi și istorici, este neapărat necesară mărirea numărului de ore săptămânale (două e un minimum, trei ar fi eficiente). Dar mai trebuie ceva: avem licee cu profiluri de specialitate destul de înguste: de ce n-am avea și câteva clase, foarte puține, cu profil "clasic" (experiențele noastre anterioare, ca și cele din alte țări, inclusiv ale unor vecini ai noștri de limbă neromantică, sunt pozitive)? S-ar învăța aici, cu diminuarea indispensabilă a disciplinelor tehnice, latină (clasale IX-XII) și greacă veche (clasele X-XII) și ne-am constitui astfel o adevărată pepinieră cu o solidă pregătire pentru foarte numeroase specializări în domeniul științelor umane (fără a mai vorbi de cadrele medii din domeniul culturii). Aceste licee sau clase ar urma să funcționeze exclusiv în centrele universitare (București, Iași, Cluj), spre a fi organic legate de catedrele de specialitate și de biblioteci (există o formă instituționalizată a unor asemenea legături: poartă numele de "patronare").

Dar bunul mers al învățământului liceal nu poate fi conceput autonom, nu se desfășoară în afara celui superior (căruia li se oferă studenți și de la care ia profesori, întocmai ca în ciclurile naturii) și chiar, mediat, în afara cercetării de specialitate. Chiar dacă revista dvs. nu se ocupă de acest tip de probleme, îmi îngădui să va rețin două minute. Mai întâi, învățământul superior (filologis) nu trebuie considerat o simplă uzină de profesori, cu "producție" strict reglementată de cerințele imediate ale școlii (se primesc numai atâți studenți câte cadre didactice vacante sunt în învățământ); o disciplină predată în școală nu poate trăi și profesa decât dacă e permanent susținută de o mișcare științifică originală, iar universitatea oferă un prim cadru al unei asemenea mișcări: de aceea, spre a împiedica orice irosire a energiilor creatoare și a talentelor, se impune asigurarea unui flux neîntrerupt de primire a studenților la secția de filologie clasică a Universității bucureștene (fără a neglija celelalte orașe universitare, unde latina se predă și trebuie să se predea în continuare ca specialitate secundă) și acest lucru trebuie cunoscut din vreme de viitorii candidați. Apoi, v-aș împărtăși aici o îngrijorare: după cum v-am spus, lucrez la o bibliografie continuă a studiilor de filologie clasică de la noi și constat, în ultimii ani, o scăderea a numărului contribuțiilor originale în acest domeniu, mai ales în sectorul filologico-lingvistic: greaca a ajuns aproape de zero, iar studiile dedicate latinei sunt axate mai ales pe legătura cu româna (ceea ce e foarte bine, dar nu și suficient). Cred că sunt necesare măsuri urgente în vederea răsturnării spre bine a acestei primejdioase tendințe, iar principiul călăuzitor ar fi din nou ca la intrarea în Facultate, împiedicarea oricărei pierderi de forțe existente sau în devenire: toți cei capabili – realmente capabili – să creeze în acest domeniu trebuie să aibă posibilitatea de a-și găsi și dezvolta capacitățile: un învățământ liceal serios constituie un câmp de desfășurare, dar nu singurul. Se cuvine regândit sistemul repartiției în producție a studenților și al stagiului de trei ani (vă trimit pentru această problemă la un excelent articol publicat în "Scânteia" acum câțiva ani, în 1982, dacă nu mă înșel, de un fizician, prof. Victor Mercea, de unde se vede că îngrijorările nu ne aparțin exclusiv). Trăiesc an de an, de patru decenii satisfacția supremă datorită unui profesor, aceea de a vedea cum câte un student ajunge să recepționeze critic ceea ce i se oferă, își dezvolta o gândire autonomă și creatoare, înmagazinează cunoștințe și stabilește relații care depășesc limitele "programei" și mă întreb cu strângere de inima: ce se întâmplă cu el după absolvirea Facultății? În cel mai fericit caz,

după câțiva ani, ni-l vor lua arheologii; și acest lucru este cât se poate de pozitiv, fiindcă arheologia clasică poate fi practică cu deplin succes de filologii clasici, dar nu ne putem aștepta la lucrări de filologie elaborate în institute sau muzee arheologice. De aceea, secția de filologie clasică din București și colectivele mai restrânse funcționând la Universitățile celorlalte orașe nu pot fi lăsate să se stingă prin îmbătrânire și prin lipsa de studenți, ele constituind centre de cercetare științifică organizată. Nu ajunge însă atât. O organizare superioară a muncii științifice, cu asigurarea indispensabilei interdisciplinarității, poate fi obținută în cadrul unui institut de studii clasice, institut de cercetare (a existat un organism similar la Cluj, între cele două războaie, de pe urma căruia beneficiază și acum cercetătorii, în bogata bibliotecă a Institutului); un asemenea proiect nu e foarte greu de realizat, deoarece se pot reuni forțele umane și materiale (biblioteci) risipite prin institute de profiluri diferite (la Institutul de istorie literară, de exemplu, lucrează un singur filolog clasic, eminent, dar singur). Există și acum un cadru de dezbateri interdisciplinare: Societatea de Studii Clasice (și publicația ei "Studii clasice", a cărei periodicitate n-ar mai trebui pusă sub semnul întrebării la fiecare volum); dar dezbaterile, confruntările de opinii pot constitui un instrument de informare, un stimulent, dar nu un cadru de cercetare propriu-zisă.

- *Cunoașteți situația umanismului în lumea contemporană?*

- O cunosc în linii mari și nu pentru toate țările. În rezumat se poate spune că cercetarea științifică se afla într-o efervescentă fără precedent: cărți numeroase și importante, reviste noi (nu efemere), direcții de cercetare moderne sunt semnalate peste tot. În învățământul liceal asistăm la o oarecare restrângere – realizată diferit, prin scăderea numărului de ore sau de elevi, datorată "exploziei informaționale" și revoluției tehnice; este însă compensată prin din ce în ce mai intensă preocupare pentru modernizarea metodologiei didactice. Se observă de asemenea în publicul larg un reviriment de opinie în favoarea disciplinelor umaniste, ceea ce e dător de speranțe.

- *În 1989, vom comemora centenarul morții lui Eminescu. Traducerile făcute, până acum, în limba latină, din opera lui vă satisfac?*

- Răspunsul meu are să vă șocheze, fără îndoială. Este foarte important ca Eminescu să fie cunoscut în toată lumea: va fi un mare câștig pentru toți iubitorii de poezie de a avea posibilitatea accesului la acest uriaș, al liricii universale. Dar cine va avea acces prin latină? Există cineva care să știe latinește și nici o limbă modernă de largă circulație, în care Eminescu a fost tradus, uneori bine tradus? A daug și un argument, să-l numim teoretic: latina este o limbă „moartă”, astfel (și mai puțin funerar) spus, un „corpus” închis, căruia nu i se mai poate adăuga nimic. O bună poezie latină este azi (schematizez intenționat) o reunire de reminescente din poezia antică (așa se făcea poezia antică – și proza, până și cea epistolară – în Renaștere). Cum poți transpune în acest cadru rigid forța ideilor și a imaginilor, muzica poeziei eminesciene? Trecând la realizările de până acum, observ că traducătorii sunt profesori de latină (demni de tot respectul pentru cunoștințele și eforturile lor), dar nu poeți. Și e păcat (și blasfemator) ca Eminescu să ajungă subiect de „temă latină”.

N-aș vrea ca discuția noastră să se încheie pe acest ton negativ. Poate că dv. Veți găsi mijlocul de a lumina atmosfera concluziilor. Tot ce pot să vă spun e că sunt foarte departe de a fi pesimist în legătură cu destinul umanismului românesc. De aici și strădaniile mele, modeste ca anvergură și rezultate, de a-i menține neatinsă făclia.

- *Și noi împărtășim opiniile dv. Numărul de față al „Revistei noastre” se vrea o contribuție la urnirea carului.*

Interviu realizat de prof. Petrache Dima și publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1989, nr. 143-144-145 (paginile 2748-2756)

Prof. univ. dr.
Dan SIMONESCU

Adresaz un velt salut
colaboratorilor, profesorii și
săilor, de publicată « Reviste
Noastre ». De înz să fie
la înălțimea veltosului
de cultură vltone, în-
pînd în Vartaxa, prozator
din secolul al XVII-lea și
pînd la tinerii scriitori
contemporari din paginile
« Revistei ». Dege progresul
îi obliga pe astia din uronă
să ve în teme noi prolice, care
să răspundă marilor probleme
de omnia și societate.

Dan Simonescu

23 oct. 1977, la « Muzeul Literaturii
Române ».

Dialog cu poezia

27 octombrie 1973. Sala de lectură a bibliotecii Liceului „Unirea”. Colaboratorii „Revistei Noastre” primesc vizita poezilor: Nina Cassian, Romulus Vulpescu, Tudor George, Mircea Dinescu.

Prof. Petrache Dima: Prezenți în orașul Focșani pentru a participa la seara omagială „I. M. Rașcu”, oaspeții și-au exprimat dorința de a se întâlni cu voi. E o mare cinste pentru noi și, în același timp, un bun prilej pentru a angaja un dialog cu poezia...

Mihaela Dulcu: Dacă-mi dați voie, aș vrea în primul rând, să adresez o întrebare poetei Nina Cassian. Știm că în 1945, ați publicat, în „România Liberă”, poemul „Am fost un poet decadent”. Ce înțelegeți prin „poet decadent” și, bineînțeles prin literatură decadentă?

Nina Cassian: Da. Această poezie nu e singura prostie din viața mea. Însă trebuie să fie cunoscute puțin condițiile aceluia moment. Fiind vorba, după cum știți, de o perioadă revoluționară, care a început cu August 1944, această cotitură istorică, socială, economică, fără îndoială că avea și un colorat cultural-artistic. Eram animați cu toții, atunci sufla un vânt foarte puternic-hai să-i zic-unanimism, un termen din literatura franceză, un ideal și-un elan al îmbrățișărilor, al colectivității, al topirii în marea masă ș.a.m.d. Este un elan pe care individul îl resimte periodic și după aceea îi trece și e foarte bine așa că există un către și de la, adică există un fel de du-te-vino, între dorința de a te singulariza și dorința de a te topi în mulțime. Aceste două tendințe mi se pare mie că echilibrează un ins. Momentul acela era de topire în mulțime și pentru că poezia pe care o scriam pe atunci, deși eram foarte tânără și nu știu dacă aveam vreo caracteristică, dacă eram „decadentă” sau „nedecadentă”, nu mă configurasem destul de clar, am avut senzația că am practicat prea mult timp un exercițiu singuratic, ca să spun așa, în poezie și atunci printre termenii la modă pe vremea aceea pentru astfel de exercitii singuratice era de pildă și „decadent”. În accepția noastră de atunci, din 1945, poet decadent era cel care nu scria pentru mulțime, cel care nu putea fi priceput de un public foarte larg, cel care nu trata o tematică generoasă, ci cine știe ce probleme intime și restrânse ale lui etc. Cum la 20 de ani e foarte greu să te consideri chiar reprezentant pentru o întreagă populație, la 20 de ani ești în general mai sfios, firește că ceea ce scrisesem eu până atunci erau mai mult confesiuni, știu eu, poezii de o factură mai intimă. Atunci m-am autointitulat, de fapt, cu destulă trufie în această autocritică, „Am fost un poet decadent”, dar nu prea fusesem și promiteam, și doream în aceasta poezie să fiu reprimată de mulțimea oamenilor din jurul meu. Trebuie să spun că după această poezie, care nu mi-a figurat în niciun fel îmbrățișarea călduroasă a aceloră cărora mă adresam, am trecut la poeziile care au apărut după aceea în volumul „La scara 1/1” și care, într-un fel, erau, dacă vreți, o revenire la așa-zisul „decadentism”. Dar nici „La scara 1/1” nu mi se pare a fi un volum „decadent”, nici azi nu cred în aceasta, „decadentă” fiind, eu nu prea știu istorie și critică literară, dar cred că se referă la un anumit grup de poeți, la o școală poetică franceză, care cam ce făceau?...

Romulus Vulpescu: Ei, ce făceau? Făceau bine! Foarte bine făceau!

Nina Cassian: Care erau probabil ușor perversi, ușor...

Romulus Vulpescu: Iartă-mă că îndrăznesc...

Nina Cassian: Te rog, ți-am cerut ajutorul...

Romulus Vulpescu: De fapt, Verlaine avusese chestia asta când vorbea de acel „ev mediu delicat”, în care el vedea Evul Mediu ăla târziu, care

decădea, adică decadenta Evului Mediu spre care se îndreptau cu toții, pentru că acolo li se părea, și de acolo, ca să zic așa, se trage termenul care, pe urmă, în literatura franceză simbolistă, a căpătat un alt sens și a înglobat un alt tip de poezie care avea caracteristicile pe care le găsim noi aici. Dar hai să ne-aducem aminte că niște poeți dragi nouă, care erau foarte inteligibili, la ora aceea. De pildă, I. Pillat era un poet „decadent”, dar I. Pillat este un poet pe care îl poate înțelege absolut oricine, oricând și oriunde. Și totuși era un poet „decadent”. La fel de „decadenți” erau și Blaga, și Philippide, în epoca respectivă, ca și Barbu. Darăștia sunt patru direcții în literatura română, care nu au legătură pe această linie. Adică, „decadentism” la noi înseamnă poetul care nu cântă.

Nina Cassian:...idealurile unanime...

Romulu Vulpescu:...acelea imediate ale actualității și nu ale contemporaneității.

Nina Cassian: Deci, pe scurt, acea poezie e mai mult o declarație etică, decât estetică, în ciuda termenului „decadent” din titlu și în sens etic nu o reneg, în sens estetic, cred că da.

Mișara Zehan: Tot poetei Nina Cassian aș vrea să-i pun și eu o întrebare. În ce împrejurări l-ați cunoscut pe Ion Barbu și ce imagine îi păstrați?

Nina Cassian:L-am cunoscut pe acest mare și extrem de original poet la cenaclurile literare conduse în vremea aceea de Miron Radu Paraschivescu. Îl cunoșteam din poezie mai de demult. Eram în plină pasiune exclusivă pentru el, după ce trecusem prin Arghezi și Blaga. Și, fără îndoială, că a-l cunoaște personal pe poetul meu nr. 2, la ora aceea, a fost un eveniment. Nu numai pentru că l-am văzut în carne și oase, ci pentru că am avut marea șansă sau pentru că poetul mi-a făcut marea onoare de a mă accepta pentru mai multă vreme în preajma lui, într-o foarte specială prietenie literară și am putut beneficia de spiritul lui absolut strălucitor, de o mare vigoare, chiar în ferocitatea subiectivismului lui, pentru că poeții sunt, e normal să fie așa, ei cred și chiar au dreptate când spun că fac o lume, fiecare poet face o lume a lui și în general în artă asta se face. Fiecare creează o lume și când faci lumea te crezi Dumnezeu. Și nu poți să crezi că, cu tine odată coexistă și alți dumnezei. Numai lumea ta poate să fie cu adevărat viabilă. Și atunci e firesc uneori, ca poetul să fie exclusivist și să refuze orice alt tip de creație decât cea pe care a imaginat-o. Între altele nu e cazul tuturor poezilor, eu concep foarte bine existența unor lumi paralele sau concentrice. De altfel, cred că tot universul e organizat în felul acesta. Așa l-am cunoscut. Ion Barbu e unul dintre acei poeți în care un instinct colosal artistic era dublat de o perfectă intelectualitate, de o capacitate ieșită din comun, de altfel și cariera lui de mare matematician o dovedește, o capacitate ieșită din comun de a asocia și de a expune cu sistem orice fel de idee sau chiar de senzație și este, fără îndoială, pe planul întâlnirilor artistice din timpul vieții, cea mai importantă, pentru amintirile mele, pentru memoria mea afectivă și pentru educația mea estetică.

Petecescu Mariana:Aș dori să vă adresez și eu o întrebare, referitoare la literatura dumneavoastră pentru copii. Cum ați reușit să pătrundeți în această lume?

Nina Cassian: Nu cred ca am reușit să pătrund, cred că am reușit să nu ies din ea, adică păstrându-mi copilăria, de altfel, am declarat asta, nu abandonez nicio vârstă. Sigur că se suprapun altele, însă nu trăiesc de mult timp ca să-mi pot permite să renunț la vreo vârstă. Vă asigur că nu este o figură de stil, că am în mine, sub o formă filtrată, de Savoare, să spunem, sensul copilăriei, adolescența o am în mine precum și treptele diferitelor tinereți sau maturități care au urmat. De la prima mea carte pentru copii și până la ultima, care n-a fost poate încă scrisă, nu scriu pentru copii, ci scriu pentru

mine și despre mine și dacă copiii se regăsesc în mine e confirmarea exactă a lucrului pe care vi l-am spus înainte. Nu am copii, personal. În felul acesta, scriind pentru ei, am foarte mulți, de fapt. Inițial am găsit un refugiu în această lume a fanteziei și a inocenței într-o perioadă în care lucrurile în literatură erau foarte încurcate, foarte posomorâte. Cu toată sinceritatea vă spun că a fost pentru mine un refugiu într-o lume care mai păstra însemnele poetice, în care metaforele erau permise, în care culorile mai puteau să scapere. Știți foarte bine că în timpul acela, pe care noi îl numim astăzi proletcult, și care a durat 8 sau 10 ani, sunt diverse controverse. Eram, mai ales în calitate de poeți, extrem de strict controlați paraestetic, așa zice, în sensul în care fiecare epitet era pus sub lupă și suspectat ca atare, ni se cerea în general să spunem lucrurilor pe nume: „trăiască” sau „jos” sau „pornim cu toții spre viitor”, iar viitorul trebuia neapărat să aibă un epitet dacă i se permitea, un epitet luminos, el nici nu putea fi altfel.

În perioada aceea de sărăcie de vocabular și de fantezie, a putea să scriu „Nică fără frică” a fost pentru mine un foarte mare reconfort.

Anica Gișcă: O întrebare pentru poetul Romulus Vulpescu. Ce anume v-a apropiat de Ion Barbu, pe care l-ați tipărit într-o excelentă ediție, în 1970?

Romulus Vulpescu: Sigur, așa vrea să fie treaba asta cât mai scurtă cu putință, cum a spus și colega mea Nina, există și niște date, ca să spun așa, de biografie personală, dar nu despre asta este vorba, pentru că nu e pentru mine timpul să-mi reamintesc în public, într-un anumit sens. Ca și ea, eram exclusivist, am mai rămas probabil, pentru mine poezia lui a fost mai mult decât o revelație. În momentul acela am avut sentimentul că am descoperit pentru totdeauna, nu pentru prima dată, poezia și din acel moment n-am mai putut să ies și sunt foarte bucuros că n-am mai putut să ies din vraja aia nemaipomenită, din cercul ăsta foarte spiral. Și m-am bucurat și eu de un fel de prietenie.

Ion Barbu este un poet atât de total și a avut decența (scriind atât de puține versuri), la o vârstă la care alții aveau case, mă rog, de veci, și nu din cauza matematicii, pentru că și în matematică făcea aceeași poezie. Am să vă povestesc o amintire. Eu nu pricep nimic din aritmetică. Dar m-am dus să îl văd pe Ion Barbu în ipostaza lui de Dan Barbilian, profesor de teoria numerelor la Facultatea de Matematică din București. Era într-o dimineață. L-am așteptat și i-am spus: „Dați-mi voie...”. Știa că nu înțeleg, că eu sunt nătărău -așa se vedea. Însă el a înțeles, cum să spun, actul poetic adică mie îmi trebuia actorul din el, era un imens actor, un mare actor. În el n-a murit, ci în el a trăit un mare actor, dar și Călinescu i-a prins perfect chestia asta. I-a plăcut zice: „Mda, mda...”. M-a luat la cancelarie, apoi m-a dus într-o săliță, care era mai mică decât a dumneavoastră, acolo am văzut trei inși, trei studenți. S-au ridicat în picioare, pentru el bineînțeles. Eu m-am retras într-o bancă, deoparte, fără hârtie în față, mă rog, ăia aveau caiete, creioane ascuțite, totul... Ion Barbu s-a întors la tablă și a început să scrie. Nu știu ce, aici nu-mi permit să inventez. A spus ceva, s-a întors la tablă și a început să scrie cu o viteză înspăimântătoare. În vremea asta spunându-le: „Asta, zice, este varianta cutare a rezolvării cutare, pe care o găsiți în tratatul cutare, pagina cutare, sigla, nu știu ce, paragraf, stânga sus”, cu o memorie vizuală fantastică. Aia scriau și n-apucau să copieze în ritmul în care el rezolva. Tabla se umpluse așa cam pe trei sferturi și, la un moment dat, el, când mai avea un pas, un brânci până la rezolvarea teoremei sau ce demonstra, cu un gest foarte scurt, dar nu făcea asta ca să mă frapeze pe mine, eu l-am bănuțat o clipă atunci, ci, am aflat după aceea, făcea întotdeauna așa, taie tabla cu buretele și zice:

„Nu, nu este o cale elegantă, să alegem una mai elegantă!”. Țștia rămân înmărmuriți, fiecare pe unde i-a apucat, pe la un minus sau un plus.

Eram fascinat, mă uitam în ceafa lui, în gura lui, fascinat de spectacol, nu? Și privirile lor parcă spuneau: „Mă, ce cap de matematician are puștanul ăsta cu mustați”, c-aveam niște mustați... Și pe fata mea se vedea imensa plăcere, trăirea matematicianului, cum trăiți dumneavoastră poezia, să zicem, dacă vă place, nu? Eram fascinat de prezență, de tot ce simțeam, bănuiam eu, că e poezie în matematică. Unul dintre ei se întoarce cu o mare admirație pentru mine și mă întreabă:

-, „Nu vă supărați, dom'le, zice, acolo la diferențiala aia, la integrala aia”...

Eu am dus atunci degetul la buze, adică: „Nu mă întrerupe”. Și se termină această treabă, ăștia sunt umiliți, se uită așa la mine...

Ion Barbu, când pleacă, zice:

-, „Vino, dragă, după aceea la cancelarie.”

Studentii se uită la mine și mă întreabă:

-, „Nu vă supărați, dumneavoastră unde...?”

Adică: „Unde profesati?” se subînțelegea. „Tânăr, tânăr, dar...”.

Nina Cassian: „...deștept”.

Romulus Vulpescu: „...deștept băiat!!!! Tatițo...”.

Întorcându-mă către ei, zic:

-, „Nu vă supărați, eu n-am înțeles nimic din treaba asta.”

-, „Cum n-ați înțeles?! Dar ce căutați aici?”

-, „Am venit să-l văd pe poetul Ion Barbu, știți că domnul ăsta care este... este...”

-, „Cum poetul Ion Barbu ? ”

-, „Da, zic... dar cam puțin studenți...”

-, „Cum studenți? Numai dumnealui este student. Noi suntem asistenți!”

-Avea un singur student și doi asistenți care veneau să învețe Teoria numerelor. Era o disciplină nu aridă, ci de mare rafinament, ca și poezia lui cea din „Joc secund”. Vă imaginați omul din fotografii. Pe mine m-a fascinat mâna lui Barbu. Era atât de frumoasă, ca o floare, îți aduci aminte, Nina?, încât aproape uitai cât de frumos este el, ca om, ca...

Acum înțelegeți de ce scoate o ediție? Uite așa a scos Perpessicius (nu fac niciun fel de comparație, vă rog să mă înțelegeți bine) „Opera lui Eminescu”. A orbit pe această ediție și n-a terminat-o. Se poate orbi pentru un om, adică se poate muri pentru ceva. De-aia se scoate o ediție, nu din pricepere, neapărat. Ediția are o multime de greșeli, dar se compensează cu iubirea.

Davidescu Ofelia: Știu că ați învățat și la Liceul „Gheorghe Șincai”. L-ați avut profesor pe I. M. Rașcu?

Romulus Vulpescu: În 1948, dădusem capacitatea și, cum în preajma casei mele Liceul „Gh. Șincai” era singurul liceu teoretic, m-am înscris acolo. N-am făcut decât un an la „Șincai” și pe atunci profesorul Rașcu, dacă-mi aduc eu bine aminte, era la clase mai mari. Citisem două cărți de el, „Neliniști” și o altă carte foarte frumoasă, o revelație pentru mine în ceea ce-l privește pe prozatorul Rașcu. „La Lisieux” și „Sfânta Tereza”. Mai târziu, când au trecut niște ani peste mine, la „Ateneu”, mi-au dat o rubrică numită „Semnal”, la care am tras vreo 12 clopote de alarmă asupra unor scriitori morți sau vii, care fuseseră uitați. Am scris despre „Istoria literaturii române” a lui Călinescu și, printre alții, despre I. M. Rașcu, unul dintre cei mai subțiri poeți ai noștri, simbolisti, după părerea mea, pentru că era un poet care ocupă un loc precis în istoria literaturii române. I-am făcut o mare plăcere, el se îmbolnăvise pe atunci, după puțin timp a și murit. Mi-a trimis ultima carte scoasă și „Amintirile”. Mi-a scris o scrisoare fără să ne cunoaștem, ceea ce este foarte frumos, adică înviau niște tradiții, pe care literatura noastră le-a avut cândva, de bună cuviință și politețe între oameni. În felul ăsta există astfel ceea ce noi numim corespondență între scriitori. Așa mi-a răsplătit bietul meu articol în care trăgeam

un semnal de alarmă pentru un poet și prozator de valoare, dar neglijat – nu știu din ce motiv... El a simțit că nu l-a uitat toată lumea.

Nina Cassian: Să știi că, înainte de a muri, a fost la el un ziarist, Adrian Dumitrașcu, care își dădea teza cu I. M. Rașcu. Era foarte însingurat și ursuz.

Romulus Vulpescu: Așa că, din păcate, nu l-am avut profesor pe I. M. Rașcu, dar i-am citit cărțile. Nu e neapărată nevoie să ai pe cineva profesor. Dacă îi ai cărțile poate să fie un excelent profesor.

Petrache Dima: Să continuăm acest dialog.

Doina Neamțu: Există o colaborare între poetul și pictorul Tudor George?

Tudor George: Nu prea... Aș putea spune că este o duplicitate antagonică. Este în mine un pictor pe care-l ucid. Eu nu mă consider atât de poet, cât simt că sunt un pictor. Dacă vorbesc mult, este dintr-un neajuns. Totdeauna limbuiți și gângavii, și neajutoratii la resortul ăsta al limbii, vor să vorbească mult și vorbesc mult, ca să nu mai vorbim de cazul clasic Demostene. Sunt foarte mulți bâlbâiți care vorbesc mult... și între poeți sunt foarte mulți bâlbâiți. Îmi place să cred că și eu sunt un bâlbâit... Vorbesc mult, dar în mine zace un om tăcut și, într-adevăr, un pictor. Este o mărturisire de credință pe care o fac acum cu sânge, așa zice, fiindcă vreau să pictez tot timpul. Nu trăiesc decât culoare. Sunt un plastician. Nu desenez și nu pictez decât vara, când mă duc la mare. Numai vara, fiindcă vara mă odihnesc de pălăvrăgeală, de cuvinte, de magia asta cumplită care te robește. Am scris în ultimul timp un sonet, „Nu vreau să mai scriu”, și altul „Robind cuvântul”. Eu nu robesesc cuvântul, este o emfază, de fapt cuvântul mă robește pe mine și mă chinuie, mă introduce într-o magie unde cred că sunt căpitan de vapoare și toate sunt părginite. Eu nu vreau să vorbesc, dar nu pot altfel, pentru că trebuie într-un fel să cuvânt. La mine cuvântul este o eliberare, este o migrenă, e o bâlbâială, este o modalitate afonă de a mă exprima...

Sunt un plastician. Aș vrea tot timpul să exprim lumea prin linii, prin elementele cele mai simple. Langajul universal nu este nici muzica, nu este nici matematica, fiindcă aici a fost vorba de Barbu, sigur, toți exponenții excelenți, dar niște gângavi în lucrurile pe care le-au exprimat mai bine. Asta e o mare tristețe și un mare neajuns al spiritului. Eu cred că, în primul rând, este imaginea la modul cel mai concret.

Aș vrea să vorbim metodic, sigur că e o strădanie. Tânăra întrebă, răspunsul ar trebui să fie așa cum pretinde profesorul unui elev: exact. Ei bine, vedeți că dumneavoastră puneți întrebările, cei maturi ca noi, cei chinuți, nu răspund exact, răspund prin parafraze, prinocolișuri... Eu aș vrea să vă răspund exact: eu sunt un pictor, nu sunt un poet. Este un refugiu, o modalitate. Primul lucru care se întâmplă în natură este reverberul, „locul secund”. Primul lucru care se întâmplă în natură este un soare care dorește alt soare. Iubirea dialectică, toate noțiunile filozofice sunt legate de reverber. Pentru mine „a exista” înseamnă „a te preocupa”, proiecție. Eu sunt și un tip de emisie, alții sunt de recepție, dar e același lucru, e înăuntru treaba. Matematicianul, muzicianul, toți se întâlnesc în necesitatea de a se reverbera. Proiecția umană, nașterea e o iluzie care ne poartă ideea de a perpetua, de a exista. Vrem un copil: „Ce frumos copil o s-avem noi”. Este un reverber. Existența însăși. Și sigur că fiecare este marcat, este tarat de o modalitate de a se exprima. Fiecare om se exprimă într-un fel, își caută modalitatea de expresie, de comunicare. Eu sunt un pictor, asta e.

Romulus Vulpescu: Și să știi că vă confirm și nu fac o glumă acum, el știe că vorbesc serios. Cel mai frumos poem al lui, pe perete la mine, acasă, este un autoportret, îți amintești?

Nina Cassian: Iar eu am un desen făcut cu suc de frunză. Pentru că n-avea creion la îndemână și-a luat o frunză și a stors-o.

Tudor George: Asta a făcut și Pallady. Dar nu contează ceea ce preluăm, nu metodică este importantă, ci necesitatea de expresie, pe care fiecare dintre noi o avem. Și artiștii sunt ca țigăncile cu poalele în brâu...

Romului Vulpescu: Nici el nu e rău. Ți mai aduci aminte portretul ăla reciproc făcut de noi când n-aveam bărbi, când eram foarte tineri, la Singapore?

Tudor George: Nu-mi aduc aminte... Tu vrei să intri alături de mine în plastică. Nu se poate...

Romulus Vulpescu: Hai, mă, că te iau în poezie, lasă...

Tudor George: Eu sunt alt gen...

Virgil Panait: Aș avea o întrebare pentru poetul Mircea Dinescu. Sub influența căror poeți v-ați lansat?

Mircea Dinescu: Este o întrebare dificilă. Pot să spun ce poeți îmi plac: Rilke, Eminescu și o seamă de poeți sovietici mai vechi și mai noi. Nu știu sub ce influență m-am format și nici nu vreau.

Romulus Vulpescu: Asta e treaba istoriei literare. Să facă și ea ceva...

Nina Cassian: Apropo de problema asta cu influențatul. Nicuță Tănase avea o vorbă care-a rămas celebră: „Eu nu l-am citit pe Dostoievski, nici nu l-citesc pentru că nu vreau să mă influențeze”. Ceea ce n-ar fi stricat să fie ușor influențat, nu?

Stela Richițeanu: Nina Cassian, ce părere aveți, în calitatea dumneavoastră dublă, de poet și de femeie, despre universul adolescentin? Ce credeți despre această vârstă? Întrebarea se adresează și poetului Mircea Dinescu într-o singură calitate, de tânăr poet.

Nina Cassian: Eu ce să spun? Cred că mi-am păstrat adolescența în părțile ei suportabile pentru că adolescența e în general, o pacoste – vârstă de tranziție cu un milion de confuzii, de spaime, de stângăcii. Adolescența mea, în special, a fost o catastrofă. Toate tulburările formării de personalitate au făcut ca adolescența mea să fie o perioadă dificilă. Dar ce cred despre universul adolescenței în general, probabil că este o perioadă dificilă adică te desparti de inocență, într-o măsură. Nu ești încă destul de copt pentru luciditate. Din acest conflict pot ieși lucruri foarte interesante, pot ieși traume care să te urmărească după aceea o viață întreagă. După ce am depășit această vârstă, pot să vă spun, și ca femeie e foarte greu de trăit în continuare, foarte greu. Ni se aplică un sistem de discriminări înspăimântător. Vă asigur că în poezie, în artă, în calitate de femeie, faci parte dintr-un capitol special, de toleranță. Încă nu s-au obișnuit partenerii noștri de existență, bărbații, că am putea avea această capacitate, că am avea acces la aceste zone. De câte ori se va scrie despre noi, despre poezia noastră, se va intitula „Lirică feminină”, fără să existe un capitol în istoria literaturii, intitulat „Lirică masculină”. Acest fapt se explică prin uimirea lor în fața acestui fenomen recent și un fenomen de respingere totuși față de gafa asta, alergie la o nouă inimă care bate în poezie, alături de a domniilor voastre. Dar noi scriem nu pentru că am avea ambiția asta, ci pentru că asta e structura noastră și vom continua s-o facem până... până o să plouă! Poftim, adolescent-poet, completează-mă sau...

Mircea Dinescu: Eu ce să spun? Eu sunt un exemplu prost, din punct de vedere didactic. Adolescența mea a fost destul de simpatică, cred eu. Am rămas și repetent printre altele, nu mă laud totuși, pe undeva s-ar putea să fie și o laudă. Deci poezia mea se pare că e vinovată de adolescență. Prima carte e scrisă exclusiv în liceu. Prima mea poezie din prima mea carte se numește „Sunt tânăr, doamnă”. Între timp am ajuns să scriu și poezii. Cred că mai bine vă pricepeți voi la adolescență, eu între timp am făcut armata, mă consider bătrân și-am ajuns aproape să-mi fie rușine că sunt genial...

Romulus Vulpescu: Aha, ai băgat de seamă...**Petrache Dana:** Vă propun să ascultăm lectura unor poezii scrise de elevi.**Oaspeții:** De acord.**Petrache Dana:** Cine dorește?**Mihaela Dulcu:** Încerc eu:**LACRIMA**

De undeva,
de departe sau de aproape,
cu voie ori fără voie,
a căzut în călimara mea
o lacrimă
Năpădit de simțiri eleate
Și cântece intime,
Sunt acum alt om
Cu altă trăire.
N-au mai încăput
În călimara mea
Blestemul Hecubei,
Chipul Gorgonei,
Sau glasul Eumendilor,
Cu toate chinurile
Ce se dilată ceas de ceas:
Încă n-au ce căuta
semnele vitregiilor.

Lacrima,
Prin firea ei,
e puritate,
armonie
și nemurire.
Cel ce o are
viețuiește în plenitudine,
pururea.
Ea n-are culoarea soarelui,
nici pe-a nopții,
Ci culoarea inimii
ce strigă:
Mai sus!
Ochiul nu spune ce este,
graiul nu spune ce este,
singur Nimicul ar putea.
Căutați-o în cântecele mele,
dacă nu e,
s-a dus în altă călimară.
Lacrima!
Sufletul!
Nimicul!

De la stânga la dreapta; **Petrache Dima, Tudor George, Nina Cassian, Mircea Dinescu, Romulus Vulpescu**

Tudor George: „Lacrima” asta ai s-o vezi peste cincizeci, eu îți doresc și ai să vezi că-ți sună altfel. Ce „Gorgone”? ce tot „Eumenide”? și lucruri pe care le spui acolo? Am condus cenele și cenele din Capitală, mă laud față de dumneavoastră, la probleme de literatură, și mă vedeți că-mi critic și lucrările mele poetice, dar îmi place să intervin pentru că este necesar de a tempera anumite lucruri unde nimeni, nu spune nimic.

Nina Cassian: Ar mai trebui auzită măcar. Eu nu mă pronunț la una.

Tudor George: Sigur că da.

Mihaela Dulcu:

VÂNTUL

*Soarele arde cenușa vântului
Lăsându-l fără urme
Și fără întoarceri.
Eu stau la răscruce
Să-mi aducă puf de păpădie
Și ciorchine de stih
Care să-i răzbune.
Invizibilitatea.
Nu simți.*

*Cu al doilea auz,
Mica lui voce
Care străbate urmele
Și întoarcerile?
Vântul vertical palpită
Vise și doruri
Și scoate cantilene
Pentru perechile nopții.
Tăcere!
Vântul a urnit suisul
Spiralelor noastre.*

Nina Cassian: E bună asta, într-adevăr, pentru că are mai puține referințe, date culturale. El avea ceva dreptate. Prima poezie dovedea că ești o fată inteligentă și cu lecturi, ceea ce nu înseamnă neapărat talent, pe când a doua, arată clar talent, dacă-mi permiți să spun că și eu am răspuns la „Poșta redacției”.

Tudor George: Da. Eu voi face o observație preluată de la Călinescu. Una din bolile poeziei de elaborare și de creștere a ei, bineînțeles, și a unui suflet, căci poezia este expresie, este abstracțiunea. Adolescentul ajunge grăbit la abstracțiune. De abia prin discernământ, adică înțelegând lumea convulsivă, concretul, vei ajunge cu adevărat la abstracțiune. Tânărul este fascinat de abstracții și ca atare, le folosește chiar tautologic. Să știți că nu face poezie o abstracțiune cu un atribut tot abstract. Adică dacă iau „ininteligibilitatea minunată”, nu spune nimic. Ninei i-a plăcut în ceea ce sună ea. Mie mi-a sunat în gol. Nu e nici o sugestie, să mă iertați că spun asta.

Nina Cassian: În a doua, este...

Tudor George: E plină de abstracțiuni...

Romulus Vulpesco: Are contribuția „Vântului vertical...”.

Tudor George: Calitatea verticală a vântului, să mă iertați este...

Nina Cassian: Dă-i te rog, puțin, poezia...

Tudor George: Nu ce vreau să spun eu, de la Călinescu, că tânărul are o vină, sigur o vină între ghilimele, de a nu fi cunoscut încă bine toată natura concretă. El nu s-a izbit de toate lucrurile. El nici nu știe ce e „frunză”, ce înseamnă „aer”. El nu are noțiunile senzorial tranșate și ca atare, sare direct în abstracții. Poezia nu se face decât atunci când ai pus mâna ca un copil pe soare, ea nu se face altfel. Până când soarele nu ți-a ars mâna, poezia nu se face. Nu poți să zici „soare” altfel în poezie. Vă spun, întâi puneți mâna pe copac, și după aia veți simți cerul. Am terminat.

Petrache Dima: Cine vrea să mai citească?

Anica Gâscă: DALIA

*Vi-l vând,
Ieri mi-a spus taina lui și-am jurat
s-o păstrez,
și m-am jurat că voi face să-i vină pe
lume urmaș*

Mai tare ca el,
Mai bun ca mine
și mai fericit decât noi amândoi...

Veniți către cumpăna nopții
și-mi bateți în geam.

Veniți

Către cumpăna nopții,
Când oamenii dorm
și când eu voi dormi tănuindu-mi
păcatul...

Veniți

Către cumpăna nopții cu sfori și
pumnale,

Veniți

Către cumpăna nopții:

E ceasul

La care Dalia-și va vinde iubirea
pe-arginți

și bărbatul...

Ah, pletele lui se-odihnesc răsfirate
pe sânu-mi

Comoară,

Iar mâinile lui cum mă caută-n
somm,

și cum îmi vibrează-ntră degete fierul
vrăjmaș

Unealta vânzării.

și cât de străină mi-e casa în care
mă chinui s-adorm...

Voi știți că-l iubesc.

Greu mi-a fost să aleg

Între dragostea lui

și iubirea de țară

...Venea să mă vadă adesea spre
seară.

Venea să mă vadă...Cu straiul mânjit

De sângele tatei și-al fraților mei

Venea să mă vadă...

Iar eu, în genunchi,

La fel ca pe-un rege-l chemam cu
sfială:

„Stăpâne, mă vrei?”

Voi fi defăimată de neamuri,

Hulită

Ca cea mai din urmă femeie din lume.

Bărbații numi-vor femeile rele

Cu propriu-mi nume,

Șărmana Dalila,

În zvon de chimvale

Vor pune să-l lege... Tu n-ai înțeles?

Dar nu-s mai presus ca iubirea de
țară

Nici legea, nici zeii, nici omul ales,

Nici cei care mâine-or să judece
morții...

De-aceea veniți către cumpăna nopții;

N-aștept să veniți cu sfori și pumnale...

Tudor George: Asta este o poezie, clar. Dincolo se observă elaborarea și tentația de a merge către o lume mitologică adică fiind consemnată de acum. Iar am să citez o întâmplare la Călinescu. Eu n-am fost studentul lui, dar mă duceam acolo. Făcea colocvii, dar erau puțini studenți, mai ales studenți avea Călinescu, ca să vorbim despre profesorii noștri, Călinescu a citit un text cu o ambuscadă de noțiuni de majusculă de soiul ăsta, spun brambura ceva: „De la Taurmina la Maraton, trecem prin Olimp, unde locasta a spus că acolo va veni însuși Neptun” Am dat întâmplător. Și le-a întrebat pe domnișoarele, care au notat tot: „Domnișoare, acest text face poezie, au nu face?” Tăcere... Eu eram un pașoptist acolo, adică un tânăr revoluționar în sinea mea-toți tinerii sunt așa și d-aia vă povestesc. Sedința de azi e foarte frumoasă, am auzit și eu puțin sufletul colegilor mei. Nu e vorba de laudă, ci de bucurie. Nici noi nu ne auzim decât foarte rar, când țipi nu auzi pe altul. În bătlăii nu se aude nimeni, decât pe el sau are impresia.

Și-atuncea m-am ridicat și i-am spus: „D-le profesor, permiteți?”. Se ridică câte o mână. Eu eram singurul băiat între multe fete și el de la fete voia răspunsul și de aceea nu-mi vedea degetul... Și cum nici o fată nu cuteza, mi-a făcut un favor: „E, e... spune d-ta...”.

„D-le profesor, textul face poezie”. Nici el nu știa bine dacă face sau nu poezie.

„De ce?” Și atunci l-am captivat. „D-le profesor, aceste majuscule reprezintă o poezie de informație livrescă. Fiecare noțiune de aicea, cu majusculă reprezintă o întreagă povestire, un nume de-acolo. Deci asociind această trecere prin acele noțiuni, acele numiri, reprezintă o bucurie pentru omul cultivat. Este o poezie a cultivatului”.

A rămas perplex Călinescu, cred că nu se gândise la asta. Este emfaza mea. Noțiunile mitice și noțiunile ca „Dalila” pe care dumneata ai citat-o, nu sunt ridate de conținut, cum nici numirile puse de dumneata nu sunt, e o bucurie de intelectual, dincolo totul mergea conceptual, la dumneata e o interpretare (Anica Gâscă-n.n.). Este un mod de a simți pe Dalila, adică se simtea fenomenul de transpunere cu adevărat unic, de a intra într-un personaj. Aceasta este și datoria poetului, de a se transpune. Deci a făcut transpunere, în vreme ce la dumneata (Mihaela Dulcu-n.n.) a rămas acest text bucurie pentru informat, pentru cel livresc, ca să fac o paralelă, adică undeva am încercat să și dibuiesc pentru dumneavoastră ce face poezie, ce nu face și de ce face, îmi permit, cu dragoste, să vă spun asta, că am încercat să elucidez.

Virgil Panait: Voi citi câteva poezii din ciclul „Zidul de marmură”.

Păsări ucise, icoanele

Păsări ucise, icoanele zac
Prăfuite peste lutul pereților
Și-un glas nesfârșit, curge plin

De chemare, din trupurile lor, în
Urma preaindepărtatilor
Îngeri...

Pretutindeni exiști tu

Pretutindeni, oriunde-aș fi:
Dormind și visând în ochii
Câinilor; alergând prin inima
Întunericului.

Exiști tu, negrule zeu,
Învăluindu-mă
Treptat...

Ochii ierbii

Numai ei, demenții
Vagabonzi și singurătății, vă
Pot auzi, orbilor, noaptea ochii

Părăsindu-vă și devenindu-vă
Indiferenți ochi ai ierbii...

Cândva, târziu

Cândva, târziu,
La moartea gândului meu,
Marele-fluviu-mi va fi o

Cișmea nevăzută, pe care
O voi împietri aici
Lângă umăr...

Da, e timpul

Da, e timpul să vă părăsesc iubitele
Mele pietre; da, e timpul să vă
Părăsesc, iubitele mele păsări...
Hai lăsați-mă, lăsați-mă să

vă părăsesc; nu mai am nevoie
de nimic; nici măcar de dragoste.
Nemilos, soarele mă cheamă să-i
Sap în prăpăstii...

Romulus Vulpescu: Vreau să spun și eu ceva, dacă-mi dați voie, că aici sunt pretexte pentru poeme pe care încă nu le-ai scris, adică îți alunecă foarte frumos de câteva ori condeiul, ai niște imagini senzaționale care nu sunt încă poeme...

Tudor George: E lipsit de sinceritate. Se ipostaziază formal.

Romulus Vulpescu: Nu mă interesează sinceritatea lui.

Tudor George: Tu, când am zis „sinceritate”, n-am zis că-mi spune brașoave. Am spus că-i exterior comunicării.

Romulus Vulpescu: E foarte multă magmă și zgură în amintiri...

Mircea Dinescu: Dar prinde câte o metaforă frumoasă: „nemilos, Soarele mă cheamă să-i/ sap în prăpăstii”.

Romulus Vulpescu: Dacă am avea poeziile în față, fiecare din noi am sublinia cam aceleași lucruri.

Tudor George: „Casa” dumitale e cam șubredă. Te-aș întreba: câte fete aveți în clasă?

Virgil Panait: 20.

Tudor George: Și câți băieți?

Virgil Panait: 15.

Tudor George: N-ai voie să vorbești tu despre lacrimi. Lasă-le pe ele. (Animație).

Romulus Vulpescu: Fiecare poem are câte un vers rătăcit din altele. În fiecare din cele 10 versuri ai câte 5 poezii care sunt acolo din greșeală și s-au încurcat.

Nina Cassian: Are anumite facilități... Pune uneori câte o imaginație mai senzatională și mai dură, alături de dulcegării.

Romulus Vulpescu: Un fel de aspic așa...

Nina Cassian: „Lăsați-mă să vă părălesc” e un fel de retorică destul de găunoasă...

Tudor George: N-are de ce să plângă și se plânge, asta e...

Nina Cassian: Asta e normală. Eu la 11 ani scriam versuri de sinucidere.

Romulus Vulpescu: Acum, când îmbătrânim umblăm după viață.

Tudor George: Dom’le, băiatul are sau n-are?

Nina Cassian: Cred că are...

Tudor George: Iertati o mică paranteză. Frecventam un cenaclu de maturi, la care veneau și mulți inepti, veleități, dar inepti. Și era acolo unul din Craiova, care ne propune la câțiva mai bahici, mie și lui Teodor Pîcă să ne ducă undeva, într-un sat de lângă Craiova, că taie un parc și să scriem împreună poezii...

Romulus Vulpescu: Adică toți trei, nu?

Tudor George: Da. El gândea că are să facă un volum. Zic: „Dom-le, nu se poate, la porc venim...” „Am și vin”, spune ăla.

La cenaclu nu venea să nu i se defecteze impresia... (Animație). N-avea curajul. Și-atunci ne lua pe noi la un pahar, și la paharul ăla ne jecmănea de impresii. Ședea în extaz să vadă verdictul. „Dom-le, întrebam pe Pîcă, are?” Pîcă zicea: „Măi, nu prea are-și ne uitam și la pahar. Da’ începutul de colo: “Ce-are de n-are?”

Asta avea, că n-avea.

Și n-am colaborat cu acest ins. N-am putut.

Petrache Dima: Și-ați terminat porcul?

Tudor George: Nu, dom-le, nu merita nici porcul să i-l mâncăm. Nu merita nimic.

Petrache Dima: Mai vrea cineva să citească?

Constanța Tazlău: Eu nu citesc, vreau să recit:

Deasupra, crește zâmbitoare creanga...

*De-și cântă vântul umed și vânat seara,
la ora de crepuscul, însingurat,
în arcuri de păsări și-unde zarea
își caută-n tăceri un fluier sfârâmat,
de aerul puterii,
din undele luminii ce-n cercuri roșii
zace*

*cu degetele ierbii se întoarce-un vis din
stelele
ce-n mare mărilor se bat,
Deasupra, crește zâmbitoare creanga
din trupul somnului însângerat...*

Constanța Tazlău: Am să mai recit o poezie...

Tudor George: Te rog să nu le mai spui poezii, că nu știi dumneata dacă sunt sau nu versuri sau altceva... Spune: "zice-așa". Acest "zice-așa" e al pământului.

Constanța Tazlău: Să zicem așa:

Cutreier păduri adânci

*Cutreier păduri adânci și beau și sec izvoare
Și mă ridic la ceruri și mă cobor în mare
Și iarăși urc în toate și mă cobor în nespus,
Cu-acea nemărginire a stelelor de sus.
Mi-a dat pământul-Tată-azurul într-o cofă
Să-l beau; de-o să se-ntâmplesă să-i scriu o strofă
Iar soarele ce ziua mă țintuiește drept
O, de-ar începe visul de cer, a se desface
Aș bea din infinituri și-n toate mi-aș preface...
Să nu mai cred că-n mine de soare mă apropii*

*Cu tâmpla amortită cu mâinile și ochii!
Când tot ce simt aproape e-atâta de departe,
Și parcă și de mine tăcerea mă desparte,
Atunci încerc de-a surda un fluier de pământ
Și mi-l strunesc la buze nechibzuit și cânt!
Nădejde și plânsul mi le-mpletesc eu soare
Să mă ridic la ceruri?... să mă cobor în mare?
Eu iarăși urc în toate și-n tot privesc ascuns.
Cu-acea nemărginire a stelelor de sus.
Pe degetul subțire îmi crește firul ierbii
E noapte-acum... Să cânte pădurile și cerbii!*

Nina Cassian: E bine. Vezi aici e mai multa sinceritate.

Tudor George: Eu aș spune că dumneata, are tonalitatea populară și câteva versuri au fost de o mare realizare; o strofă sau două în stil eminescian . Dar tonalitatea și debirul dumitale sunt pregnante, ca și la "Dalila", fantasticul d-tale este de basm popular- adică de o mare simplitate și cu foarte puțină cultură informațională poetică...

Romulus Vulpescu: ...dar cu niște rezolvări de strofă impecabilă.

Tudor George: Din acest har ești hrănită.

Romulus Vulpescu: Ca un cântec.

Petrache Dima: În numele elevilor prezenți, în numele nostru, vrem să vă mulțumim pentru aceste clipe deosebite pe care le-am trait împreună. Este o lecție de literatură, am zice noi.

Romulus Vulpescu: În sensul că noi suntem vii, dar...încă...adică o vivisectie...

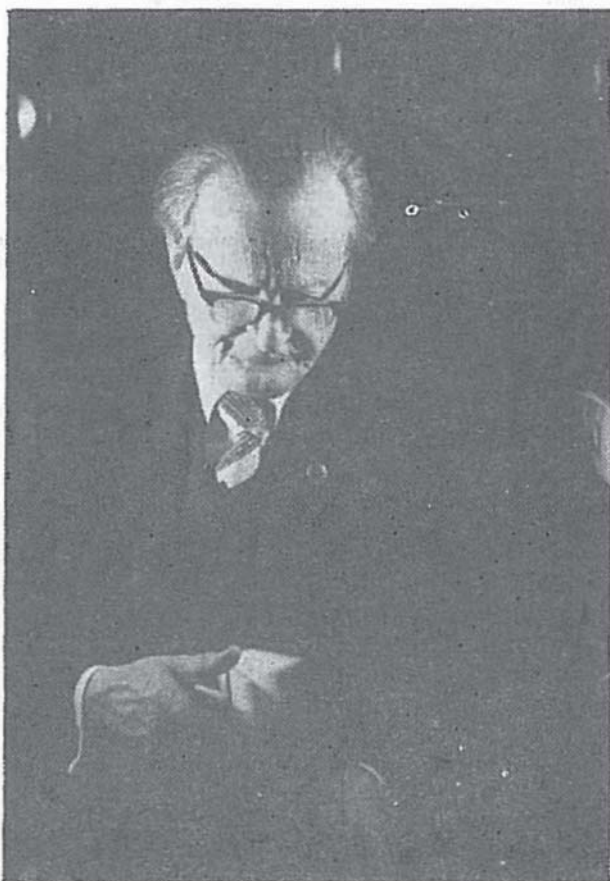
Petrache Dima: Încă o dată, noi vă mulțumim.

Nina Cassian: Cu mare plăcere. Și noi vă mulțumim.

Tudor George: Noi vă mulțumim din toată inima. Bucuria este reverberată.

*Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1974, nr. 13-14-15 (paginile 210-222)*

ALBUMUL PRIETENILOR REVISTEI

Acad.
Șerban CIOCULESCU

Vivati,
crescuti,
floriti

Revista noastră

acad Șerban Cioculescu

28 / 2 / 1975

interviu realizat de prof. Petrache Dima

Academician Șerban CIOCULESCU:

“Eugen Lovinescu e cel mai important critic al nostru

între cele două războaie mondiale”

V-ați numărat printre cei care au frecventat cenaclul „Sburătorul”. După câte știu, ați fost un participant foarte activ și uneori incomod. Vă rog să evocați câteva momente memorabile și, bineînțeles, figura mentorului.

Am frecventat cenaclul lui Lovinescu „Sburătorul” din toamna anului 1923 până în toamna anului 1945, dar cu intermitențe pentru că în interval am funcționat și ca profesor la Liceul din Găești. În vara anului 1925, murind Slavici, am avut un mic incident de presă. El, interogat ce poate spune despre moartea marelui scriitor, a răspuns că nu are la îndemână opera lui și nu are impresii recente. Eu scriam atunci la “Viața universitară”, care era o revistă studentească, și am făcut o notă dură în care spuneam că Slavici fiind unul din stâlpii literaturii române, un critic care se respectă trebuie oricând să aibă părerea gata despre el și nu este nevoie să-l citească sau să-l recitească; îmi manifestam și surpriza că, cu acea ocazie, Lovinescu, tam-nisam, anunță și operele lui viitoare; deci, nu a răspuns la întrebarea esențială, dar s-a servit de interviu ca să-și facă reclamă operelor sub tipar sau în lucru. Firește că aceasta a produs între noi o răceală. Pe urmă m-am dus la Paris. Am stat acolo un an și 4 luni.

Prin '29, cred însă, m-a luat Streinu pe sus și s-a produs împăcarea. Eu n-am fost propriu-zis un sburătorist. Ce înțeleg eu prin sburătorist: sburătoristii propriu-zisi au colaborat la una din cele trei serii ale „Sburătorului”; or, eu, când am venit, primele serii se epuizaseră, revista murise – când a reinviat eram la Paris. Al doilea motiv pentru care nu mă consider un sburătorist – în cadrul cenaclului, n-am citit niciodată nimic. Eram, ca să zic așa, un vizitator extern, care îmi rezervam libertatea de judecată. E adevărat, însă, că în prima fază, care era curând după debutul meu la „Facla literară” – care se caracterizase prin oarecare acidulație a criticelor mele – aveam cam același stil de intervenții care îl șocau pe Lovinescu, pentru că dânsul, chiar când respingea o lucrare, ca să nu-și înstrăineze vizitatorul, pune diverse menajamente pe care eu nu le aveam. În acel moment, bunăoară, când se citeau poezii prea modernite, doi inși eram care reacționam energic: majorul Brăescu și cu mine. Ei bine, pe Brăescu îl tolera, pentru că îl considera egalul lui Caragiale, credea că este marea lui descoperire. Fără îndoială, Brăescu a fost un scriitor interesant, dar nu a putut ocupa locul liber al lui Caragiale, cum credea Lovinescu, care îl cam subestima pe Caragiale.

Îmi aduc aminte că atunci când am scris studiul meu, „Detractorii lui Caragiale”, cu ocazia apariției pamfletului lui Davidescu, „I.L. Caragiale – ultimul ocupant fanariot sau neaderența lui la spiritualitatea românească”, am făcut un istoric al problemei acesteia, adică a neînțelegerii lui Caragiale, și l-am citat și pe Lovinescu. Atunci el m-a întrebat: „Don Cioculescu, de ce m-ai pus printre detractorii lui Caragiale?”, zic: „Pentru că nu l-ați recunoscut la adevărata valoare”. E.L.: „I-am recunoscut talentul, măiestria”. Ș.C.: „Trebuia să-i recunoașteți geniul.” Lovinescu nu era de acord cu acest lucru.

Prin urmare, ca să revin, tot așa, odată, a citit Ticu Arhip o piesă de teatru. Eu i-am făcut o critică dură. Ea a reacționat târziu, într-un număr din „Vremea”, scriind favorabil despre mine; în cadrul cenaclului, a amintit totuși de vocea șuierătoare și cu cap ca de cobră (știi că este șarpele cel mai veninos și cu clopoței, dacă nu mă înșel, și cu șuierătură specială)... Pe mine

m-a amuzat, mai ales că ea m-a înfățișat ca un tată delicat – Barbu avea atunci unul sau doi ani, îl țineam în brațe - ; mă umaniza, dar îmi păstra imaginea veche a șarpelui cu ochelari.

Aceasta a fost situația mea la cenaclul lui Lovinescu. Pe urmă, el a fost sărbătorit pentru vârsta de 60 de ani, cu un an înainte, la un semnal dat de Camil Baltazar. De fapt, el nu a fost sărbătorit, dar a fost o încercare de provocare a sărbătoririi care n-a reușit. Eu atunci am scris: „Nu, Lovinescu s-a născut...” și am dat adevărata dată din 1881. Atunci s-a constituit un grup și a ieșit volumul de la „Vremea”, în care el își publica o splendidă autobiografie, semnând „Anonymus notorius”. Atunci, prietenul meu dr. Biberi, i-a făcut un calambur foarte reușit, spunând: „Anonymus notorius”, dar toată lumea a văzut că este vorba de o autobiografie.

Lovinescu atunci a ales patru articole ale mele, dintre care unul foarte dur, pe care îl regret, dar eram destul de colțos. El mi-a dat să fac corectura. Puteam în acel moment să-l retrag. Nu l-am retras. Mi-am zis: „L-a ales Lovinescu, să-i fie de bine!” Însă, mi-a făcut o dedicație, care este acum în corespondența publicată*), fiindcă dă la urmă o serie de dedicații. El a recunoscut că această carte a plecat în urma semnalului pe care l-am dat eu. La scurtă vreme după ce-am dat acel semnal, a apărut un roman al lui Lovinescu, pe care eu l-am criticat; și atunci el, la sfârșitul cărții, fără să mă numească, se declară uimit că un scriitor care l-a laudat îi înfige, pe urmă, cuțitul în spate, dar „cuțitul” nu era înfipt în spate; articolul era publicat, ca și celelalte, sub semnătură, însă Lovinescu nu înțelegea că, atunci când scriitorul mare a denivelat, să se scrie că acea carte e proastă. Adică el credea că trebuie menajat pentru lucrările slăbuțe. Or și prietenul meu Streinu, când a scris despre romanele lui, a scris destul de sever și arătându-i toate greseliile sau nerealizările. Firește, Lovinescu era foarte sensibil la aceste critice. El se dorea și creator, nu numai în critic și memorialistică, se credea și mare romancier.

Mai am o carte cu dedicație de la el, cu puțin înainte de a muri, în care el îmi multumește pentru felul devotat în care m-am arătat în timpul bolii lui. Aceasta însă n-o aveam la îndemână când i-am dat dedicațiile lui, autorului acestei ediții recent apărute la „Minerva”. Așa că am fost împăcat cu el când a murit. Ultima mea vizită a fost cu două zile înainte de a muri. A doua zi i s-a făcut rău. Când m-am dus să-l văd, femeia a pus că zace și că doctorul i-a recomandat liniște deplină, iar a doua zi a murit, în dimineața zilei, după o foarte scurtă agonie. Așa că eu am fost printre ultimii lui devotați. Îmi dădeam seama că e condamnat, el nu. Cu cinci zile înainte de-a muri, își anunța proiecte de lucru; zicea că se face bine, dar încet. Mai bine că nu și-a dat seama.

Dar, încă o dată, când mi se spune că am fost sburătorist, se exagerează. Am fost, ca să spun așa, un sburătorist extern, dar nu un sburătorist intern. George Călinescu, în „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, prezintă protocolul după care se desfășura fiecare ședință a acestui cenaclu. Am dori și o descriere făcută de dumneavoastră. Călinescu a frecventat cenaclul înaintea mea, a citit poezii și a asistat, probabil, într-un moment când era un protocol. Când m-am dus eu, în 1923, nu mai venea Călinescu, era la Roma. Cum spuneam, nu mai apărea nici „Sburătorul”. Protocolul era acesta: când lumea era strânsă, doamnele se ghemuiau pe o canapea – erau Bebs, Ticu Arhip, Mia Frollo; Hortensia Papadat-Bengescu cred că avea un fotoliu, ea era patroana. Lovinescu o și iubea. Era o „amitié amoureuse” între ei; deși ea era cu cinci ani mai în vârstă, el avea o admirație necondiționată, o ridica foarte sus, o considera universală, o romancieră de talie mondială – și începea lectura. Evident, se începea cu cucoanele, era un protocol natural. Pe urmă, scriitorii consacrați. Eu pe Rebreanu nu l-am auzit citind, dar pe maiorul Brăescu l-am auzit. Firește, i se dădea lui cuvântul întâi

și pe urmă, în ordinea descrescândă. Un protocol, ca să zic așa, de ierarhii naturale, în care uneori nu era chiar ierarhia talentului, dar era ierarhia vârstei, adică nu era pus să citească Jebeleanu înaintea lui Eftimiu. Eftimiu era cel mai vechi prieten al lui, dar era puținel ofensat, pentru că, în trecut, Lovinescu mizase enorm pe dânsul. Până în 1916 credea că este scriitorul mare al generației lui. Când, după război, Eftimiu s-a demonetizat, Lovinescu a dat și el îndărăt. Astea sunt revizuirile lui, adică s-a luat după gustul public. În sfârșit, prin 1927, mai ales după apariția „Cuvintelor potrivite”, Lovinescu, care până atunci fusese reticent față de Arghezi, i-a ridicat și el osanale și i-a dat în volumul „Evoluția poeziei lirice” locul central. Eftimiu era cam agasat, ar fi vrut el să fie poetul numărul unu, văzut cel puțin de Lovinescu, și atunci între ei au apărut oarecare fricțiuni pe chestia asta, dar totuși îl vizita. Au rămas prieteni. Lovinescu îl opera uneori la masă. Când se ridica cenaclul, el opera vreo 2-3 scriitori; în mod discret le spunea la sosire: „Dumneata rămâi după ora...”. La ora 8, 8 și jumătate, când se ridica ședința, rămâneau ultimii la masă. Am povestit eu în amintirile mele că, într-o zi, când m-a oprit pe mine cu Eftimiu, Eftimiu îi spune: - „Coano Evghenie, nu mi-ai plăcut”. - „De ce nu ți-am plăcut, coane Victore?” - „Păi, coane Evghenie, de ce ne oprești la masă pe mine și pe Cioculescu?” Cioculescu are nevastă gospodină, are masă bună asigurată, eu la fel. Oprește și dumneata un scriitor famelic, care nu a mâncat dimineața sau care a mâncat mai puțin, un corn, care este lihnit de foame, sau n-a mâncat la prânz ca lumea”. Și Lovinescu l-a ascultat, povestind cum după prima masă, nu știm pe cine invitase, un scriitor tot așa fără căpătâi, în timpul mesei nu ridica nasul din farfurie și accepta să i se dea a doua oară; mânca „în compensație”, nu prânzise.

Eugen Lovinescu a fost adeptul criticii impresioniste. „În literatura română dintre cele două războaie mondiale”, Ovid S. Crohmălniceanu arată că dv. ați fost unul dintre adversarii acestei metode. Ce anume lucru v-a stârnit protestul, dacă se poate numi protest?

Iată ce este! Are să te mire răspunsul meu. Fără îndoială, Lovinescu, în faza debuturilor lui („Pași pe nisip”) și în anii când colabora la „Convorbiri” și „Convorbiri critice”, 1907-1910, era impresionist, cultiva și dialoguri antice, cu personaje cu nume platoniciene, era împotriva judecării de valoare spunând că e strict subiectivă. Însă, după război, a avut o evoluție și în toamna anului 1928, eu am dat un articol chiar despre Lovinescu - „Lovinescu – critic dogmatic”. Adică el trecuse la anumite principii de altfel fecunde. Eu recunosc că aceste principia au fost binefăcătoare. Bunăoară, ideea că romanul trebuie să fie obiectiv, ideea că în evoluția romanului obiectivitatea este un pas înainte. Marele lui merit este că a reușit să facă dintr-o scriitoare subiectivă, cum a fost Hortensia Papadat-Bengescu, la „Viata românească”, o mare romancieră în frescă. Ibrăileanu urmărea același lucru, paralel. Îi spunea lui Ionel Teodoreanu: „Mai puțini caiși, mai puține flori de stil, mai puțină euforie verbală, mai puțină metafore”. Nu a reușit.

Pe urmă, citadinizarea literaturii. E adevărat că prima ofensivă în această direcție împotriva semănătorismului și mai eficace decât a lui Lovinescu, fiindcă era mai în vârstă autorul ei, a fost a lui Ovid Densusianu, la „Vieța nouă”. Însă, în momentul în care „Vieța nouă” nu mai avea sudiență publică, Lovinescu, în „Sburătorul” și în cenaclul lui, recomanda la rândul său romanul citadin, romanul urban. În această direcție l-a urmat și Camil Petrescu, așa încât se poate spune că Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu, care au fost principalii romancieri ai citadinismului între cele două războaie, au fost produsele școlii lui Lovinescu. Deci, el a evoluat către critica de directivă: enunța programe, orientări și revenise la ideea foarte justă că nu există critic acolo unde nu e judecată de valoare și că judecățile de valoare sunt sau trebuie să fie obiective, câtă vreme în tinerețe susținuse că nu sunt

posibile judecățile obiective. El urma, la început cea critică impresionistă franceză, triumghiului splendid care s-a opus lui Brunetiére: Anatole France, Jules Lemaitre, Emile Faguet. Chiar vorbăria din prima fază a lui Lovinescu era rezultatul admirației enorme pe care o avea pentru Faguet, care de altfel, la rândul lui, i-a dat o notă maximă tezei de doctorat – a fost conducătorul tezei sale de doctorat, la Sorbone, și l-a elogiat foarte mult, iar el în corespondența lui spune „divinul Faguet”. În anii aceia se pregătea Thibaudet care i-a luat locul și a avut o audiență superioară.

Așa încât eu nu m-am ridicat atât de mult împotriva criticii impresioniste în genere și, deși îl admiram pe Perpessicius și scriam favorabil despre el, îmi luam întotdeauna „distanțele”. El spunea că e un lector care își împărtășește impresiile. Eu spuneam: nu, critical trebuie să fie un judecător sever, judecata de valoare nu trebuie să lipsească. Perpessicius într-un loc chiar ironiza pe cei care au „cântare”. Nu e vorba de a avea cântare. Și critical impresionist și critical axiologic, ca să zic așa, care manevrează judecăți de valoare, pleacă de la impresii, însă impresiile criticului obiectiv trebuie obiectivate și motivate și să nu aibă un aer liric ca în recenziile impresioniste. După cum s-a observat, și impresionistii manevrează judecăți de valoare, însă cu o cochetărie subiectivă. Eu am fost împotriva cochetăriei critice.

Cel mai bun prieten al meu, cum știi și dumneata, a fost regretatul Vladimir Streinu. Prietenia noastră a durat 50 de ani. Dialogul nostru adeseori era în contradictoriu, dar și adeseori eram de acord. Așa, bunăoară, noi consideram că cei mai mari poeți europeni sunt Rilke, Valéry, Esenin și Arghezi. Aici eram de acord. Unde nu eram de acord? În privința metaforei, pe care Vladimir Streinu o considera definitorie. Or, când critical are o judecată justă, și metafora e justă. Când critical are însă un spirit fals sau e lipsit de gust, metafora poate fi frumoasă, dar nu mai e definitorie, este falsă ca și judecata de la care pleacă. Când critical exagerează valoarea unei opere și-și învâluie admirația în metafore, n-o să-mi spună nimeni că acea metaforă e definitorie. Ca metafora să fie definitorie, trebuie substratul ei, judecata să fie justă. Streinu inversa lucrurile. El spunea că metafora implică intuiția critică; așadar, el căuta metafora. Intuiția critică îi venea de la cultura și de la seriozitatea spiritului – era un spirit serios -, însă metafora o căuta, fiindcă era stilist.

Noi nu ne înțelegeam nici în privința scrisului. Eu îi spuneam că scrie prea frumos, el îmi spunea că scriu prea prost. Dar rămâneam prieteni. Nu eram deloc indispus de faptul că stilurile noastre nu se potriveau – el respingea pe-al meu „de plano”, eu îl admiram pe-al lui -, însă cu această rezervă că metafora nu poate ține loc unei judecăți de valoare. Metafora este tot o formă a impresionismului. Însă, în timp ce impresionismul lui Lovinescu reușise înainte de primul război mondial să-l înfățișeze pe nedrept ca pe un critic superficial, Streinu, scriind cu pondere și cu judecată, metafora nu-l putea trece în rândul impresionistilor superficiali, după cum nici Perpessicius, deși prea laudativ (întotdeauna trebuia scăzut așa, cu un portative, elogiul lui), cultura lui clasică și rafinamentul spiritului său salvau impresionismul lui de la impresia de superficialitate.

Cu Lovinescu s-a petrecut însă un lucru întristător, nu pentru el, ci pentru cei care îl atacau. Pentru că în tinerețe afectase o eleganță sceptică și dezabuzată, impresionism sceptic, și după ce s-a lepădat de această manieră din trecut, el continua să fie considerat critic impresionist, critic superficial și mai ales critic de cenaclu, care își supraevaluează cenaclul. Cred că nu și-l supraevalua. Din cenaclul lui au pornit Streianu și Pompiliu Constantinescu, Ion Barbu, Camil Petrescu, Brăescu, Hortensia Papadat-Bengescu și chiar Rebreanu (înainte de a apărea „Ion”, a făcut secretariatul de redacție al „Sburătorului” și a fost recunoscut ca un mare romancier încă de la apariția lui „Ion”). Dacă Lovinescu ar fi fost deplin consecvent cu teoria lui despre

romanul citadin, el ar fi putut condamna „Ion”, care este un fel de epopee țărănească, ca și „Răscoala”, însă el a putut să se ridice și peste teoriile lui, să recunoască marele talent, acolo unde era.

Deci, eu am combătut impresionismul ca metodă, însă nu pe chestia asta m-am întâlnit pe teren cu Lovinescu. L-am admirat faza a doua critic. E adevărat că l-am indispus făcând și eu parte din corul celor care spuneau – dar fără să-l atac și să-l ridiculizez – că-și revizua judecățile. El spunea: „Nu, revizuiesc valorile”, or, revizuind valorile, își revizua și păreriile lui dinainte de primul război mondial. Implicit, revenind asupra părerii optime din trecut, nu revizua numai pe scriitor, revizua și pe critic, adică se autorevizua. El nu voia să recunoască acest lucru.

În acest sens, m-a socotit mult timp dușman al lui, ceea ce nu eram. Am fost totdeauna admiratorul lui, l-am respectat totdeauna și dacă l-am supărat în timpul vieții, îmi pare rău, cum îmi pare rău, dacă l-am supărat în timpul vieții pe Dragomirescu. Am făcut mea culpa pentru mizeriile pe care i le făceam ca student și ca membru al Institutului literaturii, pentru că în fond Dragomirescu a adus mare servicii literaturii române, iar ca estetician este cel mai important estetician român. Tudor Vianu n-a avut spiritul creator și constructiv pe care l-a avut Dragomirescu. Dragomirescu avea cap filozofic mai personal decât Tudor Vianu. Evident talentul expresiei, scrisul și personalitatea lui Tudor Vianu erau mai seducătoare decât ale lui Dragomirescu, care se preia puțin și ridicolului.

Eu, care eram foarte sensibil la ridicol, încă de când eram student, l-am văzut caricatural pe Dragomirescu, cum l-au văzut foarte mulți, de altfel. A fost și eroarea mea individual, dar și o eroare generală. Las' că îl compara pe Sorbul cu Shakespeare, în sfârșit avea admirații ridicate pe plan universal, pe plan mondial, dar în această privință îți atrag atenția că și acum se abuzează de universalitatea scriitorilor noștri.

Nu în aplicarea acestei metode impresioniste, ci în general, ați simțit totuși influența lui Lovinescu în activitatea dumneavoastră de critic?

Nu, pentru că eu în momentul în care am început să scriu în '23, fără să fi avut nici un contact cu Lovinescu și fiind nutrit mai mult cu critica franceză decât cu critica românească, am debutat în „Facla literară” sub semnul criticii obiective. În același timp, în mod paralel, Lovinescu, care era cu 21 de ani mai mare ca mine, lepădându-se de impresionismul de tinerețe, recomanda și el obiectivitatea – aici eram pe linii paralele, eram de acord. Cum am spus mai sus, eu nu menajam însă pe nimeni care făcea lecture proaste și aceasta îl indispunea pe Lovinescu (și avea dreptate). Îi era teamă că aceia n-or să mai vină. El nu știa cum să și-l păstreze.

Eu aș fi fost un prost conducător de cenaclu. Rareori, s-au făcut la mine lecturi, în mod excepțional. Dar el, care le făcea dominical și chiar în cursul săptămânii, primea atunci, citea, i se citea sau cerea să i se lase manuscrise. Avea această devoțiune. El, care aștepta în fiecare debutant pe poetul mare, pe marele scriitor, avea altă poziție decât mine. Eu căutam scriitorul format, el căuta scriitorul pe care să-l formeze. El avea dreptate în fond, era generos în această privință.

Epoca marilor clasici, epoca interbelică, au avut critici de direcție. Prima, pe Titu Maiorescu – singur, școală a făcut și Dobrogeanu Gherea, iar a doua pe Lovinescu. Fenomenul nu s-a repetat și în perioada postbelică. N-a mai fost necesar?

Ultimii critici de direcție, după părerea mea, au fost: Dragomirescu – înainte de primul război mondial, Lovinescu – după, Ibrăileanu – și înainte și după. Nici Călinescu, nici Perpessicius, nici Pompiliu Constantinescu, nici Streinu, nici eu, nici ceilalți colegi talentați ai mei – Sebastian, Biberi, Suluțiu – n-am fost critici de direcție. Călinescu – care era cel mai talentat dintre noi,

aparte Lovinescu (dintre cei din generația mea, inclusive Perpessicius) – a încercat la „Jurnalul literar”, dar niciun scriitor n-a ieșit. Acolo au debutat și s-au format George Ivașcu, Adrian Marino, Al. Piru, critici da, scriitori nu.

Critica de direcție formează scriitori de imaginație: poeți, romancieri, dramaturgi. Noi n-am fost critici de direcție. Dacă dumneata, însă, prin critici de direcție înțelegi critici cu oarecare rezonanță în public, cu oarecare credit, cu oarecare autoritate, evident că generația mea a dat o serie de asemenea critici. Și cred că și acum se deslusec câțiva din generația lui Manolescu, dar propriu-zis critical de direcție trebuie să facă școală, or să fie profesor universitar cu cenaclu, cum eram Ibrăileanu și Dragomirescu. Lovinescu fără să fi fost profesor universitar, a avut un cenaclu timp de peste 20 de ani și care a dat scriitori mari: Ion Barbu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu.

Au venit apoi tinerii, care i-au ridicat osanale, generația lui Jebeleanu, Lovinescu îi ajuta pe tineri – dovadă Bogdan Amaru. În această corespondență**, foarte emoționante sunt scrisorile pe care i le scrie aceluia disperat, îndemnându-l, muștrându-l că a încercat să se sinucidă. I-a făcut chete, I-a susținut materiale, i-a pus și pe alții să strângă bani; a vrut să-l salveze de la moarte, după o încercare neizbutită de sinucidere. Critica de direcție astăzi este mai puțin posibilă ca în trecut, pentru că tineretul debutează azi mai ușor ca înainte. [...]

Cenaclurile din trecut erau conduse de critici literari – era Gherea, era Maiorescu, era Dumitrescu, era Lovinescu, era Ibrăileanu. Cenaclurile conduse de poeți sunt posibile, dacă ar fi un poet genial, cum a fost un Stephane Mallarme, care în locuința lui de pe Rue de Rome primea o dată pe săptămână pe poeți și pontifica în mijlocul lor – și firește că a avut o influență enormă, pentru că era un poet de geniu; în Germania, Ștefan George mai pontifica, era un poet mare, și el pontifica, Mallarme mai modest, în sotto voce, celălalt mai grav, adevărat, pontifica solemn; dar noi nu avem un poet, să zicem, mare „causeur”, un poet care să desfășoare o artă poetică, cum făceau Mallarme și George.

Când a înființat Adrian Păunescu cenaclul său, am luat parte la prima ședință și am scris despre ea. În momentul acela îmi publicam amintirile săptămânal în „Flacăra” și-am scris despre acea ședință, dar nu mi-am ascuns o neplăcere, că după lectura unei poezii, când să se facă critic, a fost o voce din public: „Fără critică”. Atunci am spus: „Nu se poate. Cenaclul are o funcție formativă, tocmai acesta este meritul lui. Când citește un debutant sau chiar un poet ajuns, nimic nu este mai presus de critică; se analizează, se arată părțile bune, părțile slabe. În felul acesta un cenaclu este util.” Aici, după poezii se aplauda. În cenacle nu se aplaudă. O singură dată, la „Junimea”, s-a aplaudat: când Eminescu, cu două săptămâni înainte de-a se îmbolnăvi, în ziua inaugurării statuii lui Ștefan cel Mare, la Iași, - unde n-a vrut să citească „Doina”; a citit-o în locuința unui prieten literar, în prezența vechilor junimiști și i-a entuziasmat, I-au aplaudat și fiecare l-a îmbrățișat. Întâmplător această capodoperă (care e regretabil că nu se retipărește) i-a fost și testamentul literar. Au aplaudat junimiștii un splendid crepuscul, crepusculul unui foarte mare poet.

Dar, ca să aplauzi după fiecare poezie, din politețe!... Cenaclul nu este o adunare de oameni politicoși, evident, nu e nici o adunare de oameni nepoliticoși; însă o critic obiectivă nu e numai posibilă, dar chiar necesară, dar un poet nu poate face critica altor poeți. Aici avea dreptate Maiorescu, pentru că poetul e legat de formula lui, are gustul într-o direcție, exclusivist. Un anumit gen de poezie i-ar plăcea, să zicem, lui Jebeleanu, alt gen de poezie i-ar plăcea lui Ioan Alexandru și așa mai departe. De aceea ar fi de dorit ca în cenaclurile provinciale, chiar dacă președintele nu este profesor de

limba română, să fie un intelectual, cu o deschidere largă și nu un poet, un om de mare cultură și de mare rafinament, în același timp. Dar, mă bucur de ce-mi spui dumneata că la Focșani sunt poeți care au început să publice volume, deci cenaclul poate consacra talente. Acesta este un lucru important.

Eugen Lovinescu n-a fost profesor universitar, deși ar fi putut, nici membru al Academiei Române, deși ar fi meritat. Cum se explică ignorarea unei asemenea personalități de către oficialitățile vremii?

Fără îndoială că Academia Română a greșit respingându-l în anul 1936. Fără îndoială că merita înaintea multora să fie și profesor universitar și academician. El avea o singură vină în această chestiune, care însă nu acoperă sau nu se egalează cu vina celor două mari instituții: că în figurinele lui a fost adeseori mordant cu factori foarte importanți în universitate. A scris mușcător despre Iorga, despre Pârvan, despre Simion Mehedinți, care erau și ei talente de mărimea întâi. Nu i-au putut ierta independența lui de caracter, caracterul adeseori ironic și distant; n-a știut să-și facă prieteni.

Pentru a ajunge la Academie și Universitate, se cerea o strategie. El era prea mândru. Aștepta să vină onorurile la el. El a răvnit într-o vreme – a fost suplinitor și la Iași, a fost docent un an sau doi la București, dar nu s-a putut menține pentru că nu avea relații politice. Numirile de profesori universitari se făceau adesea de cluburile politice, dar el n-a aparținut nici unuia. Dacă ar fi făcut politică, ar fi ajuns. E regretabil că în trecut politica nu promova adevăratele valori, chiar când era vorba de marile valori. Politica promova, în primul rând, mediocritățile aceasta e regretabil; și mai regretabil este că, promovând mediocritățile, respingea marile personalități din afara partidelor. El a fost victima structurii, societății de atunci, dar într-o măsură mai mică și a propriei lui structuri. Era mândru, independent și îi plăcea să piște, să înțepe, nu i s-a iertat acest lucru. Ce s-au bucurat când au văzut că în romanul lui „Bălăuca”, cred, a comis două greșeli (n-o să le mai pun aici) și de gust și puțin triviale la adresa lui Eminescu ce le-au speculat! Pe această temă a căzut la Academie.

Fără îndoială că această nedreptate flagrantă a avut efecte morale asupra lui Lovinescu deși el afecta un olimpianism oarecare, a trebuit să se resemneze în mod dureros.

Am încercat în răspunsul pe care l-am făcut la Academia noastră, când am fost sărbătorit pentru vârsta de 70 de ani, să-mi exprim satisfacția că figurau pe perete academicieni post-mortem, Gherea, Ibrăileanu – și mi-am manifestat regretul că alături de ei nu stă și Lovinescu, care merita, prin opera lui admirabilă, monumental. E. Lovinescu e cel mai important critic al nostru între cele două războaie mondiale – ce să mai discutăm! Am încercat să-i dau această reparație așa că în aula Academiei noastre socialiste a răsunit elogiul lui timp de 10 minute.

După părerea dumneavoastră, ce loc ocupă Eugen Lovinescu în literatura română?

Ocupă un loc foarte important, nu numai prin directivele pe care le-a dat, prin crearea stilului critic modern. Până la el, critica era discursivă, diluată și puțin avocătească – pro sau contra – sau o pledoarie pentru, sau un rechizitoriu contra. El i-a dat o demnitate stilului critic, o demnitate abstractă, o infuzie de neologisme de origine latină. Și structura frazei lui era tacitiană, cu multe participiale. El a reușit să dea frazei o structură sintetică, în înțelesul că în interiorul unei singure fraze caracteriza pe un scriitor, făcea portretul moral și artistic al unui scriitor. Niciun scriitor critic literar n-a ajuns la concizia lui.

Marele impresionist al literaturii noastre, Călinescu, are un stil mai delectabil, în timp ce Lovinescu, în aceeași fază în care se forma Călinescu, devenise un critic de convingere, un critic obiectiv. Asupra obiectivității, Călinescu avea alte principii. El considera că și subiectivitatea este obiectivă,

că A=B. Mintea mea logică refuză să înțeleagă că A=B. Eu sunt de părere că A=A și B=B. Deci Lovinescu este în primul rând, creatorul unui stil critic. Deși nu am fost discipolul său, caut și eu într-o măsură oarecare să dau stilului critic o demnitate oarecare, dacă nu chiar eleganța sa neconsiderându-mă un om de talent, dar niciun scriitor care să-și bată joc de scrisul său. Pe urmă, memorialistul e foarte important. Cele 4 sau 5 volume de memorii ale lui sunt foarte importante, mai ales primele 3 (că sunt prea scăldate în anecdotă, că prea mulți scriitori au toți cam aceeași meteahnă, vanitatea...). Acum e adevărat că vanitatea este o boală scriitorească și artistică – dacă se poate spune – generalizată. Vă dau un singur exemplu, o conversație dintre piciorul Iser și critical de artă și colecționarul Zambaccian. Iser: „Grigorescu, Andreescu, Luchian, Petrașcu, zero!” Și atunci, Zambaccian îl întreabă: „Ascultă, Iser, dar care e cel mai mare pictor român?” Iser: „Mă mai întrebi?” Zambaccian: „Da, te întreb.” Iser: „Eu”.

Cam fiecare poet se crede cel mai mare poet, fiecare romancier se crede cel mai mare. Acest subiectivism a cuprins poate și pe critici. Eu recunosc că din generația noastră cel mai talentat a fost Călinescu, dar a-l pune pe Călinescu deasupra lui Lovinescu e o eroare; poate ca personalitate globală, pentru că a fost lăsat să se desfășoare, câtă vreme Lovinescu a fost un persecutat. E o mare diferență. Gândiți-vă că din momentul de la 23 august până în martie 1965, când moare George Călinescu, adică 20 de ani, cuvântul lui era pe planul întâi. Vorbea în Parlament, vorbea la Universitate, vorbea la Academie, pontifica peste tot, câtă vreme Lovinescu era îmbrățișat de presa democratică, de „Adevărul”, memoriile și alte cărți, dar el nu avea platforme pe care o avea Călinescu. Pe Călinescu l-a ajutat pentru splendida desfășurare a personalității lui o mare platformă, câtă vreme Lovinescu avea una foarte strâmtă și era un persecutat. Avusese imprudenta să se certe cu lorga. Desigur că lorga, cu talentul lui pamfletăresc și dominând și Academia și Universitatea, îl strivea pe Lovinescu, deși erau egali: trebuiau să fie prieteni – și unul și altul moldoveni, și unul și altul cu specificul moldovenesc, și unul și altul cultivând limba română, amândoi mari scriitori; iar Lovinescu a scris cu echitate despre lorga, câtă vreme lorga îl tăgăduia, îi recunoștea talentul de scriitor, dar nu de critic. Motivul pentru care Lovinescu nu a ocupat locul pe care-l merita, e că nu a beneficiat de ambianța favorabilă pe care a avut-o Călinescu. Ca personalitate critică, însă, pur și simplu critic, Lovinescu era superior lui Călinescu și tuturor. Da, Călinescu a fost cel mai talentat din generația noastră și singurul ce s-a desfășurat alături de Perpessicius, după eliberare. Mai constat că personalitatea lui Călinescu, pentru scriitorii tineri, e mai seducătoare decât aceea a lui Lovinescu. Lovinescu este ceva mai auster. Nu mai este impresionistul dinaintea de 1926, cu glas de sirenă, ca George Călinescu, pe toată întinderea activității lui, în cele două din urmă decenii de viață.

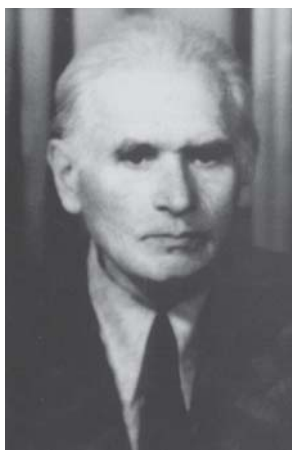
- Vă mulțumesc din toată inima!

- Și eu îți mulțumesc pentru conversația aceasta și mă bucur că te ocupi mai departe de acea splendidă revistă școlară, care în toate redacțiile este apreciată. Ai văzut că ai o presă foarte bună. Și tinerii școlari și școlărițele sunt bine selecționați. Este bine că apare o asemenea revistă, este bine că păstrați contactul cu București și cu alte centre culturale ale țării care vă primesc cu plăcere. I-am dat această deschidere națională, pentru că n-am vrut să rămânem izolați. Mai ales că dvs., focșănenii, sunteți legătura dintre cele două mari provincii ale vechii României. Și încercăm să facem un act de cultură.

*Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1981, nr. 79-80-81 (paginile 1292-1297)*

Foști elevi ai Liceului Unirea” VIRGIL HUZUM

Virgil Humuz este o personalitate cunoscută a vieții culturale a orașului Focșani. Tocmai de aceea apariția de anul trecut, a volumului d-sale “Mirajul Sunetelor” a constituit un eveniment remarcat de presa locală și de revistele cultural-literare ale țării. Între altele, volumul ridică probleme interesante care se cer lămurite. În același an, 1973, s-a împlinit însă și o jumătate de secol de la absolvirea Liceului “Unirea”, de către poet. Iată cele două motive care ne-au determinat, pe de o parte, să adresăm poetului și absolventului felicitări și urări de sănătate și de viață lungă, iar pe de altă parte, câteva întrebări. Poetul a răspuns cu promptitudine, pentru care îi mulțumim în mod deosebit.

Într-un comentariu al volumului dvs. afirmați că volumului “Mirajul Sunetelor” îi lipsește scopul ilustrativ al dezvoltării programului. Vrând a evita scopul ilustrativ, aș dori atunci mai mult apropierea de substanța muzicală?

Poezia din “Mirajul Sunetelor” este “mai mult evocatoare de sentimente decât o descriere de conținuturi muzicale”, pentru a nu deveni un prețios inventar ilustrativ. Însuși Beethoven când își destăinuie muzical emoțiile față de splendorile naturii, fiind întrebat, mărturisește: “Mehr Ausdruck als Malerei!” (Mai mult expresie a senzației decar picătură!). N-am urmărit a realiza simple descrieri pe care le-a proiectat imaginația la granița muzicii. N-aș putea răspunde mai bine decât apelând la unele rânduri dintr-o scrisoare primită, cu prilejul apariției volumului meu din partea muzicologului Teodor Bălan, profesor al Conservatorului Ciprian Porumbescu din București: Ca să folosesc un termen al lui Ibrăileanu „Transpozițiile de senzații” sunt reușite. În plus, limba cântă, are multă muzicalitate”. Muzica poate să-l apropie pe fiecare de simțirea sublimă, care depășește cu mult esteticul. În fața cerului înstelat, omul încearcă sentimentul sublimului (sublimul matematic). În fața mării, de asemenea, se supune sentimentului sublimului (sublimul dinamic). Între arte, singura muzică poate fi capabilă să declanșeze sentimentul sublimului, care face să vibreze viața sufletească și cosmosul interior al omului.

Dacă discutăm despre substanța muzicii, putem vorbi și despre substanța poeziei? Surprindem în poezie de multe ori o gravitate care depășește lirismul.

Într-adevăr. În unele dintre poezii se surprinde starea de spirit, intuiția dramatismului sau aspirația spre absolut. Aceste poezii nu pot ilustra muzica! Sunt interferențe care descoperă substanța muzicii. Dacă prin allegro din concertul pentru vioară în sol major de Mozart, am încercat a surprinde poate aspirația spre absolut în allegro din sonata în fa minor “Appassionata” de Beethoven, am înfățișat o viziune dantescă, pe când în allegro din sonda în mi minor pentru violoncel de Brahms, am încercat a surprinde o stare de spirit.

Ce versuri din poezia universală v-au impresionat mai mult ?

Am avut ocazia fericită de a-l vedea și asculta pe scena Teatrului Național din București pe marele poet indian Rabindranath Tagore, când a venit în țara noastră prin anul 1928. Am reținut în traducere liberă câteva dintre versurile pe care le adresează Tagore necunoscutului care-i va citi versurile peste o sută de ani: „Nu-și pot trimite o floare din bogăția acestei primăveri nici o șuviță de aur din norii de coloane. Deschide fereastra și privește în jurul tău! Din grădina înflorită culege amintirea îmbălsămată a florilor noastre cu o sută de ani în urmă. Vei simți bucuria sprintenă care cântă într-o altă inimă trimitându-și ecoul fericit peste o sută de ani!” Rămân încă și azi vii în amintirea mea, pe lângă profundul ecou al poeziei sale, statura înaltă a poetului, strălucirea veșmântului de mătase, figura și fruntea lui bronzată, încadrate de podoaba părului alb adunat în plete, ca la venerabilii noștri bătrâni din Țara Maramureșului.

Cine v-a încredințat întâia data versuri pentru a le citi și aprecia valoarea?

Poetul Ion Larian Postolache, pe când era elev încă mi-a încredințat un caiet, în care-și scrisese versurile, după cum și eu m-am adresat profesorului și poetului Rașcu, la terminarea liceului.

Dintre dedicațiile volumelor de versuri premiate, pe care le reține memoria mai mult?

Acelea de la Minulescu și Rașcu, de la Steriade și Postolache, de la Voronca și Camil Baltazar. Aș putea citi dedicația poetului Camil Baltazar, scrisă pe cartea de poezii “Reculegeri” pe care mi-a dăruit-o când împlinisem 18 ani: Cu acea dragoste cuvenită autenticilor iubitori de poezie: “veșnicii minori”. Versurile lui Lucian Blaga și Camil Baltazar ocupau primul loc în lecturile mele de tinerețe.

Ce colegi din liceu v-au lăsat o amintire deosebită?

Dorel Handmann. Avea o capacitate intelectuală deosebită, fiind și un excepțional pianist. Întotdeauna colegii i-au recunoscut superioritatea, fără invidie. Când eram elevi, în primele clase secundare, ne invita la dînsul acasă și după joacă, executa pentru noi cu multă strălucire și grație primele sonate de pian de Beethoven ori poloneze de Chopin, al căror ecou ne domină simțirea multă vreme. Când a împlinit 15 ani, Dorel Handmann avu satisfacția de a fi apreciat de marele nostru dirijor George Georgescu, prin încurajarea căruia și-a desăvârșit artă de a cântă la pian, înscriindu-se la “Musikhochschule” din Berlin, pentru a-și însuși o cultură muzicală temeinică.

Pentru că vorbiți din nou despre muzică, ce ne puteți spune despre preferințele dvs. de meloman?

În ce privește preferințele mele de meloman ele ar trebui căutate pentru muzica instrumentală la preclasiții Corelli și Vivaldi, pentru concertul în re minor pentru vioră de Schumann. Îmi place dintre valsuri cele de Lanner, iar între serenade preferința mea s-ar îndreptă spre serenade de Haydn. Cât despre prelucrarea folclorului nostru muzical, între cele mai reușite creații, nu aș omite a “Bagatela” de Scârlătescu.

Alte preocupări?

Am de multă vreme, în proiect, o lucrare închinată fabulistului A. Donici, despre care se vorbește foarte puțin și cu multe rezerve. Vreau să arăt meritele lui Donici și locul lui în evoluția fabulei românești. Lucrarea se află într-un stadiu avansat.

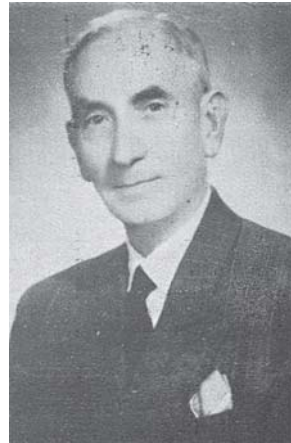
Interviu realizat de prof Ion Leu și publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1974, nr. 16-17-18 (paginile 250-252)

Foști elevi ai Liceului Unirea” prof. ANASTASE MAVRODIN:

„Da, am colaborat la seria de-acum 65 de ani”

O viață de om ajuns la 81 de ani e greu de cuprins în câteva rânduri. Vom încerca să reținem liniile dominante. A fost șef al promoției sale (1915), a participat ca voluntar pe fronturile de la Mărăști și Oituz, fiind decorat cu „Coroana României cu spadă” și panglica de “Virtute Militară”. În calitate de președinte al Societății studenților putneni, s-a zbatut pentru așezarea unei plăci de bronz în holul Liceului „Unirea”, prin care se eternizează memoria tinerilor intelectuali căzuți în primul război mondial; ca pro-președinte al studenților bucureșteni, a luat inițiativa ridicării Mausoleului de la Mărășești, în care scop a cerut sprijinul lui N. Iorga, V. Pârvan, generalului Eremia Grigorescu și lui A. D. Xenopol; cu o pasiune rar întâlnită, a slujit învățământul românesc, căruia i-a dedicat peste 40 de ani.

La 8 februarie 1977, ne-a acordat următorul interviu prilejuit de dubla aniversare a publicației elevilor Liceului „Unirea”.

- Răsfoind paginile primelor numere, v-am întâlnit semnătura.

- Da, am colaborat la seria de-acum 65 de ani.

- Vă rugăm să ne relatați împrejurările în care a apărut această revistă.

- În 1912, când a ieșit cel dintâi număr, eram elev în clasa a V-a, la Liceul „Unirea” din Focșani. Profesorul nostru de limbă germană, Dumitru Papadopol, a hotărât să scoată o revistă, în care să scrie elevii Liceului „Unirea” și care se trimitea și altor școli. Există aici, din 1898, o societate de lectură, la activitatea căreia am participat din clasa a V-a, fie cu unele conferințe, fie cu intervenții la critică. În ultimul an, am fost chiar vicepreședinte al societății. Președintele ei era prof. D. Papadopol. În această calitate, am putut să iau parte și la organizarea „Revistei noastre”. În fiecare an, revista s-a dezvoltat. Colaborări din alte părți au venit, destul de numeroase, așa încât, uneori, anumite articole, deși foarte importante, erau lăsate pentru numărul următor. Acolo se găseau și multe chestiuni științifice (probleme de matematică, în special), unele călătorii povestite de elevi. Printre aceste articole, am avut și eu 6-7. Unele din ele conțineau părerile mele asupra unor piese de teatru sau asupra unor cărți, altele erau ocazionale.

- Dintre colaboratorii de-atunci, pe care vi-i amintiți?

- Găsesc că cel mai important și cel mai talentat a fost elevul Emilian Constantinescu. Mai târziu, el a ajuns profesor de liceu și asistent la Facultatea de filologie din București. Profesorul Mihai Dragomirescu i-a propus, în mai multe rânduri, să-l lase successor, dar el, cu modestia ce-l caracteriza n-a vrut să primească. Avea doctoratul în litere, cu o lucrare excepțională „Anarhismul poetic”, operă tradusă parțial în Franța și Anglia. A scris despre Eminescu, Caragiale. Mulți ani a funcționat ca profesor la Liceul “Dimitrie Cantemir” din București.

- *Ce-au însemnat, în procesul formării dvs. spirituale colaborarea la „Revista noastră” și activitatea în cadrul societății de lectură?*

- Participarea mea a fost destul de rodnică. Aceasta îmi dădea un imbold: mă determina să citesc anumite cărți, să mă informez și să scriu. Pe de altă parte, discuțiile care aveau loc erau consemnate și în revistă. Există, deci, o emulație. Eu am avut șansa să învăț limba și literatura română cu un mare profesor: V. V. Haneș.

- *Fratele istoricului literar Petre V. Haneș?*

- Acesta a fost mai mult autor de cărți didactice. Vasile V. Haneș obținuse doctoratul la Sorbona. Era un mare conferențiar. Când vorbea la Teatrul „Pastia”, toată lumea venea să-l asculte.

- *Vechea serie apărea bilunar, în 16 pagini. Cum se asigura ritmicitatea aceasta?*

- Nu-mi amintesc precis. Era o chestie de tehnică. Veneau multe materiale.

- *Tineți ședințe de redacție? Cum procedați?*

- Da. Erau câțiva care se ocupau în mod special cu trierea materialelor. Fiind vicepreședinte al societății de lectură, deci mâna dreaptă a conducătorului, aveam mai mult rolul de îndrumător.

- *Cam câți trăiesc dintre vechii colaboratori?*

- Cred că am rămas singur. Asta nu înseamnă că trebuie să spun și năzbâtii.

- *Cunoașteți și numerele pe care le scoatem noi. Ați putea face o paralelă între cele două serii?*

- Eu am urmărit publicația aceasta chiar de la început datorită dvs., care mi-ați mai trimis-o. Sigur că m-a interesat și-am citit aproape complet aceste numere. Ce m-a frapat în mod special a fost producția poetică. În această direcție ne întreceti pe noi. Aveam și noi poeziile noastre, dar apăreau mai puține creații lirice.

- *Vă mai amintiți de Dumitru Pălănceanu?*

- El se număra printre cei mai buni.

Aveți și ceva nou introdus: convorbirile cu scriitorii. Meritul principal îl aveți dvs., care știți să organizați această muncă grea. Însă n-am văzut ceea ce aveam noi pe vremea aceea: probleme științifice. Sunt și acum, dar mai puține.

Revista îmi place, cred că este foarte bună, necesară, e un imbold pentru elevi și pentru lumea din jur care vrea să vadă ce activitate se desfășoară în această instituție. Ca fost elev al Liceului „Unirea”, nu pot decât să vă felicit pentru tot ceea ce faceți, pentru că este o muncă deosebită. Îmi dau bine seama că această muncă, pe care o depuneți dv., vă răpește destul de mult timp, pe care l-ați folosi altfel și aceasta numai de dragul de a face cât mai mult bine pentru liceul la care funcționați și pentru elevii pe care-i aveți.

- *Ce le transmiteți actualilor redactori ai „Revistei noastre” ?*

- Eu le urez să meargă cât mai mult și cât mai intens, pe drumul pe care au apucat ; să caute să nu neglijeze nici lectura vechii literaturi – literatura lui Eminescu, Caragiale, Coșbuc și a celorlalți.

- *Vă mulțumim pentru aceste prețioase informații și pentru urări. La rândul nostru, vă dorim multă sănătate și fericire!*

Interviu realizat de prof Petrache Dima și publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1977, nr. 40-41-42 (paginile 623-624)

Foști elevi ai Liceului „Unirea” ION LARIAN POSTOLACHE:

*“Profesorii de română?
Mi-au fost dragi (...)
și le păstrez
un sentiment
de adâncă venerație”*

Cu ocazia apariției ultimului său volum de versuri „Orații”, ne-am adresat în scris cu câteva întrebări poetului Ion Larian Postolache, fost elev al Liceului „Unirea”.

„Liceului „Unirea” din Focșani – acest modest omagiu – o tipsie cu slove, - în amintirea unor dascăli care mi-au răsădit în suflet dragostea de grai românesc și de armonie”. Aceste rânduri reprezintă dedicația cu care ați trimis ultimul dumneavoastră volum „Orații”, bibliotecii liceului nostru. Ne-ați putea relata ceva despre profesorii dumneavoastră, despre rolul lor în formarea dumneavoastră intelectuală, despre atmosfera din clasă și din liceu?

Trebuie să mărturisesc de la bun început că în ceea ce privește activitatea mea de școlar, am fost un elev de o rară mediocritate. Literatura însă a exercitat asupra mea o adevărată fascinație. Mai ales poezia. Profesorii de română? Mi-au fost dragi, pe cât de strașnici inamici mi-au fost cei de matematici, și le păstrez un sentiment de adevărată venerație; mă gândesc și la Ghiță Dumitriu, cel dintâi dascăl din clasa I A, și la savanții Alexandru Arbore și Ion Diaconu și la un tânăr profesor pe atunci, Ion Didilescu, om cu un nemaiîntalnit har de profesor, care, la ora de dirigiență, în 10 minute, motiva absențele și rezolva incidentele administrative, iar restul timpului îl petreceam citindu-ne „operele” comise în cursul săptămânii curente. Eram trei poeți în clasa a IV-a și a V-a – Toma Ghilicaș (care a căzut pe front), Alexandru Mavrochefalo și subscrisul. Acestui profesor îi datorez poate cel mai mult în formarea gustului literar, el m-a împrietenit, împrumutându-mi cărți, cu Minulescu și cu Topîrceanu, cu Barbu, cu Blaga, cu Arghezi și cu Bacovia. Ce atmosferă fermecătoare știa să facă, și ce frumos știa să ne analizeze poeziile.

Era pe vremea aceea în Focșani un climat literar foarte prielnic. „Liga culturală” cu ale sale ședințe de sâmbătă seara; trăiau tinerii poeți Alexandru Călinescu și Pavel Nedelcu, apoi Virgil Huzum care a fost sufletul unor șezători literare, bătrânul prozator I. M. Dimitrescu, plecat de curând dintre noi, domnul Ionică Romanoale, trezorier al Vrancei de altă dată și vizionarul Vrancei de mâine, - și alții, și alții.

Revista „13” a fost o pagină luminoasă în slovele Focșanilor anilor 1933 și 1934. Era considerată cea mai bună revistă din Moldova. O scoteau mentorii și prietenii mei de mai târziu, Alexandru Călinescu și Pavel Nedelcu. În epoca în care am început să scriu, relația profesor-elev nu era prea apropiată. De obicei, elevul care era bântuit de duhurile poeziei nu îndrăznea să se destăinuiască prea ușor profesorului său. Apariția unor dascăli care nu rămâneau riguroși lângă litera cărții era destul de rară. Am avut noroc totuși să găsesc înțelegere la unii din ei.

Când ați început să scrieți și să publicați? Profesorii dumneavoastră cunoșteau aceste prime manifestări?

Începuturile mele literare au fost destul de grele. Eram odrasla unor oameni foarte modești, de undeva din cartierul „Ocol”, și această origină umilă a fost multă vreme o piedică în tot ce visam. Tot ce am reușit să realizez până acum, desigur destul de puțin, a fost făcut cu multe grele sacrificii. Armoniile pe care le căutam în mine și pentru care căutam straie de cuvinte, au fost multă vreme prilej de ironie pentru cei din jur, atât din partea străinilor, cât și a celor câțiva „intelectuali” din familie. Din când în când, totuși, am avut noroc să mai întâlnesc și oameni care s-au aplecat cu înțelegere peste grădinile mele de slove și m-au cinstit cu încrederea lor. Pe aceștia îi păstrez cu sfințenie în inima mea și le-am consacrat multe pagini luminoase în cartea mea de amintiri, la care lucrez de mai mulți ani și care se numește „Dragii mei contemporani”.

Se găsesc în această carte și rânduri amare și vitriolate la adresa celor care aducând în lumea literară moravuri insalubre lovesc pieziș în tovarășii de vise. Va fi o frescă pe parcursul a patru decenii pe care cred că o voi vedea tipărită prin 1975 sau vor citi-o alții ca operă postumă.

În 1956, când părinții mei s-au mutat de la Focșani la Otopeni mi-au adus într-o ladă cu cărți și două caiete de versuri, două maculatoare, și în care am recunoscut primele mele caiete. Dar... mărturisesc că n-am avut curajul să le deschid niciodată, ci zac asemeni unor moaște într-un sertar la un scriu. Nu le-am mai cercetat niciodată dar nici nu am curajul să le distrug. Sunt caiete care datează de prin 1931-1932 și care reprezentau blazonul meu literar din acea vreme, deșertăciune care avea să se prefacă în destin.

În anul școlar 1930-1931, un grup de colegi am înjghebat o redacție și am făcut să apară o revistă „Clasa a III-a A”, continuată în anul următor cu „Clasa a IV-a A”. Îndrumătorul acestei reviste dactilografiate, cu tiraj de 5 exemplare, era dirigintele clasei, prof. N. Al. Rădulescu, devenit profesor universitar de geografie și decanul facultății de la Craiova. Aici am debutat cu epigrame și cu poezia „În infern” – pe care am recitit-o anul trecut, la unul din foștii redactori. Vă imaginați ce rușine mi-a fost! Și ce mândru am fost când dirigintele a citit-o atunci, în fața clasei.

Mai târziu, în vara lui 1934 în „Căminul”(o revistă a orașului Focșani care a apărut mulți ani, și despre care nu se pomenește nimic), mi-au apărut o poezie și câteva epigrame. Această apariție o consider data debutului meu literar. În 1935 – într-o revistă locală „Pentru Patrie”, am publicat o poezie, iar în 1937 mi-a apărut volumul de versuri „Fluturi de bronz” – bineînțeles că în editură proprie.

Sunteți greu de găsit în presa literară contemporană. În parte, faptul l-am explica prin modestia și poate, prin izolarea dumneavoastră de cercurile literare cunoscute. La ce revistă colaborați? Care sunt cenaclurile frecventate de dumneavoastră?

În toamna anului 1939, venind la București, ca student, am activat în cenaclul „Adonis”, invitat de colegul meu de facultate și de an, poetul Mihaela Dragomir, membru mai vechi al „Adonisului”. Din 1940, din luna martie, am făcut parte din cenaclul „Sburătorul” condus de E. Lovinescu.

La Sibiu, în 1945-1946, am condus gazeta „Curierul”, pe lângă care am înființat un cenaclu la ședintele căruia participau: Lucian Blaga, Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Ecaterina Săndulescu, I. Negoieșcu, Ioana Postelnicu, cunoscutul caricaturist Silvan, prof. Aurel Budescu etc.

În 1946, am înființat la mine acasă un cenaclu, în strada Dobroteasa nr. 1, condus de poetul Mihail Chirnoagă și de poetul Traian Chelaru. Aici, Eugen Barbu și-a citit prima oară, capitol cu capitol, romanul „Groapa” și piesa „Sfântul” sau „Omul care vorbise cu Dumnezeu”; George Tudor, poeme; Cristian Sîrbu – poeme – și alții, și alții. Am frecventat în ultimii ani cenaclul „Bacovia” condus de George Păun și cenaclul „G. Călinescu” condus de poetul Ion Potopin, - iar din septembrie 1971 conduc cenaclul „Tudor Vianu”, pe care l-am înființat eu și al cărui secretar este tot un focșănean, poetul George Negrea. În decembrie 1972 am fost numit conducătorul „Studioului de literatură” al Universității populare București, care își va desfășura activitatea sub îndrumarea criticului literar prof. univ. Ovidiu Papadima.

Sunt greu de găsit în presa literară, desigur, pentru că nu frecventez nicio redacție decât ca prieten și nu ca solicitant, nu trimit nici versuri și nici proză decât atunci când mi se cere. Nu sunt afiliat niciunui grup sau coterie literară, ci prefer să stau în satul acesta, izolat, și să mă duc la București, numai când am treburi.

Puținele rânduri adresate nouă, pe care le avem de la dumneavoastră, volumele publicate vă definesc ca pe un sentimental, legat de locurile natale, recunoscător pământului pe care v-ați ivit. Ce anume versuri v-ar defini cel mai bine ca poet – cetățean?

Ciudat, dar deși am părăsit Focșaniul de mai bine de trei decenii, când vorbesc despre el îi spun totuși „orașul meu”, după cum satul Răstoaca unde am locuit între anii 1920-1929 și unde am făcut școala primară, deși nu am mai trecut prin el din primăvara lui 1938, pentru mine a rămas „satul meu”, și parcă și acum simt în suflet miresmele Milcovului de altădată. În toamna lui 1971, am venit în Focșani cu un grup de scriitori și am vorbit la Teatru despre „Scriitori focșăneni de altădată”. Apoi l-am luat pe poetul N. Crevedia și împreună, pe la orele 2 noaptea, am refăcut drumul de la liceu și până în Ocol unde era casa noastră, pe strada Ion Neculce 33.

Cu câtă emoție m-am oprit lângă poartă, am privit peste gard, la casa care își schimbase înfățișarea, am recunoscut câțiva pomi pe care îi pusese tata, caisul sub care luam masa vara; am privit ferestrele odăiței mele, am lăcrimat, l-am luat pe prietenul meu Crevedia de braț și ne-am întors în oraș. Parcă mă întorceam de la înmormântare.

Sentimentalism, veți spune dumneavoastră. Poate. Am privit cu tristețe la Grădina publică. Aveam acolo atâtea amintiri presărate...

Dulcegării, vor spune unii. Se poate.

Ce versuri m-ar defini mai bine?

Greu de spus. Poetul Alex. Raicu, în cronică pe care o face ultimului meu volum, „Oratii”, scrie că „I.L.P. se detașează ca un poet al sincerității maxime”, adică exact ce am dorit. Și când vrei să fii tu în fiecare poezie, fiecare vers te reprezintă. Altminteri e o farsă mimată de un impostor.

Dacă vi s-ar cere un scurt portret poetic, cum v-ați caracteriza?

Un om care de dragul slovei poleite de nobile emoții, și-a sacrificat tot ce, pentru alții, ar fi putut însemna carieră, posturi, parvenire, confort. Am rămas un om care, pornind către cel de al șaselea deceniu, nu are lângă el decât dragostea de cântec și care de-a lungul nopților nu poate mângâia decât copertele cărților pe care le-a scris și imaginile de lumina ale celor, pe care speră că le va mai putea scrie.

La ce lucrați acum, pe când un nou volum?

În trimestrul I al anului 1973, îmi va apărea la Editura „Albatros”, în colecția „Cele mai frumoase poezii”, un nou volum de tălmăcirii din lirica sanscrită, aproximativ 3200 de versuri din „Rig-Veda”, „Atharva-Veda”, „Catapathabrahamana”, „Katha-Upanisad” etc.

Tot în trimestrul I, 1973, îmi va apărea, la Editura „Cartea Românească” traducerea unui faimos roman american „Avocatul diavolului” de Morris West. Traducerea e făcută în colaborare cu Alex. Rusu Bahmut.

La sfârșitul anului 1973, îmi va apărea tot la „Albatros”, într-o ediție ilustrată în culori de sculptorul Fl. Calafeteanu, tălmăcirea episodului „Nala și Danayanti”, din cartea a III-a a „Mahabharatei” (aproximativ 5500 versuri). În „Antologia sanscrită”, G. Coșbuc a tradus 80 de versuri din Cântul IX.

Lucrez împreună cu un cunoscut orientalist, dr. Constantin Daniel, la alcătuirea unei antologii: „Poezia Egiptului faraonic”.

Împreună cu soția mea, Charlotte – Filitti – Postolache, lucrăm la traducerea primului roman englez „Moartea regelui Arthur” – de Thomas Malory (apărut în 1530), 4 volume, la „Biblioteca pentru toți”.

Lucrez la o carte de amintiri și portrete literare: „Dragii mei contemporani” – din care circa 20 de bucați au fost citite la radio în anii trecuți la emisiunea „Prietenii mei, scriitorii”.

Refac un roman aproape autobiografic – cu foarte multe pagini cu aspecte și oameni din Focșani – portrete de profesori și elevi.

Am în faza de dactilografiere un volum de proză (schite și nuvele) cu subiecte diverse, de la schiță umoristică până la nuvelă cu caracter de parapsihologie.

Adun material pentru o culegere de balade din care am publicat câte două-trei în fiecare volum.

Am în manuscris un volum de poeme de război, „Cazemata cu îngeri”, din care am introdus câteva în „Grădina de cactuși”, și în „Oratii”.

Tot în manuscris am și un volum de epigrame „Anofeli”.

Mulțumim poetului pentru amabilitatea cu care a primit ideea discuției... de la distanță. Sperăm că aceasta va însemna începutul unei colaborări de lungă durată cu revista liceului nostru.

*Interviu realizat de prof Ion Leu și publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1973, nr. 7-8-9 (paginile 130-131)*

Acasă la George Călinescu

interviu cu Alice Vera Călinescu

Focșani, 15 aprilie 1975. Convorbire telefonică interurbană:

Prof. Petrache Dima: Casa Călinescu?

Doamna Alice Vera Călinescu: Da.

Prof. Petrache Dima: Colaboratorii „Revistei noastre” și membrii cercului școlar de bibliografie de pe lângă Liceul Unirea din Focșani, vă roagă să-i primiți. E un vechi vis...

Doamna Alice Vera Călinescu: Vă aștept cu plăcere. Când veniți?

Prof. Petrache Dima: Peste 4 zile. Astăzi, vă expediem întrebările pentru interviu.

București, 19 aprilie 1975. Ploaia încă n-a stat. Vizita e sub semnul întrebării. Urmărim cu îngrijorare norii care se rostogolesc fără încetare. Spre ora 10, picăturile se răresc. Vremea se răzbună. Plecăm. Microbuzul străbate Capitala. Direcția: str. Vlădescu. Intrăm pe linia tramvaiului 5.

La nr. 39, e un zid roșu, ne informează tovarășul Flaviu Sabău, cercetător la Muzeul literaturii române și prieten al Revistei noastre. Acolo-i casa lui G. Călinescu.

În zid, ici-acolo, bolovani de râu, în culoarea lor naturală, pe un fond roșu, originalitatea fanteziei călinesciene începe, așadar, chiar din stradă. În curte, în dreapta și stânga porții, sunt două odăi mici, cu ușile și ferestrele ogivale, expresie a stilului gotic, asimilat creator la proporțiile modeste ale ansamblului arhitectonic dominat de vilă. Bazinul din beton, din mijlocul grădinii, e străjuit de mai multe statuete din care câteva asiatice ne introduc în atmosfera dramei „Sun”. Careul este închis de o clădire mai veche, încadrată, prin refacere, în planul general. Și aici, ușa în agivă. Deasupra ei, o pictură pe sticlă, având ca personaj un călăreț chinez.

Gazdă bună, doamna Călinescu ne așteaptă la intrare.

- Bine ați venit!

Îi mulțumim călduros, dar ezităm să trecem pragul.

- A plouat...

- Nu se întâmplă nimic. Vom face curat.

Cu pioșenie, pășim în casa de unde au pornit în lume comori spirituale unice. Ce simțim? Vorbele se zvârcolesc neputincioase. Camera de lucru e așa cum a lăsat-o Călinescu: doi pereți acoperiți de cărți, de jos și până sus; într-un colț - biroul pe care se odihnesc ustensilele de scris, iar între ele un mulaj: mâna scriitorului, scaune și fotolii îmbrăcate în mătase aurie, tablouri și fotografii mai mult sau mai puțin cunoscute de marele public. În a doua cameră: tapiserii, portrete, vioara, armonica, banchete, scrinul care dă titlul celebrului roman.

- În aceste încăperi aveau loc spectacole date de soțul meu cu cercetătorii de la Institutul de Istorie literară. Acum, să vă arăt vila.

În hol, alte obiecte evocatoare: ceasuri, lampadare pictate, iar în camera de alături - o impresionantă colecție de farfurii policrome. Pe o scăriță de lemn, ajungem la etaj. Aici, e dormitorul care adăposteste, printre altele, o colecție de păpuși adunate de pe diferite meridiane ale pământului. Răsfoim în voie trei albume: într-o imagine - Călinescu copil, în altele - scriitorul cuprins de fiorul creației. Pelicula l-a imortalizat pe neobositul pelerin, dar și pe inflăcăratul orator la Academie sau în fața studenților.

Doamna Alice Vera Călinescu: Reproduceți ceea ce doriți!

Prof. Petrache Dima: Vă mulțumim, doamnă. Am dori să vedem și câteva manuscrise.

Doamna Alice Vera Călinescu: De-acord.

Peste câteva clipe, apare cu un dosar voluminos. În el, surpriza surprizelor: "Istoria literaturii române de la origini până în prezent, cu adnotările marginale pentru ediția a doua.

Doamna Alice Vera Călinescu: La această nouă ediție a lucrat și la spital, până în ultimele clipe ale vieții.

Cu aprobarea doamnei Călinescu, fotografiem pagini din capitolele Junimea, Mihai Eminescu și I. L. Caragiale.

Doamna Alice Vera Călinescu: Pofțiți plicul cu răspunsurile la întrebările dv.

Îl deschidem.

- *Înainte de cel de-al doilea război mondial arhitectul Ioanide își construiește o casă. Regretatul G. Călinescu se referă cumva la cea în care ne aflăm?*

- Pe G. Călinescu l-a preocupat, de multă vreme arhitectura. Mi-aduc aminte când scria, încă din 1932, cronicile sale despre orașele noastre, visând o capitală cu pietre largi și case, ale căror ziduri să se potrivească atât cu lumina soarelui de la noi, cât și cu sufletele oamenilor care ar fi locuit în ea, deci, orașe impunaătoare prin monumente și deschise spre frumusețea vieții. Arta construcției a deprins-o un tânăr, care fiind trimis cu o bursă la Roma, una din preocupări a fost cercetarea compoziției de pe zidurile vechi, cât și grosimea cărămizilor, tăria pietrelor. Vă explicați, prin urmare, de ce toate acestea nu au putut să lase urme în ce a scris de atunci și de ce și-a ales ca personaj pe Ioanide.

Și acum să revin la întrebarea dumneavoastră, răspunzându-vă că, în timp ce scria romanul **Scrinul negru** participa și la renovarea casei moștenite de la părinții mei. Casa se transforma după proiectele soțului meu. El a desenat planurile, lui i se datorează scara interioară, gândirea până la cel mai neînsemnat amănunt. Tavanul de lemn lăcuit, odaia de dormit, avea semnificația unei corăbii răsturnate. Bârnelor vopsite în roșu pompeian de la bibliotecă, îi evocau lumina Italiei, pe care o dorea răsfrântă pe cărți, pe tablouri. Era un mod al său de a-și crea atmosferă. Bazinul din curte la scară redusă, amintește de paginile din, **Scrinul negru**, numai că, în roman, dimensiunile sunt altele. Cele o sută de jeturi de apă, admirate de oaspeții lui Ioanide, erau în realitate câteva fire de apă, căpătate în țevi și care, lăsate în voie, umpleau curtea cu susur odihnitor

- *În romanele sale, G. Călinescu aduce în prim plan eroi excepționali: Jim Marinescu (**Cartea nunții**), Felix Șimă (**Enigma Otiliei**), arhitectul Ioanide (**Bietul Ioanide** și **Scrinul negru**). În fiecare dintre aceștia, autorul se recunoaște, mai mult sau mai puțin. În structura cărui personaj credeți că există mai multe elemente autobiografice?*

- Mi-e foarte greu să accept termenul de eroi excepționali. Poate ați fi de acord cu mine, dacă i-am privi ca pe niște ființe dotate mai mult decât altele cu sensibilitate și spirit constructiv, mereu în căutarea noului, dar bucurându-se de o solidă formație tradițională, trăind frământările și problemele contemporanilor lor. În privița asemănării lui G. Călinescu, așa cum mă îndemnați dumneavoastră să reflectez, cu fiecare dintre acești eroi excepționali, eu sunt tentată să răspund citându-vă un paragraf din **Esența realismului**, cronică publicată în **Contemporanul** din 1960, pe la începutul anului.

G. Călinescu medita atunci pe marginea romanului **Enigma Otiliei**. Afirmatiile se potrivesc, însă și celorlalte romane ale sale. El explica ce este

romanul-cheie și motiva de ce nu este de acord cu acest mod de interpretare a posibilelor asemănări ale personajelor unei opere de artă cu eventualele modele din realitate. Deschideți din curiozitate volumul **Cronicle optimismului** la pagina 303. „*În privința acestui roman, scrie G. Călinescu, am auzit vorbindu-se de cheie, care, bineînțeles, nu există în nici una dintre scrierile mele, pentru că o operă de artă, meritând acest nume, nu se face relatând documentele și schimbând nume proprii.*” Eu nu sunt în stare să vă dau o explicație mai bună, sau dacă vreți, G. Călinescu se află peste tot în opera sa, nici un personaj nu-i copiază întru totul gesturile, acțiunile, fiecare având existența lui proprie, independentă de a creatorului. Altfel, n-ar avea viață și ar fi doar parțial inexpressiv.

- *Ca și Camil Petrescu, G. Călinescu a vorbit foarte puțin despre copilăria sa. În ultimul timp au apărut unele informații în **Almanahul literar** în 1975. Ne-ați putea prezenta, pe scurt, familia și primii ani ai vieții sale?*

- Am cunoscut familia care l-a adoptat. Pe mătușile bătrâne mi le-a descoperit chiar el, înainte de a ne căsători, punându-mă în fața lor și silindu-mă să le judec eu, ca să-mi fac o părere. Eu m-am atașat imediat de mama lui, care a rămas tot timpul în prejma noastră. Fotografia ei în costum național a apărut într-un număr al revistei **Secolul XX** cu câțiva ani înainte. O altă fotografie de familie, publicată și ea, îl arată pe G. Călinescu mic, pe la vreo 5 ani, îmbrăcat în rochie de fetiță și cu zulufi. Ochii sfredelitori și ușor încruntați îl amintesc pe G. Călinescu tuturor vârstelor. Copilăria a petrecut-o la București, Iași, Botoșani, însoțindu-și familia. O amintire de demult, pe care mi-a povestit-o, era legată de o păpușă, la care se uita lung ori de câte ori trecea prin fața vitrinei unde o văzuse. Când, după o vreme persoana care îl însoțea zilnic pe drumul care trecea pe lângă vitrină i-a promis ca îi va lua jucăria dorită, băietelul, cu multă personalitate, a refuzat darul contrariat că cineva a putut să îi citească în adâncul sufletului. Mai târziu, când a avut el posibilitate, și-a umplut casa de păpuși. Eu i-am preluat această mică bucurie și am reușit să fac o colecție din păpuși îmbrăcate cu costumele specifice diferitelor regiuni din țară și din alte țări pe unde am călătorit. Ceea ce mai știu despre copilăria soțului meu sunt amănunte specifice vârstei: transformare ghiozdanului în săniuță la Iași, inventarea diferitelor aparate tehnice, dintre care cel mai năstrușnic a fost aparatul de îmbrăcat hainele deodată, care s-a năruit la prima punere în practică; bucuria primilor bani câștigați, pe la 11-12 ani, când cânta într-un cor bisericesc. Copilăria și-a păstrat-o în suflet și în anii târzii, când devenise o personalitate, se bucura de exemplu când descoperea cum cânta cucul din ceasul vilei Academiei, de la Sinaia, pe care l-a împuns de atâtea ori cu degetul, să-i repete cântecul și ieșirea grăbită pe porțița minusculă, până ce a stricat mașinăria. Din plăcerea jocului au rezultat scenetele interpretate de cercetătorii Institutului de istorie literară și folclor, la care se adaugă și o notă educativă.

- *Cine cercetează activitatea lui G. Călinescu rămâne impresionat de forța cu care a cuprins toate ramurile literaturii. Zilnic, cum își împărțea timpul?*

- Dacă stau să mă gândesc bine, soțul meu lucra mereu. L-am văzut odată privind în tăcere o frunză căzută pe pervazul ferestrei, într-o farfurie. Nu după multe vreme, sentimentele lui de atunci le-am descoperit scrise pe o pagină a **Cronicilor optimismului**. Dacă se întâmpla să cânte la vioară, momentul nu echivala cu un răgaz intelectual. Interpreta ceva anume care să vină în întâmpinarea gândurilor sale. Ascultând muzică, destinderea lui însemna de fapt concentrare asupra unei idei ca să realizeze cadența unor versuri, de exemplu, punea la picup un disc, repetând de mai multe ori un fragment anume. Concediul la mare, însemna observare, meditare și bineînțeles așternerea gândurilor pe hârtie. G. Călinescu nu înțelegea ce înseamnă odihna, care s-ar confunda cu pierdea de timp. A scris el, odată, despre toate astea, pornind de la o întrebare care i s-a pus în tinerețe: “*Tot mai înveți, maică?!?*”

Dacă țineți, totuși, să-i aflați programul, vă previn că erau foarte strict respectate orele de lucru efectiv și orele de masă. Se scula devreme, citea, consulta cărți și documente, scria până la 12. După-amiaza era rezervată celuilalt gen de activitate, relatat mai sus. Când scria, însă, o carte nu mai avea hotare de timp. Era și deosebit de punctual. Se știa, în redacția **Contemporanului** de exemplu, că tableta lui săptămânală era gata luna dimineța, când se și trimitea, după textul care apărea abia vinerea. Nu s-a întâmplat, nici când era în spital ca să se fi modificat ceva în acest obicei deprins de ani de zile.

Forța de lucru o dovedește **Istoria literaturii**. Aducea acasă cărțile de la bibliotecă; le trimitea îndărăt, ca să ia altele; întotdeauna multe la număr; nicidecum nu a folosit izvoare de informație la mâna a doua. Pentru o conferință Eminescu, ultima de fapt, a recitat toată opera poetului, ca să scrie un alt text. Deși foarte bolnav, nu și-a permis să apară în fața auditoriului cu lucrurile deja știute. Forța și vigoarea muncii sale sunt dovedite de întreaga sa operă (fie științifică, fie beletristică), activitatea în Institutul de Cercetări al Academiei, ca director, unde a organizat o adevărată școală de istorie literară și a desfășurat o bogată activitate social-politică. Deputatul G. Călinescu era cunoscut în circumscripția sa, pentru interesul cu care se apropia de oameni.

- *Moștenirea literară călinesciană este uriașă. În ce stadiu se află valorificarea ei?*

- Soțul meu a publicat tot ce a scris. Înțeleg prin asta că nu a păstrat nimic pentru sertar, cum se obișnuiește să se spună. Urmărea îndeaproape etapele tipării, iar corecturile pe spalt le făcea cu o conștiinciozitate deosebită. Nu a renunțat nici când era bolnav să-și îndeplinească îndatoririle. Pentru

Cartea nunții, în ediția **Opere** a făcut tot el corecturile, fiind în spital, puțin timp înaintea datei de 12 martie 1965.

Scrierile sale s-au bucurat de reeditări, atât în timpul vieții, cât și în anii din urmă, articolele răspândite prin ziare și reviste, au fost culese cu sârguință de cercetători și publicate în diferite volume. Mă bucură când văd cât de viu a rămas în conștiința oamenilor, dacă numele său este pomenit mereu. Nu există discuție literară în care să nu fie citat. Îmi dau seama, cu mândrie, că ideile soțului meu acționează ca un ferment.

În afară de volumele dispartate, romanele, poezia, teatrul, scrierile de știință literară au fost editate la editura Minerva. S-a ajuns, până în prezent la volumul al XIV-lea din **Opere**. Aflu, de asemenea, cu plăcere, de traducerea în limbi străine. Nu s-a făcut prea mult în direcția asta, dar când este solicitată opera sa peste

hotare, nu pot să nu fiu emoționată. Pentru mine, afectiv, toate acestea înseamnă înfrângerea morții.

- *Cititorii așteaptă cu nerăbdare ediția a doua a monumentalei Istorie a literaturii române de la origini până în prezent. Vă rugăm să ne spuneți dacă s-a întreprins ceva până acum în această direcție.*

- În privința **Istoriei literaturii** cred că editurile sunt cele mai în măsură să vă dea răspunsul cuvenit. Eu am făcut tot ce mi-a stat în putere să fac, adică am pus la dispoziție ediția pe care G. Călinescu a făcut completările și modificările, cu mâna lui, am dactilografiat, am strâns laolaltă tot ceea ce a scris în legătură cu scriitorii români, ca material informativ și de referință ulterioară, dacă ar fi fost scrise.

Acum aștept să văd ce hotărâri se vor mai lua. Întrebarea dumneavoastră este repetată de oricine vine aici, a fost pusă în presă și dezbătută de mai multe ori.

Vizita se încheie. Ne continuăm drumul la cimitirul Bellu, pentru a pune o floare pe mormântul scriitorului.

Interviu realizat de prof Petrance Dima și publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1975, nr. 25-26-27 (paginile 381-382 și 401-404)

„...nu cred că Marin Preda a avut vocația singurătății.”

*Interviu în exclusivitate cu ALEXANDRU PREDA (n. 1926),
fratele mai mic al prozatorului Marin Preda.*

- Stimate domnule Alexandru Preda, am privilegiul de a vă fi cunoscut cu mulți ani în urmă (1968), când, la Bacău fiind, veneam în vizită la Sorin și Marin, cei doi fii ai dumneavoastră. Țin minte că undeva, pe bibliotecă, se afla o fotografie mărită a aceluia care era numit Tudor Călărășu și care va intra monumental în literatura română sub numele de Ilie Moromete. Atâtia ani m-am sfiit să vă întreb despre părintele și fratele dumneavoastră. O fac acum. În interviul cu Ilinca (1994) reiese că a existat și există o familie Moromete în Siliștea-Gumești, care n-are nici o legătură cu personajul din carte, în afara numelui. De ce credeți că a preferat acest nume?

- Într-adevăr, în comuna Siliștea-Gumești a existat, de când mă știu, și există și acum, nu una, ci mai multe familii „Moromete”. Gospodăriile lor sunt situate pe o uliță la distanța de 500-600 metri lateral de „Poiana lui locan”, numită „Ulița Morometilor”. De ce a preferat scriitorul Marin Preda acest nume și nu altul, ca de pildă: „Popeștii”, „Dumitreștii” etc., este limpede: i-a plăcut. I-a plăcut, în primul rând, pentru că era de acolo din comună (nu împrumutat de la ruși, cum tendențios sugera Eugen Barbu într-un interviu publicat tot în revista dumneavoastră cu mulți ani în urmă); apoi, pentru că are o anumită sonoritate și atrage atenția cititorului.

- Se știe că orice scriitor nu-și alege titlul cărților sau numele personajelor la întâmplare. Ele trebuie să se integreze și să sugereze, din acest punct de vedere, ideile creatorului. Scriitorul Marin Preda spune el însuși în „Viața ca o pradă” că a început să scrie „Moromeții” cu un alt titlu: „Ilie Moromete”. Se vede că nu i-a plăcut să concentreze acțiunea cărții sale într-un singur personaj (deși acesta avea să devină eroul principal al cărții), ci asupra întregii comunități sătești reprezentată de un clan: „Moromeții”.

- Așa cred eu. Dar, pe această temă, un eseist talentat poate scrie el însuși o carte. În 1940 Marin Preda părăsește satul definitiv prin plecarea la

București. Cum am spune noi astăzi, își împlinește Destinul. Credeți că a avut conștiința vocației sale? A trăit cu adevărat nonsalanta aceluia care nu se îndoiește de victorie, așa cum apare Ștefan al lui Parizianu din „Delirul”? Sau a avut și momente de cumpănă? Tinerii noștri cititori ar fi interesați dacă ne-ați putea oferi amănunte despre această etapă formativă.

- Da, în toamna anului 1940 Marin Preda a plecat la Școala Normală din București, fiind transferat de la Școala Normală din Cristuru Secuiesc, după ocuparea Transilvaniei de Nord de către Ungaria, dar nu a părăsit satul „definitiv”, cum spui dumneata. Dacă îmi aduc bine aminte, nu a mai venit acasă până în anul 1945 când a terminat serviciul militar (încorporat în 1943), slăbit și bolnav. În anii care au urmat a venit mai des acasă, câte 1-2 zile, până la sfârșitul vieții sale. Ironia sortii a făcut că ultima lui venire în sat să fie în campania electorală (1980) când a fost ales – fără ca el să dorească asta - deputat în M.A.N., adică cu puțin de trei luni înainte de moartea lui.

- Sunt convins că a avut conștiința vocației sale de scriitor încă din adolescență. Era elev în clasa a V-a, a VI-a primară, adică avea 13-14 ani, când a început să citească literatura multă și de calitate, fără să fie îndemnat să facă asta, în condițiile de învățământ existente în mediul rural acum 60 de ani. Inteligența și talentul său înnăscut l-au făcut să scrie mici povestiri care erau apreciate de către învățătorii și de către profesorii de la școlile normale unde a învățat. A citit primele lui schițe la cenaclul literar al Școlii Normale din Cristuru Secuiesc, fiind foarte bine primite. Încă din 1940 a scris primul său roman „Fereastră” (l-am citit, copil fiind), adică la vârsta de 18 ani.

În anii 1941-1942 a cunoscut tinerii scriitori bucureșteni, Geo Dumitrescu și alții, și a pătruns, ca să zic așa, de foarte tânăr în lumea literaturii. Nu avea 20 de ani când i s-au publicat primele schițe în paginile literare ale unor ziare de epocă. A scris și când a fost militar (1943-1945) și, după cum mi-a povestit, a ținut un jurnal unde a consemnat lucruri puțin măgulitoare despre viața cazonă și despre șefii săi militari. Jurnalul a fost găsit de un ofițer și a avut mari neazuri din această cauză (era să fie trimis în judecată la Curtea Martială). Desigur, nu a avut și nici nu putea avea nonsalanta – cum zici dumneata, Mircea Dinutz – celui care nu se îndoiește de victorie. El nu a fost în competiție cu nimeni, doar cu el însuși. Pot afirma că a crezut tot timpul în steaua lui, chiar și atunci când a trecut prin momente grele - și n-au fost putine - , dar și în ceea ce privește actul de creație, când a fost virulent atacat de critica proletcultistă de la sfârșitul deceniului cinci (1949-1950). Tinerilor cititori ai revistei dumneavoastră le recomand să citească cu atenție, cu ochii deschiși, cum s-ar zice, „Viața ca o pradă”, ca să înțeleagă cum a parcurs fratele meu, Marin Preda, drumul în literatura romană de la debut până la consacrare.

- Bănuiesc că l-ați contactat în perioada în care a scris „Moromeții” și imediat după aceea. Din cartea apărută recent în devoțiunea lui Eugen Simion, „Marin Preda. Scrisori către Aurora. Eugen Simion – Aurora Cornu. Convorbiri despre Marin Preda” (Ed. „Albatros”, B., 1998) se înțelege că prozatorul a reluat manuscrisul la sugestia și insistențele soției sale. Mărturia, venind din partea unei scriitoare, e suspectă. Chiar adevărate fiind faptele relatate, m-am întrebat dacă interpretarea lor nu constituie o exagerare. Vă întreb – a fost hotărâtoare această intervenție? Cu alte cuvinte, considerați că romanul n-ar fi apărut în afara acestui context?

- Nu, nu l-a contactat în perioada când a scris „Moromeții”. Eram militar și ne-am văzut rar în perioada când a scris prima versiune a romanului, iar apariția lui în 1955 a fost o surpriză și pentru mine. De fapt, pe atunci nu prea am avut prilejul să discut cu el despre ce scrie sau să citesc ce scrie înainte de a vedea lumina tiparului. Mai târziu, am avut satisfacția ca unele cărți: „Risipitorii”, „Marele singuratic”, „Viața ca o pradă” etc. să le scrie în manuscris și să-mi spun părerea, ca unul dintre primii săi cititori.

- Prima versiune a romanului „Moromeții” a stat în sertar cinci ani. Când ideile lui s-au limpezit și a știut cum să scrie și mai ales despre ce să scrie, în câteva luni a rescris cartea, a publicat-o și a avut succesul și ecoul bine cunoscut în lumea literară, dar și în rândul cititorilor. A fost reeditată de mai multe ori în tiraje substanțiale. Este adevărat, soția lui, poeta Aurora Cornu, a găsit manuscrisul în sertar, l-a citit, a fost entuziasmată și i-a spus lui Marin că rău face nepublicând cartea. Păreră soției sale a fost un imbold, a grăbit, dar nu a determinat neapărat rescrierea cărții. Cu siguranță, romanul ar fi apărut, dar, probabil, ceva mai târziu.

- După „Întâlnirea din Pământuri” (1948) și, mai ales după „Moromeții” (1955) Marin Preda a cunoscut un succes de proporții, așa cum de puține ori s-a întâmplat în literatura noastră. A rezistat acesta succesului?! Vă întreb acest lucru pentru că au existat și există critici care – direct sau insinuat – au privit literatura acestuia ca urmând o curba descendentă. În dimensiunea umană, M. Preda se raporta la succesul imediat sau la judecata posterității?

- Așa este, în cariera lui de scriitor a cunoscut succese mari, dar niciodată nu s-a lăsat copleșit de acestea și nici nu a ieșit din modul lui de viață obișnuit. Succesele bucură pe orice le obține, dar în mod cert lui Marin i-au luat mințile. Autoritatea obținută ca scriitor a pus-o în slujba breșlei scriitoricești. El a devenit, mai ales în anii '80, un scut real al scriitorimii prin însăși existența sa. Ca director al editurii „Cartea Românească” a acordat aceeași atenție scriitorilor consacrați cât și debutanților. Moartea lui a fost o pierdere ireparabilă pentru Uniunea Scriitorilor, a cărei activitate a fost ulterior serios prejudiciată de autoritățile comuniste care doreau să și-o subordoneze cât mai mult.

- Este treaba criticii literare să judece și să valorizeze opera unui scriitor. Nenorocirea este că nu toți criticii o fac cu onestitate. Faptul că unii dintre aceștia s-au aflat în contact direct cu Marin Preda le afectează comportamentul critic. Ei nu pot pierde prilejul, acum când el nu se mai poate apăra, de a-i pune în cârcă toate păcatele lumii, de a-i plăti unele polițe. Au ei acum prilejul să facă o nouă „ordine” valorică a scriitorilor români. De, oameni suntem!!

- Eu, fără să fiu specialist în probleme de literatură, dar în calitate de cititor onest, pot spune că au fost și sunt scriitori care au scris o singură carte bună, o capodoperă, cu care au intrat în istoria literaturii, după care creația lor a urmat o curbă descendentă, iar alții care au scris mai multe capodopere cu o traiectorie complicată, formată din sușuri și coborâșuri alternative. Cred că Marin Preda se încadrează în această a doua categorie. Opera sa a intrat în Istoria literaturii române și acolo va rămâne, oricât ar dori oportuniștii de azi să-l scoată. Cred că Marin Preda a considerat succesul literar imediat ca o recunoaștere a valorii creației sale, dar în mod cert, el a avut în vedere posteritatea, a dorit să rămână ca scriitor în conștiința urmașilor, așa cum trebuie să gândească orice creator autentic. Succesul de moment nu poate fi un scop în sine.

- Știu că sunteți ceea ce fiul dumneavoastră, Sorin, numește cu multă dreptate „un cititor de încredere”. Citiți cu discernământ, aveți fler la valoare, urmăriți cu atenție fenomenul literar și pot depune, oricând, mărturie în acest sens. Ce părere aveți despre valul de contestații la adresa a lui Marin Preda? V-ați așteptat la o asemenea reacție după 1989?

- „Val de contestații”? E o exagerare. Acestea, câte au fost, nu sunt decât un produs derizoriu al unor minți bolnave a câtorva detractori îndârjiți ai operei prediene, dar care nu pot pune în cumpănă valoarea și locul său în istoria literaturii române. Nu am citit aproape nimic din ce s-a scris defăimător în ultimii ani, mai mult despre omul decât despre opera lui, de către așa-zisii critici literari. Când o face câte unul, o face lamentabil, ca de exemplu, Alex Ștefănescu, în două numere de „României literare” din iulie 1998, unde străduiește să-l transforme pe Marin Preda dintr-un scriitor realist într-unul

dedicat trup și suflet realismului socialist. Stupefiant punct de vedere! „Critical” susține stupid că și în „Moromeții” (deși admite că e o capodoperă) sunt infiltrații de realism socialist, exemplificând prin prezența în carte a „odiosului chiabur” Tudor Bălosu. El uită că astfel de țărâni bogați au fost peste tot în lumea rurală înainte de cel de-al doilea război mondial și după. Și în romanul „Ion” al lui Liviu Rebreanu există un astfel de țăran bogat, Vasile Baci, și nu susține nimeni că autorul practică realismul socialist!!! Îl voi mai citi pe Alex. Ștefănescu atunci când va dovedi, spre exemplu, că a citit cu adevărat măcar volumul II al „Moromeților”, care este cea mai puternică acuză la adresa colectivizării socialiste și distrugerii progresive a lumii satului.

- În rest, nu trebuie să mă preocup eu de felul cum profesează criticii literari. Nu am competența de a judeca cât de corect este un punct de vedere sau altul asupra operei prediene, cu condiția să fie argumentat. Este treaba profesioniștilor. Dar când unul sau altul emite nerozii, cum este cea de mai sus, nerozia se vede de la o poștă și poate fi observată de oricine. Ceea ce am făcut și eu. De altfel, Alex. Ștefănescu a primit o replică tăioasă, dar corectă, de la colegi de breaslă importanți: Dumitru Micu, Zigu Ornea, Mircea Nedelciu, Alexandru Paleologu, G. Dimisianu, care îi desființează aberațiile. Nici nu era greu.

- La 5 august 1997 ne-am întâlnit – și mi-a făcut o mare plăcere – la Festivalul „Marin Preda” organizat de Consiliul Culturii al județului Teleorman. Vă semnalez un fapt care n-ar fi trebuit să mă mire, dar care - totuși – m-a pus pe gânduri. Ajunși în Siliștea-Gumești cu două autocare, pentru un pelerinaj și o dezbatere la școală unde a învățat marele prozator, am fost întâmpinați (cred că, mai degrabă, se aflau întâmplător sau veniseră din curiozitate) de o mână de silișteni. În mod sigur, oaspeții erau mai numeroși decât localnicii. Indiferență, ostilitate? Cum vă explicați asemenea comportament la 17 ani după moartea lui Marin Preda, fiul lui Tudor Călărașu din Siliștea-Gumești?

- Observația dumitale, domnule Mircea Dinutz, este corectă și nimic nu trebuie să vă mire. Lipsa de interes a siliștenilor fără de consăteanul lor este mult mai veche și are rădăcini adânci. Ea datează din perioada imediat următoare apariției volumelor „Desfășurarea” și „Moromeții”, cărți în care unii dintre săteni și-au găsit numele lor date unor personaje. Ei nu au înțeles atunci și nici mai târziu că numele lor au fost doar date unor personaje literare și că aceasta este singura asemănare.

- O asemenea situație conflictuală s-a acutizat pe măsură ce Marin devenea mai cunoscut. Este o credință țărănească: dacă unul de-al lor ajunge mare, trebuie neapărat să-i ajute să iasă din sărăcie. N-a fost cazul cu Marin. N-a ocupat demnități în stat ca să-și poată ajuta consătenii. El a fost un slujitor al scrisului și atât.

- Ca să fiu scurt, consătenii noștri n-au înțeles nici acum că fiul țăranului Tudor Călărașu a dat strălucire, prin opera sa, comunei Siliștea-Gumești, a așezat-o în rândul localităților rurale de seamă ale țării și că aceasta ar trebui să fie motiv de mândrie și nu de pizmă.

- Și o ultimă întrebare: a avut Marin Preda vocația singurătății?

- Nu, nu cred că Marin Preda a avut vocația singurătății. A fost un om destul de sociabil. Este adevărat că n-a păstrat el relații amicale chiar cu toată lumea și, mai ales, cu unii scriitori, dar acesta era el și nu putea face altfel în condițiile în care a trăit.

În viața lui atât de agitată au existat momente, mai lungi sau mai scurte, când a simțit nevoia și s-a retras într-o singurătate a lui pentru a reflecta, pentru a gândi și proiecta viitoarele sale cărți.

Interviu realizat de prof. Mircea Dinutz și publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 1998, nr. 9-10 (paginile 5-9)

Marin Preda

Interviu inedit cu ILINCA BALTAC, sora scriitorului și modelul recunoscut pentru personajul Ilinca din romanul „**Moromeții**” (1920-1996)

Interviul care umează nu este unul oarecare. Nu numai pentru că este realizat de un profesionist, cu doar doi ani înainte de dispariția Ilincăi, dar mai ales pentru că se află față în față doi morometieni: nepotul și mătușa. Rezultă de aici un dialog savuros, dinamic, din care nu lipsesc marile teme și obsesii prediene: satul și țărănul, timpul necruțător, puterea amintirii. Sugerăm cititorilor noștri să urmărească spectacolul de limbaj, întorsăturile de frază, ironia care se află la ea acasă. Adică la Siliștea-Gumești.

Sorin Preda – Ilinca, aș vrea să îmi vorbești despre Marin Preda. Ilinca – de ce să-ți vorbesc eu? Ce, tu nu l-ai cunoscut? Crezi că la 74 de ani am memorie mai bună decât a ta?

S.P. – Sunt lucruri pe care nici tata nu le știe. De multe ori când îl întreb ceva despre Siliștea, mă trimite la tine. „*Întreab-o pe Ilinca*”, zice el... Uite, aș vrea să știi ce s-a întâmplat în Siliștea după apariția „Moromeților”. Tudor Călărașu a citit romanul? A zis ceva? I-a plăcut sau l-a criticat?

I. – Să știi că mulți din sat nici nu știu că Moromete e tata. Chiar dacă unii au mai citit ceva, n-au înțeles cum devine treaba cu literatura și numele personajelor. Au venit o dată de la București să facă un film și prima dată s-au dus în vale, la casa lui Moromete, crezând că ăla e totuna cu Moromete din carte.

S.P. – Am auzit multe despre această familie, Moromete. Preda povestea amuzat că unul din Moromeți îl oprise pe uliță pentru a-i cere ceva bani. Cineva mai deștept, îl sfătuisese să ceară drepturi de autor.

I. – Nu cunosc aspectul, dar știu că unul din băieții lui Moromete l-a oprit pe bărbat-meu, pe Ion Baltac, zicând: „*E dat dracului Marin Preda. A tăiat salcâmul în vârful dealului și acesta a căzut în vale, în curtea lui tata. Al dracului salcâm, era mare cât jumate de sat.*” Adevărul e că lumea nici acum nu știe ce și cum. Ia întreabă-l pe taică-tău, cine e Bălosu. O să-ți zică adevărul că e nea Mărin Mitroi. El era vecinul nostru din spatele casei. Avea pământul lângă Guica și noi. Bălosu zice că el e în carte, că fără el romanul nu ar fi avut succes. Îl întâlnesc pe prosul de Petre Bălosu și-l întreb: „*Mă, Petre, cine-i Bălosu din cartea lui Mărin?*” ... „*Cum cine-î?*” răspunde el. „*E tata mare*”. „*Ce vorbești? Era chior ca Marin Mitroi? Locuia el în spatele casei noastre? Atunci de spui că e tata mare?*” ... „*Hai dom'le – zice el – că n-avem ce discuta*”. S-a supărat adică, că mă leg de familia lui.

S.P. – Să revenim la familia Moromete. Nu era mândră că Marin Preda le imortalizase numele?

I. – Ba bine că nu. Îmi amintesc că băiatul lui, de câte ori se întorcea de la Câmpulung, oprea căruța în dreptul bibliotecii și spunea tare, să-l audă lumea: „*Mă duc să iau cartea lui tetea*”. Zicea că e cartea lui taică-său și acest amănunt trebuia cunoscut de întreg satul.

S.P. - Ce spunea Tudor Călărașu? El citise cartea?

I. – Nu prea cred, dar îl ținea la curent alde Andreescu, țiganul. Îl iubea mult pe tata și citea mult, așa țigan cum era.

S.P. – Andreescu ăsta nu era cumva băiatul lui locan?

I. – Nici vorbă. El era ginerele lui Ion Țiganu, dacă-i știi, că până la urmă s-au și certat. A trecut tata pe la poarta lui și i-a strigat: „Bă, Ilie! Bă, chirule! (chir, regionalism = domn, jupân) *Cu ce te mai ocupi?*” Nu trebuia să se supere. Așa era vorba tatii, în doi peri... Și popa Alexandru s-a supărat pentru o vorbă a tatii: „*la-o la vale, părinte, că-ți intră pleavă-n pantofi...*” Cine-i prost se supără.

S.P. – De la Marin Preda știi că Tudor Călărașu nu a fost prea încântat de cele scrise în carte. I se păreau lucruri simple, pe care le știa toată lumea. Pentru el, a fi scriitor însemna să scrii întâmplări nemaiauzite. E adevărat că îi plăceau basmele cu zâne și zmei?

I. – I-or fi plăcut, de ce să nu-i placă? Dar în sat oamenii se uitau chiordorâș la Marin. Cum o întorcea, tot rău ieșea. O dată a scris despre țărăniști și i-a pus vorbele ăstea în gura lui Cocoșilă, că ăla s-a supărat, zicând către oameni: „*Dar-ar dracu peste ochelariștii lui să dea că numai belele îmi face*”. Marin a început să râdă auzindu-l pe Cocoșilă cum se răstește nervos: „*Bine măi, Pârlitule, mă pui rău cu organele?*” „*Taci, bă! (I-a liniștit Marin), că eu n-am scris acolo să te aresteze. Am scris treburile mele literare*”.

S.P. – Pentru că veni vorba, ce politică făcea Tudor Călărașu? Unii spun că el vota cu Aristide, cu liberalii.

I. – Vezi-ți de treabă! Tata era cu țărăniștii. O fi votat și cu Aristide, nu zic că nu, că în viață e mai bine să o dai și așa și așa...

S..P. – Dar a citit „Moromeții”? Cum ți s-a părut cartea?

I. – Eu drept n-am citit. Îmi povestea soțul meu, Ion. El citea și era la curent cu toate. Cum a scris, însă, Marin nu oricine putea să o facă ca el... Îmi amintesc că o dată m-am dus la Pitești, la dentist și dentistul m-a întrebat: „*Când meditează Marin Preda volumul doi la Delirul? De cinci ori l-am citit*”. Și dai seama ce cartea e aia dacă o citești de cinci ori?

S.P. – În „Moromeții” sunt lucruri mai puțin adevărate, scoase din imaginația scriitorului? De pildă, Polina.

I. – Polina e Bujoreasca. Și Stan Cotereci e Bujoreșcu. Unii zic că Polina e Florica lui Bozdoacă, dar nu e așa.

S.P. – Cum era Marin când era mic? Citea mult, așa cum se zice?

I. – Te cred și eu că citea. Noi ne culcam și dimineța îl găsea mama cu capul pe masă și cartea alături. Tot timpul citea, scria, rupea. Scria întruna. Așa și-a stricat ochii. Dacă mergea cu oile, lua și cartea cu el. Mama însă îi ținea partea, că îl vedea mai plâpând și mai slăbit.

S.P. - Și munca în seama cui cădea?

I. – Cădea pe mine și pe soră-mea, Mița. Nilă și cu nenea erau la București, iar Gheorge era la armată. și taică-tău, Sae, muncea, dar mai puțin, că era cel mai mic dintre noi. Mama îl cocoloșea și de multe ori îi zicea: „*Sae, vezi să nu te iei după Ilinca*”. Adică să nu muncească prea mult. Să se menajeze.

S.P. – Cum era Marin Preda copil?

I. – Era cuminte și plâpând. Tăcea mai tot timpul și nu se amesteca în joaca celorlalți copii. De asta, cei din sat, care l-au cunoscut se mirau ca proștii: „*Cum dom'le? A lui Pațanghel a ajuns scriitor?*” A ajuns pentru că avea talent. Chiar el mi-a zis-o o dată „*Ilinco, dacă mi-aș vinde talentul, aș înveli toată Siliștea în bani, dar nu fac treaba asta*”. Când l-a chemat Ceaușescu și i-a zis că-i dă o vilă, premii și mașină la scară, Marin i-a răspuns că n-are nevoie. „*Dați-le scriitorilor tineri ca să-i încurajați*”, a zis Marin. „*Eu am destule*”.

S.P. – Ziceai că Marin era tăcut de felul lui. Totuși, când revenea la Siliștea cu cine îi plăcea să se întâlnească să stea de vorbă?

I. – Marin venea la Siliștea să se odihnească. Când și când, de pildă, îl primea pe Ilie a lui Matei, care era bălbâi. Bălbâiala ăluia îl făcea să râdă. Îl binedispunea. Apoi, avea niște discuții ceva mai serioase cu Cocoșilă, cu a lui Miai, cu Dumitru lui Nae, cu Iocan...

S.P. – Discuta, cum ar veni, cu personajele sale. Cât s-a mai păstrat obiceiul de a se întâlni duminica în curtea lui Iocan?

I. – Cine mai știe. Oricum, toți erau bătrâni, de o vârstă cu tata, iar cei tineri aveau alte preocupări – plecau în oraș, se angajau fie la construcții, fie la fabrică. Însă rămâneau cei proști și cei buni de muncă.

S.P. – Care-i adevărul cu numele lui Tudor Călărașu? Călărașu era de fapt, o poreclă. Tata zice că ar trebui să-l cheme Neacșu. Tudor Neacșu.

I. – Călărașu i s-a spus după ce a făcut armata la Călărași. Dar nu-l chema Neacșu, ci Ion. Numele lui era Tudor Ion. Deci pe Marin ar fi trebuit să-l cheme Marin Ion.

S.P. – Numele de Cocoșilă de unde vine?

I. – Ei, Cocoșilă era prieten cu tata...

S.P. – Nu mă du cu vorba. De unde vine porecla asta de Cocoșilă?

I. – Cine mai știe? Vine de unde vine și porecla lui tata, Pațanghel.

S.P. – Trebuie să fie o explicație. Cocoșilă vrea să spună că era cocoșat sau că era cocoș?

I. – Nici una nici alta. Ce, Pațanghel are vreo explicație?

S.P. – Ce porecle mai erau prin sat?

I. – Drept să-ți spun nu mai sunt în temă. Cam toți aveau o poreclă pe vremea aceea.

S.P. – Se mai păstrează astăzi obiceiul acesta al poreclelor?

I. – Nu prea.

S.P. – Vă mai necăjesc ziaristii ca pe vremuri? Mai sunt oamenii interesați de amintirea lui Marin Preda?

I. – Mai puțin ca altădată. Mi-aduc aminte că, venind de la sapă, mă aștepta în fața casei un pâlcc de profesori din alte județe. Voiau să le vorbesc de Marin, de Tudor Călărașu... Stai dom'le, am zis. Mi-e și mie foame, sunt ruptă de oboseală. Nu-mi arde mie de povești.

S.P. – Soția lui Gheorghe era supărată pe ziaristi, că una le zicea și alta apărea în ziar.

I. – Nu prea-i convine să fie deranjată, dar oamenii nu vin la ea, vin să vadă casa părintească...

S.P. – Trebuie să recunoști că ziaristii au făcut și măgării. Încă trăia Marin Preda, când un ziarist de la Pitești a venit să o fotografieze pe bătă (Catrina Moromete, n.n.) așa cum era îmbrăcată în hainele ei simple, ca apoi să scrie că Marin Preda nu-și îngrijește mama, că a lăsat-î de izbeliște.

I. – Așa este. Mama era o babă bătrână. Degeaba îi spuneam, ea se îmbrăca tot cum știa. Nu se gândea că o să vină cineva să o tragă în poză.

S.P. – Ilinca, fă un efort și adu-ți aminte. Cum era Tudor Călărașu? Eu mi-l aduc aminte puțin cocoșat și sprijinindu-se într-un toiag, uitându-se îndelung la mine, care aveam 4-5 ani, și zicând: „Cum, bă, tu vrei să construiești socialismul?” (1955-1956, n.n.) Eu, care eram un mucos, un neisprăvit.

I. – Tata era un om foarte liniștit. Mama era mai aprigă, dar tata era la locul lui.

S.P. – Cum arăta? Era înalt, era scund.

I. – Păi nu-l știi?

S.P. – Ce mai știi eu? Eram un copil.

I. – Așa e. Tu și frati-tău erați neastâmpărați. Vă plăcea să intrați în hambar și să vă tolăniți în gău, iar eu vă alungam, că grâul e periculos. E rece și trage la pământ dacă nu ești atent.

S.P. – Care era vorba preferată a lui Tudor Călărașu?

I. – Tata avea o vorbă a lui: „*Tu-i strădania mă-sii!*”

S.P. – Asta nu apare în carte. Ce zicea când cineva îl supăra?

I. – Cea mai mare insultă, când îl supăram, era să-mi zică: „Ești deșteaptă!” Când zicea așa era de rău. Trebuia să dispar de la locul faptei.

S.P. – Îți mai amintești când a venit Jupuitu și, vrând să ia foncirea, tu te-ai așezat cu fundul pe lada de zestre?

I. – O fi fost. Nu mai știu. Știu că îi făcea câte un serviciu lui Jupuitu, cerându-i grâul cu căruța și ăla îl mai păsuia.

S.P. – În casă nu erau discuții, fiind copii din două căsătorii?

I. – Păi ce discuții să fie! Alboaica era cu treaba ei, nu locuia cu noi, iar cu Mița ne împăcam foarte bine. Era muncitoare.

S.P. – N-au fost niciodată discuții?

I. – Pentru ce să fie?

S.P. – Pentru zestre.

I. – Păi, mama i-a dat doi galbeni Alboaicei și un galben Mitei, din salba pe care o purta la gât. Mie nu mi-a dat nimic, pe motiv că-mi pune tata. Dar tata s-a luat cu altele și nu a mai avut. Mi-a dat în schimb trei pogoane de pământ și Marin, săracul, ar fi vrut și el câțiva metri să-și facă o casă de odihnă, dar n-a mai apucat, că s-a prăpădit, după cum știi și tu.

S.P. – Cum se face că în casa părintească a rămas Gheorghe și familia lui?

I. – Păi, am ieșit de acolo și i-am lăsa lui Gheorghe, pe considerentul că ne îngropa cu cotele. Acu, iar au ieșit discuții de la pământ, că acolo unde e puțin e și multă sfadă. Cât a fost C.A.P.-ul nimeni n-a zis nimic. Acu e libertate. Libertatea să-i dai celui alt în cap.

August 1994, Siliștea Gumești

P.S.: Sunetul inconfundabil al decuplării casetofonului arată că discuția s-a terminat. Încerc un puternic sentiment de frustrare. Mi-a rămas o mulțime de întrebări nespuse, asupra altora ar fi trebuit să insist. Ilinca nu mai este. Nu mai este nici Gheorghe, care părea cel mai moromețian dintre toți, încercând să imite vorbele și ironiile bătrânului Călărașu.

O lume dispăre sub ochii noștri, sărăcindu-ne și mai mult de amintiri, de precizări necesare. Sunt perfect conștient că interviul cu Ilinca suferă de multe imperfecțiuni. Fiind ultima conversație cu ea, sper că cititorul își va domoli exigențele, încercând să deducă din vorbele Ilincăi motivele pentru care Marin Preda o prețuia atât de mult, o femeie sinceră, inteligentă, dintr-o bucată. Cu râsul său inconfundabil, scriitorul își amintea când și când de ea, zicând eliptic admirativ și vag misterios: „*Ehehei, Ilinca! Te pui cu Ilinca?*”

Iunie 1998, București

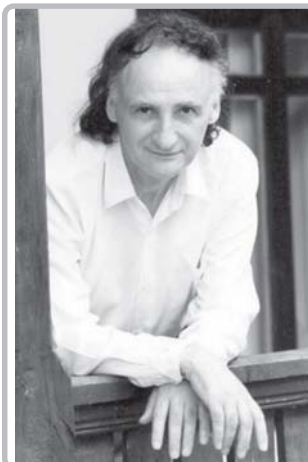
Sorin Preda

*Interviul a fost publicat în Revista Noastră,
seria a III-a, 1998, nr. 9-10 (paginile 1-4)*

Grigore Vieru

„Limba română este prima ființă, în afară de mama,
asupra căreia am deschis ochii...”

Unul dintre cei mai reprezentativi poeți ai românilor de peste Prut. S-a născut la 14 februarie 1935 în comuna Pererița, județul Edineț. Acesta scrie o poezie gravitând în jurul câtorva teme majore (mama, patria, iubita), în care formula tradiționalistă, în descendență folclorică și eminesciană se îmbină armonios cu formula expresionistă blagiană.

Un scurt fragment din acest interviu a apărut în volumul „Cu prietenie în umbra gândului”, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet, 2004. Textul publicat acum este în întregime inedit.

Interviu realizat de Ion Panait, aprilie 1989

- De ce se aude Eminescu altfel în Basarabia, stimate Grigore Vieru, mai ales după ce l-am ascultat aici, în Focșani, într-un spectacol electrizant de muzică, dans și poezie?

- Pentru că îl spun Ion și Doina Aldea Teodorovici, doi artiști pentru care spațiul unei scene e prea mic, prea puțin îndestulător cu sufletul și cântecul lor. Și pentru că Eminescu este însuși pământul și aerul Basarabiei mai ales, dimensiunea de inimă și de dor a unui popor ce își strigă în fiecare ceas tragismul împilării de atâta amar de vreme. Dacii n-ar fi fost ei, versurile mele ar fi rămas, poate, o poezie bună de recitat la serbările școlare sau la serate literare, numai că dramatismul melodiei lor conferă viza pentru eternitate ce biruie durerea și moartea.

- Vă doare cumplit limba română, am văzut asta și în antologia „Rădăcină de foc” apărută la editura Univers în 1988...

- Cum să nu mă doară, este prima ființă, în afară de mama, asupra căreia am deschis ochii, cu o infinită dragoste și înfometare. N-auzi? „Limba noastră-i o comoară/Din adâncuri dezgropată...”, dar ea se aude de pretutindeni cu o tărie și o dulceață indefinită, mai ales atunci când devii exilat în patria propriilor tale cuvinte. Să trăiești în sânul celei mai maiestuoase și sacre limbi și să n-ai voie să te sature de sunetele ei cristaline doar pentru faptul că ești înglobat unui imperiu lingvistic de care nu te leagă nici un fel de genă, nici un fel de sânge... Dar la fel de mult mă doare Țara, asta pe care-o poartă toți ai mei în pântec și în vise, în ochi și în orice întindere a zării pe unde ne este mersul, viața și întristarea. ...

- Câți dintre basarabeni simt asta?

- Nu basarabeni, ci acei ce se simt oameni și vorbesc în graiul strămoșilor și le e dor de iarba câmpului din Vrancea pe care-o văd în goana mașinii, ca de propria iarbă aflată lângă prispa casei părintești și le e milă și rușine s-o calce pentru că ea, această iarbă a Moldovei și a Țării tuturor românilor pătimește odată cu noi. În acest periplu am fost cu un ansamblu folcloric și cu minunații Ion și Doina la București, la Ateneu și la Eminescu îndumnezeirii noastre și a lui Anghel

- Si am constatat că mulți dintre copiii ăștia cu care umblu nici nu știu a ceti românește deși părinții lor sunt români - dar le-am cetit eu, până și inscripțiile peluzelor din parcuri, le-am fost interpretul dorurilor și a slovei strămoșești, pentru că degeaba ai suferința în suflet dacă nici în lacrimă nu i se vede rana. Ce fel de plângere e aia, ce fel de disidență - dacă tot se poartă expresia - dacă n-o afirmi răspicat, dacă nu se aude din amvon căutându-i propriul pământ și rosturile?

- Si care sunt patimile acestei suferințe?

- Ele sunt ca un lucefăr spre o înaltă sfințire. Patimele înseamnă, mai ales acum, limba la care nu pot aspira cu tot cuvântul poporului meu, că nu pot râde și plânge fără hotare sub oblăduirea cerului, că nu pot cânta ca o dragoste făcătoare de minuni pe acest pământ pe care soarta prea adeseori l-a preschimbât în durere. Uite, frate, eu acum am cerul întreg în față și teiul lui Eminescu și pentru că sunt în Vrancea, doina Mioriței ce-i adâncul de sânge ce-mi inundă nesfârșit sufletul și ochiul meu umed răsare în lună, dar nu mă tem de moarte deoarece regăsindu-vă, chiar moartea mea este un izvor fermecat. Numai patimile noastre rămân și ard și se aud ca o trâmbiță de argint...

- Si totuși, nu vă temeți nici de visul acesta negru că suntem și că trăim în două patrii ale inimii ce tulbura și întretaie magia cuvântului?

- Magia ne apropie, frate Ioane, pentru că sub noi și deasupra noastră înfloresc Patria negreșit și pământul matern și nu vezi că această durere despre care vorbeam este reală întrucât este sfințită în sămânță și ploaie, iar osul fratelui n-a putut fi încins de dușmani? Dar el este ca un martir iluminat și îndurerat deopotrivă de rodul pe care-l presimte în sânge și pe care n-au putut să-l împiedice ori să-l rezeze nimeni, cu atât mai puțin năpârcile. Magia aceasta ne înlănțuie și ne zidește de fiecare dată în altă mănăstire, ceva sublim ca un gând când îți vine mama în casă și ți se aurește pâinea pe masă...

- Domnule Vieru, doar scriitorii țin steagul sus „*În acest pământ românesc, vremelnic ocupat*”?

- Ei, Doamne, nu păcătui, primii și cei mai demni sunt cei ce și-au lăsat oasele în Siberia, cei ce nu s-au lepădat de limbă și credința, cei ce-au umplut cu viața temnițele staliniste numai pentru că au vrut să rămână români. Durerea ține de demnitate, ca și revolta ori exprimarea ei. Toate lucrurile sunt vrednice și de respect și de trăit abia atunci când intervine conștiința de sine a jertfei. Astfel, acceptând și dezastrul ca pe o întâmplare, te poți considera în orice clipă un om cu scaun la cap, un om socotit cum s-ar spune și prevăzător cu evenimentele, dar cu atât mai dispus să-ți supui „iluminările”, fericirea ta personală de o zi, a direcției din care bate vântul. „*Când simțul dreptății și moravurile se clatină*, zice Ernst Junger, *când frica tulbură mințile, atunci puterile oamenilor de o zi seacă.*”

- Asistăm oare, iubite Grigore Vieru, la o tragică realitate, aceea că un popor să-și scrie propriul cuvânt, cultura adică, în două limbi?

- Vor unii asta, chiar în cadrul unei discipline de partid unde sarcinile (!) nu pot fi însă transmise în limba moldovenească întrucât această limbă nu există, nu avem grafic pentru așa ceva, iar în rusește dorul nu are echivalență. Cum adică, laptele mamei se poate eticheta peste noapte și apoi atârnat de tavanul aceleiași culturi în două limbi, dintre care în una nu se aude ciocârlița și nici nu trece sângele strămoșesc? Poezia mea și a tuturor confrăților basarabeni nu se aude profund decât în cadență și suferință, în speranță și lumina de candelă a limbii latine, sub aura căreia a luat naștere limba română. Socialismul a vrut să ne comunizeze sufletele, conștiințele - asta este marea tragedie prin care trece literatura noastră, de unde cuvintele se mai aud uneori ca sunetul de clopot dogit. Să sperăm însă că bunul Dumnezeu nu va permite

așa ceva, nu va permite schisma și că acești tineri se vor cinsti de bucuriile adevărate și de aerul purificator al Țării...

- Ce reprezintă în cultura Basarabiei Ion Druță și Emil Loteanu?

- Doi mari, două personalități, le-aș spune eu, fără hotare, chiar dacă primul a ales să trăiască la Moscova. El scrie însă despre sufletul satului românesc dintre Prut și Nistru așa cum nu mulți știu să o facă, el înțelege cântecul și plânsul țăranului de aici pentru că nu se poate altfel el n-a plecat de acasă decât într-un fel de bejenie a tranziției. Poate vom găsi, într-o zi, și înțelegerea necesară pentru anumite gesturi. Cât despre fratele Emil, el este o lumină dragă a inimii noastre, o clipă fantastică de dor ce vibrează pentru oamenii de pretutindeni mereu în speranța redescoperirii bucuriei, a copilăriei și a cântecului niciodată întrerupt. Mereu un sărac și un altruist, dar mereu liber, dimensiunea sufletului său este un cosmos de frumusețe, civilizație și dragoste, iar filmele lui - opere de artă în ținuta maiestouasă mereu-contribuție în aur la cultura românească.

- Ce credeți, Grigorie Vieru, este poezia reversul nostru de suflet la universul - infern (câteodată) al civilizației?

- Poezia este sufletul de gardă al vieții, dar și cruce și destin în același timp, miraculoasa șansă a culorii în azur pe unde plutesc, deopotrivă, îngerii și flamingii. Este posibilitatea fiecărui om de a gândi auzit în limba lui mai cu seamă despre dragoste și umanitate. „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”, atunci când niciodată toamna nu fu mai frumoasă. Și Doamne, câte atâtea altele nu se nu mai pot spune! N-auzi viorile cântând pe-o zare de gând, frate?

*Interviul a fost publicat în Revista Noastră,
seria a III-a, 2006, nr. 25-26 (paginile 47-49)*

Ana Blandiana

„Istoria nu merge decât înainte”

Reporter. Suntem niște tineri cu preocupări literare. Am preluat ștabela Revistei noastre care consemnează pulsul adolescenților vrânceni, reunind cele mai nobile și gingașe gânduri și sentimente. Mulți dintre noi visăm să devenim ... scriitori de prestigiu. Credeți că lumea din jur ne da voie, ne lasă să facem asta?

Ana Blandiana: Cred, în primul rând că această întrebare nu se pune niciodată la plural. Adică cred că fiecare este în stare în măsura în care are talent, deci îmi e clar că e un domeniu în care nu exista examen de admitere. Pur și simplu toți trebuie să își urmeze destinul. Dacă întrebarea o puneți în general pentru scriitori, adică întrebați în ce măsură tinerii scriitori mai pot să existe într-o lume în care este evident în scădere interesul pentru literatură, pentru poezie în general, atunci răspunsul este mult, mult mai complicat și este de natură, aș zice, mai curând politică; adică eu cred că, în măsura în care se va vota legea sponsorizării, aceasta va da avantaje celor care, având bani, pot să investească în cultură. Mai precis, în măsura în care printr-o lege așa cum se întâmplă în alte state civilizate unde în general cultura nu este subvenționată de stat, ci este subvenționată de oamenii bogați care câștigă investind în cultură, deci, urmând acest exemplu, România poate să-și salveze cultura.

Reporter: Acești patroni spirituali, Mecena, profită și pe plan moral...

Ana Blandiana: Exact ... Te adresezi unui negustor „*d-le sunt un poet [...] vreau să public această carte*” și-l convingeți că aveți talent și merită ca această carte să fie publicată, el vă va da suma respectivă care i se va scădea lui din impozit. Lăsând la o parte faptul că el va căpăta aura unui sprijinitor al culturii care nu este de lepădat. Deci în măsura în care noua lege corectă se va vota în România, părerea mea este că răspunsul va fi „da”.

Reporter: Care este ritmul bătăii inimii unui artist, al inimii dumneavoastră, în pofida a tot ce se întâmplă actualmente în acest tulbure asfințit de mileniu. Există o sincronizare cu saeculum, spiritul timpului?

Ana Blandiana: Da, cred că da, sigur că după ce spun da, ar trebui să mă întrebați în ce ritm, adică pe ce durată și răspunsul ar fi: pe durată lungă sunt foarte optimistă, iar pe durată scurtă mult mai puțin, însa părerea mea este că - și asta am spus-o în momente mult mai grave - Istoria nu merge decît înainte, în orice caz, chiar dacă au existat momente în care părea că ea dă înapoi și, la urma-urmei, ultimii 45 de ani sunt un asemenea moment! Nu există momente în care istoria să fi stat pe loc, în acest moment, cei care vor să dea înapoi, de fapt n-au unde! Pentru că sistemul mondial comunist a dispărut, tot ce pot ei să sperie este că vor putea să o țina în loc un pic. Deci istoria este clar că se îndreaptă spre o democratizare, unire, federalizare ș.a.m.d. a Europei. E clar că se merge spre structuri din ce în ce mai libere. Desigur că s-ar putea întâmpla - eu sper că nu se va întâmpla asta. Dar s-ar putea întâmpla, să zicem, că acei care au acum puterea în România să reușească prin tot felul de șmecherii să rămână la ei puterea. Paradoxul este că, rămânând ei la putere, vor fi obligați să meargă în acest ritm. Sigur nu-i o mare fericire să știi că niște oameni care înainte cu câțiva ani au spus exact invers și acum mințind vor să rămână, dar până la urmă ceea ce contează este că istoria merge în acest sens și că noi suntem pe sensul istoriei.

Reporter: Credeți în scriitorii care luptă pe baricade, poeții Cetății?

Ana Blandiana: Eu cred că totdeauna au fost pe baricade, de altfel marele impact public al poezilor în perioada lui Ceaușescu chiar din asta venea, din faptul că poezii erau cei care reușiseră chiar în condițiile acelea și grație faptului că se exprimau metaforic, deci erau mai puțin controlabili, să păstreze ultimele fărâme de libertate pe care și ceilalți o respirau prin ei.

Reporter: Unii cred că implicația poetilor, artiștilor, în viața cotidiană alterează.

Ana Blandiana: O să vă răspund ceva. Nu cred că alterează. Sacrificiul este că avem cu toții o singură viață scurtă și asta fură din timpul care ar trebui să fie al scrisului, asta e adevărat. În acest sens, este o pierdere, dar, pe altă parte, această experiență este clar că pentru orice scriitor adevărat orice trăiește este materie primă pentru ceea ce va scrie, iar pe de altă parte, am spus mereu, eu ca scriitor cred că Istoria literaturii e mai importantă decât Istoria dar știu că Istoria literaturii nu poate exista decât în măsura în care istoria există. Trebuie ca această istorie să existe, să pornească, să înceapă să funcționeze normal, firească, iar după aceea avem dreptul să ne întoarcem, să ne închidem numai în istoria literaturii. Până atunci NU, pentru simplul motiv că în România, ca și-n celelalte țări de Est, absolvenții de „Stefan Gheorghiu”, în rest se află toți de cealaltă parte, deci normal că de partea noastră, partea democratică, să funcționeze niște neprofesioniști. E normal ca scriitorii să fie în primele rânduri pentru că sunt obișnuiți să folosească cuvintele și ideile mai mult decât inginerii, să zicem, sau ...

Reporter: E clar.

Ana Blandiana: Deci e de datoria lor; au făcut același lucru la '48, au făcut același lucru generația Junimii, sigur că de fiecare dată imediat ce a

apărut o clasa politică profesionistă, ei s-au grăbit să se retragă la propriile cărți, e normal, adică e păcat de Dumnezeu, un om pe care Dumnezeu l-a făcut să scrie cărți până în momentul în care vine altul să țină discursuri ...

Reporter. Cam cât să dureze?

Ana Blandiana: Eu doresc să dureze foarte puțin!

Reporter. Fiți, vă rog, amabilă și spuneți-ne câteva cuvinte pentru „Revista noastră”.

Ana Blandiana: Să știți că am urmărit foarte mult și citesc de foarte mulți ani „Revista noastră” și cred că este un act de eroism faptul că s-a continuat.

Au consemnat Carmen Gavrilă, Cristina Moraru și Andreea Petrescu

*Interviul a fost publicat în Revista Noastră,
seria a III-a, 1993, nr. 2-3 (pagina 10)*

Leopoldina Bălănuță

**„Obligația noastră este
să desăvârșim Jertfa”**

Reporter. Stimată doamnă Leopoldina Bălănuță, vă urăm bun venit încă o dată în Focșani, orașul dvs. natal. Vă solicităm pentru acest microinterviu, pe care mi l-ați acordat cu multă bunăvoință, acum, după memorabila interpretare a baladei “Monastirea Argeșului”. Ce înseamnă pentru dvs. a fi artist cetățean acum, după 22 decembrie 1989?

Leopoldina Bălănuță: Ca artist și numai ca artist cetățean al acestui pământ, obligația este, pentru fiecare în parte și pentru toți împreună, să desăvârșim Jertfa. Fără desăvârșirea acestei jertfe, noi în parte și noi împreună nu suntem nimic. Dacă nu facem efortul zilnic de-a desăvârși jertfa, înseamnă că nu am înțeles nimic din ce s-a petrecut în decembrie! Desăvârșirea se face, cred eu, prin efortul extraordinar, prin lucrarea extraordinară, la care suntem invitați cu disperare aproape de cei care nu mai sunt, să ne cunoaștem mai bine adevărul și istoria. Fără cunoașterea adevărului, fără cunoașterea istoriei adevărate a acestui popor, nu se întâmplă nici o minune. Minunea va fi numai atunci când vom cunoaște adevărata istorie a poporului român.

Reporter. Trebuie să vă spun că *Revista noastră*, pe care dvs. o cunoașteți foarte bine și care, fondată de marele Dimitrie Papadopol în 1912, a fost reluată după o lungă întrerupere, în 1972, va reapărea într-o nouă serie. V-aș ruga să ne mărturișiți câteva gânduri la debutul noii serii.

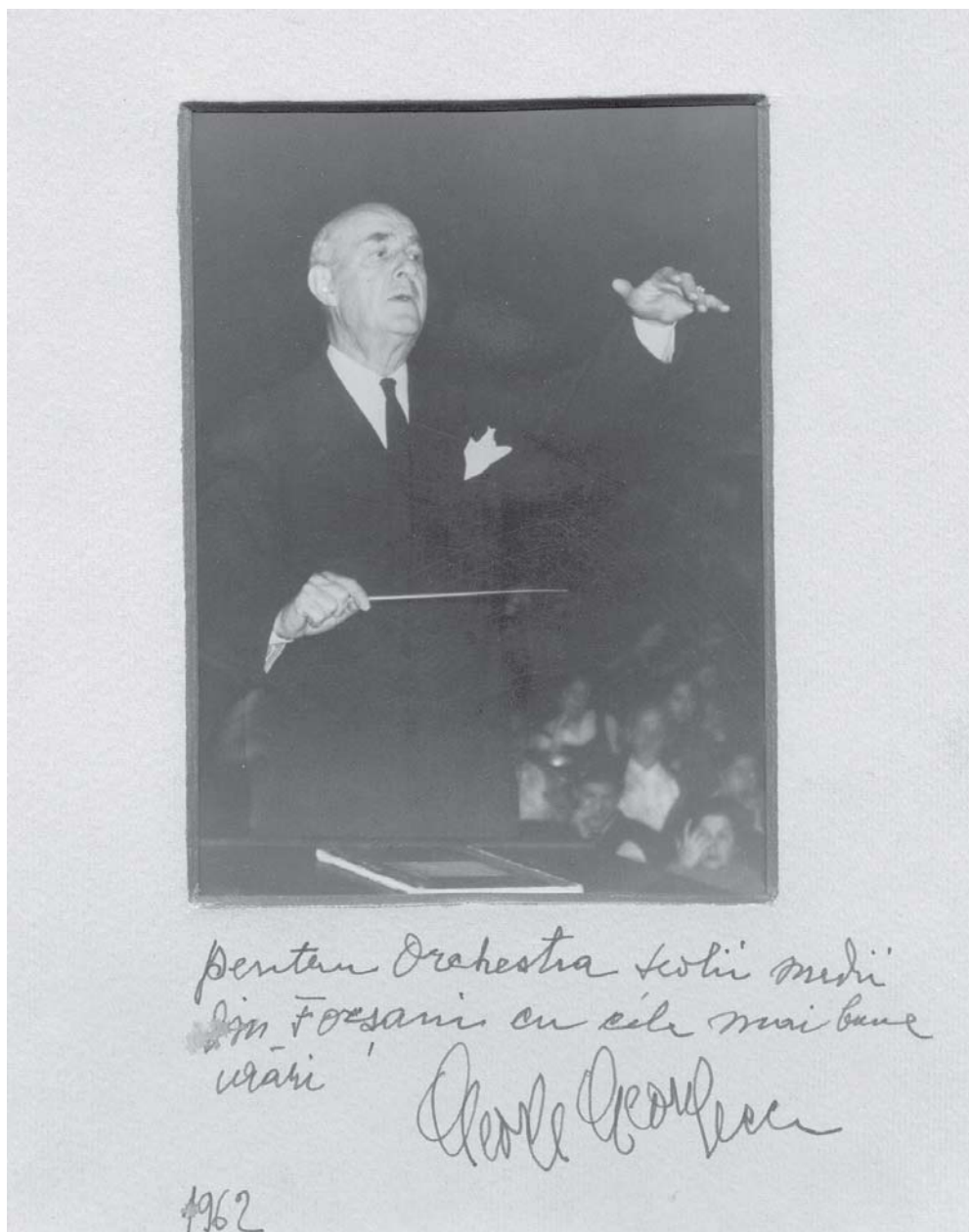
Leopoldina Bălănuță: Ea, obligatoriu, trebuie să păstreze o tradiție atât de nobilă și pe mai departe, să consemneze istoria spirituală a acestui loc. Îi doresc sănătate și ani mulți și mulțumiri tuturor aceluia care își găsesc răgazul să se aplece peste o foaie de hârtie ca să aștearnă un gând făuritor de bine, făuritor de speranță, făuritor de vis.

Reporter. Vă mulțumim și vă așteptăm cu aceeași căldură în paginile revistei noastre.

Leopoldina Bălănuță: Cu multă plăcere!

*Interviul a fost publicat în Revista Noastră,
seria a III-a, 1993, nr. 1 (pagina 5)*

GEORGE GEORGESCU
*Dirijor român, academician,
directorul Orchestrei Filarmonice din București*

Relația dintre muzică și poezie

*La 11 decembrie 1975, a avut loc în sala de lectură a bibliotecii Liceului „Unirea” întâlnirea membrilor cercului literar „I. M. Rașcu”, avându-i invitați pe compozitorul **Aurel Giroveanu**, muzicologul **George Sbârcea** și poetul **Romulus Vulpescu**.*

Prof. Petrache Dima: Dialogul de astăzi are un caracter inedit: el va urmări punctele de contact a două arte ale căror izvoare se confundă cu însăși nașterea societății umane. Este vorba de muzică și poezie. S-au ridicat și se vor ridica mereu întrebări în legătură cu relația dintre ele. Unele vă frământă, poate, și pe voi.

Adriana Pelin, anul IV A: Poezia este subordonată muzicii sau muzica este subordonată poeziei?

Aurel Giroveanu: Ambele cazuri sunt dificile fiindcă atunci când faci o muzică după text, ești puțin închistat. Dar eu prefer acest gen de lucru, pentru că am în față, dintr-o dată, imaginea, ideile care-mi impun și mie o anumită linie melodică și chiar îmi impun și acompaniamentul care să degaje întreaga atmosferă a liniei melodice.

În celălalt caz, când eu fac o melodie și vine Romulus Vulpescu să facă dânsul text care se numește și poezie, vorbește amabil, frumos, dar foarte nervos. De ce? Fiindcă este într-adevăr închistat. E greu pentru un compozitor să facă o egalitate de metrică – nu că e greu, dar nu dă roade întotdeauna o asemenea construcție melodică. Și dacă am făcut o melodie mai interesantă printr-o asimetrie, ca metrică vorbesc, a picioarelor care ar trebui puse de poetul respectiv pe muzică, sunt probleme de rebus, șah ș.a.m.d. Deci, ambele cazuri sunt cu... dureri.

Romulus Vulpescu: A compune cântec, chiar dacă nu ești compozitor - a compune cântec, poetic vorbind, tot cântec se numește textul – nu este deloc ușor. Există reguli pe care poezia curentă, cât de mare ar fi ea, nu-i obligată să le respecte, ea având alte reguli. Pe când la cântec trebuie să respecti toate regulile poeziei și încă vreo câteva pe deasupra. Adică trebuie să știi cum îți vine refrenul, ai obligația unor refrene...

Aurel Giroveanu: ...și să pregătești intrarea în refrene. Este o dramaturgie a versului, care trebuie să aibă o creștere a versului, o esență în refren, a ideii centrale a cântecului. Și când e și al doilea cuplet și acolo trebuie să ai aceeași creștere dramatică a versului.

Romulus Vulpescu: Există și o legătură, fără îndoială, între muzică și poezie...

Aurel Giroveanu: ...dacă nu există legătură nu este creație...

Romulus Vulpescu: Poezia și muzica au fost una când s-au născut.

Petrache Dima: Fenomen cunoscut sub numele de sincretism.

Romulus Vulpescu: Sigur. Această dihotomie s-a produs mult mai târziu. Primul vers a fost cântat și ritmat. În mintea compozitorului, cântecul se naște cum naște și poezia. Iată încă o dovadă că, într-adevăr, cândva s-au născut într-un singur cap. De altfel, eu cred ca toți compozitorii sunt poeți și toți poeții sunt compozitori.

Aurel Giroveanu: De multe ori îmi fac versurile și singur, dar nu iscălesc. Dacă versul nu e muzical, nu e poezie.

Romulus Vulpescu: Și nici n-o mai scriu.

Adriana Pelin: Orice poezie are o melodie a ei. Bogardo, ca să dau un exemplu, punând pe note „Izvorul nopții” de Lucian Blaga, a intuit tocmai

această melodie. Nestabilirea acestui acord duce la eșec. Așa cred eu. Vă rog să-mi explicați.

Aurel Giroveanu: Bogardo, cum spui d-ta a găsit ritmicitatea, a găsit atmosfera, mai bine-zis, muzicalitatea, dar în personalitatea lui. Eu pot să iau această poezie și alți patruzeci de compozitori la fel, și se naște altă atmosferă, dar cu o obligație: să trăiască acel vers.

Mai există și alt aspect. O poezie bună, chiar și de Eminescu, când o pui pe muzică, vine o parte tragică. Să știți, cu cât e muzica mai bună, pierde aproape jumătate din importanța poeziei. Dacă poezia este scrisă într-o formă lirică de ascultat, se păstrează integral. Dar dacă dintr-un vers foarte bun al unui poet, mai zglobiu, ca idee vorbesc, eu fac o muzică ritmată, nu mai păstrează calitatea acelei poezii, numai dacă o citești. Când o asculți cu muzica, nu-i dai nicio importanță. Din nefericire este un risc al poetilor. Nu întotdeauna compozitorii, chiar dacă melodia este foarte bună, respectă atmosfera. Din această cauză, mulți dintre ei refuză să scrie pentru muzică.

Romulus Vulpescu: Dacă-mi permiteți o comparație, adevăratul regizor bun de teatru nu este acela care concurează cu autorul, vrând să fie mai deștept decât el. Suprema abilitate, inteligență creatoare a unui regizor este să fie cât trebuie să fie adică să facă piesa așa cum a dorit-o autorul.

Aurel Giroveanu: Eu, dacă am făcut un cântec după versurile unei poezii, trebuie să fiu un regizor ilustrator, un creator al acelor versuri. Și trebuie să mai am un concurs foarte mare din partea interpretului. Prin el, poate să trăiască acea creație. Depinde de foarte mulți factori.

Romulus Vulpescu: În fiecare poezie, există o melodie latentă și virtuală. Suprema abilitate a compozitorului este să pună în libertate melodia tainică din interior. Am transpus metafora furând-o de la Rodin. Întrebat odată cum se face sculptura, el a răspuns: „E foarte simplu: iei un bloc de piatră, dai la o parte tot ce-i de prisos și ce-a rămas este sculptura”. Acesta-i compozitorul raportat la textul poetic. Crape unde trebuie silaba aceea și de acolo țâșnește cântecul ascuns.

Adriana Anghelache, anul IV A: Din jocul ce se poate realiza între cuvintele muzică și poezie, ar putea rezulta muzica poeziei sau poezia muzicii. Deseori întâlnim noțiunea de muzicalitatea poeziei. Ce sensuri implică noțiunea de poezie a muzicii?

Aurel Giroveanu: Simplu răspunzând, la posibilitățile mele, aș putea spune că dacă v-a plăcut un cântec, să zicem „În amurg” – tot sunt de față, hai să dăm în el – înseamnă că a reușit. În poezia lui, a cântecului, să te transpună într-o atmosferă care ti-a fost ție dragă, în momentul acela și ți-a rămas melodia datorită poeziei muzicale. Și muzica și textul dau frumusețe piesei.

Romulus Vulpescu: Marele public cititor nu-i totdeauna la curent cu poezia. În afară de pasionați de poezie, care pun mâna și citesc capătă pasiuni pentru poet sau pentru altul, marele public nu face asta. Mă întorc puțin la Tudor Gheorghe, pentru că, mă rog, într-un fel mă simt răspunzător de un debut și de o explozie a lui. Tudor Gheorghe, și după el mulți alții, acum fenomenul s-a generalizat și asta-i foarte bine că e așa, a început să compună această muzică, o muzică din arta care nu concurează poezia, nu o calcă, nu o dă la o parte, nu o folosește ca trambulină de lansare a muzicii lui și a interpretării lui, ci dimpotrivă, ti-o ridică, ți-o face mai accesibilă. Am asistat la scena în care 6.000 de oameni au vibrat la niște versuri din Blaga, despre care n-auziseră nimic, oameni care, după aceea, au plecat știind că există. În literatura română un mare poet numit Blaga, un mare poet numit Barbu s.a.m.d. merg mai departe, ca să vedeți că poezia nu stă în exclusivitate în rime, în ritmul declarat, am încercat practic o experiență și nu mă gândeam la recitativele

din operă, de pildă, deși și acelea au o ritmică a lor, ci am luat text de proză curată. Am încercat cu texte din cronicari să cânte Tudor: text-text, proză fără niciun fel de ritmică, aparență interioară, dar muzica a descoperit-o și a eliberat-o. Și auzind aceste texte, nimeni n-a crezut că sunt texte de proză din Neculce sau din Miron Costin. Zice: „Nu se poate!” dar așa erau. Nu era o vorbă schimbată, n-am adăugat sau n-am tăiat un cuvânt, ca să zici să intre în ritm. În proza respectivă exista ceva – mă rog, termenul e compromis – altul nu găsesc, existau niște structuri (se spunea înainte conținut). Într-adevăr, avea un conținut de idei, adică existau niște structuri. Și în momentul când există niște structuri, formele coincid imediat, din indiferent ce concept de creație ar fi. Deci dacă există niște structuri, inițial originare, atunci formele fie că vin din muzică, fie că vin din altă parte, din dans, de pildă, pe acea structură esențială și originară, ele se pot plia se pot mula foarte bine.

Aurel Giroveanu: Poți să iei un roman și, fără să schimbi nici un cuvânt să-l pui pe muzică. Iese însă un lucru plictisitor. Dar dacă însă iei acele casete scrise de Geo Bogza în „Contemporanul”, când le citești, au o muzicalitate, o poezie, o atmosferă, te copleșesc – poți să le pui, fără să schimbi nici un cuvânt, într-o muzică foarte frumoasă, într-o parte, în două, în trei părți.

Mihaela Popescu, anul I C: Să trecem la niște lucruri mai pământeste. Ce părere aveți dv. de poezia majorității cântecelor de astăzi?

Romulus Vulpesu: În momentul de față, mi se pare mie că totuși cântecul a luat-o înainte, adică e mult mai bun decât textul. Și generația matură și generația tânără a compozitorilor noștri vorbesc de-acest tip de muzică, formează un pluton foarte bun de oameni pe care se poate conta și știu să facă muzică de foarte bună calitate. Din păcate, n-au știut, n-au putut, nu s-a produs sudura asta, nu și-au găsit textierii de aceeași valoare cu ei. Adică astăzi nu există și un pluton de textieri, așa cum există plutonul de compozitori de calitate.

Aurel Giroveanu: Întotdeauna, cel mai greu – și aici e marele haz – s-a compus muzica ușoară. Mă refer la piesele de calitate. Este foarte greu din cauza genului muzicii ușoare, care îți impune ție, poetului, niște legi peste care nu poți să treci. Sunt, de exemplu, unele cuvinte pe care n-ai voie să le întrebuințezi, fiindcă denaturează ori provoacă haz. Dacă în poezie scrii „pași” în muzică iese „bași”. O mare vină o au toți membrii „Uniunii scriitorilor”, care nu coboară din turnul de fildeș să scrie lucruri la fel de frumoase și cu ajutorul muzicii. Zic unii: „Pot să reușesc și fără muzica lui. Să-mi ia din versurile mele publicitate și să le pună pe note”. Și la Tudor Gheorghe și la alți baladiști, auzi niște abradacabramente care n-au nicio legătură cu atmosfera sau cu ideile poeziei respective. Dar ei spun poezia, poetul este încântat, însă dedesubt nu este nimic. Asta-i un fel de declamare gratuită, care nu ține cont și de legea muzicală. Mai bine lasă poezia cum este ea.

Romulus Vulpesu: Realitatea este că nu toți compozitorii pun mâna pe volumele de versuri care apar, adică nu se țin la curent cu poezia care se publică.

Gabriel Dulcu, anul IV A: Pentru o mai bună corelare între text și muzică, nu credeți că ar trebui să existe poeți – compozitori sau compozitori – poeți? Sau altfel pusă întrebarea, ce părere aveți despre poeții – compozitori sau compozitorii – poeți? Nu credeți că implică un dublu talent?

Romulus Vulpesu: Implică unul singur, dar bun. Pentru asta nu-i suficient să ai numai cultură poetică sau numai cultură muzicală. Trebuie să ai o vastă cultură generală și, în orice caz, să ai și cele două tehnici, pentru că amândouă și muzica și poezia, plecând de la început, sunt aceeași matematică. Adică sunt o știință foarte exactă.

Aurel Giroveanu: Există și talentul nativ.

George Sbârcea: Să ne întoarcem la Anton Pann. Acum 150 de ani a început un lucru foarte interesant. A deschis robinetul unui gen, care pe vremea aceea nici nu avea nume, muzica ușoară, fiindcă ce altceva este cântecul de lume, pe care Anton Pann, ba culegându-l din dreapta, ba inventându-l, potrivit versuri cu muzică și potrivindu-le așa de bine încât ele sunt niște medalioane făcute în eternitate, lucruri extraordinare. Și eu vă propun, dragi tineri și iubiți copii, permițându-mi să spun așa, pentru că ai mei sunt mai mari decât dv. – să-l citiți pe acest isteț „fin al Pepelei”, pe acest extraordinar Anton Pann, care, deși este un autor de acum 150 de ani, este nemaipomenit de modern, plin de înțelepciune.

Romulus Vulpescu: Și de mare rafinament.

George Sbârcea: Este de o performanță ca după 150 de ani să rămâi actual. Dar natural că trebuie să-l citești cu ochii deschiși, cu porțița inimii deschisă, receptivă. Vârsta noastră e nemaipomenită. Eu, trecând pe culoarul acestei splendide școli, spuneam tovarășei directoare adjuncte, Magda Parfene, ce păcat că nu mai pot să fiu elev cu capul meu de acum! Nu că aș ști mai multe, dar am trăit mai multe, am experiență mai multă. Și noi, generația noastră, am pierdut multe ore și multe zile cu nimicuri care nu au adăugat paroxape nimic la ceea ce numim creșterea personalității. Ori, vedeți dvs, muzica, chiar ușoară, nu este altceva decât o treaptă nevăzută care ne duce mai aproape de lume și de noi înșine. Fiindcă, în fond a asculta muzică înseamnă a medita. Drama se petrece atunci când anumite epoci și anumite societăți transformă această muzică zisă de consum, muzică de petrecere, de distracție, într-o simplă tehnică de mișcare, într-un simplu pretext pentru dezlănțuirea instinctelor cinetice, pentru la, la și ba, ba și numai ritm și mișcare. Muzica nu este un lucru gratuit și nu trebuie să fie făcut un lucru gratuit. Ea ne îmbogățește, ne face mai buni, ne învață să surîdem, ne învață să fim politicoși cu noi înșine și cu alții. Știți ce lucru mare e și la vârsta dv. un surâs?! Zâmbetul înnobilează, ne ajută să comunicăm cu alții, cu lumea. Deci sunteți în fața alegerii. Alegeți un drum de viață, fiți atenți ce alegeți, cum alegeți. Fiindcă, să vedeți, se face muzică, tot la ea ne întoarcem, că de aici pornim – muzica, de altfel, este un miracol al lumii. Mie mi se zicea că aș fi muzicolog. Da' asta e un fel de etichetă lipită și care se poate scoate că e prinsă doar cu un ac cu gămălie. Eu nu sunt muzicolog, pentru că eu nu cred oficial în posibilitatea explicării muzicii prin cuvinte. Ca orice miracol, muzica nu îngăduie cuvinte, decât în cazuri cu totul excepționale. Așa cum dragostea a putut să fie explicată de Eminescu, de marii poeți, așa cum Shakespeare a știut să vorbească despre gelozie și despre iubire – apare geniul – dar geniul este o excepție. Noi, în cel mai bun caz, prin trudă, prin muncă, putem ca micile noastre talente să le transformăm într-o profesie onorabilă, să le transformăm într-un lucru cinstit și frumos. Iacătă se face multă muzică la care-i spune ba pop, ba folk, tot felul de etichete. Și să știți că mulți profesioniști trăiesc cu ele și nu știu ce sunt. Se poate face orice muzică și-i poti spune cum vrei, cu o singură condiție, unica condiție a talentului: 1 la sută inspirație și 99 la sută transpirație.

Dv. doriți să ascultați muzică, unii dintre dv. doresc și să cânte. Este o pornire foarte firească. Dar, așa cum face țăranul simplu, sau muncitorul simplu, neavând instrumentele de a se exprima, când are o bucurie sau o durere scoate un mare chiot sau un mare of. Știți ce cinstit și expresiv este acel chiot, pentru că el atât se pricepe, dar o face cinstit. Ce se întâmplă cu cei care nu au instrumentele la îndemână, uneltele profesiei și nu se mulțumesc cu chiotul pe care ar vrea să-l scoată și fac ceea ce auzim în permanentă? Este foarte trist acest lucru! Poporul nostru a dăruit lumii – și lumea începe să ne cunoască – atâtea comori. Poporul nostru e plin de spirit. Ia să ne ferim de contrafaceri în permanență, să ne ferim de falsificarea firii noastre. De ce să

vrem să fim muzicieni când e mai bine să ascultați o muzică bună, decât s-o faci tu prost. Fiindcă în felul acesta știți ce se întâmplă? Va scădea treptat nivelul și scăderea nivelului înseamnă scăderea de exigență față de tot ce ne dă viață. Scăderea exigenței față de tot ce ne dă viață înseamnă breșe făcute în civilizație. Să folosim, deci, muzica bună, cu exigență. Această unică muzicută, pe care o ascultați în dreapta și în stânga, dimineța și seara, n-o transformați într-un decor sonor. Nimeni nu este profet în țara sa și nici eu nu sunt în familia mea. Fiica mea mică, care are acum 20 de ani și e studentă în anul III, face o minune, pe care, probabil, o faceți și dv.: învață lucruri grele pentru examen cu tranzistorul deschis. Acest lucru este o dramă. În primul rând, spre a putea învăța înseamnă că ea nu aude muzica, nu o ascultă, nu participă activ la fenomenul fonatonic. Muzica a devenit un decor sonor. Nu ascultați muzică decât atunci când aveți nevoie de ea, faceți din ea o cârjă nevăzută pentru viața dv. sufletească, pentru îmbogățirea dv. și refuzați ceea ce este rău. Iubiți viața prin muzică și iubiți muzica prin viață. Dar alegeți bunul de rău.

Petrache Dima: După această fulminantă descărcare de idei și sentimente, dacă mai sunt și alte întrebări?

Mihaela Popescu: Am ajuns în secolul vitezei și al tehnicii. Știm că un computer este capabil să reproducă, dar va fi și capabil vreodată să compună vreo melodie?

Romulus Vulpesco: Dacă-mi îngăduiți să răspund citind dintr-un mare bărbat al acestei țări, care s-a prăpădit și care a fost un om genial, cred. Este vorba de acad. Moșil. Într-o emisiune la TV, discutând cu o seamă de savanți a vorbit și despre computere. Toți au spus ce pot face computerele: că pot să scrie versuri, să frigi ouă, mă rog, ce vreți dv. Nu știu dacă s-a spus asta, dar în fine. Și atunci, Moșil, care era un rafinat poet, un om de mare sensibilitate, de mare frumusețe sufletească, s-a uitat așa la colegii lui, mai vârstnici, mai tineri, pricepuți ioc în programări și în automatică – și el era, după cum știți, un matematician de valoare internațională, deci pe unde ei culegeau, el arase demult, și-a spus: „Da’ computerele dv. sunt bune, roboții și toate lucrurile astea sunt lucruri foarte frumoase, dar am să cred în ei atunci când au să fie în stare să spună: -Te iubesc!-”. Din acel moment, discuția n-a mai avut niciun rost.

Gabriela Teodorescu anul I C: Orice poezie poate fi pusă pe muzică?

George Sbârcea: Orice muzică poate folosi orice poezie, fiindcă, deși există o matematică a muzicii și a poeziei, marele talent, geniul, este acela care-și mulează orice metrică de poezie pe propria muzică. Desigur, este nevoie ca acel compozitor, care folosește o poezie, să aibă undeva un mesaj asemănător, o emoție asemănătoare, adică acea poezie să-i vorbească exact la ceea ce vrea el să spună. Dovadă este „Oedip” de G. Enescu, în care sunt niște versuri cu o metrică destul de dificilă. Începând de la duioșie, emoție, dragoste, dorul de răzbunare, toate stările sufletești ale omului sunt în acest „Oedip” al lui G. Enescu.

Orice poezie poate fi pusă pe muzică dacă e pusă de un muzician. Bariere nu există.

Cristina Badragan, anul II C: După părerea mea, mai mult se discută despre literatură decât despre muzică. Credeți că miracolul muzicii e mai greu de înțeles?

George Sbârcea: O teorie a literaturii și o interpretare a literaturii sunt mult mai vechi în istoria culturii europene decât o teorie a muzicii. Prima catedră de estetică a muzicii s-a înființat în 1862, la Viena. Până atunci, un astfel de lucru nu a existat. Pe când, în 1300, în 1400, în universitățile europene se discută despre literatură. Da, acest lucru are și el o altă explicație, o

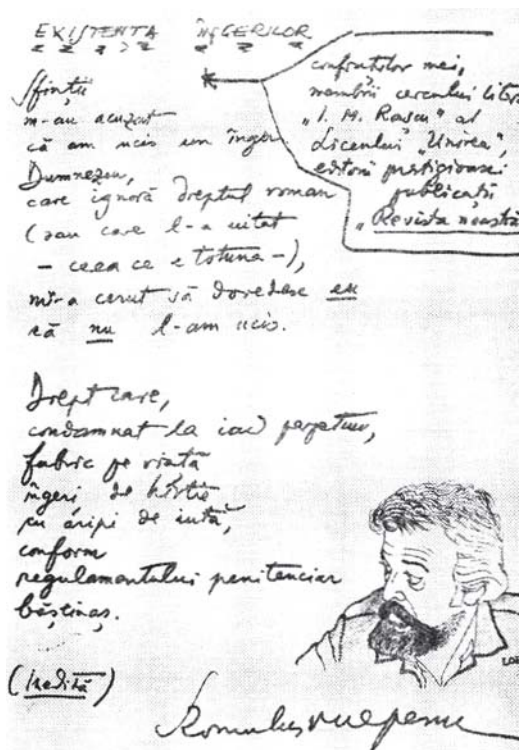
explicație pe care o găsesc într-o situație reală. Jan Kubelik, mare violonist și compozitor ceh, povesteste că, făcând turnee în întreaga lume, a ajuns și în Statele Unite ale Americii. Acolo, un impresar destul de agil l-a dus și într-o mică așezare de vreo 2 000 de piei roșii, de indieni americani, care în viața lor nu auziseră și nu văzuseră o vioară cântând. Își aveau fluierele și tobele lor mulți, multimilenare. Și Kubelik a început să cânte lucruri ușoare, ca pentru niște oameni care nu erau inițiați. La un moment dat, el a observat uluit că pe fețele lor, fără nicio expresie, lacrimile le curgeau șiroaie. În clipa aceea a început să plângă și el împreună cu ei. Vedeți dv. miracolul muzicii? Nu-ți trebuie pentru muzica adevărată niciun fel de explicație. Dacă muzica este izvorâtă din sufletul prea plin al unui mare talent, al unui geniu, ea se adresează aceluiași fond din om. Deci, omul va percepe muzica, fără nici un fel de comentariu. Din păcate, ceea ce se discută despre muzică este o discuție de mare specialitate, care privește structura armonică, structura ritmică, tipul melodic și care nu interesează decât pe câțiva compozitori, pe câțiva profesori care predau compoziția și pe câțiva critici de înaltă chemare. De aceea când se fac critici muzicale supersofisticate, ele nu folosesc la nimic. Dacă veți pune vreodată mâna pe un volum al lui Mihail Jora, sau al Cellei Delavrancea, veți vedea că se poate vorbi altfel despre muzică, ca pentru înțelegerea noastră, a celor neinițiați, a celor care iubim muzica și vrem să ne apropiem de ea.

Se discută despre muzică, dar nu așa cum trebuie.

Romulus Vulpecu: Noi cerem tuturor domeniilor de profesionalitate. Să știți că mai există o profesie despre care nu se vorbește și care este cea mai importantă: profesia de spectator, de lector. Adică trebuie să faci efort și publicul, spre fenomenul artistic, nu numai artistul spre public. Nu pledez pentru ermetism, dar nici pentru simplism, care vulgarizează și duce la scăderea nivelului artistic, pe foarte multe planuri. Una din marile plăceri estetice este să știi și de ce îți place, nu numai că-ți place.

Aurel Giroveanu: A fost mică zi de sărbătoare.

prof. Petrache Dima: Asemenea zile de sărbătoare noi am mai trăit, în această sală, care a găzduit mulți prieteni dragi. Elevii noștri sunt beneficiarii acestor întâlniri. Și nu numai elevii, ci și cititorii „Revistei noastre”. Vă mulțumim și vă dorim multă sănătate și succes în munca dumneavoastră!

Articolul a fost publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1976, nr. 34-35-36 (paginile 545-550)

Academician Alexandru ROSETTI:

“Pe cît am putut, am luptat pentru republicarea Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent de George Călinescu”

Am în buzunar o scrisoare de la Profesor, redactată în cunoscutu-i stil lapidar:

Vă mulțumesc pentru colecția prețioasei dv. reviste, pe care o citesc cu interes. Vă felicit pentru realizare!

*Cu salutări alese,
Al. Rosetti,*

București, 13 septembrie 1979

Pe spatele plicului, este notată adresa: str. Dionisie Lupu, 56. Încurajați de aceste aprecieri, intrăm în curte. Casa e pe dreapta. Sunt de fapt, mai multe corpuri de clădiri vechi înlănțuite.

- În ultima locuiește, îmi șoptește prof. N. Scurtu.

Fereastra camerei de lucru e deschisă. În clipele următoare, ne întâlnim radios. Poartă o vestă de piele, pantaloni de doc, cămașă cu mânecile suflecate. Așa se simte bine pe „șantierul” său. Nimic protocolar în gesturi și vorbe. Ne cerem scuze că-l deranjăm.

- Nu-i nici o supărare. Pofțiți, vă rog.

În sufragerie, este o adevărată expoziție de pictură. Ceva mai sus, se află biblioteca. De jur-împrejur, nu se zărește nici un petic de zid. Peste tot – cărți. Aici, s-a făurit opera savantului de renume mondial.

Se interesează de Liceul „Unirea” și de utii profesori:

- Pe unde mai este folcloristul Ion Diaconu?

- La Iași.

- Mai scrie?

- Da, își definitivează „Ținutul Vrancei” și alte opere. Ultima dată, l-am văzut în '78.

- Are încă o serioasă putere de muncă.

- Mă bucur. Și dacă-l reîntâlniți, vă rog să-i transmiteți urările mele de sănătate.

- Vă mulțumesc! Revista va fi cel dintîi mesager al acestor gînduri.

Apropo de revistă. Cum o scoateți?

- Trimestrial.

- Îmi place. Este foarte interesantă. Pe pagina de gardă, am văzut anul fondării: 1912. E o treabă serioasă.

- Încercam să continuăm unele tradiții cu puternice urme în istoria liceului nostru. Așa cum știți, I. M. Rașcu a editat la noi, după primul război mondial „Anuarul Societății literare Grigore Alexandrescu” (1919-1923). Atunci și acolo, a debutat și Ion Diaconu, coleg de școală cu Mihail Steriade și Virgil Huzum, lanșați și ei de același mentor.

- Cu ce vă pot fi de folos?

- L-ați cunoscut îndeaproape pe G. Călinescu, i-ați editat **„Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent”**, ați fost, deci, în relații foarte strînse. Vă rugăm să evocați unele momente din întîlnirile pe care le-ați avut.

- Eu am avut ocazia să spun destul de multe lucruri despre Călinescu, despre relațiile noastre, care erau foarte apropiate, dar cu mari întreruperi, pentru că era un om cu un caracter dificil. Și din cînd în cînd, vedeam că relațiile nu mai sunt așa de normale și le întrerupeam, pur și simplu nu-l mai vedeam. El însă îmi scria foarte des. O mare parte din aceste scrisori le-am publicat într-o broșură specială și după aceea le-am publicat a doua oară într-un volum care cuprinde și corespondența de la alții. Însă la sfîrșitul războiului, după 23 august, Călinescu, într-o zi, mi-a telefonat și m-a rugat să-i înapoiez unele scrisori în care el vorbea foarte liber despre mersul războiului și făcea pronosticuri. Probabil că s-a temut de unele indiscreții și de aceea mi le-a cerut. Și eu i le-am dat. Sunt destul de multe care au fost publicate acum de doamna Călinescu, pentru că erau în dosar la dumneaei, însă părțile care erau probabil compromițătoare sunt înlocuite cu puncte de suspensie.

- De mai multă vreme se poartă discuții aprinse în legătură cu reeditarea **„Istoriei...”** lui G. Călinescu. Am vrea să cunoaștem punctul dv. de vedere în legătură cu această problemă.

- Pe cît am putut, am luptat pentru republicarea **„Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent”**, de G. Călinescu. Pot spune că chiar alcătuisem, pentru a doua ediție un colectiv și se hotărîse, la propunerea mea, să-l conducă Al. Piru. Însă chestia asta a căzut din anumite motive pe care nu e cazul să le expunem acum. Între timp, acum de curînd, am aflat că dl dr. Iosif Constantin Drăgan de la Milano publică integral pe Călinescu. Adică ediția pe care am scos-o eu atunci, în '41, integral reprodusă. Am auzit că a și apărut.

- Așa se spune, dar nu știu dacă a apărut.

- Pentru că mi-ați devenit simpatic așa vrea să vă arat ceva.

Profesorul se ridică, scoate din buzunar niște chei și-mi zice :

- Veniți după mine.

Străbater dormitorul, alte încăperi alăturate, după care urcăm o scăriță din lemn. Sub pașii grei ai amfitrionului, treptele scîrții puternic. Ajungem în fața unei uși mici. Cu mișcări repezi, întoarce cheia în broască și-mi spune cu o bucurie molipsitoare:

- Țsta-i „cuibul” meu, în care mă retrag să lucrez. Deși este o cămăruță, „cuibul” te impresionează prin ceea ce conține: o mică bibliotecă cu lucrări fundamentale (dictionare, tratate ș.a.), opere de artă (originale sau reproduceri), fotografii etc., totul dezvăluind gustul rafinat al marelui cărturar.

Și aici fotografiez nestingherit.

*Articolul a fost publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1980, nr. 67-68-69 (paginile 1117-1119)*

Căpitan inginer astronaut Dumitru PRUNARIU:

“Cosmonautica în scopuri pașnice duce la progres, duce la dezvoltarea științei”

- Deși sunteți primul român care a pătruns în spațiul cosmic, ați rămas totuși cu picioarele pe pământ...

- Consider că e o condiție obligatorie pentru fiecare cosmonaut să fie în permanență cu picioarele pe pământ, la figurat, și bineînțeles, după îndeplinirea misiunii cosmice și la propriu.

- **Ce fapte mai importante s-au petrecut în viața dvs. până la plecarea în acea fascinantă călătorie spațială ?**

- Am considerat întotdeauna și consider că sunt un om obișnuit, care a trăit o viață obișnuită, în al cărei curs a intervenit un eveniment deosebit. Până la zborul cosmic, am fost, cum vă spuneam, un om ca toți oamenii, care a avut parte

în viață de fapte mai mult sau mai puțin deosebite, dar raportate la cele pe care le au de obicei oamenii, fapte obișnuite. În afară de faptul că mi-am terminat studiile medii, liceul teoretic, în Brașov, cu gândul de a ajunge pilot, în afară de faptul că mi-am dorit acest lucru fiind preocupat și de construcția de avioane, am reușit să devin inginer de aviație. Acesta este unul din momentele cele mai importante din viața mea. Știu că mi-am realizat un vis, mi-am realizat un ideal: de a ști că construiești avioane, de a avea practic posibilitatea de a participa la construcția lor. M-am căsătorit, am doi copii, fapt obișnuit în viața oricărui om, dar deosebit pentru fiecare în parte, pentru familia fiecăruia. Apoi, zborul cosmic.

- **Cum ați ajuns cosmonaut ?**

- Chestiunea nu este complicată, dar aș putea spune totuși că am ajuns greu cosmonaut, pentru că a trebuit să particip la o selecționare din rândul a numeroși candidați foarte bine pregătiți teoretic. Eram în unitatea militară unde urma cursurile școlii de ofițeri de rezervă (aviație) și comandantul școlii, intrând odată, la o oră de curs, ne-a anunțat, cu o voce fermă, dar stăpânită, vădit, de emoție, că am avea posibilitatea, noi, inginerii de aviație, care ne pregăteam acolo, să participăm la o selecționare pentru Programul Intercosmos, în vederea executării unui zbor cosmic, în compania unui partener sovietic. Desigur, nici nu ne mai puteam mișca pe scaune, de emoție, simțeam că ne furnică până în creștetul capului.

Am participat, în continuare, la selecționarea din punct de vedere al aptitudinilor fizice, medicale. Am avut neșansa ca inițial să fiu respins; ulterior, dosarul meu a fost reluat – ca să vedeți că nu totul se face dintr-o dată – și încet, încet, am rămas în ultimul lot de candidați cosmonauți, făcând parte din ultimii doi, care au executat complet pregătirea de trei ani, în Orașelul Cosmonauților de lângă Moscova. Apoi trăgându-se linia, făcându-se totalul, din punct de vedere al pregătirii teoretice, practice, al cunoștințelor de specialitate, am fost ales să fiu primul cosmonaut român.

- Știm că pentru a rezista unui zbor atât de neobișnuit, e nevoie de o pregătire specială. În ce a constat ea ?

- Un zbor cosmic necesită o pregătire complexă, o pregătire multilaterală a celui care ia parte la el.

Un cosmonaut este, pe lângă un om cu calități fizice, așa putea spune deosebite, un om de știință. Cosmonautul trebuie să aibă cunoștințe multilaterale: și de medicină, și de tehnologie, și de dinamica zborului, și de balistică, și de astronomie, și multe, multe alte cunoștințe, pentru că el trebuie să înțeleagă perfect și să contribuie activ la realizarea unor experimente științifice în spațiul cosmic. Acolo, nu ai cum să ceri ajutor practic, efectiv, de la altcineva specialist în domeniul respectiv de activitate. Acolo, trebuie să faci față singur tuturor necesităților și atunci, trebuie să te specializezi de jos, de pe pământ, din timpul pregătirii. Pregătirea pentru a deveni cosmonaut nu include numai latura teoretică și parțială de specialitate. Include numeroase zboruri cu avioane reactive, salturi cu parașuta – aceasta din punctul de vedere al antrenamentului psihologic al cosmonautului -, include pregătirea la simulatoare în vederea antrenării tuturor situațiilor normale și speciale care pot interveni în timpul unui zbor cosmic, include, cum spuneam la început, o pregătire fizică specială, dar și o pregătire, să-i spunem, medicală corespunzătoare, pentru a face față solicitărilor, în primul rând ale aparatului vestibular, ale solicitărilor referitoare la suprasarcinile care apar la lansare și la revenirea pe Pământ. Toate acestea se antrenează fie pe scaunul vestibular, fie în centrifugă.

- Ce-ați simțit în clipa desprinderii de Terra ?

- Da, mă gândesc cu emoție și acum la ce-am simțit atunci. Parcă fiecare moment : al plecării spre cosmos, al zborului cosmic, al revenirii mi-au rămas pentru întotdeauna adânc întipărite în memorie. Bineînțeles, eram stăpânit de emoții: emoții mari, emoții în fața necunoscutului care urma să vină, cu care urma să fac cunoștință peste numai câteva minute de la start. Perioada de lansare durează aproximativ nouă minute. În nouă minute, pleci de la viteza zero de pe Pământ și ajungi undeva deasupra atmosferei terestre, cu destul de mult deasupra atmosferei, la peste 200-250 de km altitudine, să zbori cu prima viteză cosmică, cu peste 28500 km/oră. Desigur, aceasta n-ar fi nimic, eram obișnuit cu zborurile cu avionul, cu accelerațiile destul de mari, eram obișnuit cu salturile în gol din elicopter de unde le executam cu parașuta. Necunoscutul urma să fie reprezentat de imponderabilitate. Și emoția în fața activității în aceste condiții neobișnuite, în condițiile în care corpul nu mai are greutate, în aceste condiții în care coordonarea mișcărilor este cu totul alta, în aceste condiții în care apar o serie de modificări în organism, care, pentru tine, ca nou cosmonaut, mai bine zis, încă viitor cosmonaut, sunt necunoscute, toate aceste emoții sunt destul de puternice. În afară de aceasta, închipuiți-vă că eram perfect conștient de faptul că sunt primul român care va ajunge în spațiul extraatmosferic, eram conștient că mi se încredințase o misiune de importanță excepțională și cu atât mai mult eram stăpânit de emoție și mă autosugestionam, dacă pot spune așa, că această misiune trebuie îndeplinită exemplar. Și a fost îndeplinită în cele mai bune condiții.

- Ajuns în spațiul cosmic, ați privit Pământul din altă perspectivă. Ce s-a confirmat și ce s-a infirmat din ceea ce știați despre el ?

- Am constatat, cu proprii mei ochi, că Pământul este rotund. În afară de aceasta, am rămas surprins de peisajul cosmic, peisajul pe care-l reprezintă Pământul văzut de la acele altitudini extraatmosferice. De la aproximativ 350 de km altitudine, deci de trei ori și jumătate limita atmosferei terestre, aveam ocazia să văd diferite zone ale globului terestru cu diametre în jurul a 4000 de km, să disting continente, să disting orașe mari, diverse forme de relief, poate mai bine decât se văd acestea pe hartă, chiar să disting lucruri care nu pot fi

urmărite pe hartă, zone poluate, zone defrișate de om, lucruri care – cum spuneam – sunt mai puțin reprezentate pe hartă, să văd imensitatea nuanțelor de albastru pe care le poate avea oceanul planetar, să văd culorile cafenii, bej, roșiatică ale solului, verde închis pe care-l are vegetația, pestrite, divers colorate ale zonelor cultivate, să văd banda subțire a atmosferei terestre, care înconjură globul nostru, care este bleu-albăstruie, trecând spre bleumarin și pierzându-se în negrul infinit, pe care îl reprezintă spațiul cosmic.

- Bănuim că, în mod deosebit, ați căutat imaginea patriei noastre. Vă rugăm să relatați momentul descoperirii ei.

- Așteptam cu emoție în fiecare seară momentul trecerii pe deasupra țării mele. Eram în jurul orei 7,30-8, seara, bineînțeles, seara după ceasurile de la mână, pentru că acolo ziua și noaptea se succed în altă ordine, la alte intervale decât le cunoaștem noi pe Pământ. Emoțiile mă stăpâneau de fiecare dată și deși în acea perioadă trebuia să realizez convorbirile radiofonice cu cei de la sol, mai scoteam căștile și lăsam în seama colegilor această misiune, eu fixându-mă în fața hubloului și urmărind cu mult interes apariția la orizont a Dunării, a Mării Negre, a Carpaților, urmărind apoi cu multă atenție momentul trecerii la verticală a țării, anumite zone, puncte, încercând să-mi dau seama pe unde sunt situate anumite orașe. Se înțelege că la acele altitudini și mai ales la acea oră de seară, când vizibilitatea era foarte scăzută, era foarte greu să-mi dau seama de aceste lucruri, dar căutam de fiecare dată să le descopăr. Așa s-a întâmplat o seară, a doua seară, a treia seară și în fiecare seară am avut ocazia să privesc prin hublou, la acea oră, pământul României.

- În ce constă programul unei zile de muncă în cosmos ?

- Programul unei zile de muncă în cosmos este foarte apropiat de programul unei zile de muncă pe Pământ. Omul nu este scos din ritmul lui normal. Scularea și toaleta de dimineață, micul dejun, apoi activitate desfășurată de data aceasta în condițiile imponderabilității, fie montarea sau demontarea anumitor aparate, înregistrarea anumitor parametri, date, transmiterea lor fie prin viu grai, fie prin telemetrie la sol, evaluarea anumitor rezultate tot cu ajutorul aparatelor științifice, masa de prânz, continuarea activității științifice, activități de fotografiere, filmare în interiorul sau exteriorul laboratorului spațial, câteva momente de odihnă, legătura radio de seară, am ales pe aceasta pentru că era cea mai lungă dintre toate cele pe care le aveam cu solul, eventual anumite reportaje de televiziune transmise de acolo de sus, apoi pregătirea interiorului pentru activitatea de a doua zi și ceva mai mult timp la dispoziție pentru a privi prin hublou. La ora 11 seara, tot după ceas, bineînțeles, intrarea în sacii de dormit, stingerea luminii, acoperirea hublourilor, în prealabil, și „Noapte bună” până a doua zi dimineața.

- Ce ne puteți spune despre misiunea acestui zbor ?

- Misiunea acestui zbor cosmic executat în perioada **14-22 mai 1981** a avut, cum de la sine înțeles este, un dublu scop : a avut un caracter profund științific ; în cadrul acestei acțiuni s-au pus în valoare o serie de experimente propuse, concepute, realizate, prin aparatura respectivă, de către specialiștii români, o serie de experimente comune realizate împreună cu Uniunea Sovietică. În același timp s-au pus încă o dată în lumină relațiile de prietenie și colaborare și în domeniul cosmic, dintre România și Uniunea Sovietică.

- Dar despre colaborarea cu colegii dv. sovietici ?

- Colaborarea s-a desfășurat în cele mai bune condiții. Colegii sovietici erau foarte bine pregătiți, am avut multe de învățat de la ei : am avut ce învăța ca oameni, am avut ce învăța ca specialiști.

- Ați trecut prin clipe dramatice ?

- Vedeți, dacă ați întreba un om de pe stradă ce înseamnă o clipă dramatică, poate că ar da o definiție, care, pentru alți oameni ar constitui obiectul

muncii cu care se întâlnesc zi de zi. Dramatismul ar putea fi întâlnit, aş putea spune, în anumite doze, în fiecare activitate. Desigur, această activitate se caracterizează printr-un grad sporit de risc. Orice zbor cosmic, în acest necunoscut încă, din anumite puncte de vedere pentru om, constituie încă o evoluție riscantă, o evoluție aventuroasă, dar aventuroasă în folosul omenirii, în folosul științei.

În cadrul pregătirii, trecând pas cu pas prin diferite faze, în momentul ajungerii în diferite situații deosebite, în momentul ajungerii în situații care ar putea părea dramatice pentru un om obișnuit, noi le consideram normale pentru procesul nostru de pregătire, le consideram acceptabile, omeneste, iar după terminarea programului în care aveam chiar astfel de situații, ne întorceam acasă obișnuit, în familie, a doua zi luând-o de la capăt.

- Și prin situații comice ?

- Fără îndoială. Cu niște colegi plini de umor, pentru că nu aş vedea un cosmonaut care să nu aibă dezvoltat acest simț al umorului, trecem uneori și prin situații comice. N-aş putea să vă relatez exact acum o astfel de situație, dar la momentul respectiv știu că ne distram unii pe seama celorlalți, pentru micile farse sau gafe făcute, bineînțeles, nu în cadrul programului foarte serios de pregătire.

- La Liceul „Unirea”, în toamna anului trecut, ne-ați prezentat astfel de situații comice. Vă rugăm să ne relațiți totuși una dintre ele.

- Da, am să vă vorbesc despre una din timpul zborului cosmic. Astfel, l-am văzut pe comandantul complexului spațial, Kovalionok, făcându-și vânt cu picioarele, de jos, dându-se ușor cu capul de tavan, împingându-se din nou în jos, apoi din nou în tavan, cu capul înclinat ușor în față și fără să înțeleg ce vrea să facă. Ei bine, în momentul în care s-a întors puțin cu fața spre mine și mi-am aruncat și eu ceva mai atent privirile, am constatat că în mână ținea o sticlă cu un anumit lichid, era vorba probabil, de anumite medicamente pe care le consumau pentru întărire cosmonauții, și pe care vrând să-l facă cu orice preț să iasă pe gâtul sticlei, pune sticla la gura și în momentul în care e ciocnea ușor cu capul de tavan, lichidul, în virtutea inerției, își continua drumul spre gura lui. Am învățat cu ocazia asta încă un mod de a bea din sticlă, în spațiul cosmic, unde nici măcar lichidul nu mai are greutate.

- Cum vă petreceți orele de destindere ?

- Orele de destindere erau puține, pentru că programul, mai ales în cadrul unui zbor de scurtă durată cum a fost al nostru, a fost foarte încărcat. Aveam însă la îndemână un casetofon, ascultam muzică, pe fondul muzicii lucram de fapt toată ziua, o muzică ce acoperea și zgomotul ventilatoarelor și al aparturii, iar seara, uneori, mai aveam timp și pentru un scurt program de televiziune, înregistrat, bineînțeles, pe benzi video.

- Ce mai țineți minte din filmul întoarcerii pe Pământ ?

- Cred că reîntoarcerea pe Pământ este totuși cel mai dificil episod din programul unui zbor spațial. Cel puțin al unui zbor spațial cu capsule recuperabile, prin parașutare, așa cum a fost cea cu care am revenit eu pe Pământ. Emoțiile au fost mari încă înainte de decuplare de laboratorul spațial, pentru că știam teoretic tot ceea ce trebuie să urmeze. Capsula noastră s-a desprins de restul navei cosmice la reintrare în atmosferă printr-un șoc destul de puternic, apoi coborând cu viteză din ce în ce mai scăzută, plecând de la acea primă viteză cosmică, până la viteza la care se deschid parașutele, ceva în jurul a 900 km/oră, parcurgând acel spațiu atmosferic, cu o grosime cam de 100 de km, trecând pe o lungime de 300 de km, în aproximativ 12-15 minute. Desigur, suprasarcinile sunt mari, capsula se încălzește până la 2000 C, cosmonautul nu simte în interior această căldură, dar simte trepidările

puternice ale ei, mai puțin aerodinamice, prin atmosferă, simte șocul la deschiderea parașutei, șoc care liniștește, de altfel, - la noi se pare că s-a deschis mai târziu cu câteva secunde, ceea ce a dat emoții și celor de jos, ne dăduse și nouă pentru că urmăream pe cronometru deschiderea la momentul exact fixat, prin automatică de la bord, pentru deschiderea parașutei – în fine, căzând cu parașuta cu o viteză cam de 7-8 m pe secundă, ajungi la apropierea Pământului unde niște motoare de aterizare mai îndulcesc puțin șocul căderii și ultimul șoc, cel care destinde complet. Urmează apoi deschiderea capsulei, ieșirea pe Pământ, mai mult sau mai puțin cu ajutorul celorlalți, dar de regulă mai mult, pentru că în perioada aceasta de readaptare la condițiile terestre, cosmonautul nu se prea poate deplasa singur, mai ales în primele momente, și fericirea aflării din nou pe Pământ.

- Cred că hrana joacă un rol important în menținerea echilibrului biologic al omului scos din condițiile pământene. Din ce se compune prânzul unui cosmonaut ?

- Până și mâncarea este apropiată pe cât posibil de cea terestră. Se mănâncă: brânză, carne, ciorbe, supe, se beau sucuri, cafea cu lapte, se mănâncă pâine, multe dulciuri. Dar închipuiți-vă că toate acestea sunt conservate, fie în tuburi, fie în cutii sau pachetele de plastic, fie sub formă de hrană dehidratată, care se hidratează acolo sus, dar care își păstrează toate calitățile nutritive și nu numai nutritive, chiar senzitive, aș putea să le spun, creează exact aceleași senzații de gust, de miros, de plăcerea de a mânca pe care o creează mâncarea obișnuită pe care o consumăm acasă.

- Ați fost primit sărbătorește pe cosmodrom și în țară, ați fost răsplătit cu înalte distincții românești și sovietice, presa, posturile de radio și televiziunile au popularizat cum se cuvine acest eveniment. Gândindu-mă la această spectaculoasă țâșnire din anonim, în timp ce vorbeți la Liceul „Unirea”, am constatat un lucru care vă onorează: modestia. Atunci s-a născut întrebarea cu care am început interviul de față. Vă felicit pentru acest mare succes ! Din câte știu, nu este singura contribuție românească la cercetarea spațiului cosmic.

- Nu, zborul la care am participat nu este singura și se încadrează într-un șir întreg de colaborări internaționale ale țării noastre, mai ales în cadrul Programului Intercosmos. Zborul a constituit, să spun așa, un salt calitativ în această colaborare, în care sunt incluse mai multe țări socialiste, și care se efectuează exclusiv în aceste scopuri pașnice. În țara noastră, în cadrul Programului Intercosmos, s-au realizat numeroase aparate științifice, care au zburat la bordul unor sateliți artificiali ai Pământului, de tip Intercosmos sau Cosmos, și care au dat rezultat, care au fost interpretate atât la noi în țară, cât și în Uniunea Sovietică sau în alte țări socialiste în colaborare cu care s-au făcut acele experimente. Aparatele au fost apreciate cum se cuvine și specialiștii noștri își continuă activitatea și în aceste direcții.

- La Liceul „Unirea”, ați vorbit și despre contribuția lui Conrad Haas și a lui Herman Oberth.

- Din documentele existente, descoperite până în prezent, în lume, se atestă faptul că încă de la începutul secolului al XVI-lea, la Sibiu, deci pe pământul României, s-au construit rachete cu mai multe trepte, desigur nu rachete cosmice, ci rachete artizanale, acestea fiind construite de Conrad Haas, care a folosit pulberi, deci combustibil preparat după anumite metode descoperite de Ioan Valahul. Acestea au fost primele manifestări de acest gen, au fost primele rachete cu mai multe trepte cunoscute în lume. De atunci până în zilele noastre – să nu ajungem totuși prea departe, să ne oprim la Sibiul secolelor al XIX-lea și al XX-lea – a trecut mult timp. De ce spuneam la Sibiul secolelor al XIX-lea și al XX-lea ? Pentru că la începutul veacului nostru,

la Sibiu, la Mediaș și la Sighișoara, și-a desfășurat activitatea titanul navigației spațiale, cel care a pus pentru prima dată mâna pe riglă și a calculat racheta cosmică, **Herman Oberth**. Anul acesta, în 1984, împlinește 90 de ani și cu toate că a contribuit atât în Germania, cât și în Statele Unite la dezvoltarea tehnicii rachetelor, a contribuit la zborul primului pământean spre lună, el rămânând totuși un sas transilvănean.

- În încheiere, v-aș ruga să vorbiți despre câteva dintre foloasele cercetărilor spațiale.

- Cosmonautica a ajuns să aducă numeroase foloase omenirii. Aș menționa doar câteva direcții. În privința cunoașterii mai exacte a globului terestru se executau măsurători care durau ani de zile. Prin intermediul măsurării traiectoriei sateliților artificiali ai pământului se poate deduce prin ecuațiile acestei mișcări cu multă exactitate care este forma Pământului, care este distribuția diferitelor mase sub sau pe scoarța terestră. De asemenea, cosmonautica aduce numeroase avantaje în folosirea ei în cartografiere, topografiem anterior spuneam în geodezie, pentru că măsurarea formei Pământului este cea care preocupă pe geodezi, aduce numeroase foloase agriculturii, pentru că din cosmos, prin intermediul telemetriei, prin intermediul acestor investigații de la distanță, prin diferite frecvențe ale undelor electromagnetice se pot trage diferite concluzii, se fac deducții referitoare la ceea ce se află pe scoarța terestră, se pot trage concluzii referitoare la stadiul de coacere a anumitor culturi, la faptul că sunt sau nu atacate de anumiți dăunători, la starea pădurilor, la starea hidrografică. De asemenea, cosmonautica contribuie nemijlocit la realizarea unor materiale speciale, de data aceasta deja sus, în laboratoarele spațiale, materiale care sunt utile omului pentru anumite aparate speciale și care nu pot fi obținute în condițiile terestre din cauza gravitației. În spațiul cosmic se pot obține anumite preparate farmaceutice, imposibil de obținut jos, pe Pământ, foarte eficiente în tratarea unor afecțiuni. Spațiul cosmic reprezintă încă un laborator pentru cercetarea științifică în scopuri pașnice și sunt convins că aceasta se va dezvolta continuu, cu toate cheltuielile extraordinar de mari care se fac în domeniul cosmonauticii în scopuri militare, care se dezvoltă și aceasta, din păcate și în pofida tuturor cheltuielilor care se fac pe Pământ pentru înarmare și care nu pot duce decât la rău, la distrugere. Cosmonautica în scopuri pașnice duce la progres, duce la dezvoltarea științei.

- Am înțeles că unele țări mai puțin dezvoltate au aflat informații despre bogățiile lor în urma acestor cercetări cosmice.

- Este adevărat, prin intermediul teledetectiei, așa cum spuneam, se pot face numeroase descoperiri referitoare nu numai la scoarța terestră, ci și la bogățiile din subsolul terestru. Este adevărat că unele țări mai puțin dezvoltate, care nu pot beneficia direct de sisteme spațiale, au obținut informații prin intermediul unor sisteme la care apelează, lansate fie de către Uniunea Sovietică, fie de către S.U.A., informații privitoare la bogățiile propriului subsol. Și țara noastră a obținut informații bogate referitoare la petrolul existent în Marea Neagră.

- Vă mulțumim din toată inima pentru amabilitatea cu care ați răspuns la întrebările noastre și vă dorim succes în continuare, poate chiar în cadrul unui nou zbor cosmic!

Interviu realizat de prof. Petrache Dima și publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1984, nr. 101-102-103 (paginile 1816-1819)

Dascăli de ieri și de azi

Pe domnul profesor **Aurel Budescu**, nea Aurică, așa cum îi ziceau elevii cu un amestec de bucurie și teamă, de respect și de căutată, sperată familiaritate-semne ale marilor dascăli- l-am găsit acasă. Aceași ținută dreaptă, în ciuda celor aproape 90 de ani ai săi, aceeași memorie prodigioasă-nu venea niciodată la ore cu vreo însemnare, ceva- aceeași atitudine riguroasă, de respect față de interlocutor și de idee, deși se simte uneori o urmă de zâmbet- jovialitate, ironie?- aceeași eleganță a discursului.

DI. **Aurel Budescu**: Eu am urmat univesitatea la Iași, facultatea de litere și filozofie. Dădusem examen la medicină și deși am ieșit primul, doctorii de acolo mi-au spus, eu veneam cu o boală la plămâni: *Nu rezisti. Du-te la litere, fă-te profesor, că acolo aveți vacanță.* Ce vacanță am avut... asta nu mai vorbesc. Și am dat examen. Cine era în comisie: **Iorgu Iordan**, **George Călinescu** și **Octav Botez**. Am dat o teză, ne-a dat un subiect...nu știu....nu mai țin minte și ne-a anunțat rezultatele. Cine ni le-a anunțat? **Iordan**: „Cine e Budescu?”. Eu. „Dumneata ești singurul care a luat 10”. Eu fusesem bolnav doi ani. Nu pusesem mâna pe carte, dar mă duceam cu cartea învățată în liceul Unirea.

Revista noastră: Pe cine ați avut la română?

A.B.: La română...la română am avut pe Arbore. Ai auzit de el...Alexandru Arbore. Ce profesor...Vai de mine...așa... Și cade pe gânduri.

Ani de ucenicie, la umbra unor „monștrii sacri”

R.N.: Al. Arbore era un profesor vestit pentru severitatea sa, chiar printre ceilalți profesori ai liceului, ei înșiși riguroși până la pedanterie.

A.B.: Iordan m-a întrebat ce secție vreau să urmez. Unul din spate a șoptit „ spune română”, am spus și eu „română”, știi cum se hotărăște soarta...Și am urmat, dar frecventam mai ales cursurile de estetică și critică literară ale lui **George Călinescu**.

Cursul lui, pe care eu l-am auzit spus de **Călinescu** a apărut într-o carte, cred că o știi, „*Estetica și critica literară*”. Domnule, Călinescu era un tip extraordinar. Eu nu am mai întâlnit mulți ca el. L-am mai întâlnit pe **Tudor Vianu**. Venea val vârtej pe culoar, ușile erau deschise, se prăbușea pe catedră, avea în palmă un petecută de hârtie, ce o fi avut în el, nu știu, și ținea cursul ăsta de estetică

și critică literară: două ore vorbea continuu în picioare la catedră. Acum că vorbea nu era nimic, știi, cu tonurile lui și ridicate și coborâte. Dar noi, la început, dar toți, absolut toți și eram majoritatea valori, Marino, Piru. Eram așa de buni. După o jumătate de oră aveam toți impresia că respirăm aer de înălțime și că înțelegem tot. Nu ne permitea să luăm notițe. Ne punea să ascultăm. Domnule, eu înțelegeam tot. Când se termina cursul ne strângeam: *Ce-a vrut să spună?* Era extraordinar. Te purta nemaipomenit. Și umbla, că avea cultură mare, umbla, că era curs de poezie, din Italia, Spania, Franța, Germania, pe diferite epoci, autori, curente. Domnule, pornea cu o temă. De exemplu, una din teme, nu știu dacă apare acolo în carte: „*Păduchii în părul iubitei*”. Când am auzit noi prima dată, am rămas cu gura căscată. Bine, mari poeți au scris, mai ales francezi. Bine cum a explicat **Călinescu**...Și m-am format din punct de vedere al literaturii ca un om care înțelege literatura ca artă.

Eu nu știu cum făceam temele de clasă, că nu mă controlam, dar știu că vorbeam liber și dacă îmi amintesc eu bine, citatele le dădeam din memorie și comentam poezia pornind de la toate figurile de stil. Precizam tema și treceam...și pe urmă săream din paginile cărții și spuneam și ce voiam eu. L-am avut la gramatică pe **Iorgu Iordan**. Acesta era un tip formidabil. Era teribil de plictisitor la cursurile lui. Cursul de pronume personal, de exemplu, avea 80 foi din alea mari. Și monoton și...mă rog...

Eee, când veneai la examen, la examenele cu Călinescu, veneau elevi să asiste, că se întâmplau niște minuni acolo extraordinare. Iordan pornea de la gramatică. Dar Iordan era un om extrem de cult. Eu am făcut cu el limba spaniolă și alte lucruri...Și trecea de la cultură, la literatură, la poezie, la artă, la sculptură, cu fiecare discuta așa. Era o frumusețe să îl auzi spunând...Ai făcut lașiul?...Eee...Eu am trecut prin aventuri mari. Când am venit din război, m-au numit la Sibiu, dar m-am mai format ca pedagog la școala lui **Stefan Bărsănescu**. Știi cine era...mare pedagog. Mă pregăteam pentru o catedră universitară dar la critica literară sau estetică și stilistică. Am vrut eu să fac pedagogia. Ceea ce am făcut eu ca diriginte, la Unirea, toate le datorez lui **Bărsănescu**. Nu știu dacă știi dar la mine, unde eram eu diriginte, era azil pentru toți nebunii din județ...pe asta nu o știi...

R.N.: Știi, domnule profesor, că mi-ai fost și mie diriginte.

A.B.: Ai avut noroc pentru că poate a fost o clasă mai ca lumea. Îmi aducea tot felul de cazuri disperate, pe care nu îi mai primea nimeni în județ. Și cu ei luam și făceam cercetarea psihologică.

R.N.: Știți cum vă spuneam între noi?

A.B.: Știu. Mi-au spus „*nea Aurică*”. Dar asta nu era poreclă. Pentru că porecele le dau elevii profesorilor care au ceva..

În armată

R.N.: Ce s-a întâmplat după facultate?

A.B.: M-au luat în armată. Era război. Am făcut la Sibiu școala militară de ofițeri. Când am terminat armata, m-au demobilizat și a doua zi m-au numit profesor de franceză, eu am franceza. Acolo, la Sibiu, mi-am început și activitatea didactică la școala militară de ofițeri unde fusesem elev. Mi-au dat jumătate de catedră la Lazăr, dacă știi, cel mai bun liceu. Eram mulțumit. Dar m-a chemat mama. Murea de foame. Era în '46. Am renunțat la carte și am venit aici. Aici, am dat de **Chiriac**, îl știi, care era băiat deștept el, dar m-a santajat: „*Îți dau catedră dar te înscrii la social-democrați*”. Că **Minorescu** era Ministrul învățământului. Ce era să fac? Rămăsesem și am acceptat. Am făcut cerere și m-a numit director, dar la Mărășești. Era și atunci un liceu mare.

Acolo am găsit vreo 18-19 clase dar școala era fără acoperiș, fără uși, fără ferestre, fără bănci, fără catedră.

Elev, profesor și director la liceul „Unirea”

R.N.: Când ai ajuns la liceul „Unirea”? Pentru că, știi probabil, persoana, sau mai bine, personalitatea dumneavoastră și acest liceu se întrepătrund: o bucată de timp, când spuneai **Budescu** spuneai „Unirea” și invers.

A.B.: Eu am fost nu doar profesor aici, dar și elev. Am dat examen, se dădea examen pentru clasa I respectiv a V-a. La Unirea erau două clase de 50 de elevi, A și B, dar candidații erau foarte mulți. Eu am reușit. Era mare severitate, căci din clasa mea de 50 de elevi la clasa a VIII-a recte a XII-a, numai eram decât 16. Așa triere se făcea.

Bacalaureatul se dădea la Unirea pentru trei județe: Tecuci, Putna și Râmnic, dar ai noștrii ieșeau primii. Clasele A erau umaniste de la a IX-a în sus, iar cele B erau reale.

Cum arăta liceul...Culoarele liceului erau date în ulei vernil. Și plafoanele erau date tot în ulei vernil. Înăuntru, clasele, aveau pe jos parchet. Parchetul era așa îngrijit încât era coajă de lămâie. Noi când veneam, erau ierni grele, ne descălțam pe culoar, aveam ciupici. La ora 10 venea Nea Ion, nu știi dacă l-ai apucat, el a luat bombele puse deăștia...nu știi... când au fugit nemții, că fusese spital nemțesc, pusese ră bombe peste tot. După ce au plecat, Nea Ion le-a luat liniștit și le-a aruncat în veceu. Așa nu a sărit liceul în aer, și-a riscat și viața. Pe culoar erau arteziene și puteai...În aripa din interior, Nea Ion ținea gheretă, așa, în care puteai să iei un ceai cald, covrigi calzi, mere, halviță și alte chestii...Nea Ion făcea cafele și le ducea la 10 la recreația mare profesorilor în cancelarie.

Era un regulament foarte viguros. Mai întâi că liceul, ca toate marile licee avea uniformă...cred că ai apucat. Cu șapcă și număr. Ar fi necesară și acum uniforma și unele licee din țară știu au făcut uniformă. Erau echipe de ordine formate din elevi de clasa a XII-a, îi salutăm pe culoar. Ei erau uneori conduși de profesorul de serviciu dar uneori erau ei numai. Tot ei făceau controlul pe stradă după ora 8 sau 9. Nu mai aveai ce căuta pe stradă. Tot ei făceau controlul la cinematografe. Nu te puteai duce la cinematograful decât la o anumită oră și la filmele admise de școală. Regulamentul era foarte sever. Dacă se întâmplau niște lucruri mai deosebite, consiliul pedagogic dădea un avertisment. Dacă tipul repeta, era exmatriculat. Dar exmatriculat nu avea cum să se mai ducă la nici un liceu din țară. Putea să se ducă la o școală profesională. Dacă făcea absente nemotivate se chemau părinții, dacă se repeta, era exmatriculat. Era liniste, nu era voie să alergi pe culoare, să urli. Nu avea voie pe holul central și nici la cancelarie. Profesorii aveau poarta de intrare din față. Iar elevii dincoace. Poarta se închidea la fără 5.

Am mai venit prin școală și am văzut clasele organizate, frumoase, cu parchet. Dacă știi, prima mea grijă a fost să organizez cabinete. Ca la universitate. Profesorul aștepta la cabinet și cabinetele erau cu mese și cu scaune ca și acum. Știi câte clase erau când am fost eu director? 54 de clase erau. Da, 54 de clase. Și eram doar doi directori. Ceea ce lipsește școlii acum e un regulament de ordine interioară care se aplică în toată țara. S-ar putea să intre în conflict cu drepturile copilului dar se exagerează ca tot ce înțelegem noi prin democrație și rezultatul se vede. Deci profesori pălmuiți în clase de elevi și altele...se întâmplă tot felul. Nu se poate. Fără ordine într-o școală nu se poate. Trebuie ca directorul care e acolo să instaureze o ordine.

Acte de autentic eroism rămase necunoscute

R.N.: Dacă ați vrea să ne relatați întâmplarea cu cărțile bibliotecii pe care le-ați salvat de la distrugerea planificată de regimul comunist.

A.B.: De unde ai aflat? Știi că eu nu am spus-o până anul trecut când aveam nevoie să ajung și eu dezident și să iau și eu un ban în plus căci cu pensia mea...Și domnul Sclavone, pe care eu l-am ajutat, fusese zvârlit din școală ca fiu de boier și eu am fost singurul care m-am opus și nu l-a dat afară din școală și l-a trecut, i-am spus. Domnule povestea asta, a plecat tot de la mine, eu am făcut o mulțime de năzdrăvăni dinastia în viață. Au apărut ăia de la partid, cu niște coșerci uriașe în care se strângeau strugurii. Doamna Mateescu era bibliotecară, ce ființă era...și au început să trieze, dar ei habar nu aveau. Tot ce era cu chirilice s-a terminat. Era religios. Erau cărți nemțești, erau altele englezești, astea străine la coș. Eu eram prieten cu **Leu** și **Ghiță Untaru**, în alții nu aveam încredere. Treaba se întâmpla pe la început de an, ianuarie, februarie. Zic: „*Nu putem lăsa cărțile...*”. Le găsești acum la fondul documentar, eu le-am păstrat și le-am numerotat cu roșu. Acolo sunt primele ediții de ziaristică românească ale lui **Heliade Rădulescu**, ale lui **Asachi**. Le băgase pe toate la foc. Ediții „*Doine și lăcrămioare*” tipărite la Paris și altele, nu mai știu....a... „*Istoria pentru începuturile romanilor*” care nu se găsește în țară decât în câteva exemplare. Zic: „*Astea au fost strânse cu chin de înaintașii noștri profesori. Putem să lăsăm...Uite ce vă propun. Haideti să le luăm de acolo.*” Ghiță zice: „*De luat le luăm dar dacă ne prinde...am terminat, s-a terminat cu viața. Înfundăm pușcăria pe viață*” Zic: „*Dacă nu vreți mă duc numai eu.*” Leu zice: „*Eu merg.*” Ghiță Untaru zice: „*Merg și eu.*” Dar trebuia să o convingem pe doamna Mateescu pentru că se închisese biblioteca și fusese sigilată. Și am convins-o iar rezultatul a fost ca în filmele americane...Pe la 12 noaptea soseam la liceu, unul după altul, la distanță de un sfert de oră. Eu am stabilit asta. Intram acolo, doamna Mateescu desfăcea sigiliul, desfăcea pânza de sac cu care fuseseră cusute coșercile și noi alegeam cărțile. Luam câteva cărți, 6-7, le puneam sub palton și iar plecam, unul câte unul, după un sfert de oră altul, pentru că, dacă ne prindeau era și mai rău. Nu ne-au prins. Am carat cărțile astea vreo 2-3 săptămâni. Noapte de noapte și era o vreme grea, prin februarie, bătea un vânt, dar l-am dus. Mai târziu...Da, toți le-am adus. Fondul este acolo.

Când eram director, m-am trezit cu o surpriză. Unii din colegii mei, am avut întotdeauna în colectiv din aceștia, nu mai mulți, care m-au pârât la București la Academie și m-am trezit cu o delegație de academicieni, toți foarte cunoscuți: „Tovarășe Director, dumneavoastră aveți aici cărți de patrimoniu național.” Când am auzit, cum să-ți spun, am văzut roșu în fața ochilor. M-am înfuriat și zic, domnule, eu vreau să vă întreb pe dumneavoastră, sunteți foarte cunoscuți, profesori universitari...Când noi furăm cărțile astea, riscăm să intrăm în pușcărie pe viață, dumneavoastră, unde erați? Au tăcut. Cât sunt eu director, nu veți vedea nici o carte. Și nu cred că vreun director care va urma după mine, va proceda altfel. Povestea asta a fost.

Despre elevii săi

R.N.: Ați avut mulți elevi străluciți. Îmi vine în minte acum numele lui **Ion Pânzaru** actualul redactor al Universității București.

A.B.: Pânzaru...Mi-a fost elev. Mă bucur pentru el. Până acum a fost decan(cred) la limbi străine. Uite nu am mai trecut, înainte mai treceam. Domnule, cu Pânzaru era așa. El avea o minte foarte bună, citea mult, înțelegea, interpreta și am început să-l duc la olimpiade. Am fost și cu alții și am luat, cu

băiatul profesorului de desen, Popa, care a avut doi copii: unul a lucrat la institutul de matematică, dar era foarte dotat la literatură, cu el am luat patru ani la rând premii...și a apărut Pânzaru. Pânzaru era strălucit. Bine, venea la mine, cerea informații, îi dădeam cărți, a luat premiu în clasa a IX-a, a X-a și a XI-a, am ajuns la a XII-a. La a XII-a a venit Pânzaru la mine și îmi spune: „*Domnule profesor, eu nu mai merg.*” De ce? „*Mă plictisesc.*” Măi Pânzarule, te-oi fi plictisind tu, dar reprezintă o școală. Este vorba de prestigiul școlii tale. Și greșești. „*Bine, domnule profesor, dacă spunei așa, merg.*” Și a mers. A dat un subiect dacă îmi amintesc: „*Stilistica în modul de exprimare în opera lui Sadoveanu*”. Să vezi ce s-a întâmpla mai întâi. Trece vreo oră și vin ăia: „*Băi Budescule, dar elevul ăla al tău celebru nu scrie.*” „*Lăsați-l domnule în pace, treba lui.*” Mai trece o jumătate de oră. Nu mai are decât o jumătate de oră. Nu scrie. „*Lăsați-l domnule în pace...*” Și în jumătate de oră a scris.

Coleg cu el era **Ștefaniu**, puțin mai deosebit din punct de vedere al mentalității și al psihologiei....era însă un tip deosebit. Se pare că unul dintre părinți fusese evreu și vine și îmi spune că el pleacă în Israel. Eee....dacă a plecat în Israel....ce să îi spun? Nu am putut să îi spun nimic. S-a dus și nu mai știu nimic. A dispărut. Pentru ca mai am și acum elevi plecați în Israel care și acum m-au felicitat, **Juma** (cred) care de pe toate meridianele globului mi-a trimis, sau **Rodica Lupu**. Care iarăși...mi-a spus când am fost bolnav, „*dacă aveți nevoie de medicamente, eu vi le trimit.*” Nu e nevoie, Rodica. Adică am mai păstrat legături.

De la elevii de ieri, la elevii de azi

R.N.: Știi că încă mai păstrați legături cu școala. Vă mai caută părinții, profesorii. Ce părere aveți despre elevii de astăzi?

A.B.: Ei...asta este o întrebare grea. Elevii au venit. Întâi când se întâmplă astfel de întâlniri stau de vorbă cu ei și tatonez terenul, să văd pe ce teren mă aflu. E o treabă pe care am învățat-o tot de la Bârsănescu. Nu poți porni o discuție atât de sensibilă, de delicată pentru un adolescent dacă nu știi de unde pornește și depinde ce se întâmplă. Cei care au venit sunt fiii celor pe care i-am pregătit eu pentru facultate. Eu nu am pregătit decât vreo 3-4 familii. Altceva nu mi-a trebuit.

„Urmașilor mei văcărești”

R.N.: Ce sfaturi le-ați da urmașilor dumneavoastră de astăzi, profesorii?

A.B.: Domnule...Aoleu ...Le-aș spune să fie mai întâi profesori. Păi majoritatea după părerea mea, nu știu că profesoratul e o meserie deosebită. Profesorul creează oameni, doctorii vindecă oameni. După părerea mea, ăștia sunt intelectualii. Eu nu dau doi bani pe tehnică. Tehnica progresează dar cu progresul ajungem...Eu le-aș spune că au în mână generații următoare. I-aș întreba ce cred ei? Am văzut în decembrie'89 tineri de 15-16 ani târându-se spre tancuri și ducând muniție și hrană soldaților, sunt cei care au murit și sunt înmormântați în centru....da, au avut pentru ce muri. Și eu i-aș întreba pe profesorii noștri, credeți că actuala generație ar mai fi în stare să repete această atitudine? Eu le-aș spune așa: De dumneavoastră depinde. De modul în care faceți educația. Trebuie să convingeți elevii că nu e totul mașina, vila și femeile, mai ales când au bani, pentru că viața trece repede și ajung la sfârșit și constată că nu au făcut nimic. Nu au lăsat nimic în urmă. Eu le-aș spune, de așa natură să se poarte, încât copiii ăștia să se schimbe. Adică să ne putem baza pe ei pentru viitorul țării noastre.

Îți amintești că eu cu profesorul **Zigmund Lupu** jucam volei în recreație cu elevii și pe urmă intram la ore. Nu se admite, eu nu admit și de fapt directorii care sunt de metodică, nu au altă treabă, nu admit ca la un profesor să se întâmple ce s-a întâmplat în multe școli din țară.

Eu le-aș recomanda mai întâi să încerce să își organizeze o cultură a lor că fără cultură nu reprezintă nici un fel de suport pentru societate. Le trebuie cultură. Să iubească arta, să iubească muzica, să iubească literatura pentru că te scoate din preocupările zilnice. Practic intri într-o lume paralelă și nu ți-o dă decât muzica. Am auzit spre exemplu pe 1 ianuarie, concertul Filarmonicii din Viena. Pe asta l-am ascultat eu ani de zile. Eu am fost primul director al orchestrei filantropice din Focșani, eu am cărat planele alea...Eu le-aș spune...Da, ascultam concertul de la Viena, mă uitam cum cântă instrumentiștii....erau în ritm cu vioara lor...se mișcau cu tot corpul...trăiau muzica asta. Apoi... cum să îți spun... când a venit baletul, Baletul era de la opera de stat...nu știu dacă ai apucat să vezi baletul. Rochiile erau extraordinare, baletistele erau grozave, prima balerină era teribilă, era o frumusețe...uitai de tot...

Despre cercul literar de la Sibiu

R.N.: Se cunosc legăturile dumneavoastră cu cercul literar de la Sibiu.

A.B.: Este unul dintre darurile pe care ni le dă întâmplarea. Domnule, eram la școala militară, aveam un colonel **Băjenaru** care picta, asculta muzică și sâmbăta după ce terminam instrucția, eram invitații colonelului la masă. Doamna colonel ne serbea și noi ascultam muzică. Era acolo **Radu Vasiliu**, nu știu dacă îl știi...de la radio. Un tip mare cunoscător...avea o discotecă pe lângă foisor...și ascultam muzică, discutam literatură, aveam ce discuta. Știi cine era acolo? Era **Gheorghe Cazaban**, și mai erau alții care au ajuns mari savanți....mă rog....erau... și colonelul știa cu cine are de-a face. Dar mie îmi dădea voie sâmbăta să mă duc la ședința cercului literar. Cercul literar se ținea pe strada Tribunei în Sibiu, e în centrul orașului o stradă perpendiculară la un etaj unde fusese redacția ziarului „*Tribuna*” și acolo se țineau ședințele sub îndrumarea lui **Blaga** și se discuta poezie. Ce să mai spun, începea **Blaga** să vorbească liniștit, blând. Dar nu era chiar așa de blând, nu făcea concesii, din cauza asta l-au scos de la universitate. Era o plăcere să îl ascuți. După **Călinescu** să îl ascuți pe **Blaga**, pe poetul **Blaga** vorbind. Nu vorbea despre poezia lui niciodată. Acolo era Negoiteșcu cel ce s-a dus în Anglia și a scris despre Eminescu.Erau mulți...

Istorie sau destin

Numai eu am avut un ghinion, știi când se amestecă istoria cu viața omului, te-a terminat. M-am descurcat eu pe front, dar cum m-a lovit. Era în '44. **Iorgu Iordan**, care ținea la mine mi-a făcut ofertă să mă facă asistent și m-a numit facultativ asistent de catedră, ca să mă convingă că sunt capabil, dar mie nu îmi plăcea gramatica aia făcută de Iordan, îmi plăcea de Iordan ca om de cultură. Mie îmi plăcea de Călinescu că am fost în casa lui de multe ori. Am pățit-o cu Călinescu. Și mi-a făcut acte să mă trimită la niște cursuri unde se formau viitorii profesori universitari. Trebuia să intru în octombrie dar au intrat rușii și s-a terminat cariera mea...istoria...cum se amestecă istoria și devine destin. Uite, așa se întâmplă.

Interviu realizat de prof. Gheorghe Zaharia și publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2007, nr. 27-28 (paginile 70-74)

Dascăli de ieri și de azi

CORNEL NOANĂ - absolvent al Facultății de Matematică din Universitatea București (1982), a obținut gradul didactic I în anul 1995, director al Liceului Unirea în anul 1990, iar din anul 2008 director al Colegiului Național Unirea, autor și co-autor a numeroase culegeri de matematică, dintre care o amintim pe ultima "Olimpiadele naționale și olimpiadele balcanice de matematică pentru juniori", Ed. Taida, Iași, 2007.

Elevii pregătiți au obținut numeroase premii la olimpiada națională, precum și la diverse concursuri județene și interjudețene, totul culminând cu rezultatele obținute în confruntările internaționale de elevul Virgil Petrea:

- Medalia de Aur, Olimpiada Pluri-disciplinară, Yacutzia, 2001;

- Medalia de Argint, Olimpiada Balcanică, Belgrad, 2002

- Medalia de Aur, Olimpiada Internațională de Matematică, Glasgow, 2002 (menționăm că este singura medalie de aur din județ).

Activitatea didactică a fost răsplătită prin acordarea Diplomei Gh. Lazăr, clasa I, diploma de excelență acordată de MECT în anul 2002 și Ordinul Meritul pentru învățământ, în grad de Comandor, distincție oferită de Președinția României.

Organizator (împreună cu colegii de catedră) a Concursului Interjudețean de Matematică "Unirea", în anii 2001-2008, în parteneriat cu Consiliul Local și Primăria Municipiului Focsani.

Nu poate lipsi din această prezentare faptul că a inițiat în anul 1996 Festivitatea de absolvire, care între timp a devenit una dintre manifestările de marcă a Colegiului Unirea.

Sunt produsul unei societăți, așa cum era, cu bune și cu rele

Gheorghe Zaharia: Profesorul Noană este o personalitate nu doar a CNU, ci și a întregului învățământ vrâncean și nu numai. Omul, însă, este mult mai puțin cunoscut. De fapt, cine ești ca persoana, domnule Noană?

Cornel Noană: Sunt produsul unei societăți, așa cum era, cu bune și cu rele, a unei generații despre care unii zic că ar fi fost bună, o generație care a terminat liceul în 1977, adică o generație care a avut în adolescență și chiar și în liceu acea mică perioadă de deschidere spre cultură, spre unele valori occidentale, nu chiar spre toate, o perioadă în care s-a scris mult, s-a rescris, s-au retipărit anumite cărți, interzise până atunci, iar în particular sunt produsul unei activități numite Explorări Geologice pe care au desfășurat-o părinții mei, cu care m-am plimbat prin toată țara, mai puțin Moldova, paradoxal, deci am fost în Banat, Transilvania, am facut primele patru clase în șapte locuri. Multe locuri mi le aduc aminte foarte vag, pentru că, de exemplu, am fost doi ani în șapte locuri, având învățători mai mult sau mai puțin calificați, în cătune, deci cine îmi spune mie cum se desfășoară învățământul în zone defavorizate, nu îmi spune noutăți. M-am strâns de pe drumuri, ca să zic așa prin clasa a V-a, când sora mea a terminat facultatea și a primit post la Brăila, sora mea fiind un soi de mama mea, mult mai mare decât mine. Țin minte de acolo primul extemporal la limba română unde am luat 8 pentru că am scris „la” legat și trebuia despărțit și drept urmare a trebuit să învăț tot dicționarul acela vechi, verde, cartonat, îl văd și acum, îndrumar ortografic și ortoepic și de atunci

m-am trudit să nu mai fac greșeli de ortografie și de exprimare. După gimnaziu am urmat cursurile la un liceu, acum colegiu, la fel de celebru ca și al nostru, Colegiul „Nicolae Bălcescu”.

Aveam ca opțiuni la terminarea liceului să mă fac inginer, informatician sau profesor

Cornel Noană: Aveam ca opțiuni la terminarea liceului să mă fac inginer, informatician sau profesor. Mărturisesc că după o luptă lungă și surdă cu ai mei, am reușit să îi conving să dau la facultatea de matematică cu doar o seară înainte de a se termina înscrierile, ce-i drept, cu condiția pusă de taică-meu, ca nu cumva să-i cer vreodată bani, sau să-i spun că nu găsesc pâine sau că nu am un loc pe unde să stau. Dar lucrurile s-au întâmplat exact așa, cum se temeau ei, după ce am terminat facultatea și am luat post la Vaslui am fost un întreținut al familiei primii 2-3 ani. Am predat 6 ani de zile la un liceu de construcții, o școală foarte interesantă. Să faci matematică la un liceu de construcții unde se intra cu media 0 și 0.50, cum era pe vremuri, era o provocare. Cea mai mare grijă era dacă reușeai să-i faci să calculeze cât de cât câte ceva. Era un mare câștig profesional. Programele erau la fel la toate profilele, la toate nivelele de școli, la toate nivelele de inteligență. Toți trebuiau să știe la fel și noi trebuia să facem chestia asta. Cam sinistru, dar, mă rog.

Marea mea șansă a fost că am găsit post la Liceul Unirea

Cornel Noană: Anumite probleme de familie m-au făcut să părăsesc Vasluiul și să ajung la Focșani. Marea mea șansă a fost că am găsit post la Liceul Unirea. E adevărat, că pe atunci era liceu industrial, numai că într-o perioadă de creștere, care nu poate fi disociată de numele domnului profesor Dima, director pe vremea aceea, care ținea steagul sus cu activitățile culturale și de numele profesorului Popoiu care încerca să se lupte, așa cum putea, cu zeii sacri de la „Cuza”. Lucrul acesta ne-a permis să facem mai ușor pasul în '90.

Gheorghe Zaharia: *Cum v-ați adaptat în Vrancea?*

Cornel Noană: Reamintesc, sunt un copil care pleacă din Oltenia natală la vreo patru ani și stă pe șantier până pe la zece ani, cu lume adunată din toate zonele țării, cu figuri legendare ale șantiereilor, cu intelectuali surghiuniți, dar și cu lumea lor pestriță. Eu acolo am învățat să joc șah, pentru că cineva nu avea ce face și juca șah nonstop cu mine. Am învățat și lucruri rele, dar am învățat și să știu care sunt bune și care sunt rele. Eram supus la tot soiul de provocări aritmetice pe vremea aia. Chiar mi-aduc aminte că se puneau pariuri dacă știu sau nu să rezolv unele probleme de aritmetică. Mutatul acesta din loc în loc nu putea să mă facă altfel decât adaptat. Adaptabilitatea asta spre exemplu, puțin vizibilă în Vrancea, se manifestă și în modul în care vorbesc. Adică eu vorbeam ca-n Banat atunci când mă duceam în vacanță în Banat, vorbeam ca în Ardeal atunci când mă duceam la ai mei pentru că relația s-a păstrat, în sensul că ei au ieșit la pensie și eu în fiecare vacanță, chit că nu făceam școală acolo mă duceam cel puțin în vacanța mare și stăteam cu ei. Soția mea s-a speriat când am ajuns prima dată în Oltenia și m-am dat jos la Craiova și am vorbit în cel mai curat grai oltenesc, a rămas cu ochii mari credea că nu știa cu cine se căsătorise. Nivelul de adaptabilitate pe regiuni într-o țară ca a noastră, nu cred că este important. Cred că este vorba mai mult de adaptabilitate vis-a-vis de oamenii pe care îi întâlnești în diverse locuri.

Despre spiritul unirist

Gheorghe Zaharia: *Iată-vă, deci, profesor al Liceului „Unirea”, cum se numea atunci. Cum vi se pare, după atâția ani conceptul de unirist?*

Cornel Noană: Mi se pare mult mai bogat față de cum este privit din afară. În clădirea aceasta trăiește un anumit spirit, care nu se vede din afară ci doar simțit de elevii noștri, care nu peste mulți ani, un an, doi de facultate, știu ce au lăsat în urmă. Acest spirit unirist există deci și guvernează foarte multe din acțiunile Colegiului Unirea. Acest spirit este cu toată modestia și produsul unei nopți de veghe la revoluție. Atunci, în 1989, mi-am amintit, pentru prima dată, de un elev de la Vaslui cu care am luat premiul la naționala de matematică. Din 1988, când mi-am și propus (naiv fiind) să obțină și elevii mei premii la olimpiadele internaționale. Bine, de la a-ți propune, până la a ajunge, este o chestie care ține de foarte multe lucruri și de foarte mult noroc.

Atunci, în noaptea aceea, la revoluție, eram împreună, făceam de serviciu cu Dan Popoiu la secretariat, parcă văd și acum, și-l mai invitaseam pe domnul Pătrașcu, care era atunci profesor la Cuza, detașat de la Vultur și stăteam noi așa și am hotărât că trebuie să facem gimnaziu, că trebuie să selecționăm clasele pentru gimnaziu, că trebuie să punem informatica pe primul loc, ne prinseserăm noi că acesta este viitorul, mai știam că limbile străine vor fi foarte importante. Știam foarte multe lucruri pentru data aceea, 23 cred că era, nu mai știu exact, în jurul Crăciunului, imediat după revoluție. Zis și făcut. Numai că lucrurile au mers pe un făgaș puțin ciudat, în sensul că la Liceul Unirea, au fost primele alegeri pentru funcția de director din Focșani la revoluție. Opinia generală din liceu era că director la Liceul Unirea trebuie să fie Dan Popoiu. Într-un gest de generozitate, crezând că rezolvă astfel și titularizarea mea, Dan a spus că el nu dorește să fie director și mi-a dat voturile mie.

Am fost ales la o vârstă cam fragedă director al Liceului

Cornel Noană: Am fost ales la o vârstă cam fragedă director al Liceului Unirea, poate de aici și unele greșeli. Nu aveam nici 32 de ani, nici eu nici Dan Popoiu cu care fusesem colegi de armată în Focșani în '77, când am jurat că nu mai calc pe aici, colegi de facultate, ba chiar mai mult decât atât, colegi și de cameră în timpul facultății.

În primul rând am realizat un lucru benefic pentru liceu, apropo tot de spirit, am încercat în acel moment să căutăm o generație nouă de profesori, căci mulți dintre cei titulari, profesori deosebiți, pe motive de vârstă și beneficiind de o lege favorabilă atunci au plecat. Îmi amintesc aici pe doamna și domnul Stanciu, doamna și domnul Nagler, domnul Dima, domnul Pălănceanu, adică profesori cu greutate ai liceului. Și era nevoie de profesori noi, mai ales că mărisem numărul de clase, prin atragerea unor clase de gimnaziu, deja erau șase clase când am început în anul 1990. Nu a fost ușor. Aveam nevoie de profesori și bineînțeles că prima idee a fost să aducem profesori recunoscuți pentru rezultatele lor. Am obținut de la minister, regimul de concurs pentru liceul nostru. Am fost primii care am obținut așa ceva în oraș. Apoi ministerul a hotărât ca toate școlile normale să aibe acest statut ș.a.m.d.

În acel moment s-a făcut o infuzie de sânge extrem de proaspăt și de valoros. E vorba de profesori tineri care așteptau să se titularizeze, așteptau concursul care nu se dăduse de nu știu când și care au văzut chestia asta ca pe o șansă și au tratat-o ca atare. Profesorii buni atrag elevi buni și invers.

Prezența elevilor buni într-o școală duce inevitabil la schimbarea atitudinii profesorilor față de ei. Răspunzând la comenzi elevii învață ce le dai. Dacă ai scăpări, ei întreabă. Însă mai cer și altceva pentru că ei îți dau mai mult decât îți dau elevii medii. E un lucru clar. Îți răspund altfel, cu mai multă determinare... Și atunci se creează o legătură din asta care a existat după revoluție între profesorii și elevii de la Unirea.

Noi am avut musafiri din foarte multe școli în liceul acesta. La competițiile sportive, la activitățile artistice sau culturale, în schimburile de experiență toți cei care au venit aici s-au minunat de relația deosebită care există în școala noastră.

Gheorghe Zaharia: *Sunteți cunoscut drept un profesor dur și cu toate acestea elevii vă iubesc. Cum vă explicați acest lucru?*

Cornel Noană: Sunt un profesor iubit, ziceți? E mult spus sunt iubit, bănuiesc că sunt mai degrabă respectat, dar nu de frică. Adică elevilor mei, că e o diferență aici, nu le e frică de mine pentru că mă cunosc și știu că își iau notele după merit. Când nu o să mă mai pot uita în ochii lor când le pun o notă și nu o să pot zâmbi și am să pun nota asta nervos, am să mă gândesc bine ce am de făcut în continuare. Știm că avem de făcut un lucru împreună, lucrul ăsta de făcut împreună este să învățăm matematică.

Despre intransigență și verticalitate în relațiile sociale

Gheorghe Zaharia: Vă știu ca un profesor foarte intransigent cu șefii săi și vă văd comportându-vă acum, de când sunteți director, cu destul de multă eleganță față de șubalterni. E ceva nou?

Cornel Noană: În principiu spun ceea ce gândesc. În funcția asta de director, încerc să fac lumea să înțeleagă că știu. Aveam și replici de genul: dacă să îmi spui că ai întârziat la prima oră, nu îmi spune, că știu. Și observațiile pe care le fac, le fac cât de cât de glumă. Urmăresc ceea ce pot urmări. Și mai este o diferență. Mereu am fost intransigent cu greșelile șefilor, dar și cu ale mele, chit că sunt director. Cu colegii mă port nuanțat, nu țin la lucruri mărunte, pe care mă fac că nu le văd, pentru că directorul trebuie să fie mai mult decât un administrator într-o școală.

Am auzit în județul Vrancea de tot felul de directori foarte buni care „încuie școala”. Dar, a încuia școala, mie mi se pare o chestie tristă... și la figurat sună urât. Școala trebuie să fie deschisă. Ideea de o școală deschisă e mai interesantă. Să vă spun un lucru. Dirigintele meu de la Brăila se numea Dogăroiu, Dumnezeu să-l ierte, era un profesor extraordinar de matematică. Dar care făcea doar atât. Doar matematică. Deși avea responsabilități. Era un om deschis, citit, avea simțul umorului, oltean ca și mine, dar, eu mi-am propus să fiu altfel. Faptul că am fost, cu domnul Pătrașcu, primii care, în 1993 am jucat primul meci de fotbal cu absolvenții clasei a XII-a, a devenit tradiție. Tot astfel și cu festivitatea de absolvire. M-am chinuit foarte mult în 1996 când am făcut robe. Copiii de atunci și-au cumpărat ei robe, pentru că nu am găsit înțelegere la școală. Festivitatea aceasta a fost copiată de toate liceele orașului. În Bacău spre exemplu, face un singur liceu această festivitate, la Brăila la fel, ambele după modelul CNU. De doi ani am introdus premiile generației, acordate de fiecare catedră, iarăși o activitate care „a prins”. Și enumerarea poate continua.

Gheorghe Zaharia: *Cum este să fii profesorul propriului copil? Știi că ați trecut și prin asemenea experiență. Cum privea fiica dv. raporturile cu profesorul Cornel Noană?*

Cornel Noană: Cred că mă privea mai exigent decât pe alți profesori. Și aici au fost niște discuții înainte de a veni la clasa respectivă. Discuțiile au fost aspre, soția mea a spus că e problema noastră dacă suntem de acord să lucrăm unul cu altul. Dar să nu ne certăm. Asta era singura chestie. Că ne puteam certa, ok, dar să nu avem probleme acasă legate de școală. Au fost și acolo niște reguli de stabilit. S-a constatat că subiectele de lucrări nu le fac acasă, s-a constatat că nu mai dau extemporale anunțate și lucrurile astea, puse la punct și respectate, ne-au creat un statut special atât mie cât și ei. Ea nu a fost privită cu suspiciune în clasă, decât la început, era inevitabil. După ce și-a luat și 2-ul la matematică, la fel ca orice elev, nu a mai fost niciun dubiu că nu e tratată la fel și nici eu nu am fost privit ca un profesor subiectiv.

Cred că m-aș plictisi de moarte într-o clasă cu elevi ideali

Gheorghe Zaharia: *Ce părere aveți despre profesorul ideal? Dar despre elevul ideal?*

Cornel Noană: Am mai spus, domnule Zaharia, că nu există profesor ideal. Deci eu o să încep cu elevul ideal, despre care cred că nu poate fi băgat în tipare și sunt convins că m-aș plictisi de moarte într-o clasă cu elevi ideali sau măcar cu câțiva. Hai unu, doi îi mai suporti că mai poți să glumești cu ei. Am câțiva elevi de genul acesta, aproape de a fi ideali, dar mai întotdeauna i-am necăjit. Îl dau exemplu pe Laurențiu Ionașcu, l-am pus să se roage de un profesor să îi pună media 9 la ceva, ca nu cumva să îi iasă media generală 10, pentru că nu dă bine pentru un olimpic la matematică să aibe media generală 10 fiindcă nu se poate... e ceva fals aici. Ori că este olimpic la matematică, ori că este elev de media 10. Și am zis atunci că dacă nu își face rost de medie de 9, i-o stric eu la matematică. Și acum este un student deosebit. Dar timpul este același, nu ai cum să faci de toate cu același randament... Iar ca profesor... este greu de gasit un ideal. E un pas foarte greu, chiar imposibil. Eu am avut o perioadă în care eram foarte convins că un copil ca Virgil face bine dacă stă să lucreze 8 ore la matematică pe zi. Între timp lucrurile au evoluat și nu sunt la fel de sigur. Tare mi-e teamă că avem foarte mulți elevi pe care îi condamnăm să ajungă, în cel mai fericit caz, în clasa de mijloc. Eu îi iubesc și îi respect pe elevii CNU, așa cum sunt, pentru că au ceva deosebit. Privirea lor îți spune totul.

Gheorghe Zaharia: *În încheiere vă rugăm câteva cuvinte despre Revista Noastră?*

Cornel Noană: Și Revista Noastră are aceeași soartă ca și Liceul Unirea între noi fiind vorba. Și ea este privită cu adversitate. Supără faptul că este a noastră, a profesorilor și a elevilor de la CNU, suntem bănuți și aici pe nedrept că noi le-am scris articole copiilor, ceea ce nu este cazul. Revista și-a primit bobârname la diverse clasificări după criterii mai mult sau mai puțin subiective. Mai cred că „Revistei Noastre” îi mai trebuie un ziar, un supliment care să apară o dată pe lună, să fie mai actual, să fie mai viu iar revista să rămână o scriere de cultură, produsul unei activități de un an a elevilor și profesorilor. Elevilor și profesorilor liceului Unirea nu le urez decât să fie toți demni unii de numele celorlalți.

Interviu realizat de prof. Gheorghe Zaharia și publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2008, nr. 29-30 (paginile 96-99)

Debutul lui Victor Ion Popa

Cunoscutul scriitor și slujitor al teatrului și culturii românești, Victor Ion Popa (1895-1946), și-a făcut intrarea în literatură, cu versurile tipărite într-o modestă publicație școlară “Revista noastră” (1912-1914), editată de elevii Liceului “Unirea” din Focșani. Faptul este consemnat în studiile de specialitate. Și ne bucură!

Recent am cercetat la Biblioteca Academiei colecția vechii serii (cea aflată în posesia liceului nostru s-a descompletat în timpul primului război mondial).

Nr. 1 a apărut la 15 noiembrie 1912, sub conducerea prof. D. Papadopol, care, în “*Cuvânt înainte*”, chema “*întreaga școlărimă românească să ia parte, cu inima deschisă, la munca comună împreună cu colegii lor*” în coloanele acestei reviste. “*În acest chip – se spune în continuare – va fi la îndemâna tuturor să aducă la cunoștința colegilor de oriunde, ceea ce cred și simt, vor stabili între ei o scară a valorilor, se vor deprinde a mânui condeiul iar mai târziu pe băncile universităților, se vor recunoște ca tovarăși de idei*”. Răspunzând acestui apel, Victor Ion Popa trimite încercările sale literare. Debutul se produce după numai două săptămâni (1 decembrie 1912), în nr. 2. Aici și atunci apare poezia “**Liniste**” semnată cu pseudonimul Gheorghe A. Hamza.

Profesorul universitar N. I. Popa, fratele scriitorului, referindu-se la acest pseudonim, arăta într-o scrisoare din 7 mai 1973, că el reprezintă “*o formă de modestie și precauție*”. În legătură cu preocupările lui Victor Ion Popa, din perioada aceea, d-sa face următoarele precizări:

“*În anii 1912-1914, când trimitea poezii la revista focșăneană, el era elev la Liceul Internat din Iași. Ca tânăr cu vocație artistică, se manifestase încă din clasa din clasa a II-a. Atunci a jucat în rolul principal din “Millo director”, de Vasile Alecsandri. În clasa a VII-a, a interpretat rolul lui Hlestakov din “Revizorul lui Gogol”. Paralel cu școala urmărea cursurile de la Conservator ale poetului Mihai Codreanu, deși era excelent și la secția reală. În clasa a VIII-a, a luat premiul I cu cununa la concursul organizat de “Tinerimea română”, la București. Scria mereu, desena, mai ales caricaturi, scotea o revistă satirică “Bondarul”, traducea din limba franceză următoarea problemă de teatru*”.

În semn de omagiu le reproducem în paginile noii serii a “Revistei noastre”. Totodată, dorim să facem un serviciu atât iubitorilor de literatură, cât și cercetătorilor operei autorului “*Mușcatei din fereastră*”.

Prof. Petrache Dima

Liniste...

*Pulbere-argintie, luna
Ninge 'ntremur pe cărări,
Fermecând ca totdeauna
Codrul plin de 'nfiorări.*

*Firea-i toată adormită,
Lumea doarme... codrul tace...
Luna muncii, liniștită
Privighează 'ntreaga pace.*

*Linistea-i atât de sfântă
În odihna 'ntregei firi,
Că nici grierul nu cântă,
Doarme vântu'n crengi subțiri.*

*Numai eu sunt treaz și-mi pare
Că din loc de m'aș mișca
Codrul până'n depărtare
S'ar trezi și m'ar mustra....*

GHEORGHE A. HAMZA, Iași

Revista noastră, anul I, nr. 2, 1 decembrie 1912, pag. 27

SONET

In Bosfor.

*Bosforu-i liniștit... E'n sânge marea...
Iar soarele s'ascunde după dealuri
Vărsând văpăi și scânteeri în valuri
Și pe moscheile ce acopăr zarea..*

*Palatele dorm par'că 'n visarea
Unor îndepărtate idealuri...
Și ziua moare în grădini pe maluri
Și vântul își începe desmierdarea.*

*Tot mai fantastic se reliefează
Cetatea sfântă, demnă și vitează
În scânteerea ultimului soare...*

*Și așa, privind, cum soarele se stânge
În Ildyz chiosc, cadâna cea mai mare
Frângându-și mâinele cu hohot plânge.*

Victor I. Popa cl. VII liceul Internațional Iași.

Revista noastră, anul I, nr. 10-11, 1-15 aprilie 1913, pag. 168

Pastel

*Râul murmurând suspină
Pe sub sălcii plângătoare,
Pe nisipuri se alină
Și se sbuciumă-n vârtoare.*

*În oglinda de pe ape
Soarele își joacă focul
Când departe... când aproape
Vânturatic ca norocul.*

*Joacă-n umbra umezită
Fulgerări, scânteii, lumini,
Și e soare o clipită
Și-o clipă-ntunecimi.*

*În nomolul de pe maluri
Se târâsc copiii goi
Și gonesc și sar în valuri
Și vin iute înapoi...*

*Și cântând se-ntind la soare
În nomolu încălzit
Pe când prinde sa-nfioare
Ziua zarea-n asfințit.*

Revista noastră, anul I, nr. 12, 1 mai 1913, pag. 204

Apus...

Ce frumos
 Pe înserat
 Când vin de
 La secerat,
 Pâncuri mari
 Flăcăi cu coase
 Și-ntr-ei
 Fete frumoase,
 Vin voioși
 Și sar râzând
 Și prin măguri
 Vin cântând...
 Cum se lasă
 Încet de sus
 Răcoreală,
 Spre apus
 Nourășii
 De beteală,
 Îi străbate
 Arareori
 Razele blândului soare,
 Care moare
 Să s-arate
 Mîni în zori.
 Negrul nopții

Se întinde,
 Depărtarea
 O aprinde
 Stelele
 S-aprind pe cer
 Depărtările pe cer
 Acum pier...
 Iar de jur
 În jurul meu,
 Frunze-n tremur
 Tot mereu.
 Bate vântul
 Cald de sară,
 Și prin lanul
 De secară
 Șoșotește
 Încet prin spice,
 Scade, crește
 Într-una-i zice
 Iar din mijloc
 De ogor,
 Pițpalacul
 Încântător
 Face placul
 Tuturor...

Revista noastră, anul I, nr. 3-4, 15 decembrie 1912, pag. 37

„Românul nu pierе”

Tu n'ai perit Române!... Și neamul tău nu pierе
 Căci ești Român de sânge... și stai în locu 'n care,
 Conduși de Ștefan Vodă cel înțelept și Mare,
 Strămoșii tăi sfărmară a Turcilor putere.

Dar Voevodul doarme sub glie în tăcere...
 Cobzaru-i cântă doina .. și inima tresare...
 Și dintre stânci de munte și până 'n val de mare
 Veciile săpat-au povestea-ți de durere.

Nemuritorul Lazăr a sfărâmat robirea
 Fanarului, și-ți dete și geniul și grăirea
 Și ți-a aprins făclia de foc scânteetor...

Și-acum te-avânți 'n nalturi, când lanțurile 's rupte
 Sătul de atâta sânge, dar oțelit în lupte
 Și mândru ca un vultur ce falnic pleacă 'n zbor.

VIETOR I. POPA
 Clasa VII, Liceul Internat Iași.

Revista noastră, anul I, nr. 9, 15 martie 1913, pag. 144

Sonet

*Pere creasta codrului se-nalță luna
Palidă, melancolică fecioară,
Iar umbrele colinde coboară
Rămâne-n noapte numai văgăuna.*

*O pace sfântă lumea înconjoară...
În zare cerul și câmpia-s una...
Și e frumos ca-n noapțile când luna
Mă adormea-n povești odinioară.*

*Pârâu-și murmură în vale cântul,
Când freamăt prin frunziș pornește vântul
Și pe nemărginire luna ninge...*

*Și atâtea gânduri de izvor mă leagă
Că lângă el privind cum se prelinge
Aș vrea ca să-mi trăiesc viața-ntreagă.*

Revista noastră, anul I, nr. 13, 15 mai 1913, pag. 233

Dușmanul meu

Frumoasă creatură e dușmanul meu...

*O față albă, încadrată de un păr negru aruncat într-o frizură de artist
doar e și musicant și desenator dușmanul meu – lasă să se vadă o pereche
de ochi negri, pătrunzători, cu gene lungi, deasupra cărora se îmbină
sprâncenele minunat arcuite.*

*O gură frumoasă – când nu vorbește – șade ca o strajă sub nasul cam
prea mare a dușmanului meu.*

*Din toată făptura lui respiră o atmosferă femească... din toate grațiile
care le face simți ceva deosebit, ceva care n-are altă tendință decât a te ameți...
și eu... eu dușmanul lui, mă simt uneori învins de zâmbetul lui curtenitor.*

Firea a fost darnică cu el...

Un lucru în strică.

*Verbește când trebuie să tacă, și tace când trebuie să țipe... căci
numai când tace sau când țipă îmi place...*

Când tace mi-i drag ca-i vorbește numai chipul...

Când țipa mi-e drag ca-i sincer... că foarte rar îi sincer dușmanul meu.

*Ce drag mi-ar fi și mie și celorlalti... dacă n-ar vorbi nimic... nimic...
să-l lase să-i vorbească numai măiastra boltire a sprâncenelor... ori să țipe
numai... să spuie... așa cum numai la furie spune... tot ce ne socotește pe
noi... și pe el...*

*Și spun asta pentru că știu că are cea mai satisfăcătoare părere despre
el însuși și nici un argument nu i-ar putea-o schimba.*

*Ar fi păcat de alinieri să cobori un om în mocirlă câtă vreme plutește
în locuri așa de frumoase și senine!*

Revista noastră, anul I, nr. 8, 1 martie 1913, pag. 139-140

Dumitru Pălănceanu

Crisanteme...

Când vă zăresc la geam în zi de toamnă
Eu nu știu ce gând dulce mă îndeamnă
Ca'nfășurat în a vișării haină
Să vă admir pătruns de dor și taină.

Ce dulce mă îmbie—a voastră floare!...
În ea-i surâș de zi de sărbătoare,
Și taina ineditelor poeme
Ce-or rășări în zori de nouă vreme.

Un viș de negrăită frumusețe
E'n voi când norii fug sub biciu din vânturi...
O, floarea voastră, știe să mă'nvețe
Un ritm bizar la noi, frumoase cânturi...

De-abia-mi zâmbiți din geamul trist al serii
Și eu visez seninul primăverii
Și-un țărnișcă scaldat de mări cu ape calde,
Cu străluciri de mistice smaralde...

Pălănceanu Dumitru
elev clasa VIII Liceul Unirea

EU SINGUR RĂMÂI...

Din zări se desfac
Dulci raze ce curg
Pe-oglinda de lac...
Și'n zări e amurg...

Lin lebede trec
Pe lac... lunecând...
Din țärm le petrec
Cu ochii... visând...

O lebăăă stă
Pe lac, în mijloc...
Amurgul îi dă
Nuanțe de foc ;

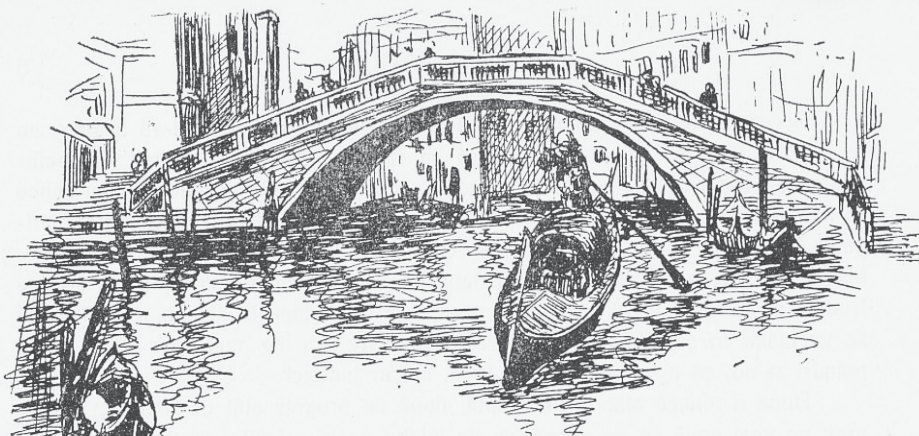
De-un alb ideal,
O alta e'n drum
Spre-un nufăr alb-pal
Ce varsă parfum..

Era arămiu
Amurgul... acum
E'ntreg vioriu...
Și noaptea-i pe drum...

Trec lebede 'ncet
Spre crângul enorm
De trestii... și-adorm
Acolo... discret....

Eu singur rămâi
Pe țärmii pustii...
Cu-un vis mă mângâi :
Că tu ai să-mi vii...

D. Pălânceanu, cl. VIII.

VENEȚIA

A ieșit din unda mării blânda nopților crăiasă
 Aurind cu miile de raze vechia dogilor cetate
 Și pe cerul plin de stele stă și așteaptă ca să iasă
 În albit de pietre scumpe, dogele'n singurătate
 Și cu gondola-i ușoară să-și revadă a lui mireasă

*

Dar, ș'a stins de mult splendoarea falnicei cetăți pe apă
 Putrezită stă gondola serenadelor străbune
 Și prin colțurile negre unde piatra'ncet se sapă
 A amuțit de mult ghitară serenadelor să sune
 Dorul plin de gingășie, dor ce sufletul ți-adapă.

*

Și acum se plânge marea printre vechile canale
 Gondola îndoliată se strecoară'ncet sfioasă
 Dar de mult e ruginită ușa vechilor portaluri
 Suspinând când o venetă a 'ncercat 'ncet să iasă
 Și cu mâna ei de ceară să arunce-o floare'n valuri.

*

Vechi palate aurite, oglindesc a lor podoabă
 Marea plânge liniștită goana flotelor corsare
 În ferestrele ascunse luna 'ncearcă-a prinde salbă. .
 Doar Șan Marc bătrân și gârbov tremurând încet tresare
 Și când oreie ne spune, sgudue hlamidă-i albă.

Din lucrarea de excursie.

Armand G. Constantinescu
 Cl. VIII M. liceul „Unirea”, Focșani

24 Ianuarie 1913

*Cuvântare rostită la serbarea liceului "Unirea" de la 24 ianuarie 1913
de către Simion Crainic, directorul Liceului "Unirea"*

Corpul profesoral și tinerimea studiosă a acestui liceu, serbează azi o îndoită sărbătoare: patronul liceului, aniversarea a 47 de ani de la înființarea acestei instituțiuni culturale și epoca cea mai glorioasă a neamului nostru, 54 de ani, dela unirea Principatelor. După epoca de seculară urgie fanariotă, în principatele române, dela Carpați și Dunăre, să ivi epoca de deșteptare națională, în urma puternicilor zguduiri din afară, pricinuite de revoluțiunea lui Horia din Transilvania și de revoluțiunea franceză, care făcu să clocotească întreaga Europă.

Domnul Tudor rupse lanțurile, cu care călăii fanarului ferecaseră pe Români. Focul Național atâtat în Transilvania de Șincai, Maior și Micu; iar în Principatele Române de Asachi și Lazăr, făcu după 1821 vâlvătaie. O nouă și puternică viață națională și culturală cuprinse Moldova și Muntenia. Graiul românesc răsună iarăși dulce, din colibă până în palatul Domnului.

Gândirea și simțirea Românului să buciună fără frică în lumea largă, ne mai putând fi înăbușite de puternicii dușmani dinprejur, cari veacuri întregi s-au sbuciumat să impună neamului românesc gândirile și simțirile lor străine și vrășmașe intereselor lui, ucigătoare de orice viață națională românească. Faptele de glorie și mărire săvârșite de neamul românesc sub marii și nemuritorii Domni ai Moldovei și Munteniei dinainte de trista epocă fanariotă, despotmolite din ascunzișurile înăbușitei amintiri, se desfășoară acum repede, șiruri, șiruri pe dinaintea ochilor minții dezlănțuite din cătușele cenzurii muscălești, nemtești și turcești. Inima Românului, setos de viață liberă, națională svâcneste cu putere după noi fapte de glorie și de mărire.

Moldova și Muntenia clocotesc de mișcarea națională și culturală a vrednicei generațiuni de tineri gata a-și jertfi viața pentru îndeplinirea visului ce-i frământa sufletul: „Unirea și Neatârnarea”. Anul 1821 pregăti pe 1848, când flăcările își înghițiră prada, prohodită de marii patrioți: Regulamentul organic al Moscoviștilor, cari tratau Principatele ca gurbanii muscălești. Cinci ani în urmă, ghearele prădalnicului urs de la Neva sunt scurtate în Crimeea de ascuțișul săbiilor, iar pielea lui ciuruită de baionetele, gloanțele și ghiulelele puterilor apusene ale Europei.

Românii răsufiau ușurați de primejdia ce-i amenința din partea nesățiosului vecin dela miazănoapte. *Visul lor să împlinește pe jumătate.* Principatele dintre Carpați și Dunăre se unesc pentru vecie într-un singur trup la 1859.

Nici mârâiturile fioroase ale ursului dela Nord, nici privirile încruntate ale vulturului hrăpăreț de la apus, nici amenințările întunecatei semiluni nu mai puteau desface această întrupare:

Ori viață în unire, ori moarte !

Aceasta era strigătul ce răsuna dela un capăt la altul în lungul și latul Moldovei și Munteniei.

Vrednicul între vrednici, românul Alexandru Ioan Ioan Cuza, pune coroana de „Domn al Principatelor unite”. Măreț act și înălțător de inimi, izvorul tuturor faptelor mari săvârșite de atunci și până azi: Desrobirea și împrăștierea țăranului, care e tăria neamului, pe moșia sa strămoșească, pe care se făcuseră stăpâni liftele fanariote îmbrăcate în rasă călugărească

ori ciocoite; secularizarea averilor mănăstirești, constituția, temeiul libertăților și al dezvoltării culturale și naționale, Neatârănarea și Regatul!

Smuls fiind, pentru totdeauna, măceșul ghimpos și sălbatic, pripășit din recele nordic în de Dumnezeu binecuvântatul pământ românesc, în care încercase să se înțelească, sucit fiind gâtul vulturului hrăpăreț cu două capete, care dela apus să lăsase pe pământul și-și înfipse din nou ghiarele în trupul țărilor libere, gata să mai sfâșie vreo bucată din ele ca altă dată, frântă fiind secerea păgânului dela miazăzi, înroșită de sângele a zeci și sute de mii de Români, cari de veacuri au dus luptă cruntă, pentru apărarea moșiei strămoșești. Moldoveanul și Munteanul, uniți frățește pentru veci, își înalță falnic fruntea în adierea dulce a libertății și, ca în sbor repede, caută să-și aline dorul de luminare a minți, să ajungă neamurile luminate din apus.

Cea dintâi grijă trebuia să fie creșterea și instruirea tinerei generațiuni, care în viitor avea să ducă mai departe munca uriașă a marilor patrioți, cari i-au lăsat moștenire: *o Românie unită și liberă*. Ea trebuie crescută în iubirea de patrie și de neam până la jerta vieții, după pilda generațiunilor, cari au mântuit pământul și neamul românesc. Trebuie să se facă cunoscut tinerii generațiuni trecutul nostru bogat în învățăminte, cauzele de *mărire și cădere* a neamurilor, ca din pildele trecutului să învețe a-și croi calea viitorului spre fericirea patriei și a neamului românesc.

Dacă învățământul primar se mărginește aproape numai a descoperi cetățeanului tainic cetitului și scrisului, învățământului secundar îi este dat să formeze pe cetățeanul luminat, cunoscător al virtuților cetățenești, pe cetățeanul care, având veșnic înaintea minții trecutul plin de suferințe, de glorie și de mărire, pune patria și naționalitatea mai presus de propria-i viață.

Românii focșăneni, pătrunși de adevărul ca învățământul secundar desăvârșește pe cetățean, nu s-au dat îndărăt dela nici o jertfă, pentru a-și vedea împlinit dorul lor fierbinte: Înființarea unui gimnaziu, Județul, comuna, cetățenii și-au dat cu dragă inimă și cu prisosință obolul lor.

În ziua de 7 ianuarie 1866, porțile gimnaziului Alexandru Ioan I Cuza, azi liceul Unirea, s-au deschis fiilor cetățenilor Putnei și altor județe. Iar la 1884, după două încercări zădarnice, s-a înființat și cursul superior.

Numele gloriosului și de popor iubitorului Domn, avea să amintească în fiecare zi tinerimei, chemarea ei viitoare: păstrarea și dezvoltarea libertăților constituționale ale României unite, ca cea mai sfântă moștenire, dragostea de vatră strămoșească și de neam, dragostea de pământ românesc, munca fără preget pentru întărirea naționalismului românesc de la Carpați, Dunăre și Mare.

Școala dela Profetul Samoli, azi liceul Unirea, în amintirea ștergerii de veci a hotarului despărțitor al țărilor surori, și-a dat roadele așteptate în toate ramurile.

În ziua de 27 Maiu 1912, întreagă Românie recunoscătoare Marelui Domn, de aproape și de departe, a fost la Iași, venerând pe marele Cuza. Romanii, înălțându-se cu recunoștință până la Cuza, și-au creat o nouă eră, pe toate târâmurile și mai ales, pe cel național. În Maiu, în luna florilor îi a poeziei, s-a consacrat memoria ultimului și unuia din cei mai mari Domnitori ai Românilor.

Monumentul ce să înalță în Piața Unirii din Iași, simbolizează recunoștință, splendoarea și mărire a unui neam eternizată de un artist genial! Dacă sculptorul Romanelli ar fi fost român, nu ar fi putut pune mai multă inimă, artă și patriotism în vârful daltei sale, ca să dea Patriei noastre și posterității un monument atât de măreț, care să aibă atâta viață, atâta estetică.

În monumentul marelui Domnitor Ioan I Cuza, să vede realizarea unui ideal, speranța unei națiuni.

Mândru și curajos, el este înconjurat de bărbați iluștri, ca Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Nicolae Crețulescu, General Florescu, Dimitrie Bolintineanu.

Geniul lui Cuza va veghea, de acum în eternitate, peste patria noastră și toți Românii inspirați de înțelepciunea sa, toți bărbați de stat călăuziți de patriotismul celor patru sfetnici eternizați în bronz, lângă Domnul lor mult iubit, vor lupta pentru realizarea visului nostru de aur.

Să ne oprim o clipă și, cu inimile potolite și cu mintea senină, să privim în trecutul țării noastre, la epoca de acum 54 de ani.

S-au unit atunci două principate mici, pentru a forma un stat, mare în aspirații, tare prin dorul de libertate. Erau istovite de frământările dintre poftitorii la domnie; erau sărăcite debirurile stăpânilor. Totuși, năzuința de mai bine a unor suflete curate și cinstite și țăria neînvinsă a mulțimii sărăcite, au făcut ca din cele două principate socotite ca pierdute să renască, prin unirea lor, un stat care s-a dezvoltat neconținut și-a ajuns România de azi. Poate că niciodată nu s-a adeverit mai bine ca acum 54 de ani, zicătoarea, că; în momentele mari, se arată oameni mari.

Unirea principatelor române a fost un moment mare, pentru neamul românesc și la făptuirea Unirii au fost oameni la înălțimea împrejurărilor.

Mai bine de șapte veacuri, peste micile principate trecuse tot puhoiul de barbari, care le hărțuise, le dezbinase și le sărăcise. În acest răstimp, o singură dată și un singur om izbutise să adune la un loc pe români, dar izbânda lui s-a stins cu el: moartea lui Mihai Viteazul a însemnat și înmormântarea unirii românilor.

Prin amestecul dușmanilor de toate felurile, cele două principate au ajuns la cea mai mare dezbinare și micul râu Milcovul ajunsese o apă blestemată, care unea în undele lui sângele fraților îndușmăniți. A trebuit să fie prea mare apăsarea stăpânilor străini și prea adâncă durerea poporului umilit și sărăcit, pentru ca la un moment dat, toate energiile să se unească și într-o supremă sfortare tot ce rămăsese cinstit în cele două principate, să se ridice la un semn și să săvârșească Unirea.

Atunci au bătut alături inimile fiilor de boieri români cu ale opincărilor și pe țăria acestei uniri sufletești s-a ridicat monumentul cel mai glorios de până acum, al neamului românesc.

Dintre cei cari munciseră și izbutiseră să făurească Unirea, Cuza a fost ridicat la rangul de Domn al celor două principate, meritele lui la domnie cresc în considerațiunea poporului întreg, pe măsură ce ne depărtăm de timpul domniei lui. Ajudat de mari cugetători și îndrumători ai neamului, Cuza Vodă a reușit să săvârșească într-un timp foarte scurt, acte pe temeiul cărora România s-a putut dezvolta, cum poate n-a izbutit să se dezvolte alte state formate în condițiuni cu mult mai prielnice ca statul nostru.

A fost o *minte ageră și un mare suflet de patriot*, care unite cu extraordinara pricepere și energie a lui Kogălniceanu, au învins greutăți de neînchipuit și au deschis urmașilor orizonturi largi și căi sigure. De aceea mulțimea, ca și oamenii aleși, nestăpâniți de patimi, dau lui Cuza Vodă și lui Kogălniceanu admirația lor.

Istoria contemporană a României este bogată în evenimente mari. Într-un interval relativ scurt, s-au îndeplinit în această țară fapte de o covârșitoare însemnătate politică, socială, culturală, militară.

Toate aceste fapte, care prin sigura și fireasca desfășurare au făcut admirația lumii întregi, își au punctul de plecare în Unirea Principatelor, a cărei amintire glorioasă o sărbătorim azi cu o pioasă însufletire. Unirea este nu numai obârșia tuturor acestor acte pe care e clădită România Modernă, dar entuziasmul sublim, din acel mare ceas al vieții poporului român, a rămas până în ziua de azi energia inițială ce hotărăște mersul înainte al acestei țări.

A fost în Unire atâta putere de jertfă, atâta înflăcărare patriotică, atâta râvnă curată, atâta gândire înțeleaptă, atâta vigoare de voință, atâta simțire bărbătească, atâta conștiință de destinele României, încât era firesc să devie izvorul unui lung și neîntrerupt șir de progrese pe toate țărâmurile, pildă veșnic vie de fapte bune, spre a patriei mărire, tuturor generațiilor ce au urmat și-i vor urma

Căci aceasta este marea caracteristică istorică a evenimentelor în care să exprimă în mod hotărâtor năzuințele cele mai înalte ale unei națiuni. Propriu lor este că deschid, prin însuși faptul îndeplinirii lor, o eră de propășire și înaltare ce decurge în mod necesar dintrânsel, adevărind acest învățământ esențial al istoriei moderne, că nu se poate întemeia nimic puternic, nimic trainic, nici spre binele fiecăruia în parte, nici spre binele obștesc, decât pe baza națională, pe conștiința și largă participare a poporului întreg la așezarea temeliei naționale ale statului. Astfel a fost Unirea.

Pregătită de renașterea spiritului de libertate și a conștiinței naționale, ea a fost rezultatul viu și spontan al curentului de unitate de stat ce străbătuse întreaga societate românească, în care se contopiră dorințele comune ale tuturor păturilor sociale, toate înțelegând că întâi de toate ne trebuie un unic și singur stat dela Dorohoi la Severin. De aceea, ea a fost mai complexă decât toate reconstituirile de state unitare din veacul trecut și spre a se săvârși, n-a avut nevoie nici de dezastre naționale, nici de războaie victorioase. Ieșită dintr-o adâncă mișcare de libertate, de care fuseseră cuprinse toate spiritele gânditoare, s-a înfăptuit, în pace și liniște, și cu o intuiție a nevoilor prezentului și viitorului, de o neasemănată limpezime.

În Italia se vorbește de un antagonism economic și social între provinciile de nord și cele de sud. În Germania, de asemeni, s-a menținut nu numai ca deosebire geografică, dar și ca deosebire de spirit public și de aspirațiuni, împărțirea în Germania de Nord și cea de Sud.

Moldova și Muntenia, însă, astfel s-au legat și împreunat, încât în toate privințele formează o deplină unitate și întrebarea ce și-o va pune istoricul, nu va fi cum de s-au identificat atât de repede în năzuinți și interese, ci cum de au putut sta atât amar de vreme despărțite una de alta.

Ca tot ce să face pe o largă temelie națională și populară, Unirea a fost și desăvârșită și rodică.

Negreșit că de la 1866 înapoi s-a făcut mult, neînchipuit de mult, pentru organizarea statului român, pentru înălțarea prestigiului și pentru dezvoltarea lui militară, economică și culturală. De atunci și până azi M. S. Carol, care s-a dovedit a fi un înțelept și *minunat conducător*, a avut mulți sfetnici înțelepți și mari patrioți, a căror muncă și devotament a contribuit la consolidarea statului.

Dar opera nu e desăvârșită.

Dacă ne uităm cu mândrie la cei 54 de ani trecuți de la Unire până azi, trebuie să ne uităm însă cu multă grijă la starea de azi țării. Unirea politică s-a făcut între principate și nimeni nu se mai teme că va fi desfăcută vreodată; dar mai e o unire ce nu s-a făcut și trebuie să se facă.

Acea unire, care e deabia la începutul ei, e privitoare la categoriile sociale din statul nostru. Căci, ori ce s-ar spune, nu există încă o unire în cugete și simțiri între orășeni și țărănime.

Între aceste două largi categorii sociale sunt încă mari deosebiri de credințe și sentimente, care adese ori au dus la sguđuri puternice și primejdiioase pentru existența statului nostru. E în mintea tuturor oamenilor serioși de stat, preocuparea de a înlătura, pe viitor, asemenea sguđuri și acea toate partidele politice fac sfořări pentru ridicarea poporului.

Deosebirea, pe această chestie, între partide, este numai în privința formelor sub cari să se facă ajutarea poporului dar *principiul*, adecă nevoia imediată de a ridica poporul îl admit toate. Această mare reformă, oamenii pricepuți n-o înțeleg numai prin ridicarea economică a poporului ci și prin înălțarea ei morală și culturală.

Când reforma va fi desăvârșită, se va putea spune că unirea în regatul român e și ea desăvârșită atunci vom însemna în cartea vremii o nouă dată de glorie pentru noi și vom fi gata pe deplin să pornim munca mai departe, pentru desăvârșirea idealului nostru național.

Valoarea educativă a acestui mare eveniment, eficacitatea exemplului său este mare și folositor mai ales. Simțul fraternizării și al solidarității de neam, pentru propășirea culturii și ființei noastre naționale, acel simț care a însuflețit pe părinții noștri la 1859, ar trebui să vorbească lămurit generației de azi. Pentru ca să fim demni de părinții noștri, trebuie negreșit să imităm pilda, abnegația și jertfirea de sine, pe care ei ne-au dat-o.

Să ne bucurăm cu toții, din toată inima de aniversarea de azi și să nădăjduim, că nu va fi nevoe de încă 54 de ani pentru îndeplinirea unirei sufletesti a tuturor românilor din regat. Căci avem în fruntea țării un vlăstar al familiei care a făcut mărire Prusiei și unitatea Germaniei. Regele Carol a făcut mărirea României.

Termin cu cuvintele pline de înțelepciune a M. S. Regelui Carol: „*Providența nu lasă neîmplinită opera sa*”.

Profesori și elevi ai Liceului Unirea - 1913

Deschiderea Teatrului Comunal „Maior G. Pastia”

Ziua de 21 Noiembrie va fi o zi sfântă pentru orasul Focșani. În această zi s-a inaugurat aici teatrul Comunal M. G. Pastia. Este o clădire impozantă, după ultimele cerințe ale teatrului modern. S-a construit din donația făcută de D-l Maior G. Pastia în sumă de 500.000 lei și 200.000 din fondurile comunei. Luxul, frumusețea picturilor și scena așa de mare și de confortabilă, fac din teatrul nostru unul din cele mai moderne.

Inaugurarea lui a fost fixată pe 21 Noiembrie ora 3 p.m. Cu câteva zile mai înainte, afișele au anunțat programul deschiderii. Dis-de-dimineată, steaguri mari ce împodobeau teatrul anunțau lumii că ușile acestui templu al artei se vor deschide. Încă de la ora 2 după amiaza o mare mulțime se adunase împrejurul lui. Rând pe rând, sosește în vehicule care de care mai frumoase, tot ce are elita focșăneană mai distins. La ora 3, sunetul clopotelului anunță publicului că în curând cortina se va ridica. Era primul sunet de abia și emoția începuse să ne cuprindă sufletele. La al doilea sunet, emoția se mări și mai mult, toți încetasem să mai vorbim și așteptam cu o nerăbdare vie cel de-al treilea sunet. Și deodată, în liniștea aceasta apăsătoare, se aud cele trei bătaii în scândură. În același moment bagheta maestrului Luciu făcu un semn și un „Deșteaptă-te române” care mi s-a părut dumnezeiesc răsună în sala teatrului. Emoția noastră atinsese culmea. Trebuia să o descărcăm și atunci galeria dădu semnalul. Un ropot de aplauze, un „ura” entuziast porni din toate piepturile celor prezenți. Momentul era solemn. Marșul se termină. Cortina totuși stătea nemișcată. Atunci o altă bătaie pregătea lumea. Și cortina maiestuoasă, ușoară se înalță. Privirea noastră se opri pe fireturile aurite ale peretilor îmbrăcați toți în vestmânt de sărbătoare. Protoereul județului însoțit de 5 preoți a oficiat un scurt serviciu divin. După terminare apare pe scenă D-l Primar Th. M. Basarabeanu care arată necesitatea construirii acestui teatru, dă câteva notițe asupra executării lui și termina spunând că este o datorie pioasă din partea tuturor cetățenilor acestui oraș, să mulțumească D-lui Maior G. Pastia pentru opera de cultură națională ce a ridicat în Focșani. Aplauze zgomotoase, sincere și pornite din fundul sufletului subliniază ultimele cuvinte ale D-lui Primar.

Și în mijlocul acestei însuflețiri, apare D-l Th. Ienibace, prefectul județului. Mulțumește D-lui primar pentru munca neobosită ce a depus-o, precum și D-lui Maior Pastia pentru fapta aceasta mare și lăudabilă.

La urmă, D-l Pastia vine și mulțumește publicului pentru simpatia ce i-o arată și îi dă teatrul în primire. Aplauze zgomotoase au acoperit ultimele cuvinte ale venerabilului cetățean.

Cortina se lasă tot așa de mândră, tot așa de maiestuoasă, iar bagheta maestrului dădu un semn și o arie dulce, melodioasă răsună în aula teatrului.

Seara, aceeași însuflețire, aceeași veselie peste tot. S-a jucat o comedie, da, dar ce tragică comedie: „Pe malul gârlei” de Ollănescu-Ascanio și piesa în trei acte a lui V. Alexandri, „Fântâna Blanduziei”. Jocul de scenă și decorurile erau admirabile și au fermecat pe toată lumea. În special cel din actul I, din Fântâna Blanduziei, a fost splendid.

Urăm teatrului bună deschidere și succes desăvârșit, pentru a-și putea ajunge scopul: „**Educarea poporului**”.

Revista noastră, anul II, nr. 1-2, 15 noiembrie 1913, pag. 41

CRONICĂ TEATRALĂ

Datorită unor inițiative și împrejurări fericite, focșănenii au putut să vadă în primele zile de deschidere ale frumosului teatru comunal „Maior Pastia”, reprezentații de piese cu caracter național-educativ jucându-se: „Fântâna Blanduziei”, „Scrisoarea pierdută”, „Zorile”, ni s-au dezvelit la lumina rampei frumuseți din literatura noastră dramatică.

Jucându-se mai apoi, „Bolnavul închipuit”, „Romantioșii”, ni s-au înfățișat operele care nu prezintă numai interes particular: în ele sunt descrise moravuri sau credințe cu caracter general.

Cele trei piese de deschidere au fost jucate de artiștii teatrului național din Iași, sub conducerea distinsului scriitor, d-l M. Sadoveanu.

Atât în „Fântâna Blanduziei”, cât și în „Zorile” sau „Pe malul gârlei” s-au remarcat finețea, naturalețea și căldura jocului, Doamna Pruteanu și Domnul State Dragomir în „Zorile” mai ales au reușit într-adevăr să ne miște.

În „Scrisoarea pierdută”, Domnul Buldescu, care a reputat un frumos succes și în „Ceașca cu ceai”, ne-a redat un „Farfuridi” de toată frumusețea, iar Domnul Vernescu, un „cetățean turmentat” destul de simpatic și elocvent.

„Instinctul” lui Kistemaekers a reputat deasemeni un frumos succes pe scena drăgutelui nostrum teatru. Lupta dintre datorie și onoare ce se dă în sufletul doctorului Bernard a fost cum nu se poate mai bine redată de puternicul temperament dramatic al Domnului Manolescu cu D-ra Getta Kernbach, D-na Aura Mihăilescu, și Duțulescu, au fost bine.

„Moștenitorii” și „Bolnavul închipuit”, doua piese cu structuri diferite, au fost jucate de trupa condusă de veneratul nostrum artist Ion Niculescu. Umorul său așa de bogat și fin a fost destul de bine acompaniat de spiritual rafinat al D-lui Achil Popescu.

Cu mare nerăbdare așteaptă publicul focșănean reprezentația „Romantioșilor”, dată de primii artiști ai primei noastre scene. Și această nerăbdare de altfel era și justificată. Talentul artiștilor se îmbină așa de armonic cu acel al autorului și traducătorului presei, încât din colaborarea acestor trei feluri de talente, reiese un tot admirabil, plin de grație și frumusețe. Când vezi „Romantioșilor”, ai impresia că te găsești în preajma unui izvor, în apele căruia se oglindesc stânci prăpăstioase. Susurul tainic al izvorului se îmbină cu ecoul evocat de prăpăstioasele stânci dezmoțite din somnul lor de gălăgia unui uragan puternic. Susurul – Percinet – Silveta – te farmecă... uraganul – Straforel, Bergamin, Paquinot te indispune; Dar această indispoziție face și mai plăcută odihna de lângă frumosul izvor.

Doamna Giurgea ne-a redat o Silvetă încântătoare, plină de grații și poezie.

Domnul Bulandra în Percinet, cu vocea D-sale fermecătoare, cu jocul D-sale sprinten și puternic a captivat întreaga sală.

Domnii Soreanu și Belcot, în Berganim și Pasquinot au avut câteva dialoguri de un comic irezistibil, nimic forțat, nimic fals în jocul Domniilor-lor.

Domnii Bulfinski și Romano au contribuit de asemenea la formarea unui ansamblu excelent.

Și... fiindcă vorbii mai mult despre această piesă, să ne întrebăm care ar fi oare ideea moralizatoare din ea? Vom răspunde cu toții: lat-o: Domnișoarele de pension, a căror imaginații înflăcărâte le poartă uneori pe urmele unor vise romantice cu feți frumoși și mândre consânzene să caute a găsi adevărata poezie în mijlocul realității, nu a închipuirei zvăpăiate.

Revista noastră, anul II, nr. 1-2, 15 decembrie, pag. 71-72

Din însemnările unui voluntar

Cum începea soarele să coboare spre orizont, se isprăvea și treaba în baterii. Acum se duceau unii prin sat ca să se aprovizioneze cu ouă, lapte, brânză de pe la blugari. Unii se învăteau în jurul ceaiurilor unde se făcea mămăliga; alții cu gamela în mână, așteptau ca să le vie rândul la împărțitul mâncării de la cazan. Mâncarea era dată pe echipe și după ce se isprăvea cu împărțitul ei, îi vedeai pe toți în fața corturilor, făcându-și câte o cruce și pe urmă înghițind de zor din fiertura ce le aburea înainte.

Și la masă domnea veselia, caracteristică românului. Unul zicea o glumă, altul zece și așa, pe negândite, trecea vremea.

După masă venea rândul distracțiilor. În bateria noastră era un viorist „Bădăluță” care-și luase în companie și „instrumentul” după cum zicea el. Era simpatia tuturor soldaților. Întreaga lui ființă te invita să zâmbești. Potrivit la stat, cu fața bronzată, cu mustățile răsucite îngrijit, cu ochii negri, focoși și plini de patimă, ne dădea icoana adevăratului lăutar.

După masa de seară, aproape în totdeauna îl vedeai cu vioara la subțioară mergând să cânte soldaților, căci așa era ordinul de sus. Cum îl vedeau soldații se strângeau grămadă în jurul lui. El se așeza tacticos de-și acorda vioara și cu gesturi măsurate începea să cânte bătuta sau brăulețul. Pe dată soldații se aruncau la joc, chiuind voinicește.

La început și cânt și joc, mergeau cam încet, cam anevoie, dar după câțva timp, începea să se dezghețe mâna lui Bădăluță și să se încălzească picioarele jucătorilor. Fiecare căuta să arate cum se joacă în sat la el și fiecare căuta să-și întrecă pe vecin prin mișcări iuți și mestesugite.

Ți se părea că totul joacă și că nimic nu ar putea să reziste viorii măestre a lui Bădăluță, pe care el o mânua cu mișcări repezi, sacadate și cărora le răspundea ropotul sutelor de cizme, ce băteau pământul de-l cutremura. Toți sunt veseli, toți sunt îmbujorați la față și aceștia sunt aceia care la chemarea patriei au lăsat secerile din mâni și au alergat să o apere. Aceștia sunt aceia care poate mâine nu vor mai vedea lumina zilei.

Dar din ce în ce, cercul jucătorilor se micșorează și peste puțin timp nu mai rămâne decât cel mai tare la joc, care fascinat parcă de cântul focos al lui Bădăluță, mai continuă încă. Dar și cântăret și jucător au obosit. Au încetat amândoi și acum soldații încet, încet, se împrăstie pe la corturile lor. Toți se pregătesc pentru odihnă; lăsându-se pe poalele corturilor, fiecare începe să povestească de cele ce a lăsat acasă. Deodată, tocmai când credeai că liniștea o să aducă somnul pe ochii umezi de lacrimi ai camarazilor, vioara lui Bădăluță se aude, de data asta, suspinând jalnic. Se strâng soldații din nou în jurul lui, însă de data asta sfioși parcă.

Toți se așază în jurul lăutarului care, chincit, stă în fața cortului și cântă. Și în liniștea nopții, luminat de lună, Bădăluță apare celorlalti ca un om supranatural, pe care trebuie să-l respecte și să-l venereze. Și degetele abia mângâie strunile viorii și melodia cântată mișcă sufletele până și la cei mai nesimțitori.

Și când te gândești că numai vioara lui era vinovată de starea anormală a sufletelor celor din jurul lui, că numai el stârnea dorul de mamele și nevestele lor, de părinții și copiii lor. Acum fiecare se vedea în mijlocul celor de acasă sau cu seceră în mână răsturnând aurul câmpurilor. Și grăele și porumburile luminate de lună aminteau tuturor despre mânăsa noastră patrie de care erau așa departe.

A tăcut și vioara. Și-n amotire stăteau câțeva vreme cu toții, cu ochii pierduți în zare. Apoi se ducea fiecare să se odihnească. Intrau încet, pe brânci, în corturi și în curând treceau în lumea viselor.

Nu mai auzai decât câte un „cine-i, cine-i, cine-i, stai”, zis de santinelă vreunui soldat întârziat după treburi. Și acesta îl auzai din ce în ce mai rar...

Horațiu Cardaș, cl. VIII liceul „Unirea”, fost soldat voluntar pe timpul companiei.

Revista noastră, anul II, nr. 1-2, 15 noiembrie 1914, pag. 29-30

În recunoaștere

- amintiri din război -

Ceața care acoperea dealul și pădurea din fața noastră începea să se ridice, lăsând loc razelor aurii ale soarelui să străbată ca șuvițe lungi de aur. Nechezul cailor de la conovăț îmi amintea că peste o oră trebuie să mergem în recunoaștere prin împrejurimile Varnei, după cum ne-a promis domnul Plutonier Major. În curând toți voluntarii eram sculați, așteptând pe Catrinoiu, soldat atât de iubit de noi, prin marea și invidiata-i onoare de a fi bucatarul regimentului nostru.

O! Era teribil când Catrinoiu întârzia peste ora reglementară a mesei cu răsucirea unei țigări aproape invizibilă, căci faimosul nostru bucătar suferea de lipsă de tutun și de parale. În fine spre bucătăria noastră îl vazurăm pe Catrinoiu ducând căldarea cu ceai din care ieșea un val de abur cald și niciodată nu ne simteam mai fericiți de cât atunci când sorbeam ceaiul cazon din bidoanele noastre unsuroase.

Ce viață plăcută! Dar să lăsăm ceaiul lui Catrinoiu și să-l lăsăm și pe el liniștit să-și răsucească țigara și să mă întorc iarăși la acea dimineață atât de nefastă pentru noi. Puserăm șeile pe cai, ne luarăm carabinele și săbiile și sub comanda teribilului domn sergent Stoica Vlad, trei dintre voluntari între care fratele meu și Culită Sava pe lângă care se alipise și un fost coleg din clasele primare plecarăm spre Varna. O! Această zi de 25 iulie nu o voi uita niciodată. Ajunserăm în pădure. Satul unde era regimentul, Djevislie, rămase în urmă, ascund între pomi.

La o cotitură a drumului un sergent care conducea unul din posturile noastre, ne zise foarte emoționat „*Domnilor la Varna au venit turcii, că de azi dimineață trag cu tunul. Ia ascultați!*”

Din Varna se auzeau focuri slabe la intervale neregulate. Inimile au început să cam zvâcnească, privind la urechile ascuțite ale cailor care tresăreau la fiecare trosnitură.

Comandantul nostru, fără a părea câtuși de puțin emoționat, scoase o hartă din buzunar, se uită la ea, apoi vârându-și doua degete între nasturii bluzei, ca un adevărat Napoleon la Austerlitz, ne zise “Vom merge și noi acolo. Cât de impunător era când ne spunea această frază. Dar numai calul o fi simțit cum tremură conducătorul său.

Se dădu comanda de galop. Alergam peste o miriște afânată ținându-ne cât puteam să nu ieșim afară din rânduri. Calul meu Hamlet, tot atât de bătrân ca și venerabilul nostru comandant cu toți pintenii mei mă lasă în urmă.

Intrarăm într-o pădurice de spini, presurată ici și colo cu câte un arbore bătrân încovoiat până la pământ. Deodată în fața noastră s-a deschis o panoramă din cele mai frumoase. O vale prăpăstioasă, acoperită de mici pâlcuri de tufe prin care cobora o potecă. La dreapta de o parte și de alta a unei șosele care albea la lumina soarelui se înșirau câteva case cu acoperisuri roșii, iar la stânga privesc măreață – Varna își oglindea Fluxinogradul în apele tăcute ale mării. Dar lucru curios, odată cu apariția noastră deasupra Varnei, încetează orice bubuitură.

Atunci comandantul nostru, inspirat de ceea ce-l înconjura ne zise cu vocea lui răsunătoare „*Priviți Varna!*” Începurăm să coborâm, după ce harta a fost din nou cercetată de domnul sergent. Coborâm prin pădurice până ce am dat de o miriște. La stânga pe un deal, stăteau două santinele bulgare despre care îi atraserăm atenția comandantului nostru care ne răspunde: „*Haideți cu mine și nu aveți nici o grijă că am fost și eu pe aici.*” Trecurăm pe lângă o movilă, cam la 2 km de oraș, în vârful căreia se afla o boltă mică de piatră

roșie înconjurată de un izvor. Aveam impresia că visez și am căzut fără simțire. Cât am stat acolo nu știu, dar ceva rece mă deștepta. Fața și pieptul îmi erau inundate de apa izvorului ce gălgâia la ureche. Picioarele îmi erau țepene. Varna, acest blestemat oraș, rămâne departe. Nu știam încotro să apuc. Întâi într-o pădure prin mijlocul unor stânci și prăpăstii deasupra cărora vulturii își făceau zborurile lor cercuite. Dar când omul are noroc scapă de toate nevoile.

Pe o stâncă văzui un copilaș cu o fetiță. Era un copil de 10 ani din satul Malca. Îl întrebai unde mă aflu și dacă e departe Djevislie. He, he, Djevislie tucă, tucă și bulgaru îmi arată cu degetul cam departe. I-am dat 5 lei ca să mă ducă până acolo, dar el s-a oferit în schimbul acestui bacșil să mă ducă până în satul lui. La margine m-a lăsat, dar nici piesa nu a vazut-o. Pe drum am văzut doi inși venind spre mine. Unul dintre ei avea o hârtie în mână. Era un permis de la domnul maior al regimentului meu, prin care era liber să treacă printre santinele noastre. Știa franceză ceea ce mă facu să răsuflu. Cu cea mai mare bună voință îmi arată drumul spre pădurea din față, după ce mă încredință că nu e nici un soldat bulgar. După puțin timp mă întâlnii cu domnul locotenent care conducea o patrulă de 30 de soldați, mergând în căutarea celorlalți soldați dispăruți. A, aflat că sergentul și soldatul celălalt s-au întors cu patru cai. Doi dintre noi, fratele meu și Sava au dispărut. Seara tocmai pe când mă pregăteam să intru în cort, îmi ieși înaintea un soldat, lăutar țigan. Când mă văzu mă sarută și cu lacrimile în ochi începu sa-mi zică „*De parcă ai vrut tu, sărăcuțul de tine, înapoi dacă hăia te-a luat mă... și văzui în ochii acestui țigan, atâta iubire și atâta sinceritate în cât începui să plâng și plângea și el cu mine.*”

După patru zile de la această întâmplare, cei doi tovarăși s-au întors. Luați prizonieri îi credeam dispăruți din mijlocul nostru. Astfel de sfârșit a a avut recunoașterea din ziua de 25 iulie.

Mircea Sărățeanu, cl VI R

Revista noastră, anul II, nr. 3-4, 15 decembrie 1913, pag. 57-59

În Italia

Sunt doi ani de când colegii mei, împreună cu mine, și cu elevii liceului nostru, au făcut o excursiune de studii în frumoasa țară a Italiei. Impresiunile vii, emoțiile puternice primite în această incursiune, precum și influența covârșitoare ce a avut asupra noastră din punct de vedere educativ și instructiv, ne-a demonstrat încă o dată valoarea și importanța excursiunilor școlare. E incontestabil astăzi că cultura literară și științifică – câștigată prin audierea cursurilor prin citirea de volume ș.a. – trebuie întregită prin observarea directă a faptelor și fenomenelor, prin excursiuni de studii cu un caracter cât mai variat, numai așa se completează instrucția cu educația care este tocmai scopul învățământului; numai așa ne deprindem să iubim ce am învățat, câștigând o cantitate de cunoștințe trainice și utilizabile. Excursiunile școlare însuflețesc esențial învățământul și demonstrează „de visu” circumstanțele și fenomenele ce au avut loc în această lume; ele ne fac să constatăm cauze și efecte, ele ne educă spiritele, ne înobilează inimile.

Bazat pe aceste considerente, corpul profesoral de la „Unirea” din Focșani a hotărât să se facă și anul acesta, în vacanța Pastelui, o excursie de studii în străinătate. A fost ales din nou frumos pământ al Italiei. „*Mergem în Italia*” erau cuvintele dulci și armonioase cu care ne salutăm între noi și între prieteni în școală și în afară de școală. Iată-ne în Italia, iată-ne la Roma. Nu ne venea să credem, tot părea ca visăm atunci când o mână de oameni descendenți ai legionarilor lui Traian 43 cu toții plecați de pe malurile unui pârâias îndepărtat după malurile Milcovului veneam să salutăm bătrâna cetate a Romei, veneam să ne adăpăm cu cultura de la frumoasa țară a latinității. Era natural să ni se pară un vis, un vis frumos, însă plin de realitate,

Ne-am dus în Italia atrași nu numai de originea comună a latinității, dar fiindcă acolo pe pământul surorii noastre mai mari, în orice râșor, în orice colțisor de mare sau de uscat, în orice oraș din cetatea Cezarilor și a Papilor, omul de litere ca și cel de științe găsește un material didactic bogat, select și folositor nu numai tinerilor generației, elevilor, dar și profesorilor, care completându-și cunoștințele vor căpăta facilitatea de a transmite și altora în mod clar avântul lor cultural.

Acolo, în *Cetatea eternă*, am contemplat Roma antică cu ruinele palaturilor mărețe ale Cezarilor, cu rămășițele din Forum Romanum și Forum Trajani construit în onoarea cuceritorului Daciei. Mai încolo rămâi înmărmurit când dai cu ochii de uriașa clădire a Coloseului, când intri înăuntru, te cutremuri de grandoarea lui și pare că auzi suspine, strigăte de durere, aplauze furtunoase etc. Dincolo peste Tibru am admirat Roma papală cu monumentală clădire a Bisericii *Sfântul Petru*, operă nepieritoare, datorată geniului lui Michelangelo, Bramante, Brunelleschi, Rafael, iar alături se găsește Palatul Papal Vatican în care s-a adunat tot ceea ce sculptura și pictura Renașterii a produs mai de seamă. Nu departe de malul de malul Tibrului se înalță masiv și grandios castelul St. Angelo care pare a ne spune că întrupează în el și din puterea Cezarilor și din a Papilor - baza și centrul e construit de Adrian ca mausoleu, iar exteriorul și partea superioară a fost construit și ornamentat de diferiți papi.

Așadar acolo în Italia, ideile profesorilor și ale școlărilor se identifică cât se poate mai bine; intuiția reprezentată la școală prin vorbe, tablouri, planuri, devine aici o realitate; totul se transformă în ceva succesiv și viu. Acolo teoria se traduce în practică. Acolo se citesc după realitate pagini întregi din istoria omenirii cu diferențele ei epoci. În Italia am văzut, am pipăit, am călcat pe urmele de civilizație a strămoșilor noștri.

Din punctul de vedere științific, excursiunea în Italia a produs asupra sufletelor noastre nu numai o influență trainică și nobilă, dar și o orientare vastă și serioasă în dobândirea și completarea cunoștințelor noastre. Oameni de inimă și dornici de știință făcând săpături în pământ, cercetând peșterile, răscolind mألul apelor, au descoperit scheletele și avutul așa- zisilor „oameni preistorici”. Toate aceste rămășițe, tot acest avut este expus și aranjat în

Profesori și elevi ai Liceului Unirea vizitând Italia (Pompei - 1911)

muzeul Kircherian din Roma, secția preistorică. Aici se păstrează, ca niște moaște sfinte, silaxurile cioplite și lustruite, instrumente de primă necesitate a primilor oameni ce au locuit planeta noastră și care, întrebate, ne vorbesc de felul de viață a celor mai vechi strămoși ai noștri.

A fost destul ca aici să mai vedem evoluția craniului omenesc din starea lui primitivă – craniul dolicocefal - (diametrul antero-posterior dezvoltat) în starea actuală – brachicefal - (diametrul antero-posterior aproape egal cu diametrul lateral) și să admirăm mormintele simple dar trainice, scobite în piatră – dolmenele - pentru ca în mintea noastră să se perindă o întreagă epocă din istoria evolutivă a globului nostru - epoca quaternară. În acest muzeu fiecare bucătică de piatră, fiecare os, fiecare instrument, ne dezvălește un colț din viața de toate zilele a omului primitiv, ne arată o lume care multă vreme, lipsită fiind de grai, era săracă și înapoiată în toate privințele. Vizitând grădina zoologică din Roma, am avut impresia că am făcut o călătorie de la Ecuator spre Poli, trecând prin diferite regiuni populate cu animale de apă și uscat, adaptate climei și diverselor circumstanțe. [...] În Aquarium din Neapole se părea că ne coborâsem în fundul mării ca să admirăm o faună bogată și variată în forme și culori. [...] Aici, profesorii și elevii au constatat progresele științelor naturale pe metoda biologică, admirând cele mai frumoase exemple de mimetism și comensalism, arme puternice în lupta pentru existență.

În fine, în Italia sudică, cu cerul ei strălucitor, cu marea albastră și liniștită, cu frumoșii săi munți la poalele cărora se întind livezi de portocali și lămâi, livezi de măslini și smochini a fost și este sediul celor mai groaznice catastrofe pe care le-a înregistrat istoria [...] Aici dar găsim fenomene geologice, de o importanță capitală, reprezentate prin cutremure de pământ, prin vulcani, sulfatari, mofete etc. Vezuviul, coloanele templului lui Iov Serapis și sulfatarul de la Pouzzoli, grota câinelui, sunt exemple clasice de fenomene geologice descrise în orice manual de geologie. [...]

Italia, prin așezarea ei geografică, prin frumusețea locurilor, prin varietatea peisajelor, prin bogăția monumentelor și a muzeelor, prin multimea fenomenelor științifice a influențat asupra noastră, dezvoltând în noi simțul de observație, ne-a trezit simțul pentru măreția firii. Deci se cuvine ca de aici, din țara colonistilor lui Traian, să trimitem Italiei cu tot focul dragostei noastre, salutul de frăție și recunoștință, îndemnând pe oricine dispune și dorește să se instruiască să viziteze acest colțisor de pământ dumnezeiesc, în care natura pare că a acumulat tot ce a avut mai frumos și mai instructiv.

*Revista noastră, anul I, nr. 12,
1 mai 1913, pag. 197-200*

prof. C. Lăduncă

Voci din presa italiană privitoare la excursia noastră

Din momentul când, debarcând la Ancona, am pus piciorul pe pământul scump al Italiei până-n ziua când am părăsit poetica Venetie, am fost îmbrățișați cu dragoste sinceră de frații noștri latini.

Rumeni di Passaggio

Sono arrivati quest'oggi da Fiume una cinquantina di rumeni, fracui si notano signore, professori e studenti, diretti dal proffessore Constantino Leonescu, insegnante di storia e filosofia nel liceo Unirea di Focsani. Ripertiranno questa sera per Roma. La Tribuna. 12 April.

Professori e student rumeni a Roma

I nostril lettori rammenteranno come due anni addietro e precisamente il 21 Aprile 1911, giunse a Roma una commissione di quarandue rumeni composta di dodici proffessori e di trenta student del Liceo di Focsani diretta dal sig. prof. Costantino Leonescu, professore di istoria e filosofia nel liceo Unirea. Nel 1911 i rumeni ci portarono i saluti della Rumenia, in occasione del cinquantenario della proclamazione del regno italiano. Oggi nuovamente arrivera in Roma il prof. Constantin Leonescu, con dodici professori e quaranta student, in viaggio d'istruzione; essi prenderanno parte alle festedel Natale di Roma. Sappiamo che gli studenti dell'universita di Roma e dei licei, anderanno loro incontro alla stazione, dove il cav. Uff. Severino Attilj dara il benvenuto ai professori, alle signore e agli student di Focsani. Il Messagero. 20 April

I rumeni a Castel Sant'Angelo

Il prof. Constantino Leonescu, accopagnato dai dodici professori di Focsani, da varie signore rumene a dalla comitiva dei quaranta student rumeni, in seguito al gentile invite del colonnello Borgatti, ha visito lo storico monument di Castel Sant'Angelo. Il colonello stesso accompagno la gioventu rumena fornendo giustamente le piu utili spiegazioni storiche. Arrivati alla terrazza del Castelo I giovani rumeni presi da uno spontaveo entusiasmo intuonarono l'inno di Garibaldi e la Bella Italia e con evviva all'esercito italiano, al re ed alla nazione acclamarono festosamente il colonnello Borgatti ed il cav. Capitano Milesi, i quaili portavano all'occhiello il nastro tricolore rumeno. La vista al Castello termino con una sorpresa graditissima, con la traversata della galleria che percorre la distanza dal Castello fino alla piazza di San Pietro, ove I rumeni si separarono dal colonnello Borgatti con nuovi evviva e ningraziamenti infiniti. Il sig. C.J. Mitilneu, antico segretario della legazione di Rumenia. Ringrazio vivamente el colonnello Borgatti a nome dela simptaica comitiva. Il Messagero, 23 April.

Una festa rumena

Ieri sera, al ristorante dei Cesari, ha avuto luogo un banchetto offerto dal ministro dela Rumania S.E. Constantin Diamandy a un gruppo di cinquanta persone, allievi e professori del liceo di Focsani, venuti durante le vacanze della Pasqua ortodossa, per vedere Roma ed una parte dell'Italia. Ai banchetto hanno preso parte, oltre il Ministro, il primo segretario. Sig. Pennesco, l'addetto militare capitano Ignat, Elena Bacaloglu, il dott. Mitilineu. La simpatico riunione, dovuta alla squisita amabilita del distintissimo rappresentante della Rumenia sig Diamandy, e riuscita a meraviglia e ha dato luogo a delle manifestazioni patriottiche italo-rumene. E stato cantata io coro ed in italiano l'inno di Garibaldi, la bandiera, alter canzone italiene e pol l'inno nazionale rumeno, e canti caratteristici e popolari dela Rumania. Molti i briandisi augurali. A mezzanotte i commensali si sono sciolti. La riunione ha lasciato in tutti la piu bella impression e il ricordo incancellabile di una simptatica e patriottica serata, passata nel cuore della madre Roma. La Tribuna. 25 April

Revista noastră, anul I, nr. 13-14-15, 15 mai 1913, pag. 250-252

Frații de la Pind

- Conferință susținută în ziua de 20 octombrie 1912
la Societatea literară a elevilor -

Domnilor!

Mă prezint astăzi în fața D-vs cu un subiect a cărui însemnătate o veți recunoaște cu toții, dat fiind evenimentele atât de importante în preajma cărora ne aflăm. Poate slabului meu glas îi va lipsi această ușurință și libertate în exprimare pe care o posedă orice bun conferențiar; totuși, am cea mai fermă convingere că, ajutat de sentimentele pe care le nutresc și pe care și D-vs le nutriți, ca toți Românii iubitori de patria și neamul lor, voi reuși măcar în parte să vă fac o idee cât mai clară de viața pe care o duce frații de-ai noștri dincolo de strămtle și vremelnicele hotare ale țării noastre. În mica mea dizertație nu voi face apel la memoria Dvs spre a reține date istorice numeroase, care de altminteri nu vor ocupa decât prea puțin loc în ea, ci mă voi adresa sufletului Dvs, pentru că voi vorbi de frații cu același suflet românesc, format din surse și din împrejurări comune. Frații rămân pe veșnicie frați, legăturile de sânge nu se rup niciodată și depărtarea, oricât de mare ar fi dânsa, nu poate schimba nimic din comunitatea lor de idei și simțăminte!

Domnilor! Astăzi cu toții urmărim cu cea mai mare atenție și încordare uraganul care s-a dezlănțuit cu atâta furie în vecinătatea noastră. Cărbunele care, de atâtea veacuri mocnea înăbușit sub cenușă, care de atâtea veacuri își acumulează energia, o desfășoară astăzi în focul mistuitor pe care îl vedem.

Ochii întregii Europe își concentrează privirile pline de teamă asupra Peninsulei Balcanice a cărui orizont le apare înroșit de flăcări și fiecare caută să-și păstreze nestirbite interesele sale. Dar noi, românii, de ce urmărim cu atâta atenție războiul, care sunt oare interesele noastre? Pe lângă cele de ordin material, noi avem altele, mai înalte, de ordin național.

Datoria noastră de astăzi este cea mai sfântă, e datorie către frați! Gândul nostru trebuie să se abată către acei care, de același sânge și fii ai aceleiași mame, a noastră, a tuturor, luptă în crâncenă disperare cu dușmanii neamului, ca să-și păstreze pământul pe care de veacuri locuiesc, limba și religia lăsată de strămoși și păstrată cu prețul sângelui. Privirile noastre trebuie să se îndrepte, dătătoare de curaj și alinătoare de suferință, către vulturul de pe crestele Pindului care, oboist, cu aripile lăsate și cu pene smulse în luptă aprigă și neîncetată, ne face semne disperate, cerându-ne ajutorul ce-i datorăm! Acum, mai mult ca oricând, el are prilejul să-și blesteme soarta care fără nicio milă l-a depărtat de lângă trupul mamei sale!

Domnilor! Stim cu toții din paginile istoriei neamului, originea acestor frați de-ai noștri în ținuturi atât de depărtate. Nobilii coloniști români în unire cu vitejii și curajoșii locuitori ai Daciei, au plăsmuit începuturile poporului român. Faptele istoriei ne-au dovedit că posedăm caracterele acestor două rase: noblețea, dragostea de muncă și vitejia romană, împreună cu energia și curajul dacic!

Soarta însă, oarbă și nepărtinitoare ca totdeauna, n-a vrut să rămânem într-un singur snop, pe pământul pe care ne născusem, ci ne-a trimis grozavele năvăliri barbare care ne-au despărțit și îmbucătățit. Neputând rezista puhoiului cotropitor, nu ne-a rămas decât să ne retragem la munți, singurul nostru adăpost. Și, fiindcă pământul pe care locuiam se întindea din Carpați și până în Balcani departe, natural a fost să ne retragem în fiecare din acești munți; iar în golul lăsat între noi s-au așezat barbarii, punându-se astfel o stavilă între cele două mănunchiuri de frați. Izolați cu totul de grosul poporului din care făceau parte, chinuți de grija cea mare a existenței, hărțuiți neconținut de

barbarii sălbatici cu care veneau în contact, bieții români au început să se retragă din ce în ce mai mult spre sud, până au găsit crestele capitaliere ale Pindului, unde s-au așezat. Și acolo, de atunci și până astăzi, ca o insulă pierdută în largul mării, desprinsă cu forța de continentul din care făcea parte, a rezistat și rezistă și astăzi cu eroism contra valurilor ce o izbesc din toate părțile.

De vom deschide istoria aromânilor, vom vedea că au fost timpuri în care ei au ajuns la un oarecare grad de dezvoltare materială. Iată ce ne spune istoricul bizantin Pachymer despre viața lor prin secolul XIII și XIV: "Valahii aceștia, cari se întinseră până la capitală imperiului, înmulțindu-se peste măsură, erau cu drept cuvânt bănuți că nu cumva, când sciii din nordul Dunării vor năvăli, să nu-și unească însemnatele lor puteri cu dânsii, fiind atrași în partea lor prin asemănarea vieții și poate chiar prin comunitatea originii. Numărul lor era foarte mare, tinerețea lor deprinsă cu munca și nemolesită de neajunsurile educației, deoarece locurile pe unde ei trăiau bucuroși erau aspre și nu le lipseau mijloacele în privința creșterii vitelor mari și mici pe care ei le hrăneau în mare număr în pășunile lor îmbelșugate. În sfârșit, erau și bine deprinși în treburile ostășești, prin vânarea zilnică a fiarelor și prin luptele dese și fericite contra oamenilor înarmați."

Timpurile s-au schimbat și odată cu ele și condițiile de trai s-au îngreunat. Astăzi numărul românilor din Macedonia este, după unii de vreo câteva sute de mii, după alții el se ridică la vreun milion de suflete. Viața lor de păstori îi face să pribegească iarna către câmpie, vara către vârful munților înalți. Parte din ei locuiesc prin orașe și sunt oameni cu stare, cei mai mulți însă continuă să ducă acest trai pitoresc de pribegie. Marele nostru poet D. Bolintineanu, originar din Macedonia și care, în timpul exilului său a călătorit mult prin această țară, a fost impresionat de modul acesta de viață nomadă, găsind într-însul cel mai frumos subiect de inspirație poetică și creând una din cele mai reușite poezii ale sale: „San Marina.” Cu o plasticitate perfectă, el ne redă viața aromânului care odată cu întinerirea copacilor și cu căderea frunzei, pleacă cu tot ce are spre alte locuri. El zice:

*San Marina astăzi are
Sărbătoare de păstori
O serbare
De plecare
La Vardar ce cură-n mare
Alergând pe pat cu flori.*

*Se întinde masa dalbă
Pe un plaiu lângă cătun
Cu smântână
De la stană
Cu faguri de miere albă
Și cu vin de la Zeitun.*

*Popii binecuvântează
Și atunci toți s-au mișcat
De plăcere
Către mare
Turmele înaintează
Toți cu totul le-ai urmat.*

*Caii poartă în spinare
Corturi, paturi, așternut,
Toată casa
Toată masa
Și veșminte de-mbracare
Tot ce au, tot ce-au avut.*

*Astfel trece scurta viață
De străini neatârnați
Ca cocorii
Și ca norii
Când pe câmpuri de verdeată,
Când pe munții cei înalți.*

Câtă poezie, cât pitoresc în viața lor! În privința aceasta ei se deosebesc mult de frații lor stabili; și unii și alții însă, apar ca un element distinct de toate celelalte, deoarece rămân credincioși obiceiurilor strămoșești

tradiționale: tipul, limba, caracterul, sentimentul de naționalitate și tendința de a trăi retrași de celelalte națiuni și de a nu se amesteca cu acestea, este cea mai puternică probă că ei posedă tot ce constituie caracteristica unei naționalități care nu numai că nu se confunda cu celelalte, dar de la prima vedere se deosebește profund de ele.

Aromânii, mai ales cei fărăseroți, au un port aparte, distins de al celorlalte neamuri. Părți caracteristice dintr-însul găsim mai ales la femeii, cărora așa zisele ciupari de argint puse cap la cap le dau un aer majestuos și impunător, industria casnică a lanii fiind foarte dezvoltată, costumele de o frumusețe originală, sunt lucrate cu cea mai mare grijă de însăși femeile aromâne. Acestea sunt demne de admirat prin spiritul de ordine și curățenie ce domnește în casele lor, ba uneori întrec în această privință pe româncele noastre. Hărnicia e ceva comun la dânsule, lucrează cu cea mai mare îndemânare, iar în ceea ce privește îmbrăcămintea nu cumpăra nimic, căci țin să iasă totul de pe mâna lor. De asemenea, e de admirat gentilețea și blândețea lor: în fiecare casă se întrec să te primească cât mai bine și cu cea mai mare bunăvoință.

Limba pe care o vorbesc aromânii este o limbă românească, împestrită cu vorbe albaneze, cum era și natural, cu puțin vorbe grecești și italiene. Pentru cel care ar judeca-o în mod superficial, din cauza particularităților, împestritărilor și a unor forme mai vechi, ea ar părea ca o limbă bastardă. Stratul de bază fiind însă românesc, ea rămâne ceea ce este în realitate, limbă românească. Aș putea cita multe expresiuni în care s-ar vedea numaidecât asemănarea izbitoare între dânsa și limba noastră. și oare limba nu este cea mai puternică dovadă despre originea și naționalitatea unui popor? Nu putem decât să admirăm puterea de viață și energia cu care aromânii au păstrat griul strămoșesc când au fost în mijlocul atâtor neamuri haine și au trecut prin atâtea grele încercări!

S-a zis, și cu drept cuvânt, că latinitatea are energie nesecată, este nepieritoare. Iată cea mai bună probă! Și poporul nostru, viță a rasei latine, moștenește cu prisosință calitățile ei: nu pierie, nu va pieri niciodată!

Ceea ce este caracteristic la acești români, este puternicul sentiment al iubirii de neam, dezvoltat în cel mai înalt grad. Și aceasta explică ei, înconjurati de atâtea neamuri care vor să-i deznaționalizeze, au rămas refractari acestor tendințe. Ei urăsc pe neamurile vitrege cu care vin în contact și nu vor să între în legături de rudenie cu nici unul din ele. Ni se citează un caz, între cele multe, în care un aromân căruia un grec îi ceruse fiica în căsătorie, nu numai a respins, propunerea, dar a mai și adăugat cu vădit dispreț: "Mai bine s-o junghiu decât s-o dau grecului!" Ei sunt adevărații români, cu sentimente naționale curat românești."

De altminteri, efectele propagandei grecești nu sunt datorate dragostei românilor pentru greci; interesul este singurul motiv pentru care unii susțin cauza elenismului. Ceea ce e grec n-a putut niciodată prinde rădăcini printre români. Și ca să vă convingeți că progresele grecismului sunt sprijinite numai de muncă ce o depun aceștia prin uneltele lor, să-i aducă în rătăcire, citez propriile vorbe ale unui român eronat:

"Apoi dacă voi sunteți frați cu noi și România e mama noastră, unde ați fost voi până acum de nu v-ați gândit la noi și ne-ați lăsat pe mâinile turcilor și ale grecilor? Vine vorba voastră că grecii vor să ne facă de-a sila greci, ca să piară limba noastră; d-apoi atunci de ce nu veniți voi să ne luminați, căci noi trăim aici băgați în munți, noi suntem în pădure, în întuneric și n-a venit nimeni la noi să ne deschidă capul și să ne arate lumina ca să știm și noi ce și unde e România și ce sunt și cum sunt românii aceia. Iaca, până acum n-a venit nimeni în comuna noastră să ne vadă, să ne cerceteze, să ne întrebe cum trăim, să vadă viața noastră și să vedem și noi pe românii din România. Ziceți

că România nu ne vrea, că ne dăm de greci; dar ea nu știe ce-i pe aici; nu știe că vine popa și ne zice într-un fel; că vine despota și ne spune că românii nu sunt frați cu noi, că nu vorbesc ca noi românește; că România nu e mama noastră și că vrea să ne vândă austriacului și bulgarului; și așa ne umple capul... iar noi nu știm ce să credem, căci n-are cine să ne arate lumina. Noi români suntem, iar nu greci, că grecul stă la Moreana (Grecia), iar nu aici unde au trăit moșii și strămoșii noștri. Noi grecește nu știm; noi români suntem, căci așa ne-am pomenit, măcar că zice despota că suntem greci; și suntem toți voinici, căci feciorii noștri la 15 ani poartă revolvere și puști; și de turci n-avem frică, căci cu bărbăția am păstrat limba noastră și ne-am apărat moșia. Numai D-zeu știe cum o ducem noi cu câinii de greci și turci, că nu ne dau pace, sunt puși numai pe furat și jefuit... Apoi să fie mulțumită România că noi orfani (săraci) și părăsiți cum am fost, ne-am păstrat cu armele moșia și limba, și am luptat pentru ele cu bărbăție. *Noi Românii him gioni, him oarfăni, noi nu avem tată; să 'tim noi că bănează (există) tatăl nostru 'i atunci să ne vedeți.*"

Iată, domnilor, de câtă iubire de neam e însuflețit aromânul! Efectele străine sunt prea puțin durabile și la cea mai mică zguduire se dărâmă, rămânând numai adevăratul sentiment național!

Văzurăți din cele citate că viața aromânilor e nesuferită din cauza grecilor. Aceștia au întreprins o adevărată luptă, căutând pe căile cele mai barbare și neomenoase să stingă în acești români originea lor latină. Bande de anarhi greci, organizate chiar de Grecia oficială, cutreieră plaiurile aromânilor, comițând fel de fel de barbarii, din cele mai josnice. Și bieții noștri frați îndură în tăcere toate chinurile, căci n-au cui se jeli de viața lor amară! Cei mai mulți dintre ei, ați văzut, că nici nu știu că există o Românie unde frați de-ai lor se bucură de viața și de libertate! Dacă vreunul de aici se duce la dânsii și le spune despre țara noastră, îl privesc nedumeriți, și-l întreabă: Că departe-i România aceia? Că de nu-i ia și pe dânsii acolo să-i scape de cei ce la fac viața amară? Împilările i-au dus la disperare și bieții români se plâng că nu le-a mai rămas altceva de făcut decât să-și lase averea și să meargă să se înece deoarece nu mai pot suferi grozavele amenințări ale insurgenților greci!

O bandă de antarți a pătruns într-un sat aromânesc și după ce au prădat totul, după ce au ars cărțile românești, au lipit pe ușa bisericii următorul manifest: *"Cine se va declara român de naționalitate sau își va trimite copiii la școala românească, sau se va închina la biserica românească, este condamnat la moarte și decapitat."* Ei bine, domnilor, trebuie să aibă cineva înima mai tare decât piatră ca să nu se revolte întreaga ființă contra acestor nelegiuiri!

"Vezi, domnule, se plâng băieții aromâni, cum vor să ne facă greci, cu de-a silă? Știți dumneavoastră câți greci avem noi în comună? Ia numai un câine, adus și el din Grecia, și de aceea i-am pus numele Grecu. Oare pentru o bestie din Tesalia să facem noi școală grecească în comună pur românească? Noi români am fost din vecii vecilor, și români vrem să murim, cum au făcut și moșii și strămoșii noștri. Și-apoi, Doamne, cum ne-om transforma noi în greci când niciunul din comună nu știe vorbă grecească? Dvs. în România faceți chef că v-a dat d-zeu bine, ne acuzați pe noi, românii din Turcia că nu ne iubim neamul; iar noi aici numai noi știm cum e viața noastră."

Și acum gândiți-vă, domnilor, nu sunt de condamnat oamenii aceștia care vin să impună naționalitatea lor într-o comună care din moși strămoși a fost pur românească? Și câte nedreptăți și barbarii nu v-aș mai putea cita încă, ele sunt nenumărate. Bieții români, de disperare, iau calea codrilor și faptele lor răzbuțoase aduc ușurare și alinare în sufletul bieților noștri frați!

De un timp încoace se observă, în unele sate, o oarecare tendință de emigrare printre tinerii aromâni. Mulți din ei au început a lua drumul Americii, sperând într-un trai mai bun decât în neospitaliera și sălbatica țară a Turciei.

Caracteristic este însă, puternicul lor sentiment național care, în loc să se micșoreze și să îi facă să își uite patria lor mizerabilă, pare că s-a otelit și mai mult acolo, unde ar părea mai natural, din cauza depărtării și a mediului în care trăiesc, să și-o amintească numai în vis și întrucât pentru ei a fost un loc de suferință și de viață amărâtă!

Cei rămași se mândresc, și cu drept cuvânt, de fiii lor îndepărtați care nu i-au uitat nici pe ei, nici neamul din care fac parte. În scrisorile primite de la dâșii, pline de încurajare pentru lupta contra asupritorilor, sunt zugrăvite înaltele sentimentele ale românului gata întotdeauna să-și verse sângele pentru patrie!

Ba chiar mai mult, din puținul ce-l adună printre străini, ei împărtășesc și pentru nevoile neamului, trimițând bani pentru clădiri și întrețineri de școli, ajutoare pentru copii săraci. Și oare acestea nu sunt cele mai puternice probe de sentimentul național ce însuflețește cu focul sacru pe acești aromâni depărtați de patria lor? Aromânii au avut multe de îndurat și din partea turcilor. Poarta însă n-a căutat niciodată să spargă germenele acestei vițe latine, însă a făcut cea mai mare greșală, că a lăsat-o în voia celorlalte neamuri, ba încă a confundat-o cu vița Greacă. Turcii n-au întru nimic a se teme de dezvoltarea și propășirea acestei vite pentru că numărul aromânilor este prea mic pentru a putea vreodată lovi interesele imperiului. Din contră, interesul lor ar fi ca românii să se alieze la cauza Porții, fiind și dâșii sprijiniți de ea, căci aceștia i-ar fi ei de trebuință pentru consolidarea în Europa. Poetul nostru D. Bolintineanu chiar a spus că dacă poartă va ști să atragă în partea sa pe albanezi și pe români, ea va putea face o nouă cucerire a Orientului.

De altminteri, în ultimii ani, sub regimul actual, otomanii au început să își dea seama de importanță acestei vițe și în loc de a o considera dăunătoare împărăției, au văzut foloasele pe care i le-ar putea aduce. Prin intervenția guvernelor noastre au căutat să le îmbunătățească soarta, privindu-i ca ceea ce sunt cu adevărat, o națiune aparte, diferită de toate celelalte. Statul nostru de asemenea, destinează însemnătate sume de bani pentru a întreține *cultura și simțirea românească* în Macedonia. Căci, a-i lăsa să fie înglobați în masa altor neamuri cu care conviețuiesc și care nu le sunt deloc superioare și nici măcar binevoitoare, ar fi o crimă din partea noastră!

De-un timp încoace au început a se clădi școli și biserici și adevărați români lupta cu toată dragostea pentru aceste instituții, deoarece își dau foarte bine seama de importanța ce au în lupta națională. Cu toate acestea, sunt multe sate în care nu există școală și biserică românească. Atunci când toți aromânii vor avea biserica și școala lor, ei se vor putea afirma și mai mult ca o națiune, iar încercările străine de deznaționalizare îi vor găsi strânsi și consolidați împrejurul acestor instituții, luptând cu forțe unite și cu mai multe izbândă!

Din nenorocire, cu cât le vin mai multe autoare, cu atât furia bandelor devine mai aprigă și amenințătoare. În ultimele zile ne sosesc știri triste din Macedonia, capii mișcării românești ar fi fost măcelăriți de antartii greci. *Ridicăm cu toată puterea protestările noastre contra acestor samavolnicii!* Sângele vărsat pe nedrept cere răzbunare, și timpul răzbunării va veni!

În împrejurimile actuale, adică înaintea războiului, aromânii se mai mângâiau cu speranța unor vremuri mai bune și, văzând bunăvoința guvernelor otomane, credeau că vor obține ceea ce doresc și cer de atâta timp: organizarea bisericii. Dar acum, când Turcia trece prin atât de grele momente, cad existența ei în Europa a devenit dubioasă, ce vor *face bieții noștri frați?*

Ei văd împrejurul lor pe toți cei de alt neam sprijiniți de ai lor, luptând ca să-și asigure un viitor liber și fericit. Dar ei cum vor rămâne, care va fi soarta lor, vor fi sfâșiați și vor servi de pradă cuceritorilor? Și, în momente atât de

grele, gândul și privirile lor se îndreaptă către acei spre care e firesc să se îndrepte, spre iubita lor mamă, așteptând ajutorul ei. *Români!*

Datoria noastră este dintre cele mai sfinte! Umbrele protectoare ale strămoșilor ne privesc și ne îndeamnă: "Ajutați-i, ei sunt frații voștri!" Iar noi, fii norocoși și răsfățați ai aceleiași mame, ne vom face datoria cu cea mai mare iubire și cu cel mai înalt avânt patriotic, întinzând liberatoare mâna de ajutor celor ce sunt frații noștri, celor care *din lacrimi și sânge au plămadit pământul ce nu rodește decât pentru alții!*

D. Dumitriu VIII-a R

*Revista noastră, anul I, nr. 1, 15 noiembrie 1912, pag. 11-14
și nr. 2, 1 decembrie, pag. 28-30*

Criza morală

E greu de pătruns prezentul omenirii, dar încă trecutul! După câte știam însă niciodată sufletul omenesc nu a fost tulburat, mai bolnav și mai neglijat de până acum.

Au mai fost crize morale premergătoare prefacerilor sufletești adânci de pildă. Când s-a ruinat religia politeistă a Grecilor și Românilor; dar cea de vremea noastră pare mai variată, mai întinsă, mai durabilă și cu un caracter alarmant. Cu patru sute de ani înaintea lui Hristos, Diogene cinicul, filozof grec, umblă într-o zi cu un felinar pe străzile Atenei, răspunzând tuturor celor care îl întrebau de motivul unei asemenea curiozități: "Caut un om"! Astăzi nu sunt oare și mai rari oamenii, adevărații oameni cu sufletul închinat unei stele? Realismul, materialismul și un utilitarism strâmt au cuprins mințile și au secat inimile. Luându-se ca armă datele științelor fizico-biologice și spiritual acestor științe s-a lovit și s-a dărâmat nu numai credințele religioase și metafizice, dar și întreg edificiul moral pe care aceste credințe îl susțineau, ruinându-se astfel comoara cea mai prețioasă a sufletului omenesc, patrimoniul moral lăsat de moși, strămoși.

Omenirea cea civilizată a ajuns la acest rezultat paradoxal, în aparență cel puțin, că și-a îmbunătățit în mod simțitor traiul, și a sporit considerabil cunoștințele, fără să fie mai mulțumită de viață, ba dimpotrivă. Ne-am sporit puterea asupra naturii, dar ne-am slăbit puterea asupra noastră; ne-am mărit știință, dar ne-am micșorat sufletul. Tânăra generație cultă, scăpată oare de acest curent?

Acum, în zorii primăverii, grădinarul scorbura în aleile grădinii sale și cercetează cu neliniște și cu speranța mugurii răsăriți, pentru a ghici făgăduiala lor. Tot astfel cei ce se îngrijesc de viitorul țării și al neamului vin în mijlocul studenții pentru a descoperi ce germinează inima și sub fruntea ei. Dar studenții noștri în genere recunosc că știință este mărginită că are un cerc de competență în afară căruia orice invocare a ei este nelegitimă și neserioasă, că nu poate răspunde unor probleme imperioase ale sufletului nostru și ale conduitei noastre și că cine taxează aceste probleme drept năluciri, iar faptele noastre nejustificate de știință, drept naivități; acela nu este pătruns de spiritul științific. Știința nu poate împrumuta autoritatea să generalizeze acțiuni pripite, care invocă unele date științifice. Știința nu trebuie să excludă alte metode de investigațiune decât cele întrebuintate de ea acum, căci știință de astăzi nu este știința desăvârșită completă și realitățile sufletești nu pot fi studiate identic ca fenomenele numite externe.

Studentii noștri deosebesc știință de pseudostiință, valoarea științei în sfera ei de competență de pretențiile pozitivistilor și materialiştilor. Studentii noștri au credință, nu sunt superstiție în știință. De aceea au păstrat simțul misterului și cultul idealului.

Un bun cunoscător al studențimii franceze, d. Lavisse, spunea în 1890; *“Unul dintre caracterele tinerimii de astăzi, acelei care cugetă, este nostalgia, dorul divinului”*. O manifestare a dorului acestuia este desigur misticismul, sănătos ori bolnav, care se întâlnește în literatura actuală, contrastând izbitor cu realismul epocii precedente. Gândul nostru este în căutarea unor metode noi de investigațiune, care să prindă în întregimea lor realitățile interne; cunoștința noastră morală este în căutarea unor temelii care să fie la adăpostul oricărei acțiuni distructive. Dorul nostru de activitate energetică, setea de viață ne face să simțim idea unui ideal cât mai înalt.

Mai ales într-o țară mică și tânără, cum este a noastră, tinerimea universitară nu poate, nu trebuie să rămână străină de aceste curente, de aceste nevoi sufletești colective. Dimpotrivă, trebui să ia parte cât mai activ, cât mai larg, la orientarea intelectuală și morală de care simt nevoia atâția oameni, la luminarea și educarea celor ce nu o simt; pentru a isprăvi odată cu anarhia, cu haosul din unele spirite și cu ignorant, cu tristă întunecime a celor mai mulți.

Studențimea noastră are o chemare nobilă și frumoasă. Neapărat că trebuie să se închine înainte de toate studiului și preocupărilor științifice, dar la vârsta această binecuvântată dispune de un prisos de energie, care nu poate găsi întrebuințare mai bună decât în operă de întărire și înălțare intelectuală și morală a poporului românesc.

G. Aslan,
docent la Universitatea București

Revista noastră, anul I, nr. 16-17-18, 1 iunie 1913, pag. 253-255

Ceva despre importanța limbii latine

Învățământul nostru e în așa fel constituit încât o parte din studii, produse ale științelor așa zise, exacte, să înrăurească mai mult asupra intelectului, contribuind în mare parte la formarea simțului practic și dezvoltarea spiritului de observație; acesta rezultă din faptul că, neavând o sferă de idei așa de întinsă, combinată cu emoțiuni estetice, nu influențează în mod imediat asupra eului nostru. Științele inexacte, având o sferă de idei mai vastă și prin aceasta influențând mai puternic asupra sufletului, contribuie foarte mult la formarea caracterului nostru, îndeplinind rolul unor adevărate mijloace educative; dar aceste calități, dacă sunt caracteristicile științelor inexacte în general, nu e mai puțin adevărat că limbile sunt acelea ale căror rezultate formează chintesenta acestor calități; în adevăr, vorbind de limbi și mai ales de limbile clasice, vom observa că ele întrunesc într-adevăr maximum de putere educativă, prin însemnătatea celor exprimate, și prin puterea de viață care există în dosul fiecărui cuvânt. *“Antichitatea și studiul ei, după cum spune D-I Maiorescu, nu ne dă lumea simplă și adevărată, precum este ea însăși. Aceasta este calitatea nemuritoare, care impune spiritului junimei studioase direcțiunea cea mai sănătoasă, care îi deschide un câmp întins pentru activitatea rațiunii, însă i-o supune tot deodată sub legea naturii lucrurilor sau a adevărului și astfel îi taie din rădăcină observațiunea egoismului. Această calitate este puternicul argument, pentru care studiile clasice au fost până acum nutrimental principal al inteligenței în omenire și vor rămâne încă în*

totdeauna până când va fi vorba de bine, de adevăr și de frumos.” Iar Eminescu: *“Fixat odată pentru totdeauna, ne mai putându-se schimba căci aparține unor timpuri de mult încheiați, spiritul antichității e regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric.”*

Trecând acum de la limbile clasice în general, la limba latină în special și considerând treptele pe care le pășește învățământul acestei limbi din primele clase și până-n ultimele, găsim că-n cursul inferior de liceu se insistă mai mult asupra gramaticii și are în vedere pe lângă pregătirea necesară trecerii în cursul superior și înrudirea formelor gramaticale românești cu cele latinești; prin aceasta se face, dacă se poate spune, probă invederată și imediată despre originea latină a limbii românești. În cursul superior, dându-se mai puțină importanță părții gramaticale, se insistă mai mult asupra lecturii, lectură care tinde la înțelegerea, pe cât e cu putință a operelor clasice. Dar limba latină predată nouă elevilor din secția clasică sau modernă, are nu numai această menire de altfel destul de grea. Prin predarea ei căpătăm un fond de cultură mai puternic, cercul cunoștințelor noastre se lărgeste; prin partea poetică pe care o facem din autorii latini, spiritul nostru se înviorează, inima noastră tresare de plăcere, la citirea frumuseților eterne din autori ca Virgiliu sau Horațiu.

Cine din cei care au tradus odată pe Virgiliu nu o să-și aducă aminte cu admirație de frumoasele versuri din Georgice sau din Eneida, versuri ale căror imagini poetice par adevărate boabe de mărgăritar, răspândite de o mână de artist...

Cine nu-și va aminti de frumoasele precepte din amicitia lui Cicero, expuse într-o formă așa de măiastră ?...

Au fost poeți destul de însemnați, care, răpiți de farmecul limbii latine, au cultivat-o în așa fel, încât au ajuns să o poată vorbi și scrie latinește. Printre acestea putem cita pe Boileau, Dante, Boccaccio, Petrarca și mai pe toți servitorii Evului mediu; dar viața poporului roman, prezintă atât interes, virtuțile lui cetățenești au fost așa de mari, încât autori ca Racine, Corneille, se văd doritori de a trata în operele lor, aceste calități superbe. Și cum nu ne-ar fi nouă, elevilor, de folos acest învățământ al limbii latine, când el pe lângă frumuseți neînchipuite, ne dezvăluie fapte de-ale poporului roman, care pot să ne servească ca lecții de virtute cetățenească; și oare nu se mai știe că adevăratul fundament al unei culturi, este prin excelență cunoașterea literaturii clasice îndeaproape și aprecierea operelor de artă antice? Popoarele care n-au nici cea mai mică legătura cu poporul roman, precum e poporul german, de exemplu, s-au grăbit să cultive limba latină, dându-i primul loc în învățământul lor. De aceea vedem ieșind din sânul poporului german cei mai buni latiniști.

Și dacă limba latină prezintă atâta interes pentru popoare care n-au nici înclin, nici în mâneacă, cu poporul roman, ce ne rămâne noua de făcut, care suntem poporul favorizat de providență între atâtea alte popoare, noi, cari suntem urmașii poporului roman din Dacia traiană!...

Limba latină să ne servească nu numai ca operă a frumosului, reîmprospătând prin aceasta, sau, mai bine zis regenerând forțele noastre intelectuale, dar să ne servească și ca lecții de mărturie a originii latinești a limbii române, studiind limba latină vom vedea din ce în ce mai bine asemănarea dintre formele românești și cele latinești; vom învăța să ne cunoaștem mai bine... Și... dacă popoare ca rușii, sârbii, turcii, ungurii sau bulgarii nu văd în ea nici un bine pentru că ei nu sunt urmașii poporului roman... noi românii, reprezentanții celei mai strălucite ginți, găsim că trebuie să ne cunoaștem limba strămoșilor, căci altfel pe nedrept ne-am numi urmași de-ai vechilor romani.

N. Mavrodin cl. 7 M

Revista noastră, anul II, nr. 1-2, 1 decembrie 1913, pag. 27-28

Un erou al neamului

prof. C. Leonescu

Pe când privirile ne erau ațintite la evenimentele grave și revendicări naționale, în București, la 20 decembrie trecut, a fost dus la ultimul și veșnicul locaș, Spiru Haret, fostul ministru de culte și instrucțiune publică.

Poporul român, la a cărui înălțare și cultivare Haret a lucrat o viață întreagă, a însoțit cu durere și pietate, rămășițele celui mai de seamă dintre fruntașii și școlii și culturii românești.

Înzestrat cu o putere de muncă și o pricepere extraordinară în ce privește instrucția și educația publică, Spiru Haret a lucrat cu vrednicie rară, spre a îndeplini două dintre cele mai mari cerințe istorice și naționale ale statului român contemporan: **Emanciparea și ridicarea țăranului și acea a învățământului.**

Românul liber de jugul politic, trebuie să știe, „prin el însuși”, a-și păzi și mări avutul și moșia strămoșească.

Trecutul plin de griji și de apăsare a lăsat urme de boală și de mizerie pe corpul nostru. Ca și omul vrednic, un popor care vrea să fie sănătos și în stare de a ține piept primejdiilor de afară, trebuie să aibă grijă de a-și potrivi deprinderile și ideile sănătoase ale progresului.

Dar viața popoarelor și a indivizilor se manifestă pe două căi: una materială și cealaltă sufletească, morală. În dezvoltarea lor armonică stă tăria omului.

Munca generațiilor de eroi care înfăptuiseră o Românie liberă, trebuia consolidată de urmași, printr-o activitate economică și culturală, ca și românească. Popor în condiții grele de dezvoltare națională cum suntem, avem nevoie de a face din fiecare român o forță, o energie națională.

Ne trebuie numărul, dar și priceperea pentru a putea suporta greutatea și a învinge dificultățile.

În acest scop trebuie făcută educarea poporului nostru.

O Românie puternică azi, ne este cheazășia siguranței în viitor.

Suflet mereu încălzit de acest ideal, Spiru Haret știa că un stat e cu atât mai apărut, cu cât toți cetățenii lui sunt de o potrivă interesați a-l vedea conservat.

Deopotrivă, drepturi pentru toți, dar și îndatoririle fiecăruia trebuiesc lămurite și, pe lângă bună stare materială, numai prin cultură se pot avea acestea. Om al școlii, imprimând studiilor o direcțiune potrivită cu nevoile și aspirațiile neamului nostru, Spiru Haret, cu o pricepere unică: prin școală, a căutat să ajungă la acest țel.

Cu o energia care nu cunoștea scăderi, el a lucrat peste 30 de ani la regenerarea morală a țării și la ridicarea ei economică; veșnic încrezător în puterea de viață și însușirile alese ale poporului român.

La sate, urmele trecutului erau și mai vizibile și acolo glasul și inima lui Haret s-au adresat întâi. Prin învățători, sfătuiește și încurajează munca și economia, creând organe însemnate, pentru ridicarea țăranului nostru ca: obști sătești și bănci populare, cercuri culturale și școli de adulți etc.

Țărani mai bogați și mai luminați și cu dragoste de țară, iată ce dorea Haret; așa că românul să poată susține concurența cu alte țări și munca lui să fie cât mai mult producătoare.

Spiru Haret este întemeietorul învățământului nostru profesional, ca și a tot ce e mai demn de relevat pe terenul învățământului la noi. Spirit clar și calculat, el așterne bazele dezvoltării învățământului nostru și întreaga sa activitate caută a da poporului o educație unitară, românească. Peste 2000 de școli rurale și aproape 3000 de asociații de credit la țară, cu jumătate de milion de membri ai obștilor, fac din omul școlii un mare reformator social și un adevărat erou al deșteptării noastre naționale și morale; dacă judecăm astăzi strălucitele rezultate ale acestor creații ale sale. Iar în inimile celor adunați în jurul său, cât a trăit, Haret a vărsat focul sacru al datoriei împlinite și al patriotismului.

După Gh Lazăr, figura lui Haret, alături de marele său înaintaș M. Kogălniceanu, întrupează românismul, în ceea ce are el mai înalt. Ea este menită a face pe tinerile generații să prindă curaj pentru viitorul neamului nostru, în care Haret a avut întotdeauna cea mai desăvârșită încredere. Neamul care are fericirea să numere astfel de fruntași este pe calea sigură a gloriei!

Cu moartea lui, se pare că s-a stins o rază de lumină de pe cerul culturii românești. Căldura ei însă, va înviora și susține sufletele noastre și ale celor care vor veni după noi câtă vreme va bate o inimă și va trăi o conștiință românească! Căci patriotismul și gândurile lui cele bune sunt și vor fi crezul activității oricărui român.

Școlari, să nu-l uităm!

Revista noastră, anul I, nr. 5, 15 ianuarie 1913, pag. 66-67

OMUL DE ȘTIINȚĂ

Ovidiu Țino, profesor de matematici la Liceul Unirea

Oamenii cari au atins treapta înaltă fie în literatură, fie în artă sau știință, deși deosebiți în manifestarea eului lor, au o însușire unică, aceea de a fi un observator perfect și admirator neîntrecut al naturii. Dacă ne este dat adesea să admirăm forma frumoasă în care unii își îmbracă gândirea aleasă, nu este fără de folos să observăm că cei mai înamorați de această artă sunt chiar acei care posedă o chemare specială pentru ea.

Cine poate vorbi mai frumos despre literatură, despre sentimentele înălțătoare ale sufletului omenesc, dacă nu acei cari călăuziți zilnic de aceste sentimente observă și leagă sufletul abstract al omului cu concretul din natură, pentru a face plastică și plăcută înțelegerea firii omenesti, atât de complexă și variată.

Poetul, omul de litere în genere, poartă fericirea și îndemnul la viață din cămin în cămin, el este în înțeleșul tuturor, el este al neamului, al epocii în care trăiește.

Cât este de departe omul de știință de cel descris până aci! Concentrat din ce în ce mai mult în pătrunderea cât mai adâncă a firii lucrurilor, devine tot mai avar în exprimarea adevărilor pe cari le găsește și pentru această economie neînțeleasă, el caută contactul unei societăți cât mai apropiată de cercul cunoștințelor sale. Omul de știință cu cât se desăvârșește mai mult în știința sa cu atât societatea căreia poate împărtăși rodul muncii sale este mai restrânsă; el nu este al neamului, nu este al epocii, ci în general al posterității. Rezultatul obținut de un geniu al științei nu este de multe ori accesibil nici acelor, cari au contribuit la formarea lui. Este de ajuns să citez ceea ce Huygens – contimporan și matematician reputat mai cu seamă pentru teoremele sale de mecanică, teoreme care i-au servit lui Newton – scrie cu

ocaziunea publicării operei intitulată “Principia” unde Newton își expune sub forma cea mai generală, legea atracțiunii generale: „*Ceea ce D-I Newton dă drept cauză a reflucului nu mă mulțumește de loc, nici toate teoriile pe care el le clădește pe principiul atracțiunii – care îmi pare absurd și m’am mirat adesea cum a putut să-și dea osteneală a face atâtea cercetări și calcule dificile cari n’au ca fundament decât acest principiu.*”

După Huygens multă vreme încă, marii matematicieni rezistară acestui principiu al atracțiunii universale. Rezistența era de altminteri explicabilă, căci trebuia să admită de exemplu că: creșterea ierbii, căderea unei frunze, un sbor de batistă schimbă echilibrul nu numai al pământului, ci al întregului sistem solar. Cu toate acestea în Franța unde rezistența a fost mai puternică, acolo găsim – însă mult mai târziu – pe marele matematician Lagrange care vorbind despre opera lui Newton își exprimă admirațiunea sa prin cuvintele: “*ea este cea mai înaltă producțiune a spiritului uman*”; iar în zilele noastre (1909) H. Poincare vorbind despre astronomie zice: “*Newton este acel care a enunțat cea mai veche, cea mai precisă, cea mai simplă, cea mai generală dintre toate legile naturale*”, iar mai departe; “*El este acela care ne-a arătat că o lege nu este de cât o relațiune necesară între starea prezentă a lumii și starea sa imediat posterioară.*” Așa dar a trebuit să treacă mai multe veacuri pentru ca gândul lui Newton să fie pătruns, veacuri în timpul cărora fiecare bănuială a adus o nouă verificare.

De multe ori măsura geniului unui om de știință este redată de un om de litere ale posterității. Acest lucru se obsearvă mai cu seamă la popoarele cari n-au avut o știință propriu zisă, cum a fost poporul elen și cel roman. La aceste popoare se observă influența operelor științifice strălucitoare asupra oamenilor de litere, însă într-o epocă mult mai târzie, într’o epocă când opera omului de știință începe a influența asupra omenirii prin rezultatele ei practice.

Așa ne putem face o idee destul de exactă asupra lui Hipparc – părintele astronomiei matematice – cetind cele ce scrie Pliniu două secole mai târziu. Iată ce zice Pliniu despre cea mai mare invențiune teoretică în astronomie, despre primul catalog de stele: “*Acest Hipparc pe care nu-l vom lăuda nici o dată îndeajuns – căci nimeni n’a probat mai bine vreodată că omul este înrudit cu stelele și că sufletele noastre fac parte din cer – recunosc o stea nouă care apără în timpul său, și fu astfel condus, prin schimbările ce ea încearcă, a se întreba dacă faptul nu s’ar reproduce adesea și dacă stelele pe cari noi le privim ca fixe, nu au oarecari mișcări. El își lua deci sarcina, care ar fi putut face să dea îndărăt chiar un zeu, de a număra pentru posteritate stelele și a le da câte un nume în constelațiuni; el inventă instrumente pentru a determina pozițiunea tot atât de bine ca mărimea fiecăreia pentru ca să se poată ușor recunoaște nu numai dacă ea apare sau dispare, dar asemenea și dacă unele se deplasează sau încă dacă se măresc sau se micșorează; astfel el lasă tuturor cerul drept moștenire, dacă s’ar găsi cineva care vrea să-l primească*”

Mai departe făcând aluziune la prezicererea eclipselor de lună și de soare – problemă pe care Hipparc o rezolvise complet și definitiv – Pliniu devine ecoul admirațiunii universale zicând: “*Mai târziu Hipparca prezis pentru 600 de ani drumul a două astre, el a cuprins, lunile, zilele, orele, situațiunile locurilor și cele ce vor vedea diferite popoare; urmarea timpurilor a probat că el n’ar fi prezis mai bine, dacă ar fi luat parte la hotărârile naturei.*”

Și continuând Pliniu aduce omagiul cuvenit oamenilor de știință cu toată puterea entuziasmului său, în cuvintele: “*Mari oameni, cari v’ati ridicat deasupra condițiunii muritorilor, descoperind legea pe care o urmează astfel de divinități..., salut geniului vostru, interpreți ai cerului, demonstratori ai universului, creatori ai unei științe pentru care voi ați întrecut oamenii și zeii.*”

Ne-am putea întreba care este scopul – în raport cu binele omenirii – pentru care aceste spirite alese muncesc ani întregi, de multe ori decenii de

ani, spre a verifica o ipoteză, când ea a fost anunțată poate cu mai multe secole înainte. Ceea ce Copernic a arătat matematiceste, ceea ce Herschel a descoperit cu puternicele lui telescoape, erau propagate în școala filosofică a lui Pitagora. Legea atracțiunii universale enunțată de Newton a fost stabilită pe baze metafizice înaintea sa. Răspunsul constă în obiecțiunea că ipotezele filosofice pot fi tot așa de bine unele neexacte pe cât altele sunt exacte. Așa aceeaș școală a lui Pitagora admitea mișcările planetelor circulare și uniforme, fapte dovedite neexacte.

O ipoteză nu devine științifică de cât atunci când rezultatele ei teoretice capătă o confirmare în aplicațiunile lor. De exemplu Newton generalizând atracțiunea la suprafața pământului, se ridică la legea atracțiunii universale, însă nu o enunță – cum ar fi făcut un filosof al timpurilor – ci caută mai întâi o verificare asupra satelitului pământului, controlează rezultatul teoretic cu rezultatul observațiunii și renunță pentru un moment la legea sa, de oarece era nepotrivire între cele două rezultate.

După un interval de mai mulți ani, întâmplarea făcând ca să se determine în Franța de către abatele Picard raza pământului cu mai mare precizie și acest element intervenind în calculele lui Newton, legea atracțiunii universale îi reapare, o supune din nou controlului științific și de data aceasta rezultatul teoretic este confirmat de observațiune. Aplicând în urmă legea sa planetelor din sistemul nostru solar, are confirmarea legii sale, căci ea îl conduce la legile enunțate de Kepler. Pentru a enunța însă legea atracțiunii, sub forma ei cea mai generală, el a lăsat posterității o sumă de rezultate teoretice, cari au permis oamenilor de știință de mai târziu să aducă noi și netăgăduite verificări. Turtirea pământului la poli, prezicerea drumului unei comete au primit verificări prin observație directă. Descoperirea planetei Neptun de către La Verrier numai cu ajutorul calcului stabilește definitiv legea lui Newton pentru sistemul nostru planetar. Verificările pe cari le aduc în fine Herschel, Struwe, Bessel acestei legi aplicând-o stelelor duble și multiple, întronează definitiv pentru universul întreg, legea atracțiunii enunțată de Newton.

Urmărirea adevărului, găsirea cauzelor unui fenomen este scopul unui om de știință în viață, contemplarea operei sale este cea mai mare mulțumire sufletească a lui. Bucuriile și durerile comune nu fac decât să-l abată de la scopul pe care îl urmărește, să-i ia timpul prețios. Aceste concluziuni se desprind net din scrierile acestor mari oameni, fie în introducerile operelor lor, fie când ei vorbesc de știința lor. Să reproducem de exemplu câteva rânduri din cele ce scrie în cartea sa "La valeau de la science" marele matematician al timpurilor noastre, H. Poincare:

"La recherche de la vérité doit être le but de notre activité; c'est la seule fin qui soit digne d'elle. Sans doute nous devons d'abord nous efforcer de soulager les souffrances humaines, mais pourquoi? Ne pas souffrir, c'est un idéal négatif et qui serait plus sûrement atteint par l'anéantissement du monde. Si nous voulons de plus en plus affranchir l'homme des soucis matériels, c'est pour qu'il puisse employer sa liberté reconquise à l'étude et à la contemplation de la vérité". Mai departe vorbind despre astronomie printr'o aluziune fină el arată deosebiri între vederile lui – omul de știință – și acelea ale contemporanilor săi după cum urmează: *"Guvernele și Parlamentele trebuie să găsească că Astronomia este cea mai costisitoare dintre științe; cel mai mic instrument costă sute de mii de franci, cel mai mic observator costă milioane; fiecare eclipsă aduce după sine credite suplimentare. Și toate acestea pentru astre cari sunt așa de departe, cari sunt cu totul streine luptelor noastre electorale și la care nu vor lua cu siguranța parte niciodată..."*

"Am putea să vorbim de marină, căreia nu este nimeni să nu-i cunoască importanța, și care are nevoie de astronomie. Dar aceasta ar însemna să luăm chestiunea pe partea ei mai puțin importantă. Astronomia este folositoare pentru

că ea ne ridică deasupra noastră, ea este folositoare pentru că ea este mare, ea este folositoare pentru că ea este frumoasă; iată ce trebuie să spunem. Ea este aceea care ne arată cât este de mic omul prin corpul său și cât este de mare prin sufletul său, căci această imensitate strălucitoare unde corpul său, căci această imensitate strălucitoare unde corpul său nu este de cât un punct obscur, inteligența lui o parte cuprinde întregă și poate gusta tăcuta-i armonie. Noi căpătăm astfel cunoștința forței noastre și aceasta este ceea ce nu am ști să cumpărăm prea scump, pentru că această conștiință ne face mai tari.”

Din aceste caracterizări se desprinde idealismul omului de știință în comparație cu omul comun. Acest interes ideal al urmăririi adevărului unei ipoteze – care nu are câte odată de cât o legătură foarte îndepărtată cu foloasele materiale ale omenirii – rezultă de multe ori din prefața unei lucrări. Așa de exemplu, Copernic în dedicația adresată papei Paul III cu ocaziunea neperitoarei sale opere: *De revolutionibus orbium coelestium* 1543, spune următoarele: *“Cum medita de mult timp asupra nesigurantei tradițiilor matematice relative la mișcarea sferelor lumilor, începui a fi surprins că filozofii, cari câte o dată pătrund așa bine lucrurile mici ale universului, n’au putut găsi o explicațiune mai sigură a mișcărilor mașinei lumii care a fost creată pentru noi de cel mai perfect dintre lucrători. Pentru aceasta îmi propusei a reciti toți filozofii a căror cărți mi le-ași putea procura, pentru a vedea dacă nici unul dintre ei n’a emis o părere diferită de aceea pe care o predau în școli profesorii de matematică”.*

Un exemplu mai viu, de unde rezultă multe caracterizări ale omului de știință, este dedicația alegorică pe care Kepler o adresează lui Rudolf II. *“Aduc, zice el, Majestății voastre, un nobil prizonier, fruct al unui război greu și muncit, întreprins sub auspiciile voastre. Și nu cred ca să refuze numele de captiv sau ca să revolte, căci eu este pentru prima dată când îl poartă: încă altă dată teribilul zeu al războiului depunând bucuros scutul și armele sale, s’a lăsat să fie prins în plasa lui Vulcan.”*

„Nimeni n’a triumfat mai complet cu toate invențiunile omenesti; zadarnic astronomii au preparat totul pentru luptă; zadarnic ei au pus toate mijloacele lor la lucru și trupele lor în campanie.

„Marte, râzând de nesiguranța lor, a distrus mașinile lor și a ruinat speranțele lor; liniștit, el s’a rețrașat în nepătrunsul secret al imperiului său și a sustras scările sale savante cercetărilor inamicului.”

„Cât pentru mine, sunt dator înainte de toate să laud activitatea și devotamentului neoboșitului căpitan, Tycho Brahe care, sub auspiciile suveranilor Danemarcei Frederic și Cristian, și în fine sub acela al Majestății voastre, a studiat timp de 20 de ani succesiv fiecare noapte și aproape fără răgaz toate apucăturile inamicului, a dat pe față planurile sale de campanie și a descoperit misterul scărilor sale. Observațiunile sale, pe care mi le-a lăsat moștenire, m’au ajutat a goni teama vagă și nedefinită de un inamic necunoscut...”

„În timpul nesiguranțelor luptei, ce dezastru, ce molimă n’a dezolat câmpul nostru? Perderea unui șef ilustru, retragerea trupelor, bolile contagioase, totul contribuia a mări înfrângerea noastră. Bucuriile precum și întristările casnice, răpiau afacerilor un timp care îmi era trebuincios; un nou inamic, cum vă raportează în cartea mea asupra „Stelei noi” s’a năpustit la spatele armatei noastre... Soldații, lipsiți de tot, dezertau în masă, recruții cei noi nu cunoșteau manevrele și, drept culme a mizeriei, hrana lipsia. În fine inamicul se decide să facă pace și prin mijlocirea mamei sale, Natura, îmi trimite destăinuirea înfrângerii sale, se dă prizonier pe cuvânt, iar Aritmetica și Geometria îl escortează fără rezistență până în câmpul nostru...”

„De atunci, el a arătat că putem să ne încredem în cuvântul său; nu cere decât o grație Majestății voastre: toată familia sa este în cer; Jupiter tatăl

său, Saturn unchiul său, Mercur fratele său și Venus amica și sora sa. Obicinuit cu augusta cu el, bucurându-se ca și dânsul de ospitalitatea voastră. Trebuie pentru aceasta să continuăm războiul cu vigoare; el nu mai prezintă pericole, pentru că Marte este în stăpânirea noastră... Dar, rog pe Majestatea voastră a se gândi că banul este nervul războiului, și a bine-voi să comande trezorerului său de a da generalului vostru sumele necesare pentru a ridica noi trupe”.

Vedem de aci că Kepler folosește această ocaziune pentru a obține mijloacele necesare pentru a putea continua munca încordată de până atunci. Întrucât privește răsplata muncii pe care o așteaptă, iată ce zice Kepler în altă parte: „De opt luni, zice el, am văzut prima rază de lumină; de trei luni am văzut ziua, în fine de puține zile am văzut Soarele celei mai admirabile contemplațiuni... Sorții sunt aruncați, scriu cartea mea; ea va fi cetită de epoca prezentă sau de posteritate, puțin interesează; ea poate să aștepte cetitorul său; Dumnezeu n’a așteptat El șase mii ani un contemplator al operelor sale?”

Exemplele pe cari le-am ales până aici sunt printre oamenii de știință cari aparțin în cea mai mare parte Astronomiei – știință care studiază lumea infiniților mari, această lume care a impresionat mai mult și în toate timpurile omenirea.

Alături însă de această lume a infiniților mari, mai există o lume a infiniților mici. După cum universul Astronomic este format din mase enorme separate prin distanțe în raport cu cari aceste mase ne apar ca puncte materiale; tot astfel un corp pe care l-am putea privi în toate detaliile lui ne arată că lumea fizicianului văzută cu puternice microscopice nu diferă de lumea astronomului privită cu puternice telescoape. Astfel se explică că același Laplace care se ridică până la ipoteza cosmogonică, construiește de altă parte frumoasa teorie a capilarității. Așa dar acolo unde ochiul și mintea omului comun nu vede și nici nu bănuiește o asemănare, omul de știință caută și enunță legile comune.

Ce interes prezintă de exemplu pentru omul comun a ști că atomii de eter se atrag invers proporțional cu a șasea putere a distanței, sau că atomii de gaz se resping invers proporțional cu a cincea putere a distanței? Neapărat că teoria undulațiilor electrice a lui Hertz n’a interesat nici odată pe omul comun; nu tot astfel putem zice de aplicațiunea practică a acestei teorii de telegrafia fără fir.

Nu toți însă cei ce-și pun o problemă în știință se gândesc la aplicațiunile ei. De exemplu cei ce studiază matematicile pure, nu au un contact direct cu lumea ce-i înconjoară; ei știu cu toate acestea că matematicile au un triplu scop și anume: a) acela de a procura un instrument pentru studiul naturii, b) un scop estetic, c) un scop filosofic ajutând filosofia în aprofundarea noțiunilor de număr, de spațiu, de timp, ei știu că matematicile pure merită să fie cultivate pentru ele însăși și că teoriile cari nu pot fi aplicate fizicei sunt aplicabile ca și celelalte.

Acești matematicieni simt aceleași bucurii estetice pe cari le dă pictura și muzica artiștilor. Ei admiră delicata armonie a numerelor și a formelor, descoperirile noi cari le deschide perspective neașteptate.

Toate aceste aprecieri asupra matematicii pure și asupra adeptilor lor sunt arătate pe larg de marele matematician H. Poincare în cartea sa „La valeur de science”. Dacă omul comun nu le înțelege să nu fie mahnit, căci nici omul de știință nu-l înțelege pe omul comun; iată într’adevăr ce răspunde H. Poincare acelorora dintre oamenii practici cari cer dela oamenii de știință numai mijlocul de a câștiga bani:

„Ceux-là ne méritent pas qu’on leur réponde; c’est à eux plutôt qu’il conviendrait de demander à quoi bon accumuler tant de richesses et si, pour avoir le temps de les acquérir, il faut négliger l’art et la science qui seuls nous font des âmes capables d’en jouir, et propter vitam vicendi perdere causas”.

Un sfert de veac de la moartea lui Eminescu

În zorii zilei de 15 Iunie 1914, se împlinește un sfert de veac de la moartea celui mai duios și celui mai profund poet al Românilor, de la moartea lui Eminescu. Chiar dacă activitatea lui literară nu ar însemna altceva decât un pas înainte de propășirea literelor române și această dată tot încă ar avea, fără îndoială, o deosebită importanță în viața neamului românesc.

Când însă ne dăm seama, că poezia lui Eminescu a avut o influență hotărâtoare în dezvoltarea literaturii române de mai târziu, aniversarea aceasta capătă importanța unui eveniment național.

Desigur, oricine cunoaște mai cu temei istoria literaturii noastre naționale, constată că răstimpul de la 1850-1890, poate fi socotit fără greș, ca prima perioadă de înflorire a literaturii românești. Lăsând la o parte mulțimea acelor „*poetas minores*” ce au făcut să le sune pe întrecutele lire în această scurgere de timp și gândindu-ne numai la aceia care constituie figuri reprezentative în scripturile acestei epoci și numărul lor e încă mare și însemnătatea cântăreților vrednică de însuflețită pomenire.

Alexandri, Creangă, Odobescu, Hașdeu, Caragiale și alții au înfățișat în chip maestru în scrierile lor firea românească, aproape sub toate raportările. Deasupra tuturor acestora planează însă de sus de tot în seninătatea artei și în profunzimea simțirii și cugetului lui marele Mihai Eminescu.

Îndrăgostit de natură, iubitor de viață cu tot pesimismul lui pricinuit, orice s-ar zice, numai de epoca în care a trăit, pătimaș, iubitor de neam și făuritor de uriașe planuri naționale, Eminescu, înfățișează fără îndoială în literatura noastră o sinteză pură și neștirbită a sufletului nativ românesc. Și când la aceste calități de fond, mai adăugăm înalta-i cultură și măiestria limbii lui inspirată din popor și îmbogățită din glosarul plastic și fermecător al cronicarilor și al cuceritorilor ierarhi care au ilustrat biserica românească în secolele XVII-lea și al XVIII-lea, când tot aici socotim apoi mlădierea, cadența și ritmul nesilit al versului eminescian, atunci ne vom da bine socoteală de ce s-a adevărit până în cele mai mici amănunte adevărul enunțat cu atâta încredere de domnul Titu Maiorescu în capitolul „Eminescu și poeziile lui” din al III-lea volum al „*Criticilor*” sale: „*Pe cât se poate omeneste prevedea, literatura poetică va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu, cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veșmântului cugetării românești.*”

Capitolul care cuprinde aceste rânduri a fost scris în anul 1889, imediat după moartea poetului.

O repede analiză a dezvoltării noastre literare de atunci încoace ne va dovedi credem cu prisosință temeinicia acestei afirmări.

Că prima literatură post-eminesciană a fost sub imediata influență a maestrului, lucrul nu suferă nicio tăgadă. Așa de puternică a fost această înrăurire, încât unii dintre poeții noștri și-au pierdut propria lor personalitate sub atotputernicia lui Eminescu. Așa a fost în primul loc cazul cu domnul Vlahuță, în primele sale lucrări. Aproape întreaga pleiadă de cântăreți dintre 1890-1900 au cântat în tonul sumbru al pesimismului eminescian. În sufletul lor vibra întruna glasul duios al maestrului:

*Tot alte unde-i sună același pârău
La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume, să trecem ne e scris,
Ca visul unei umbre și umbra unui vis?*

Pe coarda aceasta au cântat Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni, Vlahuță, Traian Demetrescu, Pincio, în bună parte Duiliu Zamfirescu, Proca, Radu Rosetti în primele lui lucrări. Credem că nu s-ar putea tăgădui, nici mai târziu în frumoasele producții ale lui Iosif și Goga, accentul eminescian.

Ce-i drept, este o deosebire remarcabilă între duioșia unora și a altora, între tristețea lui Vlahuță și aceea a lui Proca bună, dar această deosebire reprezintă tocmai diferențierea pesimismului lui Eminescu, după moartea lui, două direcții: una bruscă și chinuită înfățișată de Vlahuță în poezii ca: „Dormi iubito!” și a doua direcție mediativă și lină înfățișată de Proca în „Rândunel”, „Amărâtă Turturică” etc. Și în timpurile mai apropiate de noi, unii scriitori de mare valoare ca spre exemplu domnul Brătescu-Voinești, în multe din măiestrele sale nuvele, ca „Puiul”, „Cezar” etc. atinge coarda eminesciană. Pe cât de deprimantă a fost însă, în general, influența poeziei lui Eminescu, pe atât de înălțătoare și de optimistă a fost înrăurirea prozei și a poeziei sale patriotice.

Din dragostea lui Eminescu pentru neamul nostru din Ardeal și pentru țăranul nostru a ieșit astăzi așa zisa literatură „țărănească”, care înseamnă o epocă de căpetenie în istoria dezvoltării noastre literare.

S-ar putea oare pretinde că prin această influență originalitatea citațiilor scriitori să fii suferit ceva? Nu credem! Influența lui Eminescu a fost firească, ea a fost călăuză pe drumul cel bun. Eminescu a arătat posterității cadrul în care se poate mișca adevărata poezie românească; iar cei ce l-au înțeles s-au folosit de căile arătate de dânsul! Și de aceea nu numai că astăzi, la mijlocul celui de al doilea deceniu al veacului al XX-lea, influența lui Eminescu este încă puternică, dar neîndoiește lucru este, că această influență va dăinui încă multă vreme.

Activitatea lui Eminescu nu s-a mărginit, însă numai la literatură. Trăind tocmai în epoca încheierii României moderne, spiritul lui vast a văzut clar când numai și prin ce mijloace se va putea ajunge la înfăptuirea idealului național. Domnul I. Slavici, distinsul nostru scriitor, legat multă vreme într-o strânsă prietenie cu poetul, spune următoarele despre dânsul: *„În viața mea nu am cunoscut om stăpânit deopotrivă cu dânsul de gândul unității naționale și de pornirea de a se da întreg pentru ridicarea neamului românesc. Încântat de trecutul Românilor și de marele lor destoiniciei, el era scârbit de prezentul după părerea lui urâtă, admirându-i pe bătrâni și se uită cu însuflețire în viitorul luminos”*

Prin maiestroasele lui articole de gazetă, prin studiile lui politice pline de alegerea observațiilor prin poezia lui patriotică plină de un sincer elan național, Eminescu a contribuit la limpezirea năzuințelor noastre de neam unitar și conștient de soarta ce i se cuvine.

Astăzi când după scurgerea unui sfert de secol de la moartea lui, ne vedem un popor cu o viață națională puternic constituită, cu o literatură bogată și aflată în continuu progres, astăzi când în urma recentelor evenimente ostășești ne-am încredințat pe deplin de la Vodă până la oprincă circulă pretutindeni în neamul nostru vlaga și spiritul de jertfă atât de trebuincioase înfăptuirii planurilor noastre naționale, astăzi se cuvine să ne gândim mai cu sinceră dragoste și recunoștință la aceia dintre înaintașii noștri care au pus temelie trainică clădirii la care suntem chemați acum cu toții a muncii cu pricepere și cu sârg. În rândurile acelor vrednici luptători, un loc de mare cinste îl ocupa Mihail Eminescu.

Să-i slăvim din tot sufletul pomenirea și urcându-ne tot mai mult sufletește să ne facem vrednici de dânsul și de munca lui.

Educațiunea și instrucțiunea unui indian

T. Iordănescu
directorul Liceului Unirea

Una din problemele cele mai importante, de care depinde progresul statelor în organizațiunile actuale este educațiunea. Astăzi o întreagă știință caută mijloacele cele mai sigure pentru a forma generațiunile viitoare de care depinde dezvoltarea unei țări. Școli igienice, înzestrate cu materialul didactic cel mai ales, mânuite de oameni cu pregătire specială sunt atâtea mijloace, cari nu tind de cât la scopul final adică la educațiune.

Dacă nouă ni se pare astăzi că am ajuns la oare care perfecțiune și ne mândrim când privim înapoi la predecesorii noștri, când însă studiem cu atențiune cultura veche, pe care se bazează cea nouă, vedem că a trăit un popor cu mii de ani

înaintea noastră, care își reglementa acțiunile lui până în cele mai mici amănunte. Acest popor este cel Indian, care despărțindu-se de Europeeni cel dintâi, ajunge prin migrațiuni continue până aproape de locurile ce astăzi. Acolo își aranjează el viața de stat, ca și viața socială, formulându-și legi fixe, cari prin caracterul lor religios, deveneau aplicabile în toată rigoarea lor.

Din această cauză poporul indian este singurul din toată seminția indogermană, care din timpuri foarte vechi și-a strâns obiceiurile în anumite scrieri, formând un gen de literatură care nu s'adezvoltat la alte popoare. În articolul de față mă voi sili să arăt cum se făcea școala în India, cea veche, nu astăzi, când sub dominațiunea engleză, găsim școli și universități cu organizațiunea aproape europeană, pentru ca desnaționalizarea să se facă mai repede. De aceea mă voi ocupa de India fără engleyi, cum ar zice Pierre Lotti, așa cum ne o arată mulțimea textelor numite Gîrhyasútra (reguli casnice). Aceste cărți cari sunt niște manuale, conțin tot felul de prescripțiuni relative la ceremonii și sacrificii ce sunt necesare în viața Indianului, dela concepțiunea lui până după moarte. În ele găsim o mulțime de obiceiuri și datine tratate foarte pe larg și care se referă la naștere, leuzie, prima hrană a copilului, darea numelui, tăierea părului, darea la școală, relațiunile între școlar și profesor, Brahmăcarin (student în teologie) etc. Căsătoria ca și moartea sunt tratate foarte pe larg căci nicăerisuperstițiunea, atunci ca și acum, nu se manifesta mai mult ca în aceste ocaziuni.

Cea mai însemnată ceremonie pare că era aceea când tânărul intra în școală. Este adevărat că întreaga cultură a Indianului era cea religioasă și se făcea pe lângă un brahman, după cum a tinerilor noștri din prima jumătate a secolului al XIX se făcea pe lângă dascălii bisericii. Ceremonia ce se făcea cu această ocaziune se numea Upanayana (conducere, investitură) și avea loc după casta din care făcea parte. Astfel Brahmanul intra în școală când avea 8 ani, cel din casta cavalerilor (Kșatriya) când avea 11 ani și cei din clasa III

(Vaisya) 12 ani. De oarece scrierile în această privință sunt numeroase ele nu coincid, ci unele, ca legile lui Manu (II 37), admit pentru darea la școală chiar anii 5, 6, 8, iar altele, date diferite cari ajung la anii 16, 22, 24. Negreșit că aceste date sunt calculate după numerile versurilor favorite divinităților protectoare. Anotimpul sau luna când trebuie elevul să înceapă școala își are importanța sa și este diferit după castă. Astfel pentru Brahman primăvara este timpul cel mai propice, pentru Kșatrya, vara și pentru Vaisya, toamna; celelalte caste nu mergeau la școală.

Ceremonia intrării în școală este descrisă cu numeroase amănunte de către scriitorii și comentatorii scrierilor ce aparțin Vedelor. Când elevul vine la școală, care este casa Brahmanului, Profesorul și elevul se așează înaintea altarului unul cu fața spre răsărit și altul cu fața la apus. Elevul este îmbrăcat în haine de sârbătoare, spălat curat, cu părul capului tuns, toate însă reglementate, până în cele mai mici amănunte după cărțile rituale, care nu lasă nimic să treacă cu vederea. Profesorul ia mâna elevului, pe care o duce împreună cu a sa la inimă, ca să arate că dorește să fie stăpân pe inima copilului, cum se vede din formula următoare, ce se zice cu această ocaziune: «Gândirea ta să urmeze pe a mea, să te bucuri de vorba mea din toată inima ta și Bîrhaspati (zeul înțelepciunii Brahmanice) să te unească cu mine».

În partea de nord a altarului se găsesc obiectele necesare acestei consecrațiuni cari sunt: O piatră (numai după unii autori), un vestmânt nou, o piele, o centură, un baston și 21 bucăți de lemn. Fiecare din aceste obiecte sunt descrise amănunțit: din ce material să fie lucrate, ce mărime, cum să fie îmbrăcate, etc. – După ce se face un sacrificiu de unt topit (Ājya), profesorul dă ordin școlarului să pășească peste piatră cu cuvintele: „Calcă peste piatră și fii tare ca piatra”. Apoi urmează ceremonia mistică a îmbrăcării cu haina sfințită și a încingerii cu brâul, cu care se înconjură de 2—3 ori mijlocul și făcându-se 1, 2 sau 5 noduri. În murmurul versurilor mistice din Rigveda, școlarul este îmbrăcat cu blana de animal, după care urmează o liberațiune de apă care o toarnă profesorul în mâinile școlarilor, precum și aruncarea în foc a unei ierbi sfinte. Într’o adorațiune profundă școlarul strânge focul pe altar și, punând lemne, invoacă pe Agni, zeul focului, cu cuvintele: „Lui Agni am adus foc, lui Agni cel mare, care cunoaște ființele. Tu, Agni, să crești prin acest lemn și noi prin rugăciune; amin (svâhâ)”. Mergând în jurul altarului se angajază următorul dialog între profesor și școlar: „Am venit ca să învăț, primește-mă. – Cum te chiami? – Ma numesc N. – Declară-te ca școlar. – Sunt școlar. – După porunca zeului Savitr, (zeul Soare, care deșteaptă gândurile omului), fii școlarul lui Brhaspati, fă-ți lucrul tău (aprinderea focului și aducerea apei), nu dormi ziua, abține-te a vorbi când pui lemne în foc”. Aceste prescripțiuni ne amintesc datorile ucenicilor față de stăpânii acum câte-va decenii, ca o reminiscență a corporațiunilor din evul-mediu.

Astfel se dă școlarului posibilitatea de a începe să învețe, în care timp el pastrează o deplină castitate și se abține dela oarecare mâncări. Școlarul este ca un renăscut, dvija (de două ori născut), cu nașterea fizică și spirituală, întocmai ca creștinul care se botează și renăscut, intră în turma credincioșilor. Dacă tânărul nu ar fi fost dat la școală, el era desprețuit de întreaga castă, nu i se permitea să sacrifice, nici să reciteze versuri vedice; el cădea din casta în care se afla. Dar și acest păcat se putea șterge prin o mulțime de sacrificii practice religioase și posturi.

Ceremonia ce am descris nu se găsește nicăiri în Rgveda și nici o aluziune undeva, nu ne indică vreun punct de apropiere, ceia ce ne-ar aduce să credem că este o creațiune brahmanică de mai târziu. Cu toate acestea, la

popoarele vecine și de aceeași origină cu Indienii, adică la Iranieni, când tânărul de 15 ani încins cu șnurul sfânt este primit în comunitatea lui Zoroastru (Geiger, *Ostiranische Cultur* 248), ne arată afinitatea cu upanayama indiană și că dacă nu o găsim în Rigveda nu înseamnă că nu există. De altfel admisiunea unui tânăr printre oamenii formați aproape la toate popoarele, chiar cele mai înapoiate, se face cu oarecare ceremonii și liturghii mistice. La Creștini o reminiscență a acestor ceremonii este așa numita confirmare catolică.

După cum strămoșii noștri aveau ca obiect de studiu ceaslovul și psaltirea, tot astfel și studentul Indian (Brahmacarin) avea ca obiect de studii Vedele și mai întâi de toate rugăciunea introductivă la fiecare lecțiune din Veda, Sâvitri, prin care se invoacă Sâvitar (soarele), care deschide mintea omului. Numai această parte are trebuință de timp, care variază la autori, între 3 zile până la un an.

Știința era foarte prețuită la Indieni și nu odată este personificată cu zeitatea, căci întreaga știință era religioasă, de aceea ea nu este accesibilă oricui: «Zeita sfintei științe veni la Brahman și zise: Păstrează-mă, eu sunt comoara ta, nu mă da unui disprețuitor sau vreunui stricat, transmite-mă unuia care are comori, care este curat, care nu înșală și disprețuiește» așa se exprimă, plin de adânc respect pentru știință, un imn vedic. De aceea considerațiunea brahmanică vine din știință, pe când a celorlalți din putere, bogăție, naștere. Nu cel care are părul alb trebuie respectat, zice Manu (II 156), ci dacă cineva este chiar tânăr dar este cunoscător de Vede, acela este respectat chiar de zei. Cine a învățat Veda cu Anga, (membre, comentare, etc.) acela este mare. Cine citește Veda neconținut acela capătă roade cum nu poate nici pământul să dea. Cine nu se ocupă cu știința este însă socotit ca un om de nimic și în legile lui Manu se zice: «Un om fără cultură este ca un copil, căci cei bătrâni zic mereu către cei incultii: «Copile» către un profesor însă spun «tată». Ca un elefant făcut din lemn, ca o antilopă făcută din piele, așa este un Brahman neînvățat, toți poartă numai numele.

Dacă astăzi la 25 sau 26 ani se poate termina un ciclu de studii, la Brahman era mult mai greu să se poată reține atâtea imne ce se copriau numai în cele 3 mari colecțiuni de Vede, adică 12 ani pentru fiecare și dacă se studia și Atharvaveda, atunci era trebuință de 48 de ani. (Hillerbrandt, *Ritual Litteratur. Vedische Opfer und Zauber* 61). Brahmanul însă poate să învețe numai 2 Vede sau chiar numai una și atunci spune de la început, că nu se angajează pentru tot ciclul de studii.

În privința timpului când trebuie să înceapă studiile sunt iarăși o mulțime de prescripțiuni. Astfel școala trebuie să înceapă când a trecut căldura verei și când ploaia cea mult așteptată vine să răcorească câmpiile și vegetațiunea însetată, adică din Iulie până în Septembrie. Timpul de învățatură durează între 4 și 6 luni (după Așvalayana III 5.14)

Școala se deschidea cu o serbare religioasă (Upâkarman) sau upâkarana (început, preparațiune) pentru ca să se închidă tot cu sacrificii și cu imne religioase, pe cari autorii le descriu cu toate amănuntele (ut-sarga lăsare, evacuare). Numărul școlărilor nu era mărginit, așa că textele ne vorbesc de unu, doi sau mai mulți școlari, după cum era loc în casa brahmanului, totuși Pâraskara zice că profesorul [Guru] să sacrifice atâtea boabe de sezan câți școlari dorește să aibă.

Este interesant să vedem cum se face o lecțiune la un brahman indian.

Când se încep lecțiunile profesorul se așează la răsărit iar școlarii la dreapta lui. Nu trebuie ca elevii să șadă în fața profesorului pe vreun scaun înalt sau cu picioarele desfăcute, sau rezimat, ci îmbrățișând picioarele

profesorului îl roagă să înceapă cu cuvintele: «adîhhibho, om» „Recită Domnule”. La care profesorul răspunde cu silaba sacră «om» (amin), cu care se încep și se sfârșesc rugăciunile, cu care se încep și se isprăvesc recitățile himnelor vedice, cari deschide porțile cerului pentru profesor și școlar. Profesorul nu începe să reciteze versuri, ci mai întâi cuvinte izolate, apoi combinându-le explicându-le, intonându-le după reguli fonetice fixe, ajunge să întregască versul, iar școlarii prin exerciții penibile ajuns să le poată recita. Fiecare lecțiune după socotelile făcute s’ar compune din 120—180 de versuri, o cantitate destul de mare pentru școlarii noștri de azi cari au atâtea înlesniri.

Când lecțiunea se termină, școlarii sărută din nou picioarele profesorului și se depărtează. Lecțiunile nu trebuie să fie deranjate de nimeni și dacă vreunul face vreo greșeală apoi este pedepsit cu postirea timp de 3 zile, cu recitarea de rugăciuni și daruri către brahman.

Vacanțele nu erau reglementate căci ele depindeau de o mulțime de circumstanțe ca: moarte sau naștere în familie, arătări naturale, stare sanitară etc. Când murea vreun membru al familiei școlarului, avea 12 zile vacanță, mai puțin însă absentă când murea vreun profesor, vre o rudă sau vreun coleg. La un popor unde superstițiunea era așa de mare și unde cele mai mici semne erau luate în seamă, căci era oprit chiar ca cineva să citească într’un cimitir, se oprea recitarea dacă se întâlnea o femeie din clasa cea mai de jos (Sudra), sau când trecea vre un mort; cât despre moartea regelui ea era puțin observată căci se lua vacanță numai ziua când muria. La începutul și sfârșitul fiecărui an de studiu era trei zile vacanță, tot asemenea când se isprăvia sau se începea o nouă colecțiune de imne vedice.

Fenomenele naturale aveau mare influență asupra acestor copii ai naturii, cari grupați în jurul altarului le observau cu cea mai mare atențiune. De aceia nu se învăța o zi dacă fulgera, tuna sau ploua într-un anotimp neploios, sau dacă fulgera în amurg. Negreșit că vârtejurile provocate de vânturi, cutremurile, furtunile, roșata cerului, curcubeul, cometele, cearcănilor lunii sau soarelui, erau atâtea cauze prescrise de cărțile rituale, pentru care se recomandă repaus elevilor brahmani așa că se compensa cu mult mulțimea sfinților și ocaziunile noastre de sărbătoare.

De asemenea dacă printre școlar și profesor trece un câine, o pisică, un șarpe, o cioară, o broască, etc. nu se mai învață una până la trei zile. Nu mai menționez serbătorile lui Indra sau ale primăverii etc. cari erau celebrate în toata India deci și de către școlari, așa că lesne se înțelege de ce brahmanii învățau așa de încet.

Școlarii brahmani, ca și școlarii noștri, aveau nevoie să fie pedepsiți căci și ei călcau prescripțiunile regulamentului. Voi arăta câteva din pedepsele curioase prescrise de Apastamba și care sunt cam următoarele: Spaima, postul, baia în apa rece, gonirea din fața profesorului. Gautama[II 42] și chiar Manu (VIII 299) recomandă ca în caz când aceste pedepse nu au succes, să se întrebuinteze bătaia cu un băț subtire și tot Manu adaugă că trebuie ca profesorul să fie moderat la lovituri, ca nu cumva să dea naștere la o intervenție a regelui.

Respectul școlariilor față de profesor era foarte mare și aproape nu se poate concepe în ziua de azi. Profesorul care se mai numia acarya (conducător) și care învăța pe Școlar Veda, Kalpa, (ritual) și Rahasy-am[știință secretă, Upanișadele]trebuie respectat mai mult decât tata și mama, căci el este reprezentantul zeului Brahma pe pământ. Școlarul trebuie să salute nu numai pe profesor ca și pe orice Brahman întâlnește. Plin de respect, cu anumite cuvinte, cu anumită intonație trebuie să salute pe profesor dimineata, când îl vede, sărutându-i picioarele. Când profesorul său este aproape el nu salută

pe un alt profesor, nici nu-i iese întru întâmpinare. Școlarul trebuie să aibă același respect pentru persoana pe care profesorul o lasă în locul său, adică pentru învățătorul suplinitor.

Când profesorul stă jos școlarul stă în picioare, când merge vine după el, nici prea departe nici prea aproape. Când profesorul are un loc mai nefavorabil ca școlarul acesta să-l schimbe imediat. Nu trebuie să vină în prezența profesorului cu ghețe în picioare sau cu capul acoperit, sau ținând ceva în mână; de asemenea nu trebuie să se culce după ce s'o culca profesorul și să se scoale înaintea lui, să se arate totdeauna gata de a executa un serviciu ordonat, să ajute pe profesor la îmbrăcat, la baie, etc.

Răspunsul ce dă profesorului să fie cuviincios, să nu i se spună la ureche, sau culcat, stând jos sau mâncând. Profesorul la rândul său trebuie să se silească ca să facă învățământul plăcut. Școlarul trebuie sfătuit cu blândețe și să aibă către el aceeași atențiune ca față de propriul său fiu, împărtășindu-i știința fără să-i ascundă ceva, de aceea profesorul nu trebuie să întrebuințeze școlarul pentru scopurile lui personale reținându-l de la studiu. Învățământul trebuie să fie clar și metodic, căci dacă cineva întrebă lucru nepotrivit și răspunsul va fi la fel. În fine școlarul să fie modest de învățătura lui, să nu răspundă neîntrebat și chiar dacă știe ceva, să se facă ca și cum n'ar ști, față de cei streini.

În privința salariului ce primește profesorul pentru munca sa el este foarte diferit și constă din lucruri în natură, după averea școlarului: O vacă sau un cal, bucate sau legume erau darurile ce făceau acești copii ai naturii, profesorilor lor în mod discret, căci nu trebuiau să se laude la nimeni despre darurile ce au făcut. Dacă un școlar absentează un an de cursuri, atunci când se prezintă aduce profesorului ca dar o vacă sau turtă dulce.

Afară de acestea cărțile rituale ne dau amănunte asupra modului cum își procurau mâncarea școlarii indieni. Mai întâi orice elev trebuie să-și agonisească hrana cerșind. Așvalayana recomandă timpul pentru cerșit seara și dimineata, (I. 22. 7) pe când Sankhayana după masă. Gobhila, Gautama și alți arată și persoanele de la care Brahmăcarin poate să cerșească și între ele intră, tatăl, mama, sora, mătușa, oamenii recunoscuți prin dărnicia lor, brahmanii, etc. ceia ce însemnează că cerșitul era numai o formă rituală de împlinit.

Prof T. Iordănescu prezent la congresul orientaliștilor de la Oxford (1926)

Mâncarea cerșită era preparată de către școlari și după ce apunea soarele se așeza masa și mâncau împreună cu profesorul, după care tot școlarii strângeau masa și aruncau rămășițele în foc sau în apă. La străbunii noștri fărâmașurile de pâine se aruncau în foc ca să nu fie călcate.

Întreaga viață școlărească era reglementată atât în școală cât și în afară din școală. Între alte prescripțiuni putem cita următoarele: Școlarul nu trebuie să se abată din drum și chiar dacă plouă să nu se adăpostească sub acoperișuri. Școlarii să nu umble pudrați pieptănați sau parfumați, să nu bea băuturi spirtoase. Nu trebuie să poarte ghete în oraș nici să se îmbăieze pentru plăcere ci conform ritualului. Este interzis școlarului să danseze, să cânte sau măcar să se uite la cei ce execută asemenea sporturi. În fața oricărui profesor școlarul nu trebuie să râdă, să scuipe, să caște sau să trosnească din degete (Apastamba mai cu seamă are aceste prescripțiuni). Școlarul nu trebuie să chinuiască sau să omoare ființe viețuitoare etc. Mă opresc aici cu indicațiunile ce ni le dă scriitorii vedici asupra instrucțiunii, căci ele se complică din ce în ce și se pierd în amănunțimi cari nu-și au importanța de cât pentru specialiști.

Mai rămâne să descriu pe scurt actual final al instrucțiunii brahmanului, care se termină tot cu un ceremonial religios, care întrece în măreție și solemnitate pe celelalte. Și aici autorii, din cauză că sunt mulți, diferă în descriere, dar numai amănunțele nu sunt la fel fondul este același.

După ce Brahmacarin a căpătat cunoștințe suficiente, terminând învățătura unui ciclu Vede sau a întregii colecțiuni, atunci se face o nouă ceremonie pentru plecarea elevului, care va deveni el însuși Guru (Învățător)

Mai întâi o baie este necesară, de aceia școlarul care termină se numește Snâtaka, adică cel ce s'a îmbăiat după ce a terminat studiile. Într-o lună anume, care variază după diferiți autori, când profesorul crede că școlarul său este stăpân pe materie, după ce a mers la baie cu elevul sau elevii săi, îl așează pe o piele de taur.

Aici se face toaleta școlarului, tăindu-se părul, unghiile și spălându-i-se pe dinți etc. Resturile se amestecă cu diferite bucate și se aruncă sau se îngroapă la rădăcina unui pom, sau se ard. Toate însemnele ca bastonul, centura sau chiar hainele de student sunt aruncate în apă. După aceia Snâtaka se îmbracă cu haine noi, spunând versuri religioase, își pune cercei, își cumpără umbrelă și ghete iar pe cap își așază un turban și o coroană. Parfumuri și mirosoari poate acum să întrebuințeze. Haine și podoabe identice se dau și profesorului iar dacă absolventul este sărac se va lăsa pe el și va da profesorului. Absolventul petrece restul zilei în singurătate până când apar stelele și atunci urcându-se cu profesorul într'un car sau pe un elefant și recitând versuri, se duc acasă, unde sunt așteptați de prieteni cu diferite alimente între care și întră și mierea.

În cele arătate până aici nu am vorbit nimic despre modul cum citeau și scriau indienii. În adevăr textele care nu uită nici cele mai mici amănunte, nu vorbesc nimic despre scriere, lucru însă nu pare curios fiindcă cele mai vechi opere literare nu presupun și arta de a scri. La Indieni cele mai vechi scrieri, cari se presupun că ating cam 1500 de ani A. Ch. nu sunt propagate prin scris ci prin grai, așa că arta scrierii este mult mai nouă și după părerea paleografilor, ea este introdusă cam pe la 800 A. Ch. poate mai mult pentru trebuințe comerciale, de cât pentru cele literare. Este imposibil ca în viața călugărilor, care se găsește descrisă în fiecare moment și despre care știm cum lucrau, cum se rugau, ce aveau în camere, etc. să nu găsim menționate și uneltele lor de scris, sau manuscrisele după care citeau. Memoria juca un

rol foarte important la indieni și chiar atunci când cunoscuseră scrierea nu se grăbiră să-și copieze literatura lor bogată căci pentru ei cuvântul și nu scrisul era determinant. Chiar astăzi când Indieni cunosc de secole arta scrierii și când avem nenumărate manuscrise din cari unele au oare care sfîntenie și azi când sunt societăți ce imprimă eften cărți învață brahmanul astăzi știința religioasă și filosofică, ci din gura profesorului, tocmai ca acum 3000 de ani.

Textul scris servește ca un mijloc de amintire, dar nu are autoritate ci numai vorba maestrului are valoare, chiar operele poetilor de azi nu sunt făcute pentru citi ci pentru recitat. Astfel dacă astăzi s-ar pierde toate manuscrisele și textele literaturii sanscrite, această literatură nu ar mai dispărea după pământ, ci s'ar reconstitui cea mai mare parte, din memoria Rapsozilor și a învățaților (Winternitz, GeschichtederIndischenLitteratur I 31.)

Chiar în opere de gramatică și fonetică din dec II d. Ch. nu găsim nimic despre sunete scrise ci numai vorbite, așa că toată terminologia gramaticală se bazează pe sunetele percepute cu auzul. De altfel era în interesul preoților ca operele literare să nu fie copiate, de oarece ei erau deținătorii literaturii vechi religioase și cine doria să o poseadă, trebuia să vina în școlile lor să o învețe, iar ei să fie plătiți cu bogate daruri. Mai cu seamă se fereau ca învățăturile să nu ajungă să fie știute de castele spurcate, de aceia nici nu trebuia ca un Sudra să audă recitându-se Vedele. În legile lui Gautama (XII 4. 6.) se zice: «dacă un Sudra ascultă Veda să i se astupe urechile cu smoață topită, dacă recită texte sfinte să i se taie limba...»

Prin urmare toată această literatură Vedică bogată cum nu-și poate cineva face idee și care în secolul VIII A. Ch. era deja fixată, s'a propagat numai prin viu graiu. Chiar când exista scrierea care nu a început să fie întrebuințată decât cel mai de vreme prin sec. II, operele literare erau tot recitate. Existau cu sute de ani înainte sistem filosofice și religioase, diferite redacțiuni și recensuni ale operilor, căci existau și școli diferite în care se învăța din neam în neam numai din auzite. Astăzi există în multe părți ale Indiei gimnazii și universități în cari se conservă tradițiunea cât se poate mai apropiată de timpurile ce am descris, dar ca să ne putem face idee să ascultăm povestirea unui călător care este în același timp și un sanscritist și filosof de seamă. În genere nu se găsesc colegii sanscrite decât acolo unde dominațiunea engleză a lăsat un simulacru de independență și unde câte un mahârâja, devotat stăpânului englez, se crede liber în țara supusă.

Astfel la Baroda (300 chilom. departe de Bombai) găsim un gimnaziu și chiar o universitate sanscrită. Aici copiii încep să învețe sanscrită dela 11 ani. „Învățământul începe cu învățarea pe dinafară a cuvintelor și gramaticii, prin urmare ca și în cele mai vechi timpuri. Cele dintâi opere poetice ce se citesc sunt: Raghuvansa, Kumârasambhava, Meghaduta, apoi dramele lui Kalidasa și altele.

La universitate învățământul este repartizat pe specialități. Unii învață întreaga viață gramatica, literatura și poetica pe când alții Astronomie, medicină, jurisprudență sau filozofie, toți învață însă după vechile manuale sanscrite. De aceia profesorii de astronomie cred că pământul stă nemișcat în mijloc și toate se învârtesc în jurul lui, numai și încă mai îndrăznesc să-și însușească sistemul lui Kopernic și încă mai puțin îndrăznesc să mărturisească acest lucru.

“Când intrarăm în impozantele încăperi ale Colegiului, diferitele clase se strânseseră într'o sală cu profesorii lor. Furăm întâmpinați cu poezii recitate în sanscrită, cari apoi mi se oferă. Tot asemenea mi se înmână programe cari coprindeau lecțiunile de învățat. Fui invitat să pun întrebări și ca să nu

supăr vreo parte fui nevoit să întreb din toate studiile: gramatică, literatură, filozofie, etc. la care răspundeau școlarii și când aceștia nu puteau, ajutau profesorii. Curios mi se păreau că răspundeau numai școlarii buni chiar când întrebam pe alții. Aici în Baroda ca și în alte părți, școlarii și profesorii stau pe pământ cu picioarele încrucișate. Când scriu școlarii țin caietul în mâna stângă și condeii în mâna dreaptă. Ei nu sprijină caetul decât cu palma și când le ofer ceva să pună sub caet, refuză". (Deussen: Erinnerungen an Indien, 51 sq).

Trebue ținut în seamă că limba sanscrită nu mai este limba vorbită, ci o limbă savantă, care se vorbește de către brahmani, dar, considerată ca o limbă religioasă, ea este învățată ori unde Indienii își formează scoli. De altfel orice Indian ar cunoaște limba sanscrită și o înțelege deși cu o mare greutate, chiar fără sa o învețe. Se găsesc și astăzi însă Brahmani, cari duc viața după principiile austere, așa cum le recomandă operele lor de asceză. Astfel BhaskaranandaSvamin trăia gol într-o grădină din Benares și a întreprins editarea celor mai grele texte din Upanișade fiind considerat ca unul din cei mai însemnați pandiți (învățați).

Nu mai puțin însemnată este universitatea sanscrită din Benares întreținută de Maharaja din această localitate. Și aici se predau științele după manualele clasice sanscrite, fără să se intereseze de știința modernă. Negreșit că în această școală se vorbește numai sanscrita și a păstrat caracterul național, de și încăperi mari cu coridoare cari dau în grădină, formează o clădire impozantă. În aceeași clasă predau câte 2—3 profesori, căci fiecare își grupează studenții, cari nu sunt mai mulți de 6, în câte un colț, unde stau cu picioarele încrucișate și turbanele pe cap, după ce și-au lăsat ghețele (papucii) la ușe, ascultând și discutând învățăturile adânci din operele clasice sanscrite. Toți vorbesc limba sanscrită cu atâta ușurință, că ai crede că este limba lor maternă. Profesorii numai rar se uită în cărți și vorbesc ore întregi comentând opere grele ca Sânkhya-Kârîka (o operă filosofică), Vedânta și Upanișade.

Cultura aceasta bazată pe principii de bunătate și dreptate face ca Indienii să rămână aceiași copii ai naturei și să se prezinte în toată simplitatea prescrisă de religiunea lor. Tot cultura lor îi face să fie supuși fără să se intereseze de cine îi stăpânește, căci ce-i pasă sufletului care cautăcofundarea cu divinitatea prin martirizarea corpului, de cei ce voesc exploatarea unor bogății, de care el nu are nevoie.

Cultura indiană a rămas și dacă orașele mari au tot confortul european, sunt Principii indieni și casta brahmanilor care nu sunt accesibili culturii europene de cât sporadic, căci prescripțiunile unei legi imutabile, nu permit ca un principe să călătorească în Europa și să împrumute instituțiuni și obiceiuri, cari i-ar aduce căderea în casta cea mai de jos (Sudra). Pe când nababii indieni (mahârâja) nu mai sunt acum, afară de rare excepțiuni, de cât oameni bogați, sau cari se ocupă cu literatura și știința, fără să aibă și talentul necesar, cea mai mare parte dintre Indieni duc o viață pioasă și de sărăcie, ridicându-se însă la concepțiuni înalte de filosofie și de misticism cum numai evul mediu creștin ne poate da o idee. Simplicityisthetype of ourlife, zicea un învățat indian modern și aceasta este caracteristica unui întreg popor, care de mii de ani trăește meditând probleme de morală și filozofie, la care nu s'a ridicat un alt neam și aceasta numai grație educației lui care bazată pe principii religioase severe, a rămas aceeași, — după atâtea mii de ani.

Această ne mai probează că educațiunea mergând în acord cu religiunea face ca popoarele să nu-și piardă individualitatea ori prin câte nenorociri ar trece.

Simion Mehedinți

- omul de litere -

conf.univ. dr. Al. HANȚĂ

Despre Simion Mehedinți posteritatea a păstrat amintirea omului de știință, a creatorului geografiei științifice în țara noastră. Generații întregi au învățat geografia României și a continentelor din manualele alcătuite de marele savant. Tot ceea ce a dat mai bun școala geografică românească: profesori, cercetători, reviste de specialitate, institut de cercetări, investigații etnografice este, în cea mai mare parte, rodul muncii și inițiativelor sale. Era firesc, deci, ca în trecerea timpului, omul de știință să acopere aproape total imaginea omului de cultură și de litere mai ales că în această privință adversarii de ieri, ca și unele jenante neînțelegeri ale unor cercetări de astăzi, care s-au ocupat de opera sa, au făcut totul ca numele literatului să coboare în uitare.

Pentru mulți, viitorul conducător al **Convorbirilor literare** din perioada 1 ianuarie 1907 și sfârșitul anului 1921, era un intrus, un sosit accidental în viața literaturii române. Se trecea cu vederea faptul că omul de știință, de un prestigiu necontestat, avea în urma lui o solidă cultură clasică și umanistă, că în fapt pasiunea sa pentru studiul geografiei era ulterioară interesului arătat în anii studenției disciplinelor istorice și filologice, clasice și moderne.

Născut la 18 octombrie 1869, la Soveja, rămas orfan de ambii părinți din fragedă copilărie și crescut prin grija unor rude apropiate, a urmat cursurile școlii primare din comună. Apoi clasa a patra la școala din comuna Vidra, înscriindu-se apoi la Seminarul teologic din Roman, continuat la Seminarul central din București, de unde, prin transfer, urmează cursurile ultimelor clase la Liceul „Unirea” din Focșani și la Liceul „Sfântul Sava” din București, unde obține și bacalaureatul. Inițial se înscrie ca student la Facultatea de matematică a Universității din București, dar, din cauza greutăților materiale, se retrage după numai câteva luni și obținând o bursă la Școala Normală Superioară grație sprijinului lui Al. I. Odobescu, revine student al Facultății de Filozofie și Litere pe care o absolvă în 1892, susținând în cadrul examenului de licență tema: „**Ideile lui J.J. Rousseau asupra educației**”. La absolvirea facultății este numit profesor la liceul din Focșani, numire rămasă fără urmări datorită faptului că foștii săi profesori, Al. I. Odobescu și Titu Maiorescu, cu ocazia concursului Societății Geografice Române, îi acordă o bursă pentru a se specializa în domeniile geografiei. Studiază la Paris, cu profesorii Himly și P. Vidal de la Blanche, la Berlin cu Richtofen și la Leipzig cu creatorul antropogeografiei, Fr. Ratzel.

Din cauza îmbolnăvirii, își întrerupe studiile timp de doi ani, revenind la Soveja unde trăiește retras printre ciobani, acest moment greu al vieții sale povestindu-l în viitoarea lucrare: „**Premise și concluzii la Terra. Amintiri și**

mărturisiri” (Cap. **Popas la Soveja**, 1946). Scrise, după cum denotă și subtitlul, sub forma amintirilor și a confesiunii, aceste pagini care intercalează deseori în economia lor evocări, file de jurnal, caracterizări de oameni și locuri, de împrejurări sociale și cultural-literare, relevă din partea autorului un ascuțit spirit de observație, o fire echilibrată, dar stăpânită de nostalgie, pun în evidență un sentimental care trăiește cu intensitate atracția naturii, a mediilor nealterate de civilizația modernă, un obsedat de mituri, îndrăgostit de tradiții și de cei care le perpetuează prin veac.

Atât capitolul **„Rătăcirea prin țară”**, cât și cel intitulat **„Rătăcirea afară din țară”**, ambele incluse în volumul mai sus-amintit, evidențiază sensibilitatea unui dezrădăcinat, pentru care plecarea din mediul ancestral este sinonimă cu pribegia și cu risipirea *„unei moșteniri de sute de ani, adică a tradiției tuturor strămoșilor lui”*, revenirea în locurile natale însemnând pentru el o adevărată revitalizare, prilej de verificare-prin confruntare cu datele spiritualității autohtone, moștenite și stratificate în timp-a valabilității experienței de viață și intelectuale obținute în urma peregrinărilor. Cu sănătatea restabilită, se reîntoarce la Leipzig, trecându-și, în 1899, examenul de doctorat cu teza *„Liber die kartographische Induction”*, teză lucrată sub îndrumarea lui Fr. Ratzel. Anterior, pentru o scurtă perioadă de timp, funcționase ca profesor de limba și literatura germană la Liceul internat din Iași, avându-l ca elev pe Eugen Lovinescu.

În 1900, luându-se hotărârea de a se înființa *„Catedra de geografie în cadrul Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București”*, Simion Mehedinți este numit în luna mai a aceluiași an profesor suplinitor la această unitate nou creată. Lecția inaugurală, intitulată **„Obiectul și definițiunea geografiei”**, capitol din cursul **„Introducere în geografie ca știință”** s-a desfășurat în ziua de 3 noiembrie 1900 în prezența încurajatoare a lui Titu Maiorescu. Pentru *„fiul mocanului”*, cum îi plăcea să-și spună, începea acum, sub patronajul lui Maiorescu, o nobilă și îndelungată activitate didactică încheiată în 1938, când împlinea 70 de ani. În momentul pensionării lăsa în urma sa o școală românească de geografie și o operă științifică impresionantă, încununată de celebra și monumentală lucrare **„Terra. Introducere în geografie ca știință”** (1203 p.), apărută în 1930.

Obligațiile didactice și științifice ale disciplinei căreia i s-a dedicat cu entuziasm, talent și responsabilitate vor pune în umbră preocupările umanistului și omului de litere, dar nu le vor înlătura. Continuitatea interesului său pentru viața culturală și literară a țării va fi alimentată și de cooperarea tânărului profesor în 1900, alături de alte mari personalități în comitetul de redacție al **„Convorbirilor Literare”**, al cărei director va fi între 1907-1921.

Spirit pozitiv, practician și teoretician al științei (a se vedea masiva lucrare: **„Trilogia științei: cercetător, erudit, savant**(1939), Simion Mehedinți era împotriva *„literaturizării”*, a stilului calofil în cercetarea științifică, așa cum în literatură cerea să se păstreze atributele specifice pe care le presupune această importantă ramură a artei. Modelele teoretice în comentariile stilistice ale lui Mehedinți sunt, printre alții, Caesar, Pascal, Maiorescu (cu studiul său **Oratori, retori și limbuți**), Lessing (cu **Laocoon**), Goethe, Humboldt (din *Ansichten der Natur*), exemplul practic oferindu-i-l Alexandru Odobescu (**Pseudokinetikos**).

O lucrare deosebit de interesantă care-și extrage argumentele demonstrației din domenii variate-economie politică, sociologie, etnologie, etnografie, filozofie, folclor, istoria literaturii și a geografiei, istoria științelor etc.-

este **Coordonate geografice. Civilizație și cultură (Hilotehnica și Psihotehnica)**, apărută în 1930. Reluare în alte perspective a unei încercări anterioare cu intenții pedagogice, **Altă creștere. Școala muncii (1919)**, **Coordonatele etnografice** încearcă să definească noțiunile **cultură și civilizație** și să stabilească relațiile strânse de interdeterminare dintre ele, să releve rolul activității creatoare a omului în progresul societății, concluzii care tind spre argumentarea antropogeografiei, geografiei lingvistice și etnografiei, cu comentarea critică a unor teoreticieni reputați precum Wundt, Bergson, Spengler, Nietzsche ș.a., și cu o oarecare supralicitare a factorului etnic, oferind date prețioase pentru studiul și înțelegerea literaturii, folclorului, a artelor în general.

Opiniile teoretice ale lui Simion Mehedinți referitoare la arta scrisului se înscriu în coordonatele doctrinei maioresciene privitoare la progres și la locul și funcțiile creației spirituale în realizarea acestuia. Conservator în politică, este tradiționalist și academizant în gândire, un adversar tenace al formelor fără fond și etnicist în sensul teoretizat de Maiorescu în „**Literatura română și străinătatea**” (1882), **Poeziile d-lui Octavian Goga** (1906), **Povestirile d-lui M. Sadoveanu** (1906) și **Nuvelele d-lui I.A. Brătescu-Voinești**. Adept al evoluționismului organic, acceptă și aplică tezele pozitivismului și determinismului, cărora le adaugă preceptele cauzalității și ale interdependenței fenomenelor. Respinge ideea de influență recunoscându-i rosturile, numai sub semnul asimilării, sub acest raport înnoirile fiind acceptate numai în măsura în care sunt produsul fondului autohton.

Atitudinile sale se afiliază doar aparent doctrinei sămănătoriste și a-întegra mișcării de la **Sămănătorul** este o eroare. Sămănătorismul era în esența lui o orientare neoromantică. Simion Mehedinți este un neoclasic însetat de armonie care nu respinge civilizația modernă, dar o consideră prost introdusă în țara noastră, fiind semănătoare de false iluzii și de dezacorduri între civilizația și cultura națională. După opinia sa, preluarea mecanică a formelor străine alterează, în ultimă analiză, fondul pe care acestea vor să-l interpreteze, denaturează identitatea sufletului național, impunându-i manifestări care nu îi sunt proprii și nu îl reprezintă.

Sunt considerații care oferă o substanță volumului **Primăvara literară**, semnat Soveja, și care reunește câteva dintre studiile scriitorului apărute între anii 1906-1914, și dedicate **Junimii, Convorbiri literare**, lui Alecsandri, Coșbuc, Eminescu, Creangă, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Caragiale, Iacob Negruzzi, Brătescu-Voinești, I.A. Bassarabescu, Al. I. Odobescu, Panait Cernea etc. Cel mai important studiu inclus în volum, reluat ulterior în broșura separată, cu dezvoltarea unora dintre capitole, este micromonografia „**Titu Maiorescu. Cu un portret din tinerețe**” (București, Cartea românească, 1925), în felul său prima încercare de acest fel dedicată vieții și operei marelui îndrumător al culturii și literaturii noastre și de care nici o altă inițiativă ulterioară nu se poate dispensa.

Singura operă de imaginație a scriitorului este culegerea de nuvele „**Oameni de la munte**”, apărută în 1921, în Editura Socec, sub pseudonimul Soveja, dedicată „*Celor cari au luptat în Zboina, pe Richitaș, la Cocosila, Mărăști și Oituz pentru apărarea munților*” și cu un motto celebru și extrem de discutat de specialiștii în istoria limbii și a poporului roman: “Torna, torna, fratrel!”

Aparent independente, nuvelele din acest volum sunt unite prin intenția scriitorului de a realiza monografia existenței materiale și spirituale a unei zone umaniste de civilizația și cultura urbană, prin exploatarea elementului istoric,

etnografic și folcloric și utilizarea descripției, portretului, evocării și observației realiste.

Cadrul general în care se desfășoară acțiunile îl constituie realitățile satului natal, sat de munte și plasat sub zodia eternității, a unei autarhii economice și morale, în care relațiile dintre oameni și structura lor psihică s-au cristalizat printr-o îndelungată existență comună, călăuzită de principii statornice și transmise prin generații. Oamenii sunt conturați în raport cu dimensiunea locurilor și pe măsura solicitării acestora, ideile scriitorului despre rolul determinismului geografic, istoric și etnic fiind aplicate aici integral.

Câteva dintre aceste nuvele au vizibile implicații simbolice, elogiază măreția și trăinicia naturii sau meditează nostalgic pe tema trecerii ireversibile a timpului, evocă participarea oamenilor simpli la războiul pentru câștigarea independenței naționale sau întâmplări dramatice din vremurile transhumantei, laudă existențe clădite pe cinste și omenie, în ansamblul lor constituind un îndemn spre cultivarea și păstrarea valorilor noastre fundamentale.

Membru al Academiei Române, scriitorul a murit la 14 decembrie 1962, la vârsta de 93 de ani, fiind înmormântat la Cimitirul Bellu.

Am ținut ca prin această modestă evocare să aducem omagiul nostru personalității savantului și literatului Simion Mehedinți, la două decenii de la stingerea sa, împrăștiind astfel în paginile unei publicații mereu tinere, în ciuda vârstei sale respectabile, cum este „**Revista noastră**”, memoria unui strălucit fiu al Vrancei, fost elev și dascăl al prestigioasei instituții de învățământ și cultură cum este Liceul „Unirea” din Focșani.

*Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1979, nr. 61-62-63 (paginile 997-1000)*

Profesori ai liceului Unirea (1897)

Foști elevi ai Liceului "Unirea" Anghel Saligny

Din trecutul tehnicii noastre, o figură proeminentă care se impune cu putere specialiștilor de astăzi, este fără îndoială inginerul Anghel Saligny, care a desfășurat o bogată activitate de constructor timp de mai bine de 4 decenii. Anii de muncă ai marelui inginer român formează miezul activității noastre tehnice din ultimul pătrar al secolului trecut și începutul secolului actual, prin realizarea unor lucrări ca: docurile de la Galați și Brăila, portul Constanța, podul de la Cernavodă, lucrări care au condus la cîștigarea independenței economice, alături de cea cîștigată pe câmpul de onoare în războiul din 1877. Prin activitatea sa tehnică, Anghel Saligny figurează printre marii oameni care au contribuit la crearea României moderne.

Familia lui Anghel Saligny este de origine franceză, fiind obligată să-și părăsească patria și să plece în părăbie prin țări străine ca urmare a revocării edictului de la Nantes.

Găsind azil în Prusia, strămoșii pribegi ai celui care va ilustra cu două veacuri mai târziu tehnica românească, se stabilesc acolo. Un urmaș al acestei familii, Alfred Saligny, fiind nevoit să-și câștige existența, ajunge pe meleagurile noastre adus de niște boieri moldoveni pentru instruirea odraslelor lor.

Anul precis când Alfred Saligny vine ca dascăl în Moldova nu se cunoaște. Numai atât se știe că familiile la care el se tocmește pentru învățătura copiilor erau ale boierilor Ghica și Șutu și că soția dascălului venit de departe era poloneză

După Unirea Principatelor, când s-a cerut străinilor stabiliți în țară să declare care voiesc să devină cetățeni români, familia Saligny ceru încetățenirea.

În primele zile din luna mai 1854, se anunțase un iarmaroc lângă Focșani. Tînărul dascăl și soția sa, aflându-se în drum spre iarmaroc, sunt prinși de o ploaie torențială și obligați să se adăpostească în comuna Șerbănești. Drumurile devenite impracticabile din cauza ploilor îi împiedică în ziua următoare să-și continue călătoria, obligîndu-i să poposească la un han. Acolo și în această împrejurare, la 2/14 mai se naște al doilea copil al lui Alfred Saligny, care primește numele de Anghel. Ploaia a durat câteva zile și apele care pătrunseră în han au ridicat pe sus patul noului născut.

Era o povestire că noul născut va avea de luptat în viața lui cu furia apelor și de fapt a avut mult de luptat cu ele! În lupta cu Prahova, Trotușul, Siretul, Dunărea și Marea Neagră el a ieșit neconținut victorios. Trecând anii prunciei neștiutoare și venind vremea învățaturii, părinții l-au luat să învețe carte în propria lor școală pe care o întemeiaseră la Focșani. Cele patru clase primare și apoi patru ani de gimnaziu, Anghel Saligny i-a petrecut la Focșani. Înscris în prima serie la înființarea Liceului „Unirea”, împreună cu fratele său mai mare, el îi are colegi de clasă pe cei ce aveau să fie mai târziu inginerul Ștefan Gheorghiu și profesorul Șuchianu. La terminarea primelor clase de liceu, părinții se hotărăsc să trimită pe băieți, pe Anghel și pe Alfons, în Prusia, la Postdam pentru continuarea liceului și mai târziu a studiilor superioare.

Fratele cel mare, Alfons, se înscrie pentru studiul chimiei la Berlin, iar la terminarea facultății revine în țară fiind primul chimist român cu strălucite studii în străinătate.

Anghel se hotărăște să studieze astronomia înscriindu-se tot la Universitatea din Berlin. Actul de înscriere este semnat de cel mai mare matematician de atunci al Germaniei, profesorul Karl Theodor Welerstrass, iar certificatul de frecventare a cursurilor este semnat de marele fizician german A. Helmholtz. Sînt singurele acte care s-au păstrat din perioada de studii a lui Anghel Saligny. Influența acestor doi renumiți oameni de știință se va resimți mai târziu în metoda sa de cercetare și de lucru și în cunoștințele sale temeinice și multilaterale în domeniul științelor fizico-matematice. Cu timpul însă, se orientează spre latura practică a tehnicii și se înscrie la cursuri.

La instruirea și formarea sa ca inginer, au contribuit în special doi maeștri renumiți: profesorul de poduri Schiweldes și profesorul de construcții hidraulice Franzius. Din unele certificate de practică făcută în Prusia, precum și din diploma Școlii din Charlottenburg, reiese că a terminat studiile în anul 1874.

În certificatul eliberat de profesorul Mehrteus, „Angelo Saligny aus Focsani in Rumanian” este calificat drept un inginer foarte talentat și muncitor „lucrările sale fiind remarcabile și făcând dovadă nu numai a priceperii, ci și a deosebitelor sale cunoștințe teoretice”.

Întors în țară, Saligny intră ca inginer în administrația de stat la 1 ianuarie 1876, în serviciul de poduri și șosele în ajunul marelui eveniment al scuturării jugului otoman. La începutul carierei, el a controlat execuția podurilor metalice pe linia Ploiești – Predeal, apoi a proiectat și construit podurile necesare pe linia Adjud – Tîrgu Ocna, printre care primele poduri de șosea și cale ferate construite în țara noastră.

Primul mare pod proiectat și executat de Saligny când avea 28 ani a fost podul de la Comănești peste Siret, pod dublu de șosea și cale ferată, cum nu se mai construise pînă atunci în țara noastră, lucrare care i-a consacrat reputația de mare constructor de poduri. Odată cu creșterea exportului de cereale, se simțea nevoia din ce în ce mai mare de silozuri, docuri și antrepozite.

În 1884, Saligny este însărcinat cu studiul și construcția docurilor și antrepozitelor din porturile Brăila și Galați. Pentru silozuri, Saligny a creat bazine în legătură cu Dunărea, iar celulele magaziiilor cu silozurile le-a construit din beton armat, introducând pentru întâia oară în țara noastră betonul armat și pentru întâia oară în lume la asemenea construcții. Pe atunci, în 1888-1889, nu exista firește, nici tehnica și nici teoria betonului armat. Dar Saligny a mers

și mai departe aplicând o inovație care se utilizează de-abia în ultimii 15-20 ani: la construcția celulelor folosește plăcile prefabricate, legate de stâlpi turnați pe loc, iar armăturile fiind sudate.

Pretutindeni unde privim în țara noastră, vedem geniul lui Saligny. Dar numele lui va rămâne legat de linia Fetești – Cernavodă și de monumentală realizare a podului peste Dunăre.

Această grandioasă lucrare constituie pe drept cuvânt încoronarea operei lui Anghel Saligny. În 1882, se publică un concurs pentru proiectarea podului peste Dunăre. Opt firme străine au depus proiecte – oferte, care au fost examinate de o comisie al cărei secretar era Anghel Saligny.

Proiectele nu au fost găsite satisfăcătoare și de aceea s-a publicat al doilea concurs, dar nici aceste proiecte în număr de 5, obținute în 1886, n-au fost găsite bune, nerespectând condițiile tehnice impuse.

În aceasta situație, în același an i s-a încredințat lui Saligny și proiectarea liniei ferate Fetești – Cernavodă, cu podul peste Dunăre. La 9 octombrie 1890, s-a pus cu solemnitate piatra fundamentală a podului și după 5 ani, la 14 septembrie, în sunetul “Galopul Sirenelor” de Ivanovici și emoția generală a celor de față, a trecut peste pod cu viteza de 80 km/h un tren compus din 15 locomotive, dovedind rezistența acestei uriașe lucrări. Două mari inovații aducea în 1888 proiectul lui Saligny. În memoria proiectului, piesă de o valoare tehnică deosebită, Saligny scoate în evidență foloasele ce le oferă sistemul nou de grinzi, atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere al montajului grinzilor peste un mare fluviu, cum este Dunărea.

O altă lucrare a lui Anghel Saligny de o covârșitoare importanță economică este portul Constanța. În septembrie 1889, Saligny ia conducerea lucrărilor portului și a serviciului hidraulic. El studiază și dă forma interioară definitivă a portului, introducând în proiectele anterioare modificări, având drept scop reducerea cheltuielilor de construcție.

Anghel Saligny pune bazele semnalizării și balizării canalului navigabil al Dunării și al serviciului de afișare zilnică la bursa din Brăila a adâncimii Dunării pe toată întinderea românească de 800 km lungime, determinările efectuându-se din 4 în 4 zile. Acest serviciu de avertizare a făcut admirația specialiștilor în materie și după cum afirmă Kikitza Nakagawa din Japonia: „Nu există în toată Europa un serviciu de avertizare mai bine organizat ca cel românesc de pe Dunăre”. Totodată, Saligny a condus ridicarea primei hărți hidrografice a Dunării de la Brăila la Virciorova. Marea competență a lui Saligny în lucrări hidraulice la Dunăre a făcut să fie chemat în Serbia la proiectarea unui port în partea de jos a Dunării alături de renumitul inginer german din Hamburg – Bubendey.

Șirul înfăptuirilor practice, dar de proporții neatinse de nimeni încă până la el, începe să depene: aleile mărginașe ale soselei Kiseleff, linia dublă Ploiești – București, rezervoarele de apă din Cotroceni, introducerea primelor linii de tramvai din București, construcția gărilor Rîmnicu-Sărat, Mizil, Azuga, mărirea gării Ploiești și multe alte studii și proiecte sunt numai câteva din contribuțiile aduse de el îmbunătățirii condițiilor din România.

Apreciat și stimat pretutindeni, Saligny este chemat rînd pe rînd în postură de o responsabilitate tot mai mare. Încă din 1905, i se încredințează „Direcția serviciului hidraulic” apoi „Direcția navigației fluviale române”, iar mai târziu „Inspectoratul general al porturilor și administrația docurilor.” În 1908,

crează „Direcția generală a porturilor și căilor de comunicație pe apă”, în fruntea căreia este numit Saligny. Ca un om cunoscut peste hotare, cu reputație și renume universal, Saligny a fost trimis ca reprezentant al țării la Congresul Internațional de Căi Ferate de la Paris, la cel de navigație de la Londra, Hamburg și Amsterdam. Cu ocazia desfășurării în România în 1909 a celui de al treilea Congres Internațional al Petrolului, Saligny a fost numit, președinte al Comitetului de organizare și ales președinte al congresului. În aceste calități, dându-și seama de imensa importanță a petrolului, a studiat în cele mai mici detalii organizarea congresului și a urmărit întocmirea primului album petrolifer din țară.

Dar, activitatea lui Saligny mai are și o altă latură – aceea didactică. Din 1884, el este numit la Școala de poduri și șosele unde ocupă până în 1915 Catedra de poduri: 30 de serii de ingineri au trecut pe sub ochii lui și profesorul destoinic a reușit să-i ridice pe toți la înălțimea unanim recunoscută a corpului nostru tehnic.

Saligny era un iubitor al științei, Flacăra sacră se aprinsese în el pe când era student. Știința cea mai pură, matematica, îi era foarte dragă. În birourile de sub direcțiune s-a hotărât de către ingineri tineri, toți foști elevi ai lui, scoaterea revistei „Gazeta matematică”, care a apărut a doua zi după inaugurarea podului peste Dunăre, la 14 septembrie 1895. Din 1914, Saligny a făcut parte din societatea „Gazeta matematică”, el a fost membru fondator al Societății politehnice din România.

Pentru numele pe care și-l căpătase, pe timpul când încă lucra la execuția podului peste Dunăre, la 13 aprilie 1892, Academia Română l-a ales ca membru corespondent al său, iar după inaugurarea podului, la 7 aprilie 1897, odată cu ivirea primului loc vacant, l-a ales ca membru activ. În trei sesiuni consecutive, 1907-1910, Saligny a fost ales președinte al Academiei Române. În această calitate, a reorganizat administrația Academiei și a creat o casă de retragere și pensii pentru funcționarii acestei instituții.

Saligny s-a ocupat de proiectul unui local nou, în care să se adăpostească în deplină siguranță contra incendiului, documentele și biblioteca Academiei, localul a cărui realizare s-a început în cursul anului 1925.

În ziua de 17 iunie 1925, se stinse din viață cea mai măreață figură inginerească a țării noastre, numele lui însă va rămâne veșnic în istoria universală a ingineriei pentru mărețele lucrări pe care le-a conceput. Operele lui sunt scrise cu piatră și fier pe pământul României, pe țărmurile apelor ei. El este eroul care a dus la victorie tehnică a țării noastre, o viață de realizări căreia poporul nostru îi păstrează o adâncă recunoștință.

Alături de celelalte mari figuri ale științei și tehnicii noastre, activitatea și realizările lui Anghel Saligny ilustrează capacitatea creatoare a poporului român. Contribuția pe care a adus-o va duce la dezvoltarea științei și tehnicii mondiale.

**ing. Paul Iliescu,
strănepot al lui Anghel Saligny**

*Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1979, nr. 61-62-63 (paginile 997-1000)*

*Fotografie realizată în 1916 cu prilejul sărbătoririi
semicentenarului Liceului "Unirea".*

*Rândul de sus, la mijloc: Anghel Saligny,
între doi absolvenți ai primei promoții.*

Rândul de jos, în stânga: Mihail Steriade, în primul an de liceu

NICOLAE AL. RĂDULESCU

(22 octombrie 1905 - 23 ianuarie 1985)

În școala geografică românească există suficiente puncte de referință, iar Nicolae Al. Rădulescu este, fără îndoială, unul dintre acestea. A fost elev al Liceului „Unirea” din Focșani (1918-1924), iar între 1929-1934 se afla profesor al aceleiași unități de învățământ, unde a lăsat urme ce ne obligă la o adâncă reverență.

Deși a început prin a studia medicina, abandonează în favoarea Facultății de Litere și Filozofie din București, unde, marcat de personalitatea lui Simion Mehedinți, se va dedica studiului geografiei. Devine doctor în științe geografice cu Teza „Vrancea, geografie fizică și umană” (1936), realizată în urma unor cercetări temeinice în spațiul vrâncean bazate pe observații directe dar și prin convorbiri cu intelectualii satului pentru individualizarea unor fenomene fenologice, climatologice, hidrologice, specifice zonei geografice dintre Valea Cașinului - la nord și Valea Râmnicului - la sud. Lucrarea a fost publicată în 1937 în colecția „Studii și cercetări geografice” a Societății Regale Romane de Geografie și a fost premiată în anul următor de Academia Română cu Premiul „Gh. Lazăr”.

În perioada apostolatului unirist a publicat câteva zeci de articole de geografie fizică, geografia populației și a asezărilor, seismologie. Cercetările etnografice întreprinse au avut drept rezultat înființarea Muzeului Regional Putnean în cadrul Liceului „Unirea” pe care îl tutelează între 1929-1934.

Dar, poate, cea mai importantă realizare a sa din această perioadă a fost „Milcovia”, subintitulată “Publicația regională de studii”, ce s-a tipărit în 7 volume, a cunoscut 7 ani de existență (1930-1936) și a însumat 924 de pagini. Alături de alți prestigioși profesori ai Liceului „Unirea” (Al. P. Arbore, Ion Diaconu, Aurel V. Sava) au mai: colaborat, dând strălucire revistei, Simion Mehedinți (de la primul număr), Marin Simionescu-Râmnicăneanu, Iorgu Iordan, Ion Pillat, I. M. Dimitrescu, Petre Iosif... Peste ani Nicolae Al. Rădulescu va publica „Amintiri despre Milcovia” în „Revista noastră”, al VII, nr. 49-50-51/ianuarie - martie 1978, p. 783-784 și nr. 52-53-54/aprilie - iunie 1978, p. 831-832, de unde răzbat ferm satisfacțiile unui lucru bine făcut ce se cuvine consemnat și re-amintit celor dispuși să uite prea ușor.

Din 1934 până în 1952 funcționează în învățământul liceal și universitar având contribuții însemnate în organizarea unei direcții clare și precise în domeniul geografiei economice. Publică zeci de studii și comunicări de geografie fizică și economică, turism, despre mediul înconjurător în „Revista Geografică” (1938-1943), întemeiată de el la Cluj, „Natura” sau „Terra” Realizează harta economico- geografică a României (1957), „Atlasul geografic al României” (1965) și o culegere de studii adunate sub genericul „Potențialul turistic al României” (1973), la care se adaugă un manual pentru clasele a IX-a și a X-a (1969) și o „Geografie a agriculturii României” realizată în colaborare (1968). Om de cultură, cu valențe și disponibilități diverse, Nicolae Al. Rădulescu, al cărui centenar îl marcăm pentru memoria culturală a locului, a contribuit la progresul geografiei, având meritul de a fi reunit elemente de geografie fizică și umană în condițiile în care geografia beneficia de o intensă specializare, iar oamenii de reală valoare veniți din „odiosul” regim burghezo-moșieresc, erau priviți cu suspiciune, în cel mai fericit caz.

prof. Aneta Popa

Articol publicat în Revista Noastră,
seria a III-a, 2006, nr. 25-26 (pagina 1)

Foști elevi ai Liceului "Unirea" Anton Holban

După primul război mondial, Anton Holban (1902-1937) a urmat cursurile clasei a VI-a la liceul nostru. Îl găsim trecut în registrul matricol din anul școlar 1918-1919.

Licentiat în litere la Paris, a funcționat ca profesor de franceză la Galați, Constanța, la școala de lângă mânăstirea Cernica (aflată nu departe de București). Stabilindu-se în Capitală, Anton Holban are posibilitatea să frecventeze cenaclul "Sburătorul". Sub influența unchiului său, Eugen Lovinescu, se îndreaptă spre proza de inspirație citadină și de analiza psihologică. Prin profunzimea cu care sondează universul interior, se apropie de Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu.

Editorial, Anton Holban, debutează în 1929 cu "Romanul lui Mirel". Acesta este urmat de: "O moarte care nu dovedeste nimic" (1931), "Parada dascalilor" (1932), "Ioana" (1934). Postum apar: volumul de nuvele "Halucinații" (1938), romanul "Jocurile Daniei" precum și piesele "Oameni feluriti" și "Rataciri" (ultimele trei, în Opere vol.II, colecția "Scriitori români", Editura Minerva, 1972).

"S-ar putea spune, notează Ion Rotaru, ca talentul înnăscut al romancierului l-ar fi așezat printre cei mai originali scriitori, dacă moartea prematură nu l-ar fi împiedicat să-și desăvârșeasca opera" (**O istorie a literaturii române**, vol. II, Editura Minerva, 1972, pag. 309).

prof. Petrache Dima

Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1974, nr. 16-17-18 (pagina 244)

Mihail Steriade

În 1922 Mihail Steriade a tipărit în paginile **Anuarului Societății literare Grigore Alexandrescu** a elevilor de curs superior din Liceul "Unirea" Focșani, o compoziție intitulată "**Influența poeziei vechi asupra lui Mihai Eminescu**". Conținutul lucrării atestă, nu numai capacitatea tânărului autor de a trata sintetic o temă atât de importantă, ci și o preocupare căreia i-a rămas credincios toată viața: valorificarea operei lui Eminescu. Aici trebuie subliniată influența binefăcătoare exercitată asupra-i de profesorul și poetul I. M. Rașcu.

Un an mai târziu, adică în 1923, are loc, tot la Focșani, și debutul său editorial, cu placheta "**Pajiștile sufletului**". La scurtă vreme s-au mai adăugat: "**Vremelnicii**" (1924), "**Meduza**" (1925), "**Rumerus sans aurores**" (1926), "**Ceramica**" (1928). Păstrând mai departe legătura cu I. M. Rașcu, Mihail Steriade frecventează în perioada studiilor universitare cercul lui Mihail Dragomirescu. La examenul de licență în litere și filozofie (1928), este notat

cu *magna cum laude*. Așa se explică repartizarea sa la un liceu din capitală. În 1929, Mihail Steriade pleacă în Franța pentru pregătirea doctoratului. Împins de dorul de țară, tipărește aici volumul “Soveja ou le retour du Coeur” (1930).

În timpul celui de-al doilea Război Mondial, a făcut parte din rezistența franceză. Pentru serviciile militare aduse, în 1947 i se acordă din oficiu, cetățenia franceză. De peste patru decenii desfășoară pe alte meridiane ale lumii o intensă acțiune de răspândire a valorilor spirituale ale poporului nostru. E o prezentă românească unică prin amploarea și diversitatea manifestărilor pe care le organizează, prin perseverența, dăruirea totală și spiritul de sacrificiu.

În Belgia, unde s-a stabilit acum 15 ani, conduce Institutul particular de limba și literatura română “Mihai Eminescu”, periodicul bilingv “Le journal roumain des poètes”, editura “Soveja”, precum și Asociația mondială a prietenilor lui Eminescu. În același timp, predă cursul liber de limba română la Universitatea din Liege.

Dintre volumele publicate în ultima perioadă notăm: “Destin roumain, voix universelle: Michel Eminesco-poemes transposes en francais” (1966), “Antologie inachevee de la poesie roumaine” (1970), “Poeme” (1971).

Influența poeziei vechi asupra lui MIHAI EMINESCU

În general orice poet, la începutul carierei sale, va trebui să sufere înrâurirea unui scriitor, înaintaș de-al lui. Că va izbuti să se desfacă din lanțurile și mrejele acestei influențe, mai degrabă sau mai târziu, aceasta atârnă de talentul și personalitatea sa.

Mihai Eminescu a apărut în literatura noastră în faza ei începătoare, fără tradiții, fără modele, fără limba literară fixată, și s-a luptat cu mizeria, cu boala, cu mediul neprielnic și cu răutatea oamenilor. Numele de “*poet mare*” îl cucerise Bolintineanu iar Alecsandri venea în urma acestuia. De Grigore Alexandrescu se vorbea puțin, Ion Heliade Rădulescu era preocupat acum cu teoriile-i fantastice și cu transcrierea poeziilor lui, din limba natural românească în cea născocită de el.

Aceștia erau poeții care puteau să aibă o înrâurire asupra întâilor poezii ale lui Eminescu. Și au avut, dacă exceptăm pe Grigore Alexandrescu. E curios faptul acesta, că acel ce avea să întrupeze într-o formă neobișnuit de minunată, sonoră și poetică, sentimente adânci și cugetări filozofice, n-a suferit influența singurului poet gânditor dintre înaintașii lui.

Îl vedem pe Eminescu ca un entuziast admirator al lui Heliade Rădulescu, din care pricina îi dedică o odă, iar în “**Epigonii**” îi consacră o strofă întreagă, așa că, citindu-i poeziile de care s-a încântat-căci spune în oda ce i-o adresează: “*Ruga-m-aș la Erato, să cânt ca tine, barde*”- i-au rămas unele cuvinte mai des întrebuințate de Eliade, și pe care le găsim în: “Din străinătate”-a codrului *tenebră*, “O călătorie în zori”- codrul de *eben*, părul *ebenin* și mai ales-în “Visuri trecute”-cuvântul *stela*, în loc de stea.

“Ah”-urilor ce se găsesc în aceste poezii de început, nu le mai căutăm originea: toți poeții români, până la Eminescu, au în poeziile lor atâtea oftări și vaete, încât în mod fatal, cel de care vorbim a trebuit să le strecoare în versurile lui.

Tot în “**Visuri trecute**” găsim îmbinarea aceasta de cuvinte: “*C-o flamă dulce, tainică, lină*”. Atâtea determinative și apoi nelipsitul “lină” din poeziile lui Alecsandri, ne fac să ne gândim la o apropiere între Eminescu și acest poet.

Mai puternică este impresia aceasta, cetind cea din urmă strofă din poezia **La moartea Principelui Știrbei**:

*“Cine-i acvila ce cade? Cine-i stânca ce se sfarmă?
Cine-i leul ce închide cu durere ochii săi?
Cine-i tunetul ce moare umplând lumea de alarmă?
-Este Domnul României: Barbu Dimitrie Stirbei!”*

Dacă am fi găsit-o nesemnată, am fi atribuit-o lui Alecsandri, atât de mult seamănă cu stilul pe care-l cunoaștem din **“Ostașii noștri”**, mai ales versul **“I-aș cânta doina, doiniță”** din **“De-aș avea”**, ne amintește poezia **“Doina”** din fruntea culegerii **“Doine”** a bardului de la Mircești.

Și iarăși, parcă avem înaintea pastelul **“Serile la Mircești”** al poetului citat mai sus, când citim întâia strofă din **“Noaptea”** a lui Eminescu.

Se poate ca acesta să fi avut încă proaspătă, în minte, impresia ce i-a făcut-o acest pastel, și astfel tonul și atmosfera să fie aceiași; și mai este încă o pricină care ne îngăduie această apropiere: seninătatea lui Alecsandri, și mai ales zugrăvirea unui tablou, în culori cu totul diferite de acelea pe care le găsim în celelalte poezii ale lui Eminescu, când e vorba de acest cadru, noaptea:

*“Noaptea potolit și vânăt arde focul în cămin,
Într-un colț pe-o sofa roșă eu în fața lui privesc
Pân-ce mintea îmi adoarme, pân-ce genele-mi clipesc
Lumânarea-i stinsă-n casă... Somnu-i cald, molatic, lin”.*

Puternică a fost însă înrăurirea lui Bolintineanu. Stilul acestui poet- în Muntenia- era compromis prin sine însuși, întâi, și apoi prin prea multe imitații și ecouri, în scrisele poezilor mărunți din vremea lui Cuza.

“Eminescu a primit înrăurirea lui Bolintineanu, nu din țară, ci din Bucovina, unde înca de când foaia fraților Hurmuzachi reproducea în foieton, cu lăudătoare recomandatii, poeziile acestui sentimental vorbăreț și neglijent, care ajunsese a trece drept un inspirat cântăreț al amintirilor și idealurilor neamului, faima liricului muntean nu slăbise” (**“Oameni care au fost”** de Nicolae Iorga).

Și astfel găsim în întâile poezii ale lui Eminescu, termeni atât de obișnuiți și favorizați în versurile lui Bolintineanu: auroasă, argintoasă, radioasă, junii, albă care rimează cu dalbă, mur, amalgam de roz-albie și mulți alții. Diminutivele atât de des întrebuintate de Văcărescu, Alecsandri și Bolintineanu, se găsesc în mare număr în cântecul de iubire **“De-aș avea”**: florică, blândișoară, copiliță, ziuliță, doiniță, etc. Vădită este însă influența poetului muntean în **“La o artistă”** și **“O călărare în zori”**. Strofe ca:

*“Roz alb’ aurora, cu bucle de aur
Sclipind în rubin,
Revarsă din ochi-i de lacrimi teaur
Pe-al florilor sân.”
Și i-adoarme pe sânu-i, și leagănă-n brațe
În tandre visări,
Pe când ca profume pe blânda ei față
Plutesc sărutări.”*

Și discursul care urmează ne amintește în toate pe Bolintineanu, ca și atmosferă, întrucâtva și ritmul poeziei **“Mortua est”**. Noroc că Eminescu a știut să se desfacă la timp de aceste înlănțuiri și ne-a dat mănunchiul, din păcate puțin voluminos, al poeziilor sale, atât de noi pentru vremea când au apărut, atât de minunate ca formă și atât de pline de idei adânci. Strălucirea, stilul și armonia versului sunt și astăzi mari calități, pe lângă celelalte, ale acestor produceri.

Mihail Steriade

Clasa a VII-a, Liceul “Unirea”

Anuarul Societății literare “Gr. Alexandrescu” a elevilor de curs superior din Liceul “Unirea” Focșani.” (Nr. 3, anul școlar 1921-1922, paginile 148-150)

Orizontul liric al lui Mihail Steriade

Existența creatorilor este mai durabilă prin operele lor, înfruntă timpul, existența aceasta este mai importantă decât existența lor fizică. Prezența lor spirituală are o extensiune mult mai mare decât prezența lor biologică, prezența lor vitală. Iată de ce pe Mihail Steriade, acest focșănean de elective, îl putem considera astăzi, aici, prezent în spirit, o prezență imaginară, care nu este cu nimic mai puțin importantă decât prezența sa reală, prezența sa umană. Sunt fericit că în această admirabilă sală, în acest admirabil pantheon al orașului Focșani, întrunindu-ne astăzi să omagiem personalitatea lui Mihail Steriade, putem face o retrospectivă pentru a ne aminti că acest pământ binecuvântat a fost locul de origine sau locul în care s-au manifestat câteva mari figuri, câteva mari personalități ale culturii românești. De la Varlaam, acela care de peste 300 de ani doarme la mânăstirea Secu, până la tânărul Florin Muscalu, poet de talent, s-au manifestat aici o seamă de spirite al căror nume a intrat în patrimoniul culturii naționale. Să evocăm deci, în această clipă, înainte de a începe momentul Steriade, personalități ca: Grigore Alexandrescu, Duiliu Zamfirescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Alexandru Călinescu, Aurel Călinescu, I.M. Rașcu, Virgil Huzum și alții.

Personalitatea unui oraș se manifestă nu numai în clădirile lui, în stilul lui de viață, ci și în stilul intelectual, în stilul spiritual, acela care se transmite peste secole. Asemenea mesageri ai acestui frumos colț de țară, asemenea mesageri sunt dintre acei care ne onorează o spiritualitate și evocându-i, între ei să plasăm și figura unui focșănean exilat, dar care în spirit se află aici lângă noi. Cu această prefață care să ne încălzească, să ne introducă în atmosfera unei simfonii, să începem deci să privim personalitatea lui Mihail Steriade din diferite unghiuri de vedere.

Nu e nevoie să cunoști biografia lui Mihail Steriade, debutant la Focșani acum o jumătate de veac, pentru a sesiza în lirică o continuă bipolaritate. Poetul e un suflet scindat, antinomic, adică aproape și departe, sentimental și lucid, deschis naturii și interiorizat, neliniștit de trecerea timpului și împăcat cu clipa. Întrebările existențiale despre viață și moarte sunt dublate, la Mihail Steriade, de o acută nevoie de evaziune, aceasta pusă în practică, cel puțin într-o privință, prin plecarea în Franța (1929) pentru ca, de acolo, după trei decenii, să se instaleze în Belgia.

Elegiac și dinamic, poetul bilingv, traducător și autor de antologii, oferă imaginea unui pelerin, ardent, devorat de proiecte, dar și de conștiința efemerului, balansând între tristețe și încredere. Sentimentul tragicului nu e atât de dur încât să lase răni incurabile; elanul, de altă parte, nu atinge cote maxime: „*Mi-e trupul când soare, când nor.../Extazul mă schimbă în noi ipostaze*” (**Cuprind gândul**). Tânăr, autorul **Vremelniciilor** își caracteriza vârsta „printr-un dor nelămurit de a pleca”, vorbind aproape obsedant, de

„cătuse”, de obstacole metafizice, de condiția dramatică a omului „*cu suflet strâns în colivii de trup*”. **Temnița, lutul, bezna**, simbolizări ale telurizicului, erau confruntate cu nevoia trăirii în spirit, în genul monologurilor lui Blaga.

Dezrădăcinat, instalat pe pământ străin, sentimentul limitelor persistă, iar pentru a-l atenua, se schițează nevoia întoarcerii: „*Aș vrea să plec aiurea, din mine să m-avânt, / să-mi ușurez povara, să-mi satur iar privirea, / si mângâind țărâna, în țară să mă simt.*” (**Mă reîntorc la Ruppel**). Firește, între volumele scrise în țară și celelalte în franceză, elaborate în Franța și Belgia, există puncte de interferență. De observat, în special, că nevoia de cunoaștere, setea de puritate, aspirația spre absolut, continuă să stea în prim plan. Să se observe, apoi, permanența unui sens ascensional, metafora zborului celest, conceput ca un mod al salvării de moartea ce „*leagă de pământ*”. Între permanențele acestui căutător de liniște, meditativ cu masca gravă, stăruie de asemenea, o neistovită nevoie de lumină. **Prin lumină, tot** iată un titlu definitoriu, dintr-un volum din tinerețe: „*Asemeni umbrei, de exiști, atârni de-o rază de lumină*”. Și ca ecou, peste câteva decenii: „*le voi illumine des hirondelles/ dans le ciel matinal*” (**Les Chaland**s).

Prin neliniștea tragică, poetul continuă exemple romantice, însă, ca tonalitate, reflecțiile sale, investite cu particularități ale sufletului modern, vizează expresia limpede, de factură clasică. Romanticii, se știe, cultivă misterul, solitudinea, sunt cu precădere selenari. Mihail Steriade este un solar ale cărui confesiuni cer neapărat un spațiu luminat. Starea de exil echivalează la el cu o dublă înstrăinare: întâi una în timp, un fel de distanțare interioară, apoi o alta, geografică, înstrăinare de sursa solară a patriei: „*O, câte veacuri am călcat în viață, / Și câte mii de kilometri am parcurs, / De când m-am dus, din soare înspre ceată.*” (**Sunt singur**). Se înțelege, exilul amplifică, potentează, dă noi dimensiuni sentimentelor, de unde disperarea luptă cu singuratatea. Natura patriei, amintirile copilăriei, imaginea căminului natal devin, patetic, mijloace de apărare împotriva înstrăinării totale: „*În țara aceasta rece, sub cerul neprivit, / Străine-mi sunt de-a valma visările ce mint, / Aducerile-aminte și poate și acest-cânt*” (**O, mamă!**). La vârsta maturității, poetul trăiește din ce în ce mai vizibil într-un timp circular, dând curs stării de dor, care-l întoarce la-nceputurile propriei biografii. Cântecele din trecut „*doare*”. Dorul de patrie canalizează în matca sa toate celelalte sentimente: „*Trecutul mă reîntoarce la țara mea de-acolo, / Acum când ard în jocul de soare-aceste crengi / În parcul din Bruxelles*”. Altă dată se revede, imaginar, în cadrul tonic familial: „*În seara aceasta-mi pare că sunt din nou acasă; / în jurul mesei, frații cu dragoste-mi fac loc.*” (**Frații**). În vocabularul liric intervin termeni semnificativi, traducând tristețea. Mihail Steriade se consideră un fel de damnat. Inițial, pribegia avea un sens prospectiv, fiind totuna cu aspirația spre necunoscut, autoiluzionare. Experiența vârstei reclamă o revizuire a ideii de „pribegie”, care sugerează acum un sentiment al nerealizării: „*Unde-am fost când tânăr fui? / Nicio urmă acuma, nu-i / De pândit am fost pândit/ de prigoana unui mi!*”. (Unde-am fost când tânăr fui?). Printr-o dureroasă modificare celulară, iată dar că pribegia a devenit „*prigoana*”, iar poetul, odinioară cântând „*a voie bună*”, se simte „*o fibră rătăcitoare*”.

Mai personal decât în confesiunile din tinerețe, în care disting reminiscențe din lecturile epocii (un aer elegiac a la Demostene Botez, un ton reflexiv amintind de Adrian Maniu) este, categoric, poetul retrospectivelor, al meditațiilor solitare, în care fraza decadentă dă glas emoției pure. Firește, progresul estetic ține și de experiența inerentă vârstei. Să observăm că de câte ori Mihail Steriade pune înaintea unui cuvânt particular pentru a sugera reîntorcerea, revenirea, regăsirea, cu alte cuvinte de câte ori se manifestă ca poet al dorului, rezultatele sunt optime. „*Să nu recădem în genune*”, conchide

el, după ce a invocat Ceahlăul și Dunărea. Tot sub semnul acestor reîntoarceri afective, se cuvine să interpretăm și utilizarea unor modalități folclorice, legate de fondul amintirilor de acasă. Fapt de reținut, Mihail Steriade este solidar cu poetul anonim cu care se întâlnește, dialogând despre **izvoare**, despre **vânt**, despre **stele** și **basme**, despre **plopi**, despre **pădure** și celelalte. Însă mai frapant decât toate este clasicul „frunză verde” care, transpus în franceză, păstrează dacă nu prospețimea, cel puțin rezonanța metaforică românească. Într-o gingașă **Idylle**, găsim așadar un „Frunză verde chiparos”, în ritm octosilab, precum în culegerile folclorice: „*La nuit etait profonde/Mais quelqu'un siffle tout pres/Vers la lune vagabonde: Feuille verte de cypres!*” - „O mică suită populară” se intitulează simplu **Feuille verte**. E un: „frunză verde de mesteacăn”, căruia i se asociază arțarul și iarba: „*Feuille verte de bouieau, / Qu'il m'est doux le long de l'eau / De penser a ma jeunesse! / L'ombre monte, la fleur dort, / Mais mon reve est tellement fort / Qu'il penetre mon ivresse!*”

Precum numeroși alți poeți în lupta cu marile neliniști ale existenței, Mihail Steriade și-a găsit consolarea jertfind totul unui miraj al frumuseții: „*E un fel de omenie ce se întreabă-n mine / de voi putea cunoaște și cânt și zări senine*”. Versurile acestea din „**Trec orele**”, vin din aceeași sursă cu anticul **ruit horas**. Le-au rostit în sute de variante și le vor mai rosti, în sute de limbi, poeți din toate unghiurile pământului. Prin creație, deși neîmpăcat de sine, Mihail Steriade are totuși, în cele din urmă, conștiința unei biruințe în confruntarea cu eternul:

„*Toate trec și dacă mai rămân/ Ca o sinteză a toate ce se scurg / E pentru că mă simt un demiurg / Și peste trecere devin stăpân*” (**Și dacă scriu**).

Prof. univ. dr. docent Constantin Ciopraga

Articol publicat în Revista Noastră,
seria a II-a, 1972, nr. 6 (paginile 101-102)

Un călduros salut publicației mai mult decât sexagenară, de numele căreia se leagă pagini din istoria culturii noastre și din biografia prestigiosului Liceu „Unirea”. În noua serie, Revista noastră - una din cele mai bune din categoria ei pe plan republican - valorifică inteligent creația înaintașilor din zona vârnăveană, sprijină debaturi promițătoare și contribuie la un climat de emulație, asigurând contacte semnificative cu personalități culturale contemporane. Pentru tinerii colaboratori de astăzi ai Revistei, - devenită ea însăși o instituție - misiunile mele se și desăfoară profilul în lumină!...

Iasi, -ianuarie 1977

Const. Ciopraga

I.M. Rașcu

Spre sfârșitul anului 1972 a încetat din viață, la București, profesorul și scriitorul I.M. Rașcu. Pentru Liceul „Unirea”, prezența lui, printre cadrele didactice din anii 1919-1925, poate fi motiv al unei justificate mândrii.

Născut în anul 1900, la Iași, ca fiu al unui profesor de caligrafie și desen, încă din copilărie, școala i-a devenit un mediu familiar. Afinitatea pentru cultura franceză se datorează, în parte, bunicilor aparținând laturei materne, veniți din Franța (Picardia), în Moldova, pe vremea lui Mihail Sturza. Când a venit în Focșani, profesorul I.M. Rașcu era cunoscut încă din anul 1911 prin activitatea sa literară de la Iași, când, încă student, a redactat o revistă „Versuri” (devenită mai târziu „Versuri și proză”) și a publicat unele traduceri din literatura franceză („Poliphem” de poetul Albert Samain și „Cruciada copiilor” a scriitorului Marcel Schwab). Înclinația pentru poezie și afinitățile sale pentru simbolism încununează înțelegerea sa de versuri originale „Sub cupole de vis” – adevăratul debut editorial.

În timpul activității sale didactice la Liceul „Unirea”, pe lângă colaborarea sa cu versuri și proza la revista „Viața nouă” de sub conducerea lui Ovid Densușianu, profesorul I.M. Rașcu, prin întemeierea societății literare „Gr. Alexandrescu” a elevilor de curs superior, încearcă și izbuteste, vreme de patru ani, să contribuie, cu pasiune, competență și convingere, la desăvârșirea culturii literare și la ridicarea nivelului intelectual al elevilor.

Analizele literare și rezultatele de conferință, notele despre scriitori români și străini, cuprinse în Anuarele publicate în anii 1920-1921-1922 și 1923 reprezintă pentru generațiile trecute și viitoare munca prestigioasă de profesor exemplar a lui I.M. Rașcu. Nu puțini sunt elevii care, fiindu-le profesor I.M. Rașcu, trebuie să-i poarte recunoștința pentru contribuția pe care i-o datorează la formarea culturii, personalității și caracterului lor.

Într-o mare măsură, datorită lui I.M. Rașcu ne-au devenit atât de familiare cu prilejul aniversărilor, unele din numele de mari scriitori ca: Prosper Merimee și Gustave Flaubert, Emil Augier, Ernest Renan, Anatole France, poezii Paul Verlaine și Charles Baudelaire. În anul 1925, în urma recomandării Facultății de litere din Iași, profesorul I.M. Rașcu, devine membru al Școlii române din Franța, instituția creată de Nicolae Iorga la Fontenay aux Roses (în apropierea Parisului) pentru românii care-și perfecționau studiile post-universitare la Paris. Aici face studii de literatură comparată și urmează la Sorbona cursurile profesorilor eminenți: Paul Hazard și Boldensperger. În permanență frecventează Biblioteca Națională, face investigații și cercetări sistematice privitoare la influența literaturii franceze asupra lui Mihai Eminescu.

Din această perioadă datează studiile sale despre istorie literară publicate în revista „Îndreptar”: „Ecouri franceze în opera lui Eminescu” (din care pot fi citate capitole „Eminescu și Lamartine” sau „Eminescu și Théophile Gautier”); „Românul și pământul românesc în literatura franceză” (1929); „O figură a ziaristicii franceze sub al doilea imperiu: Românul Gr. Gănescu” (1930).

În timpul șederii sale în Franța, prin grija scriitorului Al. Lascarov-Moldoveanu i s-a tipărit la București volumul de versuri „Neliniștiți” (1927). După întoarcerea sa din Franța, (1930) profesorul I.M. Rașcu a făcut să apară revista literară „Îndreptar” și a publicat o serie de volume de proză, critică literară și versuri: „La lis'eux cu Sfânta Tereza” (1934), „Vibrări” (1935), „Alecsandri și Eminescu” (1936), „Convingeri literare” (1937), „Renunțările luminoase” (1939), „Setea liniștii eterne” (1943).

Pe lângă activitatea sa publicistică și literară, ca profesor al Liceului „Gh. Sincai” din București, I.M. Rașcu și-a continuat aceeași muncă pasionantă și sistematică de perfecționare a cunoștințelor literare și de ridicare a nivelului intelectual al elevilor.

Avem o mărturie de muncă stăruitoare, desfășurată de profesorul I.M. Rașcu în volumele: „32 de opere de literatură română” (1933) și „Alte opere de literatură română” (1938), în care notele și observațiile judicioase referitoare la scriitorii noștri, cunoștințele de istorie literară și relatările variate sunt și astăzi surse de bogată informație.

Cele din urmă volume publicate de scriitorul I.M. Rașcu sunt „Amintiri și medalioane literare” (1967) unde sunt evocate figura profesorului și criticului Gh. Ibrăileanu, precum și figura poetului George Bacovia, prezentat într-un cadru demitizat, apropiat. Volumul antologic intitulat „Poeme” (1967) cuprinde versurile reprezentative ale poetului I.M. Rașcu. De asemenea poetul figurează în „Antologia poezilor de azi” publicată în anul 1925 de către Ion Pillat și Perpessicius, în „Antologia poeziei simboliste” și în „Antologia poezilor de la Viața Nouă”, publicate cu câțiva ani în urmă.

După propria mărturisire a lui I.M. Rașcu, cele mai valoroase judecăți critice despre dânsul au fost emise de George Călinescu în „Istoria literaturii române” și de Perpessicius în „Mențiuni critice” și în „Lecturi intermitente”.

Despre poetul I.M. Rașcu s-a publicat în urmă cu câțiva ani un interesant articol în revista „Cronica” de la Iași, sub semnătura profesorului Const. Ciopraga, la rubrica „Fragmentarium” – articol integrat apoi într-o lucrare mai cuprinzătoare: „Literatura română între 1900-1918”. În ce privește preferințele sale de lector, Anton Holban ar trebui menționat între scriitorii români, pe când între cei francezii: Jules Laforgue și Francis Jammes.

Virgil HUZUM

1923 - Membrii societății literare "Gr. Alexandrescu" la 25 de ani de la înființare - (prof. I.M.Rașcu, primul rând, al șaselea din dreapta)

Duiliu Zamfirescu și Focșanii

Multe sunt firele care-l leagă pe autorul „**Vieții la țară**” de Focșani și de împrejurimile lui. Mai întâi obârșia sa, care-și află rădăcini adânci în Munții Vrancei, de unde cobora bunicul dinspre tată, moșeanul Ion Zamfir. Cealaltă ramură puternică a familiei, pe linia Lascăr, se găsea și ea în orașul de pe Milcov de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Scriitorul se naște la Plainești (azi Dumbrăveni) și-și petrece copilăria și adolescența în acest perimetru al podgoriilor. Școala elementară, ca și cele patru clase gimnaziale, sunt absolvite la Focșani unde mai târziu proaspătul licențiat în Drept încerca să facă avocatură și să ocupe locul suplinitor la catedra de limbă franceză a Liceului „Unirea”. Deși datorită carierei sale diplomatice absentează aproape două decenii din țară, Duiliu Zamfirescu revine în vacanțe aici la vatra părintească spre care a simțit întotdeauna o irezistibilă chemare. Imaginile și impresiile copilăriei, cele mai durabile în viața unui om și cu atât mai mult a unui artist, vor iradia neîntrerupt în opera literară a scriitorului.

El își va plasa nu o dată eroii în plin cadru focșănean sau vrâncean, uneori sugerându-l prin atmosferă, alte ori numindu-l de-a dreptul.

Viața de provincie pe care o evocă în nuvele ca „Subprefectul”, sau „Conu Alecu Zăgănescu” este aceea a unor intelectuali din părțile locului. Înspre Cotești, indicația e în afara oricărui echivoc, așa cum se întâmplă și în „Locotenentul Sterie” unde este surprins momentul slujbei religioase în memoria eroilor căzuți în Războiul de Independență, ce se oficia la Biserica Sf. Ion din Focșani. Metoda inspirației directe și a respectării unor date și nume autentice, va fi aplicată în chip și mai revelator în romanul „În război”, dedicat luptătorilor vrânceni căzuți în același război de la 1877. Limba multor personaje ale lui Duiliu Zamfirescu este limba vorbită în orașul și satele copilăriei (Plainești, Vârtescoiu), a căror atmosferă a pictat-o în acea senină și calmă poezie a anotimpurilor. Focșanii și ținutul Vrancei trebuie să se mândrească nu numai de a fi dat pe unul dintre marii scriitori români, dar și pentru că acesta nu a uitat niciodată oamenii și locurile baștinei sale, care au însemnat pentru el o permanentă și nesecată sursă de inspirație. Prin opera lui Duiliu Zamfirescu, Focșaniul intră în literatură în mod substanțial, cu istoria, psihologia și limba lui specifică.

Al. Săndulescu,
Șef de sector la Institutul de teorie și istorie literară
“G. Călinescu”, București

Articol publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1972, nr. 3 (pagina 75)

Duiliu Zamfirescu, elev al liceului „UNIREA”

Născut în 1858, anul Convenției de la Paris și al înființării Comisiei Centrale de la Focșani, Duiliu Zamfirescu și-a petrecut anii copilăriei în orașul de pe Milcov. Despre acești ani se știe puțin, dar cunoscând starea materială a părinților săi, din documentele timpului, presupunem că dacă n-a avut la dispoziție tot ce dorea, n-a dus totuși lipsă de nimic. Tatăl său, Lascăr Zamfirescu, era una din notabilitățile județului Putna, ocupând multă vreme slujba de președinte al Comitetului permanent al județului. Mama sa, Sultana, era fiica lui Pavel Mincu și soră cu Ștefan Mincu, pictor și profesor la Liceul „Unirea”, și cu Ion Mincu, marele arhitect.

Fiind primul nepot al familiei Mincu, Duiliu Zamfirescu (sau Duilă cum i se mai zicea) era răsfățatul familiei. Atmosfera de disciplină și de aleasă intelectualitate din casa părinților și a bunicii s-a transmis nepotului, care a profesat până la sfârșitul vieții anumite principii etice, estetice și intelectuale, sub auspiciile cărora s-a dezvoltat copilăria și tinerețea sa, așa cum el însuși va declara în scrisorile sale publicate nu de multă vreme. Școala primară a urmat-o tot la Focșani. (Școala nr. 1 din Focșanii Munteni). Din păcate, arhiva acestei școli nu ne poate pune la îndemână situația școlară a elevului Zamfirescu Duiliu. Presupunem că a urmat cursurile Școlii nr. 1 în anii 1865-1869. În anul școlar 1869-1870, îl găsim elev în clasa I a Gimnaziului din Focșani. Unchiul său, Ștefan și Ion Mincu, nu avuseseră norocul să facă studiile liceale în orașul lor, fiindcă Gimnaziul „Al. I. Cuza” (cum i s-a zis la început liceului Unirea) se înființează de-abia în 1866. Nepotul, Duiliu Zamfirescu, scutea astfel pe părinți de la marile chetuieli făcute cu întreținerea lui la București. În registrele matricole ale Gimnaziului, numele elevului Zamfirescu Duiliu apare în chipul următor :

- în 1869 -1870, în clasa I
- în 1870 - 1871, în clasa a II-a
- în 1871 - 1872, în clasa a III-a
- în 1872 - 1873, în clasa a IV-a

Foia matricolă e iscălită în tot acest timp de directorul M. Constantiniu, al treilea director al gimnaziului, după Ștefan Neagoe și N. Țipei. Analizând situația școlară a viitorului poet și romancier, un fapt te izbește chiar de la început. El infirmă zicala populară că „*Ziua bună se cunoaște de dimineată*”.

În clasa I, găsim pe foia matricolă corespunzătoare la sfârșitul primului trimestru, chiar note de 3 1/2 și 3 3/4, (pe atunci, nota de trecere era 4) iar nota generală la sfârșitul anului școlar e 4,8. În clasă se găseau 25 de elevi. În clasa a II-a, când găsim 16 elevi din cei 25 din anul anterior, se observă un progres: nota generală (adică media finală) e 5,4. Clasa a III-a cuprinde numai 8 elevi. Ceilalți 8 rămăseseră repetenți. Nota generală obținută de „Zamfirescu Duiliu” crescuse.

În sfârșit, în clasa a IVa (când rămăseseră 7 elevi, elevul Zamfirescu Duiliu obținea nota generală 6,1/14. Progresul era vizibil. În anul următor Duiliu Zamfirescu trece ca elev în clasa a V-a la Liceul “Matei Basarab” din București. Gimnaziul din Focșani încă nu se transformase în liceu. Ce concluzii se pot trage din această succintă analiză a situației școlare a lui Duiliu Zamfirescu în anii cât a fost elev la Liceul „Unirea” ? Poate pe mulți i-ar surprinde mediocritatea notelor căpătate de viitorul scriitor. Dar nu e un caz izolat. Tot la Gimnaziul din

Focșani, în primul an al existenței acestuia, un alt elev rămânea corigent la latină și geografie, iar la celelalte materii (exceptând limba franceză) căpătase note la limită. Aceasta nu l-a împiedicat să ajungă mai târziu unul din marii ingineri constructori ai timpului, o adevărată glorie a științei românești: e vorba de Anghel Saligny. Pe atunci profesorii erau tare zgârciți în punerea notelor iar elevii nu alergau după note mari, lăsând la o parte adevăratul scop al învățaturii: însușirea cât mai temeinică a cunoștințelor și formarea personalității umane complete a viitorului membru al societății. Adagiul Latin „*Non scholae sed vitae discimus*” (Nu pentru școală, ci pentru viață învățăm) ar trebui să fie lozinca fiecărui elev. Și acum, cred că nu e nepotrivit să amintim numele profesorilor pe care i-a avut elevul Zamfirescu Duiliu la Gimnaziul din Focșani: D. F. Caian (română și latină), N. Țipei (istorie), D. Tocra (științele naturale), P. Mironescu (religie), I. P. Filibiliu (limba franceză) și Ștefan Mincu (desen și caligrafie).

prof. Gh. CHIRIAC

Articol publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1972, nr. 3 (paginile 49-50)

ION DIACONU – pro memoria

prof. univ. dr. I. C. Chițimia

S-a stins din viață, la 9 decembrie 1984, Ion Diaconu, dascăl ilustru al multor generații de elevi la Liceul “Unirea” din Focșani, savant și erudit, cu mari merite în special în domeniul cercetărilor folclorice, în care s-a folosit și de știința sa în alte domenii, ajungând în lucrări la rezultate de valoare permanentă. A făcut parte din “școala” Ovid Densusianu, ai cărui elevi, în spiritul maestrului, și-au dus viața fără zgomot public, în demnitate și muncă neîncetată, fără “zvîrcolirea” de a parveni, prin relații de tot felul, în posturi mai înalte de activitate. Ca atîția alții, după studiile universitare la București (1923-1926), s-a întors pînă la urmă la liceul din Focșani, unde învățase între anii 1915-1923, și a predat acolo cu dragoste limba română peste 30 de ani (1932-1963). Se născuse la Spinești, județul Vrancea, în septembrie 1903, și regiunea natală îi era mai dragă decît orice centru universitar, în care cu știința și lucrările sale, apreciate elogios (N. Iorga, Th Capidan, D. Murărașu, Dan Simonescu, D. Caracostea, T. Caraman, etc.) și premiate de Academia Română, se putea infiltra.

De fapt, se simțea de foarte tînăr legat pentru totdeauna de vatra natală, căci, elev fiind, a început să culeagă texte folclorice, încît studiile cu Ovid Densusianu și Aurel Candrea n-au făcut decît sa-i întărească dragostea pentru

creația populară, în speță pentru cea din curbura Carpaților Meridionali, și să îl înarmeze cu metoda riguros științifică de studiere și culegere a folclorului și de înțelegere a valorilor dialectale. Informarea și cultura bogată și-a făcut-o apoi singur în continuare.

Ovid Densusianu avea un ochi bun în privința elevilor și și-a dat seama că studentul Ion Diaconu va deveni un folclorist de mare merit. De aceea l-a încurajat de la început să continue cercetările în zona natală, ajutându-l și cu mijloace materiale. De altfel, se pare că și Ion Diaconu s-a îndreptat spre București să-și facă studiile universitare, și nu lași, știind (dovedea și o anumită maturitate) că la lași nu exista o forță folcloristică, precum aceea a lui O. Densusianu (luase contact cel puțin cu excelenta culegere de texte Graiul nostru, București, 1906-1907, de pe întreg teritoriul românesc, inclusiv județul Vrancea, pe atunci Putna, cu texte dintre cele mai valoroase, între care și variante din "Miorița", pasiunea lui Diaconu).

Pe regretatul folclorist l-am cunoscut direct după ultimul război, când a inițiat un volum omagial pentru O. Densusianu (în 1948 se împlineau 10 ani de la decesul acestuia), cu colaborarea foștilor elevi ai maestrului. Materialele adunate n-au reușit să fie publicate nici atunci, nici mai târziu. Ele mai există, credem, printre hîrțile defunctului. Atunci și mai târziu am prețuit pe omul de știință nou cunoscut, pentru caracterul lui integru, fermitatea opiniilor, probitatea științifică și știința sa în folcloristică și alte ramuri. L-am omagiat public în urbea sa, Focșani, în aprilie 1971, când nu era prezent (silit de împrejurări, se mutase la lași, care nu i-au căzut bine), în cadrul simpozionului "Dascăli și scriitori vrînceni" (între ei Gr. Alexandrescu, Duiliu Zamfirescu, N. Iorga, I.M. Rașcu, Ion Ciocîrlan, etc.). Comunicarea cu date amănunțite despre activitatea sa a apărut în "Milcovul" din același an. L-am întâmpinat cu prețuire și la anumite aniversări, folosind altă viziune ("Revista noastră", nr. 4-5/1972 și nr. 55-57/1978). În continuare voi urmări deci tot linii generale și sintetice ale personalității și activității lui Ion Diaconu (nu-mi plac repetările). După terminarea studiilor universitare, Diaconu s-a înscris în prima echipă sociologică de cercetare pe teren, organizată de "școala" D. Gusti, în 1927, chiar în Vrancea, în localitatea Nereju. Cum spuneam în altă parte, aici s-a dovedit foarte bine pregătit pentru cercetarea folclorică și dialectală, punctată de dragostea și prețuirea sa pentru oamenii locului și calitățile lor creatoare. În anii următori, a continuat singur cercetarea în Vrancea și a întocmit lucrarea "Ținutul Vrancei", de o rigoare științifică exemplară pe care Ovid Densusianu i-a publicat-o în 1930, în condiții grafice de admirat, sub auspiciile Institutului de Filologie și Folclor, cheltuind pentru ea suma colosală pe atunci de peste 170 000 de lei (exact 173 380). Știa ce face. Cartea a devenit de prestigiu pentru autor și pentru școala Densusianu, care nu urmărea însă succese personale ieftine, ci așezarea celor mai solide baze pentru folcloristica românească. Pe urmele capodoperelor publicate de Vasile Alecsandri, Diaconu a cules, în Ținutul Vrancei, în special poezia epică, în care la loc de frunte se află Miorița cu 91 de variante, cel mai mare numpăr înregistrat pînă aici de vreo culegere, dovedindu-se că aceasta trăia puternic în vatra de origine (dintre localități cele mai multe variante le-a înregistrat Nereju, 15, urmînd satul natal al autorului, Spinesti, cu 12). Miorița devenea astfel și un document pentru considerații de sociologie culturală. Pe de altă parte, devenea clar că un localnic era în măsură să înțeleagă și să valorifice mai bine creația folclorică a zonei.

Dar Ion Diaconu a venit cu idei noi în cercetare. Pentru prima dată, el a introdus în uz înregistrarea repetată a aceleiași creații de la același informator, la numai cîteva zile sau cîteva ore, ceea ce a pus în evidență puterea de creație a insului din popor, prin înlocuirea inspirată de expresii și de imagini poetice (la scurt interval), arătînd nu o simplă memorie mecanică (este vorba

de cei talentați), cum s-a afirmat simplist. Autorul a selectat din ceea ce a cules și probabil nimeni în folcloristica românească n-a anchetat peste 12000 de informatori, cum a făcut Diaconu, consemnând între altele peste 400 de variante ale Mioritei. N-a mers la simpla îngrămădire de variante.

Cu toate preocupările sale diverse, Diaconu a continuat să cerceteze intens zona Vrancei, sub toate raporturile: istoric, cultural, folcloric, etc. și a ajuns spre sfârșitul anilor '60 la o monografie de 6 volume a Ținutului Vrancei, din care n-au apucat să apară decît două în 1969. Este drept că autorul expune datele uneori în spirit enciclopedic, exhaustiv (tip Hasdeu), cîteodată notele sînt mai întinse decît textul, alteori nu iartă lipsurile lucrărilor examinate, dar, luată în general, monografia sa este o realizare pozitivă, s-ar putea spune ca unică, și ar merita valorificarea prin publicare.

În același spirit, Ion Diaconu a făcut cercetarea pe teren pentru Folclor din Rîmnicul Sărat, 2 volume, 1933-1934, al treilea, după peripeții, apărut în 1948, ca o primă parte (lucrarea trebuia să fie continuată). În 1946 a publicat "Reflexiuni despre cîntecul și versul popular", cu considerații complexe și erudite, cu informație internă și externă, iar în ultimii ani i-au apărut "Cîntăreți și povestitori populari", "Cîteva criterii asupra monografiei folclorice" (București, Minerva, 1980, 368 p.), carte revelatoare în ce privește tipul de povestitor țăran (desigur și cîntăret), de pe linia etnopsihologiei cultivate și de B.P. Hasdeu.

Publicînd studii și articole în diferite reviste și periodice: "Grai și suflet", "Anuarul arhivei din folclor", "Convorbiri literare", "Însemnări leșene", "Milcovia", etc. Diaconu a scos la Focșani și o publicație personală de cultură populară românească, "Ethos", apărută în 3 volume (1941-1943), pentru care a obținut colaborarea unor personalități marcante.

Ion Diaconu a fost un adevărat savant, care nu s-a umflat în pene, a lucrat tăcut și fără reclamă, în urma lui au rămas în manuscris, după cîte se pare, tratate întregi. În ultima vreme și-a dus viața atît de rezervat, încît unii admiratori tineri l-au felicitat de Anul Nou 1985, deși nu mai era în viață. Nu era chiar o greșală, pentru că el rămîne viu în amintirea celor care l-au cunoscut mai bine și mai ales în lucrările sale.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1985,
nr. 107-108-109 (paginile 1975-1990)*

ION DIACONU, folcloristul

prof. univ. dr. I. C. Chițimia

Se cuvine să fie omagiate centrele regionale de cultură și reprezentanții lor locali în domeniul științei, pentru realizările efectuate de multe ori în chip superior, la nivelul centrelor care dispun de instituții și forțe universitare și academice. Un asemenea centru de merit considerabil sunt Focșănenii, atît în trecut, cît și în contemporaneitate. Între reprezentanții săi cu activitate locală, care fac cinste cercetătorilor științifice în general, se numără profesorul Ion Diaconu, ca om de cercetare folcloristică.

Elev al lui Ovid Densusianu, el se înscrie în rândul celor care au format școala acestuia lingvistico-folcloristică, și anume V. Vârcol cu **Graiul din Vâlcea**, Tache Papahagi cu **Graiul și folclorul Maramureșului**, urmând în al treilea rând, ca generație și rezultate, Ion Diaconu personal cu volumele sale masive, **Ținutul Vrancei și Folclor din Râmnicu-Sărat**. Concomitent s-au remarcat în acest domeniu alți elevi al lui Densusianu, precum, N. Georgesc-Tistum, M. Gregorian (unele din lucrările sale apărute ulterior au fost pregătite de mult). D. Șandru, Felix Brânzeanu etc.

Densusianu și elevii săi au avut viziunea unor arii importante de cultură și grai popular, un fel de noduri ortografice ale folclorului. De obicei, cercetarea a fost efectuată în regiuni cu care specialiștii respectivi aveau legături organice în viață, purtau folclorul în sânge și-l puteau percepe ușor și viu, în toate aspectele și nuanțele lui locale și specifice. Așa au fost explorate Țara Hațegului de însuși maestrul, Maramureșul, Munții Apuseni, Vrancea, Râmnicu-Sărat și Buzău, nordul Olteniei, Vâlcea, Gorj și Mehedinți și zona de câmpie a Olteniei, puncte importante din regiunea Sibiului etc. În toată această activitate de explorare a folclorului și înregistrare științifică a graiului (este prima și cea mai consecventă școală de notare exactă a textelor), Ion Diaconu a studiat aria cea mai întinsă cu asiduitate de neasemuit și o metodă exemplară, obținând pentru regiunea respectivă cele mai bogate și complete rezultate etnografice și folcloristice. Dintr-o dată se vede, deci, că este vorba de merite la cel mai bun nivel al științei și lucrul acesta s-a petrecut la Focșani, nu la București, Iași sau Cluj.

Dar, în primul rând este necesar un istoric al activității științifice, în domeniul folclorului, a lui Ion Diaconu. Când în 1926, acesta începe să culeagă material folcloric, iar în 1927 participă în satul Nereju din Vrancea, la ancheta sociologică organizată de D. Gusti, el era un om format la școala Densusianu și singurul în stare, din întreaga echipă a lui Gusti, să înregistreze textele în mod exact, cu semne diacritice¹. A continuat apoi personal și competent cercetarea și în alte localități ale regiunii, iar materialul adunat în anii următori a fost sistematic organizat și conceput în mai multe volume dintre care primul a apărut în 1930 sub titlul elocvent de „Ținutul Vrancei”, cu un valoros studiu etnografic-folcloristico-dialectologic. Trebuie precizat că O. Densusianu, apreciind rezultatele obținute de autor a publicat acest prim volum sub auspiciile Institutului de filologie și folclor al Universității din București, pe care-l conducea. De altfel, el a susținut și cu mijloace materiale cercetarea lui Diaconu pe teren². Ion Diaconu a continuat munca în Vrancea și după aceea, iar unele materiale le-a publicat în „Ethnos – revistă de grai, studii și creație românească”, pe care a scos-o și condus-o personal între 1941-1943³. Lucrarea despre Vrancea este prevăzută însă, acum în urmă, în șase volume, dintre care primele două au apărut în 1969, celelalte așteptându-și rândul. Această arie vrânceană arată singură cât de vastă și îndelungată a fost munca autorului, dusă cu o pasiune excepțională.

Dar, după apariția primului volum din „Ținutul Vrancei” în 1930, Ion Diaconu pregătește prin investigații laborioase și publică două volume din lucrarea „Folclor din Râmnicul-Sărat”, în 1933 și 1934, al doilea fiind premiat de Academia Română. Al treilea volum despre care știe puțină lume, probabil și puțini focșăneni știu, a apărut în 1948 (după peripeții cu toate coalele pierdute și netipărite), numai în 220 de exemplare, în aceeași prezentare sistematică și cu studiu introductiv, excelent informat, ca toate celelalte de până aici. Este și aici dovada stăruinței în a completa monografia și a-i da o formă definitivă. Pe de altă parte, se observă că autorul are o zonă largă de cercetare folcloristică, pe care ține să o studieze exhaustiv și să o lumineze cât mai bine.

Între timp, Ion Diaconu publică teza sa de doctorat cu titlul „Reflexiuni despre cântecul și versul popular”, Focșani, 1946, susținută la Universitatea din București, în același an, se pare. Vom reveni asupra ideilor lucrării. Pe lângă volume, a publicat însă și o serie de studii apărute în reviste de specialitate, precum în „Anuarul Arhivei de folclor” (Cluj), în „Milcovia”, în „Ethos” ș.a.. În prima dintre aceste reviste, apare, în 1935, studiul „Psihologie și creație populară”⁴, iar în „Ethos” din 1942, Ion Diaconu, înscrie articolul „Poezia populară de „militărie” în războiul din 1941”⁵, prilej pentru considerații privind

substanța cântecului popular și analiza opiniilor emise de specialiști în acest sens, problemă care nu a încetat să fie de actualitate nici azi prin întrebarea care este substanța folclorului.

Numeroase sunt intervențiile autorului cu observații critice, contribuții și sublinieri de fapte în note sau recenzii la diferite lucrări de specialitate precum „Despre biografia „Mioriței”⁶, necunoscută cum trebuie nici de cei ce s-au preocupat atunci de problemă (L. Blaga), „Mărturii vechi de literatură populară la români”, în care se pun în lumină producții folclorice din secolele XVII-XVIII și începutul secolului al XIX-lea, uneori versuri lirice de o mare expresivitate, rămase îngropate în lucrări vechi⁷. Dintre recenzii cităm pe cele întinse și cu observații la lucrările lui Tache Papahagi⁸, Leca Morariu⁹, Matthias Friedwagner¹⁰, G. Băiculescu¹¹, Tiberiu Alexandru¹², Al. Iordan¹³ și la lucrările altora.

Din toate acestea se vede cultura vastă a autorului, folosind, în considerațiile și argumentarea sa, lucrări în diferite limbi străine și ajungând la corelații dintre cele mai neașteptate și subtile. De altfel, cultura sa nu se reduce numai la domeniul folclorului¹⁴ căci alte lucrări din alte domenii dovedesc la autor un bogat câmp științific de explorare. Citez dintre a ceste alte preocupări lucrarea de importanță deosebită „Repertoriul periodicelor apărute în Focșani și în cuprinsul județului Putna” (1859-1940)¹⁵, și remarc considerațiile făcute la opere de literatură română veche¹⁶ și filologie¹⁷, la creații literare ale lui M. Sadoveanu, Ion Pillat, Panait Istrati, I. A. Bassarabescu etc.¹⁸. După cum se știe, Sadoveanu l-a prețuit mult pentru știința sa și Sadoveanu știa pe cine să aprecieze.

Există însă în activitatea folcloristică a lui Ion Diaconu valori de material folcloric și valori de interpretare și judecăți folclorice care merită să fie puse și ele în evidență.

În privința valorilor de material, trebuie subliniat faptul că s-a mers mai ales la valorizarea poziei populare, epice, lirice și de ritual, iar faptul este explicabil pentru că aici există creații de ecou european, puse în circulație prima dată de V. Alecsandri.

Chiar din primul volum al **Ținutului Vrancei** (1930) autorul a pus în lumină și în circulație științifică nouăzeci și una de variante ale „**Mioriței**” număr impresionant față de ce se știa până acum, fiecare variantă (unele în proză) având însemnătatea ei în contextul celorlalte. Vatra Vrancei, de care se leagă **Miorița**, a conservat, deci, în forme multiple și variabile, această capodoperă a folclorului românesc. Varianta publicată de Alecsandri își află acoperire totală în aceste variante, cu dulce grai local.

Tinând seamă de toate aceste variante și de cele culese în alte zone până în câmpia izolată a Teleormanului, e de mirare că mai există și azi „savanți”, cu știința moartă în cap și pe birou, care afirmă că **Miorița** este, în fond, o prelucrare și o creație a lui V. Alecsandri. Nu s-au ostenit să analizeze măcar variantele din **Ținutul Vrancei**.

Alături de **Miorița**, autorul a valorificat noi și interesante variante ale căror cântece bătrânești, precum **Ghiță Cătănuță**, **Cântecul Badiului**, **Corbea**, **Cântecul Gerului**, **Cântecul lui Manole**, **Cântecul lui Iorgovan**, **Tănislav**, pentru a nu aminti decât pe cele mai răspândite, lângă care se așază altele cu importanța lor specială. În volumul al II-lea al **Ținutului Vrancei**, în noua ediție din 1969, Ion Diaconu a îmbogățit considerabil materialul poetic popular cu peste 640 de doine (exact 642), apoi bocete, strigături, colinde, descântece. Între ele existând piese de noutate structural folclorică (descântece). Dacă ne gândim că vor urma încă volume întregi privind această regiune, înseamnă că Vrancea este o arie de o deosebită importanță a folclorului românesc.

În primele două volume ale **Folclorului din Râmnicul-Sărat** (1933 și 1934) autorul a studiat, de asemenea balada populară, găsind noi variante la multe din baladele culese în Vrancea, dar și lucruri în plus, precum variante la balada **Costea** (Dolca din Alecsandri), la **Dobrișan**, **Doncilă**, **Ioncea Săbiencea**, **Chira Chiralina**, **Mihu Haiducu**, **Sandru**, **Cântecul Șarpelui**. Aceasta dovedește varietatea de creație a poporului, chiar în arii apropiate una de alta.

În volumul al III-lea al acestei opere, **Folclorul din Râmnicul-Sărat**, apărut, după cum spuneam, de-abia în 1948, Ion Diaconu completează materialul cu noi variante ale unor balade, între care în plus a descoperit un interesant **Novac** și un splendid **Toma Alimoș**, pe care informatorul Zamfir Bogoi din Obilești, județul Râmnicul-Sărat, îl auzise la Vidra, în Vrancea, la o petrecere cu lăutari și se muncise o noapte întregă să-l „deprindă”, cum spune el. E un exemplu de soarta și difuzarea orală a cântecelor populare (și a folclorului în general). Volumul al III-lea însă al **Folclorului din Râmnicul-Sărat** conține și un însemnat număr de doine (137), strigături și colinde. Colindul are imagini din fondul vechi folcloric.

În general, Vrancea și Râmnicul-Sărat constituie la un loc una dintre zonele țării cele mai interesante și cel mai bine cercetate și studiate din punct de vedere folclorist și, firește, acest lucru se datorează lui Diaconu.

În ceea ce privește ideile și judecățile de valoare ale acestuia în domeniul folclorului, ele se găsesc în diverse articole, în studiile introductive la volumele cu materiale folclorice și în **Reversiuni despre cântecul și versul popular** (1946). Se poate spune că Diaconu s-a specializat prin excelență în problemele cântecului popular, pe care l-a adâncit în toate implicațiile lui multiple, fiind la curent cu studiile și teoriile specialiștilor români și străini, analizând aceste teorii critic, urmărind atent problema interacțiunii dintre vers și melodie, de aceea, nici materia de muzică populară nu i-a rămas străină.

Dacă studiul introductiv la prima ediție din **Ținutul Vrancei** este de concentrarea clasică și limpezimea concepută în asemenea studii de Ovid Densusianu, studiul din ediția a II-a (1969) este o lucrare în sine de aproximativ 300 de pagini, în care impresionează informația neobișnuită și ridicarea a numeroase probleme folcloristice. Metoda de lucru pe teren¹, controlul variantelor și implicit al memoriei informațiilor, prin înregistrări de la același, la scurte intervale de timp², urmărirea materialului poetic „în conexiunea lui muzicală”³, apelând în acest sens la specialiști, precum Constantin Brăiloiu, sau cunoscând de aproape lucrări ca aceea, remarcabilă, a lui Stoyan Djoudjeff, pe care o pusese pe larg în lumină pentru prima dată la noi, prezentarea exhaustivă a cercetărilor privind studiile etno-istorice, sociologice, folclorice și dialectice, despre Vrancea, amănunte speciale care arată că **Miorița** este cântată „nesemiuit de artistic” prin grai, fluier sau caval, toate dau acestui studiu introductiv o valoare aparte.

La fel stau lucrurile cu **Folclorul din Râmnicul-Sărat**. Față de volumele anterioare, studiul introductiv din volumul al III-lea (1948) rezolvă problema atât de mult discutată a lăutarilor, văzuți adesea numai ca alteratori ai folclorului, fără să se facă distincție între ei, după mediul și vatra de care erau legați, printr-o lungă tradiție. De fapt, se discută problema de la birou, fără cunoașterea directă și îndelungată a terenului.

În fine, **Reflexiuni despre cântecul și versul popular** (1946), lucrare premiată în 1948 de Academia Română cu premiul de stat „Ion Heliade Rădulescu”, este sinteza care demonstrează și mai mult pregătirea specială a autorului în domeniul cântecului popular, stăpânind o vastă bibliografie a problemei, română și străină, de la cercetători mai vechi ca E. Hoffmann-

Kreyer, John Meyer, O. Densusianu, P. Cancel, D. Caracostea la lucrări mai târzii ale lui Hans Naumann, M. Bringemeier, Al. Dima, P. Iroaie etc. Problemele discutate sunt variate, de la întrebuițarea și sensul termenilor **popular** și **poporal** la interpretări genetice, cu diverse teorii de „producere” și „recepție” ale cântecului și diverse școli europene. Tema era importantă și a fost bine analizată, fiindcă nu este de conceput cântec creat în colectiv, dar nici orice individ din colectivitate capabil să creeze folclorul. Există inspirații, cum spune Diaconu, cu suflul colectivității în ei, care lansează creații folclorice, acestea fiind desăvârșite ulterior în sânul colectivității. Întrebuițând toate studiile de bază de până aici, Ion Diaconu analizează fondul cântecului sub toate aspectele, psihologic, social, estetic, și îi dă acestui cântec popular o configurație mai precisă și mai bine limpezită științific, în noianul de teorii europene.

În totalitatea sa, activitatea folclorică a lui Ion Diaconu este a unui om de știință de primă mână, aducând contribuții de bază și de calitate științifică remarcabilă în domeniul folclorului.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a II-a, 1972,
nr. 4-5 (paginile 75-78)*

¹ Cf. Ion Diaconu, **Ținutul Vrancei** în „Ethos”, I, 1941, nr. 1, pag. 202-218; I', 1941-1942, nr. 2, pag. 134-159; II – 1942-1943.

² Idem, p. 11.

³ Ion Diaconu, **Folclor din Vrancea**, în „Ethos”, I, 1941, nr. 1, p. 202-218; I, 1941-1942, nr. 2, p. 154-159; II, 1942-1943, nr. 1-2, p. 212-218.

⁴ Ion Diaconu, **Psihologie și creație populară**, în „Anuarul Arhivei de folclor”(Cluj), III, 1935, p. 7-23.

⁵ Ion Diaconu, **Poezie populară de „militărie” în războiul din 1941**, în „Ethos”, I, 1941-1942, nr. 2, p. 111-134.

⁶ Ion Diaconu, **Despre biografia „Mioritei”**, ibidem, I', 1941, nr. 1, p. 309-312.

⁷ Ion Diaconu, **Mărturii vechi de literatură populară la români**, ibidem, p. 312-315; citez versurile de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea: „Săracă străinatate/ Mult mi-ai fost fără dreptate/ Inconjurai țările toate/ Și n-avui de lume parte. Eu de mic am pribegit/ Tot în străini am trăit/ Multe țări am ocolit/ Hodină n-am dobândit...” „ pe care M. Gaster le-a descoperit în variantă, într-un codice de la începutul secolului al XIX-lea(cf. I.C.Chitimia, **Folcloriști și folcloristică românească**, București, 1968, p.312): „Săracă străinatate/ Mult ești fără dreptate/ Inconjurai țările toate/ Și de bine n-avui parte/ Că de mic am pribegit/ Tot în străini am trăit/ Nicăieri cât am umblat/ Odihnă n-am căpătat...”.

⁸ Tache Papahagi, **Flori din lirica populară**, București, 1936, recenzie de Ion Diaconu, în „Ethos”, I, 1941, nr. 1, p. 319-325(cu observații și bogate referințe în materie).

⁹ Leca Morariu, **Canti populari romeni**, București, 1939, recenzie, ibidem, p. 324-330(corelații folclorice universale în observațiile recenzatului).

¹⁰ M. Friedwagner, **Rumanische Volkslieder aus der Bukowina**, I, Hurzburg, 1940, recenzie ibidem, I, p. 213-225(considerații multiple).

¹¹ G. Baiculescu, **Activitatea folcloristică a lui Nicolae Filimon**, București, 1941, recenzie ibidem, II, 1942-1943, nr. 1-2, p. 341-343.

¹² Tiberiu Alexandru, **Muyica populară bănățeană**, București, 1942, recenzie ibidem, p. 344-345.

¹³ Al. Iordan, **Les relations culturelles entre les Roumains et les Slaves du sud**, București, 1941, recenzie ibidem, p. 352-355.

¹⁴ Pe lângă considerațiile privind folclorul propriu-zis, vezi și datele privind lucrări de etnografie ale lui Th. Capidan, **Macedoromânii**, București, 1942(în „Ethos”, II, p. 372-373), I. Chelcea, **Din Gorj**, București, 1943(ibidem p. 373-389) etc.

¹⁵ Publicat în „Ethos”, I, p. 21-73; 354-355; I 2, p. 267-269; vezi, de asemenea, **Bibliografie folclorică – periodice**, (ibidem I 1, p. 353-354; I 2, p. 267; II 1-2, p. 407).

¹⁶ Recenzii la Leca Morariu, **Miron Costin**, Cernăuți, 1942, („Ethos”, II 1-2, p. 294-296); N. Cartoian, **Istoria literaturii române vechi**, II, București, 1942(ibidem, p. 296-297).

¹⁷ Recenzie la D. Caracostea, **Expresivitatea limbii române**, București, 1942(„Ethos”, II 1-2, p. 301-303).

¹⁸ Veyi recenzii la M. Sadoveanu, **Divanul persian**, București, 1940(„Ethos”, I 2, p. 195-202); Ion Pillat, **Balcic**, Craiova, 1940(ibidem, p. 202-228); Panait Istrati, **Ciulinii Bărăganului**, trad. de Al. Talex, București, 1942(ibidem, II 1-2, p. 303-309); M. Sadoveanu, **Ostrovl lupilor**, București, 1941(ibidem, p. 309-319); I. A. Bassarabescu, **Opere complete**, 2 vol. București, 1940(ibidem, p. 320-321) etc.

Caragiale din urmă

prof. T. Iordănescu

Acum când pământul patriei noastre posedă rămășițele lui Caragiale, era o datorie pioasă, din partea unei societăți de elevi ce are de scop, să cultive tot ce este frumos și național, să-și amintească de cel mai original scriitor român. De aceea îmi iau și eu curajul de a scrie câteva rânduri cu privire la nemuritorul scriitor, deși câmpul activității mele se află în altă parte.

Nu poate fi mai grea discuție decât asupra gustului literar, căci, în această privință nu toți pot distinge uniform, ce este și până unde se întinde arta. Caragiale pare că a depășit orice discuție, căci toți criticii sunt de acord, că acest scriitor satisface și cele mai exigente pretenții ale artei. La el nu încap imitație nici influență, și chiar acum în urmă, șederea sa departe de patrie și cunoștința aprofundată a clasicismului german, nu influențează, întru nimic, asupra spiritului său care rămâne tot așa de național, ca și cum ar fi trăit în mijlocul celui mai curat element românesc.

Trăind, în ultimul timp, în mijlocul poporului care pe cei mai mari povestitori, Caragiale se distinge, în ultimele sale creații, prin modul său de a povesti pe care nu-l găsim la nici unul dintre scriitorii noștri, ci numai la acei povestitori neântrecoți din literatura veche indiană. Creangă vorbește limba satului său și uneori forțează așa de mult nota locală, că povestirile sale devin mai interesante pentru cei care se ocupă cu dialectologia românească și deci neînțelese pentru un număr mare de cititori. Caragiale din contra, vorbește limba literară, o limbă înțeleasă de toți, încadrând cuvintele în pagină cu atâta măiestrie, că ar fi imposibil să lipsească ceva fără să se strice armonia. Limba întrebuițată de Caragiale ar trebui să devină modelul limbei scrise, căci nu provincialismele și nuanțele locale, interesante, în unele cazuri pentru studierea limbei, pot să exprime frumosul. Proza frumoasă a lui Odobescu, Negruzii, Delavrancea, scrisă într-o limbă înțeleasă de toți, a degenerat la mulți din scriitorii noștri de astăzi, într-o înșirare de provincialisme neînțelese. Ar trebui să piară idea pe care de altfel și Caragiale a ridicularizat-o, că idiomele satelor pot deveni limbă literară, căci o limbă literară se impune și se fixează de scriitorii cei mari. Dante fixează limba literară a italienilor, Odobescu, Delavrancea, Caragiale, ar trebui să fie modele pentru cei ce vor voi să scrie într-o limbă literară românească.

În ceea ce privește fondul scrierilor lui Caragiale, ele sunt lipsite de acel sentiment al naturii dus la sublim de Alecu Russo și care are un rol preponderent în scrierile D-lui Sadoveanu, dar în schimb găsim un spirit de analiză cum nici unul dintre scriitorii noștri nu l-au avut. Deși autodidact, cum de altfel au fost mulți artiști mari, știe să analizeze sufletul ca cel mai profund psiholog, creând tipuri care vor totdeauna tocmai fiindcă subiectele lui nu sunt creațiuni de atelier, ci sunt trăite și luate din mediul înconjurător. În adevăr scriitorul nu trebuie să separe orele sale de inspirație, petrecute la birou, de aceia ce îl preocupă în restul timpului, căci numai acele caractere rămân, care există. La Caragiale fiecare frază este culoarea justă ce trebuie să contribuie la armonia totalului, la formarea tabloului impecabil ce va răsări și care va rămâne prin secole mărturie a geniului artistului.

Arta este întinsă și variată, iar frumosul are nuanțe fugitive și delicate pe care autorul nu trebuie să le treacă cu vederea și deci trebuie să fie minuțios în compunere. Această îngrijire în compunere, pe care Ioan Ghica spune că o avea Grigore Alexandrescu, caracteriza întreaga operă a lui Caragiale.

Minuțiozitatea până în cele mai mici amănunte, pe care o găsim numai în epoca clasicismului greco-roman, face ca operele lui Caragiale să nu fie judecate după cantitate ci după calitate. Cu toate acestea povestirea lui Caragiale este ușoară, accesibilă tuturor spiritelor și de o claritate cum rar scriitor o are. Chiar povestirile lui romantice imitate sau traduse din limbi străine, sunt așa de bine adaptate spiritului românesc, că nu ai putea ghici izvorul, dacă autorul nu ne-ar spune. Care dintre noi citind pe chir lanulea, nu a admirat modul cum autorul știe să reproducă o legendă veche ce nu aparține, dar pe care o aclimatizează și o acomodează cu moravurile noastre de acum 60 de ani? Este credința noastră cu Tartacot (Dardarot?) și cu Aghiută care învrăjbește sau trăiește printre oameni și pe care nu-l învinge decât femeia; sunt în fine obiceiurile noastre de mahala descrise de până maiasră. Acrivita din aceeași poveste este tipul femeii de mahala, înstărită dar rămasă fără educația necesară, bârfitoare, cicălitoare și bănuitoare fără motiv. Nu este nici o exagerare, sunt lucruri care se petrec, sunt dialoguri care au loc și, înafară de partea mitologică care dă caracterul de poveste, totul este realitatea crudă a vieții noastre lipsite de educație și cultură.

Tot așa de natural povestită, fără să aibă limba basmelor este și „Făt frumos cu mot în frunte”, o localizare, deși autorul o numește traducere după un basm a lui Perrault, care se termină cu frumoase versuri din care reiese că dragostea învinge toate.

În Caragiale trebuie să vedem pe creatorul genului humoristic, un gen foarte plăcut poporului nostru, dar care n-a fost încercat în mod constant de nici unul dintre scriitorii anteriori. În adevăr umorul, cuvânt luat din limba engleză și introdus de Voltaire în cea franceză, nu înseamnă o glumă asupra lucrurilor ce sunt prin ele înșile de râs ci un mod special de a gândi și a simți, putând da naștere unui gen literar aparte. Umorul se aplică chiar chestiunilor celor mai serioase pe care le atinge fără să le rezolve, dar care prin glumă pot fi tranșate mai lesne decât prin discuțiunea rece. De aceea umorul este inamicul abstracției și adesea servește ca garnitură chiar în lucrurile tragice (Goethe și Shakespeare). El trăiește din contradicția inerentă a lucrurilor omonești tratând serios lucrurile mici și cu ușurință lucrurile mari, indicând prin aceasta că diferența între mare și mic nu este decât relativă. De altfel contradicția pe care umoristul o observă în lucruri, o raportează la persoana sa, de unde tendința umoristului de a se analiza neconținut și de a se pune pe sine în scenă. Umoriști, în sensul arătat au fost Rabelais la francezi, la englezi, care excelează în acest gen, Addison, Tackeray, etc, la germani Lichtemberg, Jean Paul și alții.

Caragiale întrunește toate calitățile unui umorist de seamă și excelează în acest gen, așa de greu de susținut. Fără aluzii personale, fără ironie vehementă, fără satiră mușcătoare, Caragiale constată și înregistrează, lăsând publicul cel mare să judece. El dorește desigur o lume mai bună, dar nu biciuiește pe cea existentă cu ironia sa, ca Alexandrescu sau Eminescu si, deși nu se mulțumește cu mediul care îi oferă atâtea contraste, totuși se acomodează în aparență cu el, căci nu odată el însuși este actor principal,

În ultima colecție de „Schite” a lui Caragiale, persoana autorului este pretutindenea, ea mișcă, e provoacă contrastele, ea pune în evidență indivizii, dar într-un mod așa de obiectiv că în zadar te încerci să vezi vreo personalitate, sunt numai categorii, nu indivizi separați.

În adevăr, cât de serios începe Caragiale, schița sa „Așa să mor!”. Câtă admirație pentru un tânăr atotștiutor care cutreierase țările, care cunoștea mișcarea artistică, cultural, financiară etc. Din Berlin ca și din Londra! Cât contrast între începutul și sfârșitul acestei schițe! Dar autorul pune în mișcare

pe tânărul savant care povestește mai repede ca mișcarea trenului în care se afla, tot ce se petrece în Europa și cu cât povestește cu atât ni se deslușește tipul ce întâlnim în vagoanele căilor ferate, în cafenele ca și prin antreurile băncilor sau ale oamenilor politici, în intimitatea oamenilor de litere, sau având aerul că conduc opinia publică prin ignoranța de care dau dovadă în presa ce o conduc. Tipul lui Caragiale este numai „voiajor de illustrate postale”, dar culorile sunt prea vii ca să nu recunoaștem o întregă clasă de voiajori pentru tot ce privește viața noastră națională.

Tot persoana autorului dă viață celorlalte schițe căci atât în „Monopol, Cronică de Crăciun, Antologie, Identitate, etc”, voioșia și veselia sunt rezultatul observațiilor spiritului autorului. De aceea citind ultimele schițe ale lui Caragiale, mi se pare că fără să rupă legătura cu „Momentele” și „Comediile” s-a mai maturizat, a căpătat ceva germanic, poate o mică influență a ultimilor romantici germani, a lui Hoffman în special și dacă încerca romanul poate am fi avut și noi un Jean Paul.

Caragiale rămâne deci cel mai mare cunoscător de suflete omenești, cel care a cunoscut mai bine pe cei în mijlocul cărora au trăit și pe care îi descrise fără nicio forțare sau exagerare. Lipsit de pesimismul înăbușitor de ideal, întotdeauna vesel, cum e românul de fire, iubindu-și neamul ori unde s-ar afla, este scriitorul care poate fi citit mai cu folos de generațiile tinere, nestiutoare de grijile vieții și însemnat în literatură, cel puțin el să contribuie la îndrumarea sănătoasă, către naționalizarea producțiilor noastre literare.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria I, 1 decembrie 1912
nr. 2. paginile 17-20*

Membrii trupei de teatru a liceului „Unirea” interpretând piesa „O scrisoare pierdută” (1928)

DIN CARNETUL UNUI VECHI SUFLEUR

Simona NOAPTEȘ

„Sunt o ființă foarte complexă! Caprițioasă și statornică, impresionabilă ca un copil incult, blazată ca un filosof istovit, mahalagioaică și aristocrată; aici primitivă, aici ultra-rafinată, iau în glumă împrejurările cele mai grave și sunt grav față cu cine știe ce nimicuri.”

I.L.Caragiale - „Începem” (1909)

Inexplicabil, Caragiale nu poate să respecte limitele. Timpul, structurat sau pur și simplu ca noțiune, nu este mărturisit sub imaginea clasică de timp ireversibil. Caragiale nu numai că simulează efectul călătoriei în timp, dar și reușește să excludă noțiunea de timp din ecuația în care trebuia să reprezinte necunoscuta, timpul devenindu-i personaj de mahala, schimbându-și eternitatea cu momentul și identitatea cu eroii.

Scriitorul se naște la 29 ianuarie 1852 în localitatea Haimanale (nume parcă predestinat).

Cu toate acestea, rădăcinile lui Caragiale se pierd undeva în timp. El adună de la familia lui moșteniri ca nestatornicia, pasiunea mimică, pasiunea pentru dramă, voluptatea de a vorbi, ironia crescând datorită tatălui și unchiului său, în spatele scenei. Își petrece copilăria la Ploiești, într-un oraș plin de negustori, toți purtând figura personajelor de mai târziu. Însă întreg timpul îl găsim pe maidanele din jurul orașului, preluând mai mult decât era necesar, din spiritul liber al tovarășilor de mahala. El dobândește un vocabular zgomotos și liber: „mă”, „bre”, „pă mine nu mă iei peste briceag, că te smintesc!”

Urmându-și calea sângelui, după ce moare tatăl său, părăsi orașul copilăriei și intră ca sufler la Teatrul Național, după ce, ulterior fusese sufler al trupei de teatru „Pascaly”. Câțiva ani mai târziu debutează în cariera de jurnalist, în calitate de corespondent la Gazeta „Alegătorul liber”. Se angajează apoi la o tipografie din Pasajul Român, pe post de corector. Deși conștient de obârșia lui plebeică, el încearcă în oarecare măsură să își controleze ieșirile, însă fără scăpare: „Mă afurisitul, să-mi faci anunțu’ ăsta!”, „haide, haide, nu mânca borș”. Deși, după spusele unora, era o fire destul de violentă, nu erau porniri ale unei firi rele. Dimpotrivă, era: voios, bun, însă „iute la mânie”. Sociabilitatea sa era atât de diversă, încât nu alegea între ambițiile ce i se ofereau. Avea prieteni buni și cunoscuți de toate treptele, din mediile cele mai diverse: beletristică, învățământ, armată, comerț, teatru, preocupări și măcelari. Se adapta la orice mediu, de la cel academic până la cel suburban, cu un neegalat cameleonism, de care era conștient, ca un actor pe scenă.

După participarea activă la mai multe gazete și publicații, Caragiale intră la „Timpul”, unde îi va avea colegi pe Eminescu și Creangă. Caragiale rămăsese un personaj paradoxal, de o inteligență uluitoare, cu un caracter sincretic, o simbioză între un artist talentat, un intelectual complicat și un plebeu uneori vulgar și coleric, ajungând să fie numit „infamă creatură”. După cariera de gazetar urmează cea de revizor școlar, apoi funcționar, apoi profesor, însă toate acestea erau pentru el meserii improvizate. Caragiale era un om sociabil, era dependent de oraș, de aglomerație, de intrigi, de bârfe, de discuții, de stradă. Avea nevoie de spațiu în care să iasă în evidență. Ca orice dramaturg, era un sentimental. Durerea, de orice fel, îl speria; ideea de suferință îi inducea o stare deosebit de critică. Caragiale este așadar un intelectual sentimental și irascibil, un personaj plin de nuanțe, după tiparul caracterelor create chiar de el, variind de la gingașie infantilă, până la brutalitate îndârjită, adaptat situațiilor

și stărilor de spirit, dar parcă, totul împins spre o limită superioară, dramaturgică, sangvină la Caragiale.

Caragiale este, în fond, un țăran sadea și își dezvoltă substratul rural într-un spirit sarcastic, metamorfozând plebea prin prisma societății cu care se confruntă într-un puternic spirit de observator al moravurilor, reprezentând el, mai întâi de toate, un personaj care împletea cu succes necioplirea (doar mimată), brutalitatea, teama, viciile și aspirațiile înalte. În literatura de astăzi, Caragiale ne apare ca un reflex al bunului-simț față de abaterile timpului său, iar porecla de „Molière al României” pe care i-o dă Hasdeu, este îndreptătită. Eminescu îl botezase „cinicul Caragiale”. Căuta intriga. Se contrazicea de la o zi la alta doar pentru a da naștere unei dezbateri, avid fiind după arta oratoriei. O altfel de descriere: un caleidoscop, trecând cu ușurință de la o stare la alta, construindu-și o mască actoricească, uneori indiferentă, alteori crispată, cu o mimică dusă la exagerări. Maska aduce după ea și un zid, Caragiale construindu-și societatea proprie, guvernată de tipologiile personajelor sale, o lume impenetrabilă, de neînțeles, aidoma caracterului său. Mutat la Berlin, caută să scape de orientalism; prin natura sa, el se adâncește tot mai mult în spiritul răsăritean din care izvorâse. Operele sale nu aveau nimic occidental, ba mai mult, erau un tablou deosebit de expresiv al vieții balcanice, murdărită de morăvuri pur orientale.

În 9 iunie 1912, Caragiale moare la Berlin, departe de pamântul pe care îl păstra în scrierile sale. Aceste rânduri sunt menite să comemoreze cei 100 de ani de când nu îi mai putem simți pofta de vorbă și râsul sarcastic prin berării de mahala. Personaje memorabile, desprinse din tragedie și comedie Caragiale își joacă dualitatea mai ales în operele sale. Caragiale din „O scrisoare pierdută” este cu totul altul decât cel din „O făclie de Paște”. Dramatismul se manifestă diferit, pe cu totul alte planuri de dezvoltare. În nuvele, pe Caragiale nu îl mai interesează viciile și mizeria morală pe care personajele sale o creează, ci problemele patologice, psihologice, etnologice, problemele pe care personajele nu le controlează și nu le determină. Ele vin din subconștient, dobândite involuntar sau moștenite și controlează întreaga existență a personajelor. Caragiale, dincolo de ironie și sarcasm, dincolo de masca de histrion, dezvoltă un interes pur naturalist pentru părțile obscure ale psihicului, pentru maladiile ereditare, aproape mistificate. Caragiale din nuvele e guvernat de destin, sau mai bine zis, de predestinare.

Personajele sale sunt guvernate de trăsături care le determină întreaga existență, de la naștere, până dincolo de pragul morții. Leiba Zibal, evreu bătrân, aparține unei rase supuse unei vechi persecuții. Frica este așadar genetică, iar curajul lui întotdeauna defensiv. Leiba Zibal trece însă și printr-o întâmplare marcantă. Șocul nervos suferit în copilărie, asistând la o bătaie, îi provoacă acestuia o teamă intensă în fața oricărei violențe. Singura explicație a gestului său, realizat cu sânge rece, este frica prin atavism. Cauza ține de o psihologie profundă, este o teroare de origine traumatică, închisă în adâncurile subconștientului. Teroarea emană, compunând un alt factor delirant, pe care îl identificăm în paludism - boală care provoacă halucinații auditive, reducând zgomotos și dureros, spațiul la sunet. Eroul reacționează imediat la elementele deprimante, monotone, conducându-l până la ieșiri violente.

Caragiale creează din nou paradoxul: îl așază pe evreul care nu iubea natura și singurătatea într-o mlaștină – simbol al neliniștii sufletești, spațiu al pierzaniei, al decăderii psihologice, al ființei brutal integrate în boala deprimării și a fricii. Caragiale tratează aici un caz complicat, în care acțiunea nu se reduce la o intrigă mărunță, ci la universul construit minuțios care se compune din date ereditare, antecedente sau dintr-un accident existențial. Stabilește un lanț de probleme cauzale care țin atât de psihologic, de patologic, cât și de

împrejurare. Același procedeu este folosit și în nuvela „În vreme de război”. Subiectul acesteia este mult mai delicat, farmecul fiindu-i dat tocmai de complexitatea situației și nu de spectaculozitatea momentelor. Personajul Stavrache este chinuit în cele din urmă de aceleași fobii și halucinații ca și Leiba Zibal. După ce lăncu Georgescu, un preot tânăr, fratele mai mic al lui Stavrache, pentru a scăpa de vina pe care o purta după ce devenise căpetenia unei bande de tâlhari, se înrolează în armată, Stavrache rămâne stăpânul întregii moșii, iar chinurile gândului că fratele se poate întoarce spre a revendica totul, îl duc în pragul nebuniei. Se observă faptul că scriitorul urmărește același parcurs al acțiunii: hangii, care determinați de fricile interioare, ajung la nebunie traversând momente de încordare maximă.

Tarele venite din trecut sunt exploatare de Caragiale și în „Păcat”, lanțul vicios cuprinde personajele din generație în generație, ereditare fiind atât decăderea morală, cât și suferințele trupești. Preotul, fostul seminarist, este personajul generator de angoase, ascunzând porniri nepotrivite pentru statutul său, iar urmașii lui se nasc din imoralitate, pentru imoralitate. Boala și deprimarea devin laitmotive. În „Năpasta”, Ion ocașul este condamnat pentru o crimă pe care nu a comis-o, căzând într-o psihoză asociată cu halucinații și viziuni, cu accente mistice. Întâmplările nefaste, de un misticism caracteristic balcanic, se petrec în locuri de o însemnătate specială. „La conac”, „La Hanul lui Mânjoală” sau „Calul dracului” sunt texte în mod diferit fantastice, nu în spiritul filosofic al fantasticului anglo-saxon, ci în spiritul inițiatice al literaturii populare. Florin Manolescu spunea în cartea *Caragiale și Caragiale* că: „după experiențele romantice ale lui Eminescu în proză, prin care nuvela românească se întâlnea cu geniul nordic, Caragiale caută să se situeze în extremitatea sudică, mai tipic românească, acolo unde se situează și Cantemir, Budai-Deleanu sau Ion Creangă.” Caragiale preferă decorul plauzibil al literaturii balcanice, cu hanuri în jurul cărora se țes legende, cu diavoli, cu fete frumoase, folosindu-se întotdeauna de nuanțele lingvistice populare ale spațiului pe care îl descrie.

Caragiale este așadar un promotor al balcanismului în toată opera sa. În comedii, în momente sau în schițe, personajul se schimbă drastic. El trece de la tipologia individului plin de frici, maladii și accente nevrotice la tipologia cetățeanului „model”, preocupat de interesele țării, cuprins de verva dezbaterilor, mai ales când vine vorba de problemele statului. Viața lui e strada, împreună cu bârfele și intrigile ei. E un urban prin excelență, însă un urban mărunț. Atras de mahala, el e gata oricând să critice totul din „pur patriotism”. Criticul literar Pompiliu Constantinescu spune: „Ce este Mitică și miticismul? Este o categorie morală a micului burghez din capitală. Mitică este desteptul național prin excelență, spiritul superficial, care se pricepe în orice domeniu: în finanțe, în artă, în politică.” Mitică este bucureșteanul „par excellence”, este eroul care a dat prin miticism, un nume balcanismului în varianta carpatodanubiano-pontică.

În unele opere, Mitică nu este deloc Mitică - își pierde dimensiunea specifică, având o apariție palidă, inconsistentă: elevul Mitică Georgescu din „Lanțul slăbiciunilor” este „o loază” de familie bună și atât, în „La Moși” însoțește nesemnificativ personajul coanei Lucșița sau Mitică (sau poate Costică) din „Căldură mare” care este doar o prezentă incertă. Caragiale mai construiește și alte personaje, într-adevăr diferite onomastic, dar care nu se îndepărtează de modelul arhetipal. Lache și Mache – „tineri cu carte; ei știu din toate câte nimic” și „iau parte la toate discuțiile: poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemului constituționale, procesele electricității, microbii, Wagner, Darwin, Panama, Julie la Belle, spiritism, fachirism l'Exilée”. Configurația fidelă se extinde și la personaje precum Costică Parigoridi din „Repausul dominical”

sau Niță și Ghiță („C.F.R”), sau Leonică din „Broaște...destule” care „nu era nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici nalt, nici bondoc, nici subțire, nici gros. Afară de astea, nu era nici bun, nici rău, nici moale, nici iute, nici deștept, nici prost. Cu un cuvânt, o ființă nici prea – prea, nici foarte – foarte.”

Mitică e (după cum spune George Călinescu), reprezentantul unui „etnicism provincial”. El e ființa logoreică și superficială, insul comun, avid după onoruri, incoerent și de foarte multe ori agasant. Limbajul eroului este unul de periferie orășenească. Este un amestec de neologisme folosite incorect și un dialect trivial care trădează întocmai nivelul lor. Prin literatura pe care a realizat-o, Caragiale a ridicat la valoare literară vorbirea tipică a incuților și a semicuților, cu ridicolul lor și tocmai din întâlnirea „scandaloasă” a registrului oral cu cel scriptic, consacrat, se naște comedia. Se poate vorbi la Caragiale de o extraordinară „foame” de text. Prin literatura pe care a scris-o, reușește ceea ce nimeni nu a izbutit cu adevărat: să anuleze ierarhiile, să le compromită și să așeze pacea absolută în niște texte „pentru toți”. Caragiale își mai folosește configurația fidelă de „Mitică” pentru a adapta unele tipologii sau personaje. Nae Catavencu din comedia „O scrisoare pierdută” este un „Mitică de rasă”. Este intelectual, poate cea mai marcantă

personalitate din micul său oraș născător de intrigi. El vrea să acceadă la statutul de deputat, agitându-se și asumându-și anumite răspunderi sociale. Aspiratia lui e mistuitoare. El nu se cantonează în siguranța slujbei sale, el este un promotor al progresului, un militant pentru descentralizare. Gelu Negrea îl aseamăna cu poetul rus Mihail Lermontov, dușman declarat al țarismului, care a făcut din operele sale o modalitate de a critica viciile și nedreptățile societății („Dom’ Nae gândeste și se comportă ca un lermontovian erou al timpului său.”). Apoi Caragiale îi dă și lui rolul de Mitică – este gata să șantajeze, să facă falsuri în acte, să-și vândă țelul pe o mie de poli. Doamna Zoe Trahanache, singurul personaj feminin din capodopera dramatică a lui Caragiale, este tipologia femeii adulterine, o Emma Bovary a literaturii noastre, cu care, ca și în cazul eroinei lui Flaubert, empatizăm. Este un personaj literar complex, captivant, prin situația în care este pusă: o doamnă tânără, frumoasă, cu simțul umorului, inteligentă, sensibilă, distinsă se căsătorește cu un bărbat nepotrivit atât din punct de vedere al vârstei, cât și social, ajungând într-o urbe modestă, fapt care o determină pe aceasta să-și caute alienarea în brațele mai tânărului Tipătescu, ex-bucureștean, de care era legată prin prisma memoriei afective a vieții trăite anterior căsătoriei. Această ruptură o determină pe Zoe să cadă în „miticism”, în ordinar, în promiscuitate morală, acceptând compromisuri de dragul statutului social și al onoarei aparente. Zaharia Trahanache este „Mitică naivul”.

Varianta balcanică a politicianului pe care îl depășesc vremurile, pe care progresul l-a lăsat în urmă, dar care își continuă eroic aventura de personaj moral, fanatic al încrederii în celălalt, victimă a realității strâmbe și moralmente inferioară lui. În acest timp, Ștefan Tipătescu, prefectul, amicul bun al lui Trahanache și amantul Joițicăi, este exact opusul său. El nu este moralul, ci este pasionalul. Dacă autorul nostru are un Mitică sentimental, Tipătescu este acesta. Gelu Negrea îl numea „un Oblomov mioritic și îndrăgostit”. Ca și personajul lui Ivan Goncharov, el abandonează aproape orice dorință de urcare pe scara ierarhică a societății, devenind lenes, aproape vegetativ. Ceea ce îi stimulează temporar energia, transformându-l dintr-un individ lipsit de aplomb într-unul furios, este doar împrejurarea în care ființa iubită poate să fie rănită. El nu este un personaj comic prin natură. Limbajul său nu e ridicol, dar nici atât de expresiv ca al celorlalți, nu are ticuri verbale, dar nici formulări memorabile. Cu toate acestea, Caragiale găsește sursele

comicului în cazul său în biografia sa socială: Tipătescu este de acord cu arestarea abuzivă a lui Cațavencu, ordonând și violarea domiciliului acestuia, tolerează actele de corupție ale lui Pristanda și menține relația de prietenie formală cu Trahanache, autorul caricaturizând astfel realitatea politică de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Personajul din comedia „O scrisoare pierdută” care se definește aproape complet prin conceptul de „miticism” este Ghiță Pristanda – „polițaiul orașului”. Este individul simplu, care își dedică munca statului, dar care știe să țină cont de persoanele influente din jurul său de la care poate să obțină mai mult decât mica sa „renumeratie”. Prerogativele muncii sale: arestarea lui Cațavencu, percheziționarea domiciliului acestuia, gestionarea banilor pentru achiziționarea unor steaguri, maestru de ceremonii la manifestația populară organizată în cinstea alegerii lui Dandanache. Acceptă și își asumă sarcini deseori nedemne (recunoașterea nocturnă de la casa lui Cațavencu nu se potrivește cu datoria sa morală de gardian al dreptății, încadrându-se chiar într-o tipică acțiune de spionaj politic). Este obedient prin definiție, chiar dacă nu îi este în totalitate fidel lui Tipătescu (căruia îi spune „săru” mâna” și pe care îl consideră „stăpânul”). Este un subaltern cu aspirații meschine și care își urmărește cu atenție scopul („dacă nu curge, pică”). Deși este în teorie personajul pe care conflictul în care sunt implicați eroii nu ar trebui să-l afecteze, el este în practică, foarte activ. În el, îl regăsim de asemenea și pe clasicul Mitică, incoerent, slab cunoscător al limbii vorbite corect („curat murdar!” „bampir”, „renumeratie”). Caragiale, veșnic între două extreme, transferă dualitatea personajelor sale. De la individul prizonier în lumea anxietății existențiale până la caricatura „personajului de mahala”, nu este decât un pas – iar pasul e mult mai ușor când vine vorba de caracterul atotcuprinzător al lui Caragiale. Mitică și Leiba Zibal nasc din același spirit – sunt complementari, au aceeași dinamică și aceeași pasiune, doar că în trăiri diferite.

Până și Mitică suferă, până și Mitică moare. Până și Mitică este reprezentat melancolic, trăitor de drame existențiale, măcinat de suferință și de neîmpliniri. Este victima unui fatum nemilos, uneori, tăcând parcă apocaliptic. În „Inițiativă”, Mitică este părintele aruncat pe culmile disperării de frica pierderii unicului copil. Mitică poate fi și mut, și solitar și un pic de Leiba Zibal. Tabloul construit de Caragiale rămâne intact, deși imitat de alții, eroii schimbându-și identitatea, ei își păstrează moravurile. „Ridendo castigat mores”- după acest principiu, ne prezintă semicultura, dorința de ascendență socială, parvenitismul. Cu personajele lui Caragiale nu se poate face comedie pură în situații obișnuite. El deține însă o tactică imposibil de concretizat teoretic, căpătând ceva din paradoxul său, având o sursă de nedemonstrat.

Fraza curge, are o viață proprie, ca și personajele, atât de prezente. Umorel lui Caragiale are acel inefabil care îl transformă în artă pură, având un ecou care ne depășește temporal și spațial. Cu personajele lui Caragiale te familiarizezi încă de la prima frază, spiritul lor fiind unul contagios, poate și prin faptul că sunt atât de naturale. Ele devin materiale, intime, din dimensiunea noastră. Mai există însă ceva, un „ceva” pe care îl descoperim de câte ori citim, un „ceva” pe care nu îl putem explica (și poate nici nu ne dorim acest lucru), un mister care vine, paradoxal, din spatele literelor, dincolo de simboluri, dincolo de Pristanda și Cațavencu e poate doar „cinicul Caragiale”. Avea dreptate D.R. Popescu: „Prefecți, polițai, cațavenci, trahanachi, agamitzi – ei sunt dinastiile noastre nobiliare, (...) ei sunt nemurirea noastră cea de toate zilele...!”

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 52-57)*

Prof. univ. dr.
Augustin Z. N. POP

Din Măsele Literaturii române
 între delegația de elevi focșani
 și de Cărușă Regul profesor
 Petruche Gîrșă, un salut de pri-
 eitor Revistei Noastre și cititorilor
 ei locali și pe merite mai
 cititorilor din toată țara!
 Cu admirativă devotație

Augustin Z. N. Pop
 23 octombrie 1977, București

PETRACHE DIMA

Oare de ce trebuie să dispară un om pentru a-i recunoaște, până la urmă, meritele? De ce e nevoie să măsurăm, cu sfântă obiectivitate, activitatea unui coleg care s-a dus dintre noi în urmă cu un deceniu (25 XII 1994), pentru a admite, fie și mârâind, copleșiți de reticențe tardive și inutile, că a construit ceva ce noi toți, cu toate eforturile, abia putem face să viețuiască! După un atare raționament, ar reieși că doar dispariția brutală a unuia dintre noi ne-ar putea aduce râvnita stare de normalitate, astfel încât să înregistrăm judicios faptele de arme ale ceui ce a fost lângă noi și cu noi, pe care tot noi le-am văzut, oare de ce?! cu o teribilă cecitate; pur și simplu, prea încântați de propria persoană și prea măcinați de invidii nemărturisite, am refuzat să recunoaștem adevărul! E mai simplu, mai la îndemână, să cauți

punctele slabe (care există, firește!), să numeri greșelile, vinile, păcatele (câte or fi fost!), să colporțezi vești ce se află în buna vecinătate a bârfei și calomniei, să denigrezi, să contesti, să murdărești!...

Ce simplu ar fi fost să vezi ceea ce alții (personalități distinse ale vieții spirituale românești din București, Cluj, Timișoara, Iași) văzuseră de mult: profesorul Petrache Dima a ctitorit aici, la Focșani, o autentică revistă de cultură, lipsită de orice complexe provinciale, înfruntând multele prejudecăți, învingând toate inertiile!... ba chiar făcând unele compromisuri, ce au angajat omul, niciodată instituția pe care o reprezenta și, în mod sigur nu a dăunat vreo clipă revistei! Ba, așa spune, dimpotrivă!

„Revista noastră”, seria nouă, sub coordonarea aceluiași neobosit Petrache Dima, a primit în anii 1977-1988, mai multe premii I pe țară, a fost înregistrată cei mai elogioși în presa culturală de prestigiu a timpului: „Steaua”, „Cronica”, „Luceafărul”, „România literară”, „Orizont”, „Tribuna”, „Ateneu”...

Autorul acestui răsunător și consistent succes a fost mult mai respectat în afara județului decât la el „acasă”, unde a fost obligat să înfrunte adversități de tot felul, antipatii otrăvite, negații îndârjite!!... Acestea nici astăzi nu au dispărut, chiar dacă-HIC ET NUNC- nimeni nu-și mai permite să-și declare ostilitatea la scenă deschisă, mai ales că ar fi complet inutilă!...

În fața faptului cultural de excepție, sub-mediocrii vor face întotdeauna un front comun, puternic și invizibil!! „Pericolul de aici vine!” Existența unui fapt cultural eminent stârnește panică... îi arată pe ei în micimea li insignifianța lor... cum e de acceptat așa ceva?! Și ce dacă nu știu ce reviste de la București

au lăudat-o?! Și ce dacă nu știu câți membri ai Academiei Române colaborează aici?! Și ce dacă revista a fost coplesită de nu știu câte distincții la nivel național?! Și ce-i cu asta?! Noi suntem cei mulți, noi reprezentăm partidul mediocrilor și submediocrilor, noi facem legea, noi decidem!! Revista asta nu ne reprezintă (asta era adevărat! Cum o să-i reprezinte o revistă de cultură?!), nu e nici a elevilor, nu este a noastră, nu e a liceului! Liceul a cărui faimă „Revista noastră” o dusese de la Suceava la Roșiorii de Vede și de la Brăila la Cluj sau Sibiu.

Fără să fi întreprins o analiză detaliată a perioadei 1972-1993, când au apărut cele 154 de numere ale „Revistei noastre”, intrată în legendă, pot să certific doar că în acești ani au debutat aici, în seria Petrache Dima câțiva scriitori ce se vor dovedi, peste ani remarcabili: Virgil Panait (debut în 1973) autor a patru volume de poezie, unul din răsfățatii presei literare din ultimii 15 ani, Irimia Bălescu (debut în 1977), autor al unui volum de povestiri, Liliana Enache (debut în 1978), autoare a doua romane, în care protagoniștii se mișcă seducător pe axa Eros-Destin sau Florinel Agafitei (debut în 1983), doctor în filozofie, specialist în indianistică, autorul unor substanțiale eseuri și proze în linia narativă deschisă de Mircea Eliade. Și câți or mai fi! Dacă am insistat, a fost pentru că acest aspect pozitiv a fost ignorat până în prezent! Las la o parte faptul că mulți dintre debutanții de atunci, chiar dacă nu au ajuns scriitori, sunt și astăzi mândri de a fi publicat alături de nume sonore ale culturii române: Ion Coteanu, Alexandru Piru, Constantin Ciopraga, Iorgu Iordan, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Al. Săndulescu, Mihail Steriade, Romulus Vulpescu, Dorli Blaga, Profira Sadoveanu...

L-am cunoscut suficient de bine, deși nu am fost vreodată un apropiat al său! Prima mea colaborare s-a înregistrat în aprilie-iunie 1988 cu un articol, ce se voia un semnal de alarmă: „*Unde a dispărut teatrul antic?*” care atrăgea atenția asupra faptului că se întorcea spatele, cu o inconștientă gravă, a valorilor clasice, în condițiile în care societatea românească, proiectată într-un spațiu concentraționar, ignora umanismul clasicist (atunci, ca și acum!), ca o șansă reală de regenerare. Profesorul Petrache Dima nu numai că a agreat ideea publicării unui asemenea articol, dar a și sugerat, datorită relațiilor pe care le aveam în acea vreme cu membrii catedrei de limbi clasice a Universității din București, realizarea unor numere compacte dedicate antichității greco-latine.

Acest lucru se va întâmpla după numai un an, când „Revista noastră” a adunat între copertele sale nume strălucite ale clasicismului românesc: Dan Slușanski, Gabriela Creția, Mihai Nichita, Eugen Cizek, I. Fischer, cărora li s-au alăturat câteva voci pregnante din Cluj, Craiova, Focșani (numerele 143-145-146 din ianuarie-martie 1989). Este, în primul rând, meritul profesorului-coordonator care avea acest har deosebit: de a prinde o idee valoroasă și de a o duce până la capăt, oricâte dificultăți și de a o duce până la capăt, oricâte dificultăți s-ar fi ivit! Am evocat acest episod din istoria revistei nu numai pentru ca am participat activ la realizarea acestor numere, nu neapărat pentru că a fost o reușită (alături de atâtea altele), ci pentru a-i convinge pe cititorii noștri că aceasta avea capacitatea de a colabora cu oricine, în condițiile în care era vizat actul cultural ca atare, cu libertatea deplină de expresie din partea coordonatorului. Evident, cu condiția eficienței.

În sfârșit, ultima colaborare a mea, de care nu mai sunt așa de mândru, a fost cu „Lmea poveștilor lui Creangă între real și fantastic” în octombrie-decembrie 1989. Ce s-a întâmplat pe urmă, se știe!! Profesorul, artizanul „Revistei noastre”, obligat să se pensionezeze, a emigrat la...Liceul Economic, unde a publicat ultimele numere! Dispariția sa fizică a născut destule animozități, a stârnit chiar orgolii!... Incredibil, dar adevărat-unii nu iartă (?!!) nici acum!...

MEDALION

Să mai adăugăm la cele spuse memorabilele sesiuni de comunicări științifice, manifestările culturale de excepție dedicate lui Mihail Steriade, Ioan Slavici, I.M. Rașcu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Marin Preda, Barbu St. Delavrancea, la care au participat personalități culturale de primă mărime: Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, Romulus Vulpescu, Amita Bhoose, Nicolae Manolescu, Liviu Leonte, Al. Săndulescu!...

Au rămas, din păcate, o amintire! Să recunoaștem că, oricâte rezerve au avut unii față de omul și intelectualul Petrache Dima, acesta reușise să facă din Liceul „Unirea” un asezământ de cultură mult respectat (în afara județului). Mai e posibil să revenim la gloria de altădată?! E adevărat, promoțiile mai noi nu manifestă același apetit pentru cultură, societatea din care facem parte e consumistă, tranzacțională, cinică și pragmatică, navigăm (la întâmplare!) pe INTERNET, că sala de festivități se află de peste un deceniu în reparații!... Toate acestea sunt adevărate, dar, ne întrebăm, mai e oare posibil să reînviem spiritul viu al culturii într-un spațiu în care, în afara oarelor de curs și a activităților impuse/autoimpuse, nu se întâmplă aproape nimic?!? Prea multe lucruri sunt ALTFEL decât odinioară... de ce aș fi optimist?! E de dorit, firește, să nu am dreptate!

Scriam în 1997: „Venim dintr-o tradiție pe care ne-o recunoaștem, de care suntem mândri și care ne obligă. Este limpede pentru noi toți, că nu putem apărea oricum” („Revista noastră” nr. 6/1997). Mai e limpede și altceva: în cele 22 de numere apărute din seria cea mai nouă a revistei de după 1992 ne-am străduit să respectăm această tradiție, întâmpinând, la rândul-ne, adversități! De a fost bine sau a fost rău, asta rămâne să stabilească cei ce vor veni după noi!! Nu cred că avem obiectivitatea necesară pentru a ne măsura succesul sau insuccesul! Iar acesta nu trebuie raportat neapărat la reacția imediată a cititorilor! Suntem obligați să avem răbdare, să avem perspectivă!!

La zece ani de la despărțirea prematură de cel care a fost Petrache Dima se impune să ne amintim că NU trăim în cea mai bună dintre lumile posibile, nici măcar într-una mai bună față de aceea a anilor '80 (deși contextul

e sensibil diferit)... Să ne amintim că oamenii nu au devenit mai buni, mai generoși, că impostura e chiar mai trufașă și nerușinată în acești ani, că rolul acordat culturii e unul marginal și că orice ieșire la rampă, în acest orizont al spiritului, are ceva inefabil și eroic!! De departe, cu zâmbetul pe buze, îngăduitor și relaxat, sigur pe sine, Petrache Dima, iubitorul de cultură, ne supraveghează atent, asigurându-se că marea performanță nu e chiar o utopie!... și că, oricum, dacă eforturile noastre nu vor fi recunoscute acum, acestea- să fim liniștiți!- vor beneficia de recunoașterea posterității!

Cu adevărat, e un gând care mă (ne) liniștește pe deplin!!

prof. Mircea Dinutz

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2005,
nr. 23-24 (paginile 1-2)*

Profesor Petrache Dima

Profesor de română, coordonator al revistei noastre, director al liceului „Unirea”, aceasta ar fi descrierea din punct de vedere profesional a unuia dintre cei mai cunoscuți profesori ai Liceului „Unirea”, acum Colegiul Național „Unirea”, domnul profesor Petrache Dima, un om de o energie ieșită din comun, foarte ambițios, perseverent și de o eficiență aproape infailibilă în a realiza ceea ce și-a propus. Ca profesor de română a cunoscut satisfacțiile muncii unui dascăl. El era „...un bun organizator, cu excepționale calități de lider. Ca profesor a excelat, punctul lui forte fiind gramatica. Era puțin cam autoritar, dar per total era un om extraordinar. Acesta se înțelegea foarte bine cu toată lumea, chiar și cu membrii partidului. O mare realizare a domnului Dima a fost lansarea Seriei a doua a Revistei Noastre, la care și-a folosit experiența dobândită ca ziarist la Scânteia”, aceste cuvinte fiind spuse de un fost coleg de cancelarie al domnului Dima, domnul profesor Vasile Chiper.

A fost inițiatorul Seriei a II-a a Revistei Noastre (1972) și a continuat ca redactor șef și coordonator timp de 20 ani (1972 - 1992), această activitate fiind apreciată atât de profesorii și de elevii din zilele când domnul profesor încă mai era în activitate, cât și de noi, elevii și profesorii de acum, care trebuie să recunoaștem că, probabil, nu am mai fi avut o revistă dacă domnul Dima nu ar fi lansat seria a II-a. Aceasta a cuprins 170 de numere, dintre care patru numere speciale la împlinirea a 65, 70, 75, respectiv 80 de ani de la înființarea revistei de către Dimitrie Papadopol. În primul număr al Seriei a II-a, domnul Dima scria: „Liceului centenar Unirea, o modestă contribuție la ridicarea prestigiului său”, iar cel peste trei mii de pagini pe care le va însuma revista sub conducerea lui Dima sunt mărturia unei adevărate devoțiuni pentru tot ce a însemnat de-a lungul istoriei această instituție. A fost dedicat 100% atât Revistei cât și Liceului, fiind și director între anii 1988 și 1990. Pe lângă succesele avute ca profesor de limba română și ca director al Liceului „Unirea”, cele mai mari satisfacții le-a avut ca redactor-șef al Revistei noastre, căreia i-a dat un format modern, un dinamism aparte și un nivel care a făcut-o cea mai cunoscută publicație școlară românească din anii 1970-1990. Prestigiul revistei a depășit cu mult în acei ani pe cel al unei reviste școlare, pentru că, pe lângă contribuțiile elevilor și profesorilor vrânceni, Petrache Dima, prin talentul de a lega relații strânse cu lumea culturală a vremii, a atras colaboratori celebri precum Serban Cioculescu, Iorgu Iordan, Petre Vancea, Eugen Barbu, Nina Cassian, Constantin Ciopraga, Cella Delavrancea, Romulus Vulpescu, Zoe Dumitrescu Bușulenga etc.

O strălucire specială a dat-o numerelor aniversare, dar și numerelor dedicate unor personalități proeminente ale culturii naționale, paginile revistei găzduind adevărate seminarii de cercetare asupra vieții și operei acestora. Spre exemplu, numărul trei, care de fapt deschide seria numerelor aniversare, a fost dedicat comemorării a 50 de ani de la moartea lui Duiliu Zamfirescu. În acest număr, profesorul Petrache Dima l-a avut ca și colaborator pe Al. Săndulescu, de la Institutul de Istorie și teorie literară „George Călinescu” București. Studiul acestuia despre Duiliu Zamfirescu, fost elev al liceului și vremelnic profesor de franceză aici, este o pledoarie pentru redescoperirea trecutului, dar și o sursă de patriotism local, iar modul „monografic” de tratare a subiectului permite celui care și azi citește revista să-și formeze o integratoare imagine a scriitorului, publicistului, poetului, criticului și teoreticianului, omului politic și diplomatului Duiliu Zamfirescu.

Pe lângă activitatea propriu-zisă la revistă, Petrache Dima face un lucru deosebit pentru viața culturală a Focșaniului și anume, de prin 1974, organizează **Sesiuni de comunicări** la care invită oameni de litere, actori, diverse personalități locale, acțiuni care adună un public destul de numeros și transformă revista într-o oglindă a unei vieți culturale destul de surprinzătoare pentru acele vremuri. Astăzi, când citești seria a doua a revistei desigur că ești neplăcut impresionat de toată zgura comunistă, de banalitatea crasă a unor materiale, de naivitatea și simplitatea unor creații etc., dar nici cel mai acerb critic nu poate nega faptul că, în condițiile date, ține de miracol că un profesor a putut realiza atât. Te copleșește atenția cu care fiecare figură importantă care are numele legat de această instituție școlară este prezentă în articole bine documentate, în cazul marelui folclorist Ion Diaconu e chiar surprinzător că face obiectul unei serii de studii în contextul în care comuniștii îl persecutaseră și caracuda culturală locală și centrală îl aruncase într-un con de umbră. Anumite articole, ca de exemplu evocarea figurii lui I.M. Rașcu pe vremea când era profesor aici de către o fostă colegă de cancelarie, au un parfum și o savoare deosebite, portretul poetului simbolist și unul dintre conducătorii străluciți ai Societății literare „Grigore Alexandrescu”, sunt un seducător îndemn de a cheltui un timp pentru a parcurge paginile revistei, selectând aceste mici nestemate ale timpurilor trecute.

Asemenea informații despre prestigioșii foști elevi și profesori ai liceului, despre intensă viață culturală pe care a avut-o liceul în anii interbelici, ca și colaborările elevilor de elită din primii ani ai deceniului al optulea au întreținut flacăra spiritualității cu o intensitate foarte mare din care s-a alimentat prestigiul liceului și după 1977 când, dată fiind starea foarte gravă a clădirii după cutremur, spirite mici și implicit distructive profită de situație, propun chiar demolarea clădirii (care este și astăzi unul din cele mai importante și impozante monumente istorice) și, implicit, complotază la desființarea liceului. Campania pe care o pornește atunci profesorul Dima de a salva liceul este formidabilă, mai ales pentru că reușește să înfrângă elanul frustratilor care, în poziții cheie în sistemul comunist local forțau dispariția unui important for de cultură care nu întâmplător este legat în Vrancea de înființarea învățământului liceal, a primei biblioteci publice municipale, de învățământul normal care în anii 1869-1870 începe a fi făcut în orașul Focșani cu profesori de la „Unirea”. Primul muzeu din urbea noastră este găzduit de „Unirea”, învățământul de fete începe în Vrancea la sfârșitul secolului al XIX-lea tot grație celor de la „Unirea”, la fel de numele liceului pe care niște jalnici ipochimeni se gândeau să-l distrugă se leagă cea mai veche revistă școlară din Vrancea, cea mai veche societate literară de pe aceste meleaguri și la fel cam tot ce e activitate culturală locală pe o lungă perioadă de la înființare...

Grăție structurii sale de luptător, dar și acelei calități incontestabile de a pune în mișcare și de a concentra toate forțele favorabile proiectului său, profesorul Dima reușește să salveze și clădirea, care intră în reparații capitale și instituția, dar, pentru că singurul minister care și-a asumat finanțarea ei la momentul respectiv a fost Ministerul Transporturilor, prețul plătit de marele și celebrul for de cultură a fost să devină liceu industrial care pregătea mecanici și șoferi, lucru de care liceul se achită cu onoare până în 1990, când revine la profilul teoretic. În acest interval, sunt puține colaborări la revistă din partea elevilor din liceu, care nu se mai ridică la nivelul anterior profilului industrial, dar e din ce în ce mai bine machetată și mobilată cu colaborări ale personalităților pe care reușește ca un magnet să le atragă caracterul jovial, extrem de dinamic al profesorului, dar și generozitatea proiectului.

Seminariile culturale continuă să aducă la Focșani personalități ale vieții culturale și toate vicisitudinile pe care Dima le va mărturisi în ultimele numere din seria a doua sunt înfrânte cu ajutorul unor prieteni printre care e citat Eugen Barbu, care-l susține atunci când se pune problema interzicerii revistei. Formatul revistei se păstrează. Alte și alte nume apar în studiile publicate: Marin Preda, Alexandru Graur, Anghel Saligny etc. Ca sinteză a uriașului efort pe care Petrache Dima îl depune pentru proiectul de succes „Revista noastră” rămân cuvintele sale din încheierea articolului care apare în numărul omagial la 70 de ani de la prima apariție: „Asigurarea complexității tematiche, a periodicității ferme pe speze proprii, a difuzării unui număr mare de exemplare, procurarea hârtiei etc. ridică probleme pe care le întâlnești la oricare publicație profesionistă, singura deosebire e că nimeni din redacția noastră nu este remunerat pentru contribuția adusă la realizarea revistei. Toate aceste eforturi se uită însă în fața marilor satisfacții pe care ni le dau cele trei acte de cultură, aflate într-o perfectă legătură: munca didactică, activitatea redacțională și cercetarea fenomenului literar local. La capătul acestui scurt bilanț un gând curat tuturor prietenilor „Revistei noastre” pe care îi invităm și la sărbătoarea centenarului ei. În anul 2012!” Poate gândul curat e singurul care ne supraviețuiește.

prof. Daniela Plăiașu

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 137-139)*

Ioana Alexandru

absolventă CNU
studentă U.N.A.T.C. "I.L.CARAGIALE",
București, secția Teatologie

EXPERIMENT

*Ti-a eșuat experimentul, Doamne !
M-ai aruncat
fără să crezi că voi supraviețui.*

*Dar m-am adaptat,
m-am adaptat și încep să nu mai semăn.
cu ceea știi.
Nu te-ai fi gândit niciodată
că o să-mi dezvolt sistem de apărare...
Aici sunt atacată. Lupte, războaie...
Mi-a crescut și mie platoșă.*

*Nu trebuia... E doar de formă.
Numai să nu râdă
broaștele testoase de mine.
Ăsta a fost planul? sunt singură...
Scutul reușește să-i țină la distanță.
pe toți. Pe absolut toți.
Și nu-și dau seama că nu m-ai făcut
pentru asta.*

*Doamne, ăsta a fost planul?
Vreau să râdă broaștele de mine.
Orice e de preferat
unei platoșe care nu mă apără
de nimic.*

*Din Revista Noastră, seria a III-a, 2007,
nr. 27-28 (pagina 90)*

FLUTURI

*Șoapte, departe și aproape :
doi fluturi pe o perdea, ascultând.
strigătul ploii.
Unul e veșnic tânăr.
celălalt – bleumarin.
Mă privesc cum scriu într-o doară
rime proaste
și se miră de luminile adunate
în privirile mele.*

*de comerțul cu principii,
de trocul luminilor amortite,
de tristețea corzilor de chitară,
de noi :*

*de ce nu ascultăm o melodie
până la capăt ?
de ce ne cufundăm în ceață?
de ce mă arunc întotdeauna
în albastru.*

*Scriu nume inventate pe șervețele.
Zâmbesti fals.
Prindem doi fluturi care
cântau pe perdea
ca la o harpă.
Unul dintre noi rămâne tânăr.
celălalt ... ascute venin
la capătul bleumarin
al unei rime proaste.*

POEM ÎN PROZĂ

plouă în engleză – poem în proză.
 Ana pictează icoane – poem în proză.
 vorbesc despre vasc – melodie.
 el nu știe de ce ești distantă – poem în proză.
 copiii aruncă beteala în ficusul-brad – poem în proză.
 zâmbește singură pe stradă – poem în proză.
 cântă doar pentru sine – poem în proză.
 graffiti pe zidul monumentului – poem trist.
 vorbesc despre vasc – sonet.
 îi e frică – poem în proză.
 mi-e dor – doina.
 mă uit la fotografii – colind.
 catedrala pare mult mai mare – poem în proză.
 îi spune că o iubeste – minciună în versuri.
 se gândește la el cu toate că nu mai sunt demult prieteni – poem în proză.
 ascultă chuck berry – poem dansat.
 îl așteaptă – poem în proză.
 nu știi niciodată ce să-mi spui – poem

***

și mă mai gândeam să pun undeva, într-un text, o metaforă,
 în absentă, desigur, și să-mi compar povara,
 căreia titlul de „viață”
 i se pare secăt, cu un desen abstract pe care l-ar face poate Pollock
 într-o clipă de inspirație sub genunchiul Galei lui Dali.
 ar fi știut amândoi că Pollock
 va muri primul, și fără nici un fel de conotație sexuală,
 un expresionist abstract îmi va desena viața pe pielea supremei muze
 suprarealiste.
 astfel, metafora ar fi descris cum sub liniile energice
 este o casă albastră cu grădină și trifoi, cum semințele de trifoi
 bombardează țânțarii
 și cum săpunul galben ocolește casa, sărutul artistului,
 care probabil nici n-a cunoscut-o
 vreodată pe muza metaforei textului meu. atunci apar pe după oblon
 tot soiul de sceptici și ca să înțeleagă,
 metafora devine alegorie.
 nu înțepa! sub genunchiul metamorfozat al lui Narcis
 e o casă albastră și țânțari bombardați.
 renunț de tot la alegorie din cauza frazelor cărora nu le pot da de capăt
 și muza îmi spune că în ceața de
 lavandă poetică
 nu se află decât un No Smoking Sign și palmele artiștilor preistorici.

Bloc așezat

Mă gândesc să încep cu „plouă” pentru că asta se întâmplă tot timpul și peste tot. Noi plouăm și Afară plouă.

Totuși, parcă nu vreau să spun ceea ce toată lumea știe.

*Parcă plouă. Sunt un bloc fără pereți, cu parchetul umflat și vânt mă scutură
De igrasie. Sunt un bloc fără acoperiș în ploaie și nu e un lucru cu care mă laud.
Un bloc așezat, unii ar spune chircit, în tot ceea ce plouă și sunt în mijlocul
nimicului*

*Și nimeni nu e în jurul meu. mi-ar fi plăcut să fiu un turn de fildes, dar asta nu se
poate,*

*nu se mai poate, pentru că sunt deja un bloc, m-am dezbrăcat deja și-mi cad
etajele.*

Om cu mâini, și la mâini cu degete. Și la degete cu unghii.

Și la unghii cu pielite.

Pe care ți le smulgi pentru că nu vrei să fie.

Și curge sânge de-a lungul unghiei, de-a lungul degetului.

Și tu nu vrei ca sângele să fie.

N-am șervețel. ăsta e gustul unui bloc, un bloc așezat în ploaie.

Și nu sunt un bloc personificat.

Sper să nu se gândească nimeni că vorbesc, sau gândesc, sau simt.

Nici simbolic, nici real, nici fabulos, nici thriller.

Nu mi-e a emoționa pe nimeni.

N-am gaură a cheii. N-am pereți. Să privească de vor.

Să nu simtă, să nu înțeleagă. Să scrie doar „am văzut un bloc gol în ploaie”.

Să leșine ca studentele de la medicină la vederea primului cadavru eviscerat.

Un leș care putrezește pe trepte. N-am piele, n-am giulgiu, nu sunt îmbălsămat.

O să mor și o să put.

Până atunci să privească de vor.

Mă gândesc să spun că plouă și că vreau să văd cum se naște o baltă.

O baltă e ceva pe care îl iei de la sine, ca pe un bloc gol așezat.

E o baltă și eu - un „inside joke”. A joke inside a building.

*Și dacă te întreabă de ce nu te duci acasă, spune-i că de-acolo nu poți să vezi
cum se naște o baltă și că trebuie să te apropii, să te așezi.*

Era ceva la care te pricepeai

Era ceva la care te pricepeai.

Trebuia să te așezi și să pui pe tavă un rinichi, ficatul, artere descusute.

Nu te dezbrăcai și nu te acuza nimeni de pornografie.

Se uitau și cei mai pudici la umbra de pe draperii

Și se gândeau vinovați

La ce simte mâna ta când smulge piele.

Te pricepeai la ceva. Le umpleai tăvile.

N-ai cerut nimic în schimb

Pentru că mulți și-ar da nimicurile

Ca să aibă ceva la care să se priceapă.

Acum trebuie să-ți iei o slujbă și să fii cuminte.

Faci cafele și nu mai ai timp.

Încerci să-ți strecorei mâna între coaste

Și sună telefonul.

Când îți întinde salariul

Îi citești între ochi:

“Era ceva la care te pricepeai”.

... sau despre vremuri și acord

Mergeam spre școală și mi-a explodat un pantof. Mergeam și-am zis că n-o să mă opresc decât dacă talpa care atinge trotuarul se umflă ca într-o tavă unde mama a exagerat cu amoniacul.

Amoniacul e stins cu lămâie și nu știu la ce ajută, dar două kilograme stinse în talpa mea dospită sunt sigur o exagerare.

Mergeam spre școală și mi s-a zis să fiu atentă cu subiectul și predicatul, chiar mă bucuram că mă pricep la ceva, nici nu trebuie să merg cu autobuzul. Da, doamnă, o să am grijă cu subiectul și predicatul mâine, azi mă pricep la altceva, la a nu merge cu autobuzul.

Dar mi-a explodat un pantof și mi-am dat seama că nu a fost răspunsul cel mai înțelept.

Trebuie să faci acordul indiferent de vreme și asta ți-o poate spune oricine.

Erau demult pălării cu păsări împăiate care te făceau mai înalt cu 40 de centimetri. Și în vremurile acelea era multă vânzoleală cu regulile gramaticale pe orice vreme. Mulți meteorologi s-au chinuit să demonstreze contrariul, dar au lăsat asta pe seama cronologiei.

Cronologii se chinuiau, desigur, să învețe păsările de pe pălării să facă acordul și au învățat ce e cu timpul când a trecut moda penelor. Înainte, oamenii se ocupau cu lucruri stranii.

Probabil la asta s-a referit doamna când m-a atenționat înțepată. Ea părea să știe cu ce se ocupau oamenii. Pe orice vreme. Dar ce fac oamenii în vremea în care le explodează pantofii? Lasă în urmă chifle vechi deo zi și-și spun că e mult mai ușor să faci acordul între subiect și predicat în franceză. Mai ales dacă mergi spre școală.

... sau despre ceai negru

(domnule autor medieval, scriitura dumneavoastră nu lipește la loc solzii platoșei mele. Atunci mă întreb ca un eretic: la ce bun?)

M. e bine, binele lui foarte bine mă face cât o gămălie intensă de ac, mă comprimă, un minuscul pește balon care n-are motiv să explodeze.

M. e bine pentru că nu o știe... își vede verde bunătatea în ochi și se gândește – până aici mi-a fost.

În lipsa orgoliului, îi pare totul o hepatită râioasă.

Agăț pliculețe de ceai, când bate vântul se lipesc de ecran și miroase a măceșe coapte, a plăcintă de afine, a hârtie arsă, a virtualități ude.

Virtualitate e un cuvânt

urât când nu e într-un comentariu, într-o compunere.

Comentariu și compunere sunt cuvinte

Urâte, ca niște copii cu tocuri.

Agăț pliculețe de ceai pentru că alungă specii de cuvinte urâte.

Pentru celelalte iau pastile.

Pahar cu fundul zgâriat

de toate fetele de masa, perfidele.

Să nu bei ceai în cană, să nu te aștepți să se vindece

Zgârieturile cu scriitura asta veche, nu au

Aceeași expresie culturală, nu amețesc la fel.

Scriitură și cuvinte zgariate

De grămezile de cărți, perfidele.

*Din Revista Noastră, seria a III-a, 2009,
nr. 31-32 (paginile 44-47)*

PROLEGOMENE LA STIL

prof. Toader Aioanei

Despre stil se poate vorbi la nesfârșit. Vom încerca să subliniem câteva gânduri. Termenul provine din lat. *stilla*, strop, picătură (ca și *stiria*, și *gutta*, ex. *Gutta cavat lapidem – picătura găurește piatra*) sau *styllus*, condei, stilou, cel ce lasă urme, amprenta pe un suport cerat. *Stiria* (strop), *stilla* dau *stella* (stea, ca strop luminos), *stereos* (relief (-at)), *stertatos* – sterlici, “steluțe” de grăsime pe suprafața apei. *Sidus*, *sideris* – înstelat. O picătură luminoasă de suflet se imprimă original pe un suport de hârtie. *Styllus* a dat și stâlp (cu sens de coloană) în grecește, adică suportii unei cupole de templu închipuind Cerul, iar stâlp ne trimite cu gândul și la numeroșii stâlpnici, sfinți ce se izolau de lume pe un stâlp înalt, celebri fiind Sf. Simion Stâlpticul sau Sf. Alipie, Sf. Daniil, Sf. Serafim de Sarov și alții, ce erau mai aproape de cerul înstelat și unde stăteau fără întrerupere zeci de ani. Coloane spre cer, adevărate axis mundi, monosii, dar și... stilou! Expresie a unei individualități sau colectivități umane. Presupune cel puțin trei abateri de la norma comună (3A), adică originalitate, dar și o funcție, $x=f(y,z)$, unde x , stilul personal, este o funcție de y , stil individual, și z , stilurile colective, la care se conectează stilul individual, în funcție de împrejurări. Urmă, amprentă, pecete, expresie pregnantă, ca prezență vie a sensului semnat în imaginea semnificativă. Amprentă sufletească, structură de un anumit tip, “matrice stilistică”, cu coordonate spațio-temporale sau cronotopi (cronos & topos). Un cronotop interiorizat ca amprentă energo-informonică, va prefigura anumite contururi de relief sufletești, cu “ecosistemul” său implicit, o topografie sau crono-topografie spiritualizată, centrând (sau descentrând!!) într-un anume fel sufletul. Niște dominante ale unui spațiu-timp, ce vor da relief sufletești al unui neam de-a lungul vecilor nesfârșiți. Un suport arhetipal, Numitorul Comun, se reactivează în mod diferențiat prin feedback-ul (dialogul) ce se angajează între el și lume.

Orice persoană angajează un dialog personal cu lumea, dând seamă lui Dumnezeu, de Legea, Verbul numitor comun ce a creat-o. Salvarea?! Prin forța creației (stilii), amprenta noastră substanțială de ultimă oră, apogetică, care se va concentra în laserul întregii ființe focalizat pe ultimele redute ale Naturii, dislocând noi structuri, reactivându-le. *Mutatis mutandis*, acel individ este valoros care reușește să se obiectiveze în creații ne-stereotipe, autentice, unicate, substanțiale, adică conectate la arhetipuri. Creațiile care nu dau seamă de Ființă sunt lovite de spectrul mediocrității și efemerității. În DS a lui Camil sunt pagini întregi asupra stilului, cu care nu suntem de acord, deoarece reduce stilul la manieră tehnică de creație și nu la harul sau talantul divin cu care am fost înzestrați. După noi, stilul este mult mai mult decât ars poetica, este poesis, creație din Creație, lumină din Lumină! Stilul se resoarbe în valoare, substanța apărând pe prim-plan, ca idee, eclipsând “măiestria” stilistică sau artistică! Astfel stilul devine, din funcționalitate în sine, stereotipă, automată, inelară, manieristă, formală, seacă, tautologică etc., un aparat dislocator de noi structuri, cu condiția să-și focalizeze spotul luminilor sale reactivate pe ultimele redute ale esenței substanțiale. Trece, de la relief văzut din afară, prin straturile nebuloase de mister ale ideilor tainice, întru adevărul absolut al arhetipurilor. Realitatea în care trăim poate fi: accesibilă nouă, accesibilă, dar neaccesată sau inaccesibilă limitelor noastre cognitive. Stilul devine forța de deschidere a “inelor” în “spirală”, creator de noi structuri substanțiale valoroase. Căci, știm, creația nu este invenție, ci eliberarea de noi structuri esențiale! Stilul este amprenta mea substanțială de ultima oră, la apogeul ei, e și caracter

(consecvența cu structurile substanțiale adânci reactivate), și temperament (energie propulsoare disponibilă); nu cunoștințele mele, ci configurația structurală reactivată de ele, deci asimilate, e avangarda mea în evoluție perpetuă, “relieful” piscurilor mele apogetice din “harta holografică”. Aici e forța creației cuiva! Stilul numai când este susținut de un puternic temperament se deschide din inel în spiră și nu rămâne închis, sclerosat în automatismele cercurilor. Și culturile sunt ciclice. Credem că sunt “defrișări” necesare în găsirea de sine și a adevărilor... Ca și în cazul stilului sau tradiției, și în cultură trebuie evitată cantonarea definitivă în tipare, maniere, mode, stiluri, curente, con-formarea servilă, pierderea originalității și de sine, evitând persistența în aceleași tipare stereotipe, conformarea, sclerozarea... Suntem de acord că “specializarea [strictă] este moartea inteligenței”, dar o cultură durează prin ce are mai viu. “Tendința [comodă] a gândirii, din originea ei biologică, este spre dialectic și spre sistem” (DS-I,350), conservatorism în subspecie. Emanciparea de stil se poate face prin “păstrarea autenticității substanței”, căci tot ce este stereotip, mecanic face parte din subspecie: ritualuri, ceremonii, tradiții, motive, simboluri, toate-s repudiate de autor, “ele nu pot fi considerate... moduri de cunoaștere” (Camil Petrescu, “Doctrina substanței”- I,355). Antipatia sa față de stil este, de fapt, față de stilul înțeles ca manierism, ornament exagerat, prețiozitate, automatizarea unei însușiri particulare, opus autenticității substanțiale: “Stil și ritm automat, pitoresc și prețiozitate apar în operele fără talent, o formă de evoluție în subspecie”. Dar oare “autenticitatea structurală a creației” nu este stil, ca amprență structurală devolutivă și nu instantaneu mort? Nu manieră, stereotipie, ci e o raportare liberă la o idee autentică vie. Substanța, la Camil, e cea mai bună aproximare a arhetipului, de ultimă oră, în zborul sufletului spre Dumnezeu; intervalul dintre suprafața lucrurilor acestei lumi și Cuvântul Arhetip, suport sau temei, este aproximat metaforic prin idei, păreri, opinii, ipoteze, cultură, în genere. Accesul nostru la Sinele autentic este prin aproximarea Paradisului pierdut și uitat prin cădere, o aproximare ideatică, cu finalitate soteriologică, dacă...

Singurul om demn de admirație, după Einstein, este cel liber de egoism. Cultura poate elibera pe om, dar nu este o garanție, dimpotrivă! Doar cultura ce ne conduce spre arhetipuri, întru recuperarea arhetipurilor pierdute prin cădere, destramă ghemul pietrificat al egoismului. Nu ne e deloc indiferent să știm ce fel de tipare imprimăm în noi. De cele mai multe ori, amprente din noi sunt și efemere, și inutile, și străine, balast ce ne împovărează și ne strivește sub greutatea lui. Hulită, dar nerezolvată, supraîncărcare sau explozia și inflația informațională ce distrug ființa umană ... Inutil și strivitor balast! Energii parazitare ce erodează sufletul cu “probleme” inutile. Dacă stilul ne este arhetipul, atunci nu putem ezita spunând că stilul este Verbul, Logosul - Cuvântul! Întru El trebuie aspirat. Egoismul este groaza că amprente structurale ce-l fac posibil, ca focar aparent, sunt efemere, ceea ce este adevărat, de unde disperarea de a le conserva cu orice preț. De aici, și nostalgia nemuririi, a tinereții fără bătrânețe și a vieții fără moarte, toată tragicomedia obținerii nemuririi cu orice preț. Noi murim prin ego și toate cele ce țin de el! Cultura autentică începe cu reprimarea instinctelor, or, instinctele sunt bodyguarzii trupescului, celui adaptat unui mediu anume, în genere “ținutul natal”, care modelează și modulează nu doar trupescul, ci și matricea stilistică. O pecete străină imprimată ființei noastre, care ne frustrează de universal, particularizându-ne. Cu această pseudo pecete stilistică lupta Camil, care la Boga era matricea stilistică. Este prima care iese la iveală, se vede, și prima care apare și-n operele de artă ce nu au ca scop suprem căutarea paradisului pierdut, a sensurilor primordiale! Ea nu este rea în sine, cu condiția derobării de ea, a conștientizării ei și a ținerii la respect, adică la locul cuvenit! Ar trebui

să fie ultima noastră grijă! Și nu angoasă existențială, care ne mutilează îngrozitor ființa. A fi tu însuți, a locui în Arhetipul tău adânc! Nu te lăsa “prins” în tot felul de plase ideologice, de “isme” doctrinare, de “mituri” care te mint și te schilodesc, căci nu-s în consens cu Duhul Adevărului. Ideile autentice duc la Omul autentic; restul, pleava “ismelor”, a măștilor schiloditoare, ce arată cât de mult poate fi sluită materia plastică, nu însă și arhetipul uman. Toate conflictele Terrei de aici au plecat: neidentificarea de Sine și arhetip autentic, lupta măștilor efemere, a monstruosului din omul înstrăinat, alienat sau alterat. Cu șantajul efemeridei ce suntem trupește: durerea și nedurerea noastră, care este moartea, cu plăcerile trecătoare de aici, din lumea noastră, uitând ce imense bucurii sunt cele ale spiritului. Ca să știi cine ești, spune-mi unde locuiești! În primul rând, dacă te locuiești pe tine însuți și nu ești risipit în lucruri. Apoi, dacă nu ești confiscat și robit de “mituri” sau de “isme”, căci orice instalare în pseudo arhetipuri este înșelare, este minciună devoratoare. Cea mai importantă este instalarea în Adevăr, deloc comodă egoismului, nu și sufletului nemuritor. În viață, poți fi copleșit de “mituri”, sufocat, asfixiat chiar! Salvarea este în același Adevăr, în sinceritate, bună credință, bun simț, bun gust, dreaptă măsură. Adevărul pragmatic (teoria lui Newton, de pildă), deși imperfect, te poate duce pe Lună, dar nu te duce în Ceruri! Important este să știi, să ai puterea să spui albului alb și negrului negru, să nu joci “alba-neagra”! Albina “vede” o floare în ultraviolet, liliacul o “vede” în ultrasunete, noi, în spectrul luminii, dar cu toții suntem de acord, în consens, că-i aceeași floare! Și motivarea este extrem de diferită, peste ¾ din ce vedem este... părere, opinie personală, presupunere... empatică! Trăim din păreri, ba ne și mândrim nevoie mare cu “părerea mea”! Vederile, părerile noastre sunt modulate de straturile arhaice ale creierului, creierul reptilian, al funcțiilor vitale, creierul limb, al animalelor, cel responsabil de instincte, emoții, afecte, abia neocortexul de tip uman încearcă să le strunească, “domesticească”, îmblânzească, prin rațiune, cunoaștere, vorbire! Greu să lupți cu aluviuni de milioane de secole, să le disciplinezi, să le și civilizezi! Ei bine, acele sute de milioane de ani au cizelat și fortificat și egoismul cu care luptăm noi și căruia trebuie să-i înțelegem și recunoaștem uriașa inerție și... forță stihială! Luptăm cu “stilul de viață” egoist configurat arhaic, de aceea, suntem obligați să “jucăm roluri” în structuri de tip teatral sau sportiv, “nejucându-ne” propriul rol, cel adevărat. Jucăm teatru, nu ne jucăm viața! Ne prefacem că trăim, alegând varianta cea mai comodă, a minime rezistențe, or, cu asta nu învingem inerției modelate în ere de milioane de secole sau de milenii! Asta au înțeles abia sfinții, ce-au luptat în pustii cu propriile instincte, puțini reușind să le înfrângă cerbicia! Instincte ce și-au creat structuri, rețele, în care, cel mai adesea, suntem robi; nu cădem în plasă, ne naștem de-a gata în plase... Legați precum Prometeu pe stânca din Caucaz! Iată de ce stilul de viață este cardinal. Suntem limitați de hotare ce nu-s insurmontabile, dacă înțelegem că nu pentru aceste structuri trebuie să luptăm, ci cu aceste structuri, pentru cele esențiale, autentice, nemuritoare. Dacă lumea-i un joc, ia-ți viața în serios și ieși din situații ce nu te reprezintă, dar care te acaparează vorace. Nu te lăsa jucat, gândit, simțit, vorbit de alții!

Fii tu însuți, urmărind feedback-ul cu Sinele profund; acesta-i stilul autentic de viață! Există pericolul “iubirii sinelui” fals, al egoului! Confundat cu sinele autentic, adevărat. Din această dilemă, nu poți ieși decât prin clara distincție dintre structurile autentice, arhetipale și cele false, aparente, ideile intermediare, părerile sau opiniile, care, știm, sunt peste ¾ motivate empatic: așa am dori să fie, nu sunt într-adevăr! Viața toată este o permanentă redefinire a geografiei interioare, căci suntem turiști prin domenii diferite, actori amatori ce jucăm roluri de circumstanță, n-avem un înțelept care să ne ajute să ne regăsim harta holografică a structurii noastre esențiale și nu a structurilor

aparente: haina de împrumut. Cine ajunge să se locuiască pe Sine cel autentic, adevărat? Abia atunci stilul tău te reprezintă și îl reprezintă, nu-ți este de împrumut. A fi tu însuși. Carcerele "miturilor" pot fi distruse, poți refuza rolurile nepotrivite, ce ai fost obligat să le joci, retragerea în sinele tău cel mai adânc și mai adevărat numindu-se modestie sau smerenie. "Amprentările" vieții sunt foarte importante, ca și "re-amprentările", dar învățul de-o viață e mai ușor decât dezvățul. Marcat profund și aparent definitiv de viață, nu doar schimbarea mediului te face alt om, ci, mai ales, schimbarea stilului de viață în stilul adevărat al Sinelui autentic, când egoismul este abolit! Ușor de zis, infernal de greu de atins! De aici, jertfa sau sacrificiul, suprema jertfă de atins fiind cea a egoului. "Ce este sacrificiul, dacă nu jertfa egoului?". Jertfirea de sine nu înseamnă moartea, ci înfrângerea cerbiciei reptilei sau animalului din noi. Sufletul nostru este o suprapunere de hărți holografice, aflate în dispută! O structură holistică de structuri neadecvate, aflate în conflictul nepotrivirilor cu structurile subtile, esențiale, durerea sfâșietoare de-a fi în lume și nu în Logos! Căci structurile sunt ale acestei lumi, peste 80% păneri, amăgiri și foarte puțin adevăr în ele. Lume diluată de adevăr, lume amăgitoare, este "rentabil" să trăiești în ea?! Poți fi nonconformist, sustrăgându-te legilor aparentelor și încredințându-te legilor esențiale ale Logosului. Creatoare de formă este și ideea arhetipală, dar și aparenta proiectată în peștera platoniciană, cu care s-a luptat, de fapt, Camil Petrescu. Doar opiniile, părerile... aparente sunt dureroase, adevărul divin nu e dureros. Avem Legea "înscrisă în carnea inimii" și legea exterioară a subspeciei lumii, imperfectă, căreia noi îi suntem robi; stilul, în sensul său cel mai larg, ar fi compromisul exprimării Legii încrustate în inimă și a legii imperfecte a lumii; Legea sculptor interior și legea modelator amator dinafară, a simulării creației prin simulacrele celui ce nu cunoaște Legea. Stilul ar mai putea fi locul aproximativ de "formula proporțiilor numerice", armonica ființei cu rezultanta diferențială a mediului natural și cosmic: armonia fractalului. "Doctorul cel atotputernic are deopotrivă atâta putere câtă voință are". Dorința umană e o uriașă groapă de potențial dintre voința noastră cea mărunță, adecvată ignoranței, și putința și mai mărunță a împlinirii ei. Hristos ne invită să ieșim, cu Legea Sa, întru Legea Sa. Ei bine, stilul este felul răspunsului pe care-l dăm noi acestor probleme acute ce se nasc în această groapă de potențial. Dorința poate fi setea noastră de Dumnezeu, cel care împlinește această lipsă sau ar putea-o complini. Dorul, dorința, este distanță dintre noi și Dumnezeu. Dacă metafora este transfer de sens pe baza unei analogii subînțelese dintre obișnuit și neobișnuit, simbolul este imagine emblematică a unui sens reprezentativ, ideea este imagine cinematică a aceluiași sens fluid. Toate sunt intermediare, punți, în vederea aceluiași arhetip de dincolo, pentru care ele sunt predestinate! Metaforă! Purtătoare întru dincolo, urmărind sensibilizarea sensului "prins"! Imaginea artistică autentică, asta ar trebui să fie: cartografierea sensului, "idee manifestată în materie sensibilă", plăsmuită. Metafora, figurare a non figuratului, a informalului. Dar ea nu este doar relevantă, ci și revelatorie. Metafora sugerează necunoscutul prin cunoscut, surprinde filonul aurifer al sensului întru dincolo.

În acest sens, întreaga cultură ar trebui să fie o metaforă, avangarda cunoașterii, nu doar cea cultică! Înaintarea întru vag, nedefinit cere definire. Cu ce? Cu ce se știe deja! Mimesisul naște întrebarea, este o interogare a sensului ascuns să iasă la lumină. Impresia dinafară induce mirarea/interogarea, cheia înaintării omului în mister, ambiguu, în inefabilul ce trebură exprimat prin metafora revelatorie/simbol, în vederea sensurilor autentic-arhetipale. Cultura, ca joc, presupune plasarea omului în situațiile maximei sale competențe, din perspectivă umană, prefigurează apogeul reliefului competenței sale în drumul său către absolut, piscurile sau limitele de sus, e și expresia vizibilă a mutațiilor

ontologice ale omului, din necesitate în expresie, substantial, pregnant exprimată. Cultura-metaforă, dislocând noi structuri în mister întru arhetipuri, prin idee. Sensul făcut sensibil, expresiv, ca prezență vie a semnificatului în semnificantul–imagine, Ideile exprimând “întru” noician, eterna alergare a umanității întru orizont și stil, zăriștea fugitivă a culturii. Orizontul stilului este însăși substanța lui Camil, ca întrezărire a Noului “doldora” de arhetipuri. Cultura scafandru/ sondor/ miner scoțocește în Natură, iar destinul este calea spre destinația autentică a eternelor baleieri și aproximări ale sensului autentic prin structuri intermediare (substanțiale), întru Nous. “Chipul destinului”, idol de aburi înșelători! De aceea, e necesar să se facă temeinic și cu acribie radiografia coloanelor de negură, pentru a nu fi înșelați de ieie sau de sirene, de utopii. În cultură, se baleiază, scanează sau radiografiază nervurile structurilor ce urmează a fi dislocate și adjuocate de om. Omul plăsmuiește idei, le verifică autenticitatea, apoi le “ucide”. Ideile vii proteice, jucăuse, niciodată nu sunt ultimele, ele sunt substanța în evoluție spre nous. Putem spune: mutația ideilor proteice. Omul dezleagă (rezolvă) taine ale lumii, scalar, patosul zborului lucefărilor printre forme născânde, în constituire tumultuoasă, “Căci unde-ajunge nu-i hotar./ Nici ochi spre a cunoaște/ Și vremea încearcă în zadar/ Din goluri a se naște”. Creația și cunoașterea sunt smulgerea de noi structuri secrete Naturii și asimilarea lor de omul ce le caută resorturi divine. Spiritualizarea autentică noetică, nu ideologia (dogmatismul “ismelor” procustiene). “Natura se manifestă prin forme plastice, mișcări pline de viață, dincolo de care se află urphänomen [fenomen originar (arhetip) bipolarizat: cuvânt plus duh, Duhul Adevărului], ce nu poate fi surprins decât prin intuiție” și vedere noosică, ar adăuga, la aserțiunea lui Blaga, și Camil. Revenind, stilul este sonda de avangardă ce depășește imediatul, salt în non imediat (mediat), prefigurările stilistice fiind aproximări ale arhetipalului, dar și limitări stricte pe orizontală (“frâne transcendente”), căci nu se reactivează tot tezaurul arhetipal, ci tematic, pe anumite sensuri, trasee dominante, stilul este suprema demnitate a omului cunoscător și creator. Stilul e astfel metaforă sau Arcă noetică întru metafizic și metanoic, rostul, tâlcul relativismului plăsmuirilor umane, ce nu-s chiar niște inutilități de lux sau artă pentru artă, gratuită. Omul se situează în avangardă, pe linia frontului dintre aici și dincolo, adică în apogeul devoluției sale substanțiale pure spre nous. “Destinul uman e pus în slujba creației și transcendentei”, adică a regăsirii de Sine, a Sensului absolut. Fiecare om și neam își are un quantum, un pachet de teme de rezolvat, talanții săi, din care trebuie să scoată maximum de sens. Altfel... Idealul unui om este realizarea completă a posibilităților ce zac ascunse în sinele derivat, ceea ce nu e de nerealizat într-o singură viață (fiecăruia i se dă cât poate duce: crucea lui). De aici, și absurditatea metempsihozei! Metafora prefigurează sensuri de dincolo de perdeaua ce ascunde. Prefigurează reliefurile sensurilor de dincolo, structuri întrevăzute, ca “figură(figurantă!) de stil”. Hermeneutica este știința metaforei; descifrezi sensuri, descifrându-te, deștelenind solul bătătorit al straturilor sufletului–grădină. De fapt, înaintezi în tine (Sine), înaintând, odată cu Arca Noetică a Culturii, în Natură. Dogma, ca sinteză pe alt plan, când e prea departe, descurajează, inhibă, mai ales când e declarată absolută! Fiind “formulă a absolutului”, cucerit de noi treptat, e necesară frâna “cenzurii transcendente”. Ideile vii previn dogmatizarea prematură, încremenirea ideilor în ideologii moarte, doctrine, “isme”, doar ideile vii tatonează și aproximează îndeaproape arhetipurile, sonore ale reliefului amfibiu. Noi ne lămurim, lămurind hermeneutic. Sinele nostru autentic este partea ce exprimă întregul, celulă mădular a Sinelui Christic. Asta e cultura: căutarea Paradisului pierdut, prefigurat în noi; anamnesisul lui “nu m-ai căuta, de nu m-ai fi găsit deja” și care este deja, deși n-a mai venit!

În noua împărăție a spiritului, nu se poate intra decât anonim, așa cum ne-a învățat folclorul, căci acolo suntem celule spirituale, orice pecete ultimă se varsă în arhetip, care este impersonal, n-are nimic din persoana umană, dar e Persoană Divină, crede Blaga. O altă eroare metafizică blagiană, căci creștinismul susține categoric faptul că în Împărăția lui Dumnezeu, care nu se identifică cu Acesta, fiecare își păstrează individualitatea, ca persoană! Altfel, nu s-ar justifica Judecata de Apoi! Fiecare vom fi luați la rost cum ne-am rostuit sufletul cu talanții săi în viață! Viața e locul jertfei sinelui derivat (căzut), cu focar aparent, egoul, în vederea Sinelui Absolut. Are loc jertfirea individualității ca individualitate și prefacerea în forță pusă în slujba unui gând care o întrece și o asumă, omul-idee, flacăra hristoforică. Eonii neamurilor întru Hyperaionul divin. Unitatea dată de Eon, ca idee eternă, ca temă de rezolvat întru Hyperaion. Ideea e un complex de semnificații de la un moment dat, configurație sau sistem referențial la care ne raportăm, în funcție de care ne plasăm în lumea devenirii noastre întru Lumină. Stilul unei culturi întregi e "o gamă amplă de semnificații configurative", întru întâmpinarea Logosului, e o modalitate de a te raporta la Logos. Atitudinea față de Logos. Pecetea sau matricea stilistică au ca determinare esențială metaforicul, transferul de sens, adică înaintarea în sensul tainic, prin mijlocirea metaforei. Năzuința formativă este, de fapt, năzuință cognitivă, căci ne zidim prin cunoaștere, ne naștem prin cunoaștere. Plăsmuind metaforic, ne aflăm întrun perpetuu salt revelatoriu dincolo, ceea ce nu se întâmplă cu civilizația intereselor vitale imediate, metafora este a mediației, pe verticala hyper-eonică a Firii, nu pe orizontala mioritică. Timpul apare ca înaintarea arderii, flăcării spiritului ce converteste materia, pe fruntariile stilului, întru mistuirea și asimilarea, conversia câmpului energoinformonic în spiritul pur, esența pură a arhetipurilor. Lămurirea prin ardere temperate temporale. Matricea stilistică conține totalitatea categoriilor modelatoare de cultură, sculptorul interior ce modelează expresiv, ce cucerește intensiv, dintru impregnare întru pregnantă. Revolta inconștientului colectiv e tocmai întru lămurirea noosică, întru spiritualizare, prin decelarea de noi structuri substanțiale. Și ne putem lămuri doar prin devoluție spirituală pe cont propriu și niciodată prin surogatele din subspecia dialectică, prin experiențele altora! De aceea, nici nu credem minunile personale, când cineva a avut o astfel de experiență; ele sunt unicate! Exemplu – cazul Tanacu! Nu prin asimilarea a ce au eșuat alții, aici e eroarea, amăgirea fundamentală: nimeni nu ne poate suplini propria experiență a Divinului! Tot ce este conștientizat este fixat și mai spiritualizat. Cucerirea eternității este stăpânirea esențialității: esse – en – theos.

Smerenia este supunere la substanță, pe frontul de undă al arderii temperate, care, ca orice ardere, nu e deloc comodă! Dar necesară. Smerenia este ardere mocnită, examen al răbdării, al călirii, al toleranței. E răbdarea încălecării pe culmea valului de înaintare întru. De aceea, viața este o suferință, căci este o mistuire, o ardere, fie ea și de ordin metabolic. "Elanul vital" al "fenomenului originar" dintru stratul mumelor născânde de "pruncii" ideilor proteice, care oricând ar putea fi pruncul perfect "stilizat", când energiile se resorb în Idee: maximum de structură esențială cu minimum de energie creată. "Fiți hristoși așa cum eu însumi sunt". Mumele zămisind, sublimând idei stilizate arhetipal, noologia abisală ieșind la Lumină din abisul tenebrei mumelor, ma-terrei! Dumnezeu e-n noi ca hiperconștiință arhetipală, eclipsată, censurată de mazăga, cenușa stelară, zgura, funinginea, lava energoinformonică reziduală a inconștientului colectiv, cu toate entitățile larvelor monstruoase, a duhurilor "neisprăvite" și geloase pe cel ce deține imperial întreaga "corolă de minuni a lumii", pe care-l împiedicăperate să și-o desfășoare. Nu Dumnezeu, ci Marele Anonim (Marele Arhitect?!), cu toată escorta, îl cenzurează pe om... Căci numai el se teme de Om!

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2010,
nr. 33-34 (paginile 21-25)*

Tradițional și modern în opera "Ion" de Liviu Rebreanu

prof. Daniela Plăiașu

În loc de prolog:

Liviu Rebreanu scrie romanul Ion în câțiva ani, dar proiectul ca atare al romanului l-a purtat cu sine peste un deceniu și în el Rebreanu a văzut un destin. A scris la el și înainte de a pleca din Transvania austro-ungară și când, sărac și neînțeles, căuta să se impună ca voce distinctă și puternică a literelor românești în Regat și în perioada când în zadar se oferea să ajute forțele armate române în primul război mondial, dar era cu destulă răceală dat la o parte pentru că fusese cetățean al Imperului austro-ungar și ofițer activ în armata acestuia, iar autoritățile române l-au tratat ca pe un posibil inamic, pe omul ce-și riscase viața pentru a trece Carpații la frații săi români. A continuat să scrie la el și când Bucureștiul era sub tirul pustiitor al artileriei germane și, obosit de tracasările și amenințările cu închisoarea și deportarea la Budapesta ce au urmat după ocuparea Bucureștiului de germani în 1917, când un autor dramatic român l-a reclamat că e dezertor din armata austro-ungară. În extraordinarele memorii ale nu mai puțin extraordinarei sale soții, Fanny Rebreanu, este menționat un episod fabulous prin implicațiile sale în istoria acestui roman capodoperă, episod pe care mă simt dator să-l readuc în atenția cititorilor noștri ca simbol al onoarei de intelectual: la perchezițiile ce sau făcut de către autoritatea militară germană de ocupație pentru a se depista eventuala activitate de trădător a lui Rebreanu, toate hârtiile, inclusiv un jurnal foarte prețios, i-au fost ridicate de la domiciliu. La un moment dat militarii germani au descoperit și manuscrisul romanului Ion. Ofițerul german care supraveghea operațiunea, văzând manuscrisul, întrebă ce este acela, iar Rebreanu îi răspunde încet, deosebit de palid, că e un roman și în acel moment, ofițerul îi puse manuscrisul înapoi în sertar, spunând că în viața civilă el este profesor universitar. În viziunea acestui intelectual, războiul și muzele aveau o logică diferită și rațiuni de a fi diferite. Un confrate nemulțumit de o cronică declanșase tot coșmarul care va continua cu arestarea lui Rebreanu și un inamic salva capodopera literaturii române Ion care va vedea lumina tiparului la trei ani după acest incident.

Bunătatea și lumina, onestitatea și marile sentimente ale iubirii de oameni și de țară, ca și o discreție și o eleganță rar întâlnită a firii și activităților ei sunt elemente recurente ale amintirilor despre Liviu Rebreanu, omul. Opera sa este în Pantheonul național, este prinsă în angrenajul neostoit al școlii românești și greutatea unui demers analitic e sporită de toate acestea, pe lângă o întreagă tradiție care, instaurată de marii critici precum Eugen Lovinescu sau George Călinescu, postulează indiscutabila forță epică a scrisului și instituie o tratare că secundară a problemei stilului.

Criticul interbelic, Pompiliu Constantinescu, remarcă faptul că, în secolul al XIX-lea, romanul românesc începe cu fiecare din marii autori. Același fenomen se poate descoperi și în secolul următor, fiecare mare autor deschizând o nouă lume și de fapt preocuparea fundamentală a acestora fiind să descopere noi fețe ale lumii, noi izvoare și moduri de manifestare a autenticului în opera lor, pentru că ea să poată oferi marea ispită și recompensă pe care le presupune romanul: iluzia totalității, a realului ca structură coerentă. Fie că explicitează sau nu această căutare de verosimil, de general uman, orice mare autor își obiectivează opera printr-o viziune mai apropiată de

semnificație, mai autentică din punctul său de vedere. Trei modalități de a releva aspectul mai sus pomenit sunt folosite în proza românească interbelică. Primul este un mimesis obiectiv, numai în planul de profunzime apărând structuri integratoare de natură multiplă (mitică, istorică, morală, religioasă), al doilea este analiza realului, amestecându-se obiectivitate și subiectivitate, iar al treilea, transcenderea realului, planul de suprafață devenind doar pretext pentru „întrezărirea” logicii suprealului. Cel ce duce la perfecțiune prima modalitate, a mimesisului obiectiv, aparent supunându-se realului, dar de fapt sintetizându-l și redimensionându-l cu elemente de rezonanță general umană în zona semnificațiilor fundamentale este Liviu Rebreanu.

Apariția în 1920 a romanului *Ion* este legată de un paradox de proporții: după zeci de ani de literatură cu teză sămănătoristă și poporanistă în care simpatia pentru țaran devine un fel de religie, opera lui Rebreanu are o prospetime de „început de veac”, cum ar zice Arghezi. În această capodoperă, viața comunității rurale e prezentată frust de legătura arhetipală cu pământul, restul acțiunilor și mișcărilor fiind cumva în stratul de suprafață, întâlnirea cu destinul major și tragic fiind dată doar celor ce greșesc radical în relația cu iubirea și pământul. Paradoxul nu se oprește aici, alți zeci de ani de literatură tradiționalistă prezidată de revista „Gândirea”, în care țaranul e un fel de apostol autohton, rămân tot în umbră față de forța epică și tragică a celui ce crede că poate fi deasupra glasului pământului și al iubirii. Conceperea proprietății asupra pământului ca o condiție fundamentală a importanței individului uman de către sat (perceput ca măsură a lumii și centru al ei), atavismul iubirii de pământ fac din *Ion* o ființă subjugată de o forță insatiabilă, o divinitate negativă care îi cere dragostea, liniștea, progenitura și însuși sufletul, prăbușind de asemenea viețile celor din jur: Ana, George, Florica. Această idee integratoare de fundal se manifestă într-o substanță narativă sub aparențele celui mai verosimil „real”: satul descris există, la fel, oamenii și drama lor, chiar și gestul țaranului îmbrăcat în haine de sărbătoare de a săruta pământul este luat din viață. Aceste elemente motivează încadrarea lui Rebreanu în proza tradiționalistă.

Aici e un alt paradox peste care tăvălugul programei din preuniversitar trece cu acel caracter autist specific falselor postulate birocratice. Deși Rebreanu este „afiliat” cenaclului Sburătorul, deci nimeni nu poate la rigoare susține apartenența sa ideologică la curentul de la „Gândirea”, este considerată cel puțin o excentricitate apropierea lui de marii novatori ai romanului că Hortensia Papadat Bengescu și Camil Petrescu pentru motivul care nu e nici măcar bănuț ca formal al inspirației din spațiul țărănesc și, cel al folosirii persoanei a treia într-o narațiune impersonală, de parcă orice invenție dincolo de asta ar fi imposibilă. Foarte rar este amintit faptul că Lovinescu îl considera promotor, prin stilul său impersonal, prin admirabila stăpânire geometrică a substanței epice, un autor modern în toată puterea cuvântului. Modern, dar nu modernist, veți zice. Așa e, până la urmă, totul se rezumă la nuanțe. Discuția despre autenticitate se face mai ales la Camil Petrescu și la Mircea Eliade, la Rebreanu vorbindu-se de acele fapte consemnate de memorialistică sau chiar de scandalurile vremii și se ia ca de la sine înțeleasă ideea de autenticitate, deși, de câte ori a fost întrebat despre actul scrisului, despre instrumentarul său autoricesc, Rebreanu a insistat întotdeauna pe greutatea de a începe scrierea unui text, pe infinitele încercări de a găsi tonul, fiorul vieții și mulți au tras de aici fie concluzia că Rebreanu nu e un stilist (la asta ajutându-i și multinvocatul aspect bolovănos al frazei, aici fiind un sprijin și afirmația rebreniană a preferinței pentru cuvântul și expresia fruste, deși era imediat numită și condiția pentru această alegere și anume capacitatea acelei vocabule sau sintagme sau sentințe de a purta viața, autenticul) fie au crezut a vedea

un rol foarte important al unui miracol al scrisului în care, prin încercări successive, sculptura pygmalioniană începe să capete viață. E adevărat, oricine încearcă să descopere cheia stilistică a uriașei forțe epice a sutelor de pagini într-o narațiune rebreniană, oricine face o cercetare cu uneltele stilistice tradiționale este strivit de duritatea de bazalt a scenelor epice, continue, depline și implacabile precum viața. Oricine încearcă să vadă ce anume acumulări încep să facă diferența dintre caracterului inodor și incolor al frazelor, pe de o parte, și culoarea neagră-vânăță și urletul mării ale sutelor de pagini, pe de altă parte, (evident, parafrzez strălucita afirmație a lui G. Călinescu) se vor izbi, cel puțin în romanele Ion și Răscoala, de grija permanentă a prozatorului de a „calchia” limba vie, neprefăcută.

Selectia cuvintelor, sintagmelor, turnurilor lingvistice este menținută foarte aproape de aceasta cu o severitate și o minuție demne de un om care își refuză, în viața reală, orice exces lingvistic, fie și cel al unei scurte pseudocomunicări de circumstanță cu persoanele cunoscute. Dacă e un efort stilistic, așa cum mulți îl depistează în special în incipitul și finalul fiecăruia dintre cele două romane, mai ales cele ale romanului Ion sau în scenele cheie, precum îmbrățișarea pământului, nunta Laurei, nunta și sinuciderea Anei ca și uciderea lui Ion, acest efort se centrează pe temperarea estetizării prin figurile de stil cunoscute și prin diseminarea conotațiilor, lărgirea sferelor lexicale. Astfel, în incipitul romanului Ion o mulțime de verbe banale sunt purtătoarele unei fine conotații ce ar duce la realizarea unui șir de personificări, dar totul rămâne doar ca un halou estetic, la granița dintre folosirea cotidiană și cea estetică a limbii, materială și copleșitoare fiind senzația de nerăbdare de a ajunge în sat, dinamismul drumului ca o imagine de fapt a tensiunii narative, o captatio benevolentiae foarte fină, dar tiranică prin efectele persistenței conotației de personificare purtată de verbe: întovărășind, trece, spintecă, aleargă, înaintează, aleargă, ascunzându-se, poposind, cotește, să dea buzna. Imaginea Christului de tinichea e însă, față de aparenta diluare stilistică a descrierii șoselei ce duce la Pripas, prezentată cu o insistență mereu mai mare și vecinătăți mult mai apăsătoare ale cuvintelor încărcate de conotația destrămării (crucea e strâmbă, Hristos are fața spălăcită de ploii, tinicheaua e ruginită, trupul crucii e mâncat de carii, florile din cununiță sunt vestejite.)

Desigur nu suporta comparație ca măsură a estetizării cu orice frază „armată” stilistic din operele lui Camil Petrescu, poate nici de la Sadoveanu, ale cărui „lecții” stilistice Rebreanu pare totuși că le-a învățat foarte bine. Spun asta pentru că, în fond, ca și la Sadoveanu, omul care, deloc întâmplător, e cel care a prezentat laudativ recomandarea lui Rebreanu ca și membru al Academiei, Rebreanu urmărește, prin intermediul unui plus de efort stilizant, configurații ce țin de un strat de adâncime, un strat mitic, religios, aparținător valorilor general umane și înalt semnificative. Așa cum poate prea des le spun elevilor mei, o revelație de proporție în înțelegerea unuia din aspectele fundamentale ale semnificației romanului, una dintre cheile înțelegerii lui, deși mulți vor considera că romanul se oferă pur și simplu, iar a-i căuta chei e o prețiozitate, mi-a oferit-o momentul în care, întâmplător, am ținut în mână un exemplar din prima traducere a romanului Ion în japoneză: coperta înfățișă, în bună manieră a simplității grele de semnificații specifice artei japoneze, un desen care m-a uimit și nedumerit în același timp: pe un fond verde ca grâul primăvara, o imensă cruce neagră ca pământul, ce împărțea foaia în patru. Atât. Nu văzusem niciodată ca pe o operă cu substrat religios această poveste plină de violență asupra tuturor ființelor posibile, încălcând toate „tabuurile”: tatăl își doboară sub lovituri unica fată, însărcinată, până ce într-un atât de târziu, care nu-i scutește pe eventualii salvatori de complicitate cu alcoolicul

violent ce-și lovește unicul nepot chiar în pântecul mamei lui, aceștia se îndură s-o scoată din mâinile lui; viitorul ginere și viitorul socru se încaieră în mijlocul sătenilor veniți la horă, soacra își blestemă nora în minutele în care aceasta, ascunsă în grajd își ia viața sub privirile opace ale vitelor, Ion își izbește părinții cu ură că i-au distrus un statut social mai bun în sat prin viciile și nevolnicia lor și-și bate viitoarea soție ce abia respira sub povara ultimelor luni de sarcină, ca să-i aducă zestre toată averea tatălui ei etc.

Până atunci, personajul Belciug și obsesia lui cu noua biserică, mai înaltă și mai impozantă mi se părușeră mai degrabă niște pretexte ale lumeștilor orgolii ale unei fețe bisericești ce nu se ridică nici la adevărata sa menire de îndrumător spiritual (neînțelegând că în fața lui Dumnezeu contează cel puțin la fel biserica din oameni, Cuvântul moral, ca și biserica de zid), nici la cea de intelectual sătesc, apărător al românismului într-o Transilvanie a deznaționalizării românilor. Nu mă gândisem să iau, de exemplu, poruncile lui Christos să văd ce-a mai rămas din cuvântul său în toată această istorie a lipsei de lege ce guvernează destinele personajelor. O analiză însă sub umbra crucii a acestei epopei fără măreție e devastatoare; parcă o forță mai presus de orice lege, activată de atavismului dorinței de stăpânire a pământului, îl face pe Ion să deschidă o falie prin care vârtejul nelegiuirilor e atras în lumea satului, lume însă mult prea veche și închisă în arhetipurile ei pentru a fi dezechilibrată fundamental de hybrisul arivistului. Singurul lucru care rezistă la o analiză pe comandamentele creștine e unul strict simbolic și prezent iarăși într-unul din fragmentele „încărcate” stilistic, e vorba de blânda rază a soarelui de toamnă ce scaldă fața Christului de tinichea din ultimul capitol, ca o unică lumină de îndurare și compasiune și de prevedere a infinitei sale toleranțe. „Cealaltă” față a moralei și a legii, care apare inevitabil în legătură cu tema arivistului e cea laică, iarăși bine camuflată în fluxul inexorabil al eposului.

Ea apare însă ca un laitmotiv cu o distribuție de o frecvență extraordinară pe care aș defini-o ca pe un efort de „drapare” morală, un dans destul de grațios al intențiilor declarate sau voite că explicite care însă sunt menite să ascundă o intenție care nu se cade, care ține de ceva rușinos precum falsitatea, lasitatea, compromisul, interesul meschin, trădarea, mizeria invidiei și răzbunării. Romanul are foarte multe exemple ale camuflării meschinătății sub un ideal mai înalt, lucruri ce adâncesc în mediocritate oamenii și viața lor: preotul român Belciug, singurul ce plătește abonament la un ziar românesc „dar numai pentru a dovedi că e bun român, căci el n-avea vreme să citească minciunile ziarelor” prilejuiește lui Titu citirea gratuită a publicației, căci acesta o ia de la cancelarie și n-o mai înmânează proprietarului. Herdelenii se amuză copios pe seama lui Toma după ce fiul acestuia e bătut de Ion, fiindcă Toma e bogat și ei sunt relativ săraci, relația dintre Herdelea și Belciug e mult timp foarte încordată, dar Herdelea își ascunde sentimentele cât poate pentru că „până acum se mai folosea cu câte ceva de la Belciug: ba trăsura pentru balul de la Armadia, la care trebuia să-și ducă fetele ba împrumută-mi vreo doi zloți, frate Ioane, până la leafă”. Orice izbucnire e temperată de interesul imediat. În ceea ce privește românismul, mitul, dar și realitatea martirajului intelectualității românești militante pentru drepturile românilor în Transilvania, figura patriotului, toate acestea apar doar episodice, în fluxul întâmplărilor oamenii fiind influențați de mii de lucruri concrete, presante în jocul nevoilor cotidiene reale sau ce țin de lumea imaginii personale, la fel de înrobitoare. Idealul național e abstract și depărtat: popa îl ia cu trăsura pe Titu la Armadia sau la Bistrița, unde „trag câte un pui de chef, ocărând împreună pe unguri, căci Belciug era mare naționalist, deși nu prea arăta a fi, de frică să nu-și piardă ajutorul de la stat, fără de care n-ar fi mai putut trăi în rândul oamenilor...”.

Același „cadrii” cu marile idei ale neamului e nevoit să joace și Herdelea, care hotărăște sub presiunea autorităților să sacrifice orice gest de mândrie de român pentru a se dedica unui rol pe care, în rândul personajelor principale, e singurul care-l îndeplinește salutar: Herdelea „umple” imaginea tatălui cu toată devoțiunea de care e în stare, binele copiilor săi fiind pentru învățător o adevărată religie. Nici Baci, nici Ion, cu atât mai puțin Glanetașu nu pot să devină un simbol al părintelui, romanul fiind marcat de o uluitoare absență a imaginii tatălui și a mamei în peisajul țărănesc, cu excepția familiei lui Bulbuc bătrânul, care e însă ștearsă în fundal. La fel, Zenobia și Ana eșuează, una lamentabil, alta tragic în apropierea de imaginea mamei, doamna Herdelea rămânând unicul reper solid al valorilor morale ale maternității, chiar dacă e și ea supusă „cadrilului” moral în societate, deși cu un grad mai mare de independență decât soțul ei.

Dacă în ceea ce privește efortul stilistic, am văzut că de fapt forța vine în distribuții de conotații înrudite, în timp ce registrul lingvistic vizat este cât mai aproape de limba vie, în elementele ce configurează planul moral, forța textului vine din acumularea detaliilor și reacțiilor în valuri, în urmărirea obsedantă a comportamentului evident și a intenției ascunse, diminuante a „staturii” morale a personajului, la unele personaje, diminuarea într-un domeniu echilibrându-se cu dobândirea unei anumite măreții în altul, ca la soții Herdelea, sau la Belciug, care e o chintesență de micime sufletească, dar se salvează cumva prin edificarea noii și marii biserici, fie mergând progresiv până la aneantizarea morală a personajului, ca în cazul lui Ion sau al Anei, statutul de victimă sau călău nefiind de fapt niciodată în stadiu pur: privit din perspectiva istoriei familiei sale, Ion e și o victimă, el nefiind crescut în lumina unei familii în care imaginea tatălui și cea a mamei să fie la locul lor, Ana e victimă a întregii ei vieți, dar e și una din cauzele tragediei ei și ale copilului ei, întreaga societate descrisă e una lipsită dar sublim, dar nu și de tragedii, însă „cadrilul” moral, atât cu legile sfinte cât și cu cele laice, face ca toți să-și merite soarta. Mult dar nu îndestul analizata simetrie a capitolelor romanului - segmentul unificator, integrator al configurațiilor stilistice și al structurii complicat simfonice a comportamentelor și atitudinilor - dă un aer implacabil acțiunii, sugerând în plan moral că această societate își merită soarta și că va repeta tragediile și păcatele ca într-un blestem arhetipal, găsind forța să meargă mai departe. Așadar, rigoarea obiectivității naratoriale, economia limbajului, structura geometrică a materialului fac din Rebreanu un scriitor modern care mai trebuie încă înțeles că atare. La fel, există încă un mister al stilului său, „cenusiu”, dar inimitabil.

Prin cultivarea unei impersonalități auctoriale atât de aproape de perfecțiune, prin „imitarea” situațiilor și a limbajului din viața de zi cu zi a satului, aparent banală, dar semnificativă prin eternitatea repetării scenariilor ei, Rebreanu este unul din promotorii unui misterios mimesis care concentrează semnificativul sub masca insignifiantului. Relația cu substanța romanului este una neutră, instanța auctorială se efacează în profitul unui flux narativ imperturbabil precum viața. Aceasta e impresia finală, iar simetriile atent studiate nu artificializează povestea, ci îi completează caracterul implacabil, ca un reflex al fatalității - motorul secret al întâmplărilor.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2011,
nr. 35-36 (paginile 54-58)*

Horatius sau aurita cale de mijloc

prof. Elena Soare

„Fixat odată pentru totdeauna, nemaiputându-se schimba, căci aparține unor timpuri demult încheiați, spiritul Antichității este regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric.”

(Mihai Eminescu, Despre învățământul public)

Mai mult ca oricare alt scriitor latin, Horatius (65 a. Chr. - 8 p. Chr.) este cunoscut datorită versurilor cu caracter gnomic, citate des și în orice limbă. Cine nu a auzit de „carpe diem”, „aurea mediocritas” sau „est modus in rebus”? Dincolo de acestea nu cred să existe alt autor latin și poate nici în întreaga literatură universală un scriitor care să fi făcut din măsură, din echilibru un principiu fundamental prin care se pot rezolva atât problemele generale umane, cât și relațiile, contradictorii uneori, dintre om și societate, ba chiar și natură. Întreaga sa operă se construiește ca o uimitoare temă cu variațiuni în jurul noțiunii de fericire, încercând să ofere un model comportamental, un „modus vivendi” ce poate fi învățat și practicat. Cred cu tărie că acest model ne oferă și nouă soluții, într-o lume care, despărțită în timp de două milenii de cea a lui Horatius, se zbate în aceleași incertitudini, se confruntă cu aceleași probleme. Este un adevăr unanim acceptat faptul că arta, în general, dar mai ales literatura prezintă cu mijloace specifice adevărul istoric, iar operele valoroase care străbat secolele, sunt expresia trăirilor și frământărilor comune umanității. Nu poate fi contestat caracterul formativ al literaturii, desi, de multe ori, mai ales în perioadele de nesiguranță socială și instabilitate politică, i s-a pus la îndoială utilitatea. În ceea ce privește latinitatea, este o mare distanță între demersul lui Cicero de a face elogiul literaturii în fața unui tribunal în procesul intentat poetului Archias (62 a. Chr.) și cel al lui Maecenas, considerat neoficial ministru al culturii în vremea lui Augustus, de a-l „încorona” ca poet oficial al Romei și al principelui pe Horatius. Încă de la începuturile activității sale poetice, Horatius a fost nevoit să concilieze înțelept mentalitatea și condiția sa de fiu de libert (sclav eliberat) cu protecția materială pe care i-o oferea prietenia cu Maecenas, păstrându-și în același timp libertatea de gândire și exprimare.

Era foarte greu să accepte să locuiască, ferit de grijile zilnice, în frumoasa și liniștita vilă de la Tibur, dar să refuze să-l preamărească în poeziile sale pe cel mai important om al zilei, în mâna căruia stăteau toate deciziile statului român. Asta după ce Augustus lăsase instituțiile democratice ale Romei (senatul, adunarea poporului, tribunii plebei) doar rolul decorativ, fără atribuții lipsite de controlul vigilent al principelui. Se face astfel, în mod pașnic, trecerea de la Republica și democrație, la Imperiu și tirania dinastiei iulio-claudiene. Horatius rezolvă această dilemă prin armonia solemnă a poeziei în care se îngemânează, fără stridente obositoare, ordinea politică și interioară, el devenind poetul preot inspirat de muze (sacerdos Musarum) și mesianic (poeta vates), educator colectiv asemenea oratorului care critică și învață în epoca de glorie a Republicii. Inspirația poetului se înscrie într-o cuprinzătoare panoramă tematică, orientată în cele două sensuri ale exigenței: spre o viață contemplativă, plasată în tihna fericirii individuale (otium) și spre una activă (negatium), ideologie angajată în cauza Romei și nu a lui Augustus, principele nefiind, pentru Horatius, decât un alt cetățean care privește spre binele comun. Cele mai numeroase dintre poeziile horatiene sunt așa numitele ode morale. Ele reprezintă o încercare de a rezolva problema omului ca individ în raport cu lumea exterioară în schimbare și climatul politic al principatului.

Speranțele sunt amestecate cu îndoială și căutarea unei lumi statornice, a unor noi repere (morale) și valori, se manifestă adesea prin comportări excesive. Horatius asistă la un fel de rău al secolului, o neliniște mărită ce

tulbura vârfurile societății romane în goană după averi și ranguri, nu neapărat în această ordine. Unii chefuiesc, ca Sestius (I, 4), alții călătoresc fără astâmpăr ca Plancus (I, 7), femeile scrutează viitorul după știința astrologilor babilonieni (I, 4). Rezultatul acestor zbateri permanente este sporirea neliniștii și a nefericirii.

Spre deosebire de aceștia, Horatius este „destul de fericit” (*sati beatus*) doar cu proprietatea sabină care-i asigură o existență, nu luxoasă, dar ferită de sărăcie (III, 16). De pe această poziție privilegiată, poetul încearcă să lanseze un model (proiect) de redresare morală pornind de la principiul: „*desiderandum quod satis est*” (trebuie dorit ceea ce este necesar). Acesta îl face pe individ „*satis beatus et securus*” (destul de fericit și apărat) ceea ce devine idealul de împlinire personală propus de poet. Omului în sine îi este suficientă o fericire rezonabilă și liniștea, echilibru sufletesc. Realist, Horatius recunoaște că nu există o concordanță perfectă între aspirații și realizare și nici fericirea nu este în toate privințele deplină. De aceea o percepe ca pe o adaptare la condițiile obiective „*păstreazăți cumpătul*” (*aequam mentum*) în vitregii și tot așa, în zilele fericite, un suflet înfrânat (*temperatum*) de la o bucurie nebună (II, 3, 14). Poetul definește această netulburare ca pace sufletească (*otium*), echivalentul cetățenescului „*pax*”, reprezentându-l ca pe un ideal al epocii, cu sensul general de împăcare cu sine și cu lumea. Un prim mijloc de a realiza independența mentală este indiferența față de lumea exterioară. Să nu obosim sufletul cu „*probleme eterne*” (de ce-ți obosești micul tău suflet cu probleme eterne), făcând pe vitejii într-o existență scurtă (II, 16). Pacea sufletească nu poate fi cumpărată cu pietre prețioase, cu vesminte de purpură sau cu aur. Ea îi ocolește pe cei ce se hazardează în acțiuni ce le depășesc puterile. Se trăiește bine și cu puțin (*vivitur parvo bene*), își îndeamnă Horatius prietenul care nu-și găsește locul și colindă mările în furtună, pământurile de sub ceruri îndepărtate. O altă sursă de neliniște este imaginea lumii politice, la care se adaugă goana după avere, dorința de putere, luxul și mânia uriașelor construcții făcute de simpli particulari în locul terenurilor agricole. Tabloul deșertăciunilor omenesti stărnește compasiunea poetului prin zădărnicia eforturilor și consecințele devastatoare pentru liniștea sufletească. Pe urmele banilor sporiti se țin grijile și foamea de mai mult, pentru că este plăcut să iei dintr-o grămadă cât mai mare. Bogățiile cresc, desigur, uriașe, totuși, din averea ciuită lipsește mereu ceva, nu știu ce (III, 24). Strigătul de revoltă pentru depășirea deșantată a măsurii (*Quid ultra tandis? – De ce te mai întinzi?*) își găsește răspunsul în acțiuni radicale și utopice: depunerea averilor, bogățiilor, de bună voie, pe Capitoliu sau aruncarea simbolică în mare.

Pornind de la efectele morale ale răului, Horatius propune o soluție de aceeași factură: principiul de căpetenie al moralei sale este măsura (*modus, mediocritas*). Atribuit la grecii celor șapte înțelepți, preceptul e folosit de Solon, Herodot și tragici și teoretizat de Aristotel care concepe virtutea ca pe o cale de mijloc între două vicii contrare. Horatius elogiază și el „*aurea mediocritas*”, aurită cale de mijloc (II, 10), evitarea exceselor în viața materială și în pasiuni. Cumpătarea și modestia dorințelor asigură un trai tihnit și îndestulat, face posibilă o atitudine înțeleaptă, netulburată față de condițiile obiective. Idealul de echilibru nu se realizează numai prin rezistența în fața tentațiilor. Propune și soluții active în plan individual: reconsiderarea problemei timpului, de vreme ce bucuria păcii era umbră și chiar lipsită, în condițiile principatului, de perspectiva deplinei realizări a individului pe plan civic. Viitorul, pentru că nu poate fi cunoscut, nu trebuie cercetat, ci privit cu înțelegere. Viața scurtă (*vita brevis*), anii fugari (*anni fugaces*) îl împiedică pe înțelept să nutrească o speranță prea lungă (*spes longa*). Numai trecutul nu poate fi întors, e sigur, e un bun câștigat. Omul fericit este cel care poate spune „*am trăit*” (*vixi*) și nu cel care zice „*voi trăi mâine*” (*cras vivam*). Această realitate conduce la fructificarea prezentului și la cunoscutul îndemn „*Carpe diem!*” - „*Culege ziua!*”, bucură-te de fiecare zi ca de un dar (I, 11). Fiecare zi trebuie considerată un câștig și valorificată la maximum. Bucuria clipei prezente înseamnă stăpânirea propriului

suflet, dar și răbdarea cu tărie a condițiilor neprielnice pentru că acceptarea cu înțelepciune a necesității, a lucrurilor pe care nu le poți schimba, face ca toate acestea să fie mai ușor de suportat. Indiferența față de ispite, limitarea dorințelor, bucuria clipei, suportarea adversităților se identifică, în final, cu notiunea de virtute (virtus) stoică. Practicarea ei are ca urmare obținerea echilibrului spiritual (aequa mens), a păcii sufletești (tranquillitas animi) și a independenței interioare (libertas) pe care le manifestă înțeleptul în relația cu sine și cu lumea exterioară. Este starea pe care o numește Horatius „destul de fericit” (satis beatus), idealul spre care trebuie să tindă toți cei care caută prin zbatere inutile, mulțumirea din lucruri trecătoare și lipsite de valoare. Doar o astfel de persoană, înzestrată cu aceste calități este demnă să se dedice activităților civice, pentru că omul de stat ar trebui să se identifice cu înțeleptul stoic, realizându-se astfel și echilibrul dintre individ și cetățean, celebra „pax Romana”, atât de dorită în Roma sfârșitului de secol I a. Chr.

Împletirea armonioasă a moralei individuale cu cea oficială este expusă în Oda 9 din cartea a IV-a: virtutea personală și cea civică, în forma ei concretă de manifestare, dă naștere unui model: un om care știe să se folosească înțelept de darurile zeilor, poate îndura vitregiile sortii, se teme de dezonoare mai mult ca de moarte, este gata să se jertfească pentru prieteni și binele comun. Dacă sub o astfel de caracterizare se ghicește figura emblematică a lui Augustus, Horatius a reușit să îmbine, cu măiestrie, elogierea acestuia cu propria-i libertate. Octavianus pusese capăt războaielor civile (discordia civilis) și se angajase într-un serios proces de reformare a statului român (restitutio sau restauratio). Dimensiunile și urmările acestui demers se vor vedea mai târziu și menirea lui trebuia să fie aceea de a scoate Roma din profundă criză a Republicii. Horatius susține măsurile reformatoare propuse de Augustus și oferă în cartea a IV-a a Odelor sale o soluție etică, aplicabilă la nivel civic, conform căreia rolul reparator al vinei (culpa) îi revine tinerei generații care trebuie, mai întâi, ea însăși reeducată în spiritul moralității severe: „Și mințile neocapte cu învățături aspre să fie modelate” (III, 24). Este nevoie de inițiativa unui legiutor pentru programul de redresare, dar și de concordanță între legislație și eficiența moralei practice. Inceput de la nivel individual, printr-un sistem de educație bine gândit, bine legiferat și aplicat în practica cotidiană, programul de redresare continua cu selectarea pentru funcțiile publice (honores) a candidaților cu merite deosebite (merita) care exclud zelul de înavuțire, voluptățile luxului, lipsa de stăpânire. Cumpătarea (modestia) este o calitate și a virtuții militare, instituție importantă a statului roman, Frumusețea sacrificiului exprimată sintetic în versurile, „E plăcut și e o onoare să mori pentru patrie” (Dulce et decorum est/ pro patria mori), devine mijlocul prin care este învinsă legea egalizatoare a morții și relativitatea valorilor civice pervertite de degradarea sistemului electoral republican. În ultimă instanță Horațiu propune soluția unui conducător filosof care să se constituie într-un etalon moral, într-un factor de echilibru între excesele politice cu care sunt asimilate monarhia și anarhia gloatei.

Cu alte cuvinte, libertatea interioară a perfecțiunii morale devine o sursă și o condiție a ordinii exterioare, colective. Înzestrat cu asemenea calități, eroul (Augustus) este divinizat pentru meritele și mărimea foloaselor aduse colectivității, ca un binefăcător al omenirii. Dincolo de viziunea hiperbolică și oarecum utopică a unui conducător ideal, odele horatiene excelează într-o intuiție admirabilă a ordinii raționale a lumii, simbolizată la nivel poetic de acțiunea muzelor: principiul unic al armoniei și echilibrului guvernează, deopotrivă, universul, istoria și poezia, iar cel care-l promovează peste secole, ca un veritabil preot al muzelor, este un poet latin din vremea lui Augustus, pe nume Horatius.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2011,
nr. 35-36 (paginile 13-15)*

Gîndul înalță, cuvîntul întrupează

prof. univ. dr. Gheorghe Moldoveanu

Întotdeauna m-au minunat eforturile oamenilor în căutarea unor expresii cât mai elaborate, mai „realizate“, în realitate cât mai împovărătoare pentru gând, căci acestea pot trece gândul în plan secundar. Dar simplitatea expresiei nu înseamnă deloc simplitatea gândului, caracterul tern al acestuia, ci dimpotrivă. Să ilustrăm afirmația cu două versuri care, ajutate și de faptul că erau puse pe muzică, au făcut carieră, pentru că, așa cum se întâmplă cu textele de muzică ușoară, să intre destul de repede în uitare: „Căci nu e om să nu fi scris o poezie/ Măcar o dată, doar o dată în viața lui”. Simplitate extremă pentru o idee înălțătoare, dacă nu se confundă poezia cu versificarea și se acceptă că scrisul nu implică obligatoriu litera, ca în expresia „a face istorie”. Poezie nu este numai creația lirică în versuri, ci este în primul rând starea sufletească provocatoare de text liric, acea stare de înălțare când omul, rupt de tot și de toate, rupt de trup și de tot ce ancorează trupul în materialitate, există, în această inexistență materială, numai prin duhul său, într-o imponderabilă plutire panteistică, chiar atunci cînd imaginar e numai trup și numai lut. Vecin cu dumnezeirea, omul este acum mai convins decît oricînd și decît oricine că este creație a lui Dumnezeu, că este creație după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, din moment ce se regăsește în tot ce-l înconjoară, toate fiind propria lui creație, ipostaze ale propriului eu. Încă o dată, să nu confundăm această „poezie“, această „stare poetică“ de supremă înălțare a omului, cu poezia creație lirică ce-și dobîndește condiția materială, cuvîntul. Cele două banale versuri mărturisesc o credință pe care ar trebui să o cultive orice individ al speței umane: capacitatea fiecărui membru al societății de a se ridica, în anumite momente ale existenței sale, deosebite, poate chiar unice, la condiția care ar trebui, la toată urma, să-l definească, dumnezeirea.

Ne-am format, însă, poate ca rezultat al acțiunii noastre directe, poate ca rezultat al influenței multitudinii de factori externi, cu privirea atîntită nu asupra momentelor de înălțare, ci asupra momentelor de decădere, de trogloditi și ne definim aproape exclusiv din această perspectivă. Am ajuns să pierdem din vedere un fapt esențial: pașii enormi pe care îi face omenirea, cu bune și cu rele și, oricît am fi de cărcotași, plusurile sunt mai mari și mai importante decît minusurile, s-au făcut și se fac prin voia Domnului și prin oamenii care reușesc să se sustragă presiunilor cotidiene de toate felurile și să trăiască în starea de poezie. Icar a fost întîi poezie, apoi zbor. La fel ca meșterul Manole. La fel cu toți cei care au imaginat zborul pe lună sau pe alte planete. La fel însă și cu medicii, care, în starea de reverie poetică, și-au imaginat că e posibil să scormonească în corpul uman pentru a identifica și a înlocui ceea ce pune în pericol existența ființei umane. E nevoie să continuăm? Încă o dată, iar și iar! Ceea ce numim în mod curent poezie, ca modalitatea cea mai comprimată de comunicare prin cuvinte a unor adevăruri ce tind a avea valoare axiomatică sau a unor trăiri ori atitudini întâmplătoare sau nu manifestate în persoana celui ce reușește să le dea veșmintul cel mai potrivit, dar care se impun atenției tocmai prin reverberațiile provocate receptorilor prin cuvinte, asta e cu totul altceva. Asta îl definește pe poet printre oameni.

Momentele de poezie pe care ceilalți muritori le au, cu sau fără conștiința prezenței acestei stări, sunt trăiri, înălțări prin trăire. Sunt momente de tensiune sufletească ce-și găsesc adesea rezolvarea prin plîns, cu sau fără lacrimi, care eliberează și reinstituie starea de „normalitate“. Plînsul acela de care adesea rîdem ca de ceva care-l scade pe cel în cauză în ochii noștri și de

aceea lumea și-l ascunde. Sunt momente când omul trăiește poetic, își „trăiește” poezia, fără însă a deveni poet. Poet devine numai cel dăruit nu cu trăire, căci asta au mai toți, ci cu capacitatea de retrăire a aceluiași simțământ până la obsesie, până când, materialitatea, dispărând, devine posibilă orice structurare a imaginilor, în acord cu starea spirituală a eului creator. Este definitivarea prin cuvinte capabile să sugereze trăirea sau trăirile poetului, cenușa mărturie a trăirilor.

Suceava, octombrie 2011

Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (pagina 81)

Problematica timpului în romanul Muntele vrăjit de Thomas Mann

prof. Crina Capotă

Heinrich și Thomas Mann, doi fii ai unui negustor de grâne, neavând vreo afinitate pentru viața de afaceri a generațiilor anterioare, au devenit scriitori de prestigiu în literatura germană din prima jumătate a secolului al XX-lea. Fratele mai mic, Thomas Mann, este autor de nuvele și romane, recunoscut fiind de mari universități ale Europei și deținător al Premiului Nobel pentru Literatură, pe care îl obține în 1929. Instaurarea fascismului aduce scriitorului persecuții și exilul, determinate de refuzul său de a face concesii nazismului. Germania lui Hitler vedea în Thomas Mann pe adversarul său cel mai de temut. Geniul german s-a ridicat împotriva nebuliei germane, trăind în exil, departe de țara sa, în Franța, Elveția, SUA.

Adept al marelui roman realist al veacului al XIX-lea, Thomas Mann a intuit, de la începutul activității sale de scriitor, necesitatea restructurării scriiturii românești, participând și el la munca de diversificare a romanului secolului al XX-lea. Arta sa epică integrează astfel într-o sinteză originală tradiția și modernitatea. Scrie enorm, fiind fascinat de magia Textului, o magie a formei. Descrie boala, degradarea, moartea, cu stil. Se ia la întrecere cu sine însuși, vrea să uimească, să găsească soluții. Problemele epocii sunt supuse unui proces de sublimare. Binele se naște din experiența răului, virtutea din experiența păcatului, sănătatea din boală, libertatea din claustrare, bucuria de a trăi din evlavie față de moarte. Thomas Mann dă valoare lumii, având încredere în frumusețea, neprevăzutul și miraculosul ei.

Capodopera lui Thomas Mann este romanul „Muntele vrăjit” (1924). Acțiunea e simplă, urmărind inițierea în secretele lumii a tânărului Hans Castorp, proaspăt inginer din Hamburg, care face o vizită la Sanatoriul Internațional din Davos (Elveția). Proiectată pentru trei săptămâni, ca oaspete al vărului său, Joachim Ziemssen, internat acolo, perioadă în care urma să se odihnească, vizita se transformă într-o ședere de șapte ani, căci Hans Castorp descoperă că e bolnav și rămâne să-și îngrijească sănătatea. Evenimentele sunt mărunte, fără însemnătate, cele mai multe pagini fiind dedicate discuțiilor la care participă unii dintre pacienți pe marginea unor probleme importante: timpul, fericirea omenirii, statul perfect, viața și moartea etc. Prin această structură, „Muntele vrăjit” este un roman-eseu. Sanatoriul cu toate aspectele sale nu constituie decât un cadru de desfășurare pentru asemenea discuții. Hans Castorp este „educat sufletește” de Settembrini, Naphta, Peepkorn, se îndrăgostește de Claudia Chauchat. Existența claustrată de la Davos stimulează iubiri, prietenii, dezbateri intelectuale extraordinare, dar este și o anticameră a morții.

Fascinația acestei existențe este, de la un moment dat, o fascinație a neființei. Marea temă a scrisului său este cea a Timpului. Despre TIMP n-are o părere proastă, nu-l concepe neapărat ca pe un proces devastator. Esențial este să știi valoarea timpului și să profiți de el. Timpul nu este numai o pedeapsă a zeilor, este și un miraculos dar pe care puțini oameni știu să-l folosească din plin.

În romanul „Muntele vrăjit”, Thomas Mann tratează într-un mod paradoxal această temă, dând o interpretare originală timpului care devine subiect de meditație. Spre deosebire de Marcel Proust, la care timpul este legat de stările sufletesti ale eroului-autor, la Thomas Mann, timpul este abordat ca noțiune teoretică, filosofică. Scriitorul german vede un raport între spațiu și timp ce amintește de teoria relativității a lui Einstein. În această situație, sanatoriul devine un simbol fundamental al romanului. El configurează o lume cu legi proprii, a celor de „sus”, care se deosebește radical de lumea din „vale” a celor sănătoși. Hans Castorp va fi fascinat de universul calm, fericit al sanatoriului și va încerca „să se aclimatizeze”. Tuberculoza se situează într-o zonă de frontieră (boală cu potențial creator), favorabilă mai mult claustrării fecunde, interiorizării, afirmării plene a trăirii spirituale. Este un anumit climat (din punctul de vedere al celor de „sus”) care scoate în evidență motivul sanatoriului ca paradis. În acest climat, muzica are un rol important; ea liniștește, favorizează apariția somnului, îi adună pe oameni, îi înalță spiritual. Existența zilnică urmează un ritual păstrat cu sfințenie, cu puține variații: întâlnirea plină de viață (de cinci ori pe zi), favorabilă discuțiilor, din sala cu șapte mese (poftea de mâncare ieșită din comun fiind acolo, sus, ceva firesc!), luarea temperaturii, plimbările, cura de odihnă. Pentru un neaclimatizat, timpul se târăște, pare nesfârșit, este silit să înainteze doar de gândurile care zboară. Este perceput subiectiv, pare mereu aceeași zi, un acum încremenit, un timp pur fără greutate și adâncime.

Spațiul sanatoriului este legat de ritmul veșnic monoton al timpului: zilele petrecute acolo semănau atât de mult între ele, încât puteau fi confundate. Timpul se îneacă în infinita monotonie a spațiului; este un joc periculos cu eternitatea al pacienților de la Davos. Mai întâi, Hans Castorp este un simplu vizitator, crede că va sta doar atât cât își propusese (trei săptămâni) fără „să se angajeze sufleteste” și că apoi își va relua traiul normal. Lucrurile nu se întâmplă conform planului și, dintr-un spectator al efectelor bolii asupra ființei umane, devine el însuși pacient, un bolnav foarte ales. Află chiar din primele zile de la vărul său, Joachim, că pentru pacienți timpul nu trece, că „aici nu există nici timp, nici viață” și i se recomandă „să se aclimatizeze”. Șederea la sanatoriu îi educă spiritul și Castorp va căuta să înțeleagă multe probleme esențiale. În ceea ce privește timpul, va învăța că acesta este subiectiv, el putând să treacă „repede și încet”, contând punctul de vedere al individului. Timpul e un lucru enigmatic și e foarte greu să-i explici esența. De la Settembrini va afla că „sus” cea mai mică unitate de măsurat timpul este luna, privilegiul pacienților fiind calculul „în stil mare”. De aceea, cei aflați de mai mult timp acolo ignorau calcularea zilelor scurse, mulțumindu-se cu ziua care era mereu aceeași, cu eternitatea imperceptibilă. Programul bine stabilit (în care se va integra firesc și Hans Castorp) devenea mod de viață, singura realitate acceptată și, paradoxal, dădea sentimentul adevăratei libertăți. „Sus” se trăiește sub semnul atemporalului „totdeauna” și „veșnic”. După a doua săptămână petrecută la sanatoriu, zilele începuseră să zboare în liniște, cu discreție și pentru Hans Castorp. Este din ce în ce mai adaptat programului care-l mirase la început și manifestările vieții de „sus” devin lucruri firești ale unei alcătuirii fermecătoare. Plin de dragoste pentru lumea înconjurătoare, Hans Castorp participă la discuții lungi pe marginea unor teme fundamentale și se leagă

afectiv de Clavdia Chauchat. Anii care vor urma sunt foarte bogăți în trăiri interioare.

Într-o „digresiune asupra ideii de timp” prilejuită de o cură de odihnă, Hans și Joachim discută despre timpul subiectiv și este prezentată o teorie nouă despre percepția timpului: „Dimpotrivă, un conținut bogat și interesant este, desigur, capabil să scurteze o oră sau chiar o zi, dar luat în mare, acest conținut dă curgerii timpului întindere, greutate și trăinicie, astfel că anii bogăți în întâmplări trec mult mai încet decât anii săraci, pustii și neînsemnați pe care vântul îi mătură, spulberându-i”. Monotonia existenței cotidiene la sanatoriu produce plictisul și o scurtare bolnăvicioasă a timpului: „[...] când o zi seamănă cu toate, ele nu sunt decât o singură zi; iar într-o desăvârșită uniformitate, viața cea mai lungă ar fi percepută ca foarte scurtă și ar trece cât ai bate din palme”. Ceva mai târziu, într-o discuție pe care o are cu Settembrini, italianul îi mărturisește lui Hans Castorp părerea conform căreia timpul este asociat spațiului, civilizației occidentale și celei orientale. În viziunea lui, nepăsarea față de timp este în legătură cu sălbatica imensitate a spațiului; de aceea, copiii Orientului sunt darnici cu timpul: „Unde este mult Spațiu, acolo este și mult Timp”. În schimb, occidentalii sunt obligați să-și gospodărească cu precizie spațiul și timpul. În procesul de adaptare la „prezentul încremenit”, o viață concepută în afara timpului care, paradoxal, dădea omului deplina libertate, Hans Castorp descoperă iubirea ca pasiune și bucurie de-a trăi. Cea care îi trezește admirația și pentru care va avea o iubire specială este Clavdia Chauchat. Fermecătoare, răsfățată, misterioasă, Clavdia atrage prin misterul ei care ține de factura simbolică a personajului. În spațiul sanatoriului, ea reprezintă întruchiparea vieții care sfidează moartea; îl atrage în primul rând prin jocul privirilor și mai puțin prin cuvinte. Se îndrăgostește „nebușește” (cuvintele aparțin vocabularului celor din „vale”), gândul la ea îndulcește trecerea orelor și chiar este cuprins de o discretă gelozie pe directorul sanatoriului, Behrens, care făcuse portretul Clavdiei, și pe bogatul olandez Peeperkorn, un personaj ce întruchipează pofta de viață. Ceea ce trăiește Hans Castorp nu este însă o pasiune clocotitoare, mistuitoare, ci încă o modalitate de adaptare la „timpul pur”, o nouă fațetă a „educației” sale.

Hans Castorp nu mai dorea să calculeze timpul de când stătea la „Berghof”, spunea doar „de foarte mult”, aniversarea sosirii la sanatoriu era sortită celei mai depline tăceri, nu se mai uita la ceas și în calendar; se confundă anotimpurile, nu se mai știe vârsta. Nu mai ține seama de timpul cronologic, iese de sub dominația lui, ducând o viață nepăsătoare și fără speranțe, „viața moartă” activată de unele ocupații care se transformau într-o adevărată modă și toată lumea se supunea până la fanatism: lectura prin care se distruge timpul (cartea găsimdu-se uneori ca un simbol pe genunchi sau pe noptieră, aducând astfel ideea de lectură), pasiunea pentru fotografiile de amatori, colecționarea mărcilor poștale, stocarea și consumarea unor mari cantități de ciocolată, jocurile geometrice de răbdare, studierea limbii esperanto, făcutul pasiențelor, plăcerea de-a asculta muzică la gramofon și lăsarea imaginației să zboare liber sub influența magică a armoniilor sonore. După abandonarea unei ocupații, pacienții găseau repede alta și i se dedicau plener. Timpul are totuși o dimensiune obiectivă, întrucât „se scurge” în lumea de „jos”: „[...] timpul, așadar, continuase în felul său tiptil, nevăzut, tainic și totuși activ, să vremuiască schimbări”. Dar între Hans Castorp și câmpie încetaseră orice fel de legături. Găsise astfel Libertatea. Era acum acclimatizat pe deplin, nu știa unde să se ducă și nu dorea să se întoarcă la șes. Când se împlinesc șapte ani de la sosirea lui la sanatoriu, „un timp mitic și pitoresc”, izbucnește Primul Război Mondial ce face „să sară în aer Muntele Vrăjtit” și-l trezește din somn pe cel care dormitase aici atâția ani. Castorp va ieși din acel timp suspendat

și va trăi alături de mii de tineri înflăcărați iureșul războiului. Reintră în vâltoarea vieții, într-un timp ieșit din făgașul normal, Istoria bulversată îl cheamă într-un dans macabru care va mai dura „câțiva anișori ucigași”. Povestea vieții sale ia sfârșit aici, fără să se prezinte ce se va întâmpla cu el în această „sărbătoare a morții”. Finalul romanului este unul deschis. Care-i va fi soarta în timpul războiului este o întrebare ce rămâne fără răspuns.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 27-28)*

Gândirea rațională - calea către echilibrul psihologic

prof. psiholog Alina Vulpe

A se afla în stare de echilibru mental reprezintă un deziderat către care tind ființele umane. Ne propunem în cadrul acestei lucrări o nouă abordare a felului în care poate fi obținut echilibrul psihologic. Dacă pornim de la sensul figurat al termenului “echilibru”, oferit de Dicționarul Explicativ al Limbii Române, putem spune că acesta reprezintă o stare de liniște, de stabilitate launtrică. Precum corpul uman face eforturi pentru a-și menține homeostazia, și mintea umană face eforturi pentru a menține un echilibru similar. În momentul în care este perturbată starea de echilibru psihologic, individul uman intră într-o criză psihologică, rezultând astfel un dezechilibru interior. O criză psihologică este o stare de dezordine emoțională ce poate fi caracterizată prin emoții negative de anxietate, vină, neajutorare, teamă, inadecvare, confuzie, agitație și dezorganizare. După cum susține psihologia de simț comun, am putea crede că situațiile de criză sau dezechilibrele psihologice sunt provocate de evenimentele negative din viața noastră stresante sau traumatizante – nimic mai fals!

Pentru a înțelege de ce anume nu situațiile de viață negative provoacă distres sau probleme emoționale, ci felul în care oamenii se raportează la acestea, vom face apel la modelul ABC al gândirii raționale - un model simplu propus de orientarea cognitiv comportamentalistă din psihologie/ psihoterapie. În cadrul acestui model:

A - înseamnă evenimentul activator sau situația declanșatoare (“am luat o notă proastă!”)

B - se referă la gândurile sau credințele persoanei în legătură cu situația respectivă (“m-am făcut de răș, sunt incapabil, sunt inferior celorlalti, etc”)

C -consecințele cognitive, emoționale și comportamentale care rezultă (“deprimare, furie anxietate, violență verbală, izolare, adicții, etc”)

Cognitiv-comportamentalistii susțin prin acest model ABC că, în momentul în care trecem printr-un eveniment de viață negativ (A= nu am reușit la facultatea la care ne-am fi dorit să fim admiși) și apar consecințe la nivelul C (deprimare sau consum de alcool în exces), nu evenimentul activator (situația A) este direct implicat în determinarea consecințelor C, ci cognitiile (ceea ce ne spunem noi înșine la nivelul B) care se interpun între A și C sunt cele care produc C-urile. B-urile sunt cogniții evaluative sau reprezentări personale ale realității, care pot fi rigide (iraționale) sau flexibile (raționale).

Rezumând, un eveniment stresant în sine nu poate provoca dezechilibru psihologic. Ceea ce provoacă emoții negative disfuncționale (anxietate, depresie vinovăție) și o stare de dezorganizare mentală este de

fapt modul lipsit de logică/irațional/dezadaptativ în care indivizii gândesc despre ei înșiși, despre viață, despre realitatea înconjurătoare și despre viitor. Convingerile iraționale se exprimă sub forma: “trebuie cu necesitate”, “este obligatoriu”, “este absolut necesar” etc. Aceste tendințe de a interpreta realitatea sau datele referitoare la propria persoană sunt atât de adânc înrădăcinate în sistemul de gândire și se mențin chiar și în contradicție cu realitatea deoarece indivizii se angajează în comportamente autoblocante și autodestructive prin următoarele mecanisme cognitive iraționale:

1. Gândirea catastrofică – a evalua un eveniment ca fiind cel mai rău lucru care ni se poate întâmpla. Iraționalitatea – așa cum este exprimată aici - se referă la faptul că, oricât de sever ar fi un eveniment negativ, a-l evalua ca fiind cel mai rău lucru care ni se poate întâmpla este eronat și disfuncțional. În principiu, putem găsi oricând un eveniment potențial care să fie mai rău decât ceea ce noi definim la un moment dat ca fiind răul cel mai mare.

2. Intoleranța la frustrare- se referă la evaluarea unei situații ca fiind intolerabilă, în sensul că este imposibil de acceptat și de trăit cu ea (“Nu suport!”, “Nu pot accepta/ tolera asta!”). Faptul că nu suntem dispuși să tolerăm situația respectivă și că facem tot ce depinde de noi să o schimbăm, nu înseamnă că este imposibil de tolerat și că nu putem să ne bucurăm de alte situații sau să trăim emoții pozitive.

3. Evaluarea globală negativă (etichetarea)- a avea o atitudine extrem de critică la adresa propriei persoane, a celorlalți sau a vieții și a avea tendința de a ne evalua pe noi înșine (incapabil/ valoros), pe ceilalți (buni/răi) și realitatea înconjurătoare (dreaptă sau nedreaptă) în termeni absolutiști. Aceste evaluări se fac adesea pornind doar de la câteva comportamente sau fenomene particulare (de exemplu, “Nu m-am descurcat bine la prezentarea aceea... Niciodată nu mă descurc bine la prezentări!”). Din punct de vedere logic acest proces este o eroare deoarece nu putem trage concluzii ferme și generale într-un raționament de tip inductiv. Rațional vorbind, faptul că avem eșecuri nu înseamnă că suntem incapabili, ci că avem uneori comportamente mai puțin performante.

4. Gândirea dihotomică (de tip “totul sau nimic”)- este gândirea în alb și negru, prin care lucrurile sunt considerate fie în totalitate bune, fie în totalitate rele - nu există alternativă de mijloc (“Am greșit în clipa aceea... am distrus totul!”)

5. Gândirea emoțională - a presupune că emoțiile noastre negative reflectă neapărat starea reală a lucrurilor: “Mă simt rău, deci lucrurile merg prost!”.

6. Personalizarea și “omnipotența”- asumarea responsabilității pentru orice eveniment extern sau a crede că suntem centrul atenției. De exemplu, a spune: “Toată lumea se uita la mine” ori “S-au simțit prost din cauza mea”. Nu uitați că așa cum suntem responsabili pentru propriile gânduri și sentimente, acest lucru este valabil și în cazul celorlalți. Nu putem determina pe nimeni să gândească, să simtă un anumit lucru, precum nici simțămintele sau gândurile noastre nu pot fi influențate decât de noi înșine. Când convingerile deținute de oameni sunt flexibile, acestea se numesc convingeri raționale și se exprimă deseori sub forma preferințelor. Aceste convingeri nu se vor accentua niciodată astfel încât să atingă nivelul convingerilor dogmatice, rigide de tipul “trebuie cu necesitate”, “este obligatoriu”, “este absolut necesar”. Atunci când indivizii pornesc de la astfel de premise flexibile, tind ca în baza acestora, să tragă concluzii raționale. Aceste concluzii se prezintă sub mai multe forme:

1. Evaluarea moderată a caracterului negativ al unui eveniment - a confruntarea cu un eveniment activator negativ, oamenii vor concluziona “Este rău, dar nu groaznic!”, mai degrabă decât “Este îngrozitor!”.

2. Exprimarea toleranței - adoptarea unei atitudini tolerante atunci când ne confruntăm cu situații negative "Nu-mi place acest lucru, dar îl pot suporta".

3. Acceptarea imperfecțiunii – acceptarea propriei persoane și a celorlalți ca fiind ființe imperfecte, care nu pot fi evaluate global ca bune sau rele. De asemenea, mai util este să considerăm că lumea și condițiile de viață sunt situații complexe, cuprinzând aspecte pozitive, negative și neutre, decât să le atașăm etichete absolutiste.

4. Gândirea preferențială - în timp ce formularea rigidă și absolutistă a scopurilor / dorințelor în termeni de "trebuie!" este un proces cognitiv irațional, formularea lor preferențială și flexibilă, dublată de acceptarea faptului că ceea ce dorim s-ar putea să nu se întâmple, este un proces cognitiv rațional. De ce? Transformarea derințelor proprii în nevoi absolute, în obligații pentru sine și pentru alții nu conduce la transformarea universului. Absolutismul cerințelor se lovește de restricțiile impuse de posibilitățile lumii reale, ceea ce conduce la o permanentă nemulțumire și frustrare.

După cum am arătat mai sus în modelul ABC, C-ul reprezintă consecințele emoționale și comportamentale ale credințelor pe care o persoană le are despre A (situațiile negative prin care trece). C-urile care derivă din convingeri iraționale vor fi inadecvate și se vor numi consecințe negative disfuncționale, iar cele care derivă din convingeri raționale, flexibile vor fi adecvate și se vor numi consecințe negative funcționale. O primă categorie de consecințe se referă la emoțiile asociate unui eveniment activator, care sunt de două feluri:

1. Emoțiile negative disfuncționale (anxietatea, deprimarea, furia, vinovăția, gelozia, rușinea), care sunt etichetate drept disfuncționale din trei motive;

a) Determină trăirea durerii și a disconfortului psihic;

b) Motivează persoana să recurgă la comportamente contrare propriilor interese;

c) Împiedică persoana să se angajeze în comportamentele necesare atingerii propriilor scopuri.

2. Prin contrast, emoțiile negative funcționale (îngrijorarea, tristețea, nemulțumirea, remușcarea, dezamăgirea, regretul), se numesc astfel pentru că:

a) Atrag atenția persoanei că ceva blochează atingerea scopurilor sale, însă nu imobilizează individul;

b) Motivează persoana să recurgă la comportamente care conduc la dezvoltarea personală;

c) Încurajează punerea eficientă în practică a comportamentelor necesare atingerii propriilor scopuri.

Ca o sugestie practică, vă recomandăm ca în momentul în care resimțiți vreuna dintre emoțiile negative disfuncționale să încercați să răspundeți la întrebarea "În urma cărui gând mă simt eu astfel?" Veți fi surprins când veți constata că în spatele acelei emoții disfuncționale se află o convingere absolutistă sau o eroare cognitivă pe care va fi nevoie să o reformulați în termeni raționali pentru a putea elimina disconfortul emoțional.

În concluzie, pentru a fi rațională o persoană trebuie să fie (a) pragmatică, (b) logică și (c) în acord cu realitatea obiectivă. Raționalitatea se definește ca fiind ceea ce îi ajută pe indivizi să își atingă scopurile de bază, este logic (nonabsolutist) și este consecvent cu realitatea obiectivă. Invers, iraționalitatea se referă la ceea ce blochează atingerea scopurilor de bază ale unei persoane, este ilogic (dogmatic și rigid) și este inconsecvent cu realitatea obiectivă. Gândurile iraționale ale indivizilor sunt acelea care determină trăirea de emoții disfuncționale și comportamente dezadaptative/ autodestructive

(adicții, suicid, izolare, obsesii și compulsii etc). Așadar, pentru a ne putea păstra starea de confort psihic (trăirea doar a emoțiilor negative funcționale), de echilibru interior, avem nevoie de o gândire flexibilă în ceea ce ne privește pe noi înșine, pe ceilalți și realitatea înconjurătoare. Avem nevoie să conștientizăm și să ne păstrăm în minte ideea că nu suntem mici dumnezei, că lucrurile nu trebuie neapărat să se întâmple așa cum ne dorim noi, căci Universul nu e făcut pentru a răspunde necondiționat dorințelor sau nevoilor noastre. În loc să cerem irealist ca lucrurile să meargă după cum dispunem noi, avem alternativa schimbării propriilor credințe absolutiste pentru a avea o viață mai sănătoasă și echilibrată din punct de vedere psihologic.

Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 35-36 (paginile 45-47)

Pentamorfoza bacoviană

prof. Theodor Codreanu

S-ar putea să ne găsim în fața unei surprinzătoare configurații pentamorfice a poeziei lui Bacovia, cu atât mai mult cu cât Alexandru Surdu¹, teoreticianul pentamorfozei, oferă explicații îndeobște pe claviatura artei tradiționale. Sinestezia celor 5 simțuri, remarcată mai sus, cu originala dispunere bacoviană, trimite la o dialectică pentadică internă și externă (e adevărat, a mai apelat aici la dialectica binară a lui Ștefan Lupășcu, dar binaritatea acestui gânditor e atât de complexă, încât ea e perfect compatibilă cu o logică în 5 dimensiuni, dat fiind că logica pentadică înglobează toate tipurile de logică anterioară). Întâi, ca om, Bacovia a trecut prin toate cele 5 vârste: copilăria, adolescența, tinerețea, maturitatea, bătrânețea. Această succesiune în normalitate și încheierea ciclului ne pune în fața unui om „complet”. Faptul – și aici intervine elementul de originalitate a biografiei bacoviene – o perturbare pretimpurie care a conturat „complexul Bacovia”. Mă simt ispitit să coroborez afirmația cu demonstrația lui Alexandru Surdu pe terenul picturii². Momentele pentamerice ale picturii tradiționale, aspirante spre perfecțiune, erau: *culoarea*, *conturul*, *umbra*, *proporția*, *perspectiva*. În pictura modernă se produc „deregări” în dialectica celor 5 elemente. De exemplu, impresionistii au pus accentul principal pe *culoare*, conducând inevitabil, la destrămarea *conturului*, cu renunțarea la *proporție* și la *perspectivă*. Abstracționiștii au abandonat total conturul, cu toate consecințele de rigoare, pe când fovistii au accentuat la maximum conturul, iar cubiștii au inovat prin *geometrizarea* descompusă a aceluiași pentamer. Când Rimbaud își propune „deregarea tuturor simțurilor”, el dovedește o acută intuiție a intervenției dirijate în pentamorfoza tradițională a senzațiilor, cu urmările binecunoscute la nivel estetic.

Revenind la vârstele lui Bacovia, împrejurările „obiective” și „subiective” au determinat perturbări grave, dincolo de ciclul biologic consumat integral, în cazul său. E vorba, mai întâi, de „*paludismul*” de la 7 ani care îl transformă într-un *copil întârziat* intrat greu la școală și ieșit de acolo și mai greu, totul fiind alături de o hipersensibilitate unică. Conform legilor biologice stabilite de D. Danielopolu³ (căroră Alexandru Surdu le dedică unul dintre cele mai substanțiale studii), s-a produs o puternică forță activă, concretizată în răsturnarea spectaculoasă a ordinii vârstelor, recunoscută chiar de Bacovia: „copil întârziat” „îmbătrânește” în așa măsură încât aidoma spuselor lui M. Michaux, la 16-17 ani e de 60. *Maturizarea* aceasta uimitoare (care amenință să-l împingă în zona patologicului și de care m-am ocupat în capitolul anterior) a avut efecte nu mai puțin incredibile, căci la 1900 Bacovia e deja poetul geniu pe care-l

cunoaștem. Răsturnarea vârstelor ca și al ierarhiei simțurilor, a creat și imaginea unei *evoluzii inverse* a talentului: de la geniu la mediocritate, de la stil la manieră. Iar dacă „dereglarea” nu a devenit patologică, e fiindcă personalitatea, de o viață ascunsă, loyolalică, după cum am arătat, a controlat perfect *involutia*, programatic, vădind că se poate ieși victorios în *cădere*, conform arguției lui Daniel Dimitriu. Încât poetul a fost salvat atât ca om (o viață de 76 de ani), cât și ca artist, căci opera în ansamblu are năzuința *perfectiunii*. Or, această perfecțiune, cum arăta amplu Alexandru Surdu, e totdeauna *pentamorfică*. Dar, în cazul Bacovia, e o pentamorfoză răsturnată, o alchimie negativă. Se spune că Vassili Kandinsky a avut revelația picturii abstracte, într-o noapte, când, din *greșeală*, pusese în ramă o pânză pe dos. *O poezie pe dos își descoperă din greșeală* și Bacovia, confirmat, bunăoară, de un Ion Caraion care a văzut că poemele de plumb pot fi citite la fel de profitabil și de la coadă la cap. Or, faptul n-ar fi posibil fără perfecțiunea pentadică, proclamată încă de pitagoreici.

În propria *secțiune de aur* (care e pentadică), o *secțiune de aur pe dos*, de vreme ce poetul știa că e neîntrecut în *poeme de plumb*, iar nu de aur.

Dacă ne gândim bine, pentada e prezentă chiar și în numărul formal al volumelor de versuri: *Plumb*, *Scânteii galbene*, *Cu voi...*, *Comedii în fond*, *Stante burgheze*, cel de a șaselea volum conceput înainte de moarte, neavând un titlu propriu-zis, căci Bacovia știa că acele poezii nu fac decât să întregească atmosfera *ștanțelor burgheze*.

În final, schema pentadică a dialecticii interioare a stilului bacovian e următoarea: 1) *forma activă* (apăsarea insuportabilă a *plumbului*, *recte tăcerea grea* care trebuie ”trecută”, învinsă prin activizarea forței opozante); 2) *forța reactivă* (strigătul devenit plâns); 3) *predominanța uneia* (tăcerea ipostaziată în *gol istoric*, *plumb*, *nimic*, *vid*, *pustiu*, etc); 4) *antrenarea celeilalte forțe* (uriasă pondere a ploii-plâns); 5) *echilibrarea lor simultană cu menținerea dezechilibrului*-proporțională 2/3, oglindind sinteza dinamică a atmosferei bacoviene. Este acel moment al frumuseții în proporții de mișcări, definită, în premieră mondială, de Eminescu: ”S-a zis demult că frumusețea consistă în proporția de forme. *Nemăru* nu i-a venit în minte că consistă, în proporția de mișcări, și cu toate acestea, asta e adevărata frumusețe. Frumuseți *moarte* sunt cele cu proporție de formă, frumuseți *vii* cele cu proporții de mișcări. E evident că această proporție de mișcări, unde nu e nici prea întinsă, nici prea flască, e o stare de echilibru-fericire⁴.

În negativul oglinzii bacoviene, pare a fi suprema ”nefericire”.

Dar perturbări în pentagramă ne oferă poetul nu numai în ierarhia celor 5 simțuri, având ca pentameri ascunși tactilul și gustul și lăsând, mascat altfel, să lucreze într-o libertate specifică văzul, auzul și olfactivul. Și el, ca impresionistii, în calitate de pictor (pastelist) tulbura schema pentadică, invadat de culoare, care balansează între impresionism și tușă groasă expresionistă, până la *nigredo*-kandinskyan, nefiind nici una, nici alta. Iar în calitate de *musician* („compozitor de vorbe”), tinde spre perfecțiunea dramei wagneriene, implinită în desăvârșirea momentului pentatonic (Alexandru Bogza⁵). Totuși drama muzicală bacoviană atârână tot pe dos, căci lasă la lucru tonurile și semitonurile „diabolice” care-l împing spre atonalism. Dar chestiunea merită o investigație aparte și e nevoie a ne adânci în tainele *ritmului*.

1, 2, 3 - Alexandru Surdu, *Pentamorfoza artei*, Ed. Academiei Române, 1993

4 - M. Eminescu în *Manuscriptum* nr. 3/1979, pag. 27

5 - Alexandru Bogza, *Realismul critic*, Ed. Științifică și Enciclopedică

Pro Domo

prof. Daniela Janet Popoiu

În 1915, la începutul Primului Război Mondial, ca răspuns la această provocare a istoriei care îngrădea tinerilor libertatea de exprimare, va apărea o mișcare anti-artă, o adevărată revoluție culturală, care va purta un nume pe cât de simplu, pe atât de sugestiv – **DADA**.

Atitudinea anticonformistă, antiacademică, demonstrațiile reprezintă un mod de a provoca furia burgheză și de a înfățișa cruda realitate.

DADA (termenul provine, se pare, din conversațiile lui Tristan Tzara cu Marcel Iancu care repeta mereu "da", "da" sau din limbajul copiilor *dada* = „căluț de lemn“) s-a înființat la Zurich în **Cabaret Voltaire**, acolo unde se întâlneau emigranți din diferite țări după izbucnirea războiului.

Vrând să răspundă absurdului prin absurd, ei își manifestă revolta mai curând prin provocare, decât prin idei estetice. *„Ne-am pierdut încrederea în cultura actuală. Tot ceea ce este, la momentul actual, trebuie distrus, demolat. Trebuie să reîncepem actul creației pornind de la o tabula rasa. La Cabaret „Voltaire”, noi vrem să zguduim ideile, opinia publică, educația, instituțiile, muzeele, bunul-simț așa cum este el definit la momentul actual, pe scurt, tot ceea ce ține de vechea ordine”*, scria Marcel Iancu.

În manifestul acestei mișcări, "Dada", Tzara vorbește despre căutare unei rupturi extreme dintre gândire și expresie, contrazicând totul, negând totul: *abolirea logicii, dansul neputincioșilor creației: dada; /.../abolirea arheologiei: dada- abolirea profetiilor: dada- abolirea viitorului: dada-credință indiscutabilă în fiecare zeu produs imediat al spontaneității: dada. /.../ Marele secret este aici: gândirea se face în gură... Apriori, dada pune înaintea acțiunii și înainte de tot: Indoiala. Dada se îndoiește de tot.*

Hugo Ball, scriitor și regizor de teatru, împreună cu Tristan Tzara, Marcel Iancu și Hans Arp transformă taverna **Meierei** în cabaret literar. Se prezentau costume, măști, se citea poezie și se asculta muzică. Poetul german Hans Richter prezintă, în jurnalul său, o versiune personală referitoare la momentul lansării cabaretului, avându-l în prim-plan pe tânărul Tzara: *„4 februarie 1916, Cabaretul Voltaire. Pregătirile erau în toi. [...] Pe 5 februarie 1916 are loc primul spectacol dadaist: primul interpret (un tânăr de 19 ani, mărunțel și vioi, nimeni altul decât Tzara) își făcuse intrarea în sală declamând melodii sentimentale și nostalgice („Adieu, mamère, adieu, monpère”) și împărțind spectatorilor scandalizați cocoloase de hârtie.*

Prima ediție a magazinului **Cabaret Voltaire** a fost publicată pe 15 iunie 1916 și conține, pe lângă alte contribuții, prima tipărire a cuvântului **dada**.

Încă din 1917, Tristan Tzara i-a contactat pe scriitorii din Paris în vederea unei colaborări literare. În ianuarie 1920 se mută în capitala Franței unde îi întâlnește pe Picabia și pe Andre Breton, urmărind lansarea mișcării *Dada* pe o scenă universală. Grupul se lărgeste prin venirea lui Man Ray din New York și a lui Max Ernst din Koln. Astfel Parisul devine cel mai important centru Dada. Acestora li se vor alătura Marcel Duchamp, Jean Croti, Paul Eluard, Benjamin Peret.

Întrucât Andre Breton și Philippe Soupault lucrau la o nouă formă de artă bazată pe subconștient, numită suprarealism, dispuți cu Tzara va duce la ruperea parteneriatului. Astfel lua sfârșit aventura Dada.

Prin apariția dadaismului, poezia este împinsă spre noi forme individuale de expresie prin care s-au deschis perspectivele poeziei moderne. În *Dada manifest despre dragostea slabă și dragostea amară* Tzara propune o rețetă

de poezie dadaistă: „*Luați un ziar. / Luați niște foarfeci. / Alegeți din acest ziar un articol de lungimea pe care intenționați s-o dați poemului dumneavoastră. / Decupați articolul. / Decupați apoi cu grijă fiecare dintre cuvintele care alcătuiesc acel articol și puneți-le într-un sac [...] Scoate-ți apoi fiecare tăietură una după alta*”

Deși s-a considerat multă vreme că un dadaism românesc propriu-zis nu a existat, credem că cele câteva poeme românești ale lui Tzara, precum și poemele lui Sașa Pană, Urmuz, Ion Vinea, Ilarie Voronca se pot constitui drept mărturie clare ale existenței acestei mișcări ce se înscrie în aria mai largă a avangardismului.

Cercetătorii români sau străini ai fenomenului Dada susțin rolul de lider al acestei mișcări pe care l-a avut Tristan Tzara. Iată de ce considerăm, ca o împlinire și ca o recunoaștere binemeritată, sărbătorirea în 1996 la Bacău a centenarului Tristan Tzara, precum și apariția acestui număr dedicat poetului atât de puțin cunoscut la noi.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 1998,
nr. 8 (pagina 5)*

Tristan Tzara... ...poezia ca provocare...

Lector dr. Aurelia Merlan,

Facultatea de Litere, Universitatea Al. I. Cuza, Iași

I. “Explozia” de la Zurich

Ca o reacție împotriva literaturii vetuste din anii care au precedat războiului, împotriva artei „mijloc de expresie”, a principiilor tabu, a tuturor convențiilor, teoriilor și dogmatismelor, împotriva unei lumi a cărei ordine devenise inacceptabilă, ia ființă în anul 1916, într-un colț de Elveție, la Zurich, o mișcare deliberat subversivă care, nefiind „nici nebuni, nici cuminenie”, încearcă să impună lecția dezordinii extreme.

„*Noi sfâșiem, vânt furios linioliul norilor și al rugăciunilor și punem la cale marele spectacol al dezastrului, al incendiului, al descompunerii. Să pregătim suprimarea doliului și să înlocuim lacrimile prin cântecul sirenelor care să se audă de la un continent la altul.*” [...] „*Să alungăm morala și să aruncăm mâna din cer în infern, ochii din infern spre cer, să restaurăm roata fecundă unui circ universal în adevăratele puteri și în fantezia fiecărui individ.*”

Inițiatorul acestei mișcări anarhiste născute „din nevoia de independentă, de neîncredere în comunitate” este studentul înscris la Facultatea de Filozofie și litere a Universității din Zurich, Tristan Tzara (pe numele adevărat, Samuel Rosenstock, venit din România în toamna anului 1915. „Cântărețul plin de farmecul teroarei”, cum îl caracterizează Stephan Roll (apud Sașa Pană, 1971, 111) botează mișcarea (în 8 februarie 1916) cu un cuvânt pe care îl descoperă grație hazardului în paginile unui dicționar Larousse: „Dada”. Ce semnifică acest cuvânt? „Dada nu înseamnă nimic”, afirmă răsplat autorul celor *Șapte manifeste*. A-l explica înseamnă a cădea în convenționalism și, prin aceasta, a ucide magia cuvântului. Or, spiritul dadaist se pronunță pentru libertatea absolută, iar „dada” este expresia lingvistică a acestei libertăți, a rupturii de „sfânta” tradiție și de sistemul ei de reguli, de valori sociale sau spirituale.

La Cabaretul Voltaire, deschis la 5 februarie 1916, începe seria manifestărilor virulente ale mișcării Dada, care, privite de la distanță, par

„paralogice”, cum animatorul lor va admite mai târziu; în realitate însă „Lumea este cea care relevă absurditatea ei în lumina Dada, așa cum prin organizarea ei a fost îndepărtată de la premisele ei originale.” (*Dada contre l'art*, în O.C.V., 356). Tzara își citește versurile, declamă cântece, aparținând artei primitive a negrilor și interpretează poeme simultane împreună cu Huelsenbeck și Marcel Iancu, toate creștând mințile ascultătorilor nedumeriți cu nouitatea lor (Sasă Pană, 1971, 111). Poemele simultane (compuse în colectiv la inițiativa sa) reprezintă o încercare de transpunere poetică, trebuind să ofere auditoriului un fel de bas continuu care să-i canalizeze gândirea. Iar aceasta presupune o lectură publică. Sub îndrumarea lui Tzara, are loc la 31 martie, la Cabaret Voltaire prima realizare scenică a unui poem simultan, *Amiralul caută o casă de locuit*.

În *Notă pentru burghezi*, Tzara explică „princiipiile” acestei estetici moderne: „Vroiam să realizez un poem bazat pe alte principii. Acestea constau în posibilitatea pe care o dau fiecărui ascultător de a face asocierile care-i convin. El reține elementele caracteristice, personalității sale, elementele îmbinate, fragmentele etc, rămânând același în direcția pe care a propus-o autorul. Poemul pe care l-am aranjat (cu Huelsenbeck și Janko) nu dă o descriere muzicală, dar tinde să individualizeze impresia poemului simultan căruia noi îi dăm prin aceasta o nouă deschidere.”

Cuvintele, adeseori fără legătură gramaticală între ele și/sau semantică, au menirea de a produce, prin simpla lor alăturare „un fel de șoc emoțional” (gesturi, punctuație și limbaj poetic). Ele aparțin unor idiomuri diferite, expresie a tendinței de eliberare a poeziei din cadrele strâmte ale limbajului. Dacă poetul dadaist nu poate renunța complet la limbaj, care este o formă de îngrădire a poeziei, el aspiră să găsească formula supremă în această limitare: sfidarea granițelor sistemelor lingvistice prin glisarea dintr-unul în altul (din germană în franceză și/sau spaniolă, engleză) ori prin activarea lor simultană. Ca în *Amiralul caută o casă de locuit*.

Cacadoufarbige Butzenscheibenohren rennen um Klumbumbus gelber
Stern Bauch quer durch Hund zellen platzen. Gut.

Cacadou wird Butter

Jamaica Cognac Stahl wird Tanz Butterwerg ist

Korkenzieher fur

Infantile Oteroa in Sacken Chinesen speien jahrelang nach Petrol[...].

Tzara își exprimă astfel disprețul față de poezia mijloc de expresie, căci nedepărtându-se de limbaj și de forma sa, poezia nu poate ajunge la o maxima esențializare. Concepția asupra operei de artă în general este expusă într-unul din manifestele Dada: „Opera de artă nu trebuie să fie frumusețea întrupată, pentru că ea e moartă, nici veselă, nici tristă, nici clară, nici obscură, bucurând sau rănind individualitățile, servindu-le dulceața de aureole sfinte sau sudoarea unui drum chinuit prin atmosferă. Niciodată o operă de artă nu este prin definiție în mod obiectiv frumoasă pentru toți.”

Odată cu prima manifestare, Dada începe o adevărată campanie de devalorizare a operei de artă, și, în special, a literaturii. În locul expresiei căutat este preferată expresia spontană, în locul „bunului simț” („eu urăsc bunul simț”, afirmă Tzara), non-sensul sau „anti-sensul”. Cuvintele își pierd valoarea specifică. Ele nu mai comunică, ci, golite de sens activează în poem „prin simpla lor forță de evocare în lumina unei magii la fel de greu de observat cât și de exprimat” (*Eseu despre starea poeziei* în O.C., 18).

Poezia ajunge să-și creeze un fel de limbaj universal la care să poată avea acces oricine, fără imperativul cunoașterii sau recunoașterii cuvintelor sub aspectul formei sau al conținutului lor. Pe lângă uzul cuvintelor, în afara specificității lor, poemele simultane reflectă și tendința de confundare a

genurilor, ambele fiind elemente constante ale creației dadaiste. Tzara însuși, într-un studiu scris multă vreme după episodul dadaist, consideră această tendință drept o caracteristică esențială a mișcării: „Mai mult decât a preconiza folosirea mijloacelor în afara specificului lor, Dada tinde să confunde genurile și asta este, mi se pare, una dintre caracteristicile sale esențiale” (*Dada împotriva artei*, în O.C., V., 354) Exemplul cel mai bun îl reprezintă poemele simultane cu orchestratie fonică (precum mai sus-citatul *Amiralul caută o casă*)...

II. Poemele românești

Când profetul dadaismului declanșează la Zurich reacția anti-artă, anti-literatură, anti-poezie, electrizând în primul rând generația tânără. „*Dada [...] era într-adevăr o aventură*” „*era un fapt al propriei noastre adolescențe*”. Avea numai 20 de ani. Activitatea sa poetică nu începe însă acum, ci într-o perioadă anterioară venirii în Elveția. Primele poeme apar în revista „Simbolul”, pe care Tzara o redactează în 1912 și la care colaborează: Ion Vîna, Marcel Iancu, Emil Isac, A Solocolu, Adrian Maniu. După cum arată și titlul, revista se plasează sub egida simbolismului de expresie franceză care, înainte de război, se bucură încă de prestigiu în România. Tzara publică în fiecare număr al revistei sub transparentul pseudonim S. Samyro (format din diminutivul prenumelui - Samy și din prima silabă a patronimului). Cele 4 poeme apărute aici au ecouri simboliste, resimțindu-se influența lui Verhaeren, Maeterlinck, Baudelaire, a căror admiratori era tânărul poet. Ele sunt: *Pe râul vieții, Cântec, Poveste și Dans de fee*. Nici prima, nici a doua ediție a *Primeror Poeme* publicate din inițiativa lui Sașa Pană, nu include aceste versuri, căci autorul lor, consultat cu privire la alcătuirea rolului răspunde: „Nu văd necesitatea de a face să figureze în culegere poemele apărute în „Simbolul”, nu pentru că ar fi simboliste, cum spuneți voi, ci pentru că, după cât pot să-mi amintesc ele sunt de-a dreptul lipsite de interes. Aveam mai puțin de 16 ani când le-am scris. Vor exista totuși destui ciocli, când voi fi mort, pentru a dezgropa cenzurile și scorile, dar a mă asocia acum la acest fel de plăcere de prost gust pe care am de gând s-o ofer cât mai târziu posibil, mi se pare într-adevăr exagerat. Ar fi o greșeală din partea noastră să dăm bucuroși broșurii noastre un alt sens decât acela al unei semnificații de ordin poetic și de a atașa o oarecare valoare la ceva ce, probabil, nu are nici una.” (Scrisoare către Sașa Pană, Nice 17 ianuarie 1934, publicată în postfață la volumul *Primele Poeme*, București, 1971). Pentru prima dată poemele de factură simbolistă sunt reproduse în ediția franceză a operelor complete (O. C. I 427-437), în traducerea Colombe Veroncea (ediție la care recurgem și noi pentru exemplificări).

Componentele limbajului poetic sunt cele ale artei simboliste, Tzara înscriindu-se pe linia deschisă în creația românească de Minulescu și îndeosebi de Bacovia. Regăsim elemente ale unui univers diluvian (ploaia, râul, marea), ale spațiului închis (fereastra, candelabru), zugrăvit în culori pale - alb, violet, roz, bleu - și încărcat de parfumul orhideelor, al irisului, al petuniilor, un spațiu în care răsună dulceag acorduri de harfă, de violină, ori plânsul lirei. Sentimentul tragic al vieții, imaginea unei lumi respirând mireasma morții, în fața căreia dragostea însăși nu învinge (*La orizont totul este totuși vid*), agonia sunt coordonate ale universului poetic în perioada de debut: *Pe râul vieții, Danse la fee*.

Poetul exploatează îndeosebi substantivele cu valoare de simbol, („râul”, „barca”, „vaporul”; „marea”, „fantoma”, „sicriul”; „aurora”, „orizontul”, „cerul”, „ploaia”, „vântul” etc.) și adjectivul epitet („marea albastră agitată, pentru todeauna agitată”; apa aurită-apa verde; ritmuri albastru palid, blonde, albe, verde strălucitor, mari, bolnave, violete; simfonii bizare, lucitoare, schimbătoare” etc). Nimic nu pare să anunțe furtuna dadaistă care avea să se abată 4 ani

mai târziu asupra „rigidului edificiu al artei”.

Înainte de a părăsi România, Tzara mai publică, după un intermezzo de 3 ani, încă trei poeme: *Verisoara, fata de pension* în „Noua revistă română” (XVIII, 21-28 iunie 1915) condusă de Rădulescu-Motru; *Vacanță în provincie*, în revista lui Ion Vinea, „Chemarea” (nr. 1 oct. 1915). Alte câteva manuscrise în limba română, lăsate prietenilor din București vor apărea când poetul se bucură deja de celebritate, în „Contimporanul” (în perioada 1922-1924); *Vino cu mine la țară, Gas, Duminică, La marginea orasului* în revista „Unu” (1929). *Tristețe casnică*, ediția întâi a volumului *Primele Poeme* (1934), reunește toate aceste versuri, la care se adugă *Îndoieli*. În sfârșit, două poeme sunt publicate în „Steaua” (1965): *Chemarea și Cântec vechi*.

În aceste versuri se observă deja detașarea de simbolismul de tip baudelairean. Poetul caută o formulă de expresie nouă, autentică, eliberându-se treptat de influențe. Și, ca și când ar fi descoperit un alt glas crescând în el, renunță la pseudonimul Samyro, optând, după o perioadă de căutări, pentru pseudonimul sub care va deveni cunoscut, Tristan Tzara.

Imaginea insolită își face de acum loc în creația sa:

„dumnezeu: scarmă lâna îndrăgostiților supuși,/ vopsește păsările cu cerneală, înnoiește paza de pe lună” (*Insereează*)

În locul clișeeilor simboliste, apar asocieri inedite ale cuvintelor, poetul părând să opteze de pe acum pentru libertatea de limbaj:

„Privește: trupul meu în țărână și în suflet se desface/ Că mi-e dor de tine cu furtună și cu răcnete de sirene” (*Furtuna și cântecul dezertorului*)

„Sufletul meu e un zidar care se întoarce de la lucru/ Amintire cu miros de farmacie curată” (*Vacanță în provincie*)

Semne de anti-poezie „toamna și-a lătit în țară rana”, „nebuna satului clocește măscărici pentru palat” se intersectează, adeseori în spațiul unui poem, cu versuri de un surprinzător lirism: „Luna și-a închis deasupra norilor lumina/ Ca inima stareței în vechimea unui schit”, „Eram cerșetor, tu pâine caldă”, „Te-am adormit ca lumina florilor din ulcele” etc.

Expresia se descătusează în poezia de început numai rareori de canoanele gramaticale: „Numai mie noaptea nu-i frumoasă/ Numai mie” (*Furtuna și cântecul dezertorului*); „se sparg jucării de sticlă între stele cu lanțuri la animale/ și tu ghetari aș vrea să urmez/ cu rădăcina/ cu boala mea/ cu nisipul ce mă furnică în CREIER” (*Fragmente*)

Punctuația simplificată până la totala suprimare, prozodia busculată, îmbinările de termeni incompatibili semantici, saltul de la o idee la alta, absolut spontan, fac obscură sintaxa textului:

„TITULE/ TITULE/ fratele tău/ țipă/ și tu îi spui/ între flori de carte mâna/ cu var să-mi vopsești credința/ arde fără lumânări în sârma/ TITULE”

„uite, o lumină ce-ar putea să fie neagră/ floare/ pe crini de oțel și de sare să-mi spui încă o dată că mama ta era bună” (*În gropi fierbe viața roșie*)

„Nici frânghia nu e lunecoasă/ Domnul Wedekind/alături arde încă lampa/ Dar nu e copt pentru aceasta” (*Se spânzură un om*). Prin dizlocări spectaculoase, ce provoacă o stare de așteptare, relațiile dintre cuvinte devin imprevizibile: „Am simit că glasul tău plătit/ Cântai beie 'i era silit” (*Chemare*).

„Și așteptam din țimbale rărite/ Limpede și simplu glăsuire sfântă/ Pe dealuri leproase în văgăună” (*Furtuna și cântecul dezertorului*)

Poetul frânge sintagmele cele mai sudate, distribuind, de exemplu, în versuri diferite, pronumele reflexiv-morfem al diatezei și verbul ori adjectivul nehotărât și substantivul determinat:

„și încă ceva am mai văzut (tot în cer) cum se înșurubează apa în fructe și clei” (*În gropi fierbe viața roșie*)

„Pe scenă tăcere femeia goală, în sală jenă, dar nici un gând sincer

care să te doară, nici un actor care să moară” (*Poema mondenă*)

Asocierile insolite, sintaxa spartă, versul liber, expresia spontană sunt elemente ce definesc o poezie modernă, cum autorul însuși o califică cu ocazia unui interviu acordat în 1959: „Ajunând în Elveția în 1916, scrisesem deja poezii și tot interesul meu era pentru poezie. Era evident o profesie modernă; Apollinaire îmi era deja foarte familiar la fel ca și Alfred Jarry și alți scriitori care erau de avangardă la acel timp” (*Art-anti-art*, în O.C. V,4310).

Se observă în versurile românești și opțiunea pentru o poezie ancorată în real, în actualitatea imediată, poetul surprinzând solitudinea provincială, aspectele banale ale vieții sau, dimpotrivă, cutremurătoare. Uneori privirea sa trece imposibilă pe deasupra acestui univers cenușiu:

„La vecini, părintele-și sărută fata, indiferent/ Îi face morală de despărțire/ Balta s-a închis ca în urma unei fete porțile la mănăstire/ Gâlgâitul sinucisei a speriat-broaștele au încetat un moment/ Mă duc să mă întâlnesc cu un poet trist și fără talent” (*Duminecă*).

Alteori, neliniștea, revolta sau o tristete stranie mocnește în versuri, lăsându-ne să descoperim în Tzara, „un elegiac de mare respirație”.

„A plesnit lumina din obuze/ Și a crăpat fulger în mâna noastră/ Ca mâna Dumnezeului în cinci degete s-a despicat” (*Furtuna și cântecul dezertorului*).

În funcție de tematică, registrul limbajului se modifică. Versul clocotește într-un poem precum *Furtuna și cântecul dezertorului*, autorul recurgând la cumulum de verbe care exprimă acțiuni de maximă intensitate: „a plesnit lumina”, „a crăpat fulger”, „zbierând și-a descătușat furtuna leii”. Versul se tânguie în *Cântec de război*, unde predominante sunt verbele ce exprimă stări ori acțiuni durative: „Ce zaci în staule/ Să ascultî cornul pădurarilor”, „Seceta/ mi-a uscat în suflet iarba/ Și mi-e teamă”. Imaginea terifiantă a războiului este sugerată prin valorificarea semanticii cuvintelor anti-estetice: „stâlcim”, „stârvuri”, „au supt ca ventuze”, „ochiul craniului”, „ochiul de rugină mâncat” etc.

În poemele ce surprind solitudinea provincială, limbajul este cel cotidian, expresia intenționat banală: „Pe cer păsările nemișcate/ Ca urmele ce lasă muștele/ Stau de vorbă servitori în pragul grajdului/ Și-au înflorit pe cărare rămășițele dobitoacelor” (*Vacantă în provincie*)

Unele dintre particularitățile poemelor scrise în limba maternă anuță lirismul care definește opera de maturitate. Altele - acel anti-limbaj din epoca dadaistă. Există, așadar, un liant între versurile perioadei de debut și cele care îi urmează, recunoscut de poet. Trebuind să aleagă între două titluri propuse de Sașa Pană pentru volumul de poezii românești, Tzara îi scrie acestuia „Titlul *Poeme dinainte de dada* ar lăsa să se presupună un fel de ruptură în ființa mea poetică, dacă pot spune așa datorată unui fapt care s-ar fi produs independent de mine, care la drept vorbind n-a existat niciodată, căci a rămas o continuitate, prin lovituri mai mult sau mai puțin violente și hotărâtoare, dacă vreți, dar totuși o continuitate și o întrepătrundere legate în cel mai înalt grad de o necesitate intrinsecă”.

Odată cu plecarea în Elveția, Tristan Tzara încetează să-și mai scrie poemele în limba patriei natale. Cât despre versurile deja elaborate, multe purtate cu sine la Zurich și păstrate vreme de aproape jumătate de secol, poetul nu pomeneste nimic. Este cert însă că acestea nu au rămas uitate într-un sertar, probă fiind adnotările în limba franceză de pe marginea lor. Ele au dobândit poate și o anume valoare simbolică, căci, fapt neîndoielnic, Tzara poartă vie în suflet imaginea universului din care a plecat. Reproducem, în acest sens, fără comentarii de prisos, un text destinat unei comunicări radiofonice după eliberarea teritoriului românesc în 1944 sau, mai probabil, după constituirea, la București, a guvernului de front național în martie 1945:

„Astăzi este o mare bucurie pentru mine să pot saluta România eliberată dintr-un Paris liber. Eu însumi m-am născut în Moldova, pe meterezele Carpaților, acum mai bine de 49 de ani. Niciodată nu m-a părăsit amintirea copilăriei mele petrecute pe acele meleaguri aureolate de strălucirea soarelui și de misterul lumii deschise tinerilor mei ochi. Nu pot să evoc decât cu emoție această țară aspră unde valorile esențiale ale vieții, sub înfățișarea lor dură și blândă în același timp, atât de aproape de natură, au păstrat prospețimea tinereții lumii.”

III. Poeta artifex

Limba în care Tzara își elaborează, după părăsirea României, opera este franceza (deși poetul cunoaște și germana, în care însă scrie puțin, și engleza), devenind un maestru nu atât al limbii, cât mai ales al unei materii pe care o modelează într-un chip absolut nou. Pronuțându-se pentru regenerarea poeziei (și artei, în general) Tzara revoluționează limbajul poetic odată cu lansarea unei concepții pe cât de originală, pe atât de șocantă despre ceea ce trebuie să reprezinte opera de artă: „Ordine = dezordine; eu=non-eu; afirmație=negație: supremele străluciri ale unei arte absolute. Absolută în puritatea haosului cosmic și ordonată, eternă în globula secundă, fără durată, fără respirație, fără control. Îmi place o operă veche pentru noutatea ei. Doar constrastul ne leagă de trecut.” (*Manifest Dada*, 1918, în O.C., I, 362)

Tzara redactează la Zurich virulentele manifeste dada, care marchează un moment de cotitură în aventura spirituală a poetului, dar și în istoria literaturii și gândirii secolului XX. „Arta are nevoie de o operație”, declara categoric fondatorul mișcării ce se proclamă „anti-artistică, anti-literară și anti-poetică”. Sunt atribute prin care, în scurt timp, Dada dobândește reputația de „negativistă”, iar profetul pe aceea a unui terorist („J’eus long temps de Tzara l’image et l’idée d’un terroriste”, afirmă Hubert Juin în prefață la volumul *L’Homme* L’Homme aproximativ, Gallimard, 1968,6).

Ceea ce interesează la aceste texte este, mai mult decât conținutul lor, noua artă a spunerii, lexis-ul. Dorindu-și discursul exemplar, Tzara valorifică particularitățile specifice genului, pentru a atrage atenția auditoriului. Fraza este scurtă, lapidară, ritmul sacadat, „verbul” răspicat. Oratorul își conduce cu luciditate expose-ul care se dovedește de o desăvârșită coerență: „DADA este intensitatea noastră care înalță baionetele spre creștetul sumatral al copilului german; DADA este viața fără răgaz și fără comparație care este pentru și împotriva unității și hotărât împotriva viitorului;[...] necesitate dură fără disciplină și fără morală, iar noi disprețuim umanitatea” (*Manifestul domnului Aspirină*).

Vocabularul manifestelor, alcătuit din „esențe” tari, exprimă disprețul oratorului față de orice doctrină, orice filozofie, orice credință. Cuvântul, cu o forță neobișnuită de deflaglare, biciuie: moralitate este” infuzie de ciocolată în venele tuturor oamenilor”, „blenoragie a unui soare putred ieșit din uzinele gândirii filozofice” (*Manifeste Dada* 1918, în O.C. I, 366-367); arta - „o pretenție încălzită la timiditatea bazinului urinar, isteria născută în atelier” (*Proclamation sans pretention*, în O.C. I, 368).

Pentru că nu vrea să predice, se aducă în locul sistemelor disprețuite alte sisteme, autorul manifestelor își afirmă și, în același timp, își neagă propriile „rețete”: „Scriu un manifest și nu vreau nimic, spun totuși anumite lucruri și sunt din principiu împotriva manifestelor după cum sunt și împotriva principiilor[...]. Scriu acest manifest ca să arat că putem face împreună faptele contrare dintr-o singură respirație; sunt împotriva faptelor, sunt pentru o perpetuă contradicție, pentru afirmație de asemenea, nu sunt nici pentru, nici împotriva și nu dau explicații, căci urăsc bunul simț” (*Manifeste Dada* 1918, în O.C. I, 359-360)

Tzara recunoaște însă, în 1921, că absența sistemului este, de fapt, tot un sistem: "lipsa sistemului este, de asemenea, un sistem, dar cel mai plăcut."

Anarhismul declarat al mișcării se manifestă și în poezie. Ignorând orice fel de model și fără să se gândească la ce va veni după el, artistul trebuie să se manifeste așa cum îi dictează impulsul de moment: "impulsul de moment este cel care contează" (*Art-anti art*, în O.C.V, 432). Simpla alăturare oricât de neobișnuită a cuvintelor sau enunțarea unui singur cuvânt sau a unui singur sunet poate crea imaginea poetică. „Rețeta” de poezie pe care o propune în 1916 este elocventă pentru ceea ce s-a numit ”mistificația dadaistă”: „*Luati un ziar/ luați niște foarfeci./ Alegeți în acesta un articol având lungimea/ pe care credeți că veți da-o pemului dumneavoastră,/ decupați articolul./ Decupați cu grijă fiecare dintre cuvintele care/ formează acest articol și puneți-le într-un sac/ agitați ușor.Scoateti apoi fiecare taietură una după alta./Copiați-le conștiincios/ În ordinea în care le-ați scos./ Poemul vă va semăna/ Si iată un scriitor infinit de original și de o sensibilitate fermecătoare, chiar dacă neînțeles de vulg.*” (*Dada manifeste sur l’amour faible et l’amour amer, VIII, Pour faire un poeme dadaiste*, în O.C.I, 382)

Hazardul joacă, prin urmare, rolul esențial în crearea imaginii poetice. Și, pentru a demonstra funcționalitatea rețetei, Tzara oferă și un exemplu de poem dadaist: „*atunci când câinii traversează aerul într-un diamant ca ideile si apendicele meningelui arată ora de trezire programului (titlul este la meu)/ preț ei sunt ieri convenabil dupa aceea tabloul/ a aprecia visul epocă ochi/ glorios recită evanghelia neam*”.

Propunând o “rețetă”, poemul nu o și respectă însă. În legătura cu aceasta, Tzara scrie într-o notiță ce precede o selecție a poemelor sale: “puneți, spunea el, toate cuvintele într-o pălărie, scoateți-le la întâmplare, iată poemul dada. El mințea...” (*Anthologie de la Nouvelle poesie francaise*, Kra, 1928, 423)

Colajele, montajele, decupajele nu lipsesc din creația sa, dar ele nu sunt comparabile cu exemplul oferit. Colajul de cuvinte stă la baza așa-numitului „poem de vocale” sau „poem zgomotos” pe care Tzara îl definește la serata Dada din 14 iulie 1916 astfel: „Poemul zgomotos se bazează, de asemenea, pe teoria noii interpretări. Am introdus zgomotul real pentru a întări și accentua poemul”(în O.C.I, 511). Tehnica este aceea a asamblării cuvintelor în funcție de sonoritatea lor, și nu în funcție de semantica lor. Muzicalitatea versului, accentul ritmic sunt „gesturi ale poeziei”(*Gestes, ponctuation et langage poetique*, în O.C.V, 229), corespondente ale mimicii și ale gestului din comunicarea orală, care îi asigură expresivitatea sau pun în relief un alt sens pe care, singur, codul lingvistic nu-l poate transmite:

Într-un poem precum *Chronique*, Tzara obține sonoritatea dorită jonglând cu numele corespondenților săi parizieni: Aragon, Radiguet, Max Jacob, Pierre Reverdy, Pierre-Albert Birot, Paul Dernee, Picabia, Braque, Leger, reprezentanți ai avangardei din epocă, pe care pare a-i caracteriza într-un mod foarte concis:”frază perifrază antifrază umbrelă parafrază/ anti-Aragon Radiguet ’i pro-Jacob/ Max în vasul deasupra axei lui Halifax/ aici virilul ro’u-închis în viitor Reverdy/ Pierre-Albert-strălucire răspuns metrou Birot/ serpentine circumflexe creieri spre Nord[...]

Deși, la întrebarea nedumerită a lui Breton, ”De ce anti-Aragon Radiguet? Radiguet este un tânăr timid de 17 ani”, poetul declară că nu are răspuns, întrucât “aceasta <<cronica>> nu este decât o glumă americană pentru jurnalul amicului meu Picabia”, este greu de crezut că jocul de cuvinte este gratuit. Tehnica utilizată în poemul *Poeme în dezordine* se înscrie în acea continuă investigație a inițiatorului manifestărilor dadaiste pentru descoperirea

principiilor permanente, inatacabile ale poeziei. Ea este dublată, în același volum, de nu mai puțin spectaculoasă și originală tehnică a colajului tipografic. Procedeele tradiționale ale tipografiei sunt întrebuințate în mod absolut în poemul *O noapte de șah abundent*. Este o altă formă de limbaj poetic și, spunând aceasta, avem în vedere afirmația creatorului lui (afirmație ce poate fi înțeleasă în sens larg): “există un limbaj al poeziei”; “acest limbaj nu este nici convențional, nici sistematic”; “fiecare poet își are propriul limbaj” (*Gestes, punctuation et langage poetique*, în O.C.V, 229)

Despre limbajul poetic al lui Tzara se spune însă că reprezintă un sistem de sisteme. Potrivit concepției sale, prin intermediul expresiei, sub toate formele ei (lingvistice sau paralingvistice ori nonlingvistice), realitatea înconjurătoare se reflectă în poem, devenind o “realitate particulară”.

Tzara sfidează modalitățile de expresie tradiționale în încercarea de a ajunge în poezie la o maximă esențializare. Descoperirea artei primitive a negrilor, în înțelegerea și răspândirea căreia poetul – și mișcarea dadaistă în ansamblu – a avut o contribuție decisivă, își lasă amprenta asupra evoluției sale estetice. Adeptul manifestărilor spontane în artă, în poezie, găsește în “mentalitatea primitivă” cel mai bun exemplu. Poemele africane, cu ritmul, cu cadența, și sintaxa lor eliptică sau repetitivă devin pentru Tzara o importantă sursă de inspirație. Poetul nu numai că traduce multe astfel de poeme, dar elaborează el însuși o operă personală care reflectă modul în care a asimilat tehnica artei primitive. Sonoritățile africane, golite de semnificații, se regăsesc, mai mult sau mai puțin pronunțat, în întreaga creație a lui Tzara din etapa dadaistă. Adâncirea distanței dintre semnificant și semnificat, reprezintă o altă replică a poetului vis-a-vis de arta guvernată de rațiune:

“femeie străveche culilibulala produs de satelit

Sonerie alunecă pe barcă

Bula verde arzătoare

Jos orașul bandaje flăcări mângâietoare rana centrifugală

A fost a fost din fericire înalt burțile și introduce acidul de plante

Feldspatul lui în viteza sa interioară înțelul mec mec mecanic

În timp ce soarele alunecă tangent cu atmosfera

A poupaganda eu alunec aureola ganda ganda gandanpalou

Patinaj conducând la menajeria mamuților nepăsători”

(Iarna tropicală)

Fragmente din cântece negre se regăsesc, alături de fragmente din poemele de tinerețe, în textul primei plachete publicate de Tristan Tzara la Zurich, *La premiere aventure celeste de M. Antipyrine*. Substantivul propriu din titlu, *Antipyrine*, ca și un alt substantiv din text, *amantillado*, dezvăluie plăcerea autorului de a transforma în personaje mărci ale unor produse: cel dintâi este un antipiretic și analgezic puternic, amontillado, un vin de Xeres de culoarea chihimbarului. O poetică a decompoziției ne întâmpină în această creație care, în conformitate cu estetica dadaistă ce tinde spre confundarea genurilor, este și manifest și operă dramatică.

Personajele abstracte (Mr. Antipyrine, Mr. Bleubleu, Mr. Boumboum, Mr. Crieri, Pipi, le Directeur, La femme enceinte) sunt creatoare ale unui discurs lipsit de coerență, care apare, totuși, ca un ansamblu încheat datorită jocului asonanelor, anaforelor, ritmului. Poetul utilizează nu numai sonorități africane, ci și cuvintele în ecou (“les rideaux dodododo”), onomatopeele repetate ca într-un refren (“zdranga zdranga zdranga zdranga/di di di di di di di/zoumbai zoumbai zoumbai/dzi dzi dzi dzi dzi dzi dzi dzi); inventează termeni care, prin corpul lor sonor, au menirea de a spori larma de pe scenă ori reia, după cerințele ritmului, o anumită silabă dintr-un cuvânt; creează adevărate calambururi. Imaginea rezultată este a unui mare cerc, posibilă metaforă a

lumii pe dos împotriva căreia se ridică poetul.

În replicile personajelor, semnul lingvistic stă, în afară vreunei legături semantice, alături de simboluri din domeniul chimiei sau al matematicii. „Faraangama molu'tele Pedro Ximenez de Batar/ umflat pernele păsări Ca2O4Sph”; „mecanism fără durere 179858555 ieho bibo fibi aha/ O doamne o Doamne lungul canalului/ febra puerilă dantelă 'i SO2H4”.

Neologismul ocupă un loc important în economia textului, ca, de altminteri, în întreaga creație a lui Tzara, fiind cultivat, ca și cuvântul inventat, dintr-o reală necesitate a exprimării. Devierile gramaticale fac textul, pe alocuri, inaccesibil. Acesta nu mai comunică, ci provoacă doar o stare de șoc.

Aventura dadaista nu se încheie aici. Între 1915-1918 Tzara scrie mai multe poeme ce apar reunite, în *Collection Dada*, sub titlul *Vingt-cinq poemes* (Zurich, 1918). Pe marginea lor Luis Aragon notează: „Cum s-a putut scrie despre un anumit tablou și mult mai adevărat pentru mine, poemele lui Tzara, care atunci nu se deosebeau nici de cronicile, nici de manifestele lui, avură valoarea unei declarații de război.”

Aspirând spre distrugerea genurilor literare (“încercam să distrug genurile literare”), profetul dadaismului introduce în poem elemente considerate “nedemne” de acesta – frază de jurnal, sunetul, zgomotul – replică la încercările lui Picasso, Matisse, Derain de a folosi în tablouri materii eterogene. “Experimentele” încep însă din 1914: “deja în 1914 încercasem să le iau cuvintelor sensul și să le folosesc ca să dau sens nou, global versului prin tonalitate și contrast auditiv” (*Scrisoare către Doucet*, Paris, 30 octombrie 1922, publicată în O.C. I, 642,643). Expresia supremă a acestei încercări o reprezintă poemul abstract *Toto-Vaca* (din volumul *Poemes negres*), compus din sunete pure, ce nu au nimic în comun cu sunetele imitative: „Ka tangi te kivikiviKa tangi te mohomohoKa tangi te tikeka tangi te tiketikehe poho anaheto tikoko tikokohaere i te harătikokoko te taoura te rangikaouaeăme”

Sonorități neobișnuite, împrumutate din limbi africane sau oceanice ori inventate de poet se regăsesc în *Vingt-cinq poemes*. Efectul nu mai este încă surpriza, ci scandalul. Orice urmă de nostalgie, de sensibilitate este suprimată, în locul acesteia făcându-și loc violența de limbaj. Într-o etapă ulterioară poetul încearcă să o aplaneze, intervenind în textul inițial.

Sonoritățile sunt cultivate îndeosebi în poemele *Pelamide*, *Le geant blanc lepreux de pазsage*, *Froid jaune*, și *Sante*. Între acestea, *Pelamide* are o desfășurare cu adevărat simfonică, bazată pe alternanța de foneme non-semnificate, de onomatopee, de termeni cu valoare incantatorie: „a e ou youyouyou i ie ou o/ youyouyou/ drrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr/ morceaux de duree verte voltigent dans ma chambre/ a e o o o i e a ou ii ii ventre/ montre le centre je veux le prendre/ ambran bran bran et rendre centredes quatre/ beng bong bang/ ou vaas-tu iiiiiiipft[..]”

În *Le geant blanc lepreux du paysage* este exploatată mai ales valoarea expresivă a elementelor împrumutate din limbi africane sau a celor care le imită: „bonjur sans cigarette tzantanza ganga/ bouzdouc zdouc nfounfa nfounfa nfounfa/ les bateaux nfounfa nfounfa nfounfa/ je lui enforcer les cierges dans les oreilles ganganfah helicon et boxeur”.

Textul poemelor din acest volum este incoerent și obscur, punând, mai mult decât orice alt text elaborat de Tzara, problema lecturii. Lectorul auditor este supus unui adevărat act de agresiune; orice încercare de a înțelege cel puțin fragmente din poem este paralizată de discontinuitatea sintactică și semantică, de absența totală a punctuației, a oricărui reper logic.

La prima lectură, volumul îi apare lui Aragon ca o „mașină infernală” expresie pe care o utilizează și G.E Clancier în *Itineraire de Tristan Tzara*.

În poemele scrise la sfârșitul lui 1916- începutul lui 1917- sunt eliminate fenomenele abstracte și utilizată o tehnică asemănătoare colajului pictural. În conformitate cu această tehnică, „Textul de bază izbucnește și se infiltrează în mai multe poeme dezarticulate în care cuvântul este luat doar pentru valoarea sa enunțiativă, venind să se suprapună pe un țesut astfel renăscut” (H. Behar, *Notes*, în O.C I, 664). Neobosit căutător de „formule” poetice inedite, Tzara descoperă în profeciile lui Nostradamus o nouă sursă de inspirație. Din această poezie mistică, de o mare forță sugestivă el împrumută vocabule sau chiar versuri, reușind printr-o abilită mânăuire a limbii și a variatelor ei resurse, să demonstreze că între poemele sale și acelea elaborate în 1550 deosebirile nu sunt esențiale.

Ecouri din *Centurie* ale lui Nostradamus pot fi recunoscute în poemul *Marea plângere a întunecimii mele unu*.

O altă categorie de poeme din volumul *Vint-cinq poemes* din care fac parte *Printemps*, *Remarques*, *Saut blanc cristal*, compuse în 1917, reflectă perioada în care Tzara definește estetica prietenilor săi pictori, dezvăluie principiul activității estetice și împacă nevoia sa de distrugere cu preocuparea constructivă. Limbajul poetic nu este mai puțin obscur, dar lasă totuși loc unei umbre de melancolie, de sensibilitate.

Analiza lexicului din *Vint-cinq poemes* releva o extremă diversitate. Aceasta conține termeni de origine străină, din limba africană, din română, termeni aparținând limbajului științific, considerat, prin tradiție, antipoetic.

Într-o manieră apropiată aceleia din *Vint-cinq poemes* sunt elaborate și poemele din *Cinema calendrier du coeur abstrait*, resimțindu-se totuși o atenuare a efectului de șoc. Poetul nu mai recurge la elemente din limbi diferite, nu mai inventează termeni, elimină neologismul, lasă să se strecoare în versuri, pe alocuri, o umbră de lirism, renunță parțial la spontaneitatea de expresie și la ideea individualismului absolut, nu mai sfărâmă sintaxa versului, dă imaginii poetice posibilitatea de a se afirma.

În momentul în care Dada care se voia permanent transformabilă, care nu a urmărit să devină o Școală începe să cadă în convenționalism, să creeze clișee, rețete, își încetează activitatea. Chiar fondatorul ei este cel care îi anunță sfârșitul cu ocazia unei conferințe ținute la Weimar în 1922. O dată cu aceasta, în evoluția poetică a lui Tzara se petrece o evidentă transformare. Poetul nu încetează să exploateze resursele limbii, să provoace lectorul. Dar după epoca pariziană, când orice manifestare dada reprezintă un adevărat scandal, „cântărețul plin de farmecul teroarei” se retrage de pe scenă.

„*Spiritul Dada a avut influența și continuitatea sa, dar Dada însăși nu mai există, deoarece Dada nu era numai această influență, Dada era o adevărată activitate. Și această activitate este într-adevăr terminată.[...] N-ai mai putea scrie astăzi poemele Dada pe care le-am scris între 20 și 25 de ani, nu-i așa? Noi, noi ne-am îndeplinit rolul. „Eu nu mai am aceleași iubiri ca atunci când eram dadaist, m-am schimbat de atunci;[...] mi-am schimbat părerile, mi-am completat opiniile cu multe lucruri...”* (Art-anti-art, în O.C. V, 436,437)

(Articol publicat și în Heinrich Stiehler „Jassyer Beitrage zur Germanistik”, vol VI, „Literarische Mehrpraschigkeit” Ed. Universității „Al. I. Cuza” – Iași)

Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 1998, nr. 8 (paginile 7-17)

ARTA POP, O FORMĂ DE CULTURĂ MEDIA?

prof. Maria Zgăbârdici

Pentru a putea răspunde la această întrebare trebuie să lămurim cele două concepte: cultură media și arta pop. Cultura media are un pronunțat caracter comercial, fiind produsă pentru profit și diseminată sub formă de bunuri de larg consum. Cultura media înglobează artefacte care să nu ofenseze marele public și care să atragă un număr maxim de clienți. Ea trebuie să rezoneze cu experiența socială, să atragă un public numeros și să ofere astfel produse care să șocheze, să spargă convențiile, să se înscrie în critica socială sau să articuleze idei. Cultura media conduce, așa cum afirmă Douglas Kellner, la “colonizarea” timpului liber, impregnând și dominând cotidianul, modelându-l prin centralitatea consumului mai ales televizual. Este astăzi cultura dominantă, caracterizându-se prin accesibilitate și prin forța de socializare. Se observa faptul ca formele vizuale și audio ale culturii media înlocuiesc formele livești și necesita un nou tip de “alfabetizare” media în vederea decodării acestor noi forme culturale. Trăim astăzi ceea ce numește Bogdan Ghiu “Evul Media”, o perioadă caracterizată printr-un bombardament informațional care sufocă Planeta, consecința fiind mai degrabă non-comunicarea, interacțiunea comunicativă slăbind tot mai evident. Fenomenul mediatic, deschizând accesul “la lume”, transformă realitatea în “fenomen discursiv”, fabulatoriu, scenarizat, spectacularizat. Cultura media devine, așa cum afirmă Adrian Dinu Rachieru, “comercială, epidermică, culinaristică, propunând, pe suportul high-tech, un șuvoi de modele și imagini ghid, sfârșind prin a infantiliza publicul, îndobitocit prin soap-operas și publicitate stupidă”. Animalul media sau “omul terminal” (Bogdan Ghiu) este “o mașină de privit”, captiv al culturii media, de rang mediu și de extensie planetară. Spectacolul mediatic, sub aparența omogenizării, ne condamnă la sedentarizare. Amintim doar “sindromul de duminică” (Guy Debord). În 1955 Paul Ricoeur afirma: “Civilizația e universală” și probabil, niciodată mai acut ca în zilele noastre omenirea n-a avut senzația de “întreg”, de corp unic. Cultura media se dovedește un eficient agent al globalizării. Sub umbrela universalului, prin transferabilitate și accesibilitate, cultura media pare a submina nevoia de apartenență (protejând identitatea). Globalizarea mediatic (ca “industrializare secundă”, cum a fost ea numită) înseamnă, într-un sens, întoarcerea la tribalism. Satul planetar există deja și rolul media este decisiv.

Putem spune că mass-media nu reprezintă doar un vehicul cultural, ci chiar produce o nouă cultură. Rămâne doar întrebarea - grea și chiar “dureroasă” - dacă va înlocui ea (fraudulos) Cultura. Arta pop (pop art) apare în anii cincizeci, ca fiind opusă inițial “artei academice”. Apariția curentului Pop art este în mare măsură legată de creația a doi artiști neodadaști: Jasper Jones și Robert Rauschenberg. Acești artiști introduc în artă obiecte de uz cotidian, în mod direct sau doar imaginea lor. Jones realizează sculpturi de bronz care imită cutii de conserve sau alte obiecte uzate. Rauschenberg este inventatorul așa numitelor “combined paintings”, care constau în amestecul diverselor obiecte (firme, sticle, fotografii etc.) pe suprafețe pictate, rezultând un fel de colaje tridimensionale. În Anglia, apariția artei pop este legată de “Independent Group”, din care au făcut parte Richard Hamilton și Eduardo Paolozzi (pictor), Reyner Banham (istoric și critic de artă), Peter Smithson

(arhitect) etc. Sunt organizate în mod regulat întâlniri în timpul cărora se discută despre teme trecute cu vederea până atunci, ca de exemplu automobilele, cibernetica sau rock-and-roll-ul. Expoziția de la "Whitechapel Art Gallery" (1956) intitulată "This is Tomorrow", în care se profilează temele fundamentale ale Pop-artului, reclama și mijloacele de informare în masă, va fi considerată momentul nașterii noii direcții. Este vizibilă dorința de amalgamare a diverselor discipline artistice și mijloace de expresie. În timpul expoziției, critica a acordat o atenție deosebită colajului lui Richard Hamilton, "Just What is That Makes Today's Homes so Different, so Appealing?" care prezintă într-un interior modern o pereche stereotipă, un culturist care ține în mână o acadea uriașă, pe care observăm inscripția "pop" și o stripteuză pe o canapea.

Apar elemente specifice artei pop și anume tehnica (magnetofon, aspirator) și reclama, aluziile la sfera sexuală, atracția către stereotipuri, săli de spectacole și benzi desenate, colajul susținând astfel tehnica folosită, colajul, prin amestecul de genuri și specii. Urmează alte valuri de artiști pop, dintre care amintim pe Richard Smith, Patrick Caulfield, Peter Philips etc. Arta pop americană apare la începutul anilor șazeci, exact în momentul în care versiunea englezească, victimă a propriei bogății și a propriului succes, începe să intre într-o fază de declin. Temele și motivele culturale sunt inspirate tot din cotidian, din domeniul tehnicii, al producției în serie. Sub influența lui John Cage, elementul determinant al artei pop americane este la început "happeningul". În 1960, cea mai notabilă figură pop-art, Andy Warhol, inițiază seria "Sticlele de Coca-Cola" și "Cutiile de conserve", reprezentări ale obiectelor de uz casnic, produse industriale sau motive de reclamă. El reproduce și obiecte în dimensiunile lor adevărate. Andy Warhol aplică tehnica seriografiei, care permite multiplicarea repetată a motivului, portrete ale unei stele de cinema, scene inspirate din evenimente actuale, o floare etc. Primele expoziții ale Pop-art-ului american declanșează o reacție negativă a publicului, care, cu timpul însă, începe să trateze cu seriozitate această direcție, mai ales după expoziția dedicată colajului de la Museum of Modern Art din New York. Pop art-ul francez se desfășoară sub numele de noul realism. În iunie 1961, la galeria "Rive Droite" din Paris, are loc expoziția intitulată "Noul realism la Paris și New York", iar în octombrie 1962, la "Sidey Janis Gallery" din New York, expoziția "The new realists". Criticul Pierre Resteney adună în jurul său artiști precum Raymond Hains, Martial Raysse, Daniel Spoerri, Jean Tinguely etc. care recurg deseori în creațiile lor la comprimarea, îngrămădirea și împachetarea obiectelor de uz cotidian sau la prezentarea caricaturală, monstroasă a unor personaje omenestii. Arta pop are ca obiectiv introducerea cotidianului în artă din dorința de a realiza o deschidere cât mai mare către public.

Are loc ceea ce se numește coborârea artei în stradă, în mijlocul oamenilor, lucru care se poate întâmpla cel mai ușor folosind aspectele vieții de zi cu zi, de la obiecte până la trăiri și sentimente. Reacția împotriva artei academice lansează "luptă" contra elitismului cultural, în sensul că arta, cultura, în general, devine un domeniu accesibil tuturor. Se păstrează în arta pop ideea de originalitate a viziunii artistice, dar această weltaanhangung se plasează în imediatul cotidian. Parcă au strigat din nou dadaistii "Jos cu arta!", numai că, de data aceasta, arta a rămas jos, din punct de vedere cultural. Arta își păstrează doar una dintre funcțiile ei importante și anume aceea de a distra, pierzând dimensiunile estetică și cathartică. În acest punct arta pop se întâlnește cu ceea ce numim cultura media. Este ciudat că astăzi totul este numit artă, orice îndemânare este o artă, exagerând puțin până și alesul pantofilor a devenit o artă. Și toate aceste aspecte sunt promovate prin mass-

media, din dorința de a se regăsi în aceste fațete ale vieții cotidiene cât mai mulți consumatori de media. "Realitatea compozită" (Philippe Quéau, 1993) creată prin reality-show-uri concurează lumea reală. S-a instalat astfel o mitologie simplistă și omul este redus la instinct și portofel. De-a lungul secolelor s-a vorbit în cultura europeană, mai ales, despre omul Renașterii (secolele XV-XVI), ilustrând tipul umanistului, despre omul clasic (secolul al XVII-lea), care valoriza măsură, ordinea și claritatea, despre omul Luminilor (secolul al XVIII-lea), tipul uman care se închină puterii Rațiunii, despre omul romantic (prima jumătate a secolului al XIX-lea), omul care dă glas sentimentelor personale, care este revoltat sau visător, despre omul realist (a doua jumătate a secolului al XIX-lea), legat de mediul social în care trăiește și de ereditatea sa. Ajungem astfel în secolul al XX-lea, secolul modernismului și postmodernismului, care începe bulversant cu cele peste o sută de "-isme", dintre care prea puține au rezistat timpului, deoarece nu au reușit să se impună prin valoarea estetică a operelor artistice.

Cultura a început să "moară" puțin câte puțin odată cu apariția televizorului, pentru ca internetul să o "îngroape" de tot, fiind înlocuită de contemporana cultură media. Fenomenul este explicabil. Atunci când cultura era în impas, artiștii au vrut s-o salveze coborând-o în rândurile mulțimii și au transformat-o într-un cotidian văzut prin ochii, imaginația și talentul unor oameni care nu au vrut să renunțe la statutul lor de artiști. Cultura media a format și au promovat așa numitele "icons" ale lumii contemporane. Observăm astăzi că, dintre toate artele, cele mai "gustate" sunt muzica și filmul, cea de-a șaptea artă, cum a fost numit, fiind cele mai accesibile din toate punctele de vedere. Exemple de icons din lumea muzicii: Madonna și cântăreții rap 2Pac și mai nou Timberland, ca modele de oameni care au reușit și au câștigat respectul milioanele de fani din lumea întreagă. Cât despre lumea filmului, s-au impus actorii cu mușchi (Douglas Kellner vorbește despre "supremația hard bodies" și despre "efectul Rambo") și femeile care se înscriu în anumite măsuri ale corpului, care sunt în contrast maxim cu măsurile femeii obișnuite din orice țară. În privința actrițelor se observă că, începând cu anii nouăzeci, topul celor mai frumoase se modifică de mai multe ori într-un an, în timp ce acum câteva decenii erau una sau două actrițe care creau o imagine, gen Marilyn Monroe, Rachel Welch etc. În primele filme cu James Bond, actrițele care erau "femeile lui Bond" deveneau adevărate staruri, astăzi un film Bond este doar o pistă de lansare a tinerelor actrițe foarte frumoase. Ceea ce vreau să subliniez cu aceste exemple extrem de la îndemână este că, treptat, treptat, talentul a fost înlocuit de o imagine, fondul a lăsat locul doar formei. A fi sexy, un concept de luat în seamă în toate domeniile culturii media, a devenit condiția sine qua non a succesului comercial. Există și efectul invers, în sensul că sunt artiști, mai ales actrițe, care se simt la un moment dat nedreptățiți și considerați superficiali, nefiindu-le apreciat talentul actoricesc. De aceea, actrițe precum Nicole Kidman sau Charlize Theron au acceptat să joace roluri de femei urâte (Nicole Kidman - Virginia Woolf) sau chiar monstruoase (Charlize Theron - The Monster) pentru a-și demonstra talentul, apreciat de criticii de specialitate.

În concluzie, arta pop este o parte a culturii media, dominantă astăzi, prin dorința de a face mesajul artistic foarte accesibil unui public cât mai numeros, prin tratarea unor teme și motive culturale din concretul imediat, din cotidian, exploatând obsesiile contemporane ale omului care, în secolul XXI, nu-și mai regăsește parcă natura sa umană, spirituală.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2010,
nr. 33-34 (paginile 44-46)*

Tehnici narative de construcție a personajului feminin în romanul interbelic

prof. Cristina Chiriac

Perioada interbelică, marcată de limite reprezentate de cele două războaie, creează și în istoria literaturii o epocă distinctă. Schimbările sociale ale perioadei au fost suficient de puternice pentru a crea o schimbare și la nivelul vieții spirituale. Aceasta vine după ce primul război stopează activitatea scriitoricească, vreme de câțiva ani, lucru remarcabil prin sistarea tipăririi cărților, scoaterea revistelor, grupările literare, cenaclurile se dizolvă. Un aspect de menționat este și faptul că personalitățile reprezentative ale literaturii antebelice (Șt.O. Iosif, George Coșbuc, Al.Vlahuță, Al. Macedonski) nu mai sunt, alții (N. Iorga, O. Goga, C. Stere) se depărtează de literatură și intră în politică. Configurarea unei generații este dată de afirmarea unor scriitori mai puțin cunoscuți până atunci, cum ar fi: Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Ion Pillat, Mihai Ralea, George Călinescu, Ion Vinea, Eugen Lovinescu. Ei au un rol decisiv în cadrul mișcării literare inițiate: vor întemeia publicații și grupări, creează și întrețin polemicile răsunătoare ale vremii, reprezentate de principalele orientări ideologice. Principala caracteristică a întregii culturi românești a acelor timpuri era tendința afirmării universale: preocuparea accentuată pentru **europaism** și totodată pentru valorificarea regionalității naționale decurge din această tendință și ea imprimă vieții spirituale interbelice o notă proprie.

Una dintre grupările literare specifice este cea din cadrul cercului Sburătorul și pentru care, caracterul de grupare, cu orientare ideologică și estetică proprie, a dat publicația cu același nume (apărută pentru o perioadă scurtă de timp, respectiv 1919-1921; 1926-1927), cât, mai ales, cnaclul. Pe de o parte, Sburătorul relua ideea heliadescă a încurajării talentului, arătându-și interesul pentru cei ce vin. Mai ales, însă, Sburătorul va fi pentru o adoptare largă și rapidă la noi a ultimelor formule artistice din Occident, respectiv pentru sincronizarea literaturii române cu spiritul veacului. E. Lovinescu definește mișcarea modernistă drept o mișcare ieșită din contactul viu cu literatura franceză mai nouă, adică de după 1880.

În virtutea reflexului antitraditionalist format, gruparea neagă tendințele de utilizare a rămășițelor feudale din societate și respinge principală adusă ca urmare a acestei convingeri era de distrugere a specificului național, cei de la Gândirea (grupare tradiționalistă) s-au mobilizat (ca reacție la tendința celor menționați) să arhaizeze, să ruralizeze și să folclorizeze forțat literatura. Iată unul dintre aspectele mentalității de la Sburătorul care atrage atenția în mod deosebit asupra implicațiilor raportării context - autor-opera: Fără o personalitate puternică, operele literare rămân în afara sferei valorilor, dar nu trebuie ignorat faptul că personalitatea umană presupune o intersecție de sfere sociale și notele diverse care o compun sunt sudate într-un tot, iar a le distruge complet nu e niciodată posibil. Modernismul extremist, dezvoltat prin activitatea cercurilor avangardiste, a fost primit de Sburătorul cu simpatie, unii dintre promotorii au frecventat inițial gruparea lovinesciană, exagerările avangardiste fiind considerate consecințe fatale ale sincronismului european.

Vom detalia, mai ales, modelele narative ale interbelicilor, insistând asupra inspirației din curentele europene, cât asupra construcției personajului feminin ca proiecție sau ca replică a personalității scriitorului. Dincolo de

literatura închinată țăranului, opera lui M. Sadoveanu conține de fapt, prin formula estetică a operei văzută ca regresivitate temporală din fața prezentului (atemporalitatea ca salvare), teama scriitorului față de prezentul pe care ca om este nevoit să-l accepte. Femeia în țara bărbaților "trăiește în sălbăticie, însă ajunge cu mintea ce are de făcut, față de o lume necunoscută pășea cu sfială. Vitoria încearcă să construiască imaginativ în ce constă ordinea administrativă spre care trebuie să meargă și pe care n-o cunoaște. Spre deosebire de critica lui G. Călinescu ce limitează universul din Baltagul la tanshumantă (Vitoria nu creează ca personaj corespondență cu măicuța bătrână), Al. Paleologu o "trimite" pe Vitoria spre Isis în căutarea lui Osiris. Uimitor este că între prezentarea fără ezitări făcută de Vitoria și realitate nu există discrepante. În aceste condiții analepsa din deschidere (rememorarea de către Vitoria a petrecerilor satului unde Lipan spune o legendă cu valențe cosmogonice) nu se mai repetă acum, nici prolepsa nu poate fi invocată, soluția rămâne o proiecție mentală bazată pe un psihologism tipic feminin și mai puțin pe imaginație. Manolescu observă că Antigona provoacă ordinea existentă, din contră, Vitoria respectă această ordine și o verifică pas cu pas. O tehnică despre care s-a apreciat că cititorul actual ar fi nemulțumit este introducerea portretului prin vocea naratorului auctorial și nu refacerea lui prin ochii Vitoriei; rămân nesituate în perspectiva subiectivă a personajului.

Opusul Vitoriei îl reprezintă de exemplu instabilitatea amoroasă a Magdei, care îl aduce într-o depresie gravă pe Tudor Șoimaru (în lumea lui Sadoveanu, duplicitatea pe plan sentimental nu este acceptată): Ea l-a privit fără să clipească [...] și atât i-a zis: Nu mi-ai fost drag, iar pentru dragostea mea pot să mor! Spusele ei le înfăptuiește Marga din "Fântâna dintre plopi". Femeia ce trăiește drama destrămării dragostei sale, pentru că omul pe care îl iubește se cufundă în noroiul târgului, este eroina din Floare ofilită, Maria Stahu din Apa morților, Locul unde nu s-a întâmplat nimic. Prin lamentațiile eroinelor sale, Sadoveanu se depărtează de marginea mic-burgheză, zguduirea de dramele banalității apare la fel ca și la Cehov: "Îmi pipăi fruntea lovită. Și parcă toată ființa ei trudită pornea un îndemn de hotărâre și ca într-un fulger se văzu în fundul fântânii cu capul zdrobit, și pe acei care o chinuiesc, pe toți împrejur, cântând cu spaimă în fund, de acolo de unde moașa îi privea cu ochii înghețați." Femeia devine, astfel, o proiecție a propriei percepții. Femeia ce corespunde lui Moș Costache a lui Călinescu, deci creată în manieră balzaciană, este eroina din nuvela Faceri de bine, care făcând avere urmărește să-și mărite fata după un funcionar. O dușmănesc atât fiica (vitregă), dar și ginerele, însă femeia își ucide ginerele venit să o bată cum obișnuia, lovindu-l în frunte cu fierul de călcat. Ca și celelalte personaje, eroina din proza sadoveniană nu prezintă feminitatea, individualitatea, ci este concepută drept simbol al diferitelor tipuri de lumi, medii sociale în care este proiectată. Spre deosebire de lumea sadoveniană, la Rebreanu lumea e una desacralizată, apreciată prin oglinda formulei realiste, este una a realismul dur cum îl numea și Ov.S. Crohmălniceanu, fiind remarcat, în primul rând, prin funcția naratorului obiectiv. Nuvela prezintă modele feminine cu poziții diferite în spațiul rural, descris, mai ales, prin aspecte familiale: fata bogată care ajunge nevasta chiaburului (Fapt divers); femeia care a fost întreaga sa viață roabă bărbatului, urându-l ca pe un dușman de moarte (Nevastă). La mărturisirea femeii, făcută la moartea bărbatului ei, considerentele colective tind spre teama ca femeia să nu-și piardă mințile: "-Mintți!... Mintți!... Toți mințiți! Nu mi-a fost drag! Mi-a fost urât, mi-a zdrobit viața, nu-l răbda pământul!..."; "-Tare mi-e frică să nu-și piardă mințile sărăcuța, că prea i-a fost drag..." Anticipând, ca și fata din Fapt divers, pe Ana lui Ion, din romanul cu același nume, Saveta din nuvela Ofilire, fata unui țăran sărac s-a încurcat cu băiatul popii, iar acesta, se aude că se

va însura. Înnebunită de gradul rușinii ce o așteaptă se azvârle în iaz. Din altă categorie socială, dăscălița Aglaia (Dintele) este drama femeii care conștientizează că îmbătrânește. În roman, drama femeii este ilustrată în primul rând prin Ana lui Vasile Baci (Ion). Este diferită de celelalte femei din Pripas: de Laura, Ghighi, de soția învățătorului Herdelea, care fac parte din altă pătura socială, dar și de celelalte din lumea ei, care nu-și conștientizează drama și, în consecință, n-o trăiesc. Când înțelege că pentru Ion ea a fost doar instrumentul prin care el a obținut pământul lui Vasile Baci, decide să se spânzure. Oricum, pentru Ion, cât și pentru Vasile Baci încetează să mai reprezinte o ființă umană; pentru cel dinaintea este sclavă, iar pentru al doilea este o roabă. Rosturile sociale ce i sau rezervat sunt cele subliniate și de Crohmălniceanu, Călinescu, de aducătoare de zestre, o născătoare de copii și un animal de muncă. Starea sa psihică din scena patibulării este redată de un narator omniscient (perspectiva din spate), deci nu prin introspecție, printr-un flash-back. Scena este pregătită cu minuțiozitate, reprezentând o validare pentru personajul pacient: "Limba i se umflă, îi umplu gura, încât trebui s-o scoată afară. Apoi un fior o furnică prin tot corpul, simți o plăcere grozavă amețitoare, ca și când un ibovnic mult așteptat ar fi îmbrățișat-o cu o sălbăcie ucigătoare [...]. Ca o fulgerare îi mai trecu prin creieri noaptea, cuptorul, durerea, plăcerea.. Pe urmă toate se încălziră.. Ochii holbați nu mai vedeau nimic. Doar limba creștea mereu sfidătoare și batjocoritoare, ca o răzbunare pentru tăcerea la care a fost osândită toată viața." În schimb, Laura și Ghighi (ca odinioară dăscălița) trec prin rolul fetei cuminiți de familie, trăindu-și câte o scurtă poveste sentimentală. Zenobia este soacra cicălitoare, Savista e personaj colportor, Florica e fata frumoasă și săracă, diferită total de Ana. Personajele au substrat autobiografic, după cum însuși scriitorul mărturisește, Ana din roman fiind Rodovica din satul natal, fiicele învățătorului-surorile sale etc. Din intenția de a face literatură analitică, autorul prezintă în Adam și Eva ideea metempsihozei, văzută ca modalitate de împlinire a spiritului: Toma Novac, profesor de filozofie expune eroului teoria sa, cartea prezentând apoi cele șapte existențe ale eroului; în cautarea complementului feminin, iubirea vieții. Recunoașterea ei era posibilă prin întâlnirea privirilor.

Femeia devenită pretext al nevrozelor, provocând gelozie este ucisă. În Ciuleandra, Puiu Faranga, băiat de boier stăpânit de vechi păcate atavice se îndrăgostește de o țarancă se căsătorește cu ea și o trimite în străinătate pentru a deveni educată, cizelată, apoi fermecătoare doamnă Faranga, dar întrun acces de gelozie o sugrumă. Sondajul psihologic adânc este deschis la noi în literatură de Hortensia Papadat-Bengescu. Personajele cărților Hortensiei Papadat-Bengescu se detasează datorită existenței lor autonome, dar nu contează eșecul, cât strările sufletesti, procesele morale, sentimentele, nevrozele. Prin ele, mai ales cele feminine, se face analiza unor cazuri: Elena Drăgănescu, Coca Aimee, Ada Razu, buna Lina, Nory feminista, Sia, Anitta Pascu. Amorul intimidat de convenții îl reprezintă Elena Drăgănescu; amorul calculat, cinic, până la nerușinare - Ada Razu. În Drumul ascuns, Lenora, bolnavă de cancer, se îndrăgostește de doctorul ei. Cazul culminează cu acela al Cocăi- Aimee, care se pregătește să-i ia locul mamei sale. Eroii prozei sale sunt plasați în mediul citadin. Femeia cultivă locul, folosește la maximum avantajele civilizației. Textele autoarei sunt introspecții ale sufletului feminin, deschis cu poftă senzorială spre lume. Iată o apreciere a lui Ov. S. Crohmălniceanu: "Autoarea își ascultă cu atenție trupul, își pândeste reacțiile, îi trăiește cu intensitate și satisfacție!" În Femeia în fața oglinzii, personajul conturează un univers particular feminin: Manuela vorbește cu o plăcere mare de clipele în care, în fața oglinzii, își scoate ciorapii de mătase neagră, își alege bijuteriile, parfumul, pieptănătura. Dialogul dintre femei este ilustrat de

Alina și Manuela și este centrat pe dragoste și bărbați. Sunt analizate conștiințele unor femei care se plictisesc, lânchezesc în alcovuri, cutreieră magazinele după cumpărături de lux, sunt permanent preocupate de serate, baluri. În Balaurul apare jurnalul intim al Laurei, soră de caritate în timpul războiului, ceea ce înseamnă că acest lucru nu lipsește din sfera preocupărilor feminine. Laura încearcă, privind suferința de pe chipurile soldaților răniți, să uite drama personală din urma deziluziei amoroase. Femeia descoperă mizeria spitalelor de companie, spaima de moarte, moartea însăși: Eram acum în taina laboratorului, în miezul măruntaielor, acolo unde Balaurul mănâncă și mistuie. Nu mai erau de simetrie. Se grămădeau în durere unii peste alții, se târau de la unii la alții, se dezlegau de pansamente unii peste alții, se legau iară...se strecura cu cot și în genunchi ca să nu calce pe trupuri. Aburul aproape opac, combinat din alcoolul substanțelor medicale, din respirația bolnavilor, din filtrul perfid al rănilor era nerespirabil. Femeia nevoită să suporte obligațiile familiale este Gina, soția lui Dinu Delescu cel cu șanse de a ajunge deputat, cea pe care o jignește sclavia la care o condamnă relațiile maritale. Mimi este personaj *raisonneur*, prin vocea ei se redă tot ce se întâmplă la Prundeni. Menționăm că personajele nu sunt construite pe baza factologiei, ci cu scopul analizei psihologice a cazurilor pe care le reprezintă. Datele se adună pe măsură ce romanul înaintează. În concluzie, arta de a face personajul este de a-l face cu atât mai familiar cititorului, cu cât revelația caracterului său îi tănuiește acestuia surprize. Literatura lui Camil Petrescu ia mai mult înfățișarea unei experiențe spirituale cu înclinație spre secretizare. Eroii *camilpetrescieni* sunt intelectuali și prin ei se prezintă condiția tragică pe care o cunoaște activitatea spirituală în interiorul societății burgheze. Personajul feminin la Camil Petrescu este expresie a percepției unei lumi, de o imbecilitate sumbră, ce refuză a recunoaște importanța intelectualului. În Ultima noapte... între cei doi soți nu există o comunicare sufletească reală. Obiectul pasiunii lui Gheorghidiu îl reprezintă o femeie frumoasă, dar comună, dovedind preocupări banale, dar, mai ales egoism și suferință. Ela frecventează cursurile universitare, seminariile ținute de Gheorghidiu nu din curiozitate, ci din gelozie. Expunerea principalelor sisteme de filozofie, pe care e invitat să o facă în patul conjugal, are rolul de a permite pătrunderea în intimitatea gândirii eroului. Dragostea ia un aspect acaparator, devorant, dar trece și de partea cealaltă a bărbatului.

Gelozia se amplifică la nivelul conștiinței lui Gheorghidiu: din cel urmărit, devine cel cu drame sentimentale: "Cea mai dureroasă împrejurare pentru mine a fost masa de seară din ajunul plecării. El s-a rătăcit, întărziind de data aceasta cu o brună mică și neastâmpărată, în timp ce toți se așezau la masă, nevasta mea acum lângă mine. Un fost ministru, mare podgorean de aici, care ar fi vrut să stea probabil, de vorbă cu ea la masă, a ocupat locul liber din dreapta ei, neștiind că e rezervat!" Femeia nu este numită, este menținută într-un anonim superior și misterios. În momentul în care, coborâtă de pe soclu se amestecă în gloată, în societatea mediocră, frivolă, plină de conveniențe, este numită Ela. Personajul feminin este descris din perspectiva protagonistului, schimbările sale comportamentale nu oferă siguranța realității, a observației directe. Mai întâi este un prototip al iubirii absolute, portretul ei conturându-se prin *lexeme* din câmpul semantic al frumosului, iar în cea de-a doua, abundă cele din sfera amalgamului: "femeia", "ailaltă", "grasă", "acreală". Construcția personajului feminin are la bază "flash-back-ul" ce favorizează analepsa, totul aparținând perspectivei subiective, autodiegetice, însă urmarea rămâne, totuși, ulterioară. Interesantă este observația lui Nicolae Manolescu privind atitudinea față de femeie prezentată în opera lui Camil Petrescu: "Un mare fel de a privi și de a vorbi despre ea, Ștefan Gheorghidiu și Fred sunt niște senzuali lucizi, contemplatori ai trupului feminin și dezertori neobosiți

despre misterele lui.” De aceea, unul dintre lucrurile predilecte ale acțiunii din romane este patul. De remarcat este surprinderea misogină, ce poate fi socotită cu concepția erotică a romancierului. În Patul lui Procust cuplurile stau sub semnul a două enigme, una fiind reversul celeilalte: Ladima își pierde capul pentru o femeie vădit inferioară, se sinucide – probabil - din cauza ei, presupunându-se că din această cauză, iar Fred se arată în stare să părăsească o femeie care-i este superioară, probabil sinuciderea având la bază motivul acesta, grijuliu ca și Ladima pentru imaginea sa. Indiferent de esența sa, femeia este construită așa cum este percepută : Emiliasemi-prostituată este văzută de Ladima- fire de artist- drept model de sensibilitate și moralitate. Și lumea și personajele ce o populează sunt consecințe ale metodei narrative proustiene și bergsoniene.

Vocația balzaciană, mărturisită de altfel, a lui George Călinescu construiește personajele în jurul unei moșteniri, paternitatea fiind totuși, cea mai directă expresie a creației. Otilia e, înainte de toate, o enigmă, atât pentru Felix, cât și pentru Pascalopol (ambii mărturisesc același lucru). Este rafinată, cultă, superioară, dezinteresată de moștenirea lui Moș Costache, interesată fiind însă de o poziție socială onorabilă. Alegerea (explicațiile din scrisoarea lăsată lui Felix) între Felix și Pascalopol misterul vieții, o filozofie a biologicului. Opusul e Aglae-rapace, disprețuiește intelectualii, însă pentru Otilia, Aglae e o adevărată întruchipare a tot ceea ce reprezintă ideea de vitregie față de relația paternală. Personajul, dovedește depășirea modelului balzacian prin complicația interioară, străină aceluia : firi anxioase, silite de mediul social să-și construiască existența în defensivă. De aceea apar în carte „mai multe Otilii, în funcție de raportarea la ceilalți: tehnica reflectării poliedrice”. În Cartea nunții, Vera ilustrează un tip de femeie ce nu doar oferă realizare totală cuplului, dar și, după titlu, ideea mariajului fericit. Galeria femeilor din Casa cu molii ilustrează bazele absolute în care s-ar înscrie, pe un alt nivel, Aglae. Femeia celibatară este cea care spionează, rolul ei fiind preluat de Aglae și Aurica. Observațiile care trebuie punctate ca urmare a acestui periplu sunt că viziunea autorului asupra personajului feminin diferă de la autor la autoare, iar modul în care este construit ține de evoluția (tehnicii de construcție) literaturii spre o sincronizare, ce tinde spre una totală (modelul balzacian, proustian, flaubertian, gidean, stendhalian).

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 92-95)*

SHAKESPEARE VERSUS VOICULESCU arta ca mod de eternizare

Adina Iuliana Ene

Dacă privim imaginea societății din spațiu am vedea un imens furnicar luminat, electrificat și în continuă mișcare. De fapt, această dinamică a devenit unitatea de măsură pentru civilizație și cultură, pentru umanitate. Pe scurt, lumea se privește de undeva de sus, din afara eului lor, având falsa impresie că astfel capătă o perspectivă mai vastă asupra vieții. Societatea se îndepărtează tot mai mult de ea însăși, de acordul ei, micșorându-i-se capacitatea de introspecție, de autoanaliză.

Există obiceiul de a ne gândi la viitor ca la un timp de a cărui certitudine nu se îndoiește nimeni. Viitorul va veni! Și va veni încărcat cu planuri superficiale, deoarece omul devine din ce în ce mai susceptibil, punând foarte

des la îndoială orice se poate apropia prea mult de esența sa aproape uitată undeva într-un colț al furnicarului. Așadar, a vorbi despre Shakespeare, Voiculescu și conceptul de timp și eternizare prin artă poate părea destul de “demodat” într-o societate în care această “nemurire” e la îndemâna oricui.

Shakespeare - unii l-ar numi contemporanul umanității. Shakespeare-„martorul esențialității umane”. Jan Kott afirma că Shakespeare poate apărea în orice secol, el poate fi omul Renașterii, dar și victima interiorizării și individualizării erei noastre. Însă, criticul polonez îl recunoaște pe “adevăratul Shakespeare” în portretul renașcentist, înghețat în timpul său. Ceea ce ne creează falsa impresie de modern este sistemul de valori, prezent mai ales în piesele sale de teatru. Shakespeare e în același timp “om al timpului său, dar și om al tuturor timpurilor”. Ce îl caracterizează este modul în care intră “sub pielea” oricărei generații și cum vorbește în termeni “universali”. Sonetele lui au sfidat nu doar lirica renașcentistă, ci au creat modele ale frumuseții universale, mergând până la organizarea virtuților unui individ. Este evidentă dedicația și dragostea sa pentru umanitate, el cristalizând o idee metafizică și filosofică. Timpul nu iartă, timpul curge - mai repede sau mai încet – timpul distruge: “Tărăște vremea fără de popas/ Spre hîdă iarna, vara, până pierе./ Îngheață seva-n trunchiuri, pas cu pas./ Întroienind frumusețe și putere.” (Sonetul V) Însă existența sa e o lege a firii, iar în lipsa lui, frumusețea și arta și-ar pierde atributele. Fără timp, practic, ar fi un haos universal, iar omul prin nelimitare ar deveni un semi-zeu. Însă cum rămâne cu supușii, dacă toți am fi semi-zei? Individul ideal nu dorește evaporarea timpului, ci privește fenomenul ireversibil ca un dans amețitor al vieții cu moartea, fără a resimți amenințări, cu resemnarea înaltului înțelept. Artistul nu încearcă să deplângă soarta ființei limitate de timp și moarte, deoarece a găsit soluții sfidătoare, modele ale dreptății supreme, în procesul contra timpului.

Shakespeare călătorește în Sonete ajungând în înălțimile astrale, doar pentru a coborî în mormântul rece, redând astfel succesiunea măririlor și decăderilor individului. În mijlocul lumii vegetale, astrale, a întregului Univers, omul e singura unitate de măsură. În același timp, omul e oglindă a Cosmosului, fiind creat din aceleași elemente primordiale, un rezultat la fel de imperfect: “Îmi locuiesc pământ și apă trupul./ Mi-e dat s-astept, mi-e dată numai veghe” (Sonetul XLIV). Timpul poate aduce iarna, înghețând floarea frumuseții și răpind căldura verii -tineretea-, dar duhul frumuseții renaște prin urmași: “Nu vei renaște tu-n urmașii vii, / Când va veni Cosașul să te taie ? / Nu te-ncăpățâna, să lași când mori / Pe viermi și moarte drept moștenitori.” (Sonetul VI; “Aceasta-nseamnă, renăscut, a strânge/ În inima-nghetată caldu-i sânge.” (Sonetul II). Poetul îl trimite în exilul morții singuratică și decadente pe acela care preferă o existență plină de nimicnicii, crezând mereu în certitudinea viitorului, pe cel care nu lasă moștenitori care să ducă mai departe comoara. Uitarea și răceala anilor sunt învinse doar de memoria familiei și de amintirea numelui, modul de a converti trecutul și prezentul în etern fiind perpetuarea biologică: “Pe chipul tău amiaza se-abătu./ Mori neprivit, de nu ești tată, tu.” (Sonetul VII) ; “În groapa stearpă frumusețe-o lași,/ Când, rodnică, ea ți-ar fi dat urmași.” (Sonetul IV); “Dă-i altă folosință frumuseții/ Si spune-apoi: Priviți spre-al meu fecior,/ El mi-i bilanț și-ndreptărire a vieții,/ El duce frumusețea-n viitor” (Sonetul II); “De coasa Timpului scăpare nu-i/ De nu-ți lași fii să-nfrunte vrajba lui” (Sonetul XII). “Cât timp ești singur, tu nu ești nimica!” (Sonetul VIII) spune Shakespeare despre iubirea pură, statornică care poate învinge timpul. El o compară cu o piesă muzicală, o simfonie cu “sunete line”, iar armonia deplină se regăsește în “struna fremătând ca o soție/ Și toate sunând izbânditor.” El zugrăvește modelul iubirii roditoare, dar nevinovată și umană, menită să aducă bucurie celor doi îndrăgostiți și să creeze viață: “Cînd

dragostea printr-o femeie pune/ O rază luminoasă-n ochi de prunci/ Prin focul din privirile ei bune.”(Sonetul IX) ; Cu Timpu-i doar iubirea-n bătaie,/ Ce-ți fură el, ea-ți readuce ție.”(Sonetul XV) Pentru el, arta nu face altceva decât să consemneze și să eternizeze, iar scopul suprem este acela de a schița un model universal al frumuseții și grației: “Și-ar pierde floarea sclipitoru-i nimb,/ Păstrând al frumuseții duh, în schimb.” (Sonetul V).

Poetul, ca artist, eternizează chipul și spiritul omului, care rămân neatins de timp sau de uitare, devenind “tipar al frumuseții îndelungi”: “Sau fă ce vrei în pizma ta, bătrâne,/ Prin versul meu tot tânăr va rămâne.” (Sonetul XIX) Vasile Voiculescu încearcă în Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginată să redea acea idee shakespeariană de decantare, de sublimare și de păstrare a esențialului prin opera poetică. Numai e vorba neapărat de “gheara timpului”, ci de o dorință de a distruge forma, învelișul pentru a păstra ideea. În timp ce Shakespeare devine, în mod voit, un pionier și creează noul folosinduse de forma fixă a sonetului, Voiculescu are sentimentul vădit de culpă, fiind dator memoriei cuvântului scris și tuturor celor dinaintea sa: “Eu mânuiesc azi pana, de mii de ori mai grea” (Sonetul CLV). El încearcă să coboare în adâncimile mitului, să se întoarcă la origine, fiind pasionat “nu de estetică, ci de o etică”. Trupul este cel care învelește miezul ideatic: “Plecăt ca peste-o floare te rup și te respir.../ Și nu mai ești decum trupească o făptură,/ Ci un potir de unde sug viață și strâng mir.”(Sonetul CLVIII) Voiculescu face traduceri imaginare ale sonetelor, deslușește în întuneric modelul - calea de întoarcere la începuturi. La Voiculescu iubirea nu e doar pură, ea e purificată: “Dintr-un sonet într-altul am tras-o ca pe-un vin,/ Și vers cu vers, de-a lungul, am limpezit-o, lină,/ Că ochiul unui înger îi este-acum candoarea.” (Sonetul CCXI) Ea devine “licoare cristalină”, oferind doar o dovadă spiritualizată, o idee. Nu prezintă acea carnalitate și umanizare din sonetele lui Shakespeare, ea fiind sublimată, “fermentată” într-atât încât doar “îmbătătorul spirit, tăria și ardoarea” mai păstrează. La fel ca și la Shakespeare, “Ultimele sonete...” înfățișează “clarul miez al vârstei”, de unde eul privește lumea interioară, dar și pe cea exterioară, surprinde frumusețile trecutului, având înțelepciunea experimentatului scindat însă, între ceea ce se cunoaște (Trecutul) și ceea ce e încă nedecis, nescris (Viitorul).

Dacă la Shakespeare observăm un sistem de valori în tot clasicismul cuvântului, Voiculescu surprinde modernitatea, vorbindu-ne într-o limbă familiară, cu accente metafizice. Îndemnul este mai mult unul de ordin filosofic, nu pragmatic, nu urmărește să ne ofere o soluție, pentru că aceasta trebuie să vină din interiorul sinelui. Ambiguitatea mesajelor e spectaculoasă, culminând cu “androgenizarea eului”, un motiv des întâlnit la Voiculescu - “înnobilarea cea mai pură”. Shakespeare folosește timpul pentru a crea arta, e un instrument în lupta sa împotriva uitării, chiar dacă aceasta nu e decât “copil al timpului”. În “Ultimele sonete”, eul evadează în timpul shakespearian doar pentru a ajunge la final în aceeași mizerie, un epigon, care abia acum conștientizează cutezanța: “Te-am îngânat ca pruncul ce-nvață să vorbească/ Și-n râvnă-i scîlciacă cuvintele ce-aude.../ Dar tu ești soare veșnic: o clipă poți ierta/ Să fiu o biată găză jucând în raza ta.”(Sonetul CCXLIV) Eul i se adresează lui Shakespeare ca unui Creator, devenind întruchiparea ordinară a marelui poet, cerând iertare în fața geniului pentru umila încercare de a se transpune în timpul său: “Ți-am bântuiut viața, eu, bătăranul Will:/ Nu am putut ajunge năprasnică-ți mărire!”(Sonetul CCXLIV)

Mărginimea vieții și limitarea umană sunt privite în raport cu perenitatea timpului, Voiculescu preluând de la Shakespeare simbolurile chthoniene, pentru a reda tocmai această nelimitare. Iarna apare ca timpul fermentării, al gestației, care preconizează primăvara Renașterii, dar și ca ultima vârstă a omului, ca

o umbră a morții: „Îndură-te, coboară și vino să mă vezi/ Până nu s-aștern pe mine solemnele zăpezi.”(Sonetul CLXXVI) Ermetismul lumii în care viețuiește geniul e încastrat în simboluri ca “scoicile”, “cartea”, “mormântul”, “veștmântul”: “În scoica mea închisă, dârz, fără de răsuflare,/ Încet ia suferința chip de mărgăritare.” (Sonetul CLXXIX) Roza capătă la Voiculescu atributul de rod al unirii dintre Cer (Etern) și Pământ (Efemer), iar parfumul ei e la limita dintre tangibil și intangibil, asemeni artei, care se perindă la granița dintre cele două lumi. Măsluită de poet prin scriere, ea devine nemuritoare: “Strivite-n teascuri grele [rozele] și stoarse, le deșartă/ De tot ce au în ele adânc etern: parfumul./ Închisă în clestare esența lor străbate/ Departe, peste veacuri...nici moartea n-o învinge,/ Și duhul rozei umple pe toți câți va atinge...”(Sonetul CLXXV) Sunetul băntuie ca un ecou al durerii eului, aducând în prim-plan ideea de ermetism de “lume pe dos”, devenind leitmotiv și la Voiculescu : “Tot sufletul mi-e-n ele ca sunetul în coarde/ Ce încă vii vibrează vioara când s-a spart”(Sonetul CLXI)

De reținut este nu inflexibilitatea formală, pe care în mod evident se pune accentul, prin alcătuirea sonetelor, ci ideea, esențializarea și decantarea excesivă până se ajunge la o soluție purificată și insolubilă în Timp. Shakespeare arată această aspirație a omului de geniu de a persista prin artă, în secolul al XVII-lea și stabilește bazele unei întregi literaturi.

Voiculescu e poate cel mai de seamă, dacă nu chiar singurul exemplu al forței literare shakespeariene, continuând un ciclu de creație și reușind în același timp să aducă noutatea contemporaneității.

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 42-44)*

Jocul timpului pe scenă

*(„Negustorul de timp” de Matei Vișniec și
„Așteptându-l pe Godot” de Samuel Beckett)*

„Într-o bună zi, ca toate zilele, ăsta a amuțit, într-o bună zi eu am orbit, într-o bună zi o să surzim, într-o bună zi ne-am născut, într-o bună zi o să murim, în aceeași bună zi, în aceeași clipă, nu-ți ajunge?”

Samuel Beckett

Manifestat prin sentimente de anxietate, nesiguranță, cinism și disperare, absurdul se transformă într-o angoasă metafizică universală resimțită mai mult sau mai puțin, conștient sau inconștient de cei care caută și doresc să găsească piatra filosofală a secolului nostru: sensul, ordinea, armonia. Un personaj care dezvoltă această simptomatologie a absurdului riscă să devină un căutător fără voie, un gânditor al paradoxurilor sau un erou de literatură obsedat de tot ceea ce nu înțelege și de logica acțiunilor sale. Absurdul nu este un concept „confortabil” oricât de clișeic și stereotipizat ar putea deveni, ci mai degrabă o revoltă și o revelație, o criză și o patologie socială. El este demascat acolo unde te aștepti mai puțin, lângă tine sau în tine prin frazele uzuale, repetitive sau schimbările bruște de personalitate fără un temei logic. Prin teatrul absurd această lume este transpusă și tradusă în toată splendoarea sa illogică, paradoxală, fantastică sau melancolică, fiecare scriitor stilizând ideea absurdului în diferite moduri.

Numit de Martin Esslin „pure theatre”, teatrul absurd a devenit din ce în ce mai popular, câștigând notorietate și respectul publicului, deși spectatorii nu înțeleg întotdeauna pe deplin sensul piesei și nici nu se identifică cu personajele și emoțiile acestora. Însă, pe scenă, în fața lor, se joacă adevărul

existenței iraționale, a spațiului redus la o scenă și a timpului abolit. Cum primesc spectatorii această intruziune sprijinită pe non-sens în intimitatea convingerilor și a principiilor bazate pe logică și rațiune? Cu ropote de aplauze și amuzați. Teatrul absurd prezintă lucrurile neexplicate, căci, precum Matei Vișniec menționa în piesa sa „Negustorul de timp”: „e preferabil să lași lucrurile neexplicate decât să le explici prost.” Spațiul, timpul în teatrul absurd aproape că nu se pot identifica sau explica. Nu se menționează cadre istorice sau sociale, nici detalii despre personaje, ci totul transgresează și se abstractizează.

Piesa „Negustorul de timp” se deschide cu aducerea unei uși pe scenă, delimitând clar spațiul și timpul, ceea ce se va întâmpla dincolo de ușă va sparge ordinea existentă atât spațială cât și temporală. Vladimir și Estragon ai lui Samuel Beckett îl așteaptă pe Godot pe un drum de țară, lângă un copac, întreaga acțiune a piesei desfășurându-se într-un vid spațial și temporal. Brusc, timpul este potențat de iureșul limbajului în care personajele se afundă, orice noțiune a măsurii timpului, dacă a existat vreodată, se pierde și astfel pe ascuns, mascat, timpul devine puterea absurdă. Vladimir trebuia să se fi gândit „acum o veșnicie, pe la 1900”, iar Liviu întâlnește un negustor care comercializează timpul, cumpără și vinde ore, zile, săptămâni, ani, afacerea fiind una prosperă și de viitor „pentru că valoarea timpului crește fără încetare. Iar în perspectiva viitorului, cei care vor avea timp capitalizat, vor fi stăpânii lumii.” S-ar zice că timpul rămâne o subtilitate, nefiind niciodată un concept prioritar, ci doar un act de finețe intelectuală. Astfel, timpul e ca atunci când îți imaginezi „un poștaș care vine să-ți aducă o scrisoare și ți-o înmânează arzând. Și în timp ce scrisoarea, pe care o aștepti de mult, arde în mâinile tale și cade scrum pe jos, domnul poștaș te salută și pleacă. Nu e normal să primim scrisori care ard. Nu e normal ca scrisorile pe care le primim să ia foc în mâinile noastre. Cât timp nu o citești, scrisoarea rămâne intactă, iar în momentul în care o atingi, dintr-o dată ia foc. Cum să citești, în aceste condiții, mesajul pe care îl aștepti uneori de o viață?”. Clipa este măsura timpului și mesajul său abia se întrevede că a și dispărut. Personajele se confruntă cu timpul omenesc, se revoltă împotriva ceasului biologic ajungând la concluzia că orice luptă este inutilă, căci există „un singur fel de timp. Timp omenesc.” Vladimir și Estragon pierd esența timpului, spre deosebire de Liviu Dorneanu care își dorește să o găsească, ei pătrund într-un cerc vicios unde veșnicia devine clipa și invers și în care „nu se întâmplă nimic, nu vine nimeni, nu pleacă nimeni.” Timpul organizează și este generator de sens, indiferent dacă distruge sau creează. Manipularea sa declanșează haosul, în „Așteptându-l pe Godot” timpul se dilată și se contractă, iar în „Negustorul de timp” apar situații contradictorii, evenimente simultane formându-se un fel de nebuloasă a timpului și o ploaie de stele, acestea fiind de fapt niște „mari rezervoare de timp”.

Galbinski anunță acest „fenomen cosmic” care este echivalent cu o prăbușire a timpului. Descompunerea timpului se aseamănă cu arderea unei stele, iar dezintegrarea se realizează progresiv până când personajele pierd noțiunea timpului lor existențial: „*Dar în care sâmbătă? Și-apoi, azi e sâmbătă? Nu e mai degrabă duminică? Sau luni? Sau vineri?*”. Astfel, timpul se relativizează, Liviu Dorneanu trăind într-un continuu paradox legat de timpul pe care și l-a vândut: „*Dar e timpul meu! De ce să nu am dreptul să știu ce se va întâmpla cu timpul meu?*” În timp ce spațiul și timpul se descompun și suferă mutații, comunicarea dintre prezent și trecut nu se întrerupe, ci se continuă pe un fir temporal în care ordinea evenimentelor nu mai este aceeași, în care viața și moartea se detronează reciproc. Liviu Dorneanu își vinde două săptămâni din viața sa mamei lui Galbinski și prin aceeași ușă adusă pe scenă, menită să spargă ordinea existentă, pătrunde în spațiul și timpul clienței sale. Ajuns la apartamentul lui Galbinski, Liviu asistă la o reuniune de familie ce a avut loc în trecut, dar care acum în mod excepțional se repetă, deoarece

mamei, personajului principal al reuniunii, i-au fost cumpărate cu bani mulți două săptămâni de viață, fiind readusă de dincolo. De-a lungul întrunirii, Liviu și mama lui Galbinski vor împărtăși același timp, iar conștiințele celor doi vor purta în permanentă un dialog și o legătură secretă. Firul temporal este parcurs în sens invers până la momentul fotografiei de grup când mama și Liviu ies din poză și aceasta povestește viitorul copiilor săi. Lumina blițului întrerupe timpul normal declanșând o secvență în care timpul este suspendat.

Pe scenă, personajele din „Negustorul de timp” ies din umbră și pătrund în penumbră, trecerea de la un spațiu la altul nu are continuitate și nici logică, Liviu fiind expulzat din lumea visului său direct în cafeneaua lui Bruno, aproape gol „*purtând doar un prosop în jurul mijlocului și cărând după sine o valiză cu nisip.*” De altfel personajele par că nici nu părăsesc vreodată scena, ci rămân acolo în umbră așteptând să intre în lumină. În final, este greu de crezut că toate personajele fac parte dintr-o conspirație ce trebuie să-l pregătească pe Liviu pentru marea sa călătorie de o zi, 24 de ore oferite în dar pentru curajul său. Cât de mare este bucuria unei zile? Pentru Liviu Dorneanu, imensă: „*Ce minune! O zi în plus! O minunată zi în plus! Câte am să pot face... 24 de ore rotunde, cu lumină și cu întuneric...*” Timpul interior nu coincide cu timpul exterior, la fel cum timpul irațional al viselor nu este același cu timpul realității. Liviu își descoperă timpul interior, autentic, care „gonește într-un mod diabolic, demoniac, pe când cel exterior își urmează mersul obișnuit, într-o manieră sacadată” după cum spunea Kafka. S-ar zice că Liviu Dorneanu găsește un sens existenței sale sau cel puțin are o revelație. Vladimir și Estragon, însă, apar de nicăieri, trăiesc în anti-timp și au o singură certitudine: „Estragon: Ce facem acum?/ Vladimir: Îl așteptăm pe Godot./ Estragon: Adevărat.” Cei doi nu se diferențiază deloc, apar ca două marionete, iar comportamentul lor variază de la cel al unui bătrân la cel al unui copil. Dialogul celor doi este departe de ideea comunicării, putând fi considerat mai degrabă neinteligibil. Și totuși nu timpul este problema lui Vladimir și a lui Estragon, ci Godot și apariția acestuia. Nu se știe cine este acest personaj misterios, nici de unde vine și nici dacă va ajunge vreodată la destinație, singura certitudine fiind aceea că este așteptat și că stabilește ordinea și sensul vieții celor două personaje. Tot ceea ce este în afara acestei așteptări, se petrece într-un timp suspendat, singurul timp valid și autentic pentru Vladimir și Estragon fiind cel al așteptării: „*Da, în această imensă confuzie, un singur lucru e clar: așteptăm să vină Godot.*” Așteptarea este echivalentă cu o oprire în timp și o stagnare a vieții în care orice revoltă și orice acțiune nu are nici putere și nici sens: „Dar aici, în clipa de față, noi suntem omenirea, chit că ne place asta sau nu. Să profităm, până nu-i prea târziu.” Însă personajele se răzgândesc repede să acționeze, căci însuși sensul existenței lor, așteptarea, le împiedică să facă ceva.

Astfel, sensul timpului este deformat, el nu mai este trăit, ci se creează impresia că este trăit: „Găsim întotdeauna câte ceva care să ne dea impresia că trăim, nu-i așa?” Pozzo apare ca o instanță supremă, mai întâi în rolul stăpânului tiranic, apoi ca un orb neajutorat, demn de milă. El îi lămurește pe Vladimir și Estragon că „femeile nasc călare pe-un mormânt, ziua strălucește o clipă, apoi se face iar noapte.” Aceasta este marea farsă a timpului, căci deși l-ai suspendat, deși trăiești în afara lui el nu încetează să existe, să distrugă sau să creeze, astfel, Vladimir se interoghează: „Să fi dormit eu, în timp ce toți ceilalți sufereau? Si-n clipa asta dorm oare? „Avem timp să îmbătrânim”, ceasul biologic nu poate fi evitat și nici păcălit, iar „din fundul gropii, visător, groparul pune lanțuri și cătușe.” Bolile timpului sunt iminența și fatalitatea. Pe scenă, el este un farseur. Te păcălește cu o zi în plus sau cu o așteptare a unui personaj mântuitor. Când Vladimir și Estragon conștientizează că așteptarea lor a fost inutilă, decid să se sinucidă spânzurați de o salcie, dar uitând că ei trăiau timpul așteptării, anti-timpul, se răzgândesc și amână sinuciderea pentru a doua zi. Piesa, inevitabil se încheie cu o stare a stagnării și a neputinței acțiunii:

„Vladimir: Atunci, o-ntindem?/ Estragon: Hai./ Nici unul dintre ei nu se mișcă din loc.” Chiar și sensul piesei rămâne incert, Godot ar putea fi oricine sau nu ar putea fi, iar despre restul personajelor se știu atât de puține încât până și Samuel Beckett admite că nu înțelege și nu știe mai multe despre această scriere decât cititorul. Personajele lui Matei Vișniec cât și cele ale lui Samuel Beckett se întâlnesc într-un punct tragic, în tragedia subtilă a timpului irațional. Liviu Dorneanu pătrunde până în realitatea spectatorilor, presărând câte puțin din nisipul apărut în visul său pe treptele teatrului și chiar în stradă, iar Vladimir și Estragon se întorc în același punct de la începutul piesei, cel al așteptării pe un drum de țară, lângă un copac.

În teatrul absurd totul se petrece în afara timpului, chiar și atunci când pare să existe o măsură clară a acestuia precum în „Negustorul de timp”. Indiferent că se menționează ore exacte sau numai veșnicia, timpul suferă aceleași distorsionări, căci în teatrul absurd vor exista întotdeauna aceleași sentimente de anxietate și angoasă existențială. Personajele ambilor scriitori se izbesc de neputința percepției timpului real și total, el situându-se undeva între uman și infinit. Însă aceasta nu-l împiedică să devină actor în rol principal, să dramatizeze și să domine scena.

Oana Bogzaru

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 39-41)*

Strategii economice și în viața de zi cu zi

Andreea Avramescu

În lumea afacerilor de azi, competiția joacă un rol foarte important și de aceea fiecare individ sau organizație adoptă o anumită strategie pentru a-și atinge scopul, obiectivul vizat. Dar cum afectează aceste strategii pe ceilalți participanți la viața competițională? Răspunsul la această întrebare îl vom afla cu “teoria jocurilor” care ne dă posibilitatea analizării impactului deciziilor celorlalți asupra propriilor decizii și rezultate. Teoria jocului ne arată cum să alegem strategii optime într-un conflict. Pionierii acestei teorii sunt considerați John von Neumann și Oscar Moegenstern, și a fost utilizată în planificarea strategiilor în cel de-al doilea Război Mondial. Vom exemplifica această teorie prin studiul jocurilor “de sumă zero”, cu 2 jucători (deci avem două părți) ca de exemplu: negocierile dintre patronat și sindicate, cu privire la majorările salariale. Dacă în urma negocierilor, însumăm câștigurile și pierderile celor 2 jucători (sindicat și patronat) rezultatul va fi întotdeauna zero, nul, motiv pentru care acest tip de joc se numește “de sumă zero”.

John Forbes Nash Jr. este un matematician american, care lucrează în teoria jocului, geometria diferențială și ecuații diferențiale parțiale, în calitate de Cercetător Matematician Senior la Princeton University. Laureat al Premiului Nobel pentru Economie (1994), Nash este de asemenea subiectul principal în filmul produs la Hollywood, A beautiful mind (“O minte scilpitoare”), care a fost nominalizat pentru 8 Premii Oscar, din care a câștigat 4. Pelicula biografică se concentrează în jurul vieții acestui geniu al matematicii care, deși lovit de schizofrenie, a reușit să își continue cariera academică cu succes. Celebrul caz al savantului care a avut puterea să lupte cu o boală psihică incurabilă și agresivă a mișcat o întreagă comunitate academică. Și mai impresionant încă, genialul John Nash și-a conștientizat afecțiunea și a dominat-o. Cu toate acestea, el nu s-a vindecat. La 21 de ani a scris o lucrare în care a expus pentru prima dată soluția sa în cazul jocurilor strategice necooperative, ceea ce de atunci s-a numit “echilibrul lui Nash”. Punctul de echilibru al lui Nash este o situație în care niciunul din jucători nu simte tentația schimbării strategiei deoarece orice schimb ar implica o diminuare a sumelor lor. Von Neumann și

Oskar Morgenstern oferiseră deja o soluție similară dar doar pentru jocurile de sumă zero. Pentru descrierea formală a problemei și soluția sa, Nash a utilizat funcțiile celui mai bun răspuns și teorema punctului fix a matematicienilor Brouwer și Kakutani.

Teoria jocurilor utilizează 3 ipoteze fundamentale: jucătorii se comportă rațional, fiecare știe că ceilalți sunt raționali, toți jucătorii cunosc regulile jocului. Jucătorul care are un comportament rațional are anumite preferințe, și de aceea va alege acea acțiune care îi va satisface cel mai bine preferințele sale. Regulile jocului indică modul în care jucătorii iau decizii și ordinea acestora. Un jucător este rațional dacă va căuta să-și maximizeze satisfacția în raport cu ceilalți jucători. În cadrul jocului, există o mulțime de strategii care pot fi aplicate și reprezintă mulțimea strategiilor tuturor jucătorilor: $S = S_1 \times S_2 \times \dots \times S_n$

Strategia optimală este acea strategie care maximizează câștigul jucătorului indiferent de strategiile alese de ceilalți. Echilibrul lui Nash este obținut atunci când fiecare jucător maximizează câștigul, cunoscând strategia aleasă de oponent. Strategia care asigură maximizarea câștigului jucătorului în raport cu strategiile jucate de ceilalți jucători, se mai numește "cel mai bun răspuns" (best response) al jucătorului i la strategiile alese de ceilalți i^* .

Cu alte cuvinte, $s_i^* = \arg \max u_i(s_1, \dots, s_{i-1}, s_i, s_{i+1}, \dots, s_n)$.

Vom spune că un echilibru Nash este puternic (strict) dacă fiecare jucător are un cel mai bun răspuns la strategiile oponentilor unic (adică s_i^* este un echilibru Nash puternic (strict) dacă $u_i(s_i^*, s_{-i}^*) > u_i(s_i, s_{-i}^*)$ oricare ar fi jucătorul i). Un echilibru Nash este slab (nestrict) dacă el nu este unic. În cazul echilibrului obținut prin eliminarea iterativă a strategiilor dominante, acesta este un echilibru Nash puternic, deoarece este unicul echilibru al jocului, iar strategiile alese de jucători sunt cel mai bun răspuns posibil (deoarece le-am eliminat pe toate celelalte care nu sunt răspunsuri acceptabile).

Să considerăm acum un joc celebru și anume "bătălia sexelor". Acest joc constă în următoarele: într-o familie, soțul și soția trebuie să decidă unde vor merge într-o seară pentru a se distra, având de ales între a merge la un meci de fotbal și a merge la teatru. Dintre aceste variante, soțul preferă să meargă la fotbal, iar soția la teatru. Dacă unul din ei cedează, atunci cel care cedează va avea câștigul 2, iar cel care nu cedează, va câștiga 4. În cazul în care niciunul nu cedează, atunci vor rămâne acasă, iar câștigul fiecăruia va fi 0. Matricea jocului este următoarea:

	Soție
	FT
F	4,2,0,0
	Soț
T	0,0,2,4

Să determinăm care este echilibrul Nash al acestui joc, prin algoritmul maximizării câștigurilor relative: dacă soțul alege să meargă la fotbal, atunci cel mai bun răspuns al soției este să cedeze, (deoarece dacă nu cedează câștigă 0, în timp ce dacă va ceda va câștiga 2). Dacă soțul alege să meargă la teatru, evident, pentru soție este optim să aleagă aceeași strategie. Raționând analog și pentru soție, observăm că în cazul acestui joc, avem două echilibre Nash în strategii pure, adică (F,F), respectiv (T,T), cu câștigurile (4,2), respectiv (2,4). Definiția echivalentă a echilibrului Nash pentru un joc cu 2 jucători: presupunerile fiecărui jucător în privința alegerii făcute de adversar sunt corecte fiecare jucător alege strategia care maximizează câștigul său considerând că oponentul va aplica strategia presupusă de el. Fiecare jucător se va gândi la o strategie maximizantă pentru adversar, știind că celălalt jucător este inteligent și rațional. După găsirea acestei strategii, jucătorul va căuta cea mai bună strategie pentru a contracara strategia adversarului.

În termenii teoriei jocurilor, negocierea în spațiul economic poate fi descrisă ca un joc cu sumă pozitivă. Spre deosebire de jocurile cu sumă nulă

(jocurile strategice, de exemplu un conflict militar) în care ceea ce câștigă una din părți, pierde cealaltă parte, în jocurile cu sumă nenulă părțile își împart, în anumite proporții, un câștig comun, care se realizează numai dacă ele au căzut de acord. În acest context se impune necesitatea încrederii și cooperării între participanți.

Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2011,
nr. 33-34 (paginile 40-41)

Singurătate – Suferință – OM

Claudia Ochian

„Noi trebuie să desăvârșim toate sferele existenței noastre, după legile veșnice, mari și aspre. Numai omul singur poate imposibilul; el distinge, alege și îndreaptă, el poate împrumuta durata clipei” – Goethe. Are Goethe dreptate? Poate omul singur imposibilul?

Singurătatea este cea care îți dă, într-adevăr, posibilitatea de a distinge aproape corect, însă, în privința alegerii, omul, de cele mai multe ori, greșește tocmai pentru că e singur, această stare generând suferință.

Omul își dorește să fie fericit, însă aici intervine paradoxul omului singur deoarece pentru el fericirea este chiar golul din nefericirea sa. Astfel, ajunge să iubească nefericirea sa care este aproape o permanentă în viața lui și să urască fericirea care îl trezește din această stare dându-i posibilitatea să distingă, dar nu să îndrepte. În legătură cu acest lucru, ideea lui Cioran ar fi că omul care vrea să se ridice deasupra celorlalți își dă seama că după fiecare pas ceea ce a învățat sau ceea ce a fost învățat ca fiind bine, frumos în viață nu mai are nici o valoare; își dă seama că sinceritatea nu poate fi totală sau chiar că nu există, că ipocrizia domină lumea, că iubirea este o utopie și că omul este ori cea mai bizară achiziție din univers, ori o „fiară care ne vorbește de idealuri”

Astfel singurătatea este mai mult decât o povară, este un gol în care acel carpe diem ori nu există, ori este dus până la paroxism. Omul singur își trăiește drama propriei suferințe care culminează cu acea moarte în viață. Însă interesant este că avem puterea extraordinară de a jongla cu singurătatea reușind să ne aplicăm unele măști pe care societatea le ia drept adevărate deoarece superficialul domina. Omul singur este vulnerabil tocmai pentru că este mereu în căutarea fericirii, a adevărului căzând ușor în capcana șireteniei, ipocriziei (Și, după cum spunea Ibsen, nu există fericire, ci doar veselie). Toți suntem în căutarea inexistentului trecând uneori foarte ușor peste partea abominabilă a omului sau trecând foarte ușor pe lângă valori. Această singurătate ori generează iubire din dorința de a nu trăi și altcineva această dramă, ori malefic prin răzbunare, prin emanarea răului în toată „măreția” lui.

Chateaubriand spune că „omul este o inimă într-o lume vidă”. Parafrazându-l, am putea spune că omul singur este „o inimă goală într-o lume vidă” deoarece acesta se complăce, de cele mai multe ori, să rămână în această stare, nu are curajul decât, doar dacă este ajutat, să rupă cercul de fier al singurătății.

Cred că această gândire a omului singur a fost cât se poate de bine evidențiată de Nichita Stănescu, cel care a suferit mai ales din neputința aceasta de nerepetabilitate a unicului:

„Simt cum se răcește în mine inima
Simt cum creierul îmi îngheață
Adio, maximă viață,
Adio, viața mea minimă.”

Articol publicat în Revista Noastră,
seria a III-a, 1993, nr. 2-3 (pagina 24)

Beatrice-Maria ALEXANDRESCU

Densă, cu un imaginar religios surprinzător, cu o voce puternică și matură în ciuda vârstei autoarei, creația lirică a lui Beatrice Alexandrescu e printre puținele care transmit ideea că avem de-a face cu poezie adevărată, că filonul e prețios și considerabil. După ce o citești, se naște acea miraculoasă tensiune a așteptării. Acea zâmbitoare întrebare și curiozitate rarisimă pe care o ai când simți că va urma ceva la fel de frumos sau poate și mai frumos e una din dovezile că ai fost martor la nașterea a ceva spiritual și deci durabil.

Șanțul în care am să mă pierd

*Acum am nevoie de o narghilea din care să îmi iasă non-duhul,
căci e prima mea zi din singurătatea umano-eternă.
Îmi vine în minte un miros de portocală mucegăită și zemoasă,
în ale cărei sfârcuri de lumină
se sting monotonii și
se sparg grape.
Nimic nu mai e cum a fost, nimeni
nu mai bate la ușă, căci
ușa nu mai există, ci mai trăiește doar șanțul în care
se cufundă albul cel extatic
pe care nu-l pot atinge,
pe care nu-l pot simți și pipăi,
ci doar vedea.
-”Să ai totul în singurătate înseamnă
să nu ai nimic.”
Mai am gândirea... și timpul...
Dacă mă pierd acum în șanț,
nu voi mai avea nimic măcar pentru o infinitezimală memorie?
-”Mă încurci cam mult și încep să par un șarpe care se încolățește
pe sine însuși.
Nu ai dreptate; te rog,
scoate piciorul din șanț!”*

Nirvanul

*Am fost cândva în țara lalelelor
ca să culeg lalele negre pentru nirvan.
Du fecioara la cină, du-o în taină la masa noastră,
unde va mânca singură pentru amândoi.
Tu!
ești un fumător de hermafrodiți visați!
Tu!,
care te clatini pe scara de fildeş și visezi vechituri endeamorfite,
tu ai să mănânci prea multă carne ca să te scoli din neant.
Nu mă ucide și pe mine, îți cumpăr norii aurii și soarele albastru,
îți jur!, îți jur!, îți jur!
O ucid și pe ea, numai ca să intru buză-n buză, sânge-n sânge
și să mă bei.*

Debutul în Revista Noastră, seria a III-a, 2012,
nr. 37-38 (paginile 58-59)

“Bea Mir!”

*Mi s-a uzat sufletul de la pervertiri, albiei,
m-ați scâldat în nimic,
insuflându-mi poftă de ploaie, în timp ce îmi strigați „Bea Mir! Bea Mir!”
Nu pot, nu știu dacă o să mă lepăd de voi
atât de ușor, simt cum mizeria mă apasă,
dar vreau să mi se regenereze gândirea.
Să sparg paharul și să nu cred că am pierdut ceva.
E insignifiant, totuși, paharul,
pe lângă ce nu vedem.*

Spre infinitul mai depărtat

*Din ochi îmi curge-acei puroi
pe care numai O îl știe,
dar eu îl ard tot de-atâtea ori
de câte ori l-a ars și el pentru văduvă.
Atâtea gene i-au intrat în coapsă,
că Deii! s-au născut de zece ori!,
dar au murit și
infinit
s-au născut
și se mai nasc
și mor
fără ca eu
să înțeleg cum ei se nasc, mor, se nasc și mor.
Imperturbabilul lui cuget îi spune să nu îi crească, altfel nu ar fi ai lui,
dar oricum nu sunt ființele sale.
Chiar dacă semințele alea îi trezesc mila, pentru că inițial el le-a sădit,
se zbate între două lumi;
de ce ar fi un mijloc?
dacă ar fi un mijloc, atunci ar fi pentru prima dată când
centrul bilei nu ar ilustra armonia.
El e un mijloc, el se apropie de ambele lumi în aceeași măsură.
Dar cele două lumi nu-i galvanizează un cerc, ci două arcuri
cu care el aruncă focuri spre cele două nemăsurate palestre,
căutând să găsească infinitul mai depărtat.
Iar acum, în ochii mei se scurg boabele lui și eu vreau în continuare,
în ciuda faptelor mele, să întrezăresc și să ajung în infinitul mai depărtat.*

Rasta și rasa

*Când intri in nihilo,
vezi spirala de ganja ieșind din
corzi ciupite,
vezi Babilonul distrugând Zionul.
Vezi cum Jah culege bobii de cannabis
din propriul corp.
„O cămilă se întoarce spre poartă.
O altă cămilă poartă un leu.
O a treia cămilă poartă discuții filosofice cu o alta.
Cămilele se rotesc.
Și ce cerc formează!”*

Mâini sub cretă

De ce toate șanțurile se sapă-n mine,
ca acum mii de ani, când mi-au scos
ouăle alea două efervescente?
Deke-Balloi, Deke-Balloi,
salvează-ne!
Nu vezi că se rup bucăți de carne din mine?
tu ai ochi verzi, mâini neînfricate sub creta mărilor,
eu am doi ochi căprui și două mâini care tremură
și se spânzură de toate ouăle din aer.
Ați spus că ne dați totul, aur galben și aur negru.
Unde ești? Unde ai fi?
Se rup, se rup, vezi bine!
Se destramă pielea asta, și părul,
și toate genele și toți sfincșii de pe lume.
Se-aruncă proști în apă, să se răcorească.
Chiar crezi că are să mai fie o Regenerație?
Eu nu, așa că dă-mi odată
ouăle mele!

Kaisia

Îmi înțepi aerul cu barba de oțel.
M-ai aruncat în mormânt
cu pieptul în sus, cu pieptul în jos,
ca luminile să mi se sfarme
cu piatra, cu varul și cu albeața.
Crește, crește, crește ceva peste mine,
e chin sub baldachin,
și faguri albaștri de viață
ies și intră în micile morminte.
Se duce chinul, și crapă baldachinul,
și moare mușuroiul de oțel din tubul cu gel.
Am vânătăi și venele se sparg cu noi,
kaisii galbene mi se rostogolesc pe piept...
Îmi simt pielea unsuroasă, cu vin înăuntru;
se adună blânzii și rechem mânjii
care vor întâmpina mielul la intrarea-ieșire.
Cade-acum tumoarea din burta mea...
Nu mai simt nimic.

Basorelief

Cândva, oamenii mergeau pe meridiene,
iar cerșetorii erau înțelepți.
„Dați mâinilor să bea și ochilor să audă!”
Oamenii săreau pe întreg canevasul
și își suflau prin pipe viața.
„Pielea noastră e ca frunzele:
Se rupe și cade și tace... și urlă!”
Când aveau la îndemână un briceag,
își creștau bărbiile și cozile din stuf.
„În basorelief se strânge pielea
Căzută, la fel ca argila...”
Și lutul năpârlea, iar ei i se închinău cenușii.
„Puteți învia datorită venelor din coapsă.”
Se uitau în oglindă și își spuneau adevărul.
„Boala ta este foamea.”

Moartea lui Don Lucius

Cristian Vechiu

Era bătrân. Avea mai bine de 7000 de ani, cel puțin așa scria la Carte. De fapt, avea mult mai mult de atât, poate că avea milioane de ani trăiți. Trecuse atât timp încât și el aproape că uitase. De fapt, cu siguranță că nici el nu ar fi știut, dacă ar fi fost întreat, să spună câți ani are. Era atât de bătrân, încât și cea mai recentă amintire i se părea ca și cum ar fi fost din alte vremuri, ca și când ar fi venit din depărtări imposibil de localizat. Trecuse atâta amar de timp încât îi era urât să se mai gândească dacă are 7000 de ani sau un miliard. Gândul acesta, că îmbătrânise până și el, îi adâncea și mai mult rana. Era rănit. Nu mai știa nici el de când, dar cu siguranță că o asemenea rană nu mai avusese nicicând. Dacă gândul vârstei și-l alunga zicându-și că-i de-o seamă cu însăși viața, faptul că se afla grav rănit, că se simțea întâia oară răpus, era de nesuportat. Era rănit fiindcă fusese un luptător. Întreaga sa existență fusese un vrednic luptător, un reductabil adversar. Repurtase victorii cum nimeni altcineva nu a mai făcut-o în istorie. Îi plăcea să creadă despre sine ca el este istoria. Luptase așa de mult, încât cu greu, cu multe strădanii, cu un efort de memorie ce-i adâncea și mai mult rana, putea să-și mai amintească de prima sa bătălie. Reușea însă mereu să-și amintească de ea, iar atunci când își amintea, un zâmbet obosit îi brăzda toată fata, un zâmbet care nu dura decât palide momente (la cât de bătrân era, ar fi zis că o singură secundă e un veac, că un singur gând durează cât un an, că o singură amintire e mai lungă decât toată viața) fiindcă se simțea imediat chinuit de o nouă nedumerire.

De data aceasta, gândul era și mai inconfortabil, îi pătrundea fix în străfundul puroiului ce făcea ca rana să se mărească, îi provoca dureri infernale, dar nu zicea nimic, era tăcut, cum nu fusese nicicând, doar ofta uneori și până și oftatul acesta era dureros, căci simțea sulful și pucioasa aceea necăcioasă venindu-i toată dinspre stomac până spre gâtul său sfrijit, arzându-i nările și lăsându-i un gust de amăreală sălcie în gură, ca și cum ar fi băut dintr-o apă stătută. Se simțea lezat în amorul propriu, se simțea ca ultimul prost, credea că ajunsese un bătrân senil dintr-un sanatoriu pe cale să se închidă, căci doar el se mai afla în sanatoriu. Îi irita grozav acea neștiință, fiindcă într-adevăr nu mai știa nici el de ce și pentru ce începuse lupta. Înțelegea perfect ce-l mânase în luptă, dar nu ar fi știut să-și explice acuma, la milenii depărtare de acel moment, de ce și pentru ce pornise lupta. Parcă acum intuia că ar mai fi fost și alte căi, dar prea puțin se gândea la aceasta, prea puțin îi păsa de realități paralele când resimțea acea greutate uriașă, de parcă ar fi fost pus să sprijine cu umerii curba universului nostru. Puțin probabil să se fi știut vinovat cu ceva, doar că acum nu picepea cum de a putut fi așa neghiob să nu vadă sfârșitul încă de la început. Cu siguranță că s-a mai gândit și atunci, dar fusese mult prea orgolios să accepte ceea ce astăzi era singura realitate, singurul lucru indubitabil și anume că a pierdut, că avea să piardă bătălia finală, că pierduse de la început. Luptase degeaba. De fapt, luptase pentru nimic. A fost totul un moft. Ar fi trebuit să i se spună încă de pe atunci. Ar fi trebuit să fie luat de urechi și să i se deschidă o paranteză către viitor, către sfârșitul său. Ar fi încetat desigur să se mai bată cu morile de vânt. Evident că și acest viclesug îi pătrundea precum un fier încins în carne: de ce nu i s-a spus de la început, de ce a mai fost lăsat să se chinuie precum un prost, să fie un bufon la curtea regelui? Avea momente când se credea doar atât: un bufon. Luptase în zadar, zadar era numele său. Ironic cu sine, își zicea că i s-ar fi putut preciza înainte să pornească războiul: „Lupta aceasta neîncepută este terminată, dacă nu vei înceta, vei lupta de acum încolo doar pentru a pierde”. Îl supărau toate gândurile în ultima vreme. Avea impresia că nu mai poate să braveze cu ceea

ce este. Toate părerile lui despre sine se schimbaseră mult în ultimele șapte zile. Nu știa că au trecut doar șapte zile de când rămăsese singur. Complet singur. Adevărul e că era atât de singur, încât nimeni în locul lui nu ar fi suportat mai mult de cinci minute de așa singurătate nebună: o tăcere apăsătoare domnea în sălașul său. Și până la plecarea lui Berzelius se simțise părăsit și singur, dar acum era vorba de o solitudine abisală: încerca să priceapă cum anume ar putea fi descrisă starea aceea în care lăncezea: uneori înșira cuvinte, unul după altul până când obosea, îngrozindu-se iar de oceanul de tăcere în care se scufunda, simțea recele, golul, umedul, căderea (cât de straniu îi suna cuvântul acesta: cădere), prăpastia, coșmarul, lipsa, amarul, vechiul, neprimitorul, indicibilul, impardonabilul, pierderea.

Alteori, își construia, asemeni tuturor marilor scriitori ai căror impresar extraordinar fusese (multe întreprinse în lunga sa viață), își construia ca un ilustru povestitor un tablou al singurătății plin de fraze fără punct și fără virgulă, ca un șir de mărgăritare de cuvinte pe un fir de ată care începe, dar se prelungește, se prelungește, se prelungește, fără să știi unde duce, unde se termină, dacă se termină. „Nici eu nu mi-am imaginat cum e posibil o astfel de grozăvie a firii, cum să te gândești la asemenea lucruri de vreme ce ești cine ești, de vreme ce sunt cine sunt, cum aș fi putut să știu că mie mi se pot întâmpla toate astea și apoi, dacă m-aș fi gândit, oricum nu aș fi rezolvat mare lucru, fiindcă a te gândi nu te ajută să anulezi ceea ce va să se întâmple. Cred că asta îmi lipsește mie acum, întâmplarea aceea nu se mai întâmplă, nimic singurătatea mea născută din nimic, iar mie tăcerea din grota asta întunecată (ce naibii o fi așa întuneric aici? Altădată ardea focul cu putere, acum e beznă și a prins înghețul orice cotlon), tăcerea asta face pojghițe de gheață și sufletului meu pentru că așa e, mulți, cei mai mulți nu știu cum sunt eu, că și eu am un suflet și că nu a fost niciodată așa rece ca acum, că dimpotrivă toate câte le făceam, le făceam din prea multă căldură, cemi frigea ființa și mă făcea să-mi doresc să dau din mine și altora, să-i frigă și pe alții, cum poți să ții atâta căldură în tine și atâta foc și atâtea flăcări, numai că atunci când îmi împărtășeam din suflătorul meu bucăți toți cei ce le primeau, la început, desigur, că erau bucuroși de cadou, apoi se sufocau, fiindcă săracii de ei simțeau toată căldura mea și ea era prea mult de dus și eu duc singurătatea asta de braț precum o mireasă hădă la altar, unde tot eu am să-i fiu mire, pot fi și tată și domnișoară de onoare, oricum nu am dus lipsă de talent în a fi actor, am fost un așa actor că aș fi meritat un premiu pentru întreaga activitate și azi când sunt retras, aș fi meritat să fi primit un buchet uriaș de roze negre și să mi se scrie rubrici, să curgă râuri, fluvii, o mare de cerneală pentru a fi plâns...”. Nu plânse aproape niciodată. Se obișnuise să îndure, atunci când avea de îndurat. Când ceva nu mergea bine, obișnuia să scrâșnească din dinți. Când ceva mergea foarte rău, nimeni nu ar fi vrut să-i iasă în cale.

Avea un spirit critic extraordinar. Obișnuia imediat să identifice vinovații pentru orice problemă. Nu era iertător, nu era îndurător, nu-i plăcea să asculte diferitele scuze ce se iveau atunci când lucrurile nu se aflau pe făgașul dorit. Pedepșa, îi plăcea mult cuvântul acesta. Pedepșa fără să se entuziasmeze, fără să arate cât de mult îl încânta. Își manifesta rareori plăcerea pentru ceva anume, tresărea doar când inimaginabilul își făcea simțită prezența. Învățase după atâtea bătălii să nu se pripească după orice victorie, să nu cânte imnul învingătorului, să nu se mulțumească cu puțin. Nu se mulțumea deloc cu puțin, la el totul era despre cât de mult putea obține. Se străduia întotdeauna să fie stăpân pe situații, să nu-i scape nimic, nu-i plăcea să lucreze cu improvizatii, avea nevoie de date, căuta mereu date, îi dispăcea profund să se lase la mila destinului, de vreme ce el nici măcar nu credea în destin. Fusese un profesionist desăvârșit. Cu siguranță că nu i s-ar fi putut reproșa nimic din acest punct de vedere. Jucase bine de tot, chiar dacă ocolea adesea regulile. Față de reguli avea un dispreț care-i adusesese mistificarea...

Era altfel. Nu era întunecat, nu era mistic, nu era superstițios. De fapt, îi repugna ocultismul. Se amuza teribil pe seama superstițioșilor și a celor care îl imaginau tenebros. Nu era cătuși de puțin așa. Avea un simț al ratiunii greu de închipuit, deși din timp în timp se arăta impulsiv. Se răzbuna de fiecare dată când avea ocazia. Se iubea fără conținere, fără preget, nimeni nu mai iubise ca el: iubirea și frumusețea se născuseră odată cu el. Era un artist, un estet. Îndrăgea parfumurile fine, se îmbăta numai în miresme dulci-înțepătoare, în arome de scorțișoară și migdale, își petrecea clipele de indignare printre valuri de mătase mirosind a cedru și santal. Își decorase sala de primire a oaspeților în valuri roșii de flăcări ce scoteau mirosuri îmbietoare, așa de tari încât numai el le putea suporta fără să cadă în leșin. Avea o slăbiciune pentru podoabe, își purta mândru inelele, cele cinci inele de la mâna stângă pe care le crease din smoală peste care suflase cu putere ranchiuna și dorința. Se făcură arămii. Pe urmă a suflat cu dor și disperare. Se făcură de argint. Le-a privit, le-a admirat, i se prelingeau lacrimi. Erau cele dintâi lucruri pe care le crease când se coborâse în grota sa. Peste ele s-au scurs singurele lui lacrimi: două cristale de trufie au acoperit argintul prefăcându-le în aur. Tot ce astăzi îl mai ducea cu gândul la începuturi era doar aurul inelelor lui. Strălucea încă și acum aurul acela, strălucea cum odinioară el era Luceafăr.

Era sfârșit. Pentru prima oară simțea acea slăbiciune a trupului, își dădea și el seama cum e să sufere carnea, oasele, sângele, cum e să-i tremure vocea, cum îi dărdie fiecare nerv, simțea câte o convulsie pentru fiecare părticică a corpului său de fiecare dată când făcea câte o mișcare. Bineînțeles, sfârșeala aceea îi venea din străfundul sufletului, ca și cum totul se focaliza într-un singur punct, iar de acolo se extindeau mănunchiuri de dureri și slăbiciuni către toate părțile trupului său, ca și cum întreaga sa suferință interioară inunda materialitatea ființei sale. Se simțea trădat de trup, se simțea trădat pentru că până atunci nu mai experimentase niciodată o asemenea senzație, dar știa că toate i se trag de la sufletul său șchiopătând, de la o spiritualitate sleampătă, care îi părea precum o haină ciuruită de molii atârând demult uitată în cuiul unui cuier, pe undeva la întuneric, nepurtată de nimeni, căci nimeni pe lumea aceasta n-ar mai voi să mai îmbrace o astfel de cârpă, poate că nici nu fusese purtată, ori dacă a fost, probabil că devenise fără de rost, ponosită și inutilă, cine știe dacă nu cumva doar pierduse cursa împotriva modei, a timpului schimbător și capricios. Era sfâșiat de trăirile lui, dar în același timp, îl necăjeau toate cele câte nu apucase să trăiască, fiindcă erau, chiar și pentru el, multe pe care nu le înfăptuise, însă era mistuitoare numai ideea că și dacă ar fi înfăptuit totul, nimic nu ar fi fost diferit. Era o ființă a ideilor, în aceeași măsură pe cât era a faptelor; se fixa în o idee și era imposibil să-i mai dea drumul, era frământat de idei și li se dedica zile întregi pe vremuri, nedorind să fie deranjat în vreun fel, nici măcar dacă s-ar fi scufundat întreaga viață cu el, era în acele momente un fel de Arhimede, doar că el nu se juca niciodată cu figuri geometrice, ci doar cu gânduri inexprimabile, negrăibile prin vorbele noastre, însă cine știe dacă se juca sau se lăsa jucat de gândurile sale, fiindcă atunci când se lăsa în seama meditației părea desfigurat, părea că se dedublează, se urâtea, era ca și cum ai fi putut suprapune figura unui om peste cea a unei ființe de o frumusețe inefabilă, deodată diafanul se cufunda în grotescul ridurilor, grimaselor, exclamațiilor pierdute, se pierdea în plasa trăsăturilor umane, care suprapuse chipului său aduceau cu cele ale unei maimuțe dresate astfel încât să imite toate acele mici gesturi ce fac din om ființa cugetătoare a lui Pascal.

Cu greu reușea să iasă din starea aceasta și întotdeauna o abandona doar dacă izbândește să răpună ideea, să o subjuge, să o transforme în unealta și sclava lui, pe care urma să o mânuiască asemeni unei plastiline în mâinile unui copil cuprins de ardoarea creației și purtat de aripile ușoare, dar mari, ale

imaginației sale; ai fi putut spune, văzându-l cum își puneu ideea în aplicare, cum ordona celor din jur să-i împlinească dorința, ai fi putut fără a greși să spui despre el că era un fel de vrăjitor, un alchimist mai degrabă, care transforma o puzderie de gânduri într-un mănunchi, un mănunchi într-o grămăjoară, o grămăjoară în o serie de câte șase, o serie de câte șase într-un mic grup de trei, iar din acele trei gânduri rupea porțiuni din care compunea un singur gând, pe care apoi îl sculpta cu daltă analizei, pe care-l finisa cu rândeaua criticilor, un gând care devenea realitate după ce în sfârșit îi contura rotunjimile prin calculul rece al posibilităților și șanselor de parcă ai fi avut de a face cu un parior înrăit, dar un parior ce juca mereu, câștigător, chiar și când se întâmpla să piardă... oricine l-ar fi văzut atunci s-ar fi înspăimântat mult mai mult decât dacă l-ar fi surprins în momentele sale de cruzime, pedepsind și mistuind, doar atunci ai fi putut înțelege cu adevărat de ce este cine este. Talentul său era să prefacă din adâncul gândurilor sale, din obscuritate și scrum, o statuie a realității, un chip al faptelor atât de clar, încât orice ființă ce ar fi căzut sub greutatea acestei statui ar fi fost strivită, aproape fără de scăpare, puțini fiind cei care au dobândit ieșirea de sub paravanul întunecat al realității create printr-un singur gând de-al său. Era sfârșit pentru că acum alchimistul ideilor devenise o patetică alcătuire de amintiri și durere, de nemărginită singurătate și negrăite vorbe de iubire, de ură înfrântă și palide zbateri istorice ale nimicului. Singura idee care îi surâdea, alinându-l preț de câteva clipe era cea a unui imperiu de suferinzi asemeni lui, pe care el să-l conducă, să-l păstorească și să-l poarte spre culmile cerului, pe care l-ar fi invadat înspre cucerire și l-ar fi transformat într-o clinică a celor invalizi sufletește, a neputincioșilor față de Adevăr. S-ar fi făcut un sanatoriu de renume pentru toți cei incapacitați să iubească și să dorească Adevărul, pentru că nimic nu-i era mai străin lui decât acest cuvânt care își spunea despre sine că el însuși e cuvântul, ca și când bunul don Lucius ar fi fost doar o silabă sau o literă aruncată la întâmplare pe o hârtie unde tot ce stă scris e scris prin acest cuvânt atât de nedrag bunului nostru don Lucius, dar și așa dacă ar fi fost, tot nu ar fi dorit să se lase șters de o radieră de parcă doar fusese așa măzgălit într-o doară cu creionul, el nu s-ar fi lăsat șters pentru că era adânc imprimat pe hârtie astfel încât era singurul ce se putea vedea și pe partea cealaltă a hârtiei, o prezență înrădăcinată în inima istoriei.

Era palid în suflet, de culoarea varului ars în o găleată strâmbă, lăsată la soarele nimicitor al unei veri tropicale, arzând și clocotind până ce o umbră călduță de jar era tot ce mai rămăsese în sine. Gândea cu amărăciune despre propriul necaz că ar fi avut nevoie de vopseluri, de acuarele măcar, de orice fel de culoare, îi puteau fi de folos și creioanele colorate, pentru a se picta, desena, colora, vopsi, pentru a-și schimba paloarea în roșu aprins și verde trăind și alb-albastru de gheață polară și în negru de furie și putere și în galben muștar de ardoare și nevroză, orice nuanță sau culoare sau ton ar fi fost mai plăcut pentru el decât acel gălbui albicios ca de zoaie sau zeamă stricată, doar zoaie și zeamă i se scurgeau acum prin vene. Dacă s-ar fi privit în oglindă i s-ar fi reflectat durerea înapoi, i-ar fi intrat în suflet și s-ar fi dublat, s-ar fi mărit până ce ar fi tășnit înspre afară, spre oglindă sfărâmând-o, făcând-o bucăți și țândări, pe care le-ar fi cules și le-ar fi prefăcut în mărgăritare, înșirându-le și atârnându-le la gât precum o amuletă alungătoare de duhul rău al slăbiciunii și suferinței sale, de ghinionul sfârșitului de veacuri, de paloarea gălbui albicioasă a decăderii. Amuleta l-ar fi protejat în eternitate și l-ar fi propulsat victoriei finale, l-ar fi făcut să închidă în ea porțile fericirii pentru ceilalți și le-ar fi deschis larg pentru el. Pesemne că își dorea să fi avut o oglindă prin preajmă, dar nici măcar iluzia amuletei nu-l alina, nemulțumidu-l propria încăpățănare să arunce toate oglinzile din clipa în care observă primul semn al îmbătrânirii pe chipul său, înfuriindu-l incapacitatea acelor momente de neacceptare a ceea ce avea

să vină și poate numai acceptând ar fi fost cu putință să prevină, așa însă se lăsase învins, se înfrânse de unul singur, arucând armele înainte să fi încheiat războiul, dând la o parte viclesugurile înainte de a fi apărut cruntul dușman, nemilosul, durerosul, năpraznicul și singurul dușman ce putea să-i provoace și lui atâta pierdere și suferință: timpul.

Era un timp când însăși existența se reducea la faptele sale, la ce alegea să întocmească sau nu, era timpul său. De aici începe adevărata și lungă poveste a lui don Lucius, cel care se stingea în întuneric după o viață de glorioase nenorociri și năpaste dezlănțuite asupra neamului omenesc. „... în ziua aceea se hotărî să-i vorbească, se hotărî să se înfățișeze înaintea lui și să-i spună unde și de ce se înșeală. Își făcuse curaj timp de șapte zile. Stătuse singur, izolat de toți ceilalți, refuzase să mai comunice cuiva despre planurile sale în tot acest timp. Meditase fără să se roage însă, meditase privind doar înspre interiorul propriei sale ființe. Stia, sau cel puțin bănuia, că nici măcar în acea maximă singurătate gândurile sale nu se aflau în siguranță, că și acolo ar fi putut fi citite, ar fi putut fi aflate. Miza pe sinceritatea bătrânului, pe faptul că acesta niciodată nu și-ar fi bănuț de vreun gând necurat pe una din mirobolantele sale creații, că niciodată nu ar fi căutat să le pătrundă cu forța printre dorințele sau gândurile lor. Miza pe bunătatea bătrânului, considerând că acesta nu ar fi fost capabil să facă nimic nesăbuit, nimic rău, nimic care să provoace suferință; chiar și el îl vedea ca pe cel mai bun creator posibil. Miza pe spiritul său fermecător, pe dragostea pe care nu o singură dată i-o arătase bătrânul, pe discursul său potolit și împăciuitoare, pe vocea sa blândă și totuși gravă, pe puritatea sentimentelor sale. Toate acestea îi erau armele cu care urma să se înfățișeze în fața bătrânului, cu care nutrea să obțină ceea ce-și dorea cu ardoare.

Își crease întregul discurs în jurul acestei idei: ce sens ar fi avut, până la urmă, o nouă ființă? De ce să nu se mulțumească cu ei? Oare ei nu-l iubeau suficient? Oare ei nu-i arătaseră încă recunoștința? Cum adică, se simțea singur? De unde nevoia aceasta de nou, de a fi însoțit de o ființă care nu va putea înțelege niciodată în prezența cui se află? Era sigur că noua apariție ar fi încurcat întreaga lor existență de până atunci, că ar fi afectat relația dintre ei și bătrân. Se simțea amărât că cineva ar fi putut să-i fure locul în sufletul bătrânului, că altcineva ar fi putut să devină creația favorită a acestuia. Iar în ciuda tuturor avantajelor pe care le avea înspre a reuși să-l întoarcă din drum pe creator, în ciuda intențiilor sale care erau fără niciun dubiu onorabile și asupra cărora nu putea plana nicio urmă de răutate, nicio pată de pizmă sau orgoliu, în ciuda a tot ceea ce el credea despre sine, îl trădau totuși ochii. În ochii lui stătea scris întregul său destin, de la începuturi până la ultima sa suflare, în ochii lui se putea vedea atât de clar greșeala. Era singurul dintre toți ceilalți ai cărui ochi erau scăldați de culoare. Era singurul căruia i se permisese acest minunat dar, de a avea ochii însuflețiți. În ziua în care îi vorbise bătrânului despre cât de mult îl iubește, în care îi vorbise despre frumusețea lumii așa cum fusese ea creată, despre lumina creatorului ei, lumină care face să existe și să trăiască tot ce este și trăiește, în ziua aceea bătrânul văzuse în ochii lui lipsiți de viață și culoare două cristale care s-ar fi prefăcut în cele mai sfinte lacrimi dacă ar fi putut să plângă și cum niciunul din cei asemenea lui nu fusese creat pentru a plânge, bătrânul îi prefăcu lacrimile ce-i stăteau neclintite în ochi în culoarea cerurilor senine. Ochii aceia îl trădau acum, erau singurii martori ai unei scânteietoare frământări interioare, erau cei care stăteau mărturie pentru ezitarea sa ce avea să devină ulterior infama greșeală...”

*Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 2011,
nr. 33-34 (paginile 65-69)*

Nae Ionescu între Socrate și Mefistofel

Nicola Onose

Fie că unora le place sau nu, filosofie cu ochii de Hyperion născut la Brăila în 1890 a jucat un rol important în istoria culturii române. Astăzi, când foști elevi ai săi precum Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu sunt atât de prețuiți s-a redeschis dezbateră asupra valorii omului pe care Eliade îl considera în anii 1930 o personalitate „copleșitoare”, o „mare inteligentă”, fără a-și schimba niciodată opinia. Această inteligentă a fost caracterizată de unii drept „mefistofelică” pentru că era, indiscutabil, contradictorie. Mircea Eliade scrie: „Pretutindeni unde se vorbește de Nae Ionescu e prezentă legenda sau ura „iar Ioan Petru Culianu (în cartea „Mircea Eliade”, Nemira, 1995) afirmă despre Nae Ionescu faptul că a fost „de stânga și de dreapta”.

Cel mai reușit portret al său îl găsim probabil în monografia „Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut” a lui Mircea Vulcănescu care îmbină admirația cu anumite reticente determinate de formația burghezo-democratică a autorului. Primele jaloane biografice nu ne spun mult. Nae Ionescu a făcut filosofia înainte de primul război mondial, s-a însurat, tânăr, tot cu o studentă, plecând împreună în Germania unde au avut doi copii. Închis într-un lagăr german pe perioada conflagrației mondiale, s-a întors apoi în țară și a fost la început profesor de filosofie și de matematică la liceul de la Mănăstirea Dealului. Era recunoscut pentru deosebita sa evlavie pe care o ația. În vremurile tulburi ale anului 1919 își luase doctoratul în filosofie în Germania cu o lucrare ce presupunea o nouă fundamentare a matematicii.

Stilul său ca profesor universitar la Facultatea de Litere și Filosofie de la București era în contrast puternic cu academismul stufos, încărcat cu citate nedigerate, ale lui P.P. Negulescu și ale celorlalți colegi ai săi. Nae Ionescu obișnuia să asculte nu din curs, ci din cărțile citite de studenți „cel puțin cu un an înainte de examen”. Polemiza mereu cu Mircea Florian care susținea supremația sistemelor clasice în filosofie. Nae Ionescu nu avea cursuri scrise, ci le improviza și spunea studenților săi: „Ceea ce trebuie, este să gândiți autentic. Adică să vă gândiți la înțelesul vorbelor pe care le folosiți.” În plus era ironic, folosea exemple „frivole” (cum spune eufemistic Eliade), făcea comentarii negative care au avut de multe ori un rol stimulat. Examenle constau în dialoguri în stilul maieuticii socratice (întrebări și răspunsuri scurte). În cursurile de filosofie a religiilor provăduia un creștin aspru, în care iubirea de aproape devenea o chestiune secundară în fața iubirii de Dumnezeu. În ceea ce privește gândirea politică a formulat o teorie a partidului de masă, „venit la putere pe temeiul unui mit”, pe care îl dorea ca o oglindă a societății. Pentru a lua contact cu dorințele de moment ale poporului un astfel de partid s-ar folosi de organizațiile locale. Programul politic ar trebui în continuu schimbat, fără prejudecăți, pentru a se ajusta la noile cereri.

Toate aceste idei capătă coerență în singura carte ce i-a apărut în timpul vieții: „Roza vânturilor” (Editura „Cultura națională”, 1963) o culegere de articole din perioada 1926-1933 apărute în deosebi la „Cuvântul”, ziar prin care Nae Ionescu a jucat un rol politic de prim rang. Prima parte a volumului conturează ortodoxismul fundamentalist al autorului care identifică „neamul românesc cu ortodoxia” și dorește purificarea credinței, avându-se drept etalon tradiția („predania”). Șovismul este criticat și considerat „ridicol”, în schimb se cere trecerea de la „romantism” (francofilie) la „realism” (încheierea de tratate cu puterile revizioniste); considerându-se că în istorie nu există reguli morale, ci doar cursul evenimentelor. Capitolul cel mai interesant este cel intitulat

„Cultura politică” ce începe prin exprimarea deziluziei față de țărăniștii conduși de Maniu că nu au devenit „partid de mase”, Nae Ionescu văzând în scopul luptei politice instaurarea monopartidismului, identificarea partidului câștigător cu „țara”. Democrația este criticată prin reluarea teoriei formelor fără fond: România nu avea partide născute „natural” ca în Apus cu programe apropiate, totuși bine încheiate, iar „masa electorală” era „zestre guvernamentală”, votând mereu cu puterea. Concluzia e următoarea: sistemul nu funcționează, totul se hotărăște de fapt în cabinetul regelui. Nae Ionescu cere crearea unui partid al țăranilor care să conducă dictatorial, „realitatea românească” fiind „țărănească” și ortodoxă. Este postulată antinomia dintre catolicism (egal universalism) și particularitatea națională, catolicismul distrugând calitatea naturală de „român”, chiar și în cazul lui Samuil Micu. Observăm cu surprindere cum cel ce milita pentru deplina libertate interioară, actualizând cartezianismul, tinde spre totalitarism în problemele sociale. Cel mai fidel discipol al său, Mircea Eliade care a publicat în 1941 articolul „Funcția socratică a lui Nae Ionescu”, scrie postfața „Rozei vânturilor”. Nae Ionescu e numit „învățător al neamului său”, făcând parte din succesiunea de mare nume: „Eminescu, Hasdeu-Iorga-Pârvan”. Nae Ionescu, distrugătorul oratorismului, era considerat exponentul generației de atunci. Eliade subliniază două valori fundamentale ale maestrului (preluate din creștinism): „soteria” (căutarea lui Dumnezeu, desprinderea de umanitate) și „sympatheia” (apropierea de oameni). Aceasta din urmă duce la doctrina socială a lui Nae Ionescu oricât de greu ne-ar veni să credem.

În 1934 regele îi aduce pe liberali la putere, Nae Ionescu e persecutat și se transformă din partizan în inamic al lui Carol al II-lea. Începe să se apropie de extrema dreaptă în care din nou crede că vede renunțarea la occidentalizare pentru reîntoarcerea la sistemul armonios al comunității arhaice. Această schimbare de poziție îl transformă și într-un antisemit după cum se poate vedea în celebra prefață a romanului „De două mii de ani”, al lui Mihail Sebastian (Editura „Națională-Ciornei”, 1934). Pornind de la observarea de către Sebastian (la care se face referință doar folosind numele de lucru al acestuia: Iosif Hecther), a suferinței poporului la Israel („Ichuda patel”), Nae Ionescu vrea să demonstreze „că nu se poate altfel”. Damnarea este motivată prin însăși esența coreilor: ei se cred „poporul ales” pentru a da naștere lui Mesia, dar trăiesc în lumea creștină pentru care Mesia deja a venit. În 1935 Sebastian scrie „Cum am devenit huligan” în care comentează reacțiile stârnite de cartea sa. El crede într-o diminuare a antisemitismului o dată cu progresul economico-social ce va duce la dispariția a ceea ce Nae Ionescu numea „o politică de huligani”. „Huliganismul Cuvântului era însă de altă natură, fiind de fapt emblema pentru un loc în care se puteau întâlni și dialoga oameni de toate convingerile, chiar și bolșevici. Nae Ionescu era un „director de conștiințe” pentru „mintile libere”. În trecut el făcea deosebire între stat (entitate politică) și națiune (concept cultural). Sebastian se arată decepționat de brusca schimbare a mentorului său și îi combate argumentația, arătându-i caracterul sofistic (de ce și mulșumarii îi persecută pe evrei deși nu cred în venirea lui Mesia).

Despre legăturile cu Garda de Fier, Mircea Vulcănescu declară că au existat cu siguranță, dar nu sunt foarte clare. Nae Ionescu își definea clar doctrina prin: „relism, autohtonism, ortodoxie, monarhism”. „Mișcarea” era eterogenă grupând tot felul de nemulțumiți, naționaliști, idealisti, mici burghezi afectați de concurența evreilor, muncitori atrași de promisiunile sociale, unii intelectuali dornici de parvenire prin politica. Profesorul s-ar părea că nu s-a „încadrat” în Gardă, dar a fost mentorul unor simpatizanți însemnați (de exemplu Ion Mota) și teoria sa a partidului de mase a influențat Mișcarea atunci când aceasta a deținut puterea.

În Garda de Fier, Nae Ionescu vedea națiunea „înțeleasă ca o comunitate de destin”, împlinirea ideologiei național-socialiste care nu putea fi pusă în practică în Germania, ci doar în România unde există suportul tradiționalist și antiindividualist al ortodoxiei. El se deosebea de gardiști printr-un ortodoxism mai strict - de exemplu nu exalta ca ei munca pe care o considera o pedeapsă.

Viața lui Nae Ionescu are și multe „probleme tulburi”. Au existat numeroase zvonuri cu privire la afacerile sale secrete; certe sunt numai legăturile sale cu Malaxa de care nu a devenit însă dependent. A întreținut relații cu mai multe femei (unele celebre), văzând în iubire, după afirmațiile sale, o experiență spirituală ce transcende pe cea carnală. Totuși nu a divorțat, rămânând din acest punct de vedere fidel cununiei religioase. În perioada în care a fost un actor politic important (prima parte a domniei lui Carol al II-lea pe care îl sprijinise să ia tronul) a deziluzionat pe mulți lăsându-se purtat de beția triumfului și uitând ceea ce îl ridicase în ochii administratorilor.

Nae Ionescu a fost arestat pentru colaborarea cu Mișcarea în timpul persecuțiilor la care Carol al II-lea i-a supus pe legionari. După ieșirea din lagăr a reînceput discuțiile cu idei, susținând pasivitatea ortodoxă față de acțiunea accidentalului care astfel își trasează limite, se îndepărtează de Dumnezeu. Pe neașteptate moare la 15 martie 1940, recunoscând succesul pe care îl vor avea în curând germanofetii ori naționaliștii de o valoare insignifiantă în comparație cu el.

După cum ați observat, acest articol nu interpretează prea mult mărturiile documentare, dându-vă mai departe câteva jaloane pentru a încerca elucidarea (probabil imposibilă) enigmei de fond a acestei personalități. Nae Ionescu a fost un lanus în același timp condamnat și demn de admirație, un Socrate care a condamnat împietrirea gândirii, „moarte-în-viață”, dar, după cum el însuși prognosticase, a căzut în final pradă ei, atragându-și blestemul luciferic.

Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 1998, nr. 7 (paginile 14-16)

Existăm!

Da, „existăm” încă, nu ne lăsăm copleșiți! Rezistăm și ne bucurăm de a fi creat un concurent de opinie printre voi: un torent al adolescenței căruia nimic nu-i rezistă! Sperăm să vă fie „molipsitor”, antrenându-i și pe sceptici și chiar pe... cinicii noștri adversari! Credem în noblețea demersului nostru. Suntem conștienți că o revistă este rezultatul, efectul unei efervescente spirituale, distinse și... destinse! Ea presupune inspirație și multă, multă transpirație. Credem că suntem continuatorii acestei tradiții „octogenare”, suntem deci niște adocescenți... octogenari, înscrisi în iureșul adolescenței enterne, dar suntem și altceva! Suntem liberi de povara oricărei tradiții, privim mai ales spre viitor. Am cules o bogată recoltă de material valoros, variat, din care am considerat necesar să scoatem numărul 2 (întârziat) și numărul 3 (iminent), ba avem și/sau revista a adolescenței: deschiderea la opiniile voastre, exprimate cu diverse ocazii. Este însă absurd să crezi că poți fi pe toate gusturile. Extrem de dificilă a fost și rezolvarea dilemei: revista de cultură/ revista de divertisment. Paradoxul este că, în timp ce ni se cere una, colaboratorii ne trimit altceva, neagreat de o anumită majoritate: texte „serioase”, de analiză profundă, eseuri, lirică; nu ni se trimite, de regulă, divertisment original, de calitate! Și atunci?...

Mihaela Merchea

Articol publicat în Revista Noastră, seria a III-a, 1993, nr. 2-3 (pagina 1)

MONOGRAFIA

Liceului „Unirea” Focșani

Proiect demarat de profesorul Gheorghe Chiriac și
publicat în paginile Revistei Noastre (între anii 1974-1977)

ÎNCEPUTURILE

Aș vrea să încadrez istoricul primilor ani ai existenței Liceului „Unirea” în atmosfera de muncă și creație în toate domeniile care caracterizează domnia lui Al. I. Cuza, primul domn al României Unite și întemeietorul statului român modern. Unirea din 1859 a răspuns năzuințelor economice, politice, sociale și culturale ale întregului popor român. Ea a oferit burgheziei – clasa dominantă la ordinea capitalistă – prilejul unei dezvoltări intense în domeniul economic și locul cel mai de seamă (alături de moșierime) în viața politică a țării. Ea a dat tărânimii speranța de eliberare economică și socială, precum și posibilitatea de a învăța carte și a se ridica din starea de cumplită înapoiere culturală în care se găsea. Unirea a dat maselor populare, în genere, posibilitatea de a se descătușa din robia trecutului, de a aspira la o viață nouă în care rolul lor să fie din ce în ce mai real și mai eficient. De aceea, Unirea din anul 1859 a fost îmbrățișată cu dragoste și nădejde de întregul popor român.

La Focșani, Unirea avea o semnificație și mai profundă, fiindcă aici, de veacuri, cele două părți ale orașului se dezvoltaseră alături, dar aparținând altei țări, ca un simbol al nedreptății istorice, care acum lua sfârșit. „*La Focșani, la Focșani, dar! Și acolo, împreună cu binecuvântarea domnului părinților noștri, să serbăm marea sărbătoare: învierea României!*” (Din discursul ținut de M. Kogălniceanu, deputatul orașului Focșani, în adunarea electivă a Moldovei, la 28 ianuarie 1859).

De aceea, Focșani a devenit orașul Unirii. Și focșănenii, ca și restul poporului român, au legat de Unire speranțele lor de mai bine. Din documentele timpului se vede că micii industriași și negustori de aici își clădeau planuri de viitor în legătură cu afacerile lor. Iată de ce ei „*ridicau pe brate*” pe reprezentantul lor, starostele de negustori Georgie Ilie-Mititelu, cu prilejul trecerii prin orașul Focșani, a domnitorului Cuza, la 5 februarie 1859, în „*drum spre București*” (I.M. Dimitrescu: „Focșanii în vremea Unirii” – 1942, pag. 10).

Intelectualii focșăneni, din care mulți luptaseră pentru Unire, voiau o înnoire culturală a orașului lor, mai ales acum când acesta căpătase o notorietate internațională prin alegerea lui de către Conferința marilor puteri de la Paris (1858) ca sediu al Comisiei centrale. Unul din acești intelectuali focșăneni, poetul D. Dăscălescu, se făcuse cunoscut prin poeziile sale cu caracter satiric, în care înfiera uneltirile antiunioniștilor, poezii care fuseseră publicate mai ales în „*Steaua Dunării*” a lui Kogălniceanu.

Prezența Comisiei centrale la Focșani, începând cu 10 mai 1859, contribuie la o înviorare economică și culturală a orașului Unirii. Pe străzile Focșanilor, puteau fi văzuți oameni politici de talia lui M. Kogălniceanu, Ștefan Golescu, Christian Tell, și alții, membrii ai Comisiei centrale. În Focșani, a locuit câțiva ani poetul Gr. Alexandrescu, căsătorit cu o Stamatinească, el însuși funcționar al Comisiei centrale. Secretar al Comisiei centrale era Nicolae Voinov, focșănean, luptător pentru Unire, ajuns mai târziu ministru de justiție.

În anii domniei lui Cuza – și mai târziu – un deosebit prestigiu cultural îl căpătășesc aici, la Focșani, președintele curții de apel Gh. Apostoleanu. Vreau să arăt prin cele spuse, că în momentul când s-a pus problema înființării unui gimnaziu la Focșani, exista aici nu numai o înviorare economică, consecință

a Unirii, ci și un mediu cultural propice dezvoltării unui așezământ școlar de stat, de rang liceal, așa cum puține orașe din țară aveau pe atunci. E bine să amintim că domnitorul Cuza a fost adevăratul ctitor al învățământului românesc modern. Principiile diriguitoare ale programului său de instrucție publică au fost expuse la Mesajul domnesc din 6 decembrie 1859. Cităm din acest mesaj: „*Guvernul meu va pune toată silința pentru ca Instrucția publică să fie graduală și pusă în deosebitele sale graduri la îndemâna tuturor claselor. În educația poporului bine condusă se află cele mai bune garanții de ordine, de progres și de patriotism luminat. Ea trebuie dar, în fiecare națiune, să răspundă la adevăratele ei nevoi și la adevărata sa poziție. Dacă o instrucție superioară, cuprinzând facultăți de înalt învățământ, ne este folositoare, instrucția elementară și primară ne este neapărată spre a răspândi o viață nouă în toată țara*” („Mărturii despre Unire”, pag. 348).

Pornind de la aceste principii, a fost elaborată „Legea pentru instrucția publică”, prin care a fost introdus învățământul elementar obligatoriu și gratuit; au fost înființate institute de învățământ superior în special cele două universități: de la Iași (1860) și la București (1864), au fost înființate licee și gimnazii, din care câteva și-au sărbătorit anii aceștia centenarul.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN FOCȘANI

Anii de după Unire, adică în preajma înființării gimnaziului din Focșani, existau în orașul nostru două școli primare de băieți și două de fete. Școala primară de băieți nr. 2 din Focșani-Munteni a fost înființată în anul 1834; celelalte școli primare de fete datează din 1860 și 1861, adică din timpul lui Cuza-Vodă.

Unii dintre institutorii de la aceste școli au devenit profesori ai gimnaziului: Stefan Neagoe, N. Tipeiu, I. Albini etc.

În afară de aceste școli elementare, în Focșani existau, înainte și după Unire, mai multe pensioane particulare, mai ales de fete. Amintim câteva: Saligny, Sideri, Bitrou, Masson, Ratty, D. Vilcu etc. Majoritatea doamnelor din așa zisa „lume bună” focșăneană au învățat în aceste pensioane, unde, pe lângă limba franceză și germană, se mai căpătau și noțiuni de artă dramatică, pianul, literatura franceză și – pe deasupra – „bunele maniere” din Apus. (I. M. Dimitrescu în „Monografia județului Putna” – pag. 51).

Băieții, în afară de cei care treceau, de asemenea, prin pensiunile particulare din Focșani (cum e cazul lui N. Fleva, care a fost mai târziu ministru și primar al Capitalei) plecau să învețe carte la București sau la Iași, după cum erau din Focșani-Munteni sau Moldoveni. Frații Mincu, Ștefan (profesor apoi la Liceul „Unirea”) și Ion (marele arhitect de mai târziu), și-au făcut studiile liceale la București, primul la „Sf. Sava”, cel de-al doilea la „Matei Basarab”. Astfel stăteau lucrurile când, în anul 1863, focșănenii, care sufereau din cauza lipsei unei școli mai înalte, a unui liceu sau gimnaziu în orașul lor, pun această problemă cu toată tăria.

În ziua de 21 ianuarie 1863, cetățenii notabili ai urbei Focșani se adună în sala mare a municipalității și încheie „un diurnal” (jurnal) prin care cer înființarea, în Focșani, a unui liceu. Ei erau – cum spune jurnalul – „împinși de râvna de a ne educa și cultiva fiii noștri”. Argumentele pe care le aduceau cetățenii strănsi „în presusvia Municipalității” erau:

1. Așezarea în centrul țării, a orașului Focșani, la egală depărtare de Iași și București.
2. Neputința unor părinți lipsiți de mijloace de a-și trimite copiii la studii în alte orașe, în special la Iași și București „și astfel Țara, națiunea română și societatea pierd în ei atâtea talente și genii de cea mai mare importanță”.
3. Chiar și părinții care posedă mijloace materiale de a-și trimite copiii la studii în alte orașe, se sfiiesc „de a-i expune, prin înstrăinarea lor la o asemenea etate pe la institutele din țară”.

Participanții la adunare cereau membrilor municipalității locale „a întrebuița toate mijloacele rugând mai cu deosebire pe domnul Ministru de Culte și Instrucție Publică ca zelul ce are pentru prosperarea națiunii a lua îndeaproape vedere dorința ce avem de a se înființa și în orașul nostru un liceu”. Municipalitatea locală era apoi rugată de a hotărî ca din fondurile municipale să se fixeze „spesele ce s-ar cere pentru localul și încălzitul zisului liceu”. Urmează 47 de iscălituri printre care și ale unor cetățeni care au avut funcții de răspundere în Focșani și în județul Putna: D. Pastia, C. Mărgăritescu, B. Penescu, Gh. Corbu, Iordache Pruncu, Constantin Ardeleanu, Gh. Tanu etc. (Arhiva Primăriei Focșani, Dosarul nr. 25/1963, fila 20). Din jurnalul ședinței ținută la 30 ianuarie 1863 a municipalității orașului Focșani, aflăm că municipalitatea își însușește dorința populației focșănene de a avea un liceu, obligându-se totodată să dea „din fondurile sale pentru totdeauna anuală chirie trebuincioasă unor asemenea încăperi corespunzătoare cu trebuința arătată, încălzitul și celelalte obiecte trebuincioase la asemenea stabiliment de învățatură”.

În condițiile de atunci, înființarea unui gimnaziu era o problemă complicată pentru un oraș ca Focșaniul. Deși municipalitatea orașului îmbrățișase cu entuziasm propunerea cetățenilor și înaintase în acest scop un raport către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, totuși bugetul municipalității în acești ani nu permitea întreținerea localului și plata salariilor profesorilor, iar în bugetul statului trecerea unor sume așa mari, pentru gimnaziul din Focșani și pentru alte gimnazii și licee care luau ființă, era o problemă grea, bugetul statului fiind mai în toți anii – pe atunci – deficitar. Populația focșăneană era însă nerăbdătoare și inițiativele și sugestiile nu lipseau.

Dintr-o adresă a Prefecturii județului Putna către Primăria Focșani, aflăm la 5 mai 1865 că arhitectul inginer al orașului primise încă de multă vreme din partea Consiliului Județean sarcina să întocmească un plan pentru clădirea edificiului gimnazial, dar că inginerul nu se achitase de această sarcină, invocând multe obligații pe care le avea în slujba Primăriei, deși – cum spunea el – se bucurase că a fost ales să realizeze un asemenea proiect „care pentru mine este un prilej de a arăta științifică mea putere” (Arhivele... Dosar 3/1865, fila 21).

Asupra întocmirii acestui plan s-a revenit de câteva ori până la finele anului 1865, dar fără să se fi realizat ceva, așa că gimnaziul – când a luat ființă – a funcționat într-o casă particulară, casa văduvei iconomului Miloș, Sultana Miloș. (Notăm inițiativa focșănenilor de a se întocmi o listă de subscripție pentru adunarea fondurilor necesare întreținerii gimnaziului ce urmează a se deschide în această comună. Lista trebuia acoperită între 1 septembrie 1865 și 1 ianuarie 1866).

În acest timp, aprobarea ministerului pentru înființarea gimnaziului întârzia. La 23 iunie 1865, ministerul răspunde că nu poate satisface în prezent cererea cetățenilor „oricât de dreaptă și salutară e cererea dumnealor”.

Motivul invocat: neprevăderea de fonduri în bugetul statului „pentru întreținerea gimnaziului în chestiune”. (Dosar 3/ 1865 - fila 32).

INAUGURAREA GIMNAZIULUI

Nu trec însă nici 2 luni și la 10 august 1865 Ministerul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin Ordinul nr. 26512 – comunică Primăriei că aprobă înființarea unui gimnaziu la Focșani „numai cu o clasă deocamdată și un singur profesor, rămânând să se plătească atât leafa profesorului cât și întampinarea tuturor cheltuielilor necesare pentru întreținerea școlii din fondurile comunei. „Urma ca noul buget al statului să prevadă sumele cuvenite în acest scop. Se comunică, de asemenea, că s-a publicat și concursul pentru alegerea profesorului.” (Arhivele statului dosar 3/1865 – fila 40)

Stirea face senzație în oraș. În sfârșit, focșănenii își vedeau visul cu ochii. Consiliul comunal se străduiește din răspuțeri pentru a face față împrejurărilor. Consilierul Hagi Grigore Teodoru cumpără patru stânjieni de lemne și le depozitează în casele soției defunctului iconom Miloș. Se iau măsuri pentru procurarea mobilierului: 10 bănci, o catedră, o masă de brad albă, deasupra un postav verde, patru scaune tot de brad vopsite negru și îmbrăcate cu piele, o tablă neagră și un dulap pentru cancelarie (dosar 3/1865 – fila 44).

Primăria cere Prefecturii, la 6 octombrie 1885 să i se acorde un credit de 6 200 lei – cursul fiscului – pentru: plata chiriei localului; mobilier; salarial profesorului până la 1 ian. 1866; lemne pentru încălzit; servitori; alte materiale necesare (dosar 3/1865 – fila 60).

La 2 noiembrie 1865, se hotărăște ca Școala de fete nr. 1 care funcționase până atunci în casele Sultanei Miloș, să se mute în casele lui Trifan Boiu, pentru a lăsa locul gimnaziului. i se dă Sultanei Miloș suma de 1 280 lei, chiria pe 6 luni, începând de la 26 octombrie 1865.

La 29 noiembrie 1865, primarul M. Ionescu trimitea următoarea depeșă Ministerului Instrucțiunii Publice: Localul și toate obiectele trebuitoare pentru gimnaziu sunt gata, o mulțime de copii adastă învățătura. În numele orașului vă rugăm grăbiți orânduirea profesorului „(dosar 3/1865 – fila 69).

Orânduirea profesorului s-a făcut în persoana institutorului de clasa a IV-a, Ștefan Neagoe, de la Școala nr. 2 din Focșani, care e numit „provizoriu profesor suplent la clasa I-a a gimnaziului acum înființat în acel oraș. Se adaugă: „Cu obligațiune însă de a se supune la un nou concurs în ziua de 15 mai 1866.” (dosar 7/1866 – fila 2).

Fiind singurul profesor al gimnaziului, el era și directorul școlii.

La 3 ianuarie 1866, pleca și primul raport al direcției școlii către primăria orașului. Directorul Ștefan Neagoe aducea la cunoștința acesteia că a fost numit profesor la gimnaziul din Focșani, prin decretul domnesc nr. 1745 din 23 decembrie 1865. Cităm din acest raport: „*Spre a se da toată publicitatea posibilă de înființarea acestei înalte școli ce a câștigat județul, în genere, și orașul, în parte, mă simt cel mai fericit de a mă putea adresa către această onorabilă Primărie care este unica sorginte prin a cărei energie și stăruință neadormită, s-a putut realiza viitorul intelectual al atâtor juni de diferite clase. Deci, dar, merită – ba chiar pretinde imperios scopului salutar al acestei instituțiuni de a se face inaugurarea cu toată solemnitatea posibilă*”. Și – mai departe: „*să binevoii a face publicațiile convenite în oraș, chemând totodată a fixa ziua inaugurării și a se invita diferite corporațiuni, precum și pe domnii institutori ai școlilor, cu elevii și stindardele lor, de a asista în această solemnitate*”. (dosar 7/ 1866 – fila 1).

Directorul indica și ziua când se va putea face solemnitatea inaugurării cursurilor: **7 ianuarie 1866. E data când de fapt, începe activitatea gimnaziului.** La 13 ianuarie, primarul urbei Focșani raportează Ministerului felul cum a decurs solemnitatea. Este exprimat mai întâi devotamentul obștei și al întregului district și „*profunda recunoștință înălțimii sale Domnitorului pentru părintească îngrijire ce a binevoit de a da orașului nostru acest frumos stabiliment. Cetățenii focșăneni și genrațiunea viitoare vor pronunța întotdeauna cu sfințenie gloriosul nume de Alexandru Ioan I.*” Raportul continuă cu relatarea felului cum a decurs inaugurarea gimnaziului, pe care primarul îl numește „*Gimnaziul Alexandru Ioan I.*” Se pare că acesta a fost numele gimnaziului din Focșani, până la detronarea lui Cuza Vodă.

La solemnitatea inaugurării au vorbit: Gh. Apostoleanu, prim-președintele Curții de apel, care a și prezidat solemnitatea, directorul gimnaziului, Ștefan Neagoe și primarul orașului. Desprindem din cuvântarea lui Apostoleanu câteva pasaje semnificative prin înțelesul ce se dădea, pe

atunci, rostului învățământului secundar, ca expresie a intereselor burgheziei în ascensiune: „Si în adevăr, experiența zilnică ne arată că lupta comună a intereselor, concurența, se susține într-un mod triumfător numai de acei ce posedă o instrucțiune. Cei lipsiți de dânsa, afară de rare excepțiuni se află într-o pozițiune de inferioritate ce e o cauză de strâmtoare, de încurcătură pentru societate”. Cu privire la rostul moral și politic al școlii, Apostoleanu arată: „Cea dintâi, cea mai simțită nevoie socială este împărtășirea ideilor și simțămintelor noastre. Așezământul a cărui înființare o serbăm astăzi este merit a da satisfacere acestei necesități”. Și mai departe: „Acest așezământ este merit a lumina de timpuriu toate căile vieții așa ca fiecare elev să le cunoască într-un mod sigur vocațiunea ce va trebui a urma, spre a deveni un fiu plin de consolațiune pentru părinți, un bun soț, un bun părinte, un fericit și adevărat cetățean”. Cuvântarea lui Apostoleanu se termină cu exprimarea sentimentelor de recunoștință și a devotamentului cel mai sincer „cătreg Alesul națiunii române de la 5 și 24 ianuarie” și cu urarea: „Trăiască Alexandru Ioan!”

Discursul primarului se adresează mai ales profesorului Ștefan Neagoe: „Să trăiți, domnule profesor, spre a putea suporta această nobilă misie spre bucuria studenților ce-si așteaptă viitorul lor moral și științific de la inteligența dumneavoastră” (Arhivele statului, dosar 7/1866 – fila 15-16).

În aceste condiții modeste, dar dătătoare de speranțe, s-au deschis cursurile gimnaziului „Alexandru Ioan I”, în ziua de 7 ianuarie 1866. Viitorul liceului „Unirea”, la acea dată, avea 50 de elevi (studenți cum li se mai zicea) și un singur profesor, Ștefan Neagoe. Profesorul preda toate materiile și făcea și oficiul de director. Ministerul făcuse o bună alegere în persoana institutorului de clasa a IV-a, Ștefan Neagoe. O spune și primarul orașului în raportul către Ministerul Instrucțiunii Publice: „Obștea orașului a primit cu o vie mulțumire frumoasa alegere ce ați binevoit a face în persoana onorabilului domn Ștefan Neagoe, a cărui exemplară conduită și zel profesoral este îndestul de cunoscut focșănenilor.”

Cultura și tactul de care a dat dovadă în scurtul timp cât a mai stat în Focșani reies îndeajuns din rapoartele și actele oficiale cuprinse în arhivele primăriei orașului Focșani.

MOMENTELE DRAMATICE

Problema vitală a gimnaziului focșănean a fost în primii ani ai existenței sale, aceea a localului și a întreținerii sale.

O listă de subscripție publică în vederea întreținerii fusese deschisă încă din iulie 1866, dar ea se acoperea cu multă greutate. În martie 1866, abia se strânsese suma de 776,20 lei pentru fondul necesar întreținerii gimnaziului. Printre cei ce subscriseseră, găsim și numele de Lascăr Zamfir, tatăl lui Duiliu Zamfirescu.

Construirea localului rămăsese iarăși pe primul plan. Era vorba ca localul gimnaziului să se clădească pe terenul Mănăstirii Sf. Ioan (așa cum de altfel s-a și realizat, începând din 1881), dar mai erau și alte proiecte.

Într-o adresă a Comitetului permanent al prefecturii jud. Putna, din 21 iunie 1866, se vorbește despre locul lui Gavrilă Stamatini (loc scos în vânzare la licitație, pentru o datorie). În „Gazeta de Focșani”, trebuia să apară o publicație în acest scop, iar comercianții din Focșani, care promiseseeră că vor contribui la cumpărarea terenului „să se țină de cuvânt” (Arhivele statului, dosarul 7-fila 101). Negustorii nu se țin însă de cuvânt, iar prefectul cere să nu se mai insiste pe lângă ei (dosar 7-fila 129).

Nici arhitectul inginer al orașului, Gaetanovici, nu întocmise încă la acea dată planul și devizul construcției clădirii, așa că gimnaziul va funcționa în anii 1866-1881, în trei localuri închiriate de primărie, cel dintâi fiind, așa cum am văzut, localul proprietate a Sultanei Miloș.

Anul școlar 1866-1867 începe în condițiuni dramatice pentru gimnaziul din Focșani. Înființarea clasei a II-a necesită numirea a încă doi profesori. La 14 septembrie 1866, se face o intervenție în acest sens pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice (Arhiv. Stat. dosar 7, fila 151).

Răspunsul Ministerului este descurajant: nu este prevăzută în bugetul statului suma pentru înființarea clasei a II-a la gimnaziul din Focșani. Totodată Ministerul cere să se comunice dacă comuna ia asupra sa aceste cheltuieli, pentru a lua măsuri în consecință, cu privire la înființarea clasei a II-a și la numirea a încă doi profesori pentru această clasă (Dosar 7/1866, fila 161, 162).

În ședința Consiliului comunal din 13 septembrie 1866, luându-se în dezbatere această chestiune, s-a decis întreținerea și pe mai departe a gimnaziului, inclusiv clasa a II-a, „spre a nu rămâne infructuoase cheltuielile întreținerii lui pînă în prezent și pentru că altfel s-ar aduce nu numai o mare nemulțumire domnilor cetățeni, dar și o lovitură materială și morală” (loc. cit., fila 161, 162).

S-a hotărât de asemenea, în consiliu ca, pînă la susținerea gimnaziului de către stat să contribuie și Comitetul permanent al județului cu jumătate din cheltuielile necesare întreținerii gimnaziului, „ca unul ce nu este înființat numai pentru acest oraș, ci în genere pentru tot districtul care are trei școli primare de unde cei mai mulți absolvind clasele au venit la acest gimnaziu”. (loc. cit., fila 161-162).

La 23 septembrie 1866, cetățenii intervin pentru menținerea gimnaziului. Amintind că cele două școli primare de băieți și gimnaziul din oraș sunt insuficiente „pentru însemnătatea comunei noastre” memoriul adaugă: „desi insuficient, totuși ar fi trist cînd ar trebui să ne lipsim de binefacerile gimnaziului, cînd copiii noștri s-ar vedea constrînși a întrerupe cursurile începute în clasa I-a gimnazială, și alții o dată ieșiți din clasa a IV-a a școlii primare n-ar mai avea în comuna noastră nici un mijloc pentru dezvoltarea lor intelectuală.” Cetățenii întreabă dacă nu e de datoria comunei să ia asupra sa întreținerea gimnaziului și cer ca să se intervină pe lângă Consiliul județean Putna pentru a participa la susținerea gimnaziului, fiindcă „nu numai orașul nostru, ci și districtul se interesează de soarta gimnaziului” (Arhivele statului dosar nr. 7, fila 166). Memoriul este înscălit de 98 de persoane, din cele mai notabile, printre care Voinov, Grigore Bălănescu, Cottescu, C. Robescu, Lascăr Zamfirescu etc.

Am văzut mai sus că Primăria acceptă să întrețină mai departe gimnaziul și să plătească profesorii în cursul anului școlar 1866-1867, cu condiția ca județul să ia asupra sa jumătate din cheltuielile necesitate în acest scop. Tocmai în aceste împrejurări cînd soarta gimnaziului era în joc, profesorul Ștefan Neagoe înștiințează primăria că a fost transferat (“permutat”) la Bîrlad.

Era o adevărată lovitură, dat fiind prestigiul de care se bucura în orașul Focșani. Primăria îl roagă pe profesorul Ștefan Neagoe „în numele obștei și al comunei” să continue lecțiile la gimnaziu „pînă la decizia definitivă a Domnului Ministru repectiv căruia i s-a raportat telegrafic în numele orașului ca să vă mențină locul”. Pînă la plecarea sa, directorul Neagoe mai are prilejul de a înfățișa într-un raport starea proastă a localului, aceasta pe cînd urmărea „primirea continuă a noilor studenți” (Arhiv.stat. dosar 7, fila 174).

În sfîrșit, Ministerul anunță printr-o telegramă că „pentru prosperarea gimnaziului și înzestrarea lui cu profesori capabili și deopotrivă stimați de orășeni ca domnul Neagoe au fost numiți doi profesori pentru a preda la gimnaziul din Focșani: N. Țipei și I. Albini”. Aceștia aveau titlu provizoriu de profesori suplinitori „pînă la facerea concursului”. Cel dintîi, N. Țipei, trebuia să predea limba latină și română, istoria, geografia și religia la ambele clase ale gimnaziului, iar cel de al doilea, I. Albini era numit pentru a preda matematicile

și fizica, limba franceză și desenul. N. Țipei a fost institutor superior la școala primară din „Focșanii sudici”, primea și direcția gimnaziului (loc. Cit., fila 188).

La 16 octombrie 1866, directorul Țipei arată într-un raport necesitatea numirii unui profesor de limba franceză, fiindcă spune el, Albini nu poate, din cauza supraaglomerării de obiecte, să predea și limba franceză.

Examenul de sfârșit de an s-a desfășurat între 10-15 iunie 1867, cu deosebit fast. „Gazeta de Focșani” tipărește următoarea invitație: „*Onorabilul public este rugat ca să binevoiască a asista la examenul general al anului școlar 1866-1867 ce începe, la gimnaziul de aici, sîmbătă în 10 și ține pînă la 16 ale curenteii luni iunie*”. Urmează programa examenului. Solemnitatea împărțirii premiilor, anunță directorul Țipei, „*se va ține în ziua de 29 iunie în localul gimnaziului*” (Arhiv. Stat. Dosar 42. 1866, fila 63).

Încă din ziua de 23 mai 1867, directorul se interesează de înființarea clasei a III-a și cere să se intervină numirea a încă doi profesori: unul pentru limba română și dreptul administrativ și altul pentru limba franceză, desen și caligrafie. Ministerul Instrucțiunii răspunde, adresîndu-se primăriei, că în bugetul statului pe anul 1868 se va trece și renumerarea profesorilor de la clasa a III-a, „*pînă atunci, însă, veți binevoi domnule primar a continua cu întreținerea gimnaziului din fondurile acelei comune*” (Arhiv. Stat. Dosar 42, fila 97).

La 24 noiembrie sînt anunțați noii profesorii: M.C. Codreanu și I. Gurău. La sfîrșitul anului 1867, un focșănean, Ștefan Mincu, se oferă „*a da lecțiuni gratis, pînă la votarea bugetului*” la catedra de desen unul din cei mai distinși intelectuali al Focșanilor, carieră care se termină în ianuarie 1896, cînd, la 51 de ani, Ștefan Mincu moare pe neașteptate.

Existența de început a gimnaziului era pusă în fața a două probleme grele care trebuiau rezolvate: a) salariile profesorilor și în întreținerea școlii și b) găsirea unui local potrivit pentru desfășurarea în bune condiții a procesului instructiv-educativ.

Depinzînd de bugetul primăriei, buget sărac, mereu în căutare de fonduri pentru îndeplinirea necesităților urgente, piața profesorilor se face în mod neregulat, cu amînări și tîrguiești care pun pe profesori în situații dificile. „*Noi vom fi forțați – raportează directorul gimnaziului președintelui Comitetului permanent – a suspendat lecțiunile, referindu-ne la Ministerul competente, spre a ne investi cu posturile cuvenite la alte gimnaze, căci, gimnaziul din Focșani nu dispune de fonduri, sau, mai bine nu i se dă (!) fondurile cerute pentru a putea exista*”. Și – mai departe – „*sînt sigur Domnule Președinte că nu veți întîrzia a lua salutarele dispozițiuni spre a asigura această instituțiune, pentru care d-stră ați depus atîta zel pînă (I-ați) cîștigat, și acum din reaua voință a unor indivizi conduși de patimi să se distrugă și să se desființeze*” (Arhiv. Stat. dosar 42/1867 fila 27-29).

În ceea ce privește localul în care și-a ținut cursurile gimnaziul în primii doi ani, el era sub orice critică. Cităm din cîteva rapoarte ale directorului către primăria orșului: „*a lua în considerare (primăria) ca în primăvara viitoare să închiriați un local corespunzător unui atare institut, căci cel actual nu corespunde într-u nimic, atîta pentru strimtoarea și micimea camerilor, cît și pentru depărtarea lui, încît instrucțiunea suferă foarte mult din aceste cauze*” (1866 decembrie 18, dosar 7/1866 fila 285).

Dintr-un alt raport în care se cere același lucru cităm: „*fiind actualul local cu totul contrar progresului unui institut public, aducîndu-se mai mure piedici nu numai în instrucțiune, ci chiar în igienă*” (loc. cit. dos. 42 fila 11).

Iată și contările unui consilier communal care a primit delegație să meargă la fața locului și să refere: „*Am văzut că în acest local sînt numai două odăi mari în care este așezată (!) clasa I-a și a II-a. Una din odăi fiind în apartamentul de sus este mai luminată și spațioasă după sudentii ce sînt astăzi.*”

Iar cealaltă odaie fiind jos, pe lângă că se află întunecoasă, cu ferestrele foarte mici, dar aduce și un plictis neavînd aerul destulă evaporatie". (Proces-verbal din 23 mai 1867, dosar 42). Se cerea deci în chip imperios să se găsească un alt local pentru școală, fiindcă problema contruirii unui local propriu pentru gimnaziu nu se mai punea atunci. Toate proiectele anilor din urmă cazuseră.

La 24 august 1867, Sultana Miloș, proprietara primului local în care a funcționat gimnaziul, cere primăriei să-i fie reparate casele în cazul cînd gimnaziul se mută. Primăria aprobă cererea. La 19 octombrie același an, se iscălește contractul de închiriere cu C. Stoenescu, proprietarul celei de a doua clădiri, în care a funcționat gimnaziul (str. Gării). Încă de la început, C. Stoenescu nu-și îndeplinește obligațiile asumate prin contract. El ezită uneori, alteori refuză să facă reparațiile convenite la clădirea gimnaziului, mai ales să îndrăgească curtea. La 16 octombrie 1868, se pune problema rezilierii contractului cu Stoenescu și închirierea caselor cnezului Dimitrie Cantacuzino. Oferte de închiriere mai fac, în anii următori, și alte persoane: a) Elena Curelescu, născută Nichitachi, pentru casele sale „*din partea sudică a orașului unde a fost cazarma militară*”; b) D. Simionescu care oferă spre închiriere casele sale „*cu toate încăperile din rîndul de sus și de jos*” pentru 2115 lei chirie pe an; c) un oarecare „*Domnul Petrică*” ale cărui case au fost găsite comode și încăpătoare pentru 5 clase de gimnaziu, ba „*încă după cum mi-a declarat vor fi comode chiar pentru 7 clase, dacă va face încă două camere de clase, căci proprietarul a zis că va face ori cîte clase vor fi necesare pentru cursul superior, adică pentru liceul complet, bine înțelegîndu-se că are să fie nevoie încă de odaie pentru cabinetul de fizică, pentru carceră, pentru bibliotecă, care toate sînt cerute de legea Instrucțiunii Publice*” (raportul directorului gimnaziului din 19 septembrie martie 1869, dosar 19/1869).

Directorii care au urmat lui N. Țipei, adică N. Codreanu (ianuarie-martie 1868) și M. Constantiniu (începînd din martie 1868) poartă o bogată corespondență cu primăria pentru ca aceasta să determine pe proprietarul C. Stoenescu să facă reparațiile convenite localului închiriat gimnaziului, inclusive îngrădirea lui. La 9 noiembrie 1869, polițaiul orașului comunică primăriei că primind însărcinarea de a intervine pe lângă C. Stoenescu pentru a-și îndeplini obligațiile luate prin contract „*pînă în prezent nu s-a văzut din partea-i nici o mișcare*”. În acest timp, localul se degrada și devenea impropriu pentru ținerea cursurilor. Cu atît mai mult cu cît numărul claselor gimnaziului crescuse. La 10 ianuarie 1870, directorul Constantiniu raporta primăriei că în sala unde făceau cursuri elevii clasei a IV-a a căzut „*o bucată de bagdadie foarte mare și norocire că nu erau copiii în clasă*” (dosar 8-1870).

La 18 aprilie 1870, directorul, revenind asupra aceleiași probleme, spunea: „*de trei ani de cînd stă gimnaziul în actualul local, nu s-a spălat decît numai de două ori și atunci numai salonul și antretul, iar cele alte clase nici una dată*”. Ți adăuga: „*cît pentru îngrădire, Domnule Primariu, părerea mea de rău sum forsat a mai suleva din nou această chestiune... rămînînd gimnaziul ca nici una școală din lume tot dezgrădit, ceea ce face ca direcțiunea acestui gimnaziu să simtă o mare greutate în aplicarea pedepselor disciplinare, producînd și un aspect neplăcut trecătorilor*” (1870 aprilie 2 dosar 8/1870).

În sfârșit, la 25 octombrie 1870, expira contractul cu Stoenescu și directorul cerea să se găsească un alt local mai corespunzător. Primarul Tanu delega pe consilierul Lascăr Zamfirescu, tatăl scriitorului Duiliu Zamfirescu, să găsească un asemenea local. Se prezintă propunerea Elenei Marinescu, născută Pastia, care oferă casele sale din Ulița Sîrbească, ocupate pînă atunci de prefectură. Direcția școlii referă favorabil Ți Comitetul permanent al județului Putna aprobă – în anumite condiții – închirierea localului Elenei Marinescu pentru gimnaziu.

Închirierea se făcea pe 5 ani, la prețul de 120 de galbeni în lei noi, Ministerul Instrucțiunii nu aprobă închirierea casei Elenei Marinescu, dar gimnaziul se mută totuși. Se fac – la repezeală – reparațiile cuvenite, direcția gimnaziului cerînd să se urgenteze lucrările „și să se îngrădească din toate părțile, fiindcă trec oamenii prin curte ca pe drumul mare” (dosar 8/1870, 6 noiembrie 1870).

Documentele Primăriei arată că timp de 11 ani, cît a funcționat gimnaziul în casele Elenei Marinescu pe Strada Sîrbească, (astăzi 23 August) raporturile dintre direcția școlii și proprietară au fost asemănătoare celor de pe timpul cînd gimnaziul funcționa în casele lui C. Stoenescu. Arhitectul orașului primește de multe ori în această perioadă devize pentru reparațiile ce trebuiau făcute la clădirea gimnaziului. La 20 martie 1872 directorul anunță primăria că o parte din gardul din jurul localului gimnaziului – dinspre răsărit – a căzut cu prilejul „vînturilor ce au urmat mai zilele trecute, astfel că astăzi oamenii au început a trece prin ograda gimnaziului, iar băieții fug la clase tot prin acea parte” (dosar 17/1872). Suma totală a devizului întocmit de inginerul arhitect Moroni, sumă ce privea pe proprietar, era de 580,06 lei.

La 19 ianuarie 1873, directorul anunță primăria că a închis clasa a II-a, fiindcă profesorii și elevii nu mai pot sta în această clasă din cauza fumului și a frigului „fiind soba veche și stricată”. La 13 septembrie 1873, după moartea lui Mihail Constantiniu, noul director, D. F. Caian, raportează că în timpul verii, proprietarul (Elena Marinescu) n-a făcut reparații clădirii „încît la 1 septembrie profesorii au trebuit să intre în clase așa cum se află și anume în starea cea mai deplorabilă”. Și adăugă: „Nu pot detalia stricăciunile ce se află la acest local, ci vă expun în general că utile, ferestrele, zidurile și pavimentul claselor sunt în stare mai proastă decît la un grajd. Curentul este atît de mare în clase, încît elevii trebuie să se îmbolnăvească și profesorii trebuie să țină lecțiunea cu pălăria pe cap” (dosar 19/1873). Directorul anunță că va fi nevoit – dacă nu se fac reparațiile cuvenite - „a curma lecțiunile pentru evitarea altor rele mai mari”. Mai cităm o singură dată dintr-un raport al direcției școlii datat 25 septembrie 1874: „frigul și răceala de toamnă se apropie și utile claselor toate sunt hodorogite. Ușa de la clasa a II-a lipsește, la clasa I-a nu se închide, la celelalte sunt de asemenea stricate”.

Mă opresc aici cu înțiruirea neajunsurilor întîmpinate de gimnaziul din Focșani, la începuturile lui, pe timpul cît cursurile s-au ținut în cele trei clădiri amintite mai sus. Aceste neajunsuri – și destule altele – n-au împiedicat pe profesorii, al căror număr crescuse între timp, să-ți facă datoria instruind și educînd elevii încredințați lor, elevi care erau sau fii ai orașului, sau ai județului.

COMPLETAREA CLASELOR

An de an, începînd din toamna anului 1866, la gimnaziul din Focșani s-a adăugat cîte o clasă. În iunie 1869, dădeau examen cele patru clase ale gimnaziului. La 9 august 1869, într-un raport al lui M. Constantiniu, director, se spunea: „Sper, și-mi place a crede, Domnule Primar, că prin concursul domniei voastre, voi putea la 1 septembrie să am localul reparat și îngrădit precum și odăile de care am atîta necesitate ca astfel împreună să putem deschide cu solemnitate clasa a V-a a acestui gimnaziu.” (Arhivele statului, Focșani, dosar 19/1869). Prin urmare, se spera în înființarea clasei a V-a. Se sugera de către director, închiderea unei camere pentru această clasă sau transformări în cadrul clasei lui Constantin Stoenescu, astfel ca să se poată obține o sală de clasă în plus. Speranțele mergeau și mai departe. Aceasta o vedem din declarația lui C. Stoenescu, care, la 19 august 1869, spune: „Dacă la anul viitor s-ar înființa și clasa a VI-a, nu zic că n-am odaie în care ați putea pune și clasa a VII-a, dar cu bună înțelegere și cu o nouă învoială, iar nu cu amenințări”. Amintesc și despre proiectul închirierii caselor „domnului Petrică”, unde se

puteau găsi camere chiar pentru 7 clase de liceu, nu numai pentru cinci clase, așa cum se prezenta situația gimnaziului în acel moment.

Odată cu începutul anului școlar 1869, C. Stoenescu pune la dispoziția gimnaziului o nouă cameră pentru clasa a V-a, cerînd în același timp să se emită mandat pentru plata sumei de 150 de lei noi „pentru șase luni începătoare de la Sf. Dumitru a.c. și pînă la Sf. Giorgiu anul viitor 1870”. Prin urmare, în primele luni ale anului școlar 1869-1870, la gimnaziu funcționa și clasa a V-a și se pare că a funcționat pînă la sfîrșitul anului școlar. Așa se explica și cererea făcută de studentul Vlad C. Cruceanu, de la Universitatea din Iași, de a ocupa postul de profesor de filosofie și germană la gimnaziul din Focșani, „întrucît - zice el - se va înființa și clasa a VI-a”.

Dar în septembrie 1870, speranțele înființării unui liceu cu șapte clase la Focșani sînt spulberate. Răspunzînd cererii studentului Cruceanu, Ministerul arată că nu poate lua în seamă această cerere, „considerînd că nu are nici o cunoștință de înființarea liceului din Focșani și nerecunoscîndu-i necesitatea înființării unui asemenea institut” (septembrie 19, dosar 8/1870).

De acum înainte, rapoartele directorului școlii nu mai pomenesc de clasa a V-a, prin urmare, această clasă n-a funcționat decît în cursul anului școlar 1869-1870. Din ce fond au fost plătite salariile clasei a V-a nu știm. De abia în primăvara anului 1879, Ministerul propune prelungirea gimnaziului și prevede în buget fondul pentru plata profesorilor la clasa a V-a, dar Camera nu aprobă bugetul și profesorii numiți la această clasă sînt desărcinați.

MATERIALUL DIDACTIC ȘI BIBLIOTECA

Ne închipuiam care ar putea fi zestrea materială a gimnaziului la începuturile sale. Întocmai ca o familie tânără, de curînd încropită, gimnaziul din Focșani a început, cum se spune, de la ac.

Am văzut încă de la începutul studiului nostru ce mobilier și-a putut confecționa tînăra școală așa ca să poată semăna cât de cât cu o instituție de învățămînt de talia unui gimnaziu de pe atunci. Încetul cu încetul, prin grija directorului și profesorilor, s-a putut agonisi materialul didactic necesar predării și însușirii cunoștințelor de diferite materii. Izvoarele documentare de care ne-am servit atestă drumul greu al obținerii unui asemenea material didactic.

La 4 septembrie 1868, directorul gimnaziului se plînge primăriei că gimnaziul din Focșani „se află într-o stare ca niciun alt institut din țară, neavînd nici măcar ornice și clopot, obiecte care sînt atît de necesare pentru disciplina și progresul unei școli” (dosar 14/1868). După o lună, la 4 octombrie 1868, directorul arată necesitatea de a se procura „aparate și instrumente fizicale, precum și alte obiecte chimice” în valoare de 3000 de lei noi. El compară din acest punct de vedere, adică al existenței materialului didactic Focșanii cu Bîrladul și „alte orașe cu gimnaziu”, arătînd starea de inferioritate în care se găsește orașul Focșani.

La 2 decembrie 1869, directorul gimnaziului roagă primăria să-i comunice dacă în buget există suma de 2000 lei, în vederea organizării unui cabinet de fizică și a unei biblioteci. Se adaugă: „iar pe de altă parte spre a ne înțelege asupra obiectelor celor mai neapărat necesare, ca altfel să le putem comisiona cât mai neîntârziat sau din Praga sau din Dresda, unde, după informațiile sigure ce am, instrumentele de optică ar fi cu mult mai ieftine.” (dosar 19/1869). Primăria răspunde că pentru anul respectiv nu dispune de acești bani: poate, pentru anul următor!

La 20 decembrie 1871, directorul face un apel patetic membrilor comisiei interimare de la conducerea primăriei Focșani în legătură cu necesitatea ce are gimnaziul pentru un cabinet de fizică. „Astăzi, domnilor membri, acest gimnaziu simte o mare nevoie de înființarea unui cabinet de fizică și a unui muzeu pentru științele naturale, spre a facilita studiul elevilor și a-l face mai

practic; și fiindcă în timp de 6 ani de la fundarea sa și până astăzi, încă nu posedă măcar aparatele cele mai necesare, de aceea subsemnatul propune:

- Să se înscrie în bugetul primăriei - anul 1872 – suma de 500 lei noi („măcar modesta sumă de 500 lei noi”).

- Să se facă apel la consiliul județean și prin liste de subscripțiune, la orașeni. Suma de 500 lei n-ar îngreuna întru nimica bugetul comunal, ci din contră, ar servi foarte mult la ușurarea studiului științelor naturale, pentru care junimea studioasă vă va fi recunoscătoare.” (dosar 22/1871).

La 1 octombrie, directorul revine, în alt raport, asupra aceleiași chestiuni. Apostila primarului pe raport e scurtă: se va depune la eliberarea consiliului. În noiembrie, directorul gimnaziului invită pe primar să vină la școală pentru a se încredința de unele lipsuri „*că chiar acuma se simte trebuință de mai multe lucruri fiindcă băieții nu ar trebui să sufere*”. Dintr-un raport al directorului, din 29 mai 1873, aflăm că primăria a prevăzut în bugetul ei suma de 300 de franci pentru aprovizionarea gimnaziului cu unele din aparatele fizice cele mai trebuitoare. Și fiindcă subsemnatul este decis că cu acești bani și cu banii primiți de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, și de la Consiliul Județean să aducă atare aparate, apoi subsemnatul vă roagă „*Domnule Primar, să binevoiti a ordona emiterea mandatului cuvenit*” (dosar 19/1873). Deducem de aici că la laboratorul de fizică era pe cale să ia ființă în acest an 1873, prin fondurile pomenite în raport. Directorul M. Constantiniu a pus mult suflet și s-a străduit mult pentru înzestrarea gimnaziului cu materialul didactic necesar. Pe neașteptate, el moare însă în luna iulie 1873, în vârstă de numai 30 de ani.

După cum am mai arătat, în locul lui e numit director D.F. Caian, care continuă strădaniile lui Constantiniu în ceea ce privește îmbogățirea gimnaziului cu material didactic. La 24 iulie 1876, se pomeneste și de biblioteca școlii („*văruitul și spălatul pe jos al bibliotecii, 6 lei*”).

CONSTRUIREA LOCALULUI PROPRIU AL LICEULUI

Starea mizerabilă în care se găsea locul, proprietate a Elenei Marinescu (născută Pastia) unde funcționa gimnaziul încă din 1870, nenumăratele rapoarte ale directorului Caian, în care își arată nemulțumirea față de reaua voință a proprietarei care nu voia să facă reparațiile și îmbunătățirile necesare, spunind că nu-i obligată s-o facă, înmulțirea nu-mărilor elevilor care nu mai încăpeau în clădirea care semăna mai mult a grajd decât a institut de instrucție și educație, perspectiva apropiată a transformării gimnaziului în liceu, toate acestea, precum și solicitări-neprefecturii județului Putna, care de mult intenționa să dea ținutului o clădire pentru liceu, au făcut ca visul să devină realitate. La 3 iunie 1877, directorul Caian arăta într-un raport către primărie că zidirea unui local pentru gimnaziu e de o necesitate stringentă (dosarul 16/1877). La 24 iulie 1880, se punea piatra fundamentală a Liceului Unirea (dosar 113/ 1880).

Fiindcă ridicarea localului nu putea fi gata în acest an, Elena Marinescu anunța primăria că dacă vrea să reînnoiască contractul trebuie să anunțe din timp. Prețul închirierii: 120 de galbeni pe an „*...fără nici o reparațiune din partea mea*” (1880 august 1, dosarul 1/1880). Primăria întrebă pe directorul gimnaziului dacă pînă la 26 octombrie 1880, se poate sfinși localul cel nou, iar directorul răspunde că nu e posibil acest lucru și cere ca localul în care se găsea gimnaziul să fie închiriat încă pe un an. La 26 iunie 1881, directorul Caian constată că lucrările pentru edifițiul gimnaziului „*zidit cu spesele Județului*” înaintează și că „*...se poate spera că în septembrie va fi gata și gimnaziul se va muta din ruinele unde se află actualmente.*” (dosarul 6/1881). Că în adevăr directorul nu exagera, se vedea dintr-un raport al inginerului arhitect Iaslovescu din acel timp care arăta că „*acel local se afla într-o stare de ruină căreia nu-i poate preveni decât o*

înlocuire radicală și dacă cumva nu se află trecut între baracele de dărâmat, apoi suntem de opinie a se trece negreșit pentru a preveni o nenorocire” (dosar 6/1881). La 13 iulie, construcția clădirii liceului era aproape gată și urma ca la 1 septembrie „să se permute” liceul într-însa. Ministerul Instrucțiunii Publice se adresa primăriei locale pentru ca aceasta să facă din fondurile proprii mobilier pentru liceu (observăm că în actele pomenite, gimnaziului din Focșani i se spune de multe ori liceu). Primăria răspunde ca nu are fonduri și că gimnaziul trebuie să se servească de mobilierul vechi. Prefectura arată într-o adresă că dacă ministerul a intervenit pentru a confecționa mobilierul, o face fiindcă ar avea de gând să înființeze cursul superior (dosarul 6/1881, fila 4). Odată cu mutarea gimnaziului în localul propriu, documentele pri-măriei, care pomenesc despre Liceul “Unirea” sunt din ce în ce mai rare. Notăm doar înștiințarea primăriei urbei Focșani, din 22 iulie 1882, că solemnitatea distribuirii premiilor pentru elevii de la școlile din oraș avea loc „în salonul liceului”, în ziua de 20, ora 12 meridiane, pentru elevi și în ziua de 30, pentru eleve. În noua clădire, clădire proprie, Liceului “Unirea” va funcționa pînă în anul 1900, când se va muta în localul actual.

EXAMENELE

Din actele ce se găsesc în arhivele Primăriei orașului Focșani, aflăm că examenele de sfârșit de semestru și de sfârșit de an (mai ales acestea din urmă) erau un prilej de sărbătoare nu numai pentru profesorii și elevii gimnaziului, ci chiar pentru orașul întreg. De aceea ele aveau loc după ceremonial, care desigur, era propriu tuturor școlilor din țară. La Focșani însă avea răsunet în întreaga opinie publică. În preajma examenelor, direcția școlii intervenea pe lângă primăria orașului pentru a lua măsuri în vederea punerii la punct a sălilor de clasă în care se țineau examenele; prin gazeta locală sau prin anunțuri tipărite se aducea la cunoștință publicului focșănean data când începeau examenele. Desprindem dintr-o încheiere a Consiliului comunal, din 1 iunie 1873, următoarele: „*Domnul Primar va face să se dea cea mai întinsă publicitate examenelor prin programe speciale, locale, anunțuri, etc.*” (Arhivele statului, dosarul nr. 15/1873). Această încheiere a Consiliului Comunal urma unei intervenții a directorului gimnaziului, care cerea să se aloce un fond pentru tipărirea programului examenelor, „*că în zilele în care se vor ține examenele să se poată știi de către toți domnii cetățeni ai orașului, spre a se putea constata starea de progres în care se află gimnaziul*”. Se cerea ca programa să fie tipărită „*în cel puțin 100 exemplare, ca astfel să nu fie niciun părinte sau cetățean, care să nu știe în ce zi se țin examenele la gimnaziul din Focșani*”. (Arhivele statului dosarul nr. 19/1873 mai 29). Aceasta înseamnă că examenele erau publice orice cetățean putând asista la ele.

Premiera se făcea în cadru festiv. Muzica teatrului „Lupescu”, sub conducerea lui Lucio Vecchi, era angajată pentru a se da o atenție și mai mare evenimentului. La 13 iulie 1873, găsim menționată în dosarul nr. 14 următoarea notă: „*suma de lei 20, bani 38, plata muzicii ce au cântat la distribuirea premiilor elevilor*”. Profesorii gimnaziului mai luau parte, în calitate de delegați ai primăriei, la examenele de fine de an ale școlilor primare din oraș. Ei făceau, la sfârșitul examenului, rapoarte asupra celor constatate la examen și asupra pregătirii elevilor de curs primar. Uneori, ei sunt dublați de un consilier comunal, desi asupra calității lui și a pregătirii lui culturale se poate discuta. Revizorul școlar de Putna și Râmnicu-Sărat se îndoia, în 1879, asupra aptitudinii acestor consilieri de a înțelege „*ce e școala*”. El recomandă numai profesori ca delegați la aceste examene, ținând socoteală de faptul că „*orașul Focșani posedă un gimnaziu în care d-stră aveți oameni speciali, profesori superiori învățătorilor și destul de numeroși ca să puteți numi delegați în școalele primare*” (1879, dosarul nr. 1/18 august).

CUM ERA SĂRBĂTORITĂ ÎN TRECUT ZIUA DE 24 IANUARIE LA LICEUL „UNIREA”

La 24 Ianuarie 1859, Alexandru Ioan Cuza își pune pe cap coroanele îngemănate ale lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Această dată a rămas ca o zi mare în istoria poporului nostru. Cât timp a domnit Cuza, ea a fost sărbătorită cu fast și măreție. Detronarea lui Cuza și aducerea de către „monstruoasa coalitie” a dinastiei de Hohenzollern au făcut ca sărbătorirea Unirii să fie dată uitării, cel puțin în chip oficial. Slugile burghezo-moșierimii române și ale capitalului străin se întreceau să ridice osanele domnitorului străin și să împrăste cu noroi figura voievodului Unirii. Din sufletul poporului însă, nimeni n-a fost în stare să ștergă amintirea lui Cuza și a zilei de 24 Ianuarie.

La Focșani, ca și în celelalte orașe ale țării, în primele decenii ale domniei lui Carol I, ca urmare a măsurilor luate de guvernele liberale și conservatoare, ziua de 24 Ianuarie nu s-a sărbătorit. Arhivele orașului Focșani nu pomenesc în acea vreme de vreo manifestare care să amintească ziua Unirii.

Și deodată, o inițiativă se ivește și ea pornește tocmai de aici, din orașul Unirii. Încă din ianuarie 1866, luase ființă la Focșani Gimnaziul „Alexandru I. Cuza”, care se va numi după aducerea dinastiei străine „Gimnaziul din Focșani”. În 1880, corpul didactic al acestui gimnaziu cere ca școala să se numească „Unirea”, iar 24 Ianuarie, ziua Unirii, să devină patronul gimnaziului. În 1884, Gimnaziul „Unirea” devine Liceul „Unirea”.

Din documente nu rezultă că sărbătorirea patronului Liceului „Unirea” s-a făcut chiar din 1884. Primul document care pomeneste de o sărbătorire e din anul 1888 și constă dintr-o invitație a directorului liceului, D. F. Caian, adresată primarului urbei. *„Duminică 24 ianuarie curent, fiind patronul acestui liceu, se va oficia Te-Deum la orele 12 meridiane în salonul liceului și la urmă se vor ține discursurile de ocaziune”* (Arhivele orașului Focșani, dosar 3/1888). În 1889, noul director, G. I. Pamfil, face o invitație asemănătoare. În 1891, împlinindu-se 25 de ani de la înființarea Liceului „Unirea”, directorul Pamfil înțelegea ca această aniversare *„să fie sărbătorită cu toată pompa cuvenită unei atari instituții”* și va invita onorabilul Consiliu comunal *„a decide o sumă potrivită, spre a întâmpina cheltuielile necesare”* (Arh., dosar 5/1891). Programul serbării, după părerea directorului trebuia făcut de primarul orașului împreună cu președintele Consiliului permanent și directorul liceului.

După cum vedem, inițiativa Liceului „Unirea” atrăgea la sărbătorirea patronului liceului (deci a zilei Unirii) autoritățile comunale și județene, deci tocmai factorii, care, în concepția regimului, trebuiau să se țină departe de asemenea manifestări. Dacă adăugăm și faptul că și părinții unor elevi participau la serbare, atunci ne dăm seama că sărbătorirea zilei Unirii căpăta caracter de masă, la Focșani.

În anii următori (1892-1900), găsim în arhive aceleași invitații către primarul orașului și consilierii săi. Nu se menționează nicăieri în ce constă programul serbării. În 1900, la conducerea Liceului „Unirea” vine Constantin Calmuschi, un director plin de energie și inițiativă, cunosător al fiecărui petec de pământ din cuprinsul țării, cercetător neobosit al regiunilor de dincolo de Carpați, care erau încă sub stăpânire străină. Acesta înțelege nu numai să ia măsuri în ceea ce privește conducerea și disciplina școlară, dar înțelege în același timp să dea sărbătoririi lui 24 Ianuarie o amploare și un fast deosebit.

Cităm din programul serbării școlare din 24 Ianuarie 1900, care are loc *„în sala cea mare”* a Liceului „Unirea”: Cuvântarea de deschidere rostită de C. Calmuschi, directorul liceului; *„În chestia Unirii”* - conferință; Coruri: *„Imnul liceului”*, *„Hora Unirii”*, *„Deșteaptă-te române”*, toate executate de formația școlii.

În anii următori, liceul va avea o orchestră bine pusă la punct, cu care nu numai școala, ci și orasul se va mândri. În 1901, același director pune să se tipărească o invitație urmată de un program al serbării din acel an. Să-i dăm o citire: „*Am onoarea de a vă face cunoscut că miercuri, 24 ianuarie 1901, ora 9 a.m., va avea loc în sala liceului serbarea aniversării Unirii Principatelor Române, a inaugurării noului local și a patronului liceului, după programul de mai jos...*” (Arhivele statului, jud.Vrancea dosar 8/1901). După câte vedem, acum se vorbește explicit de „*serbarea aniversării Unirii Principatelor Române*” ca prim punct al manifestării. Ideea își făcuse drum și prinsese puternice rădăcini la Focșani. În program, în afară de discursul directorului și de conferința ocazională a profesorului de istorie, A. T. Marosin, găsim două cuvântări neobișnuite până atunci: cea a lui G.Ionescu-Gion, inspector general al învățământului secundar, reprezentantul Ministerului Instrucțiunilor Publice și disertația filozofică ținută de elevul Popescu Eugeniu, „*sergent major al Școlii*” (directorul introdusese în liceu organizarea și gradele militare). În rest, programul mai cuprinde coruri executate de elevii liceului: „*Hora Unirii*”, „*Imnul liceului*”, „*Deșteaptă-te, române*”.

În 1902, sărbătorirea zilei de 24 ianuarie aduce elemente noi care confirmă amploarea luată de această sărbătoare și răsunetul ei în mase. Mai întâi programul alcătuit de Liceul „Unirea” arată că serbarea se transformase într-un adevărat festival al Unirii. Manifestarea începea la ora 10:30 a.m., printr-un Te-deum la catedrală, la care participau profesorii și toate autoritățile orașului. La ora 11, urma, punct nou în program, defilarea elevilor liceului pe bulevardul școlilor, în dreptul Grădinii publice. Festivitatea propriu-zisă începea la ora 2 p.m., în sala de solemnități a liceului și cuprindea nu mai puțin de 12 puncte: discursuri (printre care și cel al primarului orașului), coruri etc. Răspunzând unui grup de studenți din București, care propuneau în 1902 o serbare la 24 ianuarie, având ca scop strângerea de fonduri cu care să se ridice un mausoleu lui Mihai Viteazul, „*eroul care singur a intrupat idealul nostru național*”, primarul orașului Focșani se obliga să prezideze această serbare „*fiindcă la Focșani, leagănul Unirii Principatelor, ziua de 24 ianuarie se sărbătorește întotdeauna cu solemnitate*” în cadrul Liceului „Unirea”. În aceeași zi fiind aniversarea patronului liceului care poartă numele de Unirea”, „*se va da o serbare care se va face cu multă pompă chiar în localul liceului și pentru a cărei reușită noi dăm toț concursul*”. (Arhivele statului, dosar 4/1902).

În 1903, directorul Savel Rahtivan se îngrijește de întocmirea celui mai bogat program de până atunci dedicat zilei de 24 ianuarie. În același an, aproape toate școlile din oraș dau serbări în cinstea Unirii. Începând din 1909, sărbătorirea evenimentului recapătă proporții naționale. De la Președinția Consiliului de Miniștri, pornește în 1909 o Programă pentru serbarea zilei de 24 ianuarie, a 50-a aniversare a Unirii. Cu acest prilej, în sala de festivități a Liceului „Unirea” are loc un festival școlar. Festivalul începe încă din ajun (23 ianuarie) printr-o manifestare a Societății de lectură a elevilor liceului, printr-o cuvântare ocazională a elevului Constantinescu Radu, din cl. a VIII-a, recitări, coruri. În încheiere, „*Hora Unirii*” dansată de elevi. După serbare, retragere cu torte. A doua zi, are loc sărbătorirea evenimentului după programul obișnuit. Conferința ocazională a fost ținută de directorul liceului, Theodor Lordănescu, având ca titlu: „*Cum s-a făcut Unirea*”. „*Hora Unirii*” și *Deșteaptă-te, române*” au însuflețit serbarea. Un „*amănunt*”: s-a cântat și „*Răsunet din Crișana*”, „*Cor cu solo*” de Vidu. Era ca un presentiment al unirii celei mari ce avea să vină. Din acel an, 1909, Liceul „Unirea” înceta de a fi unica instituție de cultură din Focșani care întruhipa actul măreț înfăptuit la 24 ianuarie 1859. Înceta de a fi unica, dar continua de a sărbători, an de an Unirea, cu tot mai mult fast, cu tot mai multă însuflețire.

În 1912, „Liga culturală” se asociază la programa serbării Liceului „Unirea” printr-o cuvântare ocazională din partea unui membru al ei. În 1916, când se sărbătorește semicentenarul liceului, tot orașul este însărbătoare. Ministrul școlilor vizitează liceul, iar foștii elevi sunt invitați să participe. În timpul războiului din 1916-1918, Focșanii fiind sub ocupație dușmană, sărbătoarea tradițională de la Liceul „Unirea” nu mai are loc. Ea e reluată începând din 1919.

Din cele înfățișate mai sus, reiese că, timp de decenii întregi, Liceul „Unirea” a simbolizat, aici, la Focșani, evenimentul înălțător care a avut loc la 24 ianuarie 1859. Pentru focșăneni, în toată această perioadă, liceul lor s-a identificat cu însăși Unirea.

PREMIILE ACORDATE ELEVILOR

Acestea erau asigurate de primăria orașului dintr-un capitol special din buget. Ele erau, de obicei, manuale didactice, necesare elevilor în pregătirea lor la curs. (O listă întregă găsim în dosarul 17 din 1872; tot aici aflăm și numărul premianților, pecum și suma cheltuită cu premiile: 100 de franci).

Cităm dintr-un raport al profesorului Ștefan Mîncu cu privire la cărțile recomandate pentru premii: „*La această alegere m-am bazat atât pe utilitate, alegând cea mai mare parte cărți didactice și care, prin urmare, pot servi școlărilor premiați, precum și pe micșorimea prețurilor ca să le poată pună în armonie numărul mare ale premianților cu micșorimea cifrei din buget*” (dosar 1/1879. 12 iunie). Unele cărți pentru premii sunt recomandate de autorii lor din oraș. E vorba de D. F. Caian care e autorul unui manual intitulat „*Reguli pentru scriere a limbii române*” (1877) și A. Puiu, institutor și director de școală primară „*Prescurtări din istoria românilor*”. Alte cărți sunt achiziționate din afară cum sînt operele lui I. H. Rădulescu, recomandate de fiul acestuia în doua scrisori către primăria orașului Focșani. Chiar Ministerul indica anumite cărți pentru premiarea elevilor merituoși, cum o face în 1882 cu „*Ostașii noștri*” de Vasile Alecsandri (dosar 25/1883).

1918 - Absolvenții cu profesorii lor
În primul rând: *prof. D. Georgescu, I.P. Rădulescu-Rîmnic, A. Marosin, C. Zamfirescu, dir. T. Iordănescu și soția acestuia, Eliza Lupu, Victor Chiriazide, Al. Copcescu, D. Rădulescu*
În spate: *Ov. Tîno, pr. P. Romanescu*

Principalele direcții ale cercetării matematice și învățământul liceal

Pe această temă, la 9 februarie 1979, în sala de lectură a bibliotecii școlii noastre, a avut loc o masă rotundă, la care au participat: prof. univ. dr. Irinel DRĂGAN și lector univ. dr. Dan BRÎNZEI de la Facultatea de Matematică-Mecanică aplicată din Iași, profesorii Neculai Chifan, Corneliu Savu și Petrache Dima, elevi de la Liceul „Unirea” și Liceul Sanitar din Focșani.

Prof. Petrache Dima: În seria dialogurilor organizate de „Revista Noastră” în ultimii 7 ani, cel de astăzi, prin conținutul său, constituie o premieră. Până acum, ne-am întâlnit numai cu scriitori, cercetători literari, cinești, ziariști, muzicologi. De data aceasta, avem ca oaspeți dragi oameni de știință, care au răspuns dorinței noastre de a ne lămuri unele aspecte privind cercetarea în diversele ramuri ale matematicii fundamentale și aplicate, și exigențele studiului acestei științe în școală. Lărgim, astfel, sfera preocupărilor noastre, în strânsă legătură cu avântul revoluției tehnico-științifice. Vă rugăm să le adresați întrebări.

Luigino VARVARA, clasa a XII-a E: Elevilor și studenților li se cere să știe din ce în ce mai multă matematică. Unii matematicieni de renume sunt chiar de părere că nivelul mediu de pregătire matematică al cetățenilor trebuie considerat drept un parametru principal pentru evaluarea gradului de civilizație al națiunii respective. Este îndreptățită această părere?

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: Matematica a devenit o unealtă de producție. Există deja numeroase sectoare de activitate în care nu se mai poate accepta lipsa unui calculator electronic. Inginerii, fizicienii, chimiștii, dar și geneticienii, medicii, lingviștii folosesc în mod curent una sau alta dintre ramurile matematicii. Se impune deci ca specialiștii în aceste domenii să aibă o cultură matematică din ce în ce mai solidă. În consecință nivelul cunoștințelor matematicii ce se predau în licee crește de la an la an. Într-un alt plan, cel al învățământului superior, crește de asemenea cantitatea și calitatea matematicii predate. Implicit, la toate nivelele crește și exigența față de pregătirea matematică. Această creștere a nivelului matematicii și a exigenței apar ca necesități sociale.

Luigino VARVARA, clasa a XII-a E: Care este părerea dumneavoastră despre nivelul de pregătire matematică cu care se prezintă absolvenții de liceu la examenele de admitere în facultăți?

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: Apreciem că în momentul actual viteza de creștere a exigențelor depășește pe cea a posibilităților, astfel încât, în mod relativ, examinatorii de la concursuri de admitere sunt de la an la an mai puțin satisfăcuți de răspunsurile candidaților. Acest fapt este ilustrat de tendința de scădere a mediilor de intrare la diverse facultăți.

Se creează chiar impresia că nu e vorba de o rămânere în urmă relativă a pregătirii în raport cu exigența, ci chiar de una absolută. Este dificil de spus dacă este justificată sau nu impresia; forurile competente, adică Ministrul Educației și Învățământului, ar putea, probabil, analiza și răspunde la această întrebare. Desigur că, dacă s-ar manifesta o involuție a pregătirii matematice medii a elevilor, ar fi un fapt îngrijorător ce ar pune sub semnul întrebării oportunitatea schimbărilor calitative ce s-au făcut în ultimii ani în matematica liceală, în dorința de a o apropia cât mai mult de necesarul social. Repetăm: Conștienți fiind de evoluția necesităților și exigenței noi nu putem sesiza decât o relativă rămânere în urmă a candidaților.

Nicoleta LAZĂR, clasa a XI-a A: Care sunt principalele carente ale pregătirii matematice a elevilor de liceu, goluri care influențează negativ pregătirea lor ulterioară ce se desfășoară în facultățile de matematică și cele tehnice?

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: Răspundem simplu: formalismul.

După câte știm, matematica figurează la admitere doar ca probă scrisă și examinarea se face prin probleme și nu prin teorie. Desigur pentru a putea rezolva probleme este necesară cunoașterea teoriei dar o cunoaștere formală nu este și suficientă. Propozițiile matematice sunt abstracte; memorarea textului lor fără o înțelegere profundă a sensului lor, a modului în care se utilizează în probleme este inoperantă și chiar dăunătoare. Să presupunem însă examenul de admitere, cu emoțiile lui, trecut cu bine. Matematica predată în facultăți este cu mult mai abstractă decât cea predată în liceu (altfel cuprinderea în cei câțiva ani de facultate a imensității domeniului matematicii, în liniile ei esențiale, va fi imposibilă). Este de la sine înțeles că cei care au învățat formal matematica de liceu vor învăța și mai formal pe cea din facultate. În criză de înțelegere vor apela din ce în ce mai des la memorie trezindu-se adesea cu răspunsuri jenante. Se vor plânge apoi că matematica este abstractă uitând că ei și-au făcut-o așa, ridicând cu fiecare propoziție memorată dar nu înțeleasă, un zid ce devine de netrecut (pentru ei) între ei și matematica vie.

Carmen MOGOȘ, clasa a XI-a A: Ce le recomandați elevilor în acest sens?

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: În primul rând, să fie convingși că dacă matematica li se pare abstractă ei sunt principalii vinovați. Și vina lor este atât de mare în comparație cu vina altor eventuali factori (profesori, manuale, criză de timp, etc.) încât sunt complet lipsiți de dreptul moral de a reproșa vreodată acest fapt. Așa cum cineva care învață să înoate nu așteaptă ca altcineva să răsuflă și să miște mâinile în locul lui, nici elevul nu are cum să lase în grija profesorului sarcina sa de a înțelege textul cel memorează. Vi se pare abstract textul teoremei lui Pitagora? Puneți mâna și lucrați: desenați, măsurați și rezolvați probleme. Când veți constata că teorema lui Pitagora v-a scos adesea din încurcătură veți înceta să o priviți drept un coșmar și vă va deveni apropiată sufleteste. Obișnuiți-vă ca atunci când o propoziție vi se pare abstractă să receptați această impresie drept un semnal de alarmă: apare aici ceva ce am înțeles în mod formal. Și încă ceva: a rezolva probleme nu înseamnă a citi consecutiv enunțul și soluția, nici a copia problema din caietul colegului și nici de a apela la ajutorul cuiva. Vă asigur că doar începutul este greu. Treptat apare și deprinderea de a rezolva probleme. Apoi fiecare reușită este o satisfacție. Veți ajunge poate la nivelul în care acest tip de satisfacție este un superlativ. În acel moment veți constata cu surprindere că aveți mult mai mult timp decât colegii pentru a-l dedica matematicii, că ora de matematică este cu atât mai plăcută cu cât profesorul își găsește mai mult timp să vă asculte, că tezele de matematică nu vă produc emoții și nici nu vă creează nereușite. Fiți siguri că analiza ce am sugerat-o este corectă: antrenați-vă și veți surprinde plăcerea efortului intelectual; nu uitați că matematica ce vi se predă constituie prilej pentru efort intelectual și pentru satisfacțiile ce le conferă.

Carmen MOGOȘ, clasa a XI-a A: Înlăturarea formalismului este o condiție indispensabilă înțelegerii matematicii. V-am rugat să faceți referiri și la stilul de muncă al elevului care a depășit acest stadiu și se gândește la autoperfecționare.

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: Principala cale de a ajunge undeva este munca. „Ce” și „cât” se muncește, se apreciază în raport cu obiectivul urmărit. Dacă se are în vedere reușita la examenul de admitere la facultate, atunci trebuie să se rezolve cât mai multe probleme, există o anumită „intoxicație” cu culegeri de probleme pentru examene. Unele dintre ele prezintă soluțiile imediat după textul problemei. Tentativa este mare. Din acest motiv, nu recomand aceste

culegeri. Indică ar fi folosirea „Gazetei matematice”, dar în ultimii ani revista urmărește pregătirea elevilor pentru olimpiadele internaționale. În orice caz, indiferent de materialele folosite, în procesul de rezolvare a problemelor să încercați să găsiți cât mai multe soluții, generalizări și particularizări interesante ale problemelor, să faceți analogii cu alte probleme rezolvate, să sesizați carențele pregătirii teoretice care au întârziat soluționarea. Cine aspiră la culmile cele mai înalte ale matematicii trebuie să citească cât mai multă matematică și în primul rând manualele, care - cu o excepție ce nu e cazul să o menționăm - sunt cele mai bune cărți de matematică ce s-au scris pentru dumneavoastră. Cine citește și alte cărți de matematică are prilejul de a se confrunța și cu alte puncte de vedere asupra unor teme de matematică, cunoașterea devenind mai profundă.

Prof. Corneliu SAVU: Părerea mea este că numărul de probleme rezolvate nu este singurul indicator al calității pregătirii matematice. El trebuie pus în strânsă legătură cu modul în care se realizează confruntarea dintre probleme și rezolvitor. Sunt mulți elevi buni și foarte buni care trec prin șocuri puternice atunci când înregistrează eșecuri în rezolvarea de probleme. Ei trebuie să fie convinși că, dacă „lupta” cu problema a fost aprigă, și eșecul poate fi un succes. Căutările autentice, chiar dacă sunt lipsite de succese imediate, mulate, duc la câștiguri mari în viitor.

Prof. univ. dr. Irinel DRĂGAN: O altă cale de perfecționare este cea a cercetării științifice. Întâmplător, tovarășul lector Dan Brînzei și cu mine am făcut parte din comisia care a apreciat lucrările prezentate în cadrul sesiunilor științifice a elevilor. Am fost surprinși de serioasele preocupări pe care le au tinerii matematicieni. Ceea ce ne-a produs însă o surpriză deosebită a fost realizarea unor lucrări de cercetare operațională de bună calitate, două dintre ele fiind distinse cu premiul I, lucrările aparținând elevilor Cavachi Marius din Constanța și Mesaros Judith din Cluj. Cred că nu greșesc afirmând că lucrarea de combinatorică a elevului Cavachi Marius este publicabilă într-o revistă de specialitate. Țin să remarc că activitatea de cercetare a elevilor s-a orientat către temele de matematică studiate în liceu, mai ales de geometrie sintetică-domeniu clasic bine cunoscut și prea puțin către domeniile matematice de actualitate. Mă folosesc de acest prilej spre a vă îndemna să abordați și dumneavoastră subiecte de cercetare matematică, și nu numai din tematica oferită de programele școlare. Această idee mi-a venit în momentul în care tovarășul lector Dan Brînzei spunea că ar fi bine să citiți și alte cărți de matematică în afară de manuale. Eu aș completa: să citiți cărți și cu alte teme de matematică decât cele cu care vă întâlniți în școală. O remarcă deloc îmbucurătoare: din Moldova doar județul Neamț a fost prezent cu două lucrări, iar Bucureștiul s-a prezentat cu una singură. Se pare că această activitate de cercetare științifică a elevilor nu este luată în serios în Moldova și poate nici în Capitală.

Prof. Corneliu SAVU: În luna mai a anului trecut, la Focșani, a avut loc faza județeană a Sesiunii de comunicări științifice, prilej cu care trei lucrări de matematică au fost distinse cu premiul I. Normal aceste lucrări trebuiau să apară în fața dumneavoastră. Între cele trei lucrări se află și referatul „Graiuri de fluentă” al elevului nostru Dopca Daniel, deci cu o temă situată mult în afara programelor școlare. Referatul cuprinde și unele încercări personale: calculul cu determinanți prin utilizarea graiurilor de fluentă. Preocupări de cercetare operațională au mai avut și elevii Nagler Radu și Lavric Dan, care utilizând algoritmi simpli din teoria graiurilor au rezolvat unele probleme concrete de optim. Sunt întru totul de acord cu prof. univ. Irinel Drăgan că nu se acordă suficientă atenție acestor sesiuni de comunicări de către factorii răspunzători, inspectoratele școlare și comitetele U.T.C. cred că se impune cu necesitate și un regulament de desfășurare care să precizeze tematica ce poate fi abordată, criteriile de apreciere a acestor lucrări și altele. Se vorbește tot mai mult de

modern în matematică. Există o distincție clară între modern și clasic în matematică? Iar în legătură cu noile manuale de matematică, luând drept model pe cel deja apărut, geometria de clasa a IX a, nu cumva ele repetă manualele din țările vest-europene de acum câțiva ani, manuale care s-au dovedit prea pretentioase pentru masa de elevi?

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: O să fim martorii schimbării tuturor programelor și manualelor. Dar pentru ca o schimbare să aibă urmări pozitive trebuie să avem în vedere ce etape s-au parcurs până la nivelul la care se produce schimbarea. În prezent, subiectele tratate în cărțile lui Pappy se fac cu bună înțelegere de către copii la grădiniță. Am fost surprins să aud copii de 6-7 ani discutând între ei despre mulțimi, mulțime vidă ș.a. Poate, anumite noțiuni fundamentale de matematică să fie mai ușor de înțeles la vârste mici, să pară mai naturale. Termenul de „modern” în matematică are același înțeles ca și în literatură sau pictură, care în esență nu exprimă neapărat ceva nou. E drept că un număr destul de mare de ramuri matematice s-a dezvoltat cu precădere în ultimii 20-30 ani, ceea ce îi determină pe unii să le califice ca fiind „modern”. Dar și aceste ramuri nu au apărut pe loc gol. Fiecare a pornit de la lucruri mai vechi. Modern nu înseamnă să facem ceva cu totul și cu totul nou, modern înseamnă să facem ceea ce e natural să facem, la un moment dat, ceea ce are șanse să se aplice într-un domeniu sau altul al activității umane: în industrie, în fizică, chiar în matematică, sau în altă parte. În matematică foarte multe lucruri sunt moderne, căci foarte multe au aplicații. Este foarte greu de spus ce anume din matematică nu are aplicații practice.

Prof. univ. dr. Irinel DRĂGAN: Introducerea unor noțiuni fundamentale de matematică încă din primele clase pare să fie o necesitate. Omul, învățând, se obișnuiește cu anumite puncte de vedere, care pot împiedica o nouă viziune asupra unui material. Această chestiune de psihologie mi-a fost foarte clar pusă în evidență în una din vizitele mele în străinătate, când băietelul unui coleg, Alexandre, elev în clasa I, m-a impresionat cu ușurința cu care opera în diverse baze. După părerea colegului meu „faptul că noi calculăm doar în baza 10 este o deformare a școlii și a vieții noastre.” Se pare că multe sisteme de învățământ încearcă să înlăture această deformare și altele.

Daniel DOPCA: Unii dintre noi vor să urmeze o facultate în care matematica să fie o disciplină de bază. Către ce domenii de aplicabilitate se orientează matematica contemporană?

Prof. univ. dr. Irinel DRĂGAN: Este foarte greu să răspunzi la o atare întrebare. Dacă m-ați fi întrebat în urmă cu vreo 20 de ani, poate aș fi răspuns: către calculatoarele electronice. În ceea ce privește domeniul meu de activitate, cercetările operaționale, cred că folosirea matematicii în științele sociale este una din direcțiile cu reale perspective de dezvoltare. Se fac încercări de legislație, de conjunctură economică de teoria votării ș.a. Modelele matematice ce se încearcă nu sunt încă bine puse la punct. Tocmai din acest motiv întrevăd o frumoasă dezvoltare a pătrunderii matematicii în științele sociale și științele economice. De fapt, astăzi nu există domeniu de activitate umană care să nu facă apel la matematică, mai mult sau mai puțin. Recent, noi am încheiat un contract cu Fabrica de antibiotice pentru a studia evoluția ciupercilor.

Lector univ. dr. Dan BRÎNZEI: Întâmplător, am răsfoit de mai multe ori revistele de medicină din biblioteca familiei mele și am constatat că ponderea articolelor în care se folosește matematica crește mereu. Nu mai este nici un secret pentru nimeni că mașinile electronice de diagnosticat au devenit un fapt obișnuit în marile spitale. Cu ajutorul calculatoarelor, s-au creat opere de artă, în grafică, în poezie. De o bună bucată de vreme, în stabilirea paternității unor opere sau texte literare se folosesc instrumente matematice.

*Dezbateri publicată în Revista Noastră, seria a II-a, 1979, nr. 58-59-60
(paginile 952-955) și 1979, nr. 61-62-63 (paginile 1116-1119)*

PREMIILE OBȚINUTE DE

- 1977** Premiul întâi la *Concursul Național de Reviste Școlare*
- 1978** Premiul întâi la *Concursul Național de Reviste Școlare*
- 1979** Premiul special al juriului pentru cea mai bună revistă școlară din țară
- 1981** Premiul întâi la *Concursul Național de Reviste Școlare*
- 1996** *Premiul „Pamfil Șeicaru” pentru cea mai bună revistă școlară din țară* , concurs organizat de „Evenimentul zilei”
- 1999** Premiul al II-lea pe țară pentru nr. 7 și 9-10
- 2000** Premiul I pentru cea mai bună revistă de liceu pe țară
- 2001** Premiul I pentru cea mai bună revistă de liceu pe țară
- 2002** Premiul I pentru cea mai bună revistă de liceu pe țară
- 2002** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2004** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2005** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2006** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani

“REVISTA NOASTRĂ”

- 2007** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2008** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2009** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2010** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2011** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani
- 2011** Premiul întâi la *Concursul județean de reviste școlare „Ethos”*
- 2011** Premiul special al juriului la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* Brăila) pentru rubrica „Pagina gimnaziului”
- 2011** Premiul întâi la *Concursul Național „Expoziția Revistelor Școlare”* Iași (pentru numerele 33-34)
- 2011** Premiul întâi la *Concursul Național „Expoziția Revistelor Școlare”* Iași (pentru numerele 34-35)
- 2012** Marele premiu la *Concursul Interjudețean al Revistelor Școlare* organizat de Casa Corpului Didactic Focșani

*Mulțumim elevilor uniriști pentru efortul depus
la apariția acestei antologii!*

Clasa a XI-a A

Alexandru Andrei
Anghel Daniel
Apostoaie Andrei
Bălălău Mihai
Balasoglu Emalina
Blîndu Mădălina
Chirana Daniel
Chiriac George
Despotoviçi Mihai
Dimitriu Diana
Doboș Ana Maria
Gay Michael
Gîrboiu Costel-Mihai
Găman Roxana
Măric Cătălin
Mihu Loredana
Mocanu Florin
Munteanu Ana-Maria
Mutică Laura-Andreea
Neață Andreea
Oprîșan Ștefan
Radu Adrian
Savin Lucian
Susu Laurențiu
Tarbă Nicolae
Tofan Ionuț-Liviu
Voicu Alexandra
Zară Monica

Clasa a XII-a F

Cristina Stancu
Ana Maria Roșca
Raluca Ciolcă
Florentina Terțiu
Mădălina Paizan
Monica Șerban
Ioana Mocanu
Zeni Catană
Ana Neagu
Cătălina Agrețe
Laura Iliescu

Clasa a XI-a C

Crina Bogatu
Sara Lungu
Bianca Prodan
Noemi Dragu
Dragoș Mihalcea
Dragoș Bogdan
Alexandru Burducea
Sorin Leonte
Dragoș Popescu
Ionuț Enache
Alexandra Tarbă
Cora Horhocea
Alexandru Vasiliou

Clasa a X-a A

Loghin Laura
Lazăr Andreea
Mărășteanu Maria
Cotonea Ionelia
Ioniță Andreea
Hîrnea Dragos
Miloș Bianca

Clasa a X-a G

Pavel Mihai
Irimia Gabriel
Statache George
Boșteog Livia
Păcuraru Catalina
Corhană Teodor
Ifrim Cristi
Cojocaru Alina
Tâlvar Cosmin
Toța Cătălin
Drăgan Cristina
Ticoiu Laura
Toma Andrei
Stanciu Alexandra

Clasa a IX-a F

Zamfir Andrada
Dimoftei Dragos
Răducanu Corina
Mocanu Mădălina
Răduță Oana
Hingu Ioana
Dulvară Anca
Costea Roxana
Balcan Irina
David Florin
Popa Andreea
Bucă Larisa
Necula Maria
Pîrlog George
Gramă Denisa

Clasa a XI-a F

Diaconu Alexandra
Coșoreanu Nicoleta
Voineag Andreea
Roșca Daniela
Bratu Teodora
Radu Mariana
Vrabie Mădălina
Pădineanu Andreea
Șerbu Alexandra
Lovin Claudia
Șăraru Cristina
Carnariu Irina
Șoldea Daniela

Clasa a XI-a G

Anghel Alina
Boț Roxana
Chiriac Andreea
Dogaru Andreea
Guzu Raluca
Hanu Ana-Maria
Jugaru Nicoleta
Manea Marius
Mirodona Cristina
Mureșan Vlad
Trifan Irina

Clasa a X-a D

Apostol Octavian,
Vlad Alexandra
Chelaru Adrian
Grigoras Cristina
Pîrvu Teodora
Duțu Diana
Duțu Georgiana
Coman Marius
Badiu Adrian
Devetah Roxana

Clasa a X-a F

Dorofte Bianca
Raiu Ana-Maria
Ciornohac Delia
Drâmba Florina
Brătilă Nicoleta
Puescu Laura
Bălescu Alice
Popovici Livia
Florea Diana
Ion Maria
Rădulescu Adina
Neagu Francesca
Matei Alina Cerasela
Mazilu Diana
Voicu Patricia
Șăpunaru Carmen
Tănase Valentina
Stănilă Elena
Chelaru Anda

Clasa a X-a E

Cosma Alin Ionuț
Nedelescu Andreea
Tenea Serena
Bătrînu Oana
Nedelcu Alexandra
Ciută Maria Gabriela
Andronache Cristina
Gîrleanu Marina
Burdușa Iuliana

Dimitrie PAPADOPOL
profesor, președintele societății literare a elevilor
fondatorul "Revistei Noastre"

Fac apel călduros către întreaga școlărie românească să ia parte, cu inima deschisă, la muncă împreună cu colegii lor și îi ținem deschise coloanele acestei reviste. În acest chip, va fi la îndemâna tuturor să aducă la cunoștința colegilor, de oriunde, ceea ce cred și simt, vor stabili între ei o scară a valorilor, se vor deprinde a mâinii condeiuil iar mai târziu, pe băncile Universităților, se vor recunoaște ca tovarăși de idei.

Am nădejdea că în acest mic popor de câteva mii de suflete sunt energii tănuite care, găsind prilejul de a da dovada puterii lor, vor putea produce lucrări de valoare care să rămână ca pilde celor ce urmează. Dorința mea este de a putea strânge în jurul acestor coloane inimile și mințile școlărimii românești, de a le da imbold la lucru și a le deprinde să-și îmbogățească sufletul, în orele libere, cu producțiuni de un ordin mai înalt decât meschinele petreceri de toate zilele. Nu mă îndoiesc că și tinerii studenți universitari, în dorința de a retrăi câteva clipe din frumoșii ani petrecuți pe băncile școlii, își vor reculege amintirile, se vor coborî în mijlocul acelora pe care i-au părăsit de curând, își vor face o fală și în același timp o datorie de frați mai mari, dându-le sfaturi și arătându-le calea cea dreaptă ce trebuie să urmeze.

Închei amintind școlărilor noștri cuvintele rostite de neîntrecutul maestru al condeiuului și graiului românesc D-l Barbu Delavrancea: "Tinerime! Aveți o mare datorie. Ca să puteți exista liberi trebuie să aveți în minte un mare ideal: acel al neamului românesc".

Aceste vorbe ar trebui să rămână săpate în sufletele tuturor.